ԿԻՐԱԿԻ
1
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
1er AVRIL
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.680
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — No 12.680

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

———0———

(խորհրդարանի ու բանակի հակամարտութեան առթիւ)

Դ.

1971 Մարտ 12ին բանակին կողմէ Սիւլէյման Տէմիրէլի ուղղուած վերջնագիրը դարձակէտ մը կազմեց Հանրապետական Թուրքիոյ նոր պատմութեան մէջ:

«Բանակ»ը վերացական բառ մը չէ: Անիկա ամբողջութիւնն է ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային ուժերու վերին հրամանատարներուն եւ սպարապետին: Ասոնց բոլորին գլուխն է Հանրապետութեան նախագահը՝ Զօր. Ճէվտէթ Սունայ, որ տարիներով վարած էր սպարապետի պաշտօնը:

Աւելի բացատրութեամբ մը «բանակ» կը նշանակէ «Ազգային Ապահովութեան խորհուրդ», որուն մաս կը կազմեն վերոյիշեալները, վարչապետը եւ գլխաւոր նախարարները: Մարտ 12էն ի վեր այս «Խորհուրդ»ն է, որ վարդոյրի ետեւէն կը վարէ երկիրը: Տէմիրէլէն վերջ եկող-գացող դահլիճները իբրեւ խամաճիկ կը գործեն Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդի հսկողութեան տակ:

Մարտ 12ի վերջնագիրը խիստ ծանր հարուած մըն էր Հանրապետական կառավարութեան համար, որ իշխանութեան գլուխ էր եկած 27 Հոկտ. 1965ին, իբրեւ հետեւանք ժողովրդավարական սկզբունքներով կատարուած խորհրդարանական ընտրութեանց, որոնց մէջ Արդարութեան կուսակցութիւնը շահած էր աթոռներու բացարձակ մեծամասնութիւնը:

Վարչապետ Տէմիրէլ չուզեց ենթարկուիլ բանակի վերջնագրին, որուն գլխաւոր պայմաններէն մէկն էր կառավարութեան հրաժարումը եւ կազմութիւնը նոր դահլիճի մը, որ յանձն առնէր իրագործել 1961ի Սահմանադրութեամբ նախատեսուած ընկերային, հողային, կրթական, տնտեսական, եւ այլ բարենորոգումները:

Երկար դիմադրութենէ ետք Տէմիրէլ ստիպուեցաւ տեղի տալ Հանրապետութեան նախագահի սպառնական կեցուածքին առջեւ: Բանակը կրնար իր ձեռքն առնել երկրին իշխանութիւնը, ինչ որ ծանր անդրադարձում պիտի ունենար արտաքին աշխարհին մէջ, ինչպէս եղաւ Յունաստանի պարագային:

Վարչապետի պաշտօնին կոչուեցաւ նախկին Հալքեան Նիհատ Էրիմ, որ կազմեց խառն դահլիճ մը՝ զանազան կուսակցութեանց մասնակցութեամբ:

Մինչ այդ խռովայոյզ վիճակը կը շարունակուէր երկրին մէջ՝ աւելի քան երբեք սաստկութեամբ: Կը տեսնուէր, որ ձախապաշտ կազմակերպութիւնները բռնկումներու ցանցով մը պատած էին երկիրը մեծ քաղաքներէն սկսեալ մինչեւ գաւառ:

Բանակի պահանջին վրայ Խորհրդարանը 1971 Ապրիլ 26ին երկու ամսուան համար պաշարման վիճակի դրութիւն հաստատեց տասնեմէկ նահանգներու մէջ:

Փաստօրէն զինուորականութիւնը ձեռք առաւ իշխանութիւնը: Պաշարման վիճակի հրամանատարութիւնը ամէնէն վայրագ միջոցներու դիմեց՝ անդորրութիւն մէջ պահելու համար երկիրը մէկ ծայրէն միւսը:

Զինուորական եւ ոստիկանական ջոկատներ սկսան խուզարկութիւններ կատարել ամենուրեք՝ յանցաւորներ կամ կասկածելիներ ձերբակալելու եւ չարիքը արմատէն խափանելու ծրագրով: Ձերբակալուեցան բանտ առաջնորդուեցան ո՛չ միայն ճանչցուած համայնավարներ ու ձախապաշտներ, այլեւ համալսարանի դասախօսներ, լրագրողներ եւ բազմաթիւ մտաւորականներ:

Բանտարկեալները ենթարկուեցան այնպիսի վայրենի չարչարանքներու, որոնց զաղանիքը գիտեն իրենք՝ Թուրք ամարդի ոստիկանները:

Զինուորական դատարանները առանց երկար-բարակ մանելու ծանր դատապարտութեանց ենթարկեցին ամբաստանեալները:

Ինչպէս արձանագրեցինք իր տեղին, Թրքական վայրագութեանց արձագանգը հասաւ մինչեւ արեւմուտք: Եւրոպայի Խորհուրդին մէջ օրակարգի հարց դարձան անոնք: Ընկերվարական երեսփոխաններ նեղը դրին Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Պոյիւլքէնը, որ չուզեց թոյլատրել քննիչ յանձնախումբի մը առաւ քումը տեղւոյն վրայ ստուգումներ կատարելու համար:

Հոլանտացի ընկերվարական երեսփոխան Փիթէր Տանքէրթ, որ Եւրոպայի Խորհուրդին մէջ իր երկրի ներկայացուցիչն է, հակառակ արգելքին վերջերս Թուրքիա գացած է: Վերադարձին, Մարտ 21ին Փարիզի մէջ Մամլոյ Ասուլիսի մը ընթացքին յայտնած է թէ «Թուրքիոյ մէջ մարդկային իրաւանց բռնաբարման» մասին տեղեկագիր մը պիտի ներկայացնէ Խորհուրդի քաղաքական յանձնախումբին, որ Փարիզի մէջ նիստ պիտի գումարէ Մարտ 22ին:

Տանքէրթ շեշտած է, որ բազմաթիւ անկանոնութիւններ նշմարած է Թուրքիոյ դատական նոր դրութեան մէջ: Այսպէս, դատարանը չէ, որ պիտի հաստատէ ձերբակալեալին յանցաւոր ըլլալը, այլ այս վերջինն է, որ պէտք է ապացուցանէ իր անմեղութիւնը: Դատերը յաճախ քաղաքային դատարաններէն կը փոխանցուին զինուորականներուն: Ամբաստանեալները կրնան փոփոխութեան ենթարկուիլ հարցաքննութեանց ընթացքին: Անկարելի է, որ փաստաբանը շփում ունենայ իր յաճախորդին հետ:

Տանքէրթ փափաք յայտնած է, որ Եւրոպայի Խորհուրդը ձեռք առնէ խնդիրը եւ նշանակէ յանձնախումբ մը, քննելու համար թէ Թուրքիա չանտեսե՞ր Եւրոպայի Խորհուրդի ծրագրի 3րդ յօդուածին, որուն համաձայն անդամ պետութիւնները յանձնառու կ'ըլլան յարգելու Մարդկային Իրաւունքներն ու հիմնական ազատութիւնները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ 12րդ քուէարկութենէ մը ետք չկրցաւ ընտրել իր նախագահը: 634 անդամներէն միայն 140 խորհրդարանական ներկայ էին նիստին: Տէմիրէլ, Արդարութեան կուսակցութեան պարագլուխը կը փորձէ միջին ճամբայ մը գտնել: Իր կուսակցութիւնը ստորագրութիւն կը ժողվէ երեսփոխանական ընտրութիւնները առաջացնելու համար: Արդէն 210 ստորագրութիւն կայ (125ը կը բաւէ օրինագիծը առաջարկելու համար) թէեւ Տէմիրէլ չէ ստորագրած: Կ'ուզէ տեսակ մը միջնորդի դեր խաղալ եւ արժեցնել իր մեծամասնութիւնը զօրավարներուն մօտ:

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարարին չորս օրուան այցելութիւնը Իսրայէլ շատ արդիւնաւոր չէ եղած եւ Ճիուզեփփէ Մետիչի ալ յայտարարած է թէ Իսրայէլացիք կը սխալին կարծելով թէ միշտ իրաւունք ունին: Ընդհանուր ձեւով տարակարծութիւն շատ կայ Իսրայէլի եւ Իտալիոյ միջեւ:

ՌԸՆՕ գործատան կացութիւնը միշտ ծանրակշիռ է եւ պէտք է սպասել մինչեւ Երեքշաբթի բանակցութիւններու մասին խօսելու համար: Եթէ այս ձեւով շարունակուի Պիյանքուրէն ետք, Ռընօ հաւանաբար գոցէ նաեւ Ֆլէնի գործատունը:

ՄԵԹՐՈՅԻ պաշտօնեայ մը մեռած է առջի իրիկուն Էթուալ կայարանը ձրի ճամբորդել ուզող ճամբորդի մը հետ վիճաբանութեան առթիւ: Մահուան պարագաները շատ յստակ չեն, ճամբորդը Թունուզցի մը կրցած է փախիլ: Իբրեւ հետեւանք Ռէդի ամբողջ անձնակազմը գործադուլ ըրած է բողոքելու համար նաեւ այն անապահովութեան դէմ, որ օրէ օր կը ծաւալի մեթրոյի նրբանցքներուն մէջ, վտանգելով աշխատողներուն թէ ճամբորդներուն կեանքը:

ՀԻՒՍ. ԱՓՐԻԿԷԻ մէջ, գլխաւորաբար Թունուզ եւ Ալժերիա բազմաթիւ գիւղաքաղաքներ ջուրերու տակ մնացած են տեղատարափ անձրեւներու եւ ողողումներու հետեւանքով: 40 հազար աղէտեալ կայ եւ 83 մեռեալ: Վախ կայ սակայն որ այս թիւը մինչեւ 150ի բարձրանայ:

ԼԻԲԱՆԱՆ եւ Պանկլա Տէշ դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատեցին: Ցարդ միայն երկու արաբ երկիրներ՝ Իրաք եւ Հարաւ. Եմէն ճանչցած էին Պանկլա Տէշը:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Մարտ 26–27)

ԿՈՄԻՏԱՍԻ «ԱՆՈՅՇ»Ը

Յովհ. Թումանեանի մահուան 50ամեակին առթիւ, Մարտ 23–24ին, մեծ բանաստեղծին Տուն-Թանգարանին մէջ տեղի ունեցած է գիտական նստաշրջան մը՝ կազմակերպութեամբ Տուն-Թանգարանի եւ Հայաստանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարաններու վարչութեանց կողմէ: Զեկուցումներ կատարած են գրականագէտներ՝ խօսելով բանաստեղծին քնարերգական առանձնայատկութիւններուն մասին: Այս առթիւ ներկաները ունկնդրած են Կոմիտասի «Անոյշ» անաւարտ օփերային մեղեդիները: Հնչած են «Նախերգանքը», «Ասում են ուրին», «Ախ, չէ, ես գիտեմ», «Աղջի անաստուած», «Ախ, Անոյշ, Անոյշ» երգերը: Կոմիտասի անաւարտ օփերային մասին խօսած է երաժշտագէտ Ռոբերտ Աթայեան:

Մեկնաբանելով Կոմիտասի ստեղծագործութիւնը, Աթայեան ըսած է, որ Կոմիտաս այդ գործին ձեռնամուխ եղած է իշխանուհի Մարիամ Թումանեանի առաջարկով եւ անոր վրայ աշխատած է 1904–1908ին:

Հիմնուելէ առնելով Կոմիտասի նշումները, Ռ. Աթայեան այն կարծիքը յայտնած է թէ «Անոյշ»ի արխիւը, որ 1955ին Փարիզէն Երեւան դրկուած է, թէեւ բաւական հարուստ է, սակայն ամբողջական չէ: Երգերուն մէկ մասը արտագրուած է երգահանին նօթերէն, իսկ միւս գլխաւոր մասը սեւագիր է, գրուած Թումանեանի քերթուածին տողերուն արանքին՝ հայկական ձայնանիշերով: Զանոնք վերականգնած է Ռ. Աթայեան: Պահպանուած բոլոր հատուածները աչքի կը զարնեն ոչ միայն իրենց ազգային ոճի մաքրութեամբ այլեւ բարձր արուեստով: Երաժշտագէտը յոյս յայտնած է, որ յետագային կարելի կը դառնայ ձեռք ձգել օփերային այլ հատուածները, որոնց միջոցաւ հնարաւոր կը դառնայ ամբողջացնել գործը եւ այդ ձեւով ներկայացնել հանրութեան:

×

ԼԵՀ ԱՍՏՂԱԳԷՏԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Բիւրականի մէջ Մարտ 26ին նիստ մը գումարուած է Նիքոլա Կոպեռնիկոսի յիշատակին, անոր ծննդեան 500ամեակին առթիւ: Նիստին բացումը կատարած է Ակադ. Վ. Համբարձումեան:

Զեկուցումներ կատարած են Տոքթ. Գ. Թովմասեան («Կոպեռնիկոս եւ բնագիտութեան մէջ տեղի ունեցած յեղաշրջումը») եւ Տոքթ. Լ. Միրզոյեան («Կոպեռնիկոս եւ արդի աստղագիտութիւնը»):

×

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱԽՈՒՄԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երեւանի մէջ, 80 տարեկանին մեռած է գրականագէտ Փրոֆ. Տիգրան Հախումեան:

Ծնած էր Երեւան 1894ին: Մոսկուայի համալսարանը աւարտելէ ետք ժամանակ մը կը հաստատուի Թիֆլիս, ուր խմբագիր կը դառնայ «Մշակ» թերթի մէջ:

Բազմաթիւ թարգմանութիւններ կատարած է՝ հայերէնէ ռուսերէն եւ ռուսերէնէ հայերէն:

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 28)

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ռանկուն (Պիրմանիա) ժամանած է Հայաստանի արհեստակցական միութիւններու պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ Հ. Թարջումանեանի, որ արհեստակցական միութիւններու Հանրապետական Խորհուրդին նախագահն է:

×

ԱՆՆԱ ՆՇԱՆԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳԸ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Թորոնթոյի եւ Մոնթրէալի մէջ համերգներ տալէ ետք Երեւան վերադարձած է երգչուհի Աննա Նշանեան: «Լը Ժուռնալ տը Մոնրէալ» թերթի քննադատը երգահանդէսին առթիւ գրած է, թէ «Եռաժշտասէրները եւ հայ հասարակութիւնը համերգէն հեռացան այն տպաւորութեամբ, որ հայ երգչուհիին հետ իրենց հանդիպումը հաճելի եւ անմոռանալի յայտնութիւն էր»:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԵՐԿՈՒ ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆՆԵՐ

(ՋԻԹՈՂ ԵՒ ՏԻՎՐԻԿ)

Մեծ թիւ կը կազմեն Արեւմտեան Հայաստանի, ինչպէս նաեւ մերձակայ շրջաններու երբեմնի հայաշատ վայրերու նուիրուած յուշամատեանները։ Մեծ Եղեռնէն ցայսօր պատկառելի հատորներ լոյս տեսան Տարօնի, Վասպուրականի, Կիլիկիոյ եւ այլ կեդրոններու մասին։ Նոյնիսկ երկրորդական քաղաքներ իրենց պատմագիրքերը ունեցան։ Պարզ էր պատճառը։ Վերապրողները փորձեցին վերակենդանացնել գիրքերու մէջ իրենց երբեմնի ծննդավայրերը՝ ներկայացնելով անոնց անցեալը ընդհանրապէս իբրեւ պատմութիւն եւ, յատկապէս, իբրեւ ազգագրութիւն։ Պատմագիրքերէն շատերը իրենց բնոյթին համապատասխանող աշխատութիւններ են եւ, անկասկած, մնայուն արժէք կը ներկայացնեն։ Ուրիշներ, թէեւ նուազ բովանդակալից են, սակայն անպայման շահեկան են։

Արդարեւ, մեծ ու փոքր պատմագիրքերը ատաղձ պիտի ծառայեն յետնորդ սերունդներուն՝ աւելի լայն եւ խոր գիծերով պատկերացնելու Արեւմտեան Հայաստանը եւ գաղութները։ Պարզելու՝ նահանգներու, գաւառներու, քաղաքներու եւ չէներու երբեմնի ազգային կեանքը։ Մանաւանդ կարեւոր են կենցաղ եւ բարբառ, պար եւ երգ, ծիսակատարութիւն բնութագրող էջերը անոնց մէջ։ Որովհետեւ բնաւեր սերունդները ժամանակի ընթացքին մոռցան այդ բոլորը, ինչ որ կեանքի բնական երեւոյթ է։ Ուրեմն ասոնք գանձ են, հարստութիւն մը, զոր պէտք է փրկել անպայման։

Այս մտահոգութիւններէն թելադրուած՝ Քալիֆորնիաբնակ եւ Մարսիլաբնակ երկու ազգայիններ՝ Վարդիթեր Յովհաննէսեան եւ Երուանդ Զարդարեան, իրենց ծննդավայրի պատմագիրքերն են պատրաստած։

Դժուար եղած է անոնց աշխատանքը։ Հին սերունդը, այն որ ծնած եւ երկար տարիներ ապրած էր հայրենի հողին վրայ, այլեւս անհետացած է։ Ուրեմն երբեմնի պատանիներուն վիճակուած է գրել իրենց հայրենի գիւղին պատմութիւնը, ներկայացնել այնտեղի կեանքը՝ ազգային, ընկերային գիծերով։ Պատկերը յստակ կը դառնայ այն Երկու Խօսքին մէջ, որ տեղ գրուած է «Ջիթող գաւառի Կարնոյ» հատորին մէջ։ «Սոյն հատորը ժողվածու է փաստերի, դէպքերի, ապրումների, յիշողութիւնների՝ արձանագրուած (որոշ բացառութիւններով) իր ժամանակից կէս դար յետոյ անհատների կողմից, որոնք իրենց կեանքի մեծագոյն մասը ապրած են հայրենի գիւղից դուրս»։

Կարնոյ 68 գիւղերէն մէկն է Ջիթող, որուն անուան ծագումին մասին հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ Վարդիթեր Յովհաննէսեան։ Հետաքրքրական են նոյնպէս գիւղին հիմնադրութեան, դիրքին ու սահմաններուն եւ ներքին կեանքի վերաբերեալ տրուած հակիրճ տեղեկութիւնները։ Այսպէս, օրինակ, այդ փոքր գիւղը ունեցած է երկու դպրոց՝ աղջկանց եւ տղոց, 300 աշակերտութեամբ։

Վարդիթեր Յովհաննէսեան յատուկ սիրով ներկայացուցած է գիւղին առօրեայ կեանքը՝ տունին եւ դուրսը։ Սովորութիւններ, հագուստ – կապուստ, տօնակատարութիւններ եւայլն՝ բաւական լայն գիծերով պատկերացուած են հոն։ Հեղինակը բծախնդիր գտնուած է օգտուելու համար իր գիւղին մասին գոյութիւն ունեցող տպագիր եւ ձեռագիր նիւթերէն։ Բազմաթիւ յուշագրութիւններ, դէմքերու ծանօթագրութիւններ եւ քարտէսներ կ'ամբողջացնեն այս հատորը, որ լոյս տեսած է վերջերս Պէյրութի մէջ։

Դժուար եղած է նաեւ Երուանդ Զարդարեանի աշխատանքը՝ ներկայացնելու իր ծննդավայրը՝ «Պատմագիրք Տիվրիկ քաղաքի» հատորով։ Ան նախաձեռնողն է եղած այս օգտակար գործին եւ յաջողած է հատորի մը մէջ մէկտեղել զանազաններու ուսումնասիրութիւններ, յուշեր եւ հին էջեր, որոնց միջոցով կը վերակենդանանայ պատմական քաղաք մը։ Տիվրիկի պատմականը գրած է Տոքթ. Ղանթէմուրեան։ Քաղաքի հնագոյն շրջանի մասին շահեկան տեղեկութիւններ կան հոն։

Գ. Վ. Սրուանձտեանց Տիվրիկի մասին բաւական լայն տեղեկութիւններ քաղած է իր ճամբորդութեան ընթացքին։ Ցետային անոնք տեղ գրուած են «Թորոս աղբար» ծանօթ գործին մէջ։ Այսպէս այս էջերուն մէջ տեղեկութիւններ կան եկեղեցիներու, վանքերու, ուխտատեղիներու մասին։ Սրուանձտեանց ներկայացուցած է նաեւ ձեռագիր – յիշատակարաններ եւայլն։

Թորոս Գաղանճեանի յուշերը կը պատկերացնեն Մեծ Եղեռնի իրադարձութիւնները։ Ասոր ամբողջացումը կը կատարէ Արամ Արմաղանեան։

Յատուկ շահեկանութիւն կը ներկայացնէ վերջին՝ Յաւելուած բաժինը, որ շուրջ 80 էջ կը գրաւէ։ Արդարեւ տեղեկութիւններ կան քաղաքի եւ շրջակայ գիւղերու մշակութային ընկերութիւններու (Հ. Եփրեմ Պօղոսեան), Տիվրիկ, Կասմա, Բինկեան եւ Զմառա գիւղերու մասին, ինչպէս նաեւ Երուանդ Զարդարեանի ներկայացուցած կենդանական աշխարհն ու բնութիւնը իր ծննդավայրին։

« Պատմագիրք Տիվրիկ քաղաքի » հատորն ալ լոյս տեսած է Պէյրութ։

Երուանդ Զարդարեան, որ ի գին մեծ զոհողութեանց գլուխ հանած էր այս գործը, դժբախտաբար, հնարաւորութիւն չունեցաւ տեսնելու եւ վայելելու իր աշխատանքին պտուղը։ Մեռաւ գիրքին հրատարակութենէն առաջ։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Ստեփան Ոսկանի Գրական Ժառանգութիւնը

Ստեփան Ոսկանեան (նաեւ՝ Ստեփան Ոսկան, ֆրանսերէն յօդուածները կը ստորագրէր Էթիէն Օսկան) ԺԹ. դարու գրական – մշակութային գործիչներէն էր։ Ուսում ստանալու համար իր ծննդավայրէն՝ Զմիւռնիայէն մեկնած է Փարիզ։ Հոն իր եռանդուն մասնակցութիւնը բերած է ֆրանսական յեղափոխութեան (1848)՝ զէնք ի ձեռին մտնելով Թիւյլըրի։ 1849ին, Յունիսեան ապստամբութեան ատեն, կրկին մասնակից դարձած է կռիւներուն։

Թափառական կեանք մը ունեցած է՝ Զմիւռնիա, Փարիզ, Պոլիս, Թուրինօ, Գահիրէ։ Ահա Ստեփան Ոսկանի ստանդական կեանքին հիմնական հանգրուանները։ Եւ բոլոր վայրերուն մէջ ալ հանրային–քաղաքական եռուն գործունէութիւն ունեցած է, հրատարակած կամ խմբագրած է պարբերականներ, գրած է մեծ ու փոքր աշխատութիւններ։

Գործիչին կեանքն ու գործը ուսումնասիրելու համար անհրաժեշտ է ձեռքի տակ ունենալ անոր գրական ժառանգութիւնը, կարելիութեան սահմաններուն մէջ ամբողջական։

1902էն ցայսօր, այսինքն այն օրէն ի վեր երբ Լէօ այս հարցը հրապարակ դրաւ, բաւական մեծ գործ կատարուած է այս ուղղութեամբ։ Յատկապէս վերջին տարիներուն, երբ Փարիզէն Երեւան դրկուեցան հրապարակագիրին հրատարակած «Արեւմուտք»ի պակաս թիւերը, Երուսաղէմէն՝ «Օկիւսթ Գոնթը Զմիւռնիոյ մէջ եւ անաստուածութիւնը» եւ «Պարոն Էմիլ Լիթրէն ու անաստուածութիւնը», Թուրինոյէն՝ «Իթալի» ֆրանսերէն թերթին քանի մը թիւերը եւայլն։

Առ այժմ այսքան միայն։ Ոսկանեանի գրական ժառանգութեան կարեւոր մասը դեռ չէ հաւաքուած եւ ամբողջացած։

Ոսկանեան Զմիւռնիայէն Փարիզ մեկնած է 1846ի կէսերուն եւ հաւանաբար 1847ի սկիզբէն սկսած է թղթակցիլ հրապարակագիր Արման Քարրելի եւ պատմաբան Լուի Թիէրի հիմնադրած «Նասիոնալ» ֆրանսական օրաթերթին։ Թերթը գոյատեւած է մինչեւ 1852 Դեկտեմբեր 2։ Ոսկանեան ի՞նչ գրած է այդ թերթին մէջ։ Չենք գիտեր։ «Նասիոնալ»ի թէկուզ թերի հաւաքածոներ չկան Երեւան։

1852ի վերջերը Պոլիս երթալով՝ Ստեփան Ոսկանեան ձեռնամուխ եղած է Կոժէն Սիւի « Թափառական Հրեայ » վէպին հայերէն թարգմանութեան։ Գրասէր – հրատարակիչ Խաչատուր Ոսկանեան յանձն առած է գիրքին հրատարակութիւնը, եւ 1854ին Պոլսոյ մէջ լոյս տեսած է վէպին առաջին հատորը։ Թարգմանութիւնը եւ, մանաւանդ, անոր կցուած, հաւանաբար ընդարձակ, յառաջաբանը ժամանակին լայն արձագանգ գտած է, ժամանակակիցները դրուատանքով արտայայտուած են գիրքին մասին։

Իսկ ո՞ւր կը գտնուին արժէքաւոր այդ թարգմանութեան օրինակները։ Չենք գիտեր։

1860ի սկիզբները Ոսկանեան Փարիզէն մեկնած է Իտալիա եւ Թուրինոյի մէջ թերթ հրատարակել սկսած է։ Ֆրանսերէն լոյս տեսած ամէնօրեայ այդ թերթը կոչուած է «Իթալի»։ Ոսկանեանի յօդուածները լայն հետաքրքրութիւն առթած են, եւ ուշադրութիւնը գրաւած են վարչապետ Քամիլլօ Քաւուրի։ Հրապարակագրի «գրչին ուժգնութենէն ահաբեկ մեծ դիւանագէտը կը յանձնարարէ օր մը՝ ձեռնոց դնել եւ այնպէս աւելի մեղմ շարժել գրիչը», գրած է Ոսկանեանի կենսագիրը՝ Հրանդ Ասատուր։

Ոսկանեան թերթը խմբագրած է շուրջ մէկ տարի։

Այս մասին ալ, դժբախտաբար, միայն այսքանը գիտենք։ Ճիշդ է, Թուրինաբնակ Հայկ Շելլէֆեանի ջանքերով Երեւան դրկուած է երկու օրինակ այս թերթէն։ Սակայն, ասոնց մէջ Ոսկանեանի գրչին պատկանող յօդուածներ չկան։

1865ին Ոսկանեան երկար թափառումներէ ետք վերջնապէս հաստատուած է իր ծննդավայրը՝ Զմիւռնիա։ 1869ին ան հոն սկսած է հրատարակել «Ռեֆորմ» թերթը, ֆրանսերէն։ Անիկա սկիզբը եղած է շաբաթաթերթ, յետոյ՝ օրաթերթ, ժամանակ մըն ալ հրատարակուած է իբրեւ երկշաբաթաթերթ եւ, վերջապէս, վերածուած է կրկին շաբաթաթերթի։ Ռեֆորմը լոյս տեսած է մինչեւ 1901 (*), այսինքն՝ մինչեւ խմբագրին մահը։ Դժբախտաբար, աւելի քան 30 տարի հրատարակուած այդ թերթէն ոչ մէկ օրինակ կը գտնուի Երեւան։ Չենք գիտեր նաեւ, թէ որեւէ գրադարանի մէջ կը գտնուի՞ անոր քիչ թէ շատ ամբողջական հաւաքածոն։

1910 Յուլիսին Զմիւռնիոյ մէջ սկսած է լոյս տեսնել «Աշխատանք» գրական – հասարակական թերթը։ Առաջին իսկ թիւէն խմբագրութիւնը սկսած է տպել Ոսկանեանի անտիպ նիւթերը՝ «Ստեփան Ոսկանեանի անտիպ գործերէն» ընդհանուր խորագրին տակ։ Զանոնք խմբագրութեան տրամադրած է հրապարակագրին եղբայրը՝ Արտաշէս Ոսկանեան։ Հարցը այն է, որ «Աշխատանք»ը խոստացած է այդ բնոյթի նիւթեր հրատա-

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ 900 ՕՐԵՐԸ

Մարդասպանները սովորական պատուաւոր անձեր էին, որոնք ոճիրի կը դիմէին անօթութեան, ցուրտին եւ ռմբակոծումներու անդիմադրելի մղումին տակ։

Զմեռուան ընթացքին թափառաշրջիկ մարդասպաններու խումբեր երեւան եկան։ Ասոնք ճակատի դասալիքներ էին, կամ կարմիր բանակի նախկին զինուորներէն, բոլորն ալ յուսալքուածներ։ Գիշեր թէ ցերեկ կը յարձակէին առանձին անցորդներու վրայ, թալանի կուտային փուռերը, բեռնատարները եւ բալխիրները։ Կը կողոպտէին յարկաբաժինները, ուր յաճախ լոկ դիակներ կը գտնէին։ Բայց եթէ պատահմամբ հանդիպէին ողջ մնացած տնեցիի մը որ դիմադրութիւն փորձէր, անվարան կը զգետնէին զայն եւ յարկն ալ կրակի կուտային որպէսզի որեւէ հետք չմնայ իրենց ետին։ Այս ոճրագործներու խումբերը միայն Ռուսերէն չէին բաղկանար։ Քաղաքը կը վխտար գերման լրտեսներով, որոնց համար շատ դիւրին էր սպրդիլ ճակատի գիծերէն ներս։ Ասոնք ջլատիչ լուրեր կը տարածէին եւ խափանարարութիւններ կը կազմակերպէին քաղաքին ամէն կողմը։ Ի վերջոյ իշխանութիւնը արագ եւ ուղղակի գործողութեան մը ձեռնարկեց ասոնց դէմ։ Կուզնէցով որ այդ միջոցներուն Ժտանովի քարտուղարն էր, յետագային պիտի խոստովանէր — բացայայտ է թէ այդ միջոցներուն մարդիկ պատառ մը հացի համար իսկ կը գնդակահարուէին»։

Այդ պատահարներուն մասին Նոյեմբերէն սկսեալ կարճ լուրեր սկսան երեւալ թերթերու մէջ։ Երեք մարդիկ գնդակահարուած, մթերանոց մը կողոպտած ըլլալու յանցանքով։ Երկու կիներ հրացանի բռնուած, սեւ շուկայ ըրած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Հինգ հոգի գնդակահարուած, բեռնատարի մը ալիւրը գողցած ըլլալնուն համար։ Վեց անձեր հրացանազարկ եղած, պարենաւորումի մը կեդրոնէն պարէն խլացուցած ըլլալու յանցանքով։ Երբեմն կը պատահէր որ ամբաստանեալները 25 տարի ծանր բանտարկութեան կը դատապարտուէին, բայց առ հասարակ վճիռը մահուան վճիռ էր։

Ճամբաներու հսկողութեան համար պաշտօն տրուեցաւ ճակատէն վերադարձած զինուորներու որոնք չէին վարաներ հրամանները ի գործ դնելու։ Անոնք կը բաւականանային կասկածելի անցորդները խուզարկելով, ու եթէ յետ քննութեան որեւէ գողցուած բան գտնէին անոնց մօտ, տեղն ու տեղը կը սպաննէին զանոնք։

Ամէն ամիս պարենատոմսերը կը նորոգուէին։ Մինչեւ Դեկտեմբեր ամիսը կարելի եղաւ կորսուած պարենատոմսերուն տեղը նոր մը առնել։ Ասոր համար կը բաւէր դիմել տեղւոյն պարենաւորման կեդրոնին։ Դեկտեմբերին պոչը ծայր աստիճան երկարած էր այդ շէնքերուն առջեւ, եւ մինչեւ պարենաւորման տնօրէն Դիմիթրի Պաւլով միջամտեց. աւելի քան 24.000 նոր պարենատոմսեր բաժնուած էին, արդէն իբր թէ կորսուած կամ հրդեհի մէջ այրած պարենատոմսերու տեղ։ Պաւլով վստահ է թէ ատոնցմէ շատերը կեղծ յայտարարութիւններ էին։ Այդ պատճառով արգիլեց այլեւս նոր պարենատոմսերու բաշխումը։ Այնուհետեւ նոր մը ստանալու համար հարկ էր դիմել ուղղակի կեդրոնական գրասենեակին եւ որոշ տուեալներով ապացուցանել՝ տրուած յայտարարութիւնը ըլլայ ականատեսի մը, կամ ոեւէ պաշտօնական անձի մը վկայութեամբը։ Այս ձեւով խնդրարկուներու թիւը զգալապէս պակսեցաւ։ Գրեթէ անկարելի դարձած էր այլեւս խաբել այս կերպով։ Այդ շրջաններուն, քաղաքացիի մը գլխուն գալիք ամէնէն մեծ փորձանքը իր պարենատոմսին կորսուիլն էր։

Երեկոյ մը, Հանդատեան կոչուած կին մը եւ իր 16 տարու աղջիկը՝ Լուսիա Էրիսմանի հիւանդանոցը եկան, երկուքն ալ ծայրայեղ ջղային վիճակ մը ունէին։ Աղջիկը դժբախտութիւնը ունեցած էր ծանօթանալու կողոպուտի մասնագէտ կնոջ մը հետ, որ փայլուն պաշտօն մը խոստանալով անոր, առեր էր կնոջ 45 ռուբլին — իր ամբողջ հարստութիւնը — ինչպէս նաեւ մօր ու աղջկան պարենատոմսերը եւ զանոնք հիւանդանոցին դուռը բերելէ վերջ, անհետացեր էր գիշերուան մութին մէջ։

Երկու կիներն ալ կուլային եւ կ'ողբային։ «Ախ, Լուսիա, կը հեծկլտար մայրը, այսպէսով դուն ողջ ողջ թաղեցիր»։ Վէրա Ինպէր եւ ամուսինը ջանացին օգնել անոնց, եւ խնդրագիր մը շարադրեցին, բայց ինչի՞ կը ծառայէին բոլոր ատոնք։ Հիմա անոնք զրկուած էին պարէնատոմսէ եւ դեռ ամսուան սկիզբն էր։ Չորս շաբաթ պատառ մը ուտելիք չունէին եւ ատիկա ուրիշ բան չէր եթէ ոչ մահուան դատապարտութիւն մը։

ՀԵՐԻՍԸՆ ՍԱԼԶԲԸՐԻ

(Շար. – 23)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԻՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՍՏՈՒԵՐՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆՔ

ԳԵՐ. ԽՈՐԷՆ Ս. ԱՐՔ.Ի ՆԱՐ ՊԷՅ

—0—

ԽՄԲ.— Մօտ հարիւր տարի առաջ 1874ին, արեւմտահայ կրտսեր վիպապաշտ բանաստեղծներէն Նարպէյ Պոլսոյ մէջ լոյս կ'ընծայէր իր բանաստեղծական երբէք հատորներէն « Ստուերք Հայկականք »ը:

«Մամուլ» հանդէսի մէջ, 1874 Օգոստոս 14, գրախօսական մը երեւցած է այս գիրքին մասին: Շահեկան է կարդալ գայն գաղափար մը կազմելու համար այդ ժամանակաշրջանի գրախօսականի ձեւին, լեզուին եւ օրուան հարցերուն (գրաբար-աշխարհաբար վէճ) վերաբերեալ:

Ազգային մատենագրութիւնը նոր փառք մըն ալ ստացաւ Գեր. Խորէն Նար-Պէյ Ս. Արքեպիսկոպոսին Ստուերք Հայկականք կոչուած քերթուածոց հրատարակութեամբը, յերկուս գիրս բաժնուած, յորոց առաջինը՝ վէպք կը պարունակէ մեր սիրայիշատակ գիւղաքանց ու գիւղաքնուհեաց վրայ հոգեառնող երգեր, եւ միւսը՝ եղերգ, ազգային սրտառուչ տաղեր:

Ամէն մարդ, եթէ ունի դոյզն ինչ հայրենասէր ոգի մը կամ սիրտ մը զգայուն, չկրնար՝ առանց 'ի թունդ ելլելու եւ առանց արտասուելու՝ ընթեռնուլ այն սրտահիւս տողերը, որք երկնաւոր հանճարի մը եւ հայրենակէզ սրտի մը զեղմունք են:

Եւ յիրաւի, սոյն տաղերգութեանց մէջ, Գեր. Հեղինակը, փոխանակ՝ այլոց նման պէս՝ բառից կուտակով եւ խեղաթիւր դարձուածքներով, ջանալու անապարծ ցոյց մը տալ խորամուտ հայկաբանութեան մը՝ պարզամտաց ուշը շլացնելու կարող միայն, թողեր է իր գրիչը սրտին եւ սիրտը գրչին, եւ գրեր է ինչ լեզուով որ կը խօսի, ինչ լեզուով որ սիրտ սրտի կ'աւանդէ իր զգացմունքը:

Կան ոմանք՝ որոց միտք եւ գրիչք զբաղեալք միշտ հին հայերէնով՝ երեւակայութեամբ կը բարձրացնեն իրենք զիրենք նոր հայերէնը խօսողաց եւ գրողաց վրայ եւ քամահրելով զանոնք՝ կը քարոզեն վերէն թէ այդ լեզուով շըլլար գրականութիւն, թէ այդ լեզուն Մուսայից լեզուն չէ, թէ այդ լեզուով չկայ ո՛չ տրամաբանութիւն եւ ո՛չ բանաստեղծութիւն:

Ով որ սանոնց հնապատառ գրօշակին կը հետեւի, թո՛ղ պահ մը կանգ առնէ, կարդայ Ստուերք Հայկականքը եւ տեսնէ թէ ի՞նչպէս մեր այժմիկ լեզուն կը գեղեցկանայ, կ'ազնուանայ, կը վսեմնայ հանճարեղ գրչի մը տակ:

Եթէ ցարդ այս մանուկ բարբառն իր տղայ հասակին մէջ մնացեր է՝ պատճառն այն է, որ իր զարգացման կարեւոր սնունդները չէին տուած իրեն. ԽԻրաքանչիւր ոք անգոսնելով անցեր էր անոր քովէն՝ հնաբարբառին մագլցելու միշտ քրտնաջան. արդ՝ ուշիմք ոմանք տեսան որ զուր ջանք է ստուերի մը ետեւէն պնդել որ միշտ քնէ կը փախչի, եւ դարձան ձեռք կարկառեցին նորաբարբառին, որ ինքն ալ անոնց ձեռուըները կ'երկընցնէր:

Արդ հայ տոհմիկ լեզուն պարտական է Ստուերք Հայկականի Գեր. Հեղինակին՝ իրեն նոր փայլ մը տալուն՝ զինքն ընտրելով իր սրտին եւ մտաց այն վեհ զգացումներն ու խոկումները իր ազգին աւանդելու համար: Հայ երիտասարդութիւնն ալ երախտապարտ է սա յիշեալ քերթողին՝ իր յատուկ լեզուին այնպիսի բարձր ու չքեղ օրինակ մը ընծայելուն համար:

Արդարեւ փափաքելի է որ ծնողք եւ դաստիարակք սոյն գրքէն մէկ մի օրինակ տան իրենց զաւակաց կամ աշակերտաց, թէ անոնց ազատ սրտին մէջ կանուխ հայրենասիրութեան եռանդը վառելու համար եւ թէ անոնց մատենագրական ճաշակն ու լեզուն կրթելու, փափաքելի է նաեւ որ հայ երիտասարդութիւնը՝ փոխանակ միշտ մոլելու եւրոպայի հեղինակաց ետեւէն՝ ակնարկ մը նետէ երբեմն իրեն ազգին պանծալեաց վրայ ալ եւ դառնայ ըսէ Եւրոպացւոց թէ Հայաստան ալ թէպէտ աղքատ, թէպէտ տկարուկ, թէպէտ ամայի, կարող է տակաւին հանել իր ծոցէն անոնց հանճարաց 'ի կշիռ գալու հանճարներ:

Ռ.

...բակել յաջորդական թիւերով: Իսկ Հայաստանի մէջ «Աշխատանք»ի սկզբնական շրջանի քանի մը թիւեր կան միայն եւ, բնականաբար, կարելի չէ ճշդել, թէ թերթը ինչ չափով կատարած է իր խոստումը (թերթը լոյս տեսած է մինչեւ 1914):

Ոսկանեանի մահէն ետք անոր հարուստ արխիւը (մէկ անաւարտ վէպ, շուրջ 100 բանաստեղծութիւններ եւ «այլ գրութիւնք») յանձնուած են անոր քեռորդին՝ Կարապետ Ղոնճայեանի, որ ծրագրած է հատորով մը հրատարակել զանոնք: Սակայն ինչ-ինչ պատճառներով չէ հրատարակուած գիրքը եւ Ղոնճայեան արխիւը յանձնած է Արտաշէս Ոսկանեանի: Ըստ վերջին տեղեկութիւններուն, արխիւը մինչեւ 1910 գտնուած է անոր քով: Ի՞նչ ճակատագիր ունեցած են յետագային այդ նիւթերը, դժուար է պատասխանել:

Այսքանն իսկ ցոյց կուտայ, որ ականաւոր հրապարակագրին կեանքն ու գործունէութիւնը ուսումնասիրելու համար միայն Հայաստանի մատենադարաններու ջանքերը բաւական չեն: Այս գործին մէջ անհրաժեշտ է նաեւ սփիւռքի աջակցութիւնը: Միայն համատեղ ջանքերով կարելի է մէկտեղել եւ ամբողջացնել Ստեփան Ոսկանեանի գրական ժառանգութիւնը: Ժառանգութիւն մը, որ կարեւոր է մեր քաղաքական մտքի ուսումնասիրութեան համար:

Ս. ԾԻԿԵԱՆ

«Հայրենիքի Ձայն»

(*) «Յառաջ»ի ընթերցող մը՝ Յ. Շիրինեան կը ճշդէր այս մասին (տես «Յառաջ»՝ Մարտ 11) թէ *Ռեֆորմը* լոյս տեսած է մինչեւ 1922 Սեպտ. եւ թէ վերջին հրատարակիչն էր՝ Զիւրիքճիօղլու:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 26-27)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ

Մարտ 23ին, Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի տարեկան ընդհանուր ժողովը, որ քննարկած է ակադեմիայի անցեալ տարուան գիտական եւ կազմակերպական գործունէութեան արդիւնքները եւ գծած ապագայ գործունէութեան ուղիները:

Ժողովին բացումը կատարած է ակադեմիայի նախագահը՝ Վ. Համբարձումեան:

— Մեր գիտնականները, յայտարարած է ան, զարգացուցած են հիմնական գիտութիւնները. անոնք աւելի ուշադիր գտնուած են իրենց հետազօտութիւններուն արդիւնքները տնտեսութեան մէջ ներդրուելու համար: Նոր, հետաքրքրական եւ արժէքաւոր հետազօտութիւններ կատարուած են զանազան ճիւղերու մէջ՝ քիմիական, երկրաբանական, կենսաբանական եւայլն:

Այնուհետեւ ակադեմականը անդրադարձած է հայ գիտնականներու նուաճումներուն: Բիւրականի աստղադիտարանի աստղագէտները յայտնաբերած են 67 առկայծող աստղ եւ գերմանի չաղտանակաղոյն մեծ ճառագայթում ունեցող 200 նոր ծիր-կաթին: Բնագէտները առաջարկած են բիւրեղներ աճեցնելու բարելաւուած թեքնոլոժի: *88 նիւթ մշակած են քիմիագէտները, որոնցմէ ոմանք կապ ունին դեղերու հետ: Երկրաբանները առաջին անգամ ըլլալով հրատարակած են Հայաստանի հանքերու քարտէսը, ուսումնասիրած են հանքերու տեղաբաշխութեան եւ գոյացման օրինաչափութիւնները:*

Այնուհետեւ զեկուցում մը կատարած է Ակադ. Ս. Բակունց, ակադեմիայի նախագահութեան քարտուղարը:

×

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԵՐԳԻՉԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայի «Չայկովսկի» դահլիճին մէջ Ռուբէն Լիսիցեան երգահանդէս մը տըւած է, որ ընդգրկած է Հէնտէլի, Հայտընի, Պէթհովէնի, Չայկովսկիի, Ռախմանինովի եւ քանի մը հայ երգահաններու գործեր: Մասնաւոր յաջողութիւն գըտած է Շումանի «Բանաստեղծի սէրը» շարքը: Ռուբէն Լիսիցեան դափնեկիր է «Շուման» միջազգային մրցանակին: Ան այս յաջողութիւնը արձանագրած է 1969ին Ցուիկաուի մէջ, Գերմանիա, Շումանէն 32 երգ երգելով: Քննադատները նկատել տուած են, որ երգիչը յաջողած է նուրբ ձեւով հաղորդել ունկնդիրներու շումանեան ստեղծագործութիւններուն տրամադրութիւնը, անոր գունաւորութիւնը:

Ռուբէն Լիսիցեան 27 տարեկան է: Ծընած եւ մեծցած է Մոսկուա: Ներկայիս կը դասաւանդէ Երեւանի Երաժշտանոցը:

×

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Քննադատ Լ. Տէր-Մինասեան յօդուած մը լոյս ընծայած է Յովհ. Թումանեանի մասին, Մոսկուայի «Երաժշտական յիշարժան տարեդարձներու եւ իրադարձութիւններու տարեգիրք»ին մէջ բանաստեղծին մահուան 50ամեակին առթիւ:

Անդրադառնալով բանաստեղծին կեանքին եւ գործունէութեան, յօդուածագիրը մասնաւորապէս կանգ առած է «Թումանեանը երաժշտութեան մէջ» հարցին վրայ: Ընդգծած է, որ բանաստեղծին գործերը ոգեշնչումի աղբիւր հանդիսացած են բազմաթիւ հայ երգահաններու համար: Ան ժամանակին, գրական – երաժշտական երեկոյթներ կազմակերպած է Թիֆլիսի մէջ եւ կարեւոր դեր խաղացած Սայաթ – Նովայի տաղերու յայտնաբերման ու պահպանման գործին մէջ:

Թումանեանի ստեղծագործութիւններու հիման վրայ երգեր եւ եղանակներ յօրինած են Ռ. Մելիքեան, Ս. Մելիքեան, Ա. Տէր-Ղեւոնդեան, Ս. Բարխուդարեան, Ա. Տիգրանեան, Ա. Սպենդիարեան, Ն. Գալանտերեան, Է. Միրզոյեան, Գ. Հախինեան, Է. Յարութիւնեան եւ ուրիշներ: 15 մանկական օփերա յօրինուած է Թումանեանի նիւթերով:

×

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Երեւանի մէջ ներկայացուեցաւ ռումէն թատերագիր Աուրել Բարանգայի «Խելքի եկ, Քրիստոփոր» կատակերգութիւնը: Անցեալին Երեւանի մէջ յաջողութեամբ բեմադրուած են պուլկար հայասէր Պ. Եավորովի «Վիտոշի փէշերուն» թատերախաղը, Վակնէրի « Թանհաուզէրը »ը (բեմադիր ողբացեալ Պօղոս Աֆեյեան Պոլսեցիէն), Տոնիցեթթի «Լուչիա տի Լամերմուր»ը (բեմադիր Պ. Մասին, Ռումանիայէն) եւայլն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (146)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

— Հաճեցէք գրասենեակ երթալ, որ խոր կը գտնուի ձախակողմը: Հոն տեղեկութիւն պիտի տան ձեզի:

Օվիտ յառաջացաւ դէպի մատնանշուած տեղը: Գրեթէ հարիւր մէթր երկայնութիւն ունեցող շէնքին զանազան մասերուն վրայ, որոնք արդեաւաքարով ծածկուած գետնայարկէ մը կը բաղկանային, Օվիտ հեռուէն նշմարեց սա վերտառութիւնները. Գծագրութեան աշխատանոց. Դրամարկղ, Աշխատութեանց տնօրէնի գրասենեակ. Տնօրէնի գրասենեակ եւայլն:

— Պիտի կրնամ հոս մարդս գտնել, ըսաւ Օվիտ ինքնիրեն, տնօրէնին սենեակը նշմարելով: Ներս մտնենք զուարթօրէն: Կարծես կ'երեւայ անոր գլուխը: Պզտիկ աղջկան մը պէս խնդալս կուգայ հիմակուընէ:

Պաշտօնեայ մը փութաց սենեակին դուռը բանալու հարցուց, տեսնելով որ Օվիտ ձեռքը կը դնէր խնձորակին վրայ.

— Պ. Հարմանի գրասենեակը գո՞րծ մը ունիք:

— Այո՛, պարոն: Կը փափաքիմ Պ. Հարմանի հետ տեսնուիլ անձնական գործի մը համար:

— Ուրեմն պիտի սախպուիք սպասել: Պ. Հարման աշխատութեանց տնօրէնին հետ կը խորհրդակցի:

— Մինչեւ վերջը պիտի սպասեմ:

Օվիտ աթոռ մը առաւ ու սկսաւ բթամատերուն հետ խաղալ: Լիւսիէն Լապրուիի հետ Բօլ Հարման կը խորհրդակցէր կարգ մը փոփոխութեանց վրայ այն մեքենային, որուն փորձը կատարած էր այդ առտու. տակաւին գործածուելու վիճակին մէջ չէր գտնուեր ան: Մէկ ժամէ աւելի տեւեց այդ տեսակցութիւնը: Սօլիվօ այդ ժամանակամիջոցէն օգտուեցաւ, իր պայքարի ծրագիրը պատրաստելու համար:

Վերջապէս, զանգակի ուժգին հարուած մը թնդաց նախասենեակին մէջ: Գրասենեակին սպասեակը ոտքի ելաւ իսկոյն ու դէպի աշխատասենեակին դուռը գնաց:

— Ձեր գործատիրոջ զանգա՞կն է, հարցուց Սօլիվօ:

— Այո՛, պարոն:

— Կ'աղաչեմ, ըսէ՛ք որ մէկը կը փափաքի իրեն հետ տեսնուիլ անձնական գործի համար:

— Ի՞նչ է ձեր անունը, պարոն:

— Ըսելու պէտք չկայ...: Պ. Հարման չի ճանչնար զիս...:

Քանի մը վայրկեան յետոյ, սպասեակը դուրս գալով՝ Օվիտի նշանացի հասկըցուց թէ կրնար ներս մտնել:

Օվիտ ներս մտաւ ու դուռը գոցեց: Բօլ Հարման կռնակը դարձուցած էր, երկու պատուհաններուն միջեւ զետեղուած դըրամարկղը գոցելու զբաղած ըլլալուն համար: Նորեկին ոտնաձայնը լսելուն պէս, ետին դարձաւ, ու յանկարծ գունատած, ապշութեան եւ սոսկումի ճիչ մը արձակեց, իր դիմաց տեսնելով Օվիտ Սօլիվօն: Այս վերջինը իրարմէ հեռու գտնուող սրունքներուն վրայ կեցած էր, երկու ձեռքերը գրպաններուն մէջ, գլխարկը գլուխը. դէմքը չափազանց հեգնական արտայայտութիւն մը ունէր:

— Բարե՛ւ, զարմիկ...: Գործերը ի՞նչպէս կ'երթան, ըսաւ Սօլիվօ, ժպիտ մը ուղղելով, որպէս զի հասկնայ անոր առաջ բերելիք տպաւորութիւնը:

— Դուն հո՛ս, դուն հո՛ս, գոչեց ժաք կարօ:

— Նոյնինքն, զարմիկ, հոգւով ու մարմնով...: Բայց ի՞նչու խռոված երեւոյթ մը ունիս...: Կարծես քեզի անհաճոյ կը թուի իմ ներկայութիւնս...: Ահա՛ նուազ փայփայիչ ընդունելութիւն մը, որ պատիւ չի բերեր քու ընտանեկան ոգիիդ:

Բօլ Հարման կը դողար ջերմէ բռնուած մարդու մը պէս: Օվիտի տեսքը սարսափի կը մատնէր գործարանատէրը: Այդ մարդուն Փարիզ ժամանումը աղէտի մը, կործանումի նախանշանը կը թուէր Հարմանի: Սակայն, քանի մը երկվայրկեան յետոյ, ան յաջողեցաւ իր յուզումը փարատել, ու դէպի այցելուն յառաջանալով, ձեռքը երկարեց անոր:

— Ինչո՞ւ Ֆրանսա վերադարձար:

— Որովհետեւ չէի կրնար հոն մնալ:

— Ինչո՞ւ հոս եկար:

— Քենէ աշխատութիւն ուզելու համար:

— Ուրեմն նամակիդ բովանդակութիւնը ճիշդ էր...: Բարգաւաճ վիճակի մէջ քեզի ձգած գործարանս ի՞նչ եղաւ:

— Ապշեցուցիչ արագութեամբ մը կործանեցաւ, ու այլեւս ինծի չի պատկանիր:

Խեղճ բարեկամս, ի՞նչ կրնայի ընել: Քեզի պէս յատկութիւններ չունէի, ատանկ խոշոր գործ մը գլուխ հանելու համար: Այդ գործին տակ կ'ընկճուէի, յարեց Սօլիվօ, աթոռ մը առնելով ու նստելով:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

7էն 14 տարեկան աղջիկներու համար

Մարսէյլի Անարատ Յղութեան քոյրերը կը տեղեկացնեն թէ ամառնային արձակուրդի համար, ընտրած են օդափոխութեան վայր մը Թոռոնի գիւղը, 80 քիլոմեթր Հռոմէն դուրս. հսկայ շէնք մը, շրջապատուած կանաչազեղ մարգագետիններով եւ ծաղկազարդ պարտէզներով Ապենեան լեռներու դիմաց:

Այս պատեհութենէն կրնան օգտուիլ 7էն 14 տարեկան աղջիկները, որոնք պիտի վայելեն մաքուր օդէն զատ, հայկ. տոհմիկ մթնոլորտ մը, հայ քոյրերու մայրական հոգածութեան ներքեւ:

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը փակուին Մայիս մէկին:

Հասցէ.—

167, Ave. des Caillols
13012 MARSEILLE
Tél. : 48-90-91

ՍԻՖԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

OPERA-COMIQUE

Կիրակի, Մայիս 13, ժամը 17ին
Կը նախագահէ Ծերակոյտի Նախագահ
ALAIN POHER

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէտէեան, Ֆրէնկեան, Պալիոզեան, 50ական, Մ. Ալեքսանեան 100, Բաթթուկեան 30, Տէր–Մարազեան, Գազանճեան, Որբերեան 20ական:

(Շար.)

« ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ »Ի ԵՒ «ԲԱԳԻՆ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի «Ազդակ Շաբաթօրեակ»ի եւ «Բագին» ամսագրի հարաւային Ֆրանսայի բաժանորդներէն որ 1973ի իրենց բաժանորդագրութիւնը վճարեն

ընկ. Վ. Տէր–Վարդանեանի

6, Bd. des Rossignols
13012 MARSEILLE

×

Նոյն հասցէին կարելի է դիմել ստանալու համար՝ «ՁԻԹՈՂ ԴԱՇՏԻ ԿԱՐՆՈՑ» հատորը (գին՝ 20 ֆր.):

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները
1973–1974

Վարժարանի Տեսչութիւնը ուրախութեամբ կը հաղորդէ Ֆրանսահայ հասարակութեան որ նոր շէնքի կառուցման շնորհիւ, յառաջիկայ դպրոցական վերամուտին համար տրամադրելի են սահմանափակ տեղեր: Որպէսզի յետագային Տեսչութիւնը չստիպուի մերժել դիմողները տեղւոյ չգոյութեան պատճառաւ, անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները այժմէն փութան տեղերը ապահովել:

Դիմել՝
Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. : 027-18-28

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի Ապրիլ 12ին, ժամը 20.30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն, վարչութեան մէկ մասը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ըստացած հետեւեալ նուէրները., ՍԷՆ ԺԵռոմ, տարարախտ Էլլան Փափազեանի մահուան առթիւ, Ֆէրտի Հրաչեան 150 ֆր., Տաճատ Շալճեան 30, Օննիկ Դաւիթեան 50, Վրոյր Շալճեան 25, Վարդավառ Գամպէրեան 20: Առլ, Պ. Խաչիկ Տէրտէրեանի մահուան առթիւ Պր. Ղազար Տէրտէրեան 100 ֆր.: Պուլ. Օտտօ, Հանգուցեալ Բարունակեանի հոգեհանգստեան առթիւ Պր. Պօղոս Բարունակեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Յակոբեան, Պր. Լեւոն Այվազեան, Պր. Վարդանեան 50ական ֆր., Տէր եւ Տիկին Յարութիւնեան 20: Հանգուցեալ Յարութիւն Գասպարեանի թաղման առթիւ Պր. Պաղտասար Սահակեան 10 ֆր.:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի
CINEMA MODERNE
Place des Bourguignons
4, Rue Bourdarie-Lefure, Asnières 92
10 Ապրիլ, Երեքշաբթի երեկոյ ժ.ը 8.45ին

Կազմակերպուած
Հայ Կարմիր Խաչի Անիէռ–Պուա Քոլոմպի եւ շրջանի մասնաճիւղին կողմէ

Կը ցուցադրուին՝
«ԿԱՐԻՆԷ» (Լէպլէպիճի Հօր–հօր աղա) զուարճալի եւ հանրածանօթ օփերէթ
հայերէն ֆիլմը
եւ
«Աւf մեծ նշմարտութեան մասին»
փաստանկարը

Սիրով եւ անխտիր կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակիցները

Մուտf 8 ֆրանf

ՃԱՇ

Տրապիզոնի Նահանգի Հայրենակցական Միութեան ճաշասեղան – խնճոյքը Կիրակի Ապրիլ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ:

Նախագահութեամբ
Պ. ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ համեղի անակնկալներ:

Մուտf ճաշով՝ 20 ֆրանf

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Գեղեցիկ ճամբորդութիւն մը

ՀՈԼԱՆՏԱ
ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՊԵԼՃԻՔԱՅ ՃԱՄԲՈՎ
ԱՊՐԻԼ 7 ԵՒ 8

Շաբաթ, Ապրիլ 7, հաւաքուիլ ժամը 7.30ին (առաւօտեան) Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնի առջեւ, դէպի անտառը եւ 8ին Կա տիւ Նոռ Քիւրիէօր սրճարանին առջեւ:

Մեկնում ժամը 8.15ին դէպի Հոլանտա հիւսիսի կառուղիէն, ճաշ ճամբու ընթացքին, Անվերս, ապա հոլանտական սահմանագլուխը եւ ժամանում Պոեստ: Ժամանում սովորական պանդոկը, քաղաքին այցելութիւն, իրիկուան ճաշ պանդոկը, իրիկունը ազատ:

Կիրակի, Ապրիլ 8, նախաճաշէն ետք (հոլանտական ձեւով) մեկնում դէպի Պրիւժէլ, աւանդական շօփինկէն ետք: Ճաշ Պելժիա եւ մեկնում դէպի Ուաթերլօ, այցելութիւն ռազմադաշտին եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Փարիզ կառուղիով եւ ժամանում Կառ տիւ Նոռ, ժամը 21ի աւեններ:

Մասնակցութիւն 133 ֆր. ամէն բան մէջը բայց խմիչքէն:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԾԱՆՕԹ.— Ի մօտոյ՝ մանրամասնութիւններ վերտէօնի ուխտագնացութեան համար:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը որոշած է իր հիմնադրութեան 55րդ տարեդարձին առթիւ ուխտագնացութիւն մը կատարել Հայրենիք, տօնելով Զատիկը եւ ոգեկոչելով Ապրիլեան յիշատակը

ԱՊՐԻԼ 17էն 27

Այս ուխտագնացութեան մասնակցիլ փափաքող ընկերներն ու համակիրները կրնան արձանագրուիլ Գէորգ Պապըըր – ճեանի մօտ՝

35, Ռիւ տը Թրէվիզ

Յետագային մանրամասնութիւններ:

Փարիզ (9րդ)

Առաջին կարգ երթուդարձ՝ 1850 ֆր.

Առանձին սենեակ փափաքողներուն, օրական 30 ֆր. յաւելում:

ՀԱՃԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԶԱՏԻԿԸ ՎԵՆԵՏԻԿ

Ս. Ղազար, Խաթեան Սանուց Միութեան հետ:

Բնակութիւն՝ Լիտոյի ծովափը, «Վիլլա Լաւրենա» հանգստաւէտ պանդոկը:

Միութիւնս կը կազմակերպէ ուխտագնացութիւն մը դէպի Վենետիկ, Ս. Ղազար, 20–24 Ապրիլ:

Մեկնում՝ 20 Ապրիլ, Ուրբաթ գիշեր ժամը 19.28ին, Կառ տը Լիոնէն շոգեկառքով: Վերադարձ՝ 24 Ապրիլ, Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին Կառ տը Լիոն:

Այցելութիւններ Ս. Մարկոսի հրապարակը, դուքսերու պալատը, Ս. Խաչ եկեղեցին, Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, Հառաչանքի կամուրջը, եւն.: Զատկուան պատարագը եւ աւանդական ճաշը Ս. Ղազարի մէջ: Այցելութիւն նաեւ վանքը, գրադարանը եւ թանգարանը:

Գին՝ 350 ֆրանք

Հաւաքուիլ՝ Կառ տը Լիոն, «Մեծ Գիծեր»ու կիչէներուն առջեւ ժամը 18.30ին:

Վճարումները մինչեւ 12 Ապրիլ ուղարկել հետեւեալ հասցէին.—

Mme KUPELIAN
12, Ave. J. Koestler
94 — St. Maur

Հեռախօս՝ 885–08–25 կամ 842–08–57

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի աճապարել արձանագրուելու համար: Արձանագրութիւնները նկատի չեն առնուիր այնքան ատեն որ վճարումները մխանուագ կատարուած չեն:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԽՐՏՐԵԱՆ

ԷջՄիածնի եւ Վարդանի մետալին
ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի
որեւէ գնումի մը համար
ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽՐՏՐԵԱՆ

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécianiste que vous connaissez

SUPER - THOMLAC

est tranféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

Succursales THOMLAC
ASNIERES, 136 Rue des Bourguignons
PARIS (12), 52 Rue de Chalon

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ԱՊՐԻԼ
MARDI
3 AVRIL
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12·681
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.681

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

(խորհրդարանի ու բանակի հակամարտութեան առթիւ)

Ե·

Նիհատ Էրիմի կառավարութիւնը փորձեց կարգ մը փոփոխութիւններ մտցնել 1961ի Սահմանադրութեան մէջ: Նպատակն էր աւելի լայն իրաւասութիւններ տալ կառավարութեան եւ սահմանափակել ժողովրդավարական ազատութիւնները:

Խորհրդարանը քուէարկեց կարգ մը սահմանափակումներ: Մասնաւորաբար սեղմումներու ենթարկուեցան համալսարաններու, մամուլի, ընկերակցութեանց եւ արհեստակցական միութեանց (սէնտիքա) վերաբերեալ օրէնքները: Ջնջուեցաւ համալսարաններու ներքին ինքնավարութիւնն ու անձեռնմխելիութիւնը: Ուսանողութեան արգիլուեցաւ գործօն մասնակցութիւն բերել քաղաքական խնդիրներու:

Ուրիշ փոփոխութեանց ալ թէեւ դահլիճի անդամներուն միջեւ տարակարծութիւններ ծագած ըլլալով, տասնեակ մը նախարարներ քաշուեցան կառավարութենէն:

Նիհատ Էրիմի երկրորդ դահլիճը աւելի բախտաւոր չեղաւ: Ստիպուեցաւ իր կարգին հրաժարիլ 1972 Ապրիլին, Պոդգորնիի Անգարա այցելութեան վաղորդայնին:

Վարչապետ նշանակուեցաւ Էրիմի նախարարներէն անողնայար անտեսագէտ մը՝ Ֆէրիտ Մէլէն, որ ցարդ կը կառավարէ երկիրը՝ բանակի խիստ հսկողութեան տակ:

Երկու տարուան ընթացքին Մարտ 12ի վերջնագրով պահանջուած բարենորոգումներէն ոչ մէկը իրագործուեցաւ:

Պաշարման վիճակը, որ երկու ամիս պիտի տեւէր, ի զօրու է ցարդ: Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդի թելադրութեամբ Խորհրդարանը ամէն անգամ երկարաձգեց զայն նոր երկու ամսուան համար: Յառաջիկայ Ապրիլ 26ին լրիւ երկու տարի պիտի ըլլայ:

Վերջերս քուէարկուած նոր օրէնքով կեանքի պիտի կոչուին Պետական Ապահովութեան Դատարաններ, որոնք զինուորական դատարաններու (պատերազմական ատեաններու) գալիք աշխատանքները պիտի շարունակեն: Այլ խօսքով՝ «պաշարման վիճակ»ը պիտի յաւերժանայ, նոյնիսկ եթէ պաշտօնապէս վերջ տրուի անոր գոյութեան:

Երկաթեայ Թաթը պիտի գործէ անխնայ:

Հակառակ զինուորական իշխանութեանց բուռն հետապնդումներուն եւ հալածանքներուն ինչպէս նաեւ պատերազմական ատեաններու արձակած ծանր վճիռներուն, խաղաղութիւնը չէ վերահաստատուած տակաւին երկրին մէջ: Ամէն օր ձախակողմեան նոր կազմակերպութիւններ մէջտեղ կ'ելլեն: Մարտ 20ին ապահովութեան ուժերուն հետ բախումի մը ընթացքին ձերբակալուած են երեք «ձախակողմեաններ» եւ սպաննուած է անոնց մէկ ընկերը: Ասոնք կը պատկանին եղեր «Թուրքիոյ համայնավար գաղտնի կուսակցութեան Երիտասարդաց թեւին»:

Ներքին նախարար Ֆէրիտ Քուպաթ Մարտ 24ին յայտարարած է թէ «ամէն անգամ, որ յեղափոխական կազմակերպութիւն մը քանդուի, տեղը նոր մը կը բուսնի: Այսպէս, «Թուրքիոյ ազատագրական ժողովրդական բանակը», որ տակաւին գործօն դեր կը կատարէր անցած տարի, հրապարակէն անհետացած է եւ իր վերջին անդամները ապաստանած են Թուրքիոյ հարաւը գտնուող երկիրները: Ասոր փոխարէն ստեղծուած է նոր կազմակերպութիւն մը, որ կը կոչուի «Թուրքիոյ Մարքս – Լենինեան Համայնավար կուսակցութիւն» եւ որուն քաղաքական վարիչ մարմինը ծրագրած է բջիջներ կազմել ոստիկանութեան եւ բանակի շարքերուն մէջ՝ զարնան խափանարարական ձեռնարկներ կատարելու համար»: Նախարարը աւելցուցեր է, որ երկու տարիէ ի վեր պաշարման վիճակի դատարաններուն կողմէ դատապարտուած են 1·383 հոգի, ազատ արձակուած՝ 553, դատուելու վրայ 179 հոգի, պատրաստութեան մէջ են 2·991 դատեր: Ո՛չ մէկ ճշգրիտ վիճակագրութիւն կայ այս մասին: Յունուար 23ին պաշարման վիճակի հրամանատար զօրավար Նամըք Քէմալ Էրսուն մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին պաշտօնապէս կը յայտարարէր թէ «24 ամսուան ընթացքին 8594 Թղթածրարներ յանձնուած են շրջանի — այսինքն մայրաքաղաքի — իշխանութեան»: Այս հաշուէն դուրս են Պոլսոյ, Ատանայի, Էսկիշէհիրի, Տիարպէքիրի եւ պաշարման վիճակի ենթակայ այլ նահանգներու մէջ ձերբակալուածներն ու բանտարկուածները: Ընդհանուր թիւը պաշտօնական յայտարարութիւններէն շատ աւելի պէտք է ըլլայ:

Ժամանակէ մը ի վեր բացէ ի բաց չեն խօսիր այլեւս Քիւրտերու մասին: Սակայն ակնյայտնի է, որ արեւելեան նահանգներու մէջ ցարդ խիստ հետապնդումի եւ հալածանքի ենթարկուած են հայրենասէր Քիւրտերը, որոնց դատին պաշտպան կանգնած էին ձախակողմեան տարրերը: Քանի մը տարի առաջ «Թուրք Բանուորական կուսակցութիւն»ը իր համագումարի օրակարգին վրայ էր դրած քրտական հարցը, պահանջելով գոհացում տալ «լեռնական Թուրք»երու ազգային արդար բաղձանքներուն:

Զօր· Ճէվտէթ Սունայի աթոռին համար բանակը թեկնածու նշանակեր էր սպարապետ Ֆարուք Կիւրլէրը, որ Մարտ 5ին հրաժարեցաւ սպայակոյտի պետի պաշտօնէն եւ Հանրապետութեան նախագահը ծերակուտական նշանակեց զինքը, որպէսզի իրաւունք ունենայ թեկնածութիւնը դնելու:

Սիւլէյման Տէմիրէլ եւ Պիւլէնտ Էճէվիտ յանուն Ատալէթ եւ Հալք կուսակցութեանց քաջութիւնն ունեցան հակառակելու Խորհրդարանին պատկանող ներքին խնդրի մը մէջ բանակի միջամտութեան, որ աւելի շատ բռնադատումի հանգամանք կը ներկայացնէր: Ֆարուք Կիւրլէր ջուրը չտեսած քղանցքները սոթտած էր: Բանակի թեկնածուն խայտառակուեցաւ Խորհրդարանին առջեւ եւ եօթը քուէարկութենէ վերջ անփառունակ նահանջ կատարեց:

Ստեղծուած այս անյարմար կացութեան պատասխանող ելք մը գտնելու յոյսով Մարտ 23ին Նորընտիր սպարապետ զօրավար Սէմիհ Սանճար Անգարայի մէջ տեսակցեցաւ զինեալ երեք ուժերու եւ ոստիկան – զօրաց հրամանատարներուն հետ: Մարտ 24ին Անգարայի մէջ գումարուեցաւ զինուորական գերագոյն խորհուրդ մը, որուն կը մասնակցէին Թուրքիոյ բոլոր կողմերէն եկող չորս հարիւր զօրավարներ: Նման խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենան մայրաքաղաքին մէջ՝ ամէն անգամ, որ ծանրակշիռ խնդիրներ կը դրուին օրակարգի վրայ:

Բանակի եւ Խորհրդարանի հակամարտութեան մէջ զինուորականները կրցին շարաշար պարտութիւն մը, որ աննախընթաց է Թուրքիոյ տարեգրութեանց մէջ:

Ուրեմն Թրքական Հանրապետութեան ստեղծումէն կէս դար վերջ ժողովրդավարական կարգ մը սկզբունքներ իրացուած են Ատալէթ եւ Հալք կուսակցութեանց կողմէ: Այժմ կը սպասուի, որ բանակը միջամուխ չըլլայ խորհրդարանական նոր ընտրութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան, ըստ օրէնքի, ներկայ տարուան Հոկտեմբերին: Անհաւանական չէ, որ աւելի կանուխ կատարուին անոնք, անելէն օր առաջ դուրս կարենալ գալու համար:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻ Է

ԿԸՍԷ ՍԱՏԱԹ

Եգիպտոսի նախագահը տեսակցութիւն մը շնորհած է ամերիկեան Նիւզ–Ուիք շաբաթաթերթին եւ յայտարարած է այս առթիւ թէ պատերազմը անխուսափելի է թէեւ դիւանագիտական աշխատանքները կը շարունակուին: Սատաթ շեշտած է.— «Եթէ արդարութեան վրայ հիմնուած հաշտութիւն մը չյաջողի, այն ատեն քօշըմար մը կը սկսի վերջ տալու համար բոլոր քօշմարներուն եւ բոլորը կորսնցնողներ կ'ըլլան»:

«Բոլոր դուռները զարկի բացի, կ'աւելցնէ Սատաթ, քիթիս-բերնիս գոցուեցան Իսրայէլի կողմէ Ամերիկացիներուն օրհնութեամբ»: Եգիպտացի նախագահին համար, «Միացեալ Նահանգները իրենց պատմութեան մեծագոյն սխալը կը գործեն եթէ շարունակեն խորհիլ թէ չենք կրնար գործի անցնիլ: Հոստեղի կացութիւնը — լաւ յիշեցէք խօսքերս — աւելի դէշ կ'ըլլայ քան Վիէթնամ»:

Սատաթ ըսած է նաեւ թէ Խորհ· Միութիւնը ներկայիս Գահիրէի կը հայթայթէ ինչ որ ի վիճակի է հայթայթելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՆ ԹԻՍԻԷ ֆրանսական շարժապատկերի ու նաեւ թատրոնի ժողովրդական դէմքերէն մին, մեռաւ առջի կիրակի իր 77րդ տարեդարձի նախօրեակին: Նախկին լրագրող, ուշ մտած է դերասանական ասպարէզ բայց հարիւրաւոր ֆիլմեր դարձուցած է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Հին նաւահանգիստի» մէկ սրճարանը հաշուեյարդար մը կատարուած է առջի կիրակի եւ չորս մեռեալ ու վիրաւոր կայ: Թմրեցուցիչի «մեծեր» են որ դիրար կը մաքրեն եւ ամիսներէ ի վեր նման դէպքեր իրարու կը յաջորդեն Մարսէյլի մէջ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ Պրաւդա խստօրէն կը քննադատէ Չինաստանի եւ անոր «զինակիցներուն» (Ալպանիա, Փորթուկալ եւ Հարաւ· Ափրիկէ) դիրքը, որոնք մերժած են քուէարկել Ազգաժողովի բանաձեւը որ վերջնապէս կ'արգիլէր հիւլէական զէնքերու դիմել: Թերթը կը ձաղկէ մաոյականներու «այս զինակցութիւնը որոնք իրենք զիրենք «գեր–յեղափոխականներ» կը նկատեն ամէնէն յետադիմական գաղթատէր տարրերուն հետ»:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ ձախողած է մահափորձ մը որ կը կատարուէր Վասֆի Թալի սպանողներէն մէկուն դէմ: Ծանօթ է որ Թալ Յորդանանի վարչապետն էր որ սպաննուեցաւ Գահիրէ 1971ին: Միւս կողմէ Պաղեստինի Ազատագրման Դեմոկրատ Ժողովրդական Ճակատը յեկոյցի մը մէջ կը դատապարտէ ավանթիւրիզմը, որ կը խորհրդանշէ «Սեւ Սեպտեմբեր»ի Խարթումի արարքը:

ՌԸՆՕ գործատուներու գործադուլը կը շարունակուի:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ մօտ Չինաստանի ներկայացուցիչ նշանակուած է Զօր· Հուանկ Չէն, որ Մաոյի մօտիկ բարեկամն է: Զօրավարը 66 տարեկան է եւ Փարիզի մէջ Չինաստանի առաջին դեսպաններէն եղած է: Մ· Նահանգներն ու Չինաստան անցեալ ամիս համաձայնած են դիւանագիտական ներկայացուցիչներ փոխանակել: Ասոնք դեսպանի աստիճան չունին:

ՍԱՆ ՏԻԷԿՕՅԻ մէջ, Քալիֆորնիա, պարոնս Քլէ, ծանօթ կռփամարտիկը, պարտուեցաւ: Առաջին ռաունտին կզակը վնասուեցաւ, բայց շարունակեց խաղը մինչեւ վերջ: Յաղթանակը ապահովեց Քէն Նորթըն, որ նորեկ մըն է: Այս պարտութեան հետեւանքով անհաւանական կը նկատուի, որ Քասիուս Քլէ մրցում մը ունենայ աշխարհի ախոյեան Ճորճ Ֆորմէնի հետ:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ նախկին գերիներ, որոնք նոր ազատ արձակուած են, յայտարարեցին թէ խոշտանգումներու եւ տանջանքներու ենթարկուած են Հիւսիս· Վիէթնամցիներու կողմէ: Մ· Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց թէ եթէ Հանոյ չյարգէ զինադուլի պայմանները, ռմբակոծումները Հիւսիս· Վիէթնամի վրայ, Հայֆոնկ նաւահանգիստի փակումը ականներով «հաւանական» հակադարձութիւններ կրնան ըլլալ:

ԻՐԱՔԻ եւ Քուէյթի միջեւ սահմանային հարցը դեռ չէ կարգադրուած: Քուէյթ կը պնդէ, թէ ներկայ սահմանը ճշդուած է 1932ի եւ 1963ի համաձայնագրերով: Կը թուի թէ Պաղտատի նպատակն է գրաւել Քուէյթի անապատային մէկ շրջանը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ կացութիւնը միշտ անելի մատնուած է: Միլլիէթի խմբագիրը կը գրէ թէ տիրող «լռութիւնը» իրականին մէջ «խաբուսիկ» է եւ չի կրնար երկար տեւել:

ԻՌԱյի վեց ղեկավարներ ամբաստանուեցան Իրլանտայի կառավարութեան կողմէ, թէ գաղտնի զէնք կը մտցնեն երկրէն ներս: Իշխանութիւնները վերջերս քննութիւն մը կատարած էին նաւու մը վրայ եւ մեծ քանակութեամբ զէնք գտած էին: Զէնքերը հաւանաբար Լիպիայէն բերուած էին:

ՆՈԷԼ ՔՕՈՒԱՐՏ, թատերագիր եւ դերասան յանկարծամահ եղաւ առջի օր 73 տարեկանին: Իր ամէնէն ծանօթ գործերէն է «Կարճ հանդիպում որ շարժանկարի վերածուէր: Իր հայրենիքէն (Մեծն Բրիտանիա) հեռու կ'ապրէր տուրք չվճարելու համար:

ԳԵՐ–ՁԱՅՆ օդանաւերու թռիչքը արգիլուած է Միացեալ Նահանգներու հողամասին վրայ Ապրիլ 27էն սկսեալ: Ոմանք կ'ըսեն թէ նոր արգելք մըն է Քոնքորտի դէմ բայց Ֆրանսացիք այդ կարծիքը չունին տրուած ըլլալով որ Քոնկորտի ճակատագիրն է ցամաքէ ցամաք երթալ միայն:

ՈՒՍՈՒՑԻՉՍ՝ Մ. ԵԿՄԱԼԵԱՆ

Ա.

Սեպտեմբերի մէկն էր: Ամէն մի ուսուցիչ դասարանը ցուցակով ստուգելուց յետոյ պատուիրում էր ձեռք բերել իր առարկայի այս կամ այն դասագիրքը:

Բայց առանձին տագնապով էինք սպասում Եկմալեանին, որին դեռ անձամբ չէինք ճանաչում: Գիտէինք, որ նա մեծ երաժիշտ է, երգեցիկ խումբ ունի, որ ամէն Կիրակի երգում է վանքի մայրտաճարում, բայց ամէն մի հին աշակերտ երկիւղով պատմում էր, որ նա խիստ ուսուցիչ է, վերին աստիճանի դիւրագրգիռ, որ ամէն մի հասարակ դէպքից բորբոքւում է, մանաւանդ, երբ աշակերտը վիճում կամ յանդուգն պատասխան է տալիս:

Եւ մի օր, դասի զանգից յետոյ, Պարոն Գրիգորը մեզ պատուիրեց շարքով հանգիստ սպասել դահլիճի մուտքի մօտ, մինչեւ որ ինքը՝ Եկմալեանը կը բացի դուռը: Ու քիչ յետոյ կողքից սենեակից դուրս եկաւ կարճ մօրուքով, բեխերը նօսր, ճաղատ գլխով մի մարդ, հագին երկճիւղ սերթուկ, օձիքը ձիւնի պէս ճերմակ:

— Պարոն Եկմալեանը, — փսփսաց յետին շարքում կանգնածներից մէկը…

Այս զգուշացումը խսկոյն սաստեց շարքում տիրող թոյլ աղմուկը, եւ մենք զինուորների պէս զգաստ, սկսեցինք հետեւել դէպի մեզ քայլող մարդուն: Դուռը բացելիս նա մեզ պատուիրեց, որ դահլիճում տեղ գրաւենք այնպէս, ինչպէս դասարանում: Ցուցիկ քայլերով ներս մտանք դահլիճ եւ, ըստ պատուէրի, մեզնից իւրաքանչիւրը գրաւեց իր տեղը: Դասարանի կազմը ստուգելուց յետոյ նա դանդաղ քայլով, մէջքը փոքր-ինչ կոր, մօտեցաւ դաշնամուրին, զգոյշ բարձրացրեց կափարիչը եւ գլուխը մի փոքր թէք, արագ ու թեթեւ զարկերով ստուգեց իւրաքանչիւր ստեղնի հնչիւնը: Եկմալեանն ամէն տարի ստուգում էր իր երգիչների ձայնը:

Առաջին դասը նա նուիրեց մեր ձայների ստուգմանը: Երեսուն հոգուց ընտրեց ընդամէնը հինգ աշակերտի: Ապա իր գըրքոյկի մէջ նշումներ կատարելուց յետոյ պատուիրեց.

— Այսօր դասերից յետոյ դահլիճ կը գաք փորձի:

— Որեւէ եկեղեցում երգո՞ւմ ես, — հարցրեց նա ինձ, մօտ հինգ րոպէ ձայնս փորձելուց յետոյ:

— Այո, Պարոն Եկմալեան, Սուրբ Գէորգ եկեղեցում:

— Այլեւս ոչ մի տեղ չես երգի, եթէ ոչ, կը հեռացուես խմբից:

Ես կրկնակի երջանիկ էի. նախ՝ Ներսիսեան դպրոցի աշակերտ էի եւ յետոյ՝ Եկմալեանի խմբի երգիչ: Յաճախ ծնողը որդուն գովելիս պարծենում էր, որ որդին ոչ միայն գերազանց է սովորում, այլեւ Եկմալեանի երգիչներից է:

Եկմալեանը դասով քիչ էր զբաղւում: Գրատախտակին հայկական ձայնանիշներով մեզ համար որեւէ երգ գրելուց յետոյ սկսում էր մշակել իր երգիչների ձայնը: Բայց յաճախ մեզնից բոլորովին մեկուսացած, դաշնամուրի օգնութեամբ, սրտի անսպառ զեղումներով յօրինում էր որեւէ գողտրիկ եղանակ… Մինչդեռ դասարանը լուռ յարգանքով հետեւում էր մեծ երաժշտի զրչի արագ շարժումներին:

Եկմալեանն ստեղծագործում էր…

Մեզնից ոչ մէկը չէր յանդգնում որեւէ աղմուկով, նոյնիսկ դժւար հազով խափանել մեծ ստեղծագործողի սրտի ժայթքումները, թէկուզ զանգի ղօղանջը վաղուց յայտնէր դասի աւարտը: Եկմալեանն սթափւում էր լոկ այն պահին, երբ դասի եկած յաջորդ դասարանը աղմկում էր պատշգամբում:

Եւ յաջորդ դասարանի ամէն մի աշակերտ մեզմ քայլով գրաւում էր իր տեղը եւ յափշտակութեամբ հետեւում գեւթող հնչիւններին: Բոլորովին «բազաձայն» մարդ էր նա, բայց այնպիսի նուրբ ականջ ունէր, երաժշտական այնքան սուր յիշողութիւն, որ հարիւրաւոր ձայների մէջ խսկոյն որսում էր որեւէ կեղծ հնչիւն: Մի անգամ փորձին բասերից մէկը թոյլ թուեց ձայնական թեթեւ շեղում: Եկմալեանին կարծես խայթեցին… Նա վեր ցատկեց եւ ձեռքի արագ շարժումով ընդհատեց փորձը: Զայրոյթից տժգունած վազեց դէպի կեղծողը եւ ճանապարհին քանոնն այնպիսի թափով զարկեց սեղանին, որ նրա մի կտորը օդում մի քանի անգամ պտոյտ գործելով ցած ընկաւ յատակին…:

— Ալիխանեան, դուրս կորիր, չո՛ւտ…

— Ալիխանեանը չէր, պարոն Եկմալեան, — անվստահ փորձեց պաշտպանել կեղծողի կողքի ընկերը:

— Ոչ, նա էր, իմ ականջը երբեք ինձ չի խաբում…

— Ես էի, Պարոն Եկմալեան, — խոստովանեց կեղծողը, ամօթից գլուխը կախ … — Ուզեցի փորձել ձեր լսողութիւնը:

— Ի՞նչպէս, — մի վայրկեան չհասկանալով կեղծողի խոստովանութիւնը, բայց խսկոյն ուշքի գալով, հեգնեց նա, — ախ այդպէ՞ս… երաժշտի ականջն այդպէս չեն ստուգում:

Եւ պատմեց, որ երաժշտական դպրոցն աւարտողին տանում են մի դահլիճ, ուր մի քանի տասնեակ երաժիշտ նուագում են տարբեր եղանակներ: Երաժշտի կոչում է ստանում նա, ով արագ որսում է որեւէ մէկի կեղծումը: Աւարտում է յիսունից մէկը:

— Դէ հիմա դուք դատէք, կարո՞ղ է երաժիշտն այդպիսի անողոք պայմաններում ժամանակին աւարտել իր ուսումը: Ես կարծում եմ տասը տարին էլ հերիք չէ:

×

Պատարագին խումբն ինքը չէր ղեկավարում, այլ վճարովի որեւէ խմբավար: Բայց ամէն Կիրակի նա վանք էր գալիս ու մեր թիկունքից բոլորիս հսկում: Երգի կատարման որեւէ սայթաքում նկատելիս միւս օրը փորձին ուղղակի կրակ էր մաղում մեր գլխին… Յաճախ նոյնիսկ (թէեւ առանձին) յանդիմանում էր խմբավարին, երբ չափի ու երգի մէջ նկատում էր որեւէ շեղում: Երբ դպրոցն առաջարկում էր, որ եկեղեցում ինքը ղեկավարի խումբը, նա միշտ մերժում էր, չէր յօժարում ժամաշապիկ հագնել:

— Ինձ ստիպում են, — գանգատւում էր փորձերին, — որ պատարագին խումբը ես ղեկավարեմ: Այս հասարակութեան առաջ ես ժամաշապիկ չեմ հագնի… Ինձ կը համարեն տափը ձեռքին գանձանակ հաւաքող մի դպիր կամ թէ «մեռելոցին» գերեզման օրհնող մի տիրացու… Ես երաժիշտ եմ, երբեք չեմ վարկաբեկի երաժշտի կոչումը:

Պատարագին կողքիս երգողը՝ Լեւոնը, շատ ծաղրածու տղայ էր, որին իր ընտիր ձայնի համար Եկմալեանը շատ էր սիրում, թէեւ այդ խիստ մարդը ոչ ոքի խօսքով չէր փաղաքշում: Միայն Լեւոնի հետ էր խօսում մեղմ, երեսին հազիւ նշմարելի ժպիտով: Փորձին տասնեւհինգի մէջ մենակ նրան էր դիմում.

— Լեւոն, մի փոքր բարձր, Լեւոն, մի փոքր մեղմ:

Եւ բոլորս հետեւում էինք նրա ձայնի ելեւէջին:

Մի անգամ պատարագին, չոքելիս Լեւոնը փէշս ծածուկ քաշելով, ուղտ չոքեցնողի պէս գոչեց.

— Ցըխ, դէվէ, յըխ… (Չոքիր ուղտ, չոքիր):

ՎԱՀԱՆ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՆԻՔՈԼԱ ՆՈՐԿԱՅԻՆ ՀԵՏ», գրեց Յ. Ճ. Սիրունի, հրատարակութիւն Հայկ Սէքէնկիւլեան գրական մրցանակի (թիւ 3), տպարան Կաթողիկոսութեան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, 1972, Պէյրութ:

×

« ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԵՓՐԵՄԻ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ », գրեց Ա. Ամուրեան, տպարան «Ալիք», Թեհրան, 1972:

×

« ՁԻԹՈՂ ԴԱՇՏԻ ԿԱՐՆՈՑ », գրեց Վարդիթեր Կոճոյեան – Յովհաննէսեան, տպարան Համազգային, Պէյրութ, 1972:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՍԱՐԳԻՍ ԱՊՈՒՉԵԽՑԻ

ԺԸ. դարու բանաստեղծը ծնած է Ակն քաղաքի Ապուչեխ արուարձանը: Ապուչեխ եղած է Ակնայ գիւղերէն ամէնէն մեծը՝ քաղաքին հարաւը: Բնակչութիւնը մեծ մասամբ Վասպուրականցիներէ եւ մասամբ մըն ալ Անեցիներէ կազմուած էր: Ապուչեխ ժամանակին ունեցած է վանք եւ դպրոց՝ Վարագայ Սուրբ Նշան անունով: Ապուչեխցիները ընդհանրապէս զբաղած են պանդխտութեան, իսկ մնացողները զբաղած են արհեստներով՝ կօշկակարութիւն, հիւսն, ոսկերչութիւն եւն.: Ապուչեխ եղած է ծառաշատ գեղեցիկ վայր մը՝ հարուստ մրգատու պարտէզներով:

Կամարակապ եւ Ապուչեխ թէեւ ըստ պաշտօնական վիճակագրութիւններուն առանձին գիւղեր նկատուած են, սակայն քաղաքին մօտ գտնուելնուն՝ համարուած են Ակնի թաղերը կամ արուարձանները: Ահա թէ ինչո՛ւ Սարգիս կրնայ կոչուիլ թէ՛ Ապուչեխցի եւ թէ Ակնեցի:

Հիմնուելով անոր տաղերէն մէկուն տողը՝ «Սորուկ դպրիս այցելու լեր»ը, կարելի է ենթադրել, թէ ան հաւանաբար բարձր ուսում չէ ստացած եւ ապրած ու ստեղծագործած է թերեւս իր ծննդավայրին մէջ: Եղած է հաւանաբար տիրացու կամ դպիր, գուցէ նաեւ ուսուցիչ:

Եթէ չօշափելի փաստեր չկան քիչ թէ շատ ընդհանուր գիծերով ներկայացնելու համար Ապուչեխցիի կեանքը, անոր փոխարէն աւելի լայն հնարաւորութիւն կայ դարաշրջանի քաղաքական եւ մշակութային կեանքն ու միջավայրը պատկերացնելու ուղղութեամբ:

ԺԷ.–ԺԸ. դարերուն Հայաստան դեռ կը գտնուէր երկու բռնակալ Պետութիւններու՝ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի տիրապետութեան տակ: Այսուհանդերձ, ԺԷ. դարու վերջէն սկսեալ անոնք աստիճանաբար թուլցան՝ կորսնցնելով իրենց նախկին ուժն ու հզօրութիւնը: Դարեր շարունակ հարստահարուած հայ ժողովուրդին մէջ վերստին արթնցաւ ազատագրութեան յոյսը: Պայքարի հեռանկարը կը դառնայ շօշափելի եւ, իրօք, Սիւնիքի մէջ ծայր տուաւ ապստամբութիւնը:

Աշխուժացում մը նկատուեցաւ նաեւ արուեստի եւ գրականութեան մէջ: ԺԷ.–ԺԸ. դարերու ականաւոր դէմքերէն են Նաղաշ Յովնաթան, Սայաթ-Նովա, Պաղտասար Դպիր, Պետրոս Ղափանցի եւ ուրիշներ՝ բանաստեղծութեան մէջ, Մինաս Ջուղայեցի, նոյն Նաղաշ Յովնաթանը, անոր զաւակը՝ Յակոբ Նաղաշ եւ ուրիշներ՝ նկարչութեան մէջ, Առաքել Դաւրիժեցի, Զաքարիա Քանաքեռցի, Աբրա-

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ 900 ՕՐԵՐԸ

ԲՈՑԱՎԱՌ ՔԱՂԱՔ–

Երբեմն, զրկանքները մինչեւ յիմարութեան դուռը կը հասցնէին մարդիկը Իէլիսավէթա Շարփինա, նախկին ուսուցչուհի մը, որ կուսակցութեան մնայուն անդամը եղած էր, օր մը Պոլոտնիկի փողոցը խանութի մը մէջ տեսաւ կին մը որ անխնայ կը ծեծէր տասը տարու տղեկ մը, միեւնոյն ժամանակ անլուր լուտանքներ տեղացնելով անոր գլխուն: Տղեկը, բոլորովին անտարբեր հարուածներուն, գետինը նստած մեծ ախորժակով կը լափէր հացի կտոր մը ու կը ջանար կարելի արագութեամբ թխել զայն կոկորդէն վար: Մարդիկ բոլորուած էին կնոջ եւ տղուն շուրջ եւ անձայն կը դիտէին պարզուած տեսարանը:

Նախկին ուսուցչուհին քաշեց կնոջ թեւէն ջանալով արգելք ըլլալ տղուն աըրուած հարուածներուն:

— Բայց գող մըն է ան, գող մը, գող մը, կը պոռար կինը եւ կը բացատրէր թէ հազիւ ստացած էր հացի իր բաժինը երբ փոքրիկ տղան յափշտակած՝ եւ բերանը խօթած էր զայն: Եւ հիմա նստած կ՚ուտէր, անտարբեր հարուածներուն, դոռում գոչումներուն եւ բոլոր շուրջը անցած դարձածներուն: Կինը երկու հեծկլտուքի միջեւ կը բացատրէր թէ դեռ երկու շաբաթ առաջ իր մէկ հատիկ զաւակը մահատունը թողած էր:

Տիկին Շարփինա կրցաւ հոն գտնուողները համոզել որպէսզի ամէն ոք իր հացէն պատառ մը բաժին հանէ այդ դըժբախտ կնոջ: Յետոյ փոքրիկը հարցուփորձելով իմացաւ թէ անոր հայրը ճակատ գացած էր, իսկ մայրը մեռած էր անսուաղութենէ: Ընտանիքէն մնացած էին տղեկը եւ իրմէ աւելի փոքր եղբայրը: Անոնք կը բնակէին ռմբակոծումներէ քանդուած տան մը մառանին մէջ:

Թշուառութիւնը օրէ օր կը ծաւալէր: Ամէնէն փոքրերը կը մեռնային առանց կատու կամ շուն տեսած ըլլալու, քանի որ անոնք բոլորն ալ անհետացած էին: Անհետացած էին նաեւ թռչունները: Առաջին անգամ ագռաւները մէջտեղէն կորսուած էին: Անոնք տակաւին Նոյեմբերին դէպի գերման գիծերը չուած էին: Յետոյ կարգը եկած էր ճայերուն եւ աղաւնիներուն, որոնք ճաշակուած էին մարդոց կողմէ: Ճնճղուկներն ու ծիտերը նոյնպէս աներեւութացած էին իրենց կարգին, անոնք ալ մարդոց պէս մահացած ցուրտէն եւ անօթութենէն: Կը պատմեն նոյնիսկ թէ տեսնուած էին ճնճղուկներ որոնք յանկարծ քարի նման վար կ՚իյնային երկինքէն, Նէվայի վրայ թռչելու ժամանակ ցուրտէն սառելով:

Մուկերն ալ գրեթէ ամբողջովին անհետացած էին, թերեւս ցուրտին զոհը դառնալով: Բայց այդ մասին զինուորները տարբեր համոզում մը ունէին, ըստ իրենց մուկերը լքած էին ռմբակոծուած պարապ տուները, ուր փշրանք մը իսկ կարելի չէր գտնել եւ գացած էին դէպի խրամները ուր բաղդատաբար հաւանականութիւն կար քիչ մը սնունդ ճարելու:

Արդարեւ ճակատը կը վխտար մուկերով: Սովահար ռուս զինուորներուն միակ մխիթարութիւնն էր խորհիլ թէ մուկերը հաւանաբար աւելի շատ էին գերման գիծերուն մէջ ուր ուտելիքը աւելի առատ էր:

Յունուար 25ին, կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը, Կուզնեցով՝ ստիպողական կարեւոր հեռաձայն մը ստացաւ:

Հեռաձայնը կուգար ելեկտրական այն վերջին կայանէն որ տակաւին կ՚աշխատէր: Այդ գործատունը՝ այսինքն հինգ թիւ կայանը, շատ մեծ դժուարութիւններով կը շարունակէր կանգուն մնալ շնորհիւ այն 500 խորանարդ փայտին զոր կուտային իրեն ամէն օր: Բայց այդ աւուօտ վառելանիւթը ամբողջովին գործածուած էր եւ դեռ նորը չէր հասած:

— Ջանացէք քանի մը ժամ եւս տոկալ, աղերսեց Կուզնէցով:

Բայց, վառելանիւթը ամբողջովին հատած էր: Շարժակները աստիճանաբար աւելի դանդաղ դառնալ սկսան, ու վերջնականապէս դադրեցան: Այս կերպով Լենինկրատ կը զրկուէր նաեւ ջրաբաշխումի իր վերջին կայանէն: Ջրաբաշխումը երբ կը դադրէր, հացագործներուն համար ալ կարելիութիւն չէր մնար այլեւս հաց պատրաստելու:

Գլխաւոր փուռին Ֆրունզէին օգնելու համար հրշէջներու ջրհաններ զետեղուեցան հոն եւ այսպէսով՝ կարելի եղաւ հաց պատրաստել: Ուրիշ տեղերու համար ալ հետեւեալ կոչը ուղղեցին կոմսոմոլներուն:

— Մինչեւ իրիկուն 4000 դոյլ ջուրի պէտք ունինք, որպէսզի վաղը Լենինկրատ առանց հացի չմնայ: Առնուազն 2000 կամաւորներ անհրաժեշտ են, քանի որ ոչ մէկը կրնայ երկու դոյլէն աւելի կրել: Այդ ուժը ունեցող ոչ մէկ անձ մնացած է քաղաքին մէջ:

ՀԵՐԻՍԸՆ ՍԱԼԶԲԸՐԻ

(Շար. – 24)

համ կրետացի եւ ուրիշներ՝ պատմա - գրութեան մէջ եւայլն:

Որքան ալ համեստ ըլլայ Սարգիս Ապուչեխցիի վաստակը, այնուամենայնիւ, ան եւս իր տեղն ու դերն ունի այդ ժամանակաշրջանի հայ գրականութեան մէջ: Այնպիսի ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ հայ ժողովուրդը կը տառապէր թուրք եւ պարսիկ բռնակալներու լուծին տակ, երբ ամէն քայլափոխի կը բռնաբարուէր հայուն ազգային եւ մարդկային արժանապատուութիւնը, երբ մանաւանդ թուրք կառավարութիւնը կը խրախուսէր կրօնափոխութիւնը եւ կ'արգիլէր մշակութային յառաջդիմութիւնը՝ Սարգիս Ապուչեխցիի նման հոգեւորական եւ բանաստեղծի մը գործունէութիւնը օգտակար էր: Ան անոնցմէ էր, որ ոչ մէկ ջանք եւ ճիգ խնայեցին իրենց ժողովուրդին գոյատեւման համար, հայ գրականութեան զարգացման համար:

Միջնադարեան տաղերգութեան լաւագոյն աւանդութիւնները շարունակելով, ան իր ստեղծագործութեան նիւթ կը դարձնէ իր շրջանի հայ քնարերգութեան հիմնական մօթիվները՝ սէր, բնութիւն, ինչպէս նաեւ հոգեւոր երգեր: Ան կ'օգտագործէ բանաստեղծական այնպիսի դարձուածքներ եւ պատկերներ, արտայայտութեան այնպիսի եղանակներ ու չափեր, որոնք դարաշրջանի բանաստեղծական արուեստին նուաճումները եղած են: Եւ, այս իմաստով, անոր ստեղծագործութիւնները պէտք է համարել իբրեւ մէկ օղակը միջնադարեան մեր քնարերգութեան ընդհանուր շղթային: Անոր ստեղծագործութեան ամբողջական նկարագիրը կուտան սիրոյ, գարնան եւ ուրախութեան բանաստեղծութիւնները, վարդ եւ սոխակի նուիրուած սիրոյ այլաբանական տաղը, որոնք կ'արտայայտեն բանաստեղծին կենսասիրութիւնը, սիրային ապրումներն ու բնութեան նկատմամբ անոր հրճուալից տրամադրութիւնները: Այս առանձնայատկութիւնները նկատի առնելով, Ապուչեխցին եւս պէտք է դասել միջնադարու հայ աշխարհիկ տաղերգուներու շարքին, թէեւ ան հոգեւոր երգեր ալ ունի: Հետեւաբար, անոր ստեղծագործութիւնը, նիւթի տեսակէտով, կարելի է բաժնել աշխարհիկ տաղերու, որոնց մէջ կը մտնեն սիրոյ եւ բնութեան երգերը եւ հոգեւոր տաղերու, որոնք նուիրուած են Յիսուսի ծնունդին, Ստեփանոս Նախավկայի, Աստուածամօր, Յովհաննէս Մկրտիչի եւայլն:

Սարգիս Ապուչեխցիի ստեղծագործութեան մէջ սիրոյն տեղ կը գրաւեն անոր սիրային տաղերը, որոնք բանաստեղծին ստեղծագործական շնորհին վկայութիւնն են: Այս երգերը անոր տաղերուն մէջ ամէնէն ուշագրաւն են ու հետաքրքրականը, թերեւս՝ աւելի շատ, բովանդակութեամբ խոր ու արուեստով համեմատաբար աւելի բարձր: Ըստ երեւոյթին, մեզի հասած են Ապուչեխցիի սիրային երգերէն մէկ քանին միայն: Անոնք ինքնատիպ են թէ՛ իրենց արտայայտած միտքերով եւ թէ արուեստով: Ապուչեխցիի սէրը պարզ եւ անսքօղ է, բացայայտ: Անոր երգերը չունին, օրինակ, Կ. Երզնկացիի սիրոյ երգերուն այլաբանական շղարշը, որ թէեւ թափանցիկ է, բայց կը սքօղէ բանաստեղծին անմիջական զգացումները: Սէրը Երզնկացիի համար տիեզերական, աստուածային ուժ է, կենդանութեան աղբիւր, «կինը, թէեւ մարմնաւոր, ոչ աստուածային էակ է անոր համար, սակայն ան հրապարակ կուգայ գաղափարական պատկերով», ինչպէս կ'ըսէ Մ. Աբեղեան:

Ապուչեխցի կը տարբերի թէ՛ Կոստանդին Երզնկացիէն եւ թէ անոր յաջորդած միջնադարեան մեր միւս տաղերգուներէն: Անոր սէրը պարզ է, զգացումները խորապէս մարդկային: Անոր երգերը տոգորուած են աշխարհիկ հաճոյքի իրական տրամադրութեամբ, հասցէագրուած իրական կնոջ, սակայն առանց մարմնաբաղձութեան. անոր տառապանքը նոյնպէս իրական է, պարզ ու հասկնալի.

Սիրոյդ թռչնակն ածտաքեր ի ճեր սրտիս
 թառեցաւ,
Լըրով ճոյին ուրախարի սաստիկ հուրն
 իմ սառեցաւ,
Բայց կարօտով տեսոյդ ճոյին դարձեալ
 իսկոյն վառեցաւ,
Երկնչիմ, թէ գուցէ արդեօք անցեալ եմ
 իմ ճազելոյս,
Զիս՝ զեղկելիս եւ կողբալիս՝ անցեալ եմ
 իմ սիրելոյս:

Մ. ՄԿՐՏՉԵԱՆ

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ ԵՒ ԻՐ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐԸ

Ա.

Այն ընթերցողները, որոնք կարդացած են Ալեքսանդր Տիւմայի՝ «Նեղի աշտապակը», Ռիտըր Հակարտի՝ «Կորսուած խորիզոնները», կամ Փիէր Պընուայի՝ «Աթլանթիտ»ը, արդէն ընտելացած պիտի ըլլան մեր խաւարի ապեստաներին, որուն մասին պիտի խօսինք այս գրութեան մէջ:

ԺԸ. դարու առաջին կիսուն, Փարիզի փողոցները կը վխտային աւազակներով եւ ոճրագործներով: Գիշերները անկարելի էր դուրս ելլել՝ առանց զինուած պահակներու եւ ջահակիր սպասաւորներու: «Հրաշքներու Բակ» կոչուած շրջանը մանաւանդ՝ անձեռնմխելի կեդրոնատեղին էր քաղաքի զանազան տեսակի անօրէններուն եւ սրահակներուն:

ԺԸ. դարու առաջին կիսուն, Փարիզի Ոստիկանական տնօրէնութիւնը պաշտօնի կոչեց Լա Ռէյնին եւ անոր համար ստեղծեց ընդհանուր ոստիկանապետի պաշտօն: Շնորհիւ թագաւորին անսակարկ աջակցութեան, Լա Ռէյնի կարողացաւ ոչնչացնել «Հրաշքներու Բակ»ը, ուր Միջին Դարէն ի վեր, ոչ մէկ ոստիկանական ուժ կը յանդգնէր մուտք գործել մայրամուտէն ետք: Յետոյ հսկեց փողոցներու ապահովութեան վրայ: Ամէն օր տասնեակ մը չարագործներ կախաղան կը բարձրանային: Փարիզցիները սկսան լայն շունչ մը առնել եւ առանց պահակի կրցան գիշերային այցելութիւններ տալ իրենց բարեկամներուն եւ ազգականներուն:

1671ի ամրան սակայն, մթնոլորտը կըրկին պղտորեցաւ: Երեք ամսուան ընթացքին՝ 22 անձեր անհետացան հրապարակէն: Մէկէ աւելի բանակներէն բարձր եւ ցածր աստիճանի զինուորականներ, 19էն 26 տարեկան: Միւս տասներէնը զանազան թաղերու եւ արուարձաններու բնակիչներ էին:

Այս 22 անհետացողները գեղամարդիկ էին, առողջ ու երիտասարդ, որոնց տարիքը կը տարուբերէր 18էն 30ի միջեւ: Այս պարագան ուշադրութիւնը գրաւեց ժողովուրդին եւ տարաձայնութիւններ սկսան շրջիլ բերնէ բերան, մանաւանդ որ ոստիկանութիւնը ձեռնպահ կը մնար եւ կը քաշուէր միջամտելէ: Անպայման, կ'ըսէին, այդ անխոհեմ երիտասարդները ինկած էին գինուարպարող ենթաօրականներու թակարդին մէջ եւ զրկուած էին հեռաւոր ճակատներ:

Մէկ բան յստակ էր միայն. այս երիտասարդները առեւանգումի զոհ դարձած էին եւ ատոնք կը կատարէին արհաւիրքով տեղեկութիւններով ճշդուած վայրերը, ուրկէ դուրս կուգային «գրաստակէր» աղջիկներու թեւը անցած:

Ժողովուրդին վրդովմունքը հասաւ մինչեւ թագաւորի ականջին: Ան իր մօտ կանչել տուաւ ընդհանուր ոստիկանապետը եւ անկէ կարգ մը լուսաբանութիւններ պահանջեց: Լա Ռէյնի խոստովանեցաւ, որ չէր կրցած լուծել այս անհետացումներուն առեղծուածը, բայց յոյս ունէր, որ շուտով կը ձերբակալէ այդ ոճրագործներու խումբը, որ կրկին սարսափի մատնած էր խեղճ Փարիզցիները: Խնդրին ամէնէն դժուար կէտը հոն էր, որ անհետացողներուն ո՛չ հետքերը եւ ոչ ալ դիակները գտնուած էին, եւ ասիկա ցոյց կուտար կազմակերպութեան մը փորձառութիւնն ու ուժը:

— Ոչ ծախք եւ ոչ ալ աշխատանք խնայէ: Քեզի գործելու ազատութիւն կուտամ: Իսկ այն ոստիկանը, որ պիտի յաջողի ձերբակալել այդ աւազակները, իմ անձնական գանձանակէս պիտի ստանայ տարեկան հազար ոսկի թոշակ:

Լա Ռէյնի անմիջապէս անցաւ գործի: Գրասենեակը կանչեց իր գործակալ Լըքօքը, որուն վրայ մեծ վստահութիւն ունէր եւ անոր պաշտօն տուաւ՝ լուսաբանելու առեւանգումներու առեղծուածը:

Պրնուա Լըքօք միջահասակ, նիհարակազմ, քառասունըհինգ մարդ մըն էր, բայց այնքան ճկուն ու զօրաւոր, որ չէր վախնար առանձին մուտք գործելու ամէնէն վտանգաւոր աւազակներու որջէն ներս: Եւ յաջողած էր տասնեակներով չարագործներ զրկել կախաղան: Թագաւորին խոստացած տարեկան հազար ոսկի թոշակն ալ, անդիմադրելի խայծ մըն էր այս փորձառու ոստիկանին համար:

Լըքօք առաւ իր մեծաւորին մատնանշած թղթածրարը եւ ամբողջ գիշերը ուսումնասիրեց զայն: Յաջորդ առտու ներկայացաւ ընդհանուր ոստիկանապետին եւ ըսաւ.

— Պր. Լա Ռէյնի, քանի մը օրէն ամբողջ աւազակախումբը ձեր տրամադրութեան տակ կը դնեմ:

— Այս ի՞նչ յաւակնութիւն, Պարոն Լըքօք:

— Յաւակնութիւն չէ, պարոն ոստիկանապետ, այլ պարզ տրամաբանութիւն: Կը բաւէ վերլուծել դէպքերը: Անհետացողներուն մէջ՝ ոչ մէկ կին: Տարիքը՝ 18էն 30, երիտասարդ եւ առոյգ...:

— Այսինքն, յարմար զինուորագրեալներ...

— Զինուորագրեալներ, այո, բայց ոչ մէկը մեր վեհափառ թագաւորի բանակին մէջ: Ութ օր տուէք ինծի եւ ամէն ինչ կը լուսաբանուի: Պիտի ստիպուիմ կրկնել Աբրահամի եւ Իսահակի պատմութիւնը:

— Լաւ, ութ օր միայն, ոչ մէկ վայրկեան աւելի:

Ոստիկանական վէպի հիմնադիր Էմիլ Կապորիոյի «Կարմիր առեղծուածը» վէպին հերոսը կը կոչուէր նաեւ «Լեօփէտ-բէօր Լըքոք», որ կը հանդիսանար աշխարհի բոլոր Շերլոք Հոլմսերու, Մեկ-րէներու եւ Հերքիւլ Փուարոներու նախահայրը:

Լըքօք ամուսնացած չէր, բայց ունէր որդեգիր մանչ մը, մօտ 17 տարեկան. այնքան յաղթանդամ ու հասակաւոր, որ տեսնողը կը կարծէր, որ ան քանի մը տարի աւելի մեծ է: Լըքօք հպարտ էր իր որդեգիր զաւակով եւ զայն կը հոգար իրական զաւկի մը աւելի: Լաւ հագուստ, լաւ սնունդ, եւ ծախսելիք դրամ, ճիշդ ազնուական ընտանիքի մը զաւկին պէս:

Լըքօք յանգած էր ժողովրդական իմաստուն աասացուածքին եզրակացութեան եւ մաքին մէջ անդադար կը կրկնէր «Շերշէ լա ֆամ»: Համոզուած էր, որ այդ 22 երիտասարդները հեշտասէր եւ սատիճ կնոջ մը զոհերն էին:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (147)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

— Բայց դուն խաղամոլ էիր:

— Այո՛, շատ ճիշդ կ'ըսես. խաղամոլ էի: Վստահ եղի՛ր որ ամէնէն գէշ թերութիւնն է:

— Այդ պատճառով՝ քանի մը ամսուան մէջ ահագին գումարներ կուլ տուիր:

— Այո: Յամառ ու անճշմարտանման ձախողանք մըն է: Անօգուտ պիտի ըլլայ մեղադրանքներ ուղղել ինքզինքիս, քանի որ կորսնցուցած դրամս նորէն ձեռքս պիտի չանցնի: Նիւ-Եօրքէն մեկնեցայ Բ. կարգի տոմսակ մը առնելու չափ դրամով միայն: Հիմա գրպանիս մէջ քսան սու ունիմ, ու անկէ զատ՝ կոնակիս զգեստները: Կատարեալ խեղճութեան մէջ կը գտնուիմ, բայց փոյթս չէ: Իմ բախտիս վրայ վստահ եմ: Ես աղքատ եմ, բայց դուն հարուստ ես: Տիպար գործարան մը հիմնել տուած ես, որուն վրայ կը խօսի ամբողջ աշխարհ...: Փառաւոր աշխատանոցներ ունիս: Բազմաթիւ պաշտօնէութիւն մը կը գործածես: Ինչպէս Ամերիկայի մէջ, հոս ալ պզտիկ գործ մը պիտի տաս զարմիկիդ զոր այնքան կը սիրես ու կը սիրուիս անկէ...:

Միլիոնատէրը սարսռաց գլխէն մինչեւ ոտքը:

— Հոս... գործարանին մէջ... անկարելի է գործ տալ քեզի:

— Ինչո՞ւ, հարցուց Օվիտ յարձակողական խիստ շեշտով մը:

Բոլ Հարման վարանեցաւ: Չէր կրնար սա պատասխանը տալ.

— «Որովհետեւ հոս կը գտնուի իմ կողմէս սպաննուած մարդուն զաւակը: Եթէ այս տան մէջ աշխատիս, անոր հետ յարաբերութեան մէջ պիտի գտնուիս շարունակ, ու մէկ անխոհեմ, անմտած խօսքդ պիտի բաւէ անոր յայտնելու անցեալը:»

— Ինչո՞ւ կրկնեց Օվիտ:

— Որովհետեւ չեմ ուզեր, պատասխանեց Բոլ Հարման բրտօրէն: Մնաց որ, բան մը չեմ պարտիր քեզի: Ամերիկայի մէջ պահանջումներուդ գոհացում տուի: Հաստատութիւն մը պարգեւեցի քեզի: Յանցանքը ի՞մս է, եթէ չկրցիր պահել զայն: Ինծի ի՞նչ քու կործանումդ:

— Անօգուտ խօսքեր, ըսաւ Օվիտ: Պարտաւոր էիր, որովհետեւ ո եւ է միջոց չունէիր հակառակելու: Դուն երբեք պիտի չհաւանիս որ մօտաւոր ազգականդ թըշուառութեան մէջ իյնայ... մանաւանդ որ անշատ բան գիտէ...:

— Մէկ խօսքով, ինծի հասկցնել կ'ուզես, թէ աւելի քան երբեք քու գերիդ եմ: Նիւ-Եօրքի մէջ, հոս ալ դանակը կոկորդիս վրայ դրած ես:

— Լռէ՛, լռէ՛, ի՛նչ տգեղ խօսք կ'ընես, զարմիկ, յարեց Օվիտ: Ես բնաւ մտքէս չեմ անցըներ քեզի սպառնալ: Միայն քու յիշատակներդ կ'ոգեկոչեմ:

— Մտիկ կ'ըսես: Անոր գաղտնիքը գիտեմ: Միշտ պիտի դողայ իմ առջեւս, ու վախը ամէն բան ընել պիտի տայ անոր:

— Է՛հ, տարանկ բան մը կրնայ ըլլալ: Իրաւունք չունի՞մ միթէ:

— Անպատիւ կը գտնեմ քու ընթացքդ: Գարշելի չանթաժ մը կ'ընես ինծի դէմ:

— Նորէն բերանդ մի աւրեր: Ֆրանսայի օդը քեզ անհամբոյր մարդ մը դարձուցած է. Ամերիկայի մէջ աւելի հաճոյակատար էիր: Ընտանեկան զգացումդ ի՞նչ եղած է:

Խուլ զայրոյթ մը կը զգար ժագ Կարօ:

— Վերջացուր այդ ապուշ կատակներդ, ըսաւ ժագ սուլող ձայնով մը: Քու կարծածիդ պէս, խաղալիք չեմ դառնար քեզի:

— Իրա՛ւ կ'ըսէք, զարմիկ: Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ:

— Այո՛, կրնաս մէկ խօսքով կորստեան մատնել զիս: Բայց ի՞նչ պիտի շահիս: Կը կարծե՞ս որ ողջ պիտի մնամ, դայթակղութիւնը տեսնելու համար: Առաջին զըրոյցին վրայ, ուղեղս պիտի պայթեցնեմ, ու հարստութեանս մէկ սուն իսկ պիտի չստանաս, որովհետեւ ամբողջովին իմ աղջկանս կը պատկանի: Ուստի քու շահդ կը պահանջէ խնայել ինծի: Ինքզինքիդ հակառակ չարժած պիտի ըլլաս. ինծի դէմ գործելով:

Օվիտ հասկցաւ որ ժագի ըսածը շատ ճիշդ էր: Գործարանատէրը յուսահատութեան մղելով՝ իր առջեւ առյաւէտ գոցած պիտի ըլլար դրամարկղը, ուրկէ ուզածին չափ դրամ քաշելու յոյս ունէր: Ուստի մեղմութեամբ գործելու էր եւ ոչ թէ բռնութեամբ, չուանը բրցնելու պատճառ: Օվիտ իսկոյն փոխեց շեշտը ու դիմագծութիւնը: Մեղրածորան կերպով ըսաւ.

— Բայց դուն բարի սիրտ մը ունիս... ու պիտի չձգես որ ազգական մը թշուառութեան մատնուի:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Տար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղը 200 Ֆր․ կը նուիրէ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք․ Եկեղց․ Ազգ․ Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները․—

Եկեղեցւոյ․— Այրի Տիկին Մարիամ Գասպարեան 30 Ֆր․, Պ․ Ճիպրայէլ Պահատուրեան իր քրոջ՝ Անոյշ Յարութիւնեանի մահուան Բ․ տարելիցի հոգ․ առթիւ 100, Տիկ․ Շնորհիկ Սիմոնեան իր քրոջ Մելինէ Սիմոնեանի մահուան քառասունքի հոգ․ առթիւ 250, Սէմէրճեան ընտանիք (Մարսէյլ) Ալպէռ–Յարէթ Սէմէրճեանի մահուան քառասունքի հոգ․ առթիւ 200, դպրոցին 50, Ազքատախնամին 50 Ֆր․ ։

Վարդանանցի դպրոցական հանդէսի տօնակատարութեան առթիւ․— Պր․ Ճ․ Պահատուրեան 400, Կապ․ Խաչ, Տիկին Գ․ Տիւյմէճեան, Տիկ․ Շ․ Ներկիզեան, Պր․ Ե․ Յարութիւնեան, Պր․ Վ․ Վարդանեան 100ական, Պր․ Աճէմեան, Պր․ Կէվիկեան, Տիկ․ Մ․ Պամաճեան, Պր․ Ալաժի, Պր․ Ձ․ Փէհլիվանեան, Պր․ Ժ․ Մաս, Պր․ Մ․ Պէնէքեան, Պր․ Ժ․ Էքմէքճեան, Պր․ Վ․ Դաւիթեան 50ական, Տիկ․ Էքմէճեան, Պր․ Տօնիկեան, Պր․ Մամասեան, Պր․ Շէհիրլեան 30ական, Պք․ Տօրումեան, Քըրքեան, Արրահամեան, Թաղէոսեան, Հայհէրեան, Տօնապետեան, Պէրպէրեան 20ական, փոքրիկներ՝ Աճէմեան, Պալիկեան, Գասպարեան, Մազմանեան, Ապըլեան, Անոյշ Գրքճեան, Սարըկարապետեան, Գայայեան, Աւատիքեան, Թէրզեան, Տիւյմէճեան 10ական Ֆր․ ։

Շնորհակալութիւն նաեւ Լիոնի Կապոյտ Խաչին, Կարմիր Խաչին եւ Դաւիթ Ծ․ Վրդ․ Սահակեանի, որոնք տարբեր առիթներով դպրոցի աշակերտութիւնը պատուեցին համադամ ճաշերով ։

Դպրոցի յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է պարախումբի հագուստներու համար Պրք․ Պամէն եւ Ս․ Տիւյմէճեանէ 200ական Ֆր․, իսկ Պր․ Վ․ Աճէմեանէ նոյն նպատակի համար մէ – տաքսեղէն ։

ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Սունդուկեան պետական դրամաթիկական թատրոնի նուիրուած երեկոյ, կազմակերպուած Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան կողմէ, Ապրիլ 6, Ուրբաթ երեկոյ, Մէզոն տէ Սանթրօ, 8 Ռիւ Ժանկուժոն ։

Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ

Կը խօսին
ԱՏՐԻՆԷ ՏԱՏՐԵԱՆ եւ Ա․ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Ունկնդրութիւն երգապնակով Խաթաբալային ։ Երգեր՝ Օր․ Անահիտ Սվաճեանի կողմէ ։ Մենախօսութիւն՝ Օր․ Սոնա Վարդանեան ։

Կը մասնակցի Ն․ ՊՇՏԻԿԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 24 Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակի համազգային ոգեկոչումը՝ Երեքշաբթի, Ապրիլ 24ին ։

Օրուան յայտագրի մանրամասնութիւնները՝ ի մօտոյ ։

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ․— Հ․ Յ․ Դ․ Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8․30ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ․ Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր․ Տիկին Մարի Խաչատուրեանէ եւ զաւակներէն իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան 11րդ տարելիցին առթիւ ։

garage bédot

BARONIAN

MECANIQUE — TOLERIE — PEINTURE — TOUTES MARQUES

Spécialiste mise au point électrique Souriau

DEPANNAGE RAPIDE

6, Impasse des Prêtres (37, Avenue d'Eylau)
Paris (16e) — Tél. : 727-95-16

ՀԱՃԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԶԱՏԻԿԸ՝ ՎԵՆԵՏԻԿ

Ս․ Ղազար, խաեան Սանուց Միութեան հետ ։

Բնակութիւն՝ Լիտոյի ծովափը, «Վիլլա Լակունա» հանգստաւէտ պանդոկը ։

Միութիւնս կը կազմակերպէ ուխտագնացութիւն մը դէպի Վենետիկ, Ս․ Ղազար, 20–24 Ապրիլ ։

Մեկնում՝ 20 Ապրիլ, Ուրբաթ գիշեր ժամը 19․28ին, Կառ տը Լիոնէն շոգեկառքով ։ Վերադարձ՝ 24 Ապրիլ, Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8․30ին Կառ տը Լիոն ։

Այցելութիւններ Ս․ Մարկոսի հրապարակը, դուքսերու պալատը, Ս․ Խաչ եկեղեցին, Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, Հառաչանքի Կամուրջը, եւն․ ։ Զատկուան պատարագը եւ աւանդական ճաշը Ս․ Ղազարի մէջ ։ Այցելութիւն նաեւ վանքը, գրադարանը եւ Թանգարանը ։

Գին՝ 350 Ֆրանք

Հաւաքուիլ՝ Կառ տը Լիոն, «Մեծ Գիծեր»ու կիշէներուն առջեւ ժամը 18․30ին ։

Վճարումները մինչեւ 12 Ապրիլ ուղարկել հետեւեալ հասցէին․—

Mme KUPELIAN
12, Ave. J. Koestler
94 — St. Maur

Հեռախօս՝ 885–08–25 կամ 842–08–57

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի աճապարել արձանագրուելու համար ։ Արձանագրութիւնները նկատի չեն առնուիր այնքան ատեն որ վճարումները միանուագ կատարուած չեն ։

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile

Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

OPERA-COMIQUE

Կիրակի, Մայիս 13, ժամը 17ին
Կը նախագահէ Ծերակոյտի Նախագահ
ALAIN POHER

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ․ ժողովը Հինգշաբթի Ապրիլ 12ին, ժամը 20․30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ ։

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն, վարչութեան մէկ մասը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան ։

ԸՆԴՀ․ ԺՈՂՈՎ
ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը որոշած է իր հիմնադրութեան 55րդ տարեդարձին առթիւ ուխտագնացութիւն մը կատարել Հայրենիք, տօնելով Զատիկը եւ ոգեկոչելով Ապրիլեան յիշատակը

ԱՊՐԻԼ 17էն 27

Այս ուխտագնացութեան մասնակցիլ փափաքող ընկերներն ու համակիրները կրնան արձանագրուիլ Գէորգ Պաղըըրճեանի մօտ՝

35, Ռիւ տը Թրէվիզ

Յետագային մանրամասնութիւններ ։

Փարիզ (9րդ)

Առաջին կարգ երթուդարձ՝ 1850 ֆր․

Առանձին սենեակ փափաքողներուն, օրական 30 ֆր․ յաւելում ։

ՃԱՇ

Տրապիզոնի Նահանգի Հայրենակցական Միութեան ճաշասեղան – խնջոյքը Կիրակի Ապրիլ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Հայ Մշակոյթի Տան Ս․ Թէհլիրեան սրահին մէջ ։

Նախագահութեամբ
Պ․ ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ հաճելի անակնկալներ ։

Մուտք ճաշով՝ 20 ֆրանք

« ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ »Ի ԵՒ «ԲԱԳԻՆ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի «Ազդակ Շաբաթօրեակ»ի եւ «Բագին» ամսագրի հարաւային Ֆրանսայի բաժանորդներէն որ 1973ի իրենց բաժանորդագրութիւնը վճարեն

ընկ․ Վ․ Տէր–Վարդանեանի

6, Bd. des Rossignols
13012 MARSEILLE

×

Նոյն հասցէին կարելի է դիմել ստանալու համար՝ «ՋԻԹՈՂ ԴԱՇՏԻ ԿԱՐՆՈՅ» հատորը (գին՝ 20 Ֆր․) ։

Գեղեցիկ ճամբորդութիւն մը

ՀՈԼԱՆՏԱ
ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՊԵԼԺԻՈՅ ՃԱՄԲՈՎ
ԱՊՐԻԼ 7 ԵՒ 8

Շաբաթ, Ապրիլ 7, հաւաքուիլ ժամը 7․30ին (առաւօտեան) Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնի առջեւ, դէպի անտառը եւ 8ին Կառ տիւ Նոռ Թէրմինիւս սրճարանին առջեւ ։

Մեկնում ժամը 8․15ին դէպի Հոլանտա հիւսիսի կառուղիէն, ճաշ ճամբու ընթացքին, Անվերս, ապա հոլանտական սահմանագլուխը եւ ժամանում Պոեստ ։ ժամանում սովորական պանդոկը, քաղաքին այցելութիւն, իրիկուան ճաշ պանդոկը, իրիկունը ազատ ։

Կիրակի, Ապրիլ 8, նախաճաշէն ետք (հոլանտական ձեւով) մեկնում դէպի Պրիւսէլ, աւանդական շօփինկէն ետք ։ ճաշ Պելժիա եւ մեկնում դէպի Ուաթերլօ, այցելութիւն ռազմադաշտին եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Փարիզ կառուղիով եւ ժամանում Կառ տիւ Նոռ, ժամը 21ի ատենները ։

Մասնակցութիւն 133 Ֆր․ ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն ։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ․ ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ․ Պատուիրակ

ԾԱՆՕԹ․— Ի մօտոյ՝ մանրամասնութիւններ Վերոնեի ուխտագնացութեան համար ։

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին մէջ՝ Մայիս 27, Կիրակի ։

ԹԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ – ՆՈՐ ՍԱԼԵՐ

Ազգապահպանման լաւագոյն միջոցներէն մէկն է կարդալ եւ ծանօթացնել հայ երգն ու երաժշտութիւնը, օտարներուն եւ մեր մատաղ սերունդին ։ Հասցէ՝

43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

Գրատունը ճոխ է բազմատեսակ գրքերով եւ պատրաստ՝ ապսպրանքներ ընդունելու ամէն վայրերէ ։

Կը ծախուի նաեւ Նայիրի եւ Սփիւռք շաբաթաթերթերը ։

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է ։

Գրատունը բաց է ամէն օր ժամը 10էն սկսեալ մինչեւ երեկոյեան 7ը ։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ԱՊՐԻԼ
MERCREDI
4 AVRIL
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.682
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.682

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔՈՒԷՅԹ - ԻՐԱՔ ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՀԱՐՑԸ

Իրաքի ուժերը անցեալ ամիս գրաւեցին Քուէյթի հիւսիսային շրջանի մէկ փոքր շերտը՝ վեցէն տասը քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ: Այս գրաւումը, որ դեռ կը շարունակուի, Քուէյթի արտաքին քաղաքականութեան սնանկութիւնը կը հաստատէ. «փորձելով բոլորին հետ բարեկամ ըլլալ, իրական բարեկամ չունինք, երբ անոր անհրաժեշտութիւնը կը նկատուի»: Այս է ընդհանուրին կարծիքը Քուէյթի մէջ:

Արդարեւ, ցարդ ապարդիւն անցաւ Քուէյթի կոչը արար երկիրներու, որպէսզի միջամտեն եւ ստիպեն Իրաքցիները՝ պարպել իրենց գրաւած հողերը: Բազմաթիւ արար երկիրներ կը վախնան, որ Քուէյթ կը դադրեցնէ իր նպաստը, որ տարեկան երկու հարիւր միլիոն տոլարի կը հասնի արար երկիրներուն համար: Յատկապէս Եգիպտոս, որ պէտք ունի այդ նպաստին, երեք պատուիրակութիւններ ղրկած է Պաղտատ եւ Քուէյթ:

Արեւմտեան դէտերու կարծիքով Իրաքի յանկարծական յարձակումը Քուէյթի վրայ ոչ միայն կը վտանգէ երկրի մը գոյութիւնը, որ տարեկան մէկ միլիառ տակառ քարիւղ կ'արտադրէ, այլեւ ցոյց կու տայ Պարսից ծոցի շրջանին մէջ ստեղծուած քաղաքական պայքարը՝ Իրաքի եւ Իրանի միջեւ:

Ասիկա ցոյց կու տայ նաեւ մեծ Պետութիւններու շահերու բախումը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, ուր փոխադրուած է այժմ քարիւղի հարուստ շրջանը: Խորհրդային Միութիւն զօրավիգ կը կենայ Իրաքի եւ այժմ կ'օժանդակէ մեծ նաւահանգիստի մը կառուցումին Քուէյթի սահմանին մօտ: Անդին Միացեալ Նահանգները Իրանի բանակը կը զօրացնեն:

Քուէյթ մինչեւ հիմա փորձած է կուսակից չդառնալ: Քուէյթ չուզեր Պարսկաստանի օժանդակութիւնը ապահովել, որովհետեւ Թեհրան իր վարած քաղաքականութեան հետեւանքով արար աշխարհի համակրութիւնը չի վայելեր: Իրան արար կղզիներ գրաւած է Պարսից ծոցին մէջ եւ արար–իսրայելեան հարցին մէջ առանձին քաղաքականութիւն կը վարէ, որ նպաստաւոր չէ Արաբներու համար: Ցար եւ նման պատճառներով Քուէյթ չուզեր նաեւ ապահովել Մ. Նահանգներու օժանդակութիւնը:

Քուէյթի Արտաքին նախարարը՝ Ապտուլ Ազիզ Հիւսէյն, իր երկրին արտաքին քաղաքականութեան փոփոխութեան մասին կ'անդրադառնայ, երբ կ'ըսէ, թէ «ժողովուրդը կը հարցնէ, որ ո՞վ պիտի պաշտպանէ Քուէյթը, եթէ Իրաք յարձակի անոր վրայ: Ինչո՞ւ ուրիշ երկիրներու օգնելու տեղ, նոյն դրամը չյատկացնենք մեր բանակին՝ անոր զօրացումին համար»: Քուէյթ պիտի չփորձէ զէնքի ուժով դուրս հանել Իրաքցիները, սակայն պիտի կռուի, եթէ Իրաքցիք երկրին խորը փորձեն մտնել, նկատել կու տայ նախարարը:

Քուէյթի համար իր սահմանները ճշդորոշուած են միջազգային զոյգ համաձայնագիրներով՝ 1932ին Անգլիոյ եւ 1963ին Իրաքի եւ Քուէյթի միջեւ, երբ այս վերջինը անկախ Պետութիւն կը դառնար:

Այժմ կը թուի թէ Իրաք կը ձգտի տէր դառնալ Քուէյթի հիւսիս – արեւելեան ծովափնեայ շրջանին, որու միջոցաւ Իրաք կրնայ իր հակակշիռը զօրացնել Խոր Զուպայի գետաբերանին, ուր Խորհ. Միութիւնը նոր նաւահանգիստ մը կը շինէ Ում Քասր անունով:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ ԷՏԿԱՐ ՖՕՌ

ՀՍԿԱՅ ՑՈՅՑԵՐ ՓԱՐԻԶԷՆ ԳԱՒԱՌ ԵՒ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

—0—

Մարտ 4ի եւ 11ի ընտրութիւններէն ծնած նոր Ազգ. ժողովը իր առաջին նիստը ունեցաւ Երկուշաբթի օր եւ ընտրեց իր նոր նախագահը յանձին Էտկար Ֆօռի, ինչ որ անակնկալ մը չէր: Նոյն առաւօտ Մեծամասնութեան գլխաւոր կուսակցութիւնը՝ Իւ. Տէ. Էռ.ը իր հաւանութիւնը տուած էր Ֆօռի թեկնածութեան, որու համաձայնած էր նաեւ Բարեփոխող շարժումը: 487 քուէարկողի վրայ Ֆօռ կը ստանար 274 ձայն իսկ միացեալ ձախի թեկնածուն՝ ընկերվարական Փիէռ Մոռուա 180:

Նախապէս ըստ աւանդութեան նիստը բացաւ երեսփոխաններու երիցագոյնը՝ Ծովային – Ալպեաններու համայնավար երեսփոխան Վիրժիլ Պարէլ: Շեշտեց թէ Ազգ. ժողովի պատկերը աւելի հարազատ եւ ճշգրիտ կ'ըլլար եթէ ընտրական դրութիւնը համեմատականը ըլլար: Երկար անդրադարձումէ մը ետք ընդհանուր հարցերու, իր եզրակացութեան մէջ Պարէլ մաղթեց որ այս հինգերորդ օրէնսդրութիւնը հանգրուան մը ըլլայ Ֆրանսայի ժողովուրդին պատմութեան մէջ, եւ օր մը Ֆրանսայի ժողովուրդը տէրը ըլլայ իր ճակատագրին ընկերվարական Ֆրանսայի մէջ, ուր ներդաշնակութիւնը տիրէ մարդոց միջեւ, որովհետեւ իւրաքանչիւրին շահը պիտի ձուլուի ընդհանուր շահուն մէջ»:

Ընտրութենէն անմիջապէս ետք, խօսք կ'առնէր Էտկար Ֆօռ, որ ինքզինքը կը նկատէ ամբողջ ժողովին ընտրեալը եւ եղած քուէարկութիւնը կ'որակէ ստեղծագործ արարք մը: Իր ելոյթին վերջաւորութեան նախագահ Էտկար Ֆօռ շեշտած է.— «Մեզմէ կախում ունի, մեր ձեռնհասութեան ճշգրտօրէն սահմանուած եւ հսկայ չափով, որ Ֆրանսա շահի գլուխը եւ իր անունին արժանավայել եւ իր ժամանակին տէր ժողովրդապետութեան մը օրինակը տայ»:

Երեքշաբթի օր, Էտկար Ֆօռ պիտի կարդար Հանրապետութեան Նախագահին Պատգամը: Կառավարութեան վերապահուած տեղը, մինչեւ Հինգշաբթի կը նստի միայն Փիէռ Մէսմէռ, որ նոր դահլիճը կազմելու պարտականութիւնն ունի: Կը կարծուի որ կառավարութեան նոր կազմը միայն Հինգշաբթի յայտնի կ'ըլլայ:

ՅՈՅՑԵՐԸ

Կազմակերպիչներն անգամ այդքան բազմութեան չէին սպասեր Երկուշաբթի երեկոյեան: Ժամը 6ին, թէեւ Փարիզի երկինքը ամպոտած էր, բայց եւ այնպէս լիսէներու աշակերտները արդէն տասնեակ հազարներով հաւաքուած էին Կառ տը Լ'Էսթ, ուրկէ թափօրը կ'երթար դէպի Նասիոնի հրապարակը: Կազմակերպիչները 200 հազար կը հաշուեն մասնակցողները թիւը, ոստիկանութիւնը՝ 40 հազար եւ ինչպէս միշտ հարկ է միջին մը գտնել: Շուրջ 100 հազար մասնակցողներ եղած էին: Բոլորը չեն գիտեր անշուշտ թէ ինչո՞ւ ցոյց կ'ընեն: «Տըպրէ Օրէնքը», որ գրեթէ միաձայնութեամբ քուէարկուած է ասկէ երեք տարի առաջ եւ բարձրագոյն ուսմանց վկայականը պարզ պատրուակներ են: Արդէն ցուցարարները գլխաւորաբար «տա՛ք, տաք, տաք, գարունը տաք պիտի ըլլայ» կը պոռային, յիշելով նաեւ թէ արդէն «տաք է Բրնօ»ի մօտ:

Ցոյցը արտօնուած էր կազմակերպիչներու պատասխանատուութեամբ, բայց ինչպէս յաճախ կը պատահի, վերջին պահուն անկարգ տղաք չեն հետեւած ցրուումի հրահանգին (ժամը 8ին ատեններ) եւ մինչեւ 10 զանազան միջադէպեր պատահած են Ապահովութեան Ուժերուն հետ: Շառոն պողոտային վրայ, տղաք սկսած են ապակիներ կոտրել, կառքեր կրակի տալ ու ոստիկանութիւնը սկսած է անխնայ միջամտել: Բազմաթիւ վիրաւորներ եղած են երկու կողմն ալ:

Գաւառի մէջ ալ ցոյցեր եղած են եւ միջադէպեր պատահած են Էքս–ան–Փրովանս, Անկուլէմ, Նանսի, Լավալ, Նիս, Լիոն, Թուլուզ:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 29)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ՝ ՎԻԷՆՆԱ

Վիէննայի մէջ մեծ յաջողութիւն ձեռք ձգած է Երեւանի ալիւմինոմի գործատան պարախումբը, որու յայտագիրը կազմուած է 26 պարերէ: Պարախումբը ելոյթներ ունեցած է Աւստրիոյ կարգ մը քաղաքներու մէջ եւս:

×

ԹԱՏՐՈՆԻ ՕՐԸ

Մարտ 27ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Թատրոնի միջազգային օրուան նուիրուած երեկոյթ մը, ի ներկայութեան թատերագիրներու, թատերագէտներու, դերասաններու, եւայլն: Երեկոյթին բացումը կատարած է Մ. Խարազեան, Հայաստանի մշակոյթի փոխ–նախարարը: Երեկոյթը նուիրուած էր ռուս թատերագիր Ա. Օստրովսկիի:

Տոքթ. Բ. Յարութիւնեան դեկուցում մը կատարած է նիւթ ունենալով «Օստրովսկին հայ բեմին վրայ»:

×

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳԻՐՔԻ ՇԱԲԱԹ

Մանկական գիրքի շաբթուան ընթացքին, որ սկսած է Մարտ 29ին, գրագէտներ իրենց գործերու մասին պիտի խօսին գրախանութներու, դպրոցներու եւ մշակոյթի տուներու մէջ:

Այս տարուան ընթացքին Հայաստանի հրատարակչական տուները պատանի ընթերցողներուն պիտի հրամցնեն մօտ 100 նոր գիրք՝ հայերէն եւ ռուսերէն:

×

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՈՒՐ ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Երկրաբանները հանքային ջուր մը երեւան հանեցին Կիրովականի մէջ: Ջուրը իր բաղադրութեամբ նման է «Ջերմուկ»ին: Երեք տարիէ ի վեր երկրաբանները պրպտումներ կը կատարեն ջուրի նոր հանքեր գտնելու համար Կիրովականի մէջ: Քաղաքին գարեջուրի գործատունը այս տարուընէ սկսեալ հանքային ջուրը շիշերու մէջ պիտի լեցնէ: Կը նախատեսուի տարեկան 100–120 հազար շիշ ջուր պատրաստել:

×

ԲՐԱԾՈՅ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒ ԱԹԼԱՍ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան լոյս ընծայած է «Հայկական ՍՍՀ բրածոյ ֆաունայի Ատլաս» հատորը: Հոն ներկայացուած են այն կենդանիները, որ ապրած են Հայաստանի հողին վրայ տասնեակ եւ հարիւր միլիոնաւոր տարիներ առաջ: Նկարագրուած են երկրաբանական տարբեր ժամանակաշրջաններու ապրած կենդանիներու քարացած մնացորդները: Բրածոյ մնացորդները կը պատկանին ծովային կենդանիներու, ինչ որ կը հաստատէ, թէ Հայաստան միլիոնաւոր տարիներ շարունակ ովկիանոսի յատակը գտնուած է:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ

Ամառուան եղանակին Մոսկուայի մէջ տեղի պիտի ունենան ուսանողական միջազգային խաղերը: Հայաստանէն մրցումներուն պիտի մասնակցին Ֆայինա Մելնիկ (սկաւառակ), Եդուարդ եւ Ռուբէն Միքայէլեան (մարմնամարզ), Վ. Զաստուխով եւ Ն. Դեաչենկօ (պասքէթպոլ), Վալէրի Յարութիւնեան, Արամ Յակոբեան եւ Գագիկ Ասլանեան (ըմբշամարտ):

ՉԱՐՉԱՐԱՆՔՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ֆրանսական Մամուլի Գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Ցիւրիխի համալսարանէն, Փրոֆ. Փէթէր Նոլ որ Թուրքիա ղրկուած էր Իրաւագէտներու Միջազգային յանձնախումբին եւ Ամնիսթի Ինթէրնէշընըլ կազմակերպութեան կողմէ, ամբաստանած է թուրք ոստիկանները որ կը չարչարեն իրենց բանտարկեալները: «Շատեր, մանաւանդ ուսանողներն ու երիտասարդները չարչարանքներու կ'ենթարկուին քաղաքային ոստիկանութեան, ինչպէս նաեւ գաղտնի ոստիկանութեան եւ զինուորական ոստիկանութեան կողմէ» կ'ըսէ Փրոֆ. Նոլ Ժընեւ հրատարակուած տեղեկագրին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԹՈՔՀՈԼՄ ժամանեց Ա. Կոսիգին: Խորհրդային վարչապետը հինգ օր պիտի մնայ Շուէտ: Կոսիգին տեսակցութիւններ կ'ունենայ վարչապետ Օլոֆ Փալմի հետ, որ 1970ին Խորհ. Միութիւն այցելած էր: Պոդգորնի, իր կարգին, Հելսինքի ժամանեց: Պոդգորնի երեք տեսակցութիւն պիտի ունենայ ֆին նախագահին հետ:

ԹԵԼ ԱՎԻՎԷՆ կը հաղորդեն, թէ Տիկին Կոլտա Մէյրի հրաւէրով Պրանտ, Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը, Իսրայէլ պիտի այցելէ Յունիս 7էն 10:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը Լիբիա մեկնեցաւ խօսակցութիւններ ունենալու համար Գնդ. Գատաֆիի հետ: Խօսակցութեան նիւթն է երկու երկիրներու միացումը:

ՈՒՍՈՒՑԻՉՍ՝ Մ. ԵԿՄԱԼԵԱՆ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ընդօրինակումն այնքան յաջող էր, որ ես յանկարծ փոնթկացի: Սովորական նըկատեցի, որ Եկմալեանն ատամները սեղմած ինձ է նայում, նոյնիսկ պաւապանի հաստ կոթով սպառնում է... Ես սարսափեցի: Գուշակեցի, որ վաղը գլխիս «թէժ մոխիր է մաղելու...»:

Միւս օրը փորձեցի ինձ սաուերի մէջ պահել, նոյնիսկ փոխեցի տեղս:

— Ուր է Գալֆայեանը, ինչո՞ւ փորձի չի եկել:

— Այստեղ է, Պարոն Եկմալեան, տեղն է փոխել, — իմ փոխարէն պատասխանեց Լեւոնը:

Ձեռքերը գրպանում, նա դանդաղ մօտեցաւ ինձ: Վախից կողքի շուռ գալով՝ ես մի փոքր նահանջեցի...

— Դու ի՞նչպէս համարձակուեցիր երէկ շոքելիս յանկարծ քրքջալ: Չէ՞ որ ծիծաղը վարակիչ է: Դու կարող էիր ամբողջ խումբը տապալել...

— Ներեցէք, Պարոն Եկմալեան, էլ չեմ անի, — համարեա լացով աղերսեցի ես...

— Ներեցէք, Պարոն Եկմալեան, — միջնորդեց Լեւոնը, որին հետեւեց նաեւ ամբողջ խումբը, — Վանիկը պարծենում է, որ ձեր երգիչներից է: Նա այլեւս դպրոց չի յաճախի, եթէ արձակէք խըմբից...

Մի խիստ հայեացք նետելով երեսիս՝ նա շուռ եկաւ ու քայլեց դէպի դաշնամուրը: Խումբն ուրախ շարժում գործելով ազատ շունչ քաշեց...

Խմբավարներից նա շատ էր հաւանում Արմենակ Շահմուրադեանին, որ յետագայում հռչակուեց իբրեւ սքանչելի երգիչ: Դասերին, տնային աշխատանք տալուց յետոյ, նա սիրում էր զրուցել մեզ հետ: Մենակ մարդ էր Եկմալեանը, ամուրի: Կարծես մտերիմ մարդ էր որոնում, որի առաջ զեղէր իր սիրտը, յայտնէր որեւէ դէպքի մասին իր արդարացի պժգոհութիւնը կամ հրճուանքը:

Մի երեկոյ Եկմալեանին հանդիպեցի Գոլովինեան պողոտայում խմբի ղեկավար Ալեքսանդր Մուրադբէկեանի հետ քայլելիս: Եկմալեանը զուսպ զայրոյթով բատ երեւոյթին յանդիմանում էր իր խմբավարին, իսկ խմբավարը իբրեւ խոհեմ մարդ, առանց վիճելու, լուռ քայլում էր նրա կողքից, գիտենալով, որ պատասխանն աւելի կը բորբոքէր նրա բարկութիւնը: Սկսեցի գաղտնի հետեւել նրանց, ուզեցի իմանալ, թէ ինչո՞ւ է Եկմալեանը այդպիսի վրդովմունքով յանդիմանում իրօք այդ համեստ մարդուն...:

— Դուք չափ տալիս բոլորովին չէք հետեւում, — ասում էր Եկմալեանը: — Ոմանք, մանաւանդ փոքրերը, աւելի շուտ բեմին են նայում, քան թէ ղեկավարի ձեռքին: Հերիք է մէկի երգելն ուշ կամ շուտ սկսուի, կամ թոյլ տրուի ձայնի շեղում, որ խումբն իսկոյն տապալուի... Մեր հակառակորդներին էլ այդ է պէտք: Մի՞թէ ամէն աղօթող բարի նպատակով է գալիս: Որքան ջիղ եմ քայքայել, մինչեւ որ վեհափառ Խրիմեան Հայրիկին համոզել եմ, որ խումբը քառաձայն երգի: Նրա կարծիքով քառաձայն երգը խորթ է մեր եկեղեցու ոգուն... Եկեղեցում ես միշտ հանդիպում եմ այնպիսի մարդկանց, որոնք առիթ են փնտռում թէ՛ մեզ եւ թէ մեր գործը վարկաբեկելու... վեհափառի աչքում: Մեր գործը պահանջում է, որ ուշիմ լինենք...

— Պարոն Եկմալեան, դուք գիտէք, թէ որքան երկար է տեւում մեր պատարագը — պատասխանում է Մուրադբէկեանը, — փոքրերը հազիւ են կարողանում այդքան երկար ժամանակ ոտքի վրայ մնալ, մանաւանդ, որ անօթի են գալիս: Դպրոցը գոնէ մի-մի բաժակ կաթով փոքրերին կադդուրէր:

Այս դէպքից մի շաբաթ անց, պատարագին խումբը ղեկավարում էր մի այլ մարդ, ըստ երեւոյթին ոչ վատ երաժիշտ, բայց բոլորովին անծանօթ մեր հոգեւոր երաժշտութեան ոգուն ու ոճին...

×

Եկմալեանը մեծ մասամբ հրապուրուած էր հոգեւոր երաժշտութեամբ: Ոմանք այն կարծիքին են, թէ այդ գործում նա եղել է լոկ մշակող, բայց ոչ ստեղծագործող, որ նա միշտ բարձրից է նայել մեր ժողովրդական երգերին, համարելով դրանք զուտ «ռամկական»:

Ամէնից առաջ պէտք է հերքել այն թիւր կարծիքը, թէ Եկմալեանը լոկ մշակող էր, թէեւ նրա մշակումն էլ ինքնին վկայում էր մշակողի բարձր ճաշակը, երաժշտական խոշոր ձիրքը: Եզակի չեն այնպիսի սքանչելի մշակումները, որոնք ստեղծագործական հմայք ունեն: Բոլոր դէպքերում Եկմալեանը մեր առջեւ պատկերանում է իբրեւ մի ստեղծագործող, որ հասարակ քարին ադամանդի ցոլք է տալիս... Բոլորովին անհեթեթ է այն մեղադրանքը, թէ նա արհամարհում էր մեր ժողովրդական եղանակները, համարելով դրանք պարզունակ ու «գեղջկական»: Հերիք է յիշել այնպիսի մեղմ տրտմութեամբ վարակող նրա մշակած «Ջան գիւլիւմի» եղանակը... Որքա՜ն Որքա՜ն ցնցող է նրա «Ոչ փող պարկինքը», ո՞ւմ չի գիւթել «Ով դու բարեկամ»ի հիասքանչ գեղգեղումը:

×

Արդէն բոլորիս յայտնի էր մեր թանկագին ուսուցչի հոգեկան տագնապը, եւ զուսպ խուճապով հետեւում էինք նրան, երբ վերարկուն ուսերին, գլուխը կախ, յաճախ առանց ցուցակի, զուսպ զայրոյթից երեսը չփկնած, ինչպէս բարձր ջերմատիճանից տառապող հիւանդ, նա իր դանդաղ քայլով դասարան էր գալիս եւ ամբիոնում դրաւում իր աթոռը: Ներս գալիս, մենք զուսպ, առանց որեւէ թեթեւ աղմուկի, արագ վեր էինք կենում, տագնապով նայում կիպիչ ցոլքեր արձակող նրա հիւանդ աչքերին, ընդունում մռայլ ողջոյնը եւ դողով հետեւում նրա ուղեղի, հոգու փլուզումին...

Նա չէր պարապում, այլ շարունակ գեղում էր իր սիրտը, մերթ խաղաղ խօսքով, մերթ զայրոյթի խորին պոռթկումով:

— Բժիշկը պատուիրում է զգոյշ պահել ինձ... դուք այնքան ջղային էք, — ասում է նա, — որ մի տհաճ դէպքից կարող է փլուել ձեր ուղեղը... Իմ երգեցիկ խումբը յանձնել են մէկին, — շարունակեց նա գլուխը ճօճելով, — որը չէր համարձակւում նոյնիսկ կոնսերվատորիայի շէնքին մօտենալ...

Եւ նա, երեսը շուռ տալով, արհամարհանքով թափ տուեց աջ ձեռքը...

Կարճ ժամանակ անց նա հիւանդանոց փոխադրուեց, որտեղ եւ կնքեց իր մահկանացուն՝ խոր վիշտ պատճառելով մեզ եւ երաժշտասէր ամբողջ հասարակութեանը:

Եւ մի օր իր իսկ յօրինած յուղարկաւորման այնքան թախծոտ շարականով, հազիւ զսպելով մեր հեծկլտանքը, մենք նրան առաջնորդեցինք դէպի այն վիհը, ուր յաւերժական ամօքում է տառապող ամէն մի տառապող սիրտ...:

ՎԱՀԱՆ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ նոր երգարանին հետ

—o—

Մեր առօրեայ կեանքին մէջ՝ բազմազբաղ եւ յոգնատանջ աշխատանքներէ ետք, յաճախ կը զգանք հոգեկան անդորրի պահանջ. այդ պարագաներուն կը դիմենք ընթերցման կամ երաժշտութեան ունկնդրութեան միջոցներուն:

Նման պահ մը ունեցայ վերջերս, երբ կ'ունկնդրէի հայկական նոր երգարանակ մը, որ կը կոչուէր՝ «Հայերէն փիպապաշտ երգեր», պատրաստուած եւ հրատարակուած՝ երաժիշտ Արա Պարթեւեանի կողմէ:

Երգարանակը բաղկացած է 12 կտորներէ՝ «Աքովեան», «Հոգիս մրմուռ», «Տըղան ու վարդը», «Երազ» (խօսք Ս. Շահազիզի), «Ցայգերգ», «Երազ», «Իմ անոյշ տաւիղ», «Ոսկի ջութակ», «Գարուն», «Սարեր կ'աղաչեմ», «Իրիկուն» եւ «Նարիս» երգերու կատարումներէ:

Նախ պիտի ուզէի նշում մը ընել:

Երգարանակին ու ծրարին վրայ տպագրուած են իւրաքանչիւր երգի եւ գայն ստեղծագործող երաժիշտ կամ դաշնաւորողի անունները: Կան նաեւ երգի անուններ, որոնց դիմաց գրուած է միայն Արա Պարթեւեան: Ի՞նչ կը նշանակէ ասիկա: Արդեօք այն, որ Արա Պարթեւեա՞նն է յիշեալ երգի կամ երգերու հեղինակը, թէ՝ դաշնաւորողը: Եթէ առաջինն է, ապա ուրեմն, սխալ տեղ գըրուած է անունը (կը յուսամ՝ տպագրական սխալ ըլլայ), որովհետեւ այդ երգերուն հեղինակը ինքը չէ, այլ՝ ուրիշը: Ինչպէս օրինակ՝ «Երազ» երգը, որուն բառերը կը պատկանին Ս. Շահազիզին, իսկ երաժշտութիւնը՝ Կոմիտասին: Զարմանալի է, թէ ինչո՛ւ այս երգը յօրինող Կոմիտասի կողքին աթոռի վրայ տեղ գրաւած է Արա Պարթեւեան: Եթէ նոյնիսկ իբրեւ դաշնաւորողի նկատի առնուած է իր անունը յիշեալ երգի դիմաց, ա՛յդ ալ հանդուրժելի չէ, որովհետեւ, արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող երաժշտական կըտորի մը դաշնաւորման մէջ, քանի մը ձայնանիշերու տեղափոխութեամբ եւ նուագի բաժինի մը յաւելումով հեղինակի իրաւունք կարելի չէ կորզել: Ի՜նչ խօսք, որ աւելցուած նուագի բաժինն ալ, իր ծեքծեքումներով, աղաւաղած է «Երազ» երգին հայարոյր դիմագիծը:

Երգարանակի 12 կտոր երգերէն հինգը՝ «Հոգիս մրմուռ», «Երազ», «Ոսկի ջութակ», «Իրիկուն» եւ «Նարիս» արդիւնք են Արա Պարթեւեան երաժիշտի ստեղծագործութեան: Այդ երգերուն մէջ կը հանդիպինք հայրենաբաղձ հնչիւններու. կարօտի մրմունջ կայ ու ռոմանթիք ապրումներու եւ յոյզերու թրթռացումներ արտայայտող մեղեդիներ: Յաջող են իբրեւ երաժշտական յղացումներ եւ յօրինումներ, սակայն, ընդհանրապէս դժուար է Պարթեւեան երաժիշտի ինքնուրոյն ոճը գտնել իր ստեղծագործութիւններուն մէջ: Անոնց մէջ կը գտնենք հայրենի մեր երաժշտագէտներու յղացումներով, ինչպէս նաեւ արեւելեան այլազան մեղեդիներու համադրութեամբ կազմուած փունջ մը բուրումնաւէտ, որուն ետին կանգնած է Պարթեւեան երաժիշտը, որ գիտէ համադրել եւ հրամցնել ունկնդիր հանրութեան հայ երգի գեղեցիկ նմոյշներ:

«Աքովեան» երգի քառաձայն դաշնաւորման մէջ զգալի է հայրենի երաժշտագէտ Գ. Արմէնեանի «Դու իմ հպարտ հայ աղջիկ» երգի մեկնաբանութեան ոճի ներկայութիւնը, բայց ասիկա երբեք խանգարած չէ երգի հաճոյքով ունկնդրութեան: Երգը ունի նաեւ մուտքի նուագ մը, որ միջին դարերու արքայական պալատներուն մէջ նուագուող սենեկային վալս պարանուագի տպաւորութիւն կը թողու, որով եւ «Աքովեան» երգի հայ –

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ 900 ՕՐԵՐԸ

ԲՈՅԱՎԱՌ ՔԱՂԱՔ–

Վերջապէս կարելի եղաւ հաւաքել բաւականաչափ երիտասարդներ որոնք սկըսան երթալ գալ Նէվայի եւ փուռերուն միջեւ, կրելով ջուրի դոյլեր: Որմէ վերջ հացը փոքրիկ բլլիկներով փոխադրըուեցաւ պարենաւորման խանութները: Երբ վառելանիւթի պակասի հետեւանքով հինգ թիւ կայանը դադրեցաւ աշխատելէ, ջրարաշխումի գլխաւոր կեդրոնը 36 ժամ հոսանքէ զրկուեցաւ:

Օդաչափը այդ օրը զերոյէն վար 35 կը ցուցնէր եւ երբ վերջ ի վերջոյ ջրհանները սկսան աշխատիլ, Լենինկրատի ջըրաբաշխական բոլոր ցանցերը սառած էին: Ուրեմն, այլեւս կարելիութիւն չկար նաեւ հրդեհի դէմ պայքարելու: Այսպէսով է որ քաղաքը սկսաւ այրիլ:

Հրդեհները ծայր կուտային հարիւրներով, ափյափոյ զետեղուած պատահական վառարաններու պատճառաւ, որոնք կը շինուէին բնակիչներուն կողմէ ամենասովորական թիթեղէ եւ կամ ուրիշ նիւթերէ: Յունուար մէկէն մինչեւ 10 Մարտ 1578 հրդեհներ պատահեցան անոնք մեծ մասամբ, տեւեցին օրեր ամբողջ:

Գիշեր մը, Ֆէտոր Կրաչէվ, որ Վասիլիէվսքի կղզիի մէկ մեծ հիւանդանոցին բժշկապետն էր, կ'անցնէր Թաւրոնի հրապարակէն երբ տեսաւ մեծ հրդեհի մը լոյսը որ կը տարածուէր Դեկտեմբերեան փողոցին վրայ: Մտաւ այդ փողոցը: Կրակին մուրը դէմքին վրայ կը թափէր: Հրդեհը բռնկցուցած էր մեծ շէնքի մը երեք յարկերը որոնք զարդարուած էին ռուսական ֆոլքլորի պատկերներով, եւ որոնք Լենինկրատի մէջ «պարիկներու պատմութեան տունը» կը կոչուէին:

Բոցերը, հրեղէն լեզուներու պէս պատուհաններէն դուրս կ'երկարէին: Տեսարանը կը լուսաւորուէր շարաշուք ցոլքերով, եւ գետինը կոտրած ապակիներ զորգերու պէս կը տարածուէին ոտքերու տակ: Հրդեհին ջերմութենէն ձիւնը եւ սառը սկսած էին հալիլ, եւ ճիշդ տտոր համար ալ այրերու եւ կիներու խումբեր հաւաքուած էին հոն եւ մեծ համբերութեամբ իրենց դոյլերը կը լեցնէին հալած ձիւնի այդ թանկագին ջուրով: Ոչ ոք կը փորձէր հրդեհը մարել: Հրդեհին ուշադրութիւն դարձնող չկար: Ինչ որ կարեւոր էր այդ պահուն, դիւրութեամբ ջուր ունենալու այդ բացառիկ առիթն էր:

— Շատո՞նց է որ կ'այրի, հարցուց Կրաչէվ հոն գտնուող կնոջ մը:

— Այս առաւօտուընէ ի վեր, պատասխանեց կինը անտարբեր:

Բժիշկը պահ մը կեցաւ, քիչ մը տաքնալու չափ, եւ յետոյ շարունակեց իր ճամբան:

«ԲԱՅՑ, ԱՍԻԿԱ ԳԵՂԵՑԻԿ ԿԵԱՆՔՆ Է»

Այն մեռելատան մէջ, որ Լենինկրատն իսկ էր, ամէնէն պարզ արարքն անգամ դիւցազնական համեմատութիւններ կ'առնէր: Օլկա Պէրկոլց կուտայ մեզի տակէ հատ մը, ուրիշ հարիւր հազարաւորներու մէջէն:

Հայրը, բժիշկ Ֆէտոր Պէրկոլց, զըլաշացուցած էր իր աղջիկը եւ փեսան, ըսելով անոնց թէ եթէ Օլկայի ամուսինը՝ Նիքոլայն չի հեռանար քաղաքէն, մահը անխուսափելի պիտի ըլլար:

Նիքոլայի առողջութիւնը այնքան խանգարուած էր որ արդէն իսկ զինուորական ծառայութենէ զերծ կացուցած էին զայն: Բայց քաջահմուտ գրականութեան, ան նախընտրեց մնալ քաղաքին մէջ շարունակելու համար իր աշխատութիւնները: Իսկ Օլկա պայմանաւորուած էր ձայնասփիւռի տան հետ, իր քերթուածները արտասանելու համար:

Յունուար 29ին, Օլկայի հօր գուշակութիւնը իրականացաւ, եւ Նիքոլայի մեռաւ: Պաշարումի տեւողութեան առաջին եւ վերջին անգամը ըլլալով Օլկա լացաւ: Ինչպէս արդէն ինքն ալ ըսած էր իր մէկ քերթուածին մէջ «արցունքներու ակը սառած էր Լենինկրատի մէջ»: Ան փոքր բլլիկի մը վրայ բեռցուց իր ամուսնոյն դիակը ու փոխադրեց Պիսկարէվսկիի գերեզմանատունը, ուր պարտաւորուեցաւ թողուլ զայն դիակներէ կազմուած բըլրակի մը քով: Նիքոլայէն ձգած իր տետրերուն մէջ կը կարդանք. «Արդեօք յաղթանակը յաղթանակ մը պիտի ըլլա՞յ ինծի համար: Ի՞նչ սփոփանք կրնայ բերել այլեւս ան ինծի»:

Փետրուարի առաջին օրերուն, Օլկա ճամբայ ինկաւ իր կեանքին ամէնէն երկար ճամբորդութեան համար: Կ'ուզէր երթալ իր հօրը մօտ, որ գործատունի մը մէջ կ'աշխատէր իբր խորհրդական բըժիշկ: Այդ գործատունը քաղաքէն 15 քիլոմեթր հեռու կը գտնուէր:

Ձայնասփիւռի տան իր ընկերները իրենց պաշարէն մէկ-մէկ քիչ տուին իրեն, իր տոպրակին մէջ դրաւ նաեւ 250 կրամ հացի իր օրական իրաւունքը ու ճամբայ ինկաւ:

ՀԵՐԻՍՈՆ ՍԱԼԶԲԸՐԻ

(Շար. – 25)

կական դիմագիծէն բան մը կը պակսեցնէ։

«Ցայգերգ» երգի մեկնաբանութեան անդրադառնալով, պէտք է ըսել, որ Արա Պարթեւեան չէ կրցած ըմբռնել երգի բառերուն ետին թաքնուած իմաստն ու բանաստեղծական պատկերին գեղեցկութիւնը։ Իւրաքանչիւր երգ, քերթուածի մը բառերուն իմաստին հետ համընկնող ձայնանիշերու ներդաշնակ յաջորդականութեան մը արդիւնքն է, եւ քերթուածի ներկայացուցած իմաստին ու գծուած պատկերներուն հարազատ արտայայտիչը։ Հետեւաբար, մայր մեղեդին ու եղանակը (իր ռիթմով), որ գոյութիւն ունի եւ, եթէ չեմ սխալիր, Լ. Շանթի միակ երաժշտական յօրինումն է՝ իր բառերով հանդերձ, արդէն իսկ լաւագոյնս կ'արտացոլէ քերթուածին մէջ գծուած բնանկարի բովանդակ գեղեցկութիւնը։ Այդ երգին մէջ կը նկարագրուի ժայռերու ետեւէն դուրս սահող նաւակ մը, որուն մէջ նստած գեղուհի մը «կը ձայնակցի իր կիթառին»։ Բանաստեղծական պատկեր մըն է, որուն մէջ արծաթեայ լուսնի հովանիին տակ գեղուհի մը, կիթառի լարերուն ընդմէջէն կ'արտայայտէ իր յոյզերը։ Սոյն երգին մայր մեղեդին ունի պատշաճ ռիթմ մը, սակայն Պարթեւեան երգին տուած է քայլերգի ռիթմ մը, աւելին՝ կարծես ռազմերգ ըլլայ, ինչ որ ներհակ գաղափար մը կը դրսեւորէ եւ անյարիր է բանաստեղծութեան ներկայացուցած պատկերի ոգիին։

«Գարուն» երգի սկիզբը, մուտքի նուագ մը կայ աւելցուած, որ բացարձակ կերպով կը զգացնէ ռուսական երաժշտութեան օգտագործումը։ Ինչ կը վերաբերի երգի մշակման ու մեկնաբանութեան, քայլերգ մըն է եւ նոյնիսկ՝ կտրատուող ռիթմի հարուածները, ռազմերգի տպաւորութիւն կը թողուն ունկնդիրին վրայ, կարծես կրկէսի մը մէջ կը գտնուիս ու ականատես ես կլատիաթէօրի խաղի մը։ Մինչդեռ, «Գարուն» քերթուածին մէջ, բանաստեղծ Մ. Պէշիկթաշլեանի հոգին կը թռչի դէպի հայրենի երկիրը, կ'երազէ, կը փափաքի տեսնել ու վայելել անոր հրաշալիքները։ Ան իր խորունկ վիշտն ու անհուն կարօտը կը դրսեւորէ այնքա՜ն մեղմ, քնքոյշ, որ յուզումով կը համակէ ընթերցողի հոգին, եւ Տ. Զուխաճեան, որ երաժշտական յօրինողն է այս երգին, կրցած է վերլուծել եւ գտնել «Գարուն» քերթուածին մէջ շնչող հայրենաբաղձ սրտի մրմունջը։ Այս երգի մշակման եւ մեկնաբանութեան պարթեւեանական ոճին եւ կերպին մէջ ո՛չ հայրենակարօտ ներաշխարհի մը ապրումները կը զգանք, ո՛չ «անոյշ ու զով հովիկ»ի շոյանքը, ո՛չ երգող թռչնիկի դայլայլը, ո՛չ «ականակիտ ու հանդարտիկ վտակ»ի կարկաչիւնը։ Այլ՝ մանկական յաջող քայլերգ մը։

Իբրեւ եզրակացութիւն։ Համաձայն եմ Յովսէփ Սվաճեանի (Փարիզէն հայ գրող) արտայայտած մտքին հետ, թէ «Վերջերս հրապարակը ողողուած կը գտնենք բազմաթիւ նոթերուն սկաւառակներով, եկած մասնաւորապէս Միջին Արեւելքէն եւ Ամերիկայէն, որոնք մեր տոհմիկ երաժշտութեան կալուածին մէջ գնահատելի երեւոյթ մը չպարզելէ զատ, կը ձգտին խաթարելու երաժշտասէրին ըմբռնումը եւ ճաշակը», եւ որ «Պարթեւեանի հրատարակութեանց մէկ ցայտուն յատկանիշն է ընտրութիւնը այն երգերուն, որոնք վառ կը պահեն ինչ որ տոհմիկ է», պայմանով սակայն, որ հայ երաժշտութեան տոհմիկ նկարագրով օծուն երգերու հրատարակութեանց առիթով, Պարթեւեան իր անձնական քմահաճ ճաշակն ու դրոշմը չներարկէ անոնց կատարումներուն մէջ, որովհետեւ մեր տոհմիկ երգերը, որոնք մեր ժողովուրդի կեանքի բովանդակ փիլիսոփայութիւնը կ'արտայայտեն, համապարփակ հայկական ապրումներու եւ յոյզերու յորդահոս աղբիւրներ են, կը կորսնցնեն իրենց հայադրոշմ նկարագիրը եւ կը դառնան բազմաբուրեան։

Այլապէս՝ գնահատելի է Արա Պարթեւեանի տարած աշխատանքը հայ երգի տարածման տեսակէտէն։

Ա. ՍԻՐԱՆ

«Ազդակ» (Պէյրութ)

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ ԵՒ ԻՐ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Լըքոք՝ տղուն հետ երկարօրէն խորհրդակցեցաւ եւ անոր բացատրեց եղելութիւնը։ Զարթուն, արկածասէր խառնուածք մը ունէր. սիրով ընդունեցաւ իրեն առաջարկուած պաշտօնը, այսինքն՝ կենդանի խայծը ըլլալու այդ դարանակալ էգ սարդին։

Յուլիս 11ի առաւօտուն, Զարթուն հագաւ իր լաւագոյն հագուստը, մատը անցուց թանկագին մատանի մը, գրպանը դրաւ ոսկիով լեցուն քսակ մը ու սկսաւ թեքերիլ փողոցներու մէջ, հնչեցնելով քսակին ոսկիները։ Հայրը եւ քանի մը ծպտուած ոստիկաններ կը թափառէին իր շուրջ։

Զարթուն հասաւ Թիւիլըրիի պարտէզին մօտ. կը քալէր Սէնի քարափին վրայ, երբ իր դէմը տեսաւ գեղեցիկ կին մը, հազիւ 25 տարեկան, որ չեչտակի նայեցաւ իր աչքերուն մէջ։ Երիտասարդ կնոջ ետեւէն կը քալէր քառասուննոց կին մը, որ խնամակալուհին ըլլալու էր։ Զարթուն նախազգաց, որ գտած էր հօրը փնտռած կինը։ Երիտասարդը յանդգնօրէն քալեց գեղեցիկ կնոջ ուղղութեամբ եւ ժպտելով բարեւեց։ Գեղեցկուհին պատասխանեց իր ժպիտին, առանց շեղեցնելու նայուածքը։

Զարթուն կանգ առաւ ու քալեց անծանօթուհիին կողքին։ Բայց այս վերջինը նշան մը ըրաւ իր խնամակալուհիին ու բարձրացաւ կառքի մը մէջ, որ կը գտնուէր քանի մը քայլ անդին։ Զարթուն պիտի գործէր կեանքին մեծագոյն սխալը եւ պիտի նետուէր կառքին մէջ, երբ խնամակալուհին մէկ կողմ քաշեց զինք։

— Տիրուհիս, — ըսաւ խնամակալուհին, — Փարիզ կը գտնուի վեց ամիսէ ի վեր միայն։ Հայրը լեհ իշխան մըն էր, որ Փարիզէն անցնելու ատեն սիրահարեցաւ խանութպանուհիի մը եւ զայն յղի ձգեց։ Խանութպանուհին ունեցաւ աղջիկ զաւակ մը, որ քիչ առաջ տեսած իշխանուհին է։ Հայրը որոշեց ամուսնանալ իր զաւկին մօրը հետ եւ մեկնեցաւ Լեհաստան, Թագաւորէն հրաման առնելու համար։ Դժբախտաբար, ճամբու ընթացքին սպաննուեցաւ աւազակներու կողմէ։ Թագաւորը իմացաւ այս ողբերգութիւնը եւ անմիջապէս պատգամաւորներ ղրկեց Փարիզ, որպէսզի իր մօտ բերեն մայրը եւ աղջնակը։ Այդ միջոցին՝ մայրը մեռած էր։ Աղջնակը տարուեցաւ Լեհաստան։ Թագաւորը անոր տուաւ իշխանուհի տիտղոսը եւ անոր վերադարձուց մօրը ամբողջ հարստութիւնը։ Երբ աղջիկը չափահաս եղաւ, իմացաւ իր անցեալը։ Վեց ամիս Փարիզ եկաւ՝ լալու համար մօր գերեզմանին վրայ, եւ այնքան սիրեց մեր քաղաքը, որ կը փափաքի այլեւս հոս հաստատել իր բնակութիւնը։

— Երջանիկ է այն մարդը, որ կրնայ հաճելի ըլլալ իշխանուհիին, — հառաչեց Զարթուն։

— Քեզ կրնամ վստահեցնել, որ այդ երջանիկներէն մէկը կրնաս ըլլալ։ Իշխանուհին շատ համակրեցաւ քեզի։ Միայն ինձմէ խնդրեց, որ գիտնամ քու ինքնութիւնդ։

— Փերիկորի ազնուականներէն մէկուն զաւակն եմ։ Փարիզ եկած եմ թագաւորին հրահանգով։ Մօտ օրէն պիտի անցնիմ զօմարտակի մը գլուխը։ Հայրս ամէն ամիս հազար ոսկի կը ղրկէ ինծի...

— Ուրեմն վաղը իրիկուն կը սպասես Սէն Ժերմէն եկեղեցիին կեդրոնական դրանատան առջեւ։ Անհամբեր մի ըլլար։

Երբ խնամակալուհին անհետացաւ, Զարթուն մտաւ ծառերուն տակ, ուր հայրը եւ ծպտուած ոստիկանները կը շրջագայէին համեստ քաղաքացիներու պէս։

— Ուշադրութիւն ըրէ, տղաս, — ըսաւ հայր Լըքոք, — մի հմայուիր կնոջ գեղեցկութենէն։ Ճիշդ է, որ մենք մօտէն պիտի հսկենք վրադ։ Բայց չարագործներու դաշոյնը կրնայ աւելի արագ ըլլալ։

Յաջորդ իրիկուն, որոշուած ժամուն, Զարթուն կը գտնուէր եկեղեցիին դրան առջեւ, երբ իրեն մօտեցաւ մուրացկանի հագուստով կին մը։ Խնամակալուհին էր։

— Հետեւէ՛ ինծի, — ըսաւ կինը։

Սկսան քալել։ Ճամբաները ամայի էին։

Զարթուն նկատեց, որ խնամակալուհին կը ջանար շուարումի մատնել զինք եւ կը քալէր անծանօթ եւ դարձդարձիկ փողոցներու մէջ։ Այդպէս կը կարծէր խնամակալուհին։ Զարթուն այս փողոցները գիտէր իր գրպանին պէս։ Բազմաթիւ անգամներ անցած էր այս կողմերէն, ուր կը բնակէին գիւղամատոյց կիներ։ Վերջապէս հասան խոշոր տան մը առջեւ. քալեցին մութ միջանցքէ մը։ Դուռ մը բացուեցաւ եւ գտնուեցան լոյսերով ողողուած փարթամ սրահի մը մէջ։ Զարթուն կը գտնուէր սարդի ոստայնին մէջ։

— Ա՜հ, — ըսաւ գեղեցիկ իշխանուհին, — վերջապէ՛ս, վերջապէս եկար։ Եւ տղուն ձեռքը բռնելով՝ մօտեցուց իրեն։ Աչքերը կը փայլէին խորունկ եղեմներու պէս եւ զգլխիչ բոյր մը կը սփռուէր անոր մարմնէն։ Երիտասարդը ինքզինք կորսնցուց եւ, առանց խորհելու, հետեւեցաւ գիշատիչ էգին ու տեղաւորուեցաւ սոֆայի մը վրայ։

Հայր Լըքոք, որ իր օգնականներով հետեւած էր անփորձ երիտասարդին, բարեբախտաբար չէր կորսնցուցած իր պաղարիւնութիւնը։ Ճիշդ այն վայրկեանին, երբ Զարթուն պիտի յանձնուէր իշխանուհիին քմահաճոյքին, որուն հետեւանքը շուտով պիտի իմանար, դուրսէն լըուեցաւ սուլիչի մը ձայնը եւ ոստիկանները դուռը խորտակելով խուժեցին ներս ու ձերբակալեցին բոլոր բնակիչները։

Անծանօթուհին նախ ըսաւ, որ կը կոչուէր իշխանուհի Ժապլոնսքա։ Լըքոք չհաւատաց, պնդեց, սպառնաց։ Իրականութիւնը աւելի ահաւոր էր։ Անծանօթուհին Անգլուհի էր, շատ հարուստ։ Կ'երթար երկրէ երկիր՝ իր չորս մեղսակիցներով, որոնք իրեն կը հայթայթէին առոյգ եւ բարեձեւ երիտասարդներ, որոնց հետ կը սիրաբանէր գիշերը, յետոյ կը յանձնէր դահիճներուն, գլխատել կուտար զանոնք, եւ մարմինները կը ծախէր բժիշկ ուսանողներու։

— Իսկ գլուխները կ'աւելցնէիր հաւաքածոյիդ վրան, այնպէս չէ՞, — պոռաց յանկարծ Լըքոք, ու ոտքի հարուածով մը գետին փռեց փառավանը, որ կը ծածկէր սրահին մէկ անկիւնը։ Ու երեւցաւ ահաւոր բան մը։

Խօսքը տանք պատմագրին. «Երեւան եկաւ խորունկ ցուցափեղկ մը, որուն դարակներուն վրայ շարուած էին արծաթէ 26 ափսէներ, իւրաքանչիւրին մէջ մոմիացած մէկական մարդկային գլուխ։ Իսկ վարագոյրի մը ետեւը գտնուեցաւ ուրիշ ցուցափեղկ մը, մարդկային ուրիշ գլուխներով, որոնք կը նայէին անշարժ ու բոցավառ աչքերով...»։

Չորս մեղսակիցները կախաղան բարձրացան, բայց Անգլուհին, որ զօրաւոր պաշտպաններ ունէր, յաջողեցաւ մորթը փրկել ու անհետացաւ հրապարակէն։

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (148)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

— Այո, պիտի չձգեմ։ Նոյնիսկ բարեկեցիկ կեանք մը պիտի ապահովեմ քեզի։

— Քեզմէ՞ հեռու։

— Այո՛։ Կ'ուզեմ որ կարելի եղածին չափ քիչ տեսնենք իրար։

— Ահա՛ անչնորք բան մը։ Բայց ես բարի տղայ մը ըլլալուս, պիտի կրնամ լըռեցնել իմ օրինաւոր դիւրազգածութիւնս, եւ ինչ որ ըսես՝ պիտի ընդունիմ։ Միայն թէ ինծի պիտի թոյլատրես որ գամ ձեռքդ սեղմեմ Մուրիլլօ փողոցի ապարանքիդ մէջ ու դարմուհիս տեսնեմ, զոր խենթի պէս կը սիրեմ, թէեւ ան բնաւ չի սիրեր զիս։

— Յառաջիկային։

— Լա՛ւ։ Քմահաճոյքիդ պիտի սպասեմ։ Հիմա ըսէ թէ ինչ պիտի ընես ինծի համար։

— Տասներկու հազար ֆրանքի տարեկան կենսաթոշակ մը պիտի յատկացնեմ։

— Այսինքն ամիսը հազար ֆրանք, ըսաւ Օվիտ, դէմքը ծամածռելով, թէեւ ներքնապէս գոհ էր, առանց ինքզինքը մատնելու։ Համեստ գումար մըն է, բայց ուրիշ ճար չկայ, պէտք է չափաւորել փափաքները ու քիչով ապրիլ։

— Հինգ հազար ֆրանք ալ պիտի տամ որպէսզի անհրաժեշտ ծախքերդ ընես։ Անոր վրայ պիտի աւելցնեմ առաջին ամսականը այն կենսաթոշակին, զոր պիտի ստանաս որքան ատեն որ ողջ մնամ։

— Լա՛ւ, ըսաւ Օվիտ ժպիտով մը, վեց հազար ֆրանք պիտի գրպանեմ, ու ամէն ամիս պիտի գամ հոս, հազարնոց գեղեցիկ պանքնոտս մը առնելու համար։

— Ոչ հոս, պատասխանեց Ժաք Կարօ։ Դրամը պիտի յանձնուի ցոյց տալիք հասցէիդ։

— Վարձելիք բնակարանս։ Գոնէ յոյս ներշնչէ՛ որ իբր լաւ ազգական, տունս պիտի գաս, ձեռքս սեղմելու համար, քանի որ ինծի կ'արգիլես ապարանքդ այցելելու։

— Պիտի գամ... բայց միտքդ բե՛ր որ մէկ անգամէն ըրի ձեռքէս եկածը։ Եթէ երբեք նոր պահանջումներ ընէիր, սպառնալիքներ ուղղէիր ինծի, երկուքիս գլխուն ալ փորձանքի կրնար մատնուիլ։

Ժաք Կարօ բացաւ իր գրասեղանին գըրոցը, պանքնոտներու տրցակ մը առաւ, ու անոր մէջէն վեց հատ զատեց ու նախկին ընկերոջ տուաւ լուռ։

— Շնորհակալ եմ, զարմիկս, գոչեց Օվիտ, Պանք տը Ֆրանսի թղթադրամները գրպանելով։ Հիմա ձեզմէ պիտի խնդրեմ միասին ճաշել, որպէս զի բաժակ ի ձեռին տօնենք մեր միացումը։

— Այսօր անկարելի է։ Երբ բնակարանդ վարձես, ինծի իմաց կուտաս որ գամ տեսնեմ։

— Համաձայն եմ։ Միշտ լաւ բարեկամներ ենք իրարու։ Սաչափ ըսեմ որ ինձմէ զանգատելու պատճառ մը պիտի չունենաս։ Մահը միայն մեզ իրարմէ պիտի բաժնէ։ Եթէ ինծի պէտք ունենաս, միտքդ բե՛ր որ ես հոս եմ։

Այդ պահուն դուռը թեթեւօրէն զարնուեցաւ ու գրասենեակին սպասեակը ներս մտաւ։

— Ի՞նչ կայ, հարցուց Փօլ Հարման։

— Պ. Լիւսիէն Լապրու կը փափաքի ձեզի հետ տեսնուիլ։

Օվիտ սարսռաց, այդ անունը լսելուն պէս, ու երիտասարդը ներս մտած պահուն՝ նայուածքով լափեց զայն։

— Ես կը հեռանամ, քանի որ դուք գործ ունիք, պարոն Հարման։ Ձեր տուած խոստումին վրայ յոյս դրած եմ՝։

— Պիտի չմոռնամ խոստումս։

Թըրամվէյ նստած պահուն Օվիտ կը խորհէր.

— Այդ սպասեակը Լապրու անունը արտասանեց. Ժաք Կարոյի կողմէ սպաննուած եւ կողոպտուած ճարտարապետն ալ Լապրու կը կոչուէր։ Զոհին տղան մարդասպանին ծառայութեան մէջ, զարմանա՜լի բան։ Ասոր համար է որ սիրելի զարմիկս շուտեց ինծի պաշտօն մը յանձնել իր գործարանին մէջ։ Ժաք այդ երիտասարդին գործ տուած է, դաղտնի դաւ մը պատրաստելու համար։ Բան մը չեմ գիտեր այդ մասին. բայց պիտի ջանամ երեւան հանել զայն ու օգտուելու միջոցը գտնել։

Լիւսիէն Լապրուի մուտքը աշխատասենեակէն ներս՝ Փօլ Հարմանի թոյլ տուած չէր Օվիտի Փարիզ ժամանման հաւանական հետեւանքներուն վրայ խորհիլ, բայց երբ ինքզինքը առանձին գտաւ կարճատեւ տեսակցութենէ մը յետոյ, աթոռին վրայ ինկաւ ու հրակէզ ճակատը ծածկեց ձեռքերուն միջեւ։

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Շաւլ Ներսէսեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ներսէսեան եւ զաւակնե-րը, Տէր եւ Տիկին Կաեկուառ Ներսէսեան զաւակներն ու թոռները, Տիկին Աննա Աստուրեան եւ ընտանեկան բոլոր պարա-գաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ–հօր եւ եղբօր՝

ԳէՈՐԳ–ԺՈՐԺ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 2ին, իր բնակարանը, 74 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Ապրիլ 5, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ, ուրկէ մար-մինը կը փոխադրուի Իվրի–Փարիզեանի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Ֆր. Կապ. Խաչը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկ. Ալպէր Քէլէչեանի իրենց քենիին, քրոջ, մօրաքրոջ եւ բոլոր պարագաներուն Ալիս Գըլըճեանի մահուան տխուր առթիւ (Սէն Շամօն):

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

61րդ ցանկ

Պր. Պօղոս Տէր–Թորոսեան, այրի Տիկ. Խօժէնի, այրի Տիկ. Իւղարեր Մորողեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկ. Ֆաւրէ Փոխվա, Տիկ. Էլիզ Մեսերճեան, Տէր եւ Տիկ. Մանուկ Եղիկեան, Տէր եւ Տիկ. Սիմոն-եան (Սէն Ժիւլիէն), Պր. Գառնիկ Գօճա-պաշեան (Լաուլթ), Տէր եւ Տիկ. Ժաք Ալեքսանեան (Լա Ժանթիէռ), Տէր եւ Տիկ. Ժաք Ասլանեան, Տէր եւ Տիկ. Էք-մէքճեան, Տէր եւ Տիկ. Տիմա, Տէր եւ Տիկ. Ժան Սէտէթեան, Տիկ. Թէրզեան (Ֆըլավիաք), Պր. Նուպար Սէթեան (Ռօ-շըմոռ), Տիկին Էլիզ Տէյիրմէնճեան (Լիոն), Պր. Գրիգոր Գալուստեան, Պր. Վարդավառ Մատոյեան, Պր. Բենեամին Ագնաւուրեան, այրի Տիկ. Շուշան Փա-փազեան, բարի Ֆրանսացի մը (Տէսին), Պր. Մկրտիչ Մարգարեան, Պր. Գրիգոր Ալօեան, Պր. Արմէն Սարգիսեան, Պր. Ռոժէ Թօփալեան, Պր. Միշէլ Էօքսիւզ-եան, Տիկ. Սառա Ապօեան, Պր. Գաբրիէլ Քէլէշեան, Պր. Ահարոն Տէրվիշեան, Պր. Միքայէլ Գալայճեան (Վիէն) 10ական Ֆ.:

Նախկին գումար 154.819,38

61րդ ցանկի գումար 300

Ընդհ. գումար 155.119,38

ՀԱՃԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԶԱՏԻԿԸ՝ ՎԵՆԵՏԻԿ

Ս. Ղազար, Խաեան Սանուց Միութեան հետ:

Բնակութիւն՝ Լիտոյի ծովափը, «Վիլլա Լակունա» հանգստաւէտ պանդոկը:

Միութիւնս կը կազմակերպէ ուխտա-գնացութիւն մը դէպի Վենետիկ, Ս. Ղազար, 20–24 Ապրիլ:

Մեկնում՝ 20 Ապրիլ, Ուրբաթ գիշեր ժամը 19.28ին, Կառ տը Լիոնէն շոգեկառ-քով: Վերադարձ՝ 24 Ապրիլ, Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին Կառ տը Լիոն:

Այցելութիւններ Ս. Մարկոսի հրա-պարակը, դուքսերու պալատը, Ս. Խաչ եկեղեցին, Մուրատ Ռափայէլեան վար-ժարանը, Հառաչանքի կամուրջը, եւն.: Զատկուան պատարագը եւ աւանդական ճաշը Ս. Ղազարի մէջ: Այցելութիւն նաեւ վանքը, գրադարանը եւ թանգարանը:

Գին՝ 350 ֆրանք

Հաւաքոյթ՝ Կառ տը Լիոն, «Մեծ Գի-ծեր»ու կիշէներուն առջեւ ժամը 18.30ին:

Վճարումները մինչեւ 12 Ապրիլ ուղար-կել հետեւեալ հասցէին.—

Mme KUPELIAN
12, Ave. J. Koestler
94 — St. Maur

Հեռախօս՝ 885-08-25 կամ 842-08-57

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի աճապարել արձանագրուելու համար: Արձանագրութիւնները նկատի չեն առնուիր այնքան ատեն որ վճարումները միանուագ կատարուած չեն:

ԱՊՐԻԼ 24Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նա-հատակներու յիշատակի համազգային ո-գեկոչումը՝ Երեքշաբթի, Ապրիլ 24ին:

Օրուան յայտագրի մանրամասնութիւն-ները՝ ի մօտոյ:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

OPERA-COMIQUE

Կիրակի, Մայիս 13, ժամը 17ին
Կը նախագահէ Ծերակոյտի Նախագահ

ALAIN POHER

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

7էն 14 տարեկան աղջիկներու համար

Մարսէյլի Անարատ Յղութեան քոյրերը կը տեղեկացնեն թէ ամառ-նային արձակուրդի համար, ընտրած են օդափոխութեան վայր մը Թոռ-ռի գիւղը, 80 քիլոմեթր Հռոմէն դուրս. հսկայ շէնք մը, շրջապատ-ուած կանաչազեղ մարգագետիննե-րով եւ ծաղկազարդ պարտէզներով Ապենեան լեռներու դիմաց:

Այս պատեհութենէն կրնան օգ-տուիլ 7էն 14 տարեկան աղջիկները, որոնք պիտի վայելեն մաքուր օդէն զատ, հայկ. տոհմիկ մթնոլորտ մը, հայ քոյրերու մայրական հոգածու-թեան ներքեւ:

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը փակուին Մայիս մէկին:

Հասցէ.—

167, Ave. des Caillols
13012 MARSEILLE
Tél. : 48-90-91

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցու-թեան ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի Ապրիլ 12ին, ժամը 20.30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համա-ձայն, վարչութեան մէկ մասը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը որոշած է իր հիմնադրութեան 55րդ տա-րեդարձին առթիւ ուխտագնացութիւն մը կատարել Հայրենիք, տօնելով Զատիկը եւ ոգեկոչելով Ապրիլեան յիշատակը

ԱՊՐԻԼ 17էՆ 27

Այս ուխտագնացութեան մասնակցիլ փափաքող ընկերներն ու համակիրները կրնան արձանագրուիլ Գէորգ Պաղըըր–ճեանի մօտ՝

35, Ռիւ տը Թրէվիզ

Յետագայ մանրամասնութիւններ:

Փարիզ (9րդ)

Առաջին կարգ երթուդարձ՝ 1850 ֆր.

Առանձին սենեակ փափաքողներուն, օրական 30 ֆր. յաւելում:

ՃԱՇ

Տրապիզոնի Նահանգի Հայրենակցական Միութեան ճաշասեղան – խնճոյքը Կիրակի Ապրիլ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ:

Նախագահութեամբ
Պ. ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ հա-ճելի անակնկալներ:

Մուտք ճաշով՝ 20 ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տա-րեվերջի զաշտահանդէսը՝

ՅՈՒՆԻՍ 24ԻՆ

×

Վասպուրականի հերոսամարտի 58րդ տարեդարձը կը տօնուի նախաձեռնու-թեամբ Տէսինի մասնաճիւղին, մասնակ-ցութեամբ Վիէնի միութեան եւ հովանա-ւորութեամբ Մարսէյլի Կեդր. Վարչու-թեան՝

Մայիս 6ին

×

Ճաշ–պարահանդէս կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին՝ Մա-յիս 12ին, Շաբաթ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պր. Մուշեղ Ճիէրճեան կը նուիրէ 10.000 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգ-նութեան կայանին:

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Սունդուկեան պետական տրամաթիկա-կան թատրոնի նուիրուած երեկոյ, կազ-մակերպուած Ֆրանսահայ Գրողներու Ըն-կերակցութեան կողմէ, Ապրիլ 6, Ուրբաթ երեկոյ, Մէզոն տէ Սանթրօ, 8 Ռիւ Ժան-Կուժոն:

Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ

Կը խօսին
ԱՏՐԻՆԷ ՏԱՏՐԵԱՆ եւ Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Ունկնդրութիւն երգապնակով Խաթա-բալայէն: Երգեր՝ Օր. Անահիտ Սվա-ճեանի կողմէ: Մենախօսութիւն՝ Օր. Սա-նա Վարդանեան:

Կը մասնակցի Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

« ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ »Ի ԵՒ «ԲԱԳԻՆ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի «Ազդակ Շաբաթօրեակ»ի եւ «Բագին» ամսագրի հարաւային Ֆրան-սայի բաժանորդներէն որ 1973ի իրենց բաժանորդագրութիւնը վճարեն

ընկ. Վ. Տէր–Վարդանեանի

6, Bd. des Rossignols
13012 MARSEILLE

×

Նոյն հասցէին կարելի է դիմել ստա-նալու համար՝ «ՋԻԹՈՂ ԴԱՇՏԻ ԿԱՐՆՈՑ» հատորը (գին՝ 20 Ֆր.):

Գեղեցիկ ճամբորդութիւն մը

ՀՈԼԱՆՏԱ

ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՊԵԼԺԻՈՅ ՃԱՄԲՈՎ

ԱՊՐԻԼ 7 ԵՒ 8

Շաբաթ, Ապրիլ 7, հաւաքուիլ ժամը 7.30ին (առաւօտեան) Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնի առջեւ, դէպի անտառը եւ 8ին Կա տիւ Նոռ Թիւրիլէօր սրճարանին առջեւ:

Մեկնում ժամը 8.15ին դէպի Հոլանտա հիւսիսի կառուղիէն, ճաշ ճամբու ըն-թացքին, Անվերս, ապա հոլանտական սահ-մանագլուխը եւ ժամանում Պռետա: Ժա-մանում սովորական պանդոկը, քաղաքին այցելութիւն, իրիկուան ճաշ պանդոկը, իրիկունը ազատ:

Կիրակի, Ապրիլ 8, նախաճաշէն ետք (հոլանտական ձեւով) մեկնում դէպի Պրիւսէլ, աւանդական շօփինկէն ետք: Ճաշ Պելժիա եւ մեկնում դէպի Ուաթերլօ, այցելութիւն ռազմադաշտին եւ ճամբոր-դութեան շարունակութիւն դէպի Փարիզ կառուղիով եւ ժամանում Կառ տիւ Նոռ, ժամը 21ի ատենները:

Մասնակցութիւն 133 Ֆր. ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԾԱՆՕԹ.— Ի մօտոյ՝ մանրամասնու-թիւններ Վերտէօնի ուխտագնացութեան համար:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժա-րանին մէջ՝ Մայիս 27, կիրակի:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 5 AVRIL 1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice: Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél.: 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2781

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

Le Numéro 0,70 F.

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.683

49e ANNÉE — No 12.683

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՆԹԱ - ՊԱՐՊԱՐԱՅԻ ԴԷՊՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

———0———

Իրարմէ երկու շաբաթ տարբերութեամբ երկու տարբեր երկիրներու մէջ եւ իրարու հետ ոչ մէկ առնչութիւն ունեցող երկու դէպքեր անակնկալ կերպով դարձ մը միջազգային մամուլի նիւթ դարձուցին Հայկական Հարցը, աւելի ճիշդը՝ հայ-թուրք յարաբերութեանց խնդիրը:

Յունուար 27ին Քալիֆորնիոյ Սանթա-Պարպարա ամառանոց քաղաքին մէջ 77 տարեկան մտաւորական Հայ մը՝ Գուրգէն Եանըքեան՝ բնիկ Էրզրումցի, որուն ընտանիքի անդամներէն 26 հոգի զոհ էին գացեր Թրքական ցեղասպանութեան, [illegible], յետ երկար խորհրդածութեան, սպաննեց երկու Թուրքեր, Լոս Անճելըսի Թուրք աւագ հիւպատոս Մեհմէտ Պայտարն ու փոխ-հիւպատոս Պահատըր Տեմիրը:

Փետրուար 11ին Մարսիլիոյ Հայոց մայր եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ տեղի ունեցաւ պաշտօնական բացումը Յուշարձանի մը՝ ի յիշատակ 1915ի Թրքական ցեղասպանութեան զոհ մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու եւ փառս Ազատութեան եւ Ֆրանսայի համար զոհուած հայ ռազմիկներու եւ զինուորականներու:

Եանըքեանի արարքը, որ անհատական բնոյթ կը կրէր, արձանագրուեցաւ օտար մամուլին կողմէ ոճիր-արկածներու շարքին: Կոնուեցան սակայն կարգ մը խրատել թերթեր, որ այս առթիւ խօսեցան հայկական ջարդերուն մասին եւ լուսաբանեցին հանրային կարծիքը, մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու մէջ:

Հիւսիսային Ամերիկայի մեր հայրենակիցները — մանաւանդ երիտասարդները — Մեծ Եղեռնի յիսնամեակէն ի վեր առիթ չեն փախցներ արծարծելու համար հայկական Դատը, հակաթուրք ցոյցեր կազմակերպելով Նիւ Եորքի մէջ ՄԱԿի պալատին, Ուաշինկթընի մէջ Թրքական դեսպանատան, ուրիշ քաղաքներու մէջ Թրքական հիւպատոսարաններու կամ այլ հիմնարկութեանց առջեւ:

Վերջին անգամ անցեալ Նոյեմբեր 4ին Լոս Անճըլըսի մէջ խումբ մը հայ երիտասարդներ յանդուգն ձեռնարկով մը խանգարեր էին Թրքական Հանրապետութեան 49րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը: Ոստիկանութիւնը միջամտեր էր եւ արձանագրած ցուցարարներու անունները:

Այժմ, երկու Թուրքերու սպանութեան առթիւ, Մ. Նահանգներու հետախուզական սպասարկութիւնը, անշուշտ ընդառաջ երթալով Թրքական իշխանութեանց թելադրանքին, ուզեր է կապ մը տեսնել Նոյեմբեր 4ի ցոյցին եւ Գ. Եանըքեանի արարքին միջեւ: Մեղսակիցներ գտնելու յոյսին մտքով հարցաքննութեան եւ նեղութեան ենթարկեր է այդ օրուան ցուցարարները:

Լոս Անճըլըսի մեր պաշտօնակիցը Ասպարէզ՝ խրատմը բողոքեց ամերիկեան իշխանութեանց այս անհարկի եւ անօրէն ընթացքին դէմ: Ամերիկա դեմոկրատօրէն ժողովրդավարական երկիր է եւ քաղաքացիները իրաւունք ունին ազատօրէն ցոյցեր կատարելու, նոյնիսկ քաղաքական դետնի վրայ: ՄԱԿի պալատին առջեւ շարունակ քաղաքական խողով ցոյցեր կը կատարեն զանազան ազգութեանց պատկանող խմբակցութիւններ իրենց ազգային դրօշակներով եւ ցուցատախտակներով: Ցոյցեր՝ նոյնիսկ ամերիկեան կառավարութեան դէմ:

Երկու հիւպատոսներու սպանութիւնը տարօրինակ արձագանգներ ունեցաւ Ամերիկայէն դուրս: Շատ բնական էր, որ սփիւռքի հայ մամուլէն աւելի Թուրք թերթերը լայն տեղ յատկացնէին Սանթա-Պարպարայի ոճիրին:

Մոլեռանդ Թուրք մամուլը առիթը օգտագործեց մտքերը թունաւորելու եւ կիրքերը հրահրելու համար՝ տեղի-անտեղի կրկնելով Դաշնակ-Հնչակ ժամանակավրէպ յանկերգը: Զոյգ հիւպատոսները նկատուեցան «ազգային նահատակ»ներ: Թերթ մը նոյնիսկ չքաշուեցաւ գանոնք բաղդատելէ հրէշածին Թալէաթի հետ, որուն յուշարձանը Պոլսոյ մէջ ուխտավայր է դարձած աւելի քան երեք տասնեակ տարիներէ ի վեր:

Ուրիշ Թուրքերէն թերթ մը յիշեցուց «Սեպտեմբեր վեց»ը: Մոռցուած չէ 1955 Սեպտ. 6էն 7 լուսնալիք գիշերը, երբ Կիպրոսի վէճին ամէնէն տաք օրերուն, Ատնան Մէնտէրէսի օրով, Թուրք երկսեռ ամբոխը քարուքանդ ըրաւ Բերայի յոյն եւ հայ վաճառատուները, Պոլսոյ եւ արուարձաններուն մէջ քանդեց եկեղեցիներ, չխնայելով նոյնիսկ գերեզմանատան մը:

Ջարդի, քանդումի սպառնալիքը դամոկլեան սուրի մը պէս կախուած է Թուրքիոյ քրիստոնեաներու գլխուն:

Գտնուեցան Թուրք թերթեր ալ, որոնք փաղաքշական տողեր նուիրեցին հայ-թուրք դարաւոր սիրալիր յարաբերութեանց, Սուլթան Ֆաթիհ Մէհմէտ Բ.ի օրերէն սկսեալ, ըսելու համար սակայն թէ Ռուսերն ու Անգլիացիները գինեցին հայ յեղափոխականները, Թուրքերուն քաջքայելու եւ անկախ Հայաստան ստեղծելու համար...:

Թուրքիոյ հեռատեսիլը հարցազրոյցներ ունեցաւ Թուրք մտաւորականներու եւ կարգ մը Հայերու հետ: Բոլորն ալ խօսեցան հայ-թուրք յարաբերութեանց մասին: Շեշտը դրին Հայոց անցեալ ծառայութեանց եւ ներկայ բարւոք վիճակին վրայ:

Շատ բնական էր, որ Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքը պաշտօնապէս ցաւակցութիւն յայտնէր Հանրապետութեան նախագահին: Սակայն ինչ որ չհրցանք հասկնալ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի «վշտակցութիւն»ն էր:

Այլեւս չէին խօսիր Եանըքեանի մասին, սպառելով դատավարութեան, որ կրնայ առիթ ընծայել վերստին արծարծելու 1915ի Թրքական ցեղասպանութեան ծալքերը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ՊԱՏԳԱՄԸ

———0———

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ
ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

———0———

Ազգ. ժողովի նոր նախագահն էր՝ Էտկար Ֆօռ, որ կարդաց Հանրապետութեան Նախագահին պատգամը ուղղուած Խորհրդարանին: Ծերակոյտին մէջ նախագահ Ալէն Փոհէրն էր որ կը կատարէ նոյն ընթերցումը:

Իր վաստահութիւնը յայտնելէ ետք նորընտրեալ Ազգ. ժողովին, Նախագահ Փոմփիտու շեշտեց թէ աւելի լաւ կամ նուազ լաւ երեսփոխաններ չկան այլ՝ ժողովուրդին ներկայացուցիչները, որոնց, ընտրապայքարներէ անդին, պարտականութիւնն է գործել ի շահ Ֆրանսայի եւ Ֆրանսացի ժողովուրդին: Ֆրանսայի շահը կը նշանակէ իր անկախութիւնը, որ ոչ կցկըցուիլ է ոչ ալ ինքնամփոփում, այլ իր ճակատագրին ազատ որոշումը:

Նախագահին այս պատգամին գլխաւոր նորութիւնն այն էր որ Փոմփիտու յայտնեց թէ ի մօտոյ Ծերակոյտին եւ Ազգ. ժողովին օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի որ եօթնէն հինգ տարիի կ'իջեցնէ նախագահին պաշտօնավարման շրջանը: Ցիշենք որ այս կէտը մաս կը կազմէր նաեւ միացեալ Ձախի հասարակաց ծրագրին: Այս օրինագիծը, որ պիտի բարեփոխէ Սահմանադրութեան թիւ 89 յօդուածը, եթէ ընդունուի կը գործադրուի անշուշտ 1976էն սկսեալ միայն:

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐՆ ՈՒ ՑՈՅՑԵՐԸ

Մինչ Միշէլ Տըպրէ կը յայտնէր թէ մաս պիտի չկազմէ յաջորդ կառավարութեան, Կրթական նախարարը՝ Ֆոնթանէ խուլերու զրոյց մը կ'ունենար հեռատեսիլէն զանազան հոսանքներու երիտասարդներու հետ: Շեշտուեցաւ թէ Տըպրէի մեկնումը ոչ մէկ կապ ունէր ուսանողներու ցոյցերուն հետ բայց եւ այնպէս կը յիշուի թէ դեռ անցեալ շաբթու կ'ըսուէր որ այդ ցոյցերուն պատճառաւ Տըպրէ իր պաշտօնին գլուխը պիտի մնայ որպէսզի այն տպաւորութիւնը չըլլայ թէ իշխանութիւնը տեղի կուտայ:

Երեքշաբթի իրիկուան վիճաբանական հանդիպումը Կրթական նախարարին եւ ուժ ներկայացուցչական դէմքերու հետ բան չբերաւ: Նախ պէտք է խոստովանիլ թէ ոչ լիսէներու ներկայացուցիչ օրիորդը, ոչ ալ Ֆիլա, որ համայնավար Լիկան կը ներկայացնէր, ուսանողի տպաւորութիւն կը ձգէին: Երկուքն ալ, որքան հերքէին, շարժումներու ղեկավարի եւ կազմակերպողի տիպարներ էին որոնք դըրական ոչ մէկ առաջարկ ըրին: Սխտեմաթիք առարկութիւնը միայն քաղաքական մղումի արդիւնք է: Եւ հաւանական է որ եթէ Ժողէֆ Ֆոնթանէ յանկարծ ջնջէր թէ՛ զինուորական յետաձգումի ջնջումը եւ թէ տէօկը (համալսարանական ընդհ. ուսումանց վկայական), ուրիշ բան պիտի գըտնուէր ցոյցերը շարունակելու համար: Լիսէներու եւ համալսարաններու «ներկայացուցիչներու» ելոյթները ցոյց կուտային թէ տարիներու ուսումը նոյնիսկ չնորհքով Ֆրանսերէն մը չէ կրցած դնել իրենց բերանը եւ ի վերջոյ այս ամբողջը լուրջ տպաւորութիւն մը չըներ:

Փարիզի մէջ, բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան ծայրայեղ աջ եւ ձախապաշտ տարրերուն մէջ: Աջերը կը տողանցէին «ամէն մարդ մարքսիստ չէ», «կօշիկ ծընօտ, ձախապաշտ պաւակ» նշանաբանքերով երբ խումբ մը ձախապաշտներ բիբերով զինուած աջերուն վրայ յարձակած էն անակնկալ կերպով, պատռելով եւ այրելով Ֆրանսական Եռագոյնը:

Սթրազպուրկի մէջ է որ Չորեքշաբթի գիշեր շատ ծանր միջադէպեր տեղի ունեցած են: Համալսարանէն դատ, ուսանողներ գրաւած ըլլալով նաեւ վարչական մասերը, տեսչութիւնը ոստիկանութիւնը կանչած է եւ բախումները շատ ծանր եղած են: Քանի մը տասնեակ վիրաւորներ կան թէ ուսանողներու եւ թէ ապահովութեան ուժերուն մէջ:

ԵՐԵՒԱՆ <=> ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 30)

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Լենինականի «Ա. Մռաւեան» թատրոնին մէջ առաջին անգամ ըլլալով բեմադրուած է Ֆ. Դոստոյեւսկիի «Ոճիր եւ Պատիժ» վէպէն պատրաստուած թատերախաղը: Բեմադիրն է Երուանդ Ղազանչեան:

×

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՍՐԱՀ

Արտաշատի շրջանի Դիմիտրով գիւղին մէջ շարժանկարի սրահ մը բացուած է: Սրահը 350 տեղ ունի: Այս տարի եօթը շարժանկարի սրահ պիտի բացուի գիւղերու մէջ: Առնուազն 500ի կը հասնի շարժանկարի սրահներու թիւը գիւղերու մէջ:

×

ՈՒԿՐԷՆ ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ

Ա. Պապայեանի «Աշխարհն այս, չուռ է եկեր» կատակերգութիւնը, որ բեմադրուած էր Ալմա-Աթա, Մոսկուա, Լենինկրատ, Թալին, Թիֆլիս եւ այլուր, բեմադրուած է վերջերս Չերնիգովի մէջ, Ուկրանիա:

×

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Անցեալ տարի Յուշարձաններու Պահպանութեան վարչութեան ջանքերով տասնէ աւելի միջնադարեան տաճարներ եւ ամրոցներ նորոգուած են: Որոշ վայրերու մէջ աւարտած են աշխատանքները, իսկ մեծ մասին համար այս տարի եւս պիտի շարունակուին: Նորոգուելու վրայ է Ամբերդը, որ հիմնուած է Է.-ԺԱ. դարերուն Արագածի վրայ:

Այս տարուան նորոգութիւններուն մէջ են Թալինի Է. դարու կաթողիկէն, ուր կան հարուստ որմնանկարներ, Նորադուզի Թ. դարու տաճարը, Եղէգնաձորի Զօրաւոր եկեղեցին եւ դեռ ուրիշներ:

×

ԴԵՐԱՍԱՆ Գ. ՋԱՆԻԲԵԿԵԱՆ

Գուրգէն Ջանիբէկեան, որ 75 տարեկան է, յիսուն տարուան բեմական կեանք ունի: 1924էն ցայսօր «Սունդուկեան» թատրոնին մէջ 300 դեր ստանձնած է: Իր 301րդ դերը ստանձնած է Երեւանի տաամթիկ թատրոնին մէջ, որ հիմնուած է հինգ տարի առաջ: Նոր թատերախաղը՝ «Հայր Տօնապետի մենախօսութիւնը», գրած են Յովհ. Մելքոնեան եւ Գր. Զալիկեան:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ երկար դադարէ մը ետք ծիրի վրայ դրաւ առջի օր Սալիւտ նոր տարրալուծարան մը: Հիմակուհիմա Սալիւտ Բ. «բնակուած» չէ բայց կը կարծուի որ Ռուսերը քանի մը օրէն Սոյուզ 12 այցելանաւ մը պիտի ղրկեն երեք հոգիէ անձնակազմով որ պիտի միանայ Սալուտ Բ.ի:

ՌՈՒՍԱՑՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՂԵԿԱՎԱՐ ՏԱՐՐԵՐՈՒ

———0———

ԽՄԲ.— Վերոյիշեալ խորագիրը գործածած էր *Լը Մոնտ* անդրադառնալով Հայաստանի ղեկավարներու փոփոխու – թեան: Ստորեւ կուտանք Երեւանի Կոմկուսի խնդրոյ առարկայ նիստին մանրամասնութիւնները քաղուած Հայաստանի թերթերէն:

«Սով. Հայաստան» սեւ գիծերով կ'անդրադառնայ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի վերջին՝ լիակատար նիստին, որ գումարուած է Մարտ 22ին, մինչդեռ ընթացիկ սովորութիւն է խորհրդահայ մամուլին համար երկար սիւնակներ եւ, յաճախ նաեւ ամբողջական էջեր նուիրել «պլե – նում»ներու աշխատանքներուն եւ արտասանուած ճառերուն: Մասնաւորաբար, երբ ատոնք կարեւոր են:

«Սով. Հայաստան» կարճ «ինֆորմացիոն հաղորդագրութիւն» *մը հրատարակած է, Մարտ 23ի թիւով.*

«1973 թուականի Մարտի 22ին տեղի ունեցաւ Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի պլենումը, որը քննարկեց կազմակերպական հարց:

Պլենումը ընկ. Գ. Ա. Տէր-Ղազարեանցին ազատեց Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի երկրորդ քարտուղարի եւ Կենտկոմի Բիւրոյի անդամի պարտականութիւններից՝ դիւանագիտական աշխատանքի անցնելու կապակցութեամբ:

Պլենումը Հայաստանի Կոմկուսի Կենդկոմի երկրորդ քարտուղար եւ Կենտկոմի Բիւրոյի անդամ ընտրեց ընկ. Պ. Պ. Անիսիմովին:

Պլենումի աշխատանքին մասնակցում էր ՍՄԿԿ Կենտկոմի անդամութեան թեկնածու, ՍՄԿԿ Կենտկոմի կազմակերպական – կուսակցական աշխատանքի բաժնի վարիչի առաջին տեղակալ ընկ. Ն. Ա. Պետրովիչեւը»:

Թերթի նոյն թիւին մէջ «Խորհրդակցութիւն Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմում» *խորագրին տակ չատ սեւ ձեւով կը ներկայացուի Մարտ 22ի նիստը: Ցատկանշական է, որ զեկուցումը կատարած է Ն. Ա. Պետրովիչեւ եւ ոչ թէ, ինչպէս ընդունուած կարգը կը սահմանէ, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի առաջին քարտուղարը՝ Ա. Քոչինեան կամ Կեդր. Կոմիտէի անդամներէն մէկը:*

Ն. Ա. Պետրովիչեւի զեկուցումը կը վերաբերի կուսակցական անդամատետրե – րու փոխանակութեան հարցին.

«Ընկ. Ն. Ա. Պետրովիչեւ ընդգծեց, *կը գրէ թերթը*, որ իրականացնելով այդ կարեւոր կազմակերպական – քաղաքական միջոցառումը, հարկաւոր է յատուկ ուշադրութիւն դարձնել կուսակցական կազմակերպութիւնների մարտունակութեան յետագայ բարձրացման, կուսակցական անի կարգաւորման, նրա որակական կազմի բարելաւման հարցերին»:

Թերթը իր նոյն թիւով կը ներկայացնէ Հայաստանի Համայնավար կուսակցու – թեան Կեդր. Կոմիտէի նոր երկրորդ քարտուղարը.

«Ծնուել է 1928 թուականին, ռուս, ՍՄԿԿ անդամ 1952 թուականից, կրթութիւնը՝ բարձրագոյն, աւարտել է Կազանի աւիացիոն ինստիտուտը: Մասնագի – տութեամբ՝ ինժեներ – մեխանիկ:

1952 թուականից, ինստիտուտն աւարտելուց յետոյ, աշխատել է որպէս Կոյբիշեւ քաղաքի գործարաններից մէկի ինժեներ – կոնստրուկտոր, Համ ԼԿԵՄ կոմիտէի քարտուղար: 1953–1955 թթ.՝ Լենինգրադ քաղաքի Ժդանովի անուան գործարանի արտադրամասի ինժեներ եւ մեխանիկ, յետագայում այդ ձեռնարկու – թեան կուսկոմիտէի քարտուղար:

1961 թուականին ընտրուել է Լենինգրադ քաղաքի ՍՄԿԿ Կիրովեան շրջկոմի առաջին քարտուղար: 1963–1964 թուա – կաններին աշխատել է որպէս ՍՄԿԿ Լենինգրադի մարզկոմի բաժնի վարիչ, 1964–1968 թուականներին՝ ՍՄԿԿ Լենինգրադի քաղկոմի քարտուղար: 1968 թուականից ՍՄԿԿ Կենտկոմի կազմակերպական – կուսակցական աշխատանքի բաժնի վարիչի տեղակալ:

Պարգեւատրուած է Աշխատանքային կարմիր դրօշի երկու շքանշանով, մե – դալով»:

ԹՂԹԱԾՐԱՐԵԼՈՎ ՀԻՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ Կեդրոնականի առաջին ուսումնական տարեշրջանի (1886–1887) պատկերը կ'արձանագրէ «Մասիս» շաբաթաթերթը, 1887 Օգոստոս 1ի իր թիւով: Իբրեւ անցեալի վկայութիւն՝ կը ներկայացնենք զայն:

Մեր բազմահայ ոստանին համար Կեդրոնական բարձրագոյն վարժարանի մը պէտքն զգացուած էր երկար տարիներէ ի վեր: Շէնքը պատրաստ էր 1876էն ի վեր, այլ կը ծառայէր իբր Կալաթայի նախակրթարան, սպասելով որ վերածուէր Կեդրոնականի: Երջանկայիշատակ Տ. Ներսէս պատրիարք Վարժապետեան, որոյ օրով բարձրացաւ այդ շէնքը, ջանաց նաեւ դնել զայն իւր կոչման համապատասխան վիճակի մէջ: Առ այս հրաւէր կարդաց հայ մեծատանց, որք յօժարակամ հանդանակեցին Կալաթայի կալուածոց պարտքը վճարելու համար հարկ եղած գումարն, որով կարելի եղաւ բանալ Կեդրոնականն 1886 Սեպտեմբեր 1ին, ողբացեալ պատրիարքի մահէն յետոյ:

Կրթական այսպիսի հաստատութեան մը հարկն այնքան զգալի եղած էր որ, երբ Վարժարանին պատուարժան Խնամակալութիւնն հրաւէր կարդաց աշակերտել փափաքողաց, 123 ուսանողներ փութացին գալ արձանագրուիլ, թէեւ դեռ ընդհանուր տարակոյս կար Վարժարանին բացմանը նկատմամբ: Ազգային մամուլը ժամանակին հրատարակեց թէ այդ 123 աշակերտաց 107ը համարձակեցան ներկայանալ քննութեան եւ թէ ասոնցմէ լոկ 64ը արժանի եղան ընդունելութեան: Կեդրոնական վարժարանի առաջին դասարանը կազմուած էր այսպէս:

Մեր ազգային սովորութեանց հակառակ, այսքան կարեւոր հաստատութեան մը բացումն առանց աղմուկի եղաւ: Ծրագրերը խօսելով, բացման հանդէս իսկ չկատարուեցաւ, այլ պարզապէս դասերու սկզբնաւորութիւն մը տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր մէկին: Խնամակալութիւնը կը յիշէր, թէ շատ հաստատութիւններ բացուած էին ի ձայն փողոյ եւ թմբկի, եւ հազիւ մեռելածին գոյութիւն մը ունեցած էին: Իւր համեստութիւնն այնքան մեծ եւ զուգէ այնքան չափազանց եղաւ, որ տարեկան քննութիւններէն յետոյ, պարգեւաբաշխութեան հանդէս իսկ կատարելէ զգուշացաւ: Կարծես թէ բաւական էր հրատարակութեան տալ Վարժարանին կրթական յայտագիրն, որ արդարեւ կրնայ յաջողութեամբ մրցիլ Կոստանդնուպոլսոյ բարձրագոյն կրթարանաց ծրագիրներուն հետ, եւ ուսուցչական մարմնոյ ցանկն, որ կը պարունակէ անուններ որք հեղինակութիւններ են գանազան ճիւղերու մէջ:

Խնամակալութեան համեստ եւ խոհեմ ընթացքը չվրիպեցաւ ողջամիտ ծնողաց ուշադրութենէն, եւ շատ պատանիներ դիմեցին յաշակերտութիւն: Ասոնցմէ լաւագոյնները միայն ընդունուեցան, այլ ասոնք իսկ պահանջուած հանգամանքները չունէին լիովին, զի կուգային մեր թաղային նախակրթարաններէն, որոնց ընդհանրապէս կազմակերպ վիճակն հանրածանօթ եղած է. վարժարան մը բանալու համար աշակերտ ունենալու է. ուստի Խնամակալութիւնն ստիպուեցաւ առաջին տարին քիչ շատ ներողամտութիւն ցոյց տալ իւր քննութեանց մէջ, այնպէս որ ընդունուած 64 աշակերտաց մէջ միջակներ ալ կրցան սպրդիլ: Այս տաձգու – թիւնը միանգամ ընդմիշտ տեղի կ'ունենար եւ այսուհետեւ Խնամակալութիւն ա'լ պէտք պիտի չունենայ մեղմել ընդունելութեան պայմաններն: Սակայն գոհ ենք տեղեկանալով թէ միջակ աշակերտաց ումը, քննութեան մօտ մեկնած են Վարժարանէն, արհեստի մտնելու համար, որով բարիք մը եղած է թէ' իրենց եւ թէ' Վարժարանին: Մնացեալ 56 աշակերտաց 54ը ներկայացած են տարեկան հարցա – քննութեանց, եւ ասոնցմէ 39ը յաջողած են բարձրագոյն դասարան մտնելու համար հարկ եղած նիշերն ստանալ: Արդիւնքը, ինչպէս կը տեսնուի, յուսացուածէն աւելի գոհացուցիչ է, եւ այսպիսի համեմատութիւն մը հազուագիւտ է բարձրագոյն կրթարանաց համար: Այս պարագան կ'ապացուցանէ թէ դասատուք եւ դասառուք հաւասար եռանդով աշխատած են եւ հզօր գրաւական մըն է ապագային համար: Երբ յաւենք թէ, բարձրագոյն թիւը 440 լինելով իբր համագումար վեցամսեայ եւ տարեկան գրաւոր եւ բերանացի քննութեանց, աշակերտներէն Պ. Գաբրիէլ Տ. Խաչատուր յաջողած է ստանալ 420, Պ. Գրիգոր Սիւքերեան 396, Պ. Խաչիկ Սարգիս 351, եւ ըստ իր կարգին, ընթերցողք պիտի համոզուին թէ ազգին համար յուսալից զլուխներ կը պատրաստուին այժմ Կեդրոնականին մէջ:

Վարժարանն ունի այժմ 39 աշակերտներէ կազմուած բարձրագոյն դասարան մը եւ 17 աշակերտներէ կազմուած ստորին դասարան մը: Ահա այս վերջիննե – րուն պիտի միանան Օգոստոս 26ին քննուելիք նոր աշակերտներն, եթէ յաջողին ընդունուիլ. սակայն եթէ նորեկնե – րէն ոմանք համարձակին քննութիւն տալ բարձրագոյն դասարանը թեւակոխելու համար եւ յաջող նիշեր ստանան Խնամակալութիւնը սիրով պիտի ընդունի զանոնք երկրորդ դասարանին մէջ: Կը լսենք թէ այս տարի բազմաթիւ ուսանողներ կան որք անհամբեր կը սպասեն Օգոստոս 15ին, իրենց անունն արձանագրել տալու համար: Խնամակալութիւնն, աղքատ դասուց դիւրութիւն մը ընծայելու համար, որոշած է անցեալ տարւոյ պէս այս տարի ալ ընդունիլ քառորդ թոշակով (տարեկան երեք ոսկի) աշակերտներ, բաւական է որ ապացուցուի թէ չեն կարող աւելին վճարել:

Անցեալ տարւոյ դասախօսները պահպանելէ զատ, Խնամակալութիւնն ի պաշտօն կոչած է նոր եւ ձեռնհաս ուսուցիչներ ալ, մասնաւորապէս բարձրագոյն դասարանին համար, եւ մտադիր է ի մօտոյ հրատարակութեան տալ անոնց անունններն:

Խնամակալութիւնն, ի յարգանս Կրօնական Ժողովոյ, որ պատրիարքական պաշտօնով կը խնդրէր հայկական ձայնագրութեան եւ եկեղեցական երգեցողութեան ներմուծումն Կեդրոնականի յայտագրին մէջ, յանձն առած է աւանդել զանոնք երրորդ եւ չորրորդ դասարանի ուսանողաց: Այս յաւելումին մեծապէս պիտի օգտին մանաւանդ այն աշակերտներն որք կոչում ունին եկեղեցականութեան կամ մանկավարժութեան:

Կեդրոնական վարժարանն, իւր հնգամեայ շրջանի առաջին տարին բոլորելէ յետոյ, ահա կը պատրաստուի մտնել երկրորդ տարին, ճոխ յայտագրով, ընտիր

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ 900 ՕՐԵՐԸ

ԲՈՑԱՎԱՌ ՔԱՂԱՔ–

Երկինքը ամպամած էր եւ օդը չափազանց ցուրտ: Որովհետեւ մեծ յոյս մը չունէր իր նպատակակէտին հասնելու, Օլկա ջանաց իր ուշը կեդրոնացնել ճամբուն ամէն մէկ հանգրուանին: Նախ իջաւ Նէվսկիի զառիվերէն մի առ մի համրելով ճամբուն լամբարները որոնց կը կոթնէին յաճախ սովին ուժասպառ զոհերը, ու երբեմն նուաղելով տեղն ու տեղը կը թաղուէին ձիւներուն տակ:

Երբ հասաւ Մոսկուա կայարանը, կարճ հանգիստ մը առաւ, եւ յետոյ շարունակեց ճամբան Նէվսկի հրապարակի երկայնքին՝ Լենին գործատունին ուղղութեամբ, միշտ լամբարէ լամբար հաշուելով: Ճամբան դիակներով լեցուն էր: Անշարժ էին նաեւ հանրակառքերը, մեռած, թափուր ... Այժմ, անոնք իրեն համար ուրիշ կեանքի մը հետքերն էին, ուրիշ, ուրիշ դարերու մնացորդները: Օլկա շարունակեց քալել, ու իրեն այնպէս կը թուէր թէ արտակարգօրէն լուռ ու միօրինակ էր ճամբան: Դէմը՝ բնանկարը թաթաւուն էր կարծես քաղցրութեամբ եւ գորովով: Եւ յանկարծ Օլկա անդիմադրելի փափաքը ունեցաւ երկարելու հոն ու մնալու այդպէս անշարժ, անկենդան: Վերջը իրեն ըսին թէ այդ զգայնութիւնը այն ցնորական պատրանքն է որ մարդս մահուան կը տանի: Երեք ժամ վերջ, քիչ մը հանգիստ ըրաւ ու վառեց ունեցած երկու գլանիկներէն մին: Քիչ մը աւելի յառաջանալէ յետոյ, Լենին գործարանին մօտերը, մեծ զգուշութեամբ կտոր մը փրցուց իր հացի բաժինէն ու կերաւ:

Վերջապէս հասաւ այն կէտին, ուր պէտք էր անցնէր Նէվայի սառած ճամբուն վրայէն: Իրիկունը կ'իջնէր ու մանիշակագոյն մշուշ մը կը տարածուէր գետին վրայ: Իր հօր գործատունը ամէն ատենէ աւելի հեռաւոր կը թուէր իրեն, եւ սակայն կը նշմարէր զայն, հեռո՜ւն, ձիւնին մէջէն, ու կարծես կը զանազանէր գլխաւոր շէնքերը, մասնաւորաբար փայտաշէն շէնքը ուր կը գտնուէր բուժարանը: Տոպրակին մէջ դեռ կը մնար 100 կրամի չափ հացի կտոր մը: «Երբ հոն հասնիմ, կը խորհրդածէր, գաւաթ մը տաք ջուր պիտի խմենք միասին, եւ այս հացի կտորն ալ պիտի բաժնենք մեր մէջ»:

Ճամբան շատ նեղ էր, սկսաւ յառաջանալ Նէվայի վրայէն:

Հիմա քայլերը աւելի վարանոտ ու դանդաղ էին: Երբ հասաւ դիմացի ափը յուսահատութիւնը պատեց իր հոգին: Գետափին երկայնքն ի վեր կը բարձրանային սառի կոյտեր, որոնց գագաթները կը կորսուէին անորոշին մէջ: Իր առջեւ տեսաւ կին մը որ կը ջանար ծունկերուն վրայ բարձրանալ սառերն ի վեր ջուրով լեցուն սափոր մը ձեռքին մէջ:

— Անկարելի է որ կարենամ վեր ելլել հոսկէ, ըսաւ Օլկա բարձրաձայն:

Ան խօսած էր առանց անդրադառնալու իր ըսածին: Ըսել է այդ դժուարին ճամբորդութիւնը ի զուր էր եղած: Բայց երբ աւելի մօտեցաւ սառի լեռներուն, տեսաւ որ անոնց վրայ աստիճաններ շինած էին: Սափորով կինը ըսաւ իրեն.

— Փորձե՞նք:

Միասին բարձրացան, օգնելով իրարու, սանթիմ – սանթիմ յառաջանալով իրենց ձեռքերուն եւ ծունկերուն վրայ: Մէկ երկու աստիճանը անգամ մը կանգ կ'առնէին քիչ մը շունչ առնելու համար:

— Այս աստիճանները բժիշկը շինած է, ըսաւ կինը երբ երրորդ անգամ ըլլալով կարճ հանգիստ մը կ'առնէին: Փառք Աստուծոյ: Այս ձեւով հիմա աւելի դիւրաւ կարելի է ջուր փոխադրել:

Վերջապէս հասան գագաթ, եւ շարունակեցին իրենց ճամբան դէպի գործատուն եւ բուժարան: Օլկա մտաւ աղօտ կերպով լուսաւորուած փոքրիկ սպասման սրահէն ներս: Փայտէ նստարանի մը վրայ նշմարեց վերարկուի մէջ փաթթուած կին մը որ կարծես կը քնանար: Մեռած էր: Քովի սենեակին մէջ, եկեղեցիի մոմ մը կը լուսաւորէր ժպտուն ամենքը գրասեղանին առջեւ նստած մարդու մը:

— Հայր, ըսաւ Օլկա, ես եմ:

Բժիշկը վայրկենապէս հասկցաւ թէ ինչո՞ւ եկած էր ան, բայց որեւէ խորհրդածութիւն չըրաւ: Ոտքի ելաւ, աղջըկան ուսերուն վրայ դրաւ ձեռքերը եւ ըսաւ անոր.

— Եկուր, քիչ մը թէյ խմենք:

Ցարակից սենեակին մէջ, մոմի մը դողդոջուն լոյսին տակ խմեցին իրենց թէյերը ու կերան տեսակ մը խմորեղէն որ պատրաստուած էր զարեջրատուներու մառաններէն հաւաքուած ընդեղէններու մնացորդներով: Օլկա հօրը նուիրեց իր վերջին գլանիկը, եւ հայրը հեշտանքով քաշելէ վերջ անոր ծուխը, գոչեց.

— Բայց, սակայն գեղեցիկ կեանքն է:

Աղջիկը տխրութեամբ պատասխանեց.

— Կը խորհիմ թէ ինծի համար այլեւս կեանքը վերջացած է:

ՀԵՐԻՍԸՆ ՍԱԼԶԹԸՐԻ

(Շար. – 26)

Աշխարհի Ամենահին Խորամանկութիւնը

Խորամանկութեան ամենահին պատմութիւնը, որ պատմահայր Հերոդոտոսի կողմէ աւանդուած է, համաշխարհային գրականութեան ամենահետաքրքրական մանրավէպերէն մին է:

Հազարաւոր տարիներ առաջ, Եգիպտոսի մէջ կ'իշխէր Ռամզէս փարաւոնը, որ անհամեմատ ոսկեղէն ու գոհարեղէն – գանձերու տէր էր: Ունեցած հարստութիւնը գողերու յափշտակութեան դէմ պաշտպանելու համար, իր ճարտարապետին կ'ապսպրէ, որ քարաշէն գանձարան մը շինէ: Ճարտարապետը՝ թէեւ թագաւորին կամքը կը կատարէ, սակայն պատին վերի անկիւնը գտնուող քար մը անանկ կը զետեղէ, որ կարելի էր տեղէն շարժել ու մարդ մը բացուածքին մէջէն ներս մտնել: Շինութիւնը լրանալէն ետք ճարտարապետը մահացու կերպով կը հիւանդանայ, եւ իր երկու որդիները մահուան անկողինին մօտ կանչելով կը հաղորդէ անոնց մեծ գաղտնիքը, որուն շնորհիւ պիտի կարենային հարստանալ:

Հայրերնին կը մեռնի եւ յաջորդ գիշերն իսկ երկու զաւակները գանձատուն կ'երթան, ուր կը գտնեն քարը, զոր քովիններէն զանազանել անկարելի էր, այնքան որ ճարտարօրէն դրուած էր: Հայրերնին ճշգրիտ կերպով բացատրած էր, ակնարկուած քարին տեղը: Քարը վերցնելով կը մտնեն գանձարան, ուրկէ մեծ քանակութեամբ ոսկի կը գողնան: Ապա քարը զգուշութեամբ միեւնոյն տեղը զետեղելով կը մեկնին: Յաջորդ օրը թագաւորը պատահմամբ երբ գանձարան կը մտնէ, ոսկիներուն գողցուած ըլլալը կը նշմարէ: Առեղծուածային եղելութեան մը առջեւ կը գտնէ ինքզինքը, քանի որ դուռը կղպուած էր եւ թագաւորական կնիքն ալ անեղծ վիճակով կը մնար: Սենեակը մանրակրկիտ կերպով կը քննուի, սակայն կարելի չըլլար փաստել, թէ գողը ինչպէս ներս մտած էր:

Ասոր վրայ թագաւորը որոգայթ մը լարել կուտայ ոսկիով ու գոհարեղէններով լեցուած կարասներուն առջեւ, որպէսզի գողը իր երկրորդ այցելութեան բռնուի: Եւ իրաւ ալ երկու եղբայրներէն մէկը երբ գիշերը վերստին ներս կը մտնէ, մէկէն թակարդը կ'իյնայ եւ ազատ եղբայրն ալ չի կրնար զայն ազատել: Բռնուածը խրատ կուտայ եղբօրը, որ գլուխը կտրէ, որպէսզի իր երեսէն եղբայրն ալ մահուան չդատապարտուի: Եղբայրը կը կատարէ անոր կամքը եւ գլուխը միասին առած՝ մինակը կը մեկնի:

Հետեւեալ օրը թագաւորը անգլուխ դիակը կը գտնէ: Պատին վրայ կախել կուտայ զայն, անանկ կարծելով, որ խոյս տուող գողը, հարկաւ իր գողակիցին ճակատագրովը պիտի հետաքրքրուէր եւ դիակը փախցնելու պիտի փորձուէր: Անծանօթ դիակին վրայ հսկելու համար շատ մը պահակներ կը դրուին: Մեռածին մայրը դիակին ենթարկուած խայտառակութենէն չափազանց ջղայնացած՝ կը խնդրէ ողջ մնացած զաւակէն, որ եղբօրը դիակը փախցնելու համար իր կարելին ընէ: Որդին խորամանկութեան կը դիմէ: Էշ մը, գինիի մի քանի տիկերով բեռնաւորելէ ետք, կը քշէ ուղղակի պահակներուն կողմը: Նոյն պահուն կը բանայ տիկերուն բերանը եւ ողբ ու կոծով պահակները օգնութեան կը կանչէ, քանի որ բոլոր տիկերն ալ մէկ անգամէն չէր կրնար կապել: Պահակները կուգան, սակայն վրան կը խնդան ու փոխանակ իրեն օգնելու, մնացած գինին խմելով՝ տիկերը կը պարպեն: Երիտասարդին ուզածն ալ արդէն այդ էր: Հիմա կը բարեկամանայ անոնց հետ եւ զանոնք սիրաշահելու համար գոց մնացած տիկն ալ կը բանայ եւ անոնց կը խմցնէ, մինչեւ որ անոնք կատարելապէս գինովնալով քնանալ կը սկսին:

Թագաւորը ցասումէն կը կատղի ու չարագործը ձերբակալելու համար մունետիկ կանչել կուտայ, թէ իր աղջիկը կնութեան պիտի տայ այս վարպետութիւնը բանեցնողին: Գողն ալ ուրիշներու կարգին՝ կ'երթայ արքայադուստրին մօտ, եղբօրը բազուկներէն մին միասին առած: Երբ երիտասարդը աղջիկին հետ առանձին կը մնայ, կը պատմէ անոր ի գործ դրած իր վերջին հնարքը: Արքայադուստրը գիտէր որ այս մարդը իր հօրը կողմէն կը փնտռուէր, ուստի անմիջապէս կը բռնէ անոր թեւէն: Գիշեր էր եւ երբեք չէր նկատած որ երիտասարդը մեռած եղբօրը բազուկը իր ձեռքին մէջ տեղաւորելով փախած էր:

Այլեւս թագաւորը վերջնականապէս կը համոզուի թէ այս սատանորդին ձեռք ձգել անկարելի էր, ուստի անգամ մը եւս կը յայտարարէ, թէ չարագործը առանց վախնալու ուղղակի իրեն ներկայանալու էր, քանի որ երդումով կը խոստանար անոր արտասովոր խելացութիւնը արժանաւորապէս վարձատրել: Գողը թագաւորին խօսքին վստահելով կը ներկայանայ պալատ ուր մեծ պատիւներով կ'ընդունուի: Թագաւորը յարգելով իր խոստումը, դուստրը անոր կնութեան կուտայ, քանի որ անիկա աշխարհիս ամէնէն խորամանկ մարդն էր:

ուսուցիչներով եւ ուշիմ ուսանողներով: Մաղթենք որ Հայ ծնողք բաւական սրամիտ ըլլին ըմբռնելու համար Կեդրոնականին առաւելութիւնները բաղդատմամբ այն օտար հաստատութեանց, ուր դեռ կը յղեն իրենց որդիներ, յանդէտս մըսխելով իրենց ոսկին եւ մանաւանդ անոնց ժամանակն, որ աւելի թանկագին է քան ոսկի, եւ յանդէտս պատրաստելով սերունդ մը որ զուրկ ամէն բան ըլլի Հայ ըլլալէ զատ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կիրակի, Մարտ 11ին, ժամը 16–24, Օթէլ Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, ընդհանուր խանդավառութեան մէջ տօնուեցաւ Հայ Կարմիր Խաչի օրը: Ինչպէս նախորդ տարիները, հանդիսութեան նախագահութիւնը ստանձնած էր Պր. Մուշեղ Ճիէրճեան: Ներկաներուն մէջ յիշենք Երեւանի Կոմիտաս Երաժշտանոցի փրոֆեսօր Գրիգոր Եղիազարեան, ինչպէս նաեւ Փարիզի Հայ բազմաթիւ կազմակերպութիւններու եւ Ֆրանսական Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչներ:

Կազմակերպիչ Յանձնախումբը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր, այս տարի եւս հայրենի շարժապատկերով մը համեմել ցերեկոյթ – պարահանդէսը: Ժամը 16ին, Սալոն Ռուժ կոչուած յարակից շքեղ սրահը լեցուն էր արդէն ընտրեալ հոծ բազմութիւնով մը որ հիացումով հետեւեցաւ Պր. Պետրոս Բիւրքճեանի հոյակապ ժապաւէնին ցուցադրութեան:

Կարճ դադար մը վերջ, Մորիս Վարդիվանեանի ղեկավարութեամբ սկսան պարերը, հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով:

Խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին հասած էր արդէն, երբ «Օլէմբ»ի խումբը, Սիրթաքիի հեղինակ Ժան Վասիլիսի առաջնորդութեամբ բուռն ծափահարութիւններ կը խլէր ներկայ հասարակութենէն:

Մինչ ընդհանուր ուշադրութեան մէջ ֆրանսերէն, յունարէն, հայերէն եւ ռուսերէն երգերը իրարու կը յաջորդէին Պոլսահայ երգիչ Պր. Ժիլպէր մասնակցութեամբ Կարմիր Խաչի համակրելի խօսնակ Տիկին Ս. Պոսթանճեանի, կը հաղորդէր գեղեցկութեան թագուհիի ընտրութեան արդիւնքը — Օրիորդ Լիզա Եայլայեան, Միս Քրուա Ռուժ 1973:

Կազմակերպուած էր նաեւ վիճակահանութիւն մը ճոխ նուէրներով, մասնաւորաբար Գառզուի նկարները եւ Փարիզ-Քօրսիքա երթուդարձի օդանաւային տոմսակ մը:

Կարմիր Խաչի համակիր հանդիսականները գոհունակութեամբ հաստատեցին որ հանդէսը, որուն հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի ծովեզերեայ օդափոխութեան կայանին, յաջողութեամբ պսակուեցաւ, ոչ միայն բարոյապէս, այլ նաեւ նիւթապէս:

Կէս գիշերին, միայն ժամանակը պատճառ եղաւ որ ժողովուրդը բաժնուի այդ զուարթ եւ չէնչող մթնոլորտէն:

Մասնաւոր գնահատանքի արժանի են Որբերու Օգնութեան Մարմնի եւ Կարմիր Խաչի տիկիններն ու օրիորդները, որոնք միշտ բարձր բռնած Կարմիր Խաչի նուիրական ջահը, կազմակերպած էին այս փառատօնը:

ՍԱՐԴ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ գրական երեկոյ մը տեղի ունեցած է Մարտ 8ին, գրագէտ եւ հրապարակագիր Ռուբէր Հատտէճեանի «Բառասխալ» հատորին հրատարակութեան առիթով: Երեկոն կազմակերպած է Մխիթարեան Սանուց Միութիւնը: Ներկայ գտնուած են պատրիարք Շնորհք Արք. եւ գրասէրներու հոծ բազմութիւն մը: Տոքթ. Վարդան Կոմիկեան վերլուծած է Հատտէճեանի գրական աշխատանքը: Բացատրած է «Բառասխալ»ին ընկերային եւ իմաստասիրական բովանդակութիւնը: Եզրակացուցած է, թէ գիրքը, իր ամբողջութեանը մէջ, վէպ մըն է, ուր կը պատկերանայ ողբերգութիւնը մարդուն, որ իր իսկ առեղծուածը լուծելու անկարող՝ կը փոխակերպուի երկդիմի հերոսի մը: Գէորգ Գասպարաճեան ներկայացուցած է թատերագիր Հատտէճեանը: «Կիրակնօրեայ հաշուեփակ»ին մէջ ան իր տիպարները առած է մեր անմիջական շրջանակէն եւ կերպարներու ամէնէն բարդ հոգեվիճակները պարզաբանելով, տուած է մատչելի, իրապաշտ եւ առոյգ թատրոնը: Փակման խօսքը կատարած է Պատրիարքը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՈՒՂԻՈՎ (հէքեաթներ եւ աւանդութիւններ), գրեց Կարօ Մեհեան, Համազգայինի Վահէ Սէթեան տպարան, Պէյրութ 1973:

ԺՊԻՏՆԵՐ

Պատանի Թոմ տուն հասնելու պէս իմացաւ, որ իր շունը կորել է: Անմիջապէս օրաթերթի խմբագրութիւն գնաց եւ յայտարարութիւն տուեց՝ 50 տոլար խոստանալով շունը գտնողին:

Յաջորդ օրը թերթը լոյս չտեսաւ: Երբ խմբագրութիւն գնաց պատճառն իմանալու, դռնապանն ասաց նրան.

— Այսօր թերթը լոյս չտեսաւ, որովհետեւ աշխատակիցները գնացել են շանը փնտռելու:

×

Մի հնդիկ գնում է Նիւ Եորք եւ առաջին անգամ կեանքում վերելակ է տեսնում:

Տարեց մի կին մտնում է վերելակ եւ անյայտանում վերի յարկերում, մի քանի վայրկեանից վերելակն իջնում է եւ միջից դուրս է գալիս մի գեղեցիկ կին:

Հնդիկը մտածկոտ խորհում է.

— Էհ, եթէ իմանայի... կնոջս հետս կը բերէի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (149)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

— Կարծես սատանան միջամուխ կ'ըլլայ իմ գործերուս, մրմնջեց Բոլ Հարման: Ամէն բան անցեալին վրայ կը խօսի... ուրուականներ ոգեկոչելու համար իմ աչքերուս առջեւ...: Լիւսիէն Լապրու, Ժանն Ֆօրթիէ, Օվիտ...: Զիս կորստեան պիտի մատնէ Օվիտի մէկ խօսքը միայն: Ու այդ մարդը ողջ է: Ամերիկայի մէջ ոսկիով գոցեցի անոր բերանը...: Բայց աւելի քան երբեք ագահ կը վերադառնայ հոս... ինծի կը սպառնայ... ու ես կը հնազանդիմ անոր... որովհետեւ կը վախնամ: Օ՜հ, այդ երեք մարդոց գոյութիւնը մնայուն վտանգ մըն է ինծի համար. Իցի՛ւ թէ կարենայի բնաջինջ ընել զանոնք:

Ժաք Կարօ պահ մը լուռ մնաց, շատ ծանր բեռան մը տակ ջախջախուած: Յանկարծ գլուխը վեր առաւ, ու հասակը շտկելով ըսաւ.

— Ինչո՞ւ յուսահատիմ: Օվիտը դրամով բռնեցի: Լիւսիէն բարեբար կը նկատէ զիս, եւ կ'օրհնէ իր բախտը, զինքը հոս առաջնորդելուն համար: Գալով Ժաննի, պիտի ձերբակալեն զայն: Պարապ տեղը կը վախնայի: Ոչ մէկ բան կորստեան մատնուած է, ոչ մէկ բան վտանգուած է: Քանի որ իմացած եմ, արթուն պիտի գտնուիմ:

×

Հինգ օր յետոյ, Փոլ Հարման սա նամակը կը ստանար.

«Սիրելի զարմիկ,

«Ավընիւ Քլիշի, Պաթինեոլի մէջ, թիւ 192, սիրուն բնակարան մը գտայ: Կը յուսամ քիչ ատենէն քեզ հոն ընդունելու հաճոյքը վայելել: Առջի օրուընէ ինծի իմաց պիտի տաս, որպէսզի կերակուր բերել տամ հայր Լաթիւյլ ճաշարանէն, որ լաւ տեղ մըն է»:

Փոլ Հարման նամակը կարդալէ յետոյ այրեց զայն ու յիշողութեան մէջ քանդակեց հասցէն: Հակառակ իր տուած վճռական որոշումին՝ ամէն վտանգի դէմ պայքարելու համար, միտքը պաշարող մռայլ գաղափարները թօթափելու համար, ճարտարագործը սկսաւ աշխատիլ: Առտուն կանուխ, բնակարանէն դուրս կ'ելլէր, մինչ Մէրի կը ձանձրանար մինակ:

Մէրի մէկ անգամ միայն ընդունած էր Լիւսիէնի այցելութիւնը: Մանկամարդ աղջիկը այնքան սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրած էր որ Լիւսիէնի նշանածը այդ բարեացակամութենէն ալ աւելի նեղուած, կը խուսափէր Մէրիի հետ հանդիպում ունենալէ:

Միլիոնատէրին աղջիկը հոգւով ու մարմնով կը տառապէր: Իր անգիտացուած, եթէ ոչ արհամարհուած սէրը կը ջախջախէր սիրտը ու կ'աւելցնէր իր ֆիզիքական ցաւերը, օրէ օր աւելի կը գունատէր ու կը նիհարնար, այնպէս որ Փոլ Հարման իր անձկութիւնները մոռցած, աղջկան վիճակի մասին մտահոգութիւն կը զգար: Բժիշկները չէին փոխեր դեղերը: Ինչպէս ճարահատ գիտութիւնը ջերմուկ կը ղրկէ յուսահատական վիճակի մէջ գտնուող հիւանդները, այնպէս ալ Մէրին դարմանող բժիշկները սա բանաձեւին տակ կը սքօղէին իրենց անկարողութիւնը.

— Ամուսնացուցէք ձեր աղջիկը...: Ամուսնութիւնը աւելի օգտակար պիտի ըլլայ քան մեր բոլոր դարմանները:

Կարճ խօսքով՝ Ժաք Կարօ երկընտրանքի մը առջեւ կը գտնուէր. կամ աղջիկը պիտի ամուսնացնէր անյապաղ եւ կամ պիտի կորսնցնէր զայն: Հայրական սիրտը կ'արիւնէր: Առտու մը, Մէրի որոշեց հօրը տալ այն հարուածը զոր շատոնց կը պատրաստէր. պատուհանին քով, երկայն աթոռի մը վրայ նստած, կամ աւելի ճիշդը ընկողմանած, մանկամարդ աղջըկան տխուր նայուածքները տարտամօրէն կը թափառէին: Հայրը ներս մտաւ: Մէրի ոտնաձայն մը լսելով՝ գլուխը ետին դարձուց. հայրը տեսնելուն պէս՝ սրտայոյզ ժպիտ մը առաջ եկաւ իր շրթունքներուն վրայ: Մէրիի գունատութիւնը աւելցած էր. իր այտերուն կարմրութիւնը տժգունած էր. աչքերուն բիբերը ապակիի փայլ մը ունէին սեւածիր կոպերուն տակ:

Միլիոնատէրը մէկ ակնարկով հասկցաւ որ դէչ ախտանշաններ էին ատոնք ու զգաց որ սիրտը կը սեղմուէր: Ան գնաց նստաւ աղջկան քով, փղձկումով համբուրեց զայն, ձեռքերը բռնեց ու հրատապ գտաւ զանոնք:

— Նոնուշիկս, տաքութիւն ունիս, ըսաւ Փոլ Հարման յուզումով:

— Քիչ մը, պատասխանեց Մէրի:

Նոյն պահուն չոր հազ մը բզքտեց հիւանդ աղջկան կոկորդը:

ԿՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նուարդ Թօփալեան (Պարսամեան) եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Ապրիլ 8) առաւօտ ժամը 11·15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՂԱՊԱՊ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ
(Պարսամեան)

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Միհրան Կարապետեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Ապրիլ 8) առաւօտ ժամը 11·15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 8րդ տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ-Էթիէն – Սէն-Շամոնի Հ. Յ. Դ. Անտոն – Վարուժան կոմիտէութիւնը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ այրի Տիկին Գույումճեանի եւ զաւակներուն ու բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրելի ընկերոջ Արմենակ Գույումճեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Պր. Խաչիկ Տէրտէրեանի (Առլ) Թաղման եւ հոգեհանգստեան առթիւ.— Պր. Մանոյեան Պ., եւ Տէր եւ Տիկ. Անկիտեանէ 20ական փր., Տիկ. Էլիզ Տէր-Թէրեան 50, Ժանօ Կալիկեան, Զարուհի Կալիկեան, Պաղտասար Տիրատուրեան, Անահիտ Ալլահեան, Ֆրանսին Տէր-Սահակեան 20ական, Նշան Տէրտէրեան, Խորէն Ուլուսեան, Երանուհի Կէօնճեան եւ Երեմեան ընտանիք 10ական:

Շահմի Յակոբեանի հոգեհանգստեան առթիւ.— Յարութիւն Չալլաեան 50 Փր. Ֆրանսին Տէր-Սահակեան 20, Մարի Աճարեան եւ Երանուհի Կէօնճեան 10ական:

×

Կապ. Խաչի Տէսինի դպրոցը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Ժամկոչեանէ, իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ 30 Փր. Պր. Հայկ Ծորճալեանի մահուան առթիւ Պր. Գրիգոր Թովմասեանէ փոխան ծաղկեպսակի 50, Պր. Կիւլզէմիրեան Ռոժէէ իր քրոջ աղջկան ամուսնութեան առթիւ 50 Փր.:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը որոշած է իր հիմնադրութեան 55րդ տարեդարձին առթիւ ուխտագնացութիւն մը կատարել Հայրենիք, տօնելով Զատիկը եւ ոգեկոչելով Ապրիլեան յիշատակը

ԱՊՐԻԼ 17էն 27

Այս ուխտագնացութեան մասնակցիլ փափաքող ընկերներն ու համակիրները կրնան արձանագրուիլ Գէորգ Պաղըըր–ճեանի մօտ՝

35, Ռիւ տը Թրէվիզ

Յետագային մանրամասնութիւններ:

Փարիզ (9րդ)

Առաջին կարգ երթուդարձ՝ 1850 փր.

Առանձին սենեակ փափաքողներուն, օրական 30 փր. յաւելում:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ամասիացիներու աւանդական պատարագը եւ ճաշը՝ Կիրակի, Ապրիլ 29: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի հանդէսը Կիրակի Մայիս 20ին:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 24Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակի համազգային ոգեկոչումը՝ Երեքշաբթի, Ապրիլ 24ին:

Օրուան յայտագրի մանրամասնութիւնները՝ ի մօտոյ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարսէյլէն Աւետեան ընտանիքը 100 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի ի յիշատակ Սահակ Աւետեանի մահուան տարելիցին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Նուարդ Թօփալեան – Պարսամեան 50 Փր. կը նուիրէ Իսիի Մշակոյթի Տան Տիկին Շնորհիկ Ալանեանի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Բարսեղ Հորոյեանի թաղման առթիւ (Սէն Լու) «Յառաջ»ի կը նուիրեն.—

Պր. Արմենակ Մանուկեան 50 Փր., Պր. Գեղամ Հորոյեան 50 Փր., Պր. Շահան Հորոյեան 100 Փր., Պր. Վարդան Մուրատեան 50 Փր.:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՍԵՄԻՆԷՐԸ

Ապրիլ 21, 22 եւ 23 Սէն-Ժերմէն-օ-Մոն Տոռ, Լիոնէն 40 քիլոմեթր Օպերժ տը լա Ժէօնէսի մէջ, տեղի կ'ունենայ առաջին միջ-շրջանային սեմինէրը:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական Վարչութիւնը կազմակերպած է այս կարեւոր համագումարը: Երեք օր շարունակ օրակարգի հարցն է.—

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

որուն շուրջ պիտի արտայայտուին Փարիզէն, Մարսէյլէն եւ կեդրոնական Ֆրանսայէն մասնակցող երիտասարդներ:

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբը կը կազմակերպէ վիճաբանական դասախօսութիւն մը այս Շաբաթ (Ապրիլ 7) ժամը 20·30ին:

Նիւթ՝ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Գաւառի Իփէկեան ակումբին մէջ, 40, Ռիւ Վիքթոր Ֆոժիէ:

Մուտքը ազատ է:

Թէյասեղան

Կապ. Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը Թէյասեղանի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները եւ համակիրները այս Կիրակի Ապրիլ 8ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին Անիէռի Թաղապետարանի սրահին մէջ:

Մուտքը ազատ է:

ՃԱՇ

Տրապիզոնի Նահանգի Հայրենակցական Միութեան ճաշասեղան – խնճոյքը Կիրակի Ապրիլ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ:

Նախագահութեամբ
Պ. ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ հաճելի անակնկալներ:

Մուտք ճաշով՝ 20 փրանք

ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Սունդուկեան պետական դրամաթիքական Թատրոնի նուիրուած երեկոյ, կազմակերպուած Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան կողմէ, Ապրիլ 6, Ուրբաթ երեկոյ, Մէզոն տէ Սանթրօ, 8 Ռիւ Ժանկուժոն:

Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ

Կը խօսին
ԱՏՐԻՆԷ ՏԱՏՐԵԱՆ եւ Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Ունկնդրութիւն երգապնակով Խաթաբալայէն: Երգեր՝ Օր. Անահիտ Սվանեանի կողմէ: Մենախօսութիւն՝ Օր. Սոնա Վարդանեան:

Կը մասնակցի Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին մէջ՝ Մայիս 27, Կիրակի:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

OPERA-COMIQUE

Կիրակի, Մայիս 13, ժամը 17ին
Կը նախագահէ Ծերակոյտի Նախագահ
ALAIN POHER

ԾԱԽՈՒ Է

ALFORTVILLE
Rue Véron. A vendre ds im.
ravalé, 2 p.+cuis. pos. WC, dche
Av. 15.000 cpt+chg. crédit
Propriétaire hres repas 255.00.35

Գեղեցիկ ճամբորդութիւն մը

ՀՈԼԱՆՏԱ

ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՊԵԼԺԻՈՅ ՃԱՄԲՈՎ

ԱՊՐԻԼ 7 ԵՒ 8

Շաբաթ, Ապրիլ 7, հաւաքուիլ ժամը 7·30ին (առաւօտեան) Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնի առջեւ, դէպի անտառը եւ 8ին կա տիւ Նոռ Ֆլիւրիւ... Քիւրիէօր սրճարանին առջեւ:

Մեկնում ժամը 8·15ին դէպի Հոլանտա հիւսիսի կառուղիէն, ճաշ ճամբու ընթացքին, Անվերս, ապա հոլանտական սահմանագլուխը եւ ժամանում Պռետա: Ժամանում սովորական պանդոկը, քաղաքին այցելութիւն, իրիկուան ճաշ պանդոկը, իրիկունը ազատ:

Կիրակի, Ապրիլ 8, նախաճաշէն ետք (հոլանտական ձեւով) մեկնում դէպի Պրիւսէլ, աւանդական շօփինկէն ետք: Ճաշ Պելժիա եւ մեկնում դէպի Ուաթերլօ, այցելութիւն ռազմադաշտին եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Փարիզ կառուղիով եւ ժամանում Կառ տիւ Նոռ, ժամը 21ի առենները:

Մասնակցութիւն 133 Փր. ամէն բան մէջը բացի խմիչքէն:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԻԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԾԱՆՕԹ.— Ի մօտոյ՝ մանրամասնութիւններ վերտէօնի ուխտագնացութեան համար:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի
CINEMA MODERNE
Place des Bourguignons
4, Rue Bourdarie-Lefure, Asnières 92
10 Ապրիլ, Երեքշաբթի երեկոյ ժ.ը 8·45ին

Կազմակերպուած
Հայ Կարմիր խաչի Անիէռ-Պուա Քոլոմպի եւ շրջանի մասնաճիւղին կողմէ

Կը ցուցադրուին՝
«ԿԱՐԻՆԷ» (Լէպլէպիճի Հօր-հօր աղա) զուարճալի եւ հանրածանօթ օփերէթ
հայերէն փիլմը
եւ
«Ասք մեծ եղեռնի մարդկութեան մասին»
փաստանկարը

Սիրով եւ անխտիր կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակիցները

Մուտք 8 ֆրանք

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի Ապրիլ 12ին, ժամը 20·30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécianiste que vous connaissez

SUPER - THOMLAC

est tranféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

Succursales THOMLAC
ASNIERES, 136 Rue des Bourguignons
PARIS (12), 52 Rue de Chalon

ՈՒՐԲԱԹ
6
ԱՊՐԻԼ
VENDREDI
6 AVRIL
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·684

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.684

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԴԱՍԸ

———O———

Սանթա Պարպարայի դէպքին առաջ բերած յուզումն ու ջղայնութիւնը չէին հանդարտած դեռ Թուրքիոյ մէջ, երբ փետրուար 11ին հանդիսաւորապէս տեղի ունեցաւ Մարսիլլիոյ մայր եկեղեցւոյ նահատակներու յուշարձանին բացումը, ի ներկայութեան նախարար Քոմիթիի եւ քաղաքապետ Տըֆէրի :

Թուրքերը կը ջղայնանան ամէն անգամ, որ յիշատակութիւն ըլլայ հայկական ջարդերուն մասին :

Գող՝ սիրտը դող :

Գիտեն, որ ո՛չ մէկ արդարացում ունին : կարելի չէ ուրանալ կամ սքօղել պատմական ճշմարտութիւնը :

Աշխարհածանօթ իրողութիւն է, որ ջարդը, սրածութիւնը, աւարն ու աւերածութիւնը Թուրքին աւանդութիւն դարձած ազգային մասնագիտութիւնն է եղած, օսմանեան կայսրութեան տիրապետութեան գրեթէ ամբողջ շրջանին : Մասնաւորաբար 19րդ դարուն :

Պալքանեան քրիստոնեայ ազգերը — սերպ, պուլկար, մակեդոնացի, յոյն, գարատաղցի, ռումանացի — ճաշակած են սուլթանական բանակներու եւ թուրք խառնիճաղանճ վայրագ պաշըպօզուքներու եաթաղանի մահասփիւռ դառնութիւնները :

Ապտիւլ Համիտ իր գագաթնակէտին հասցուց ջարդի քաղաքականութիւնը : Տասնեակ հազարաւոր Պուլկարներու կոտորածը 1876ին յանգեցաւ 1877–78ի ռուս-թուրք պատերազմին :

1878ի Պերլինի դաշնագրով անկախութեան տիրացան Պալքանի քրիստոնեաները, շնորհիւ մեծ Պետութեանց աջակցութեան : Հայերուն տրուած ողորմութիւնը — չարաշուք 61րդ յօդուածը — պատրուակ ծառայեց «Կարմիր Սուլթան»ին բնաջնջելու Հայութիւնը, փոխանակ իրագործելու իրեն պարտադրուած «Բարենորոգումներ»ը, որոնց երաշխաւոր էին դարձեր վեց մեծ Պետութիւնները :

1894էն 1896 հայկական նահանգներու եւ հայաշատ քաղաքներու մէջ — Սասունէն մինչեւ Պոլիս, Սեւ ծովէն մինչեւ Կիլիկիա — 300·000 Հայեր ջարդուեցան, երաշխաւոր Պետութեանց անտարբեր — յաճախ քաջալերող ու մեղսակից — աչքերուն առջեւ :

Համիտի ժառանգորդները 1909ին սարքեցին Կիլիկիոյ ջարդը — 30·000 զոհեր : Իսկ 1915ին մահացու հարուած տուին Հայութեան, կոտորելով մէկուկէս միլիոն անմեղներ եւ արմատախիլ ընելով մնացորդացը :

Ոճրագործ Իթթիհատի ձագերն են, որ իշխանութեան գլուխ եկան առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին : Մուսթաֆա Քէմալի «միլլի» շարժման գլխաւոր վարիչ ուժերը նախկին իթթիհատականներ էին :

Զկայ ճշգրիտ վիճակագրութիւն մը քէմալական կանոնաւոր բանակներուն եւ հրոսակներուն կողմէ Կիլիկիոյ մէջ ջարդուած եւ 1920 Սեպտ.–Նոյեմբերի հայ-թուրք պատերազմէն ետք Ալեքսանդրապոլէն դէպի Անատոլուի ներսերը տարուած եւ կոտորուած հայ զինուորներու, քաղաքացիներու եւ գիւղացիներու թիւին մասին :

Անկարելի է հերքել պատմութիւնը :

Եւ պատմութիւնը անվիճելի ու ջախջախիչ փաստերով կը հաստատէ, որ Թուրքը զէնքի ուժով, բռնութեամբ ու կոտորածներով տիրապետած է ոչ-թուրք տարրերուն :

Հանրապետական Թուրքիան իր կարգին չէ հերքած թէ արժանաւոր ժառանգորդն է Սուլթաններուն եւ Իթթիհատին : 1925ին, 1930ին եւ 1937ին արեան մէջ խեղդեց քրտական ազատագրական շարժումները : Եթէ այդ թուականէն ի վեր ջարդ չկայ, պատճառն այն է, որ ջարդելիք մարդ չէ մնացած : Քիւրտերը չեն համարձակիր այլեւս գլուխ բարձրացնել, որովհետեւ գիտեն թէ ի՛նչ կը սպասէ իրենց :

Մարսիլլիոյ Հայոց կանգնած համեստ Յուշարձանը — հեռու մարդոց տեսողութենէն — ջղայնացուցեր է Թուրքերը, Փարիզի դեսպանէն մինչեւ Անգարայի վարիչներն ու թուրք մամուլը :

Ուրեմն այսօրուան Թուրքերը բացէ ի բաց կը խոստովանին, որ իրենք արժանաւոր զաւակներն ու թոռներն են 1915ի ջարդարարներուն, որոնց «տէր ու պաշտպան» կը կանգնին եւ բոլորովին սրտի կը վաւերացնեն Հայերու ցեղասպանութիւնը :

Ուրիշ կերպ կարելի չէ մեկնաբանել թուրք պաշտօնական շրջանակներու բռնած դիրքը Մարսիլլիոյ Յուշարձանին առթիւ :

Հանրապետակա՛ն Թուրքիան, ասիականէն եւրոպական դարձած, եւ անմեղ ազատնիի սպիտակ փետուրներով զարդարուած՝ բազմած է միջազգային արխապոսներու հանդստաւէտ բազկաթոռներուն մէջ եւ չի հանդուրժեր, որ մարդիկ ոգեկոչեն սուլթանական ու սահմանադրական շրջաններու թրքական ոճիրները, մանաւանդ 1915ի հայկական ցեղասպանութիւնը :

Փարիզի թուրք դեսպանին սպառնական ու ցուցարարական կեցուածքը ծիծաղելի դարձուց զինքը յաչս ֆրանսական մամուլին եւ պետական իշխանութեանց : Լռութիւնը աւելի ծանր պիտի կշռէր : Պէյրութի թուրք դեսպանին 1970ի օրինակը դաս չէր ծառայած իրեն : Առիթ ընծայեց Հայկական Դատը արծարծելու պահ մը օտար մամուլին մէջ :

Կը յուսանք, որ Մարսիլլիոյ Յուշարձանը դաս մը պիտի ըլլայ թուրք դիւանագէտին եւ Անգարայի պետական վարիչներուն համար, որպէսզի այսուհետեւ առանց ջղայնանալու պաղարիւնով լսեն իրենց հայրերու եւ նախահայրերու արարքներու մասին կատարուած այս կամ այն ձեւի յիշատակութիւնները :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ընկերային գետնի վրայ ու նաեւ՝ ուսանողական կացութիւնը հեռու է փայլուն ըլլալէ եւ վախ կայ որ ալ աւելի վատթարանայ :

Սթրազպուրկի համալսարանի բախումները շատ բուռն եղած են եւ շարունակուած նոյնիսկ գիշերային ծանր միջադէպերէն ետք : Վիրաւորներու թիւը 75ի հասած է եւ մէկ ուսանող ծանր վիճակի մէջ է :

×

Կոլիստներէն ետք, Նախագահ Փոմփիտու, այս անգամ, ճաշի հրաւիրած էր Անկախ Հանրապետականները : Այս վերջինները կը յայտնեն թէ իրենք աւելի լաւ ընդունուած են քան որ Իւ. Տէ. Էռ.ին սոսկ հրամցուած էր իբրեւ ճաշ մինչդեռ ժիսքար ու իր բարեկամները պէօփ մօտ ճաշակած են : Այս ճաշին առեն փոխանակուած խօսակցութիւններէն կը պարզուի որ Նախագահ Փոմփիտու իր յաջորդը կը նկատէ ժիսքար տ'էսթէնը, բայց եւ այնպէս չեշտած է թէ անպատեհութիւնը այս կուսակցութեան համար այն է որ ձգտում ունի աւելի ժիսքարտիէն ըլլալու քան Անկախ Հանրապետական, այլ խօսքով անձի հարցերը գաղափարի հարցերէն վեր դնելու :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահական ընտրութիւնը միշտ անել կացութեան մէջ է : 14րդ քուէարկութիւն մը նոյնքան ապարդիւն անցաւ : Միւս կողմէ Հալէպի մէջ լուրջ տագնապ մը ծագած է ընդհ. քարտուղար Գըրդօղլուի հրաժարումով : Այս վերջինը ծանր տարակարծութիւններ ունի նախագահ Էճեվիթի հետ, որ ձեռնպահութեան կողմնակից էր եւ այդ ուղղութեամբ հրահանգ տուած էր մինչ Գըրդօղլու եւ բարեկամները Զօր. Կիւրլէրի համար քուէ տուած էին :

ՊԱՐՁԵԼՈՆԱՅԻ հիւսիս – արեւելեան արուարձանի մը մէջ ոստիկանութիւնը կրակ բացած է գործադուլ ընող արմնադիր բանուորներու վրայ : Մէկ մեռեալ եւ մէկ ծանր վիրաւոր կայ : Հինգ ոստիկան ալ վիրաւորուած է : Գործատէրերը մերժած էին յաւելում տալ եւ դիմած ոստիկանութեան օրպէսզի միջամտէ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆ եւ Թիէօ միացեալ ցեկոյցով մը ամբաստանեցին Հանօյը, որ զէնք եւ զինուոր կ'ուղարկէ Հար. Վիէթնամ : Այս երեւոյթը կրնայ «բուռն հակազդեցութեան» տեղի տալ : Ուաշինկթըն պիտի շարունակէ իր տնտեսական օժանդակութիւնը Սայկոնի :

ՍՈՒՏԱՆԻ նախագահը՝ Զօր. Նիմէյրի Պուքրէշ ժամանեց, չորս օրուան պաշտօնական այցելութեան համար :

"Ֆրանսիացիական յարաբերութիւնները յարուած են,,

ԿԸ ԳՐԷ «ՖԻԿԱՌՕ»

———O———

Հինգշաբթի առտու Ֆիկառօ կը գրէր թէ Անգարայի կառավարութիւնը դիմած է ֆրանսական իշխանութեանց որպէսզի «իրական միջոցներ» ձեռք առնուին ապահովելու համար Ֆրանսայի թրքական շէնքերու պաշտպանութիւնը : Ֆրանքօ-թրքական յարաբերութիւնները քիչ մը լարուած են Մարսէյլի Հայկ. Յուշարձանի բացման ստեղծած տարակութիւններէն ի վեր, կ'աւելցնէ թերթը :

Ֆիկառօ կը գրէ նաեւ.—

«Արտասովոր չորս ռումբեր նետուած են Չորեքշաբթի օր Փարիզի թրքական դեսպանատան դէմ : Եղեռնափորձին պատասխանատուութիւնը կը պահանջէ «Հայկական Ազատագրման խմբակցութիւնը» :

×

Չենք գիտեր թէ ո՞վ է սա «Հայկ. Ազատագրման խմբակցութիւնը», եթէ անշուշտ նման բան մը գոյութիւն ունի իսկապէս եւ կը խորհինք թէ Ապրիլեան այս օրերուն նման դէպքեր կրնան թրքական գրգռութիւններ ալ ըլլալ : Նախընթացը կայ (1955 Սեպտ.) : Բայց եւ այնպէս եթէ իսկապէս Հայ են նման անպատասխանատու գործերու հեղինակները, կարելի է միայն ողբալ, տրուած ըլլալով որ նման տղայական արարքներ նպաստաւոր ոչ մէկ մթնոլորտ կրնան ստեղծել Հայկ. Դատին հանդէպ : Ընդհակառակն, կրնան ծառայել միայն վնասակար հետեւանքներու, եւ այն ալ այնպիսի շրջանի մը երբ Ֆրանսայի հանրային կարծիքը համակրանքով կ'անդրադառնար Հայկ. Հարցին, Յուշարձանին միջադէպին առթիւ : Եւ մե՛նք Հայ ժողովուրդին որ տէր չունենալով առտուն կանուխ ելլողը ինքզինքին իրաւունք կուտայ իր անունով խօսելու :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 2)

ՊԱՔՈՒՑԻ ՆԿԱՐԻՉԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի Հայաստանի ճարտարապետներու տան մէջ բացումը կատարուած է Պաքուցի նկարիչ Եուրի Սարգսեանի նկարահանդէսին : Նկարիչը 75 գործեր ներկայացուցած է : Ընդհանրապէս ներշնչուած է հայկական յուշարձաններէ եւ գիւղերէ :

×

Ս. ՌԱԽՄԱՆԻՆՈՎԻ ՔԱՆԻ ՄԸ ԳՈՐԾԵՐԸ

Երգահան Ս. Ռախմանինով, որուն ծննդեան հարիւրամեակը նշուեցաւ Հայաստանի մէջ ալ, 1912–1917ի տարիներուն նամակագրութիւն հաստատած է Մարիետա Շահինեանի հետ : Այս վերջինը 1945ին հրատարակեց երգահանին նամակները :

Ռախմանինով ռոմանս մը յօրինած է «Գիշերը իմ այգիիս» մէջ անունով : Երգահանը զայն յօրինած է ըստ Աւ. Իսահակեանի բանաստեղծութեան, ռուսերէնի թարգմանուած Ալ. Բլոկի կողմէ :

Ե. ՉԱՐԵՆՑԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան լոյս ընծայած է Ե. Չարենցի նուիրուած ծաւալուն մենագրութեան մը Ա. հատորը : Զայն պատրաստած է գրականագէտ Սուրէն Աղաբաբեան : Հեղինակը այս հատորով ներկայացուցած է բանաստեղծին արձակն ու չափածոյ գործերը 1910–1920 թուականներու Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան ֆոնին վրայ :

×

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐ

Յունուարէն ի վեր Խորհ. Միութեան զանազան վայրերէն Հայաստան այցելած են 20·000 զբօսաշրջիկներ :

×

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

«Արարատ» 1–0 արդիւնքով յաղթած է Ֆրունզէի «Ալգա» խումբին : Կոլը նշանակած է Նիկոլայ Ղազարեան :

Marc SANGNIER

(Ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ)

Այս չարթուընէ սկսեալ եւ ամբողջ տարուան ընթացքին տօնակատարութիւններով «Մարք Սանիէ Բարեկամութեանց» կոմիտէն (Լէ զ'Ամիթիէ Մարք Սանիէ) աջակցութեամբ Փրանսական պաշտօնական շրջանակներու, պիտի յիշեցնէ Մարք Սանիէի ծննդեան հարիւրամեակը։ Ֆրանսական մամուլն ալ երկարօրէն պիտի անդրադառնայ Մարք Սանիէի ծննդեան հարիւրամեակին, որովհետեւ 19րդ դարու վերջին տասնամեակին եւ 20րդ դարու առաջին յիսուն տարիներուն Մարք Սանիէ, Ֆրանսայի քաղաքական, հանրային, ընկերական եւ կրօնական կեանքին վրայ անմոռանալի դրոշմ մը ձգեց իր գործունէութեամբ։

Ծնած է Փարիզ 1873 Ապրիլ 3ին. թոռան թոռն էր ակադեմական Լանսըլոյի, եւ թոռը մեծահամբաւ փաստաբան Լաշոյի (Տիկին Լաֆարժի երիտասարդ փաստաբանը)։

Հարուստ, կաթոլիկ ընտանիքի մը զաւակն էր։ Իր երկրորդական կրթութիւնը կը ստանայ քոլէժ Սթանիսլասի մէջ։ Փայլուն աշակերտ, իր պատանի հասակէն, դպրոցին գետնայարկին մէջ կը կազմակերպէր պատանեկան հաւաքոյթներ, խօսելու եւ վիճելու համար Փրանսական ընկերային կեանքին, գործաւոր դասակարգին եւ եկեղեցիին մասին։

Այդ տարիքին, հիմնուելով երիտասարդ իր գաղափարակից ընկերներուն վրայ, կ'ուզէ իր մեկուսացումէն դուրս հանել Ֆրանսայի կաթոլիկ հասարակութիւնը, որ չէր ընդուներ հանրապետական վարչաձեւը, ոչ ալ ընկերային բարեփոխութիւնները, եւ որուն մեծամասնութիւնը կը պահէր իր ծայրադոյն աջակողմեան եւ պահպանողական ոգին։

«Քոնքուր ժենըրալ»ի Ֆրանսայի բոլոր լիսէներուն լաւագոյն աշակերտներու մրցումին մէջ կը շահի փիլիսոփայութեան առաջին մրցանակը, փայլուն կերպով կ'անցընէ պաքալորէան և կը պատրաստէ Փոլիթեքնիք զինուորական ճարտարագէտներու վարժարանին մուտքի քննութիւնները կը յաջողի եւ կ'աւարտէ դայն իբր ճարտարագէտ. կը վկայուի նաեւ Փարիզի Փաստաբանական համալսարանէն։ Իր զինուորական ծառայութենէն վերջ, ամբողջովին կը նուիրուի հանրային կեանքին։ Իր հռետորական ձիրքերը մեծ են, հմայիչ անձնաւորութիւն մըն է, խոկական ներշնչող անձ մը։ Իր ընկերներուն հետ միասին կը հիմնէ իր գաղափարները պաշտպանող թերթը, իր իտէալն է «երթալ դէպի ճշմարիտը», կրթել եւ ծառայել ժողովուրդին, եւ քրիստոնեայ երիտասարդութեան մէջ սերմանել սէրը՝ ծառայել քրիստոնէական ոգիով բանուորութեան եւ աշխատող դասակարգին։

1896ին կը հիմնէ «ԼըՍիյոն» (Ակօս) շարժումը։ Դարերէ ի վեր ներշնչումով կաթոլիկ շարժում մը մէջտեղ չէր ելած, եւ առաջին անգամն էր, որ կաթոլիկ ներշնչումով երիտասարդական շարժում մը կը հիմնուէր Ֆրանսայի մէջ։

Փարիզ, Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներուն եւ նոյնիսկ գիւղերուն մէջ բացառիկ խանդավառութեամբ կը տարածուի շարժումը, անդամներուն թիւը կը հասնի 500 հազարի, ինչ որ աննախընթաց էր Ֆրանսայի համար։

Շարժումին մաս կը կազմեն երիտասարդ մտաւորականութեան, եկեղեցականներու, գործաւորներու եւ պաշտօնեաներու զանգուածները։

Ամբողջ վերջին յիսուն տարուան Ֆրանսայի քաղաքական, գրական, զինուորական, եկեղեցական եւ ընկերային ընտրանին մաս կազմած է այս շարժումին։

Տարիներու ընթացքին, Մարք Սանիէ կ'այցելէ գործաւորական թաղերը, կը մասնակցի անոնց հաւաքոյթներուն, կը պահանջէ անոնց կեանքին բարելաւումը, աշխատանքի ժամերուն կրճատումը, օրականներու յաւելում, Կիրակի օրուան հանգիստը, տունը աշխատողներու իրաւունքներու պաշտպանումը, եւ ուրիշ շատ մը ձեռնարկներ որոնք յիսուն տարի վերջ միայն պիտի իրականանային։ Սիյոն շարժումը կը տարածուի նաեւ եկեղեցական շրջանակներու մէջ։

Նոր մթնոլորտ մը ստեղծուած է Ֆրանսայի մէջ. առաջին քայլերը, «քրիստոնեայ ընկերվարութեան»։

Բայց Հռոմի Պապը Պիոս Ժ. ազդուած ֆրանսական աջակողմեան շրջանակներու յարձակողականներէն, 1910ին մասնաւոր նամակով մը, Մարք Սանիէի կը յայտնէ իր մտահոգութիւնը, եւ խորհուրդ կուտայ զգաստութեան։ Բողարկուած դատապարտութիւնն է «Սիյոն» շարժումին։ Մարք Սանիէ, իբր հաւատարիմ կաթոլիկ կ'ընդունի Պապին պատգամը եւ կը լուծէ իր ստեղծած եւ ընդհանրացած շարժումը։

Այդ թուականէն սկսեալ կը ձգէ իր գործունէութեան քրիստոնէական մասը եւ կը նուիրուի միայն քաղաքական գործունէութեան։ Կը հիմնէ «Լա Ժէօն Րեփիւպլիք» քաղաքական շարժումը, իր օրաթերթով կը շարունակէ իր քաղաքական պայքարը։

1914–1918ի պատերազմին կը մասնակցի իբր սպայ, կը վարձատրուի պատուոյ Լեգէոնով եւ «Պատերազմական Խաչ»ով։

Իր ընկերներէն շատերը մեռած են պատերազմի ընթացքին։ Մարք Սանիէ իր շուրջ կը հաւաքէ վերապրող ընկերները, շարունակելու իր քաղաքական գործունէութիւնը։

1920ին կ'ընտրուի Փարիզի երեսփոխան եւ այդ թուականին, ըլլայ երեսփոխանական ժողովին, ըլլայ դուրսը, կը խօսի եւ կը գործէ, վերջնական հաշտութեան մը համար Գերմանիոյ հետ։

Ընդհանուր խաղաղութիւն եւ ազգերու միջեւ բարեկամութիւն կը քարոզէ, բայց ժամանակը չէ եկած տակաւին. աջակողմեանները միշտ բուռն պայքար կը մղեն իր դէմ. կ'ենթարկուի յարձակումներու։ 1924ին չի վերընտրուիր իբր երեսփոխան, եւ այդ թուականէն սկսեալ ամբողջովին կը նուիրուի խաղաղասիրական պայքարին։

1926ի ամառը, Փարիզէն 50 քիլոմեթր հեռու, Պիէռվիլի իր հողերուն վրայ կը կազմակերպէ «միջազգային համագումար» մը, խաղաղութեան համար։ Կը մասնակցին տասնեակ հազարաւոր Գերմաններ եւ Եւրոպայի միւս երկիրներու պատգամաւորներ. կը բնակին վրաններու տակ։ Համաժողովը մեծ յաջողութիւն կ'ունենայ. կը տեւէ տասը օր։ Ֆրանսական կառավարութիւնը կը հովանաւորէ եւ կ'օժանդակէ համաժողովին. կառավարութեան անդամները, հանրային գործիչները, բարձրաստիճան եկեղեցականներ կը մասնակցին համագումարին։

Մարք Սանիէ կը մասնակցի եւ կը խօսի բոլոր միթինկներուն Փաշիստ ռէժիմներու և անոնց հալածանքներուն դէմ։ Ֆրանսայի մեծագոյն հռետորներէն մին է. իր ամբողջ հմայքով կը պաշտպանէ բռնապետութեան զոհերը։

1935ին կը հիմնէ «Երիտասարդական Օթեւանները» (Օպէրժ տը լա ժէօնէս), հիմնելով օթեւաններ Ֆրանսայի ամէն կողմը, կը նուիրէ առաջին օթեւանը Պիէռվիլի մէջ։ Մեծ սէր ունի երիտասարդութեան հանդէպ եւ յոյս, որ անոնք փոխեն մթնոլորտը։

Հիթլէր եւ իր ռեժիմը մեծապէս կը մտահոգեն զինք, կը նախատեսէ պատերազմը, բայց իր ճիգերը ոչ մէկ արդիւնք կուտան։ Դժբախտ է տեսնելով Գերմանիոյ վիճակը։ 1939ի պատերազմին դարձեալ կը զգլի իր գործունէութիւնը։

Գերմանական գրաւման շրջանին, Փարիզի իր պաշտած թերթերուն տպարանները զաղտնի կ'աշխատին տպելու «Րէզիսթանս»ի թերթերը։ Կը ձերբակալուի Գերմաններէն եւ կը բանտարկուի Ֆրէնի բանտը։ Բայց Կէսթափօն չի համարձակիր զինքը Գերմանիա ղրկելու։

Ֆրանսայի ազատագրմամբ, Մարք Սանիէ կը դառնայ առաջին կարգի քաղաքական անձնաւորութիւն մը. իր հետեւորդներն են որ կը հիմնեն էմ. էռ. Փէ. կուսակցութիւնը (Քրիստոնեայ Ընկերվարականներ)։ Մարք Սանիէ հակառակ իր յառաջացած տարիքին եւ առողջական պէշ վիճակին, կը նշանակուի պատուոյ նախագահ այդ կուսակցութեան։

1946էն սկսեալ միշտ կ'ընտրուի Փարիզի երեսփոխան, իր մասնակցութիւնը միշտ փայլուն է. կը յարգուի բոլորէն առանց կուսակցական խտրութեան։ Երջանիկ է որ իր գաղափարները կը յաղթանակեն։ Պելժիա, Գերմանիա, Իտալիա, կառավարութեան գլուխները իր հետեւորդներն ու բարեկամներն են։

1950ի ակիզբը, սրտի տկարութեամբ անկողին կ'իյնայ եւ Հոգեգալուստի Երկուշաբթին կը վերջանայ իր կեանքը։

Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'որոշէ ազգային յուղարկաւորութիւն կատարել, եւ Նոթր Տամի մայր եկեղեցիին մէջ, Ծերակոյտին եւ Երեսփոխանական ժողովին նախագահները, կառավարութիւնը իր ամբողջ կազմով, հարիւրաւոր երեսփոխաններ բոլոր կուսակցութիւններէն, եւ Փրանսական դրեթէ բոլոր կազմակերպութիւնները կը մասնակցին իր յուղարկաւորութեան։ Ներկայ էին նաեւ շատ մը դեսպաններ եւ օտար երկիրներու ներկայացուցիչներ, Փարիզի ժողովուրդը եւ իր ընկերները, հետեւորդները ներկայ են վերջին յարգանքին։ Կ'արժանանայ նաեւ զինուորական պատիւներու։ Իր այրիին փափաքով, դագաղին շուրջ կը կենան Հայ Արիները, եւ 14 տարեկան Հայ Արի մը կը կրէ բարձիկի մը վրայ Մարք Սանիէի շքանշանները։

Այսօր, Փարիզի եւ իր շրջաններուն մէջ, գաւառի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ հարիւրաւոր պողոտաներ, հրապարակներ կան որոնք Մարք Սանիէի անունը կը կրեն։

Մարք Սանիէ, հարուստ ծնաւ, բայց իր ամբողջ հարստութիւնը տուաւ իր գաղափարներու իրականացման պայքարին. իր շնորհիւ Փրանսական եկեղեցին դուրս ելաւ իր մեկուսացումէն, եւ ընդառաջ գնաց դէպի աշխատաւոր դասակարգը։ Պաշտպանը հալածուածներուն, պայքարի ախոյեան ընկերային արդարութեան, Մարք Սանիէ պիտի մնայ մեծագոյն անուններէն մին, որ իր ամբողջ կեանքը նուիրեց մարդկութեան եւ աշխատաւոր դասակարգին։

×

Իր կեանքին ընթացքին, Մարք Սանիէ շատ անգամ մասնակցած էր եւ խօսած Հայկական Դատին ի նպաստ կազմակերպուած հաւաքոյթներուն, բայց յատկապէս մօտէն ճանչցաւ Հայութիւնը, երբ 1926ին Հայ Արիներու խումբ մը բանակեց Պիէռվիլ Միջազգային Խաղաղասիրական հաւաքոյթէն վերջ։

Այդ թուականէն սկսեալ, եւ մինչեւ 1939ի պատերազմը, ամէն տարի Հայ Արիները կը բանակէին Պիէռվիլ, ճանչցուելով բոլոր ազգերու ներկայացուցիչներէն եւ կամ բանակող ուսանող կամ սկաուտ խումբերը։ Հայ Արիները Պիէռվիլի հարազատները դարձած էին։

Մարք Սանիէ ամէն տարի ներկայ կ'ըլլար Հայ Արիներու հանդէսներուն, եւ շատ անգամ կը խօսէր։ 1946ին երբ Հայ Արիներու գոյութիւնը վտանգուած էր

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ 900 ՕՐԵՐԸ

ԲՈՑԱՎԱՌ ՔԱՂԱՔ–

— Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, ինչե՞ր կը խօսիս։ Ինծի նայէ, երբեք չեմ կորսնցուցած ապրելու փափաքս։ Նոյնիսկ սկսած եմ հաւաքածոներ կազմել։

Բացատրեց թէ խենթ ու խելառ սովորութիւններ ունէր հիմա, սկսած էր հաւաքածոներ ընել, կոճակներու, քարտերու եւ վարդի հունտերու։ Ծանօթներէն մէկը խոստացեր էր ղրկել իրեն շատ գեղեցիկ վարդի մը հունտը «խաղաղութեան փառքը», բայց դժբախտաբար ընտրուած վառեր էին բուժարանին փայտէ ցանկապատը։

Գարնան նոր մը պիտի չինէին, եւ անոր եզերքին ի վեր որոշած էր տնկել իր հունտերը։

— Հիմա, աւելցուց, պէտք է որ այլեւս պառկիս։ Քունը ամէնէն կարեւոր բանն է։ Եւ յետոյ պիտի տեսնես թէ ինչպէս ցանկապատին եզերքն ի վեր պիտի հասցնեմ իմ փափաքած գեղեցիկ վարդերս։ Խաղաղութեան փառքը։

Օլկա երկարեցաւ բազմոցին վրայ, եւ սկսաւ դիտել հօրը ձեռքերը որոնք կը մնային սեղանին վրայ անշարժ, մոմին երերուն բոցով լուսաւորուած... Ռուս բժիշկի մը ձեռքերը... Ձեռքերը վիրաբոյժի մը որ հազարաւոր կեանքեր փրկած էր մահուան ճիրաններէն, ձեռքեր որոնք չինած էին այդ աստիճանները սարին վրայ, եւ որ այժմ կ'ուզէին հասցնել չտեսնուած բուրումնաւէտ ծաղիկներ...։

«Այո, խորհեցաւ Օլկա, պիտի տեսնեմ հօրս հասցուցած վարդերը։ Ամէն ինչ իր բնած ձեւովը պիտի ընթանայ»։

ԴՈՍՏՈՅԵՒՍԿԻԻ ՄՈՒԹ ԳՈՒՀՆԵՐԸ

Յարդի շուկան կը գրաւէր Լենինկրատի կեդրոնը։ Երկու հարիւր տարի շարունակ անոր վրայէն եկած անցած էին չորս եզանակներու սայլորդներ, շրջուն փերեզակներ, փայտեայ կրպակներ, ծաղիկի վաճառորդներ եւ պոռնիկներ։ Պատերազմէն առաջ հոն կը կազմակերպուէր մեծ շուկայ մը ուր գիւղացիներ կուգային ծախելու համար իրենց արտադրութիւնները։ Թէեւ բաւական ժամանակէ ի վեր փակուած էր ան, բայց երբ սովը օրէ օր ծաւալեցաւ, հոն սկսան կրկին վաճառել ամէն տեսակի պարէններ։

Երբ ձմեռը վրայ հասաւ, յարդի շուկան դարձաւ Լենինկրատի ամէնէն ոգեւորեալ վայրը, սակարան մը ուր դրամատոմսերը որեւէ արժէք չէին ներկայացներ։ Հացն էր որ հոն դրամի դեր կը կատարէր, եւ քիչ մըն ալ վոտքան։

Ամէն տեսակ բան կը ծախուէր հոն։ Խոժոռ դիմագծերով մարդիկ, գաւաթներու մէջ լեցուցած կը ծախէին հող մը զոր հանած էին Պէտաեւի այրած մթերանոցներուն գետնէն։ Հրդեհին պատճառաւ հոն գտնուած շաքարը հալած եւ խառնուած էր հողին հետ։ Երբ հրդեհը ամբողջովին մարեցաւ, Պաւլով (պարենաւորման տնօրէնը) իր մարդիկը ղրկեց հոն որպէսզի զատեն հողին խառնուած շաքարը, բայց դեռ թոներով կը մնար լուծուած մասուններու հողին ու մոխիրին մէջ։ Աւելի վերջ բահ ու բրիչով մարդիկ գացին այդ տեղերը եւ սկսան փորել։ Անոնք հիմա գաւաթը հարիւր ռուբլիի կը ծախէին մէկ մեթր խորութենէ առաջացած հողը, եւ յիսուն ռուբլի կ'ուզէին աւելի խորերէն առնուածին համար։

Այդ շուկային մէջ կարելի էր գտնել նաեւ փայտի ալքոլ։ Զայն վաճառողները կը հաւաստէին թէ այդ խմիչքը վնասակար չէր դառնար եթէ զայն թորէին վեց թանձր կտաւներէ անցընելով։ Կը ծախէին նաեւ ակռայի խիւս, զոր նշայի հետ խառնելով կը գործածէին կարկանդակ պատրաստելու։ Հոն կարելի էր տակաւին գտնել հաց, երբեմն ամբողջ կլորակ մը նոյնիսկ։ Բայց վաճառողները շատ կասկածոտ էին եւ խիստ զգուշաւոր կերպով կը պահէին զայն իրենց վերարկուներուն տակ։ Անոնց վախը ոստիկաններէն չէր, այլ սովալլուկ այն գողերէն, որոնք ամէն վայրկեան պատրաստ էին դանակ մը երեւան հանելու։

Յարդի շուկային ետին կը տարածուէր գուհներու լաբիւրինթոս մը։ Հոն է որ Դոստոյեւսկի գրած էր իր Ոճիր ու Պատիժը, հոն կը բարձրանար Կարամազոֆ Եղբայրներու բնակարանը։ Դարձեալ հոն է որ 19րդ դարուն աղմկոտ կապելաներ եւ չարաշուք թաքստոցներ ապաստան կ'ընծայէին շատ մը մարդոց, որոնք յաճախ ողջ դուրս չէին ելլեր այդ տեղերէն։

Վոտքայի, ծխախոտի եւ աժան անուշահոտութիւններու հոտէն ապականած այդ թաղը ժամանակին եղած էր գողերու, խաբեբաներու եւ մարդասպաններու նախասիրած վայրը։

ՀԵՐԻՍԸՆ ՍԱԼԶԲԸՐԻ

(Շար. – 27)

«Տիեզերքի միակ խելացի էակները մենք չենք»

կ'ըսէ Փրոֆ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

—0—

Ա.

ԽՄԲ.— Տոմենիքա տէլ Քուրիէրէ շաբաթաթերթը, փետր. 6էն սկսեալ յօդուածաշարք մը հրատարակած է, ուր գլխաւորաբար լոյսեր կը տրուին խորհրդային գիտական եւ մանաւանդ՝ աստղագիտական աշխարհէն: Ստորեւ կուտանք առաջին յօդուածը, որ կը վերաբերի Հայաստանի գիտնականներուն: Յօդուածին հեղինակները են երկու ամերիկացի լրագրողներ:

ԵՐԵՒԱՆ (Հայաստան).— Մեծղի հեռադիտակի մը շուքին՝ խորհրդային աստղագէտը կը խօսի մեզի, իր բառերը հազար արձագանգներով կը թնդան՝ Հայաստանի Բիւրականի դիտարանի պողպատէ հսկայ գմբէթին տակ, որոնք իրենց կարեւորութեամբ արժանի են մեծատառ խորագիրներու՝ ամբողջ էջի մը վրայ:

Ահաւասիկ. «Արտաքին անջրպետէն ղրկուած նշաններ ուրիշ քաղաքակրթութենէ մը՝ պէտք է մեզի միշտ աւելի աճուն սաստկութեամբ եւ յաճախութեամբ հասնին, նկատի առած որ ուրիշ մոլորակներու վրայ ալ այլեւս կը հասկնան թէ աշխարհի մէջ խելացի էակներ կը բնակին: Տիեզերքի միակ խելացի էակները մենք չենք: Եթէ «անոնք» մեզ երբեք նկատի առած չեն, անտարակոյս հիմա սկսած են, մեր ներկայութիւնը յայտնուած է ձայնասփիւռային եւ հեռատեսիլի արձակումներու զարգացումով որոնց քանակը միլիոնով կրկնապատկուած է այս վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին: Համոզուած եմ թէ վիթխարի յաջողութեան մը նախօրեակին կը գտնուինք՝ միջմոլորակային հաղորդակցութեան ասպարէզին մէջ, հարցը այլեւս չի կայանար գիտնալու թէ արդեօք հոն ուրիշ գոյութիւն մը կայ այլ թէ ինչպէս կարելի է առաջին խօսակցութիւնը հաստատել: Ամէն բանէ առաջ մեզի դիտարան մը պէտք է Լուսնի վրայ եւ կը յուսամ ես ըլլալ այդ նախընտրեալը: Թերեւս դեռ քանի տարի պէտք ըլլայ, մէ՞ղք, որովհետեւ հիմա է որ պէտք ունինք:

Աւելորդ է ըսել թէ միջին մեծութեամբ հեռադիտակ մը անգամ բաւարար է տեսնելու միջմոլորակային նշանները, որ Երկրիս վրայ կրնանք միայն հաւատալ զանոնք տեսնել եւ կամ զգալ անոր ներկայութիւնը»:

Մեր խօսակիցը դասատու Լուսիկ Միրզոյեանն է՝ Վիկտոր Համբարձումեանի օգնականը, որ այս դիտարանի տնօրէնն է. Միրզոյեան զուարթ մարդ մըն է, յաղթանդամ, ճակատը բացուած, ուշադիր եւ վառվռուն աչքերով. մեր ռուսերէնը շատ լաւ կը հասկնայ, բայց ինք բծախնդրութեամբ՝ ճշգրիտ եւ հիանալի անգլերէնով կը խօսի մեզի: Դիտարանը՝ ամբողջացած 1956ին, 1500 մեթր բարձրութեան վրայ կը գտնուի, Երեւանէն 25 քիլոմեթր դէպի հիւսիս՝ Աստուածաշնչական Արարատ լերան դիմաց (ուր Նոյի տապանը ջրհեղեղէն ետք ցամաք ելաւ), որ հորիզոնին վրայ աչքի ծայրով կը նայի Թրքական սահմանագլուխի ետեւէն, Երկրիս նուազ ամպոտ տեղերէն մին է:

Այս դիտարանէն է որ երկու աստղաբաշխները գտած են թէ շարունակ նոր աստղեր կը ծնին՝ խումբով, ասոնցմէ քանի մը հատը արձանագրուած են, որոնք հազար տարիէ աւելի կեանք ունին, այսինքն մեր Արեւէն հարիւր անգամ աւելի երիտասարդ: «Մենք Հայերս, կը մեկնէ ժպտելով Միրզոյեան, երեք հազար տարիէ ի վեր լաւ աստղաբաշխներ եղած ենք եւ գրեթէ վստահօրէն մենք պիտի ըլլանք Երկրիս բնակիչներուն արտաքին աշխարհէն ղրկուած առաջին պատգամը ստացողները. այն ատեն մեր մոլորակի պատմութեան երկրորդ գլուխը պիտի սկսի:

Հայաստան հասնիլ՝ խորհրդային դիտարանի մը մէջ՝ մեր նախատեսածէն նուազ դիւրին եւ նուազ ալ դժուարին եղաւ, բաւարար էր պէտք եղած ծանօթութիւնները ունենալ: Ամէն ինչ քանի մը ամիս առաջ էր կը սկսէր՝ ամերիկեան «Նէշընըլ Ինքուաիրըր» շաբաթաթերթի պաշտօնարաններուն մէջ, որուն խմբագիրն եմ: Փիլ Տիգի հետ կը խօսէի խորհրդային գիտնականներու կատարած յառաջդիմութիւններու մասին՝ արտերկրային հաղորդակցութիւններու ասպարէզին մէջ եւ այսպէս գաղափարը ունեցանք Ռ.Ս.Ս.Հ. երթալ, յաջողիլ մոլորակային դիտարանները այցելել եւ տեսնել գիտնականները որ ընդհանրապէս օտարներու հետ չեն խօսիր դեռ աւելի Ամերիկացիներու հետ: Մենք, սակայն, ռուսերէն կը խօսինք, ինչ որ բաւական կարեւոր է նոյնիսկ եթէ որոշ շեշտով մը որ սակայն կարելի է իբրեւ «ներքին» ընդունիլ քանի որ 120 միլիոն խորհրդայիններ 80 զանազան շեշտերով կը խօսին: Մեր ռուսերէն խօսիլը մեծ առաւելութիւն մըն է, որովհետեւ իրենցմէ մէկը կարելի է կարծուիլ եւ հետեւաբար շատ մը դուռեր բաց կամ բացուելիք գտնել, որ այլապէս արգիլուած կը մնան: Միւս կողմէ, տարիներու ընթացքին, այլեւս ընկերակցական հիանալի յարաբերութիւններ ունինք խորհրդային լրագրողներու հետ, որոնցմէ ոմանք կարեւոր են, ճիշդ այնպէս ինչպէս Արեւմուտքի մէջ մեզմէ մէկու մը կրնայ պատահիլ:

Ժամանակը նպաստաւոր էր, Նիքսըն դեռ նոր այցելած էր Մոսկուա եւ բարեկամական յստակ մթնոլորտ մը կար: Այսպէս կարելի եղաւ քանի մը վայրկեանէն արբանեակի ճամբով հեռաձայնել եւ խորհրդային ընկերակիցներու հետ խօսիլ, այնքան լաւ որ եթէ մեր քովի սենեակը գտնուէին՝ կարելի պիտի չըլլար: «Պարզ է որ խորհրդային աստղաբաշխներու հետ խօսիլ, որո՞ւն հետ օրինակ»: Պատասխանը անմիջական եղաւ՝ Մոսկուայի մէջ գտնուող խորհրդային անջրպետի Հաստատութեան Շըքլովսքի Իոսիֆ եւ Նիքոլայ Գարտաշեւ ուսուցչապետներուն հետ, Կորքիի աստղաբաշխային դիտարանի ղեկավար ուսուցչապետ Վսեվոլոտ Թրոյցքիի հետ, ինչպէս նաեւ Հայաստանի մէջ գտնուող Բիւրականի հռչակաւոր դիտարանի ղեկավար ուսուցչապետ Վիկտոր Համբարձումեանի հետ: Կ'ուզէինք նաեւ այցելել այս երկու դիտարանները: Քանի մը օր ետք պատասխանը հասաւ, միշտ արբանեակի ճամբով. «Զորս գիտնականներուն հետ հանդիպումի արտօնագիր շնորհուած ինչպէս նաեւ Բիւրականի համար, բացարձակ ոչ Կորքիի համար քանի որ զինուորական գօտի է, բայց Թրոյցքին Մոսկուա պիտի գայ ձեր հետ խօսելու համար, սակայն շուտ եկէք»: Այն ատեն է որ պիւրոքրասին մէջտեղ մտաւ, Ուաշինկթընի Ինթուրիսթը շուտով ոչ ըսաւ՝ զբօսաշրջիկներու համար ոչ մէկ ազատ տեղ կար Մոսկուա, ինչ որ հաստատեց Ուաշինկթընի հիւպատոսարանի պաշտօնեան աւելցնելով թէ ամէնէն քիչ երկու ամիս հարկ էր սպասել: Ստիպուեցանք կրկին, միշտ արբանեակի ճամբով հեռաձայնել՝ Մոսկուայէն օգնութիւն խնդրելու համար, խօսելով անշուշտ պէտք եղած անձերուն հետ:

(Մնացեալը յաջորդով)

սկաուտական միջազգային աշխարհին մէջ, Մարք Սանիէ ընդունեցաւ պատուոյ նախագահ դառնալ Հայ Արիներու Միութեան, եւ մեծապէս նպաստեց Հայ Արիներու Միութեան շարունակութեան եւ բարգաւաճման:

Կատարեալ հայասէր մըն էր, անկեղծ եւ նուիրուած: Ամէն տեղ կը ջանար սէր եւ բարեկամութիւն ստեղծել Հայութեան հանդէպ:

Իմ գործակցութիւնս, ամբողջ 25 տարի իր ձեռնարկներուն, միջազգային գետնի վրայ, երիտասարդական օթեւաններու հիմնարկութիւն եւ ուրիշ շատ մը ծրագիրներու իրականացման համար, ինծ առիթը տուին աւելի լաւ ճանչնալու զինքը եւ մեր բարեկամութիւնը տեւեց մինչեւ իր մահը:

Իր բացառիկ իմացականութեամբ, մարդասէր եւ խանդալից, Մարք Սանիէ կը պատկանի այսօր Ֆրանսայի նոր ժամանակներու պատմութեան իբր ներշնչողը եւ հիմնադիրը Քրիստոնեայ Ընկերվարութեան, եւ մեծ ռահվիրան խաղաղութեան եւ արդարութեան ի նպաստ մղուած բոլոր պայքարներուն:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՆՀԱՒԱՏԱԼԻ, ԲԱՅՑ ԻՐԱՒ

ՆՈՐՈՒ

ԱՄԷՆԷՆ ՊԶՏԻԿ ԵՒ ԱՄԷՆԷՆ ՀԱՐՈՒՍՏ ԱՆԿԱԽ ԿՂԶԻՆ

—0—

Երբ Անգլիոյ Թագուհին կ'ընդունէր ու կը մեծարէր Նորու անկախ կղզիի Թագաւորը, անգլիացի ժողովուրդը զարմանքով հարց կուտար «ո՞ւր կը գտնուի այս կղզին»: Անշուշտ կարելի չեղաւ այս հարցումին պատասխանը ստանալ աշխարհի քարտէսէն, որովհետեւ կղզին այնքան փոքր է, որ քարտէսի մը վրայ կէտէ մը աւելի պզտիկ է եւ աննշան:

Նորու կը գտնուի Խաղաղական ովկիանոսի մէջ, Աւստրալիայէն ոչ շատ հեռու: Թէեւ պզտիկ, բայց ան ունի 3100 թուխ բնակիչներ, որոնք կը բաժնուին? իւրայատուկ են իրենց սովորութիւններով, սպրելակերպով ու նկարագրով:

Կղզին, որուն տարածութիւնն է միայն ութ քառակուսի մղոն, գրեթէ ամբողջութեամբ փոսֆաթ է: Ինչպէս ծանօթ է, փոսֆաթը կը վերածուի քիմիական պարարտանիւթի եւ կը ծախուի տարեկան 5 միլիոն սթերլինի շահ մը ձգելով կղզիին: Այս շահէն իւրաքանչիւր ընտանիքի տարեկան միջին մուտքը կ'ըլլայ ութ հազար սթերլին:

Բնակիչները, ապահոված ըլլալով իրենց ապրուստը, չեն զիջանիր յանձն առնել դժուարին աշխատանքները փոսֆաթի փոխադրութեան: Անոնք վարձած են Հոնկ-Քոնկցի աշխատաւորներ, իսկ իրենք պարզապէս... ոչինչ կ'ընեն: Կը գրաւեն ինքնաշարժներ գնելով եւ պտըտելով կղզիին մէջ, որուն ամբողջ շրջանը կարելի է ընել կէս ժամուան ընթացքին: Երբ ինքնաշարժ մը հին է, կը ձգուի անկիւն մը ու կը գնուի նոր մը, ինչպէս պիտի գնէին զոյգ մը կօշիկ:

Կղզիին մէջ կը ծախուին նաեւ ժամացոյցներ, նաւակներ, սթերէոֆոնիք ձայնասփիւռներ եւ այլ գործիքներ, նաեւ տուրքէ զերծ ուիսկի եւ շամփանեայ: Տուները, հիւանդանոցները եւ դպրոցները բոլորովին ձրի են անշուշտ:

Նորուցին չափազանց ատատաձեռն է, ու կը վշտանայ երբ կը մերժուի: Ան դոհ կ'ըլլայ երբ ուեւէ անձ իրմէ պահանջէ նուէր մը, նոյնիսկ եթէ նուէրը ըլլայ ամերիկեան շքեղ ինքնաշարժ մը:

Կը պատմուի թէ ավստրալացի? ուսուցիչ մը իր երկիրը վերադարձին հետը տարած է տեղացիի մը ինքնաշարժը՝ առանց արտօնութեան: Ժամանակ մը ետք, զգալով իր սխալը եւ անոր ծանրութիւնը, ներողամտութեան նամակ մը յղած է դոնի տիրոջ: Շաբաթ մը ետք Նորուցին նոր ինքնաշարժ մը ղրկած է ուսուցչին:

Քաղեց՝ ԹԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (150)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ՆԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

— Ցաւ կը զգա՞ս, հարցուց Փօլ Հարման:

— Այո, ցաւ կը զգամ, շատ ցաւ կը զգամ...

Երկու խոշոր արցունքներ սահեցան թշուառական մարդուն այտերէն, որուն մէջ իբր մարդկային զգացում հայրութիւնը միայն գոյութիւն ունէր:

— Ո՞ւր ցաւ կը զգաս, թոթովեց հայրը:

— Սրտիս մէջ:

Ժիւլ Լապրուի մարդասպանը սարսռաց:

— Մինչեւ հիմա, ո՛չ ինծի եւ ո՛չ ալ բժիշկին բան մը չէիր ըսած:

— Որովհետեւ նոր է...: Հայր, այսօր խոստովանութիւն մը պիտի ընեմ քեզի, ու բոլորովին ճշմարտութիւնը պիտի ըսեմ, յարեց Մէրի, գլուխը ծռելով:

— Խօսէ սիրելիս:

Մէրի իր հօրձեռքերը բռնեց, ու անոր ուղղելով արտասուալից աչքերը, ըսաւ.

– Իմ ամենամեծ տառապանքս այն է որ կը վախնամ քեզի վիշտ պատճառելէ: Ես լաւ հասկցայ որ դուն փայլուն ամուսնութիւն մը կ'երազէիր ինծի համար:

— Ճիշդ է: Ես կ'ուզեմ որ բոլոր կիներուն նախանձը շարժող բարձր դիրք մը գրաւես:

— Այդ փառասիրութիւնը ունենալու չես այլեւս, որովհետեւ քու անուրջներուդ իրականացումը անկարելի է: Միակ ամուսնութիւն մը կրնայ երջանկութիւն պարգեւել ինծի: Եթէ չիրագործուի ան, երբեք պիտի չամուսնանամ: Երկու ամիսէ ի վեր կը տառապիմ, հոգիս լեցնող գաղտնիքը քեզմէ ծածկելուս համար...: Մէկը կը սիրեմ:

Ժաք Կարօ ամբողջ մարմնովը սարսռաց ու գոչեց.

— Լիւսիէն Լապրուն, այնպէս չէ՞:

— Գիտէի՞ր, թոթովեց Մէրի, հօրը կուրծքին վրայ ծածկելով գլուխը:

— Գուշակած էի:

— Այո՛, զան կը սիրեմ... կեանքէս աւելի կը սիրեմ, բացի քեզմէ, ու միշտ պիտի սիրեմ զայն:

Փօլ Հարման ալ աղջկանը պէս գունատած էր:

Խեղճ աղջիկս, անխորհուրդ բան է այդ սէրը...:

— Օ՛հ, այդ բանը մի՛ ըսեր ինծի, յարեց մանկամարդ աղջիկը: Աշխարհի մէջ ո՛չ մէկ բան կրնայ սրտէս խլել սէր մը, որ այսուհետեւ իմ կեանքիս մաս կը կազմէ: Ինչո՞ւ անխորհուրդ ըլլայ այս սէրը: Իրաւ է որ Լիւսիէն Լապրու աղքատ է, ու մենք հարուստ ենք: Բայց ի՛նչ փոյթ: Լիւսիէն աննշան ծագում մը ունի, բայց մենք ազնուականութեա՞ն կը պատկանինք: Լիւսիէն տաղանդ, արիութիւն, կամք, հետեւաբար ապագայ ունի: Կը սիրեմ զայն: Եթէ այդ բաներն ալ չունենար, դարձեալ պիտի սիրէի զայն: Հա՛յր, դուն չես ուզեր որ քեզմէ բաժնուիմ: Լաւ ուրեմն, Լիւսիէն քու ընկերդ ըլլալէն յետոյ, միշտ քովդ պիտի մնամ: Այսօրուընէ աւելի ներքնակենցաղ, ընտանեկան յարկ մը պիտի ունենաս: Ան ալ քեզ պիտի սիրէ ինծի պէս:

Ժաք Կարօ լուռ կը մնար:

— Հա՛յր, կը սիրե՞ս զիս, հարցուց մանկամարդ աղջիկը:

— Անշուշտ, պաշտելի աղջիկս: Ինչո՞ւ այսպիսի հարցում մը կ'ընես:

Ու Ժիւլ Լապրուի սպաննիչը սրտին վըրայ սեղմեց Մէրին, հայրական զօրավոր փղձկումով մը:

— Ուրեմն չես ուզեր որ մեռնիլս տեսնես:

— Ի՛նչ կ'ըսես: Կեանքս պիտի զոհեմ, քու կեանքդ փրկելու համար:

— Ոչ թէ կեանքդ զոհելու, այլ Լիւսիէնը իբր զաւակ ընդունելու վրայ կը դառնայ խնդիրը: Եթէ ուզես, վստահ եմ որ առողջութիւնս պիտի վերստանամ: Եթէ մերժես, ա՛հ, դուն սպաննած պիտի ըլլաս զիս...: Կը մերժե՞ս:

Փօլ Հարման երկու ձեռքերուն միջեւ առաւ գլուխը: Իրեն այնպէս կը թուէր որ գանկը պիտի պայթէր:

— Սիրեցեալ աղջիկս, սիրուն զաւակս, այդ բանը մի խնդրեր ինձմէ:

— Ինչո՞ւ:

— Լիւսիէն Լապրու քու ամուսինդ չի կրնար ըլլալ:

— Սակայն, անկէ զատ ուրիշ ամուսին չեմ ուզեր... ուրիշ ամուսին պիտի չընդունիմ:

Մէրի սրտին տարաւ ձեռքը, ու շունչի պէս տկար ձայնով մը ըսաւ.

— Պիտի չմոռնամ զայն, ու պիտի մեռնիմ:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Միշէլ Թօփալեան, Տէր և Տիկ. Կարապետ Աբրահամեան, Տէր և Տիկ. Պերճ Աբրահամեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց կնոջ, զաւկին եւ քրոջ՝

ԱՆԱՀԻՏ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Աբրահամեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11·15ին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ Կարապետ եւ Պերճ Աբրահամեան Այնճարի դպրոցին կը նուիրեն 100 Ֆր., Որբերու Օգնութեան Մարմնին 50, Ուսանողներու Օգն. Ֆոնտին՝ 50, Մոնմորանսիի Հանգստեան տան 50, Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապ. Խաչին 50, Անիէռ – Պուա Քոլոմպի դպրոցին 50 եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման 50 Ֆր.:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

ՍԱՐՍԷԼ.— Պ. Մանուէլ Պետրոսեան եւ Տիկին Արշալոյս Աւագեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Ապրիլ 8) Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց կնոջ եւ քրոջ՝

ԱԶՆԻՒ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Տէր-Ղազարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տէր-Ղազարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Առաքելեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի 8 Ապրիլ առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին իրենց մօր, մեծ-մօր եւ քրոջ

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ-ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Առաքելեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ինչպէս նաեւ իրենց հօր՝

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐ-ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս տխուր առթիւ Տիկին Անանիկեան 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Ալեքսան Զերչեանի մահուան առթիւ.— Տիքպիյքեան եւ Մինասեան ընտանիքներ 100 Ֆր., Վրէժ Ելքովանեան եւ Փիլիկ Սվաճեան 50ական Ֆր., Կարպիս Գողայեան 40, Յ. Սարգիսեան, Ագնէս Սվաճեան, Լութֆիկ Սարգիսեան 20ական, Կարպիս Լեւոնեան, Լեւոն Լեւոնեան, Ալպէր Գույումճեան, Հոփփիմէ Մարկոսեան 10ական Ֆր.:

ԾԱԽՈՒ Է

ALFORTVILLE
Rue Véron. A vendre ds im.
ravalé, 2 p.+cuis. pos. WC, dche
Av. 15.000 cpt+chg. crédit
Propriétaire hres repas 255.00.35

ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Սունդուկեան պետական դրամաթիկական թատրոնի նուիրուած երեկոյ, կազմակերպուած Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան կողմէ, Ապրիլ 6, Ուրբաթ երեկոյ, Մէզոն տէ Սանթրօ, 8 Ռիւ Ժան-Կուժոն:

Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ
Կը խօսին
ԱՏՐԻՆԷ ՏԱՏՐԵԱՆ եւ Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Ունկնդրութիւն երգապնակով Խաթաբալայէն: Երգեր՝ Օր. Անահիտ Սվաճեանի կողմէ: Մենախօսութիւն՝ Օր. Սոնա Վարդանեան:

Կը մասնակցի Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ.Բ.Ը.Մ.ի Երիտասարդաց Ակումբին կողմէ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍ ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

շիրիմին առջեւ
Փեր-Լաշէզի գերեզմանատուն
Զոհուած մտաւորականներու երկերու արտասանութիւն
Կիրակի Ապրիլ 15ին
ժամադրութիւն ժամը 10·30ին, Մեթրօ Կամպեթթա

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՍԵՄԻՆԷՐԸ

Ապրիլ 21, 22 եւ 23 Սէն-Ժերմէն-օ-Մոն Տոռ, Լիոնէն 40 քիլոմեթր Օպերժ տը լա Ժէօնէսի մէջ, տեղի կ'ունենայ առաջին միջ-շրջանային սեմինէրը:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական Վարչութիւնը կազմակերպած է այս կարեւոր համագումարը: Երեք օր շարունակ օրակարգի հարցն է.—

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

որու շուրջ պիտի արտայայտուին Փարիզէն, Մարսէյլէն եւ կեդրոնական Ֆրանսայէն մասնակցող երիտասարդներ:

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Ապրիլ 7, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Կապոյտ Խաչի դպրոցի սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբը կը կազմակերպէ վիճաբանական դասախօսութիւն մը այս Շաբաթ (Ապրիլ 7) ժամը 20·30ին:

Նիւթ՝ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ, 40, Ռիւ Վիքթոր Ֆոժիէ:

Մուտքը ազատ է:

Entreprise de Peinture

Robert NIGOGHOSSIAN

31, Rue de Cambronne
75015 Paris
Tél. : 273-21-01

* *papiers peints*
* *peintures*
* *ravallements*
* *tapisserie*
* *décoration*

Fermé Dimanche et Lundi

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը որոշած է իր հիմնադրութեան 55րդ տարեդարձին առթիւ ուխտագնացութիւն մը կատարել Հայրենիք, տօնելով Զատիկը եւ ոգեկոչելով Ապրիլեան յիշատակը

ԱՊՐԻԼ 17էն 27

Այս ուխտագնացութեան մասնակցիլ փափաքող ընկերներն ու համակիրները կրնան արձանագրուիլ Գէորգ Պագըըր-ճեանի մօտ՝

35, Ռիւ տը Թրէվիզ

Յետագային մանրամասնութիւններ:

Փարիզ (9րդ)

Առաջին կարգ երթուդարձ՝ 1850 Ֆր.

Առանձին սենեակ փափաքողներուն, օրական 30 Ֆր. յաւելում:

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

OPERA-COMIQUE
Կիրակի, Մայիս 13, ժամը 17ին
Կը նախագահէ Ծերակոյտի Նախագահ
ALAIN POHER

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ամասիացիներու աւանդական պատարագը եւ ճաշը՝ Կիրակի, Ապրիլ 29: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի հանդէսը Կիրակի Մայիս 20ին:

×

Տրապիզոնի (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղան – հանդէսը Ապրիլ 8ին Կիրակի կէսօրէ վերջ՝ Հայ Մշակոյթի Տունը:

×

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի ճաշը ի նպաստ օգախոխութեան կայանի նոր շէնքին՝

ՄԱՅԻՍ 6ԻՆ

ԱՊՐԻԼ 24Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակի համազգային ոգեկոչումը՝ Երեքշաբթի, Ապրիլ 24ին:

Օրուան յայտագրի մանրամասնութիւնները՝ ի մօտոյ:

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴ

7էն 14 տարեկան աղջիկներու համար

Մարսէյլի Անարատ Յղութեան քոյրերը կը տեղեկացնեն թէ ամառնային արձակուրդի համար, ընտրած են օդափոխութեան վայր մը Թոռոի գիւղը, 80 քիլոմեթր Հռոմէն դուրս. հոկայ շէնք մը, շրջապատուած կանաչազեղ մարգագետիններով եւ ծաղկազարդ պարտէզներով Ապենեան լեռներու դիմաց:

Այս պատեհութենէն կրնան օգտուիլ 7էն 14 տարեկան աղջիկները, որոնք պիտի վայելեն մաքուր օդէն զատ, հայկ. տոհմիկ մթնոլորտ մը, հայ քոյրերու մայրական հոգածութեան ներքեւ:

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը փակուին Մայիս մէկին:

Հասցէ.—

167, Ave. des Caillols
13012 MARSEILLE
Tél. : 48-90-91

Թէյասեղան

Կապ. Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը Թէյասեղանի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները եւ համակիրները այս Կիրակի Ապրիլ 8ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին Անիէռի Թաղապետարանի սրահին մէջ:

Մուտքը ազատ է:

ՃԱՇ

Տրապիզոնի Նահանգի Հայրենակցական Միութեան ճաշասեղան – խնջոյքը Կիրակի Ապրիլ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ:

Նախագահութեամբ
Պ. ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ հաճելի անակնկալներ:

Մուտք ճաշով՝ 20 ֆրանք

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին մէջ՝ Մայիս 27, Կիրակի:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile

Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

ՇԱԲԱԹ 7 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 7 AVRIL 1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.685
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.685

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃՆՇՈՒՄՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎՐԱՅ

«ՄՈՆՏ» Կ'ԱՆԴՐԱԴԱՌՆԱՅ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՆՈՐ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԷՆ ԿԵԼԻՊՈԼՈՒԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ...

Խումբ մը տղոց անմիտ գործերը առիթ տուին Թուրքերուն որ նոր ճնշումներ բանեցնեն ֆրանսական իշխանութեանց վրայ եւ հրաւէր կարդան որ ֆրանսական կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնէ նախ պաշտպանելու համար թրքական հաստատութիւնները, ապա արգիլելու համար 1915ի ջարդերու որեւէ յիշատակութեան:

Հինգշաբթի գիշեր Մոնտ երկու տար – բեր խորագիրներով լուրեր կը հրատարակէր: Մէկը կը վերաբերէր այն յարձակումներուն որ կատարուած են Չորեքշաբթի օր, թրքական դեսպանատան եւ Թրքիշ Էրլայնզի գրասենեակին դէմ: Առաջինին վրայ չորս արտասուաբեր ռումբ նետուած էր իսկ օդանաւային գրասենեակին պատերն ալ «կենդանիի արիւնով ծեփուեր են...»: Մոնտ կը հրատարակէ նաեւ հատուած մը այն թռուցիկէն զոր «Հայկ. Ազատագրումը» (??) ձգեր է տեղւոյն վրայ եւ ուր աստղաձեւ ալ կը կարդացուի, չեն գիտեր ուրու: Նման թռուցիկներու կամ մամուլի ղրկուած հաղորդագրութիւններու բովանդակութիւնն իսկ կը փաստէ թէ այս գործերու հեղինակները ոչ լուրջ, ոչ ալ մանաւանդ պատասխանատու մարդիկ են: Եւ որովհետեւ նման գործեր, ներկայ պայմաննե – րուն մէջ, առաւելաբար Թուրքերուն հացին իւղ կը քսեն, մենք համոզուած կը մնանք թէ ասոնք թրքական գրգռութիւններ են, քանի նման միջադէպեր սքանչելի պատրուակներ են Թուրքերուն համար նոր ճնշումներ բանեցնելու ֆրան – սական իշխանութեանց վրայ, նոր գրգռապատճառներով եւ նոր պատճառաբանութիւններով:

Մոնտի Անգարայի թղթակիցն է որ կը գրէ այս առթիւ.— «Գալով Փարիզի կրկնակ եղեռնափորձին, չորրորդը, թրքական կառավարութիւնը դիմում կատարած է Ֆրանսայի գործավարին մօտ (Ֆրանսայի նոր դեսպանը դեռ Անգարա չէ գացած): Արտաքին նախարարութեան բանբերը՝ Սեմիհ Աքպիլ յայտարարած է լրագրողներուն թէ Անգարա դիմած է ֆրանսական կառավարութեան որպէսզի աւելի լաւ ապահովէ իր ներկայացուցիչներուն պաշտպանութիւնը եւ անյապաղ ձերբակալէ յարձակողները, յիշեցնելով թէ այս միջադէպը ցոյց կուտայ թէ որքան արդարացի էր այն յուզումը որ ծագեցաւ Թուրքիոյ մէջ Մարսէյլի Հայկ. Յուշարձանին առթիւ»:

Անհասկնալի թէ ի՛նչ արդիւնք կուտան նման յիմար արարքներ, որոնք ադուար – ադուա՛ր պատրուակներ եւ պատճառաբանութիւններ կը հայթայթեն Թուրքերուն, մինչ անոնք ոչ մէկ արդարացուցիչ չենք ունէին Մարսէյլի Յուշարձանին իրենց հանած աղմուկին առթիւ:

Թղթակիցը կ'անդրադառնայ նաեւ Թուրք երեսփոխանի մը առաջարկին Կելիպոլուի ֆրանս. գերեզմանատունը քանդելու, աւելցնելով թէ շատ արձագանգ չէր գտած: Կը յիշատակէ նաեւ Վանի մէջ յուշարձան մը բարձրացնելու որոշումը Հայերուն դէմ:

X Ֆրանս–Սուառ նաեւ կ'ակնարկէր Փարիզի այս միջադէպերուն, յիշատակելով իր կարգին «Ազատագրման Հայկ. Ճակատ» մը, աւելցնելով թէ այս արարքները կատարուած են ի նախատեսութիւն Ապրիլ 24ի տարեդարձին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

22 ՆԱԽԱՐԱՐ

ԴԱՀԼԻՃԸ ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ԴԻՄԱԳԻԾԸ Կ'ԱՌՆԷ

ՔՈՄԻԹԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՓՈԽԷ

—o—

Փիէր Մէսմէռ կազմեց իր երկրորդ կառավարութիւնը, որուն ամէնէն յատկա – նշական գիծն այն է թէ աւելի եւս նախագահական նկարագիր կ'առնէ: Այս ուղղութեամբ ուշադրութիւն կը գրաւէ մանաւանդ Արտաքին նախարարին նշանակումը, քանի որ Միշէլ Ժոպէր ոչ երեսփոխան է, ոչ ալ ծերակուտական այլ անմիջական կցորդը նախագահ Փոմփի – տուի: Ահաւասիկ Մէսմէռի նոր կառավարութիւնը.—

Արդարութիւն.— Ժ. Թէթժէն
Արտաքին.— Մ. Ժոպէր
Ներքին.— Մարսըլէն (անփոփոխ)
Ելմտական.— Ժիսքար տ'Էսթէն (անփոփոխ)
Լուսաւորութիւն.— Ժ. Ֆոնթանէ (անփոփոխ)
Հողամասի կարգաւորում.— Կիշառ
Վարչական բարեփոխում.— Ա. Փէյըֆիթ
Բնութեան պաշտպանութիւն.— Փու – ժատ
Մշակոյթ.— Մ. Տրիւոն (խորհրդարանական չէ, անդամ է ֆրանսական ակադեմիային)
Գիւղատնտեսութիւն.— Ժ. Շիրաք
Ճարտարուեստի եւ գիտական բարգաւաճում.— Ժ. Շառպոնէլ
Առեւտուրի եւ արհեստաւորութիւն.— Ռուայէ
Խորհրդարանի հետ յարաբերութիւն.— Ժոզէֆ Քոմիթի (Նախորդ դահլիճին մէջ Մարսէյլի երեսփոխանը Երիտասարդութեան եւ Մարզանքի պատասխանատու էր, որ նախարարութիւն չէ այլ՝ միայն սէքրեթարիա տ'Էթա): Նաեւ կառավարութեան բանբերն է:
Աշխատանք, գործ եւ բնակչութիւն.— Ժ. Կորս
Առողջապահութիւն եւ ընկերային ապահովութիւն.— Մ. Փոնիաթովսկի
Փոխադրութիւն.— Ի. Կենա
Տեղեկատուութիւն.— Ֆ. Մալօ
Թղթատար.— Հ. Ժեռմէն
Անդրծովեան Ֆրանսա.— Սթազի
Նախկին ռազմիկ.— Ա. Պորա:

Յառաջիկայ շաբաթ է միայն որ պիտի նշանակուին պետական գործավար – ները (սէքրէթէր տ'Էթա):

Ընդհանուր առաջին տպաւորութիւնն այն է թէ մասնաւոր ընդլայնում մը չկայ եւ նոյն երեք կուսակցութիւններն են որ կը կազմեն նոր դահլիճը: Ինչպէս ըսինք Էլիզէի չեշտը աւելի ցայտուն է, այլ խօսքով աւելի Փոմփիտուի մարդիկն են որ տեղաւորուած են, ըստ տեղական մամուլին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԹՈՔՀՈԼՄԻ Խորհրդարանի չէնքին առջեւ հազար հոգի ցոյց կատարեց պահանջելով, որ Մոսկուա թոյլ տայ Հրեաներուն հեռանալ երկրէն: Ինչպէս նաեւ ազատ արձակէ բանտարկուած Հրեաները:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ԵՒ ՀԱՑ

—o—

Հատարակաց հարց մը միշտ օրակարգի վրայ կը մնայ բազմաթիւ երկիրներու եւ, մասնաւորապէս Հնդկաստանի, Փաքիս – տանի, Պանկլա Տէշի եւ Եգիպտոսի մէջ: Այս հարցը ժողովուրդին յարաճուն աճն է եւ այդ բազմութիւնները կերակրելու խնդիրը:

Տաքքայի մէջ չատեր լաւատես են հարցին բարւոք լուծման ուղղութեամբ: Անոնք նկատի կ'առնեն Գանգէս գետի տեղայի արգասաբեր տարածութիւնը, երկրին բնական կազի հարուստ հանքերը, ինչպէս նաեւ ծովերու եւ գետերու մէջ վխտացող մեծ քանակութեամբ ձուկերը եւ հնդկական կանեփի նոր չուկաները:

Դժբախտաբար, մեծ տարբերութիւն կայ Տաքքայի լաւատեսութեան եւ իրականութեան միջեւ: Գիւղական շրջաններու մէջ կեդրոնացած ժողովուրդը, Պենկալներու մեծամասնութիւնը, սովի մըրձաւանջին տակ կ'ապրի: Պանկլա Տէշ չունի ատակ մասնագէտներ, որոնց ջանքերով կարելի պիտի ըլլար գործադրութեան դնել տնտեսական ծրագիրները: Քիչ աշխատանք կը կատարուի բնակչութեան աճը նուազեցնելու համար: Պանկլա Տէշի բնակչութիւնը, որ ներկայիս 75 միլիոն կը հաշուէ, 2000ին 170 միլիոնի պիտի հասնի:

Այս տարի, ուտեստեղէնը անցեալ տարուընէ նուազ պիտի ըլլայ, ըստ նախա – տեսութիւններուն: Յիշեցնենք, որ անցեալ տարի սովին առաջքն առնուեցաւ շնորհիւ արտաքին օժանդակութեան, երբ երկիրներ ցորեն, բրինձ հասցուցին հոն փութով: Պաշտօնական մարմիններուն ըստ – լով իրաց այս կացութիւնը ստեղծուած է երաշտին պատճառով: Սակայն, օտար դէտեր նկատել կուտան, թէ կառավարութիւնն ալ պատասխանատու է, որովհետեւ սերմնացան եւ պարարտանիւթ չէ կրցած հայթայթել եւ ոչ ալ նորոգել ոռոգման ջրհանները:

Հնդկաստան վերջին տասը տարիներու ընթացքին ակներեւ յաջողութիւններ արձանագրած է: Ասիկա կը տեսնուի Նոր Տելհիի շրջանին մէջ, ուր նոր գործատուներ հաստատուած են: Փունժապի գիւղացիները թրաքթէօրներով կ'երթան քաղաք: Նոյնիսկ Կալկաթա կարգի գրուած քաղաքի տպաւորութիւն կը թողու:

Սակայն միայն հարուստներն են, որ աւելի հարստացած են: Միեւնոյն ատեն միջին դասը, որ բարգաւաճած է, աւելի ընդլայնած է: Անդին Հնդիկներու մեծամասնութիւնը խեղճ ու կրակ վիճակ մը ունի եւ տասը տարուան ընթացքին չատ բան չէ փոխուած անոր կենցաղէն: «Կանաչ յեղափոխութիւնը» առայժմ սահմանափակուած է քիչ տարածութիւններու մէջ, որոնք ընդհանրապէս արգասաբեր շրջաններ են:

Հնդկաստանի զարգացման ամէնէն մեծ խոչընդոտը կը շարունակէ մնալ բնակչութեան յարաճուն աճը: Վերջին 18 տարիներուն բնակչութիւնը 340էն 570 միլիոնի բարձրացած է: Նոյնիսկ հարուստ Մ. Նահանգները դժուարութիւն պիտի ունենային «մարսելու» այսքան մեծ թիւ:

Որքան ալ տարօրինակ թուի, պար – տուած Փաքիստանն է, որ լաւատեսութիւն ցոյց կուտայ իր տնտեսութեան զարգացումին համար: «Հինգ տարուան խաղաղութեան շրջան մը տուէք մեզի եւ պիտի տեսնէք, որ մեր տնտեսութիւնը Հնդկաստանի եւ Պանկլա Տէշի տնտեսութիւններէն բարձր պիտի ըլլայ», կ'ըսեն Իսլամապատի մէջ:

Փաքիստանի այս տարուան արտա – դրումները 1971ի աստիճանին հասնելու վրայ է: Երեք տարուան երաշտէ ետք, առատ անձրեւները լաւատեսութեան կը մղեն պատասխանատուները: Անոնց նախատեսութեամբ յառաջիկայ տարի Փաքիստան պիտի ապահովէ իր հացահատիկի պահանջը: Վերջանալու վրայ է Թարպելա ամբարտակին շինութիւնը: Ասիկա Ասուանի ամբարտակէն եռապատիկ մեծ է: Թարպելայի շնորհիւ մեծ տարածութեամբ հողեր պիտի ոռոգուին:

Այսուհանդերձ, դեռ բազմաթիւ հարցեր լուծումի կը սպասեն: Բնակչութեան աճի տոկոսը մեծ է, անգործութիւնը տարածուած է, գիւղական շրջանակները կ'ընդդիմանան փոփոխութիւններու եւ ընկերային անհաւասարութիւնը ցայտուն է: Եթէ Պութոյի կառավարութիւնը յաջողի լուծել այս հարցերը, Փաքիստան թերեւս դառնայ օրինակելի երկիր մը Ասիոյ մէջ:

Ցար եւ նման հարցեր կան նաեւ Եգիպտոսի մէջ: Պատկերը կրնայ փոխուիլ, եթէ Եգիպտոս օգտուի լայնօրէն Ասուանի ժամն ելեկտրականութենէն, Նեղոսի հովիտի բարեբեր հողերէն եւ Խորհ. Միութեան հաստատած ճարտարարուեստական ուժէն՝ զարկ տալու համար իր տնտեսութեան: Լիբիոյ օժանդակութիւն ալ կրնայ բարեբար դեր կատարել: Չմոռնանք, որ Լիբիա իր քարիւղին շնորհիւ մեծ եկա – մուտներ կ'ապահովէ:

Եգիպտոսի համար անհրաժեշտ է խաղաղ շրջան մը, որպէսզի զէնքի յատկացուած դրամը ներս գործածէ:

Թ. Ա. Թ.

Ցոյցը տեղի ունեցաւ Կոսիկինի Շուէտ այցելութեան առթիւ:

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ նախագահը Քանաստայէն ետք Անգլիա այցելեց: Յաջորդաբար պիտի այցելէ Պելժիա, Ֆրանսա, Խորհ. Միութիւն եւ Չինաստան:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ խռովութիւնները վերսկսան Յոյներու եւ Թուրքերու միջեւ: Այս վերջինները մտադիր են «յատուկ բանակ» մը կազմելու, եթէ Մակարիոս Արք. գործադրէ իր որոշումը՝ յատուկ բանակ մը կազմել դէմ դնելու համար Զօր. Գրիվասի զինեալ խումբերուն:

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ 200.000 թոն կարագ պիտի ծախէ Խորհ. Միութեան: Որոշումը տրուած էր անցեալ շաբաթ Իններու կողմէ Պրիւսէլի մէջ: Ֆրանսա պիտի ծախէ 110.000, Գերմանիա՝ 60.000 եւ Պենելիւքս՝ 30.000 թոն: Խորհ. Միութեան մէջ կարագի պակաս կայ:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ հանգստեան կոչուած ծովակալ մը՝ Ֆ. Ալման, ինչպէս նաեւ Պուէնոս–Այրէսի Քոտակ ընկերութեան տնօրէնը առեւանգուեցան: Համաձայն իշխանութիւններուն, առեւանգողները ձախապաշտ խմբակի մը կը պատկանին:

ՔԱՄՊՈՃԻ մէջ ձերբակալուած են 55 աստղագէտներ, որովհետեւ նախատեսած կամ փուչակած են, թէ նախագահ Լոն Նոլ պիտի պաշտօնազրկուի ամիսէ մը: Քամպոճի մէջ ընդհանրացած սովորութիւն է բախտագուշակներու դիմել ամէն առիթով:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ձայնասփիւռը ամբաստանեց Ալպանիան, որ կ'ուզէ մնացնել եկեղեցին, յատկապէս կաթողիկէ եկեղեցին: Անցեալ շաբաթ Վիէննայէն կը հաղորդուէր, թէ կաթողիկէ եկեղեցական մը մահուան դատապարտուած եւ գնդակահարուած է, որովհետեւ գաղտնի երախայ մկրտած է: Ալպանիա վեց տարի առաջ ինքզինք նկատեց աշխարհի առաջին անաստուած Պետութիւնը:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ՏՊԱՐԱՆՆԵՐԸ

———0———

Փարիզի մէջ հայերէն գիրքեր կը սկսին տպուիլ 1633էն ասդին։ Սակայն տպագրական այս օճախը իր զարգացումը կ'արձանագրէ յատկապէս ԺԹ. դարուն եւ, անշուշտ, յետագային։

Գիրքերու եւ պարբերականներու լոյս ընծայումէն զատ, այս քաղաքը մեծ ծառայութիւն կը մատուցանէ հայկական տպագրական արուեստի զարգացումին։

Հայերէն գիրքերը նախապէս կը տպագրուին Ֆրանսական տպարաններու մէջ, յետագային է, որ կը հիմնուին հայկական տպարաններ։ Բանասէր Կարապետ Շահնազարեան 1856ին կը ստեղծէ իր սեփական գրաշարանոցը եւ Ֆրանսական տպարանի մը մէջ (Թիունօ եւ Ընկ.) կը տպագրէ գիրքեր։ 1857էն 1864ի միջեւ «Շար հայ մատենագրաց» մատենաշարով լոյս կ'ընծայէ հայ պատմագիրներու գործեր, շատեր առաջին անգամ ըլլալով։ Ասոնցմէ են Ղեւոնդ Երէցի, Ստեփանոս Տարօնացիի, Ստեփանոս Օրբելեանի, Սմբատ Սպարապետի, Վահրամ Րաբունիի, Մովսէս Կաղանկատուացիի, Թովմա Մեծոփեցիի, Միքայէլ Ասորեցիի գործերը։

ԺԹ. դարու վերջին տասնամեակներուն եւ մեր դարու սկիզբները աւելի լայն գործունէութիւն մը կ'արձանագրուի հոս։ Կը շարունակուի գիրքերու եւ պարբերականներու տպագրութիւնը աւելի մեծ չափերով, Ֆրանսական եւ նորաբաց հայկական տպարաններու մէջ։ Սակայն, ինչպէս ըսինք, տպագրութեան այս կեդրոնը մեծ դեր կը կատարէ մեր տպագրական արուեստին մէջ։

Մեր տպագրական տառերը, որոնք ստեղծուած էին ԺԶ. դարուն, ժամանակի ընթացքին փոփոխութիւններ կրելով, ունեցած էին որոշ զարգացում մը։ Այս գործին մէջ մեծ աշխատանք կը կատարեն Ոսկան Երեւանցիէն սկսեալ մինչեւ Պոլսոյ գրաձուլիչ – տպագրիչ Արապեանն ու Միւհէնտիսեանը։ Սակայն տառերը հիմնականին մէջ կը մնային նոյնը։

Հայկական տպագրական տառերու մէջ մեծ բարեփոխում կը կատարուի Փարիզի մէջ, ԺԹ. դարու կէսերուն։ Նոր յօրինուած այդ տառերը նոր ձեւ եւ տեսք ունէին, թէեւ չէին տարբերիր աւանդական գիրերէն։ Ասոնք ուղղաձիգ էին, կլոր տեսքով եւ իրենց գծագրերով, կազմութեամբ եւ բնոյթով կը մօտենային լատինական տպագիր տառերուն։

Այս բարեփոխումը կատարեց վիմագրիչ, փորագրիչ, գրաձոյլ Ճանիկ Արամեան, որ նախապէս եղած էր դերձակ։ 1846ին փոխադրուելով Փարիզ, կ'աշխատի Ֆրանսացի գրաձուլիչ եւ փորագրիչ Ուալթէրի տպարանը։ Խորանալէ ետք իր արուեստին մէջ, երկար տարիներու յամառ աշխատանքով կը ստեղծէ նոր գիրեր, որոնք իր անունով մինչեւ այսօր կը կոչուին արամեան։ Կ. Ճանիկեան 1859ին Փարիզի մէջ կը հիմնէ իր տպարանը եւ լոյս կ'ընծայէ բազմաթիւ գիրքեր։

Ա. ԲԱԲԱՅԵԱՆ

" Տիեզերքի միակ խելացի էակները մենք չենք ", կ'ըսէ Փրոֆ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

———0———

(Բ. եւ վերջին մաս)

Չորս օր ետք օդանաւին մէջ էինք եւ ոչ միայն տեղ այլեւ սենեակ մը գտանք որուն պատուհանը Կրեմլինի կը նայէր՝ Ռոսիա պանդոկին մէջ։ Կիրակի մըն էր։ Յաջորդ օրը Նովոստի գործակալութեան մօտ էինք ուր (ամէն ինչ գիւրացած էր մեր սահուն ռուսերէն խօսելուն համար, նոյնիսկ այդ տարօրինակ չեչտով) մեզի շուտով ըսուեցաւ թէ չորս գիտնականներն ալ Կորգի մեկնած էին, արգիլուած տեղը՝ գիտական ժողովի մը համար, եւ թէ Բիւրական երթալ բոլորովին անկարելի էր։

Դժուարութիւններուն յաղթելու համար անգամ մը եւս պէտք եղաւ պանդոկէն հեռաձայնել եւ երբ ժամը 6ին կրկին ներկայացանք Ինտուրիսթի պաշտօնեան մեզ յանդիմանեց. «Ըսէ՞ք թէ ինծի հեռաձայնող անձը կը ճանչնայիք, հինգերուս ալ ժամանակը խնայած կ'ըլլայինք»։

Բիւրականի դիտարանի սրահներուն մէջ ոչ ոք կար, շուրջ մը դառնալէ ետք է միայն որ Միրզոյեանը գտանք։

«Շուրջ տարի մը առաջ, կը շարունակէ Միրզոյեան, մեր հեռադիտակով «փայլ» մը նկատեցինք, տեսակ մը աստղային ցայտքում մը, որ սովորական նշմարուող երեւոյթ մը չէր։ Յաջորդաբար համոզուեցանք թէ նշան մը չէր բայց կրնար ըլլալ։ Բիւրականի մէջ աստղային փայլերու ուսումնասիրութիւնը 1962էն ի վեր կը շարունակուի, այն վայրկեանէն ետք սորվեցանք թէ քանի մը աստղերու փայլը որոշ ժամանակամիջոցներու ընթացքին կ'աւելնար։ Շատ հաւանական կը նկատենք թէ ուրիշ քաղաքակրթութիւններ, համանման ձայնասփռային նշաններէ զատ՝ կարենան ժամանակամիջոցներու ընթացքին լուսաւոր երեւոյթներ գործածել՝ մեզի նման քաղաքակրթութիւններու ուշադրութիւնը գրաւելու համար։ Կը մտածենք այժմ միայն ասոնց մասին խօսիլ, որովհետեւ բարձրագոյն քաղաքակրթութիւն մը լոյսի եւ ձայնասփռային ճառագայթներէ աւելի կատարելագործուած միջոցներ ունի անտարակոյս, եթէ մեր Արեւային դրութենէն դուրս գտնուող հեռաւորութիւններու համար լոյսի եւ ձայնասփռային ճառագայթները գործածելու ըլլանք՝ իրենց արդիւնքը չափազանց կը նուազի։

Հարիւր Լոյս–տարիներու հեռաւորութեան վրայ գտնուող գոյութիւն ունեցող քաղաքակրթութիւն մը՝ մեզ շուտով կրնայ տեսնել, բայց այսօր մեզի ղրկուած նշան մը միայն 2073ին կարելի պիտի ըլլայ ստանալ մեր ներկայ միջոցներով, նոյնպէս եթէ այսօր նշան մը ստանայինք, պիտի նկատէինք այնպէս ինչպէս եթէ 1873ին ղրկուած ըլլար։ Ընդունինք այս հարիւր Լոյս – տարիներու սահմանը, որովհետեւ աւելի մօտ քաղաքակրթութիւններ գոյութիւն չունին։ Այս ճառագայթին մէջ գտնուող մոլորակները հաւանօրէն մեռած են եւ կամ հոն բնակող քաղաքակրթութիւնները մեռած ըլլալու են։ Կրնանք յուշարձաններ եւ փաւերաթուղթեր գտնել՝ նշաններ անցած կեանքի մը, բայց ոչ իսկական կեանք մը»։

Այս նիւթը շատ կը հետաքրքրէ ուսուցչապետ Միրզոյեանը, որ կը շարունակէ. «Միայն մեր արեւային դրութեան մէջ հարիւր միլիառ աստղեր կամ արեւներ կան, ումանք անտարակոյս մոլորակներ ունին ինչպէս մերինը՝ անկարելի չէ որ մեր ունեցած պայմաններուն նմաններ գոյութիւն ունենան։ Հազար Լոյս – տարիներու ճառագայթի մը մէջ գոնէ մեր Երկրին պէս ուրիշ տասը հազար կրնան գոյութիւն ունենալ։ Հարցն է՝ գիտնալ թէ ո՛րքանը մեր տարիքը ունին, ոչ միայն մարդուն, այլեւ անոր կատարած գիտական յառաջդիմութեան։ Մենք «հարիւր տարուան երիտասարդներ» ենք եւ ոչ թէ «տասը հազար տարուան ծերեր». մարդը դեռ հարիւր տարի պէտք է ապրի երկրիս վրայ։ Յառաջիկայ հարիւր տարիներու ընթացքին կատարուելիք գիտական յառաջդիմութիւնները դեռ աւելի առաջ պիտի տանին մեր այսօրուան ունեցած ըմբռնողութեան միջոցներու շնորհիւ։ Իտէալը՝ քաղաքակրթութիւն մը ըլլար այսօր որ 2073ին ունենալիք մեր տարիքը ունենար, բայց չեմ կարծեր թէ հաւանական ըլլայ։ Միւս կողմէ, ինչպէս կը պաշտպանէ ուսուցչապետ Շքլովսկին, մեր ամէնէն աւելի հմուտ տեսաբաններէն մին՝ աստղաբաշխութեան ասպարէզին մէջ, դարէ մը մեր գիտական յառաջդիմութիւնը իր փառքի գագաթնակէտին պիտի հասնի եւ հազար տարի այդ բարձրութեան վրայ պիտի մնայ. յետո՞յ։ Ներկայիս շատ հաւանական կը նկատեմ «ժամանակակից» քաղաքակրթութեան մը գոյութիւնը, նոյնիսկ եթէ տասը հազար տարեկան ըլլայ, բայց դեռ ի վիճակի ըլլայ մեզի հետ հաղորդակցութեան մէջ մտնելու։ Ամէն բանէ առաջ պէտք է իրենց ուշադրութիւնը գրաւել, բայց թերեւս ճիշդ իրենք՝ լաւագոյն միջոցներ ունենալով՝ մեր ուշադրութիւնը գրաւելու վրայ են։ Չեմ անտեսեր կարելիութիւնը որ ճառագայթումներ գործածուին՝ երկնային մեռած կամ մարած մարմիններու վրայ՝ արձագանգներու նման եւ հաւանօրէն դար մը առաջ առաջին նշանները եւ ոչ իսկ դէպի մեր Երկիրը ուղղուած ըլլան։ Մեր կեանքը դեռ շատ կարճ է իսկական յաջողութիւն մը յուսալու համար այս ասպարէզին մէջ, բայց մեր զաւակները պիտի կարենան մինչեւ իսկ խօսակցութեան ձեւ մը գտնել։ Չեմ կարծեր որ միջմոլորակային նիւթական շրջում մը կարելի ըլլայ իրագործել, գոնէ յաջորդ սերունդի ընթացքին, բայց ետքը, ո՛վ գիտէ։

Ո՞րքան կը տեւէ սերունդ մը, քսանհի՞նգ տարի. պատմութեան մէջ ակնթարթ մը, դեռ աւելի պակաս»։

ՎԵՐՋԱՊԷ՞Ս...

———0———

Կրնանք ըսել, որ տարիներէ ի վեր թերթերու մէջ կ'արծարծուէր շատ մը յօդուածագիրներու կողմէ, նոյնիսկ խմբագրականներով, այն անհրաժեշտութեան մասին, որ աւելի քան երբեք այժմէական էր դարձած, մեր նորահաս սերունդի հայեցի դաստիարակութեան եւ մայրենի լեզուի ուսուցման համար դրական աշխատանքներ տանելու հարցը։

«Վերջ տալ հատուածական ձեւով տարուած աշխատանքներուն, անկախաբար գործելու եղանակներուն, որ քանիցս անգամ յիշուած է, որ անոր արդիւնքը այնքան ալ գոհացուցիչ չի կրնար ըլլալ»։

Բարւոք կարգադրութիւններու, արդիւնաւոր լուծումներու մասին շատ է գրուած։ Բազմակերպ եւ գործնական առաջարկներ եղած են ըլլայ թերթերով, ըլլայ ուրեւէ պատեհ առիթներով, որ կազմուէր գոնէ Ֆրանսայի մէջ «Ֆրանսահայ Կրթական Կեդրոնական Մարմին»ը ոչ թէ իր մականին տակ առնելու բոլոր հայերէն դասընթացքներու ցանցը, այլ խորհրդակցաբար վարելու արդէն գոյութիւն ունեցող «դպրոց»ները։ Առաւելաբար ստեղծել հիմնական միջոցներ, որպէսզի հայերէն լեզուն, գիրն ու գրականութիւնը կերպով մը փրկուին կորուստէ։

Դժբախտաբար, մինչեւ հիմա եղաւ «ձայն բարբառոյ յանապատի»...։

Վերջերս, առիթն ունեցայ «Յառաջ»ի 1972 Դեկտ. 12ի թիւին մէջ լայնօրէն արտայայտուիլ այս խնդրոյ կապակցութեամբ, անձնական համոզումս ու խոր հաւատքս — ինչ որ կը հաւատամ դեռ — որ կարելի է ազդանուէր գործունէութեամբ կազմել մատնանշուած մարմինը, լաւագոյն հեռապատկերի տակ։

Յիշած էի նաեւ Լիոնի մէջ «Նախաձեռ-

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ 900 ՕՐԵՐԸ

ԴՈՍՏՈՅԵՒՍԿԻԻ ՄՈՒԹ ԳՈՒՀՆԵՐԸ

Բոլոր այս բաները, յեղափոխութեան հետ անհետացած էին անշուշտ։ Այլեւս ոչ պոռնկութիւն եւ ոչ ալ մարդասպանութիւն տեղի կ'ունենային հոն։ Կամ գոնէ այդպէս կ'ըսէին։ Բայց, պաշարման տակ հեծող այս քաղաքին մէջ, յարդի շուկան դարձաւ կրկին ամէն տեսակ չարագործութիւններու կեդրոնը։

Փողոցներուն մէջ կը դեգերէին անձեր, որոնք կարծես ուղղակի դուրս սպրդած էին Դոստոյեւսքիի վէպերէն։

Մերթ ընդ մերթ ճամբաներուն վրայ կը նշմարուէին լեցուն դէմքով, ողորկ ու վարդագոյն մորթով այրեր կամ կիներ, եւ անոնց երեւումը սարսուռ կը պատճառէր հոն գտնուող խեղճերուն։ Այդ տիպարները այն շրջանի կասկածելիներն էին։

Յունուար ամսուն մէջ օր մը, Դիմիթրի անուն երիտասարդ մը իր նշանածին Թամարայի հետ շուկայ գնաց։ Կ'ուզէր իր մէկ բարեկամուհիին համար ծախու առնել թանձր թաղիքէ պոթեր, որոնց վալէնքի անունը կուտան։ Թամարա հազար դժուարութիւններով կրցած էր մէկ կողմ դնել 1·5 լիպրա հաց, անով փոխարինելու համար խնդրոյ առարկայ պոթերը։

Սկիզբը իրենց փնտռածին պէս բան մը չկրցան գտնել, բայց քիչ վերջ մօտեցաւ շատ բարձրահասակ ու այս տեղերուն համար անսովոր վայելչութեամբ մարդ մը, որ կը կրէր մուշտակէ գեղեցիկ շարբուշ մը, ոչխարի մորթով թանձր վերարկու մը եւ գորշ պոթեր։

Պատկառելի մօրուք մը ունէր, եւ հակառակ այդ շրջանի դժուարին պայմաններուն, կորովի եւ հուժկու երեւոյթ մը ունէր։ Ձեռքը բռնած էր կնոջական պոթ մը ճիշդ երիտասարդներուն ուզածին նման։

Սկսան սակարկել։ Մարդը քիլօ մը հաց կը պահանջէր իբր փոխարժէք, Դիմիթրի 600 կրամ կուտար, հակառակ սկսաւ քննել հացը եւ վերջապէս ընդունեցաւ տրուած գինը, ըսելով թէ պոթին միւս զոյգը կը գտնուէր իր տունը, ոչ շատ հեռու շրջակայ փողոցներու լաբիւրինթոսին մէջ։ Երիտասարդը, քիչ մը մտահոգ, հետեւեցաւ այդ անձնաւորութեան։

— Կը նախընտրեմ չունենալ այդ վալէնքին, քան թէ գլուխդ կորուստ տեսնել, գոչեց Թամարա, կէս–կատակ կէս–լուրջ։

Երկու մարդիկը մտան լուռ փողոցի մը մէջ։ Քիչ վերջ հասան շէնքի մը առջեւ որ ոչ մէկ վնաս կրած էր ռմբակոծումներէն։ Դիմիթրի հետեւեցաւ բարձրահասակ մարդուն որ թեթեւօտն կը բարձրանար սանդուխներէն, մերթ ընդ մերթ աչք մը նետելով ետին։ Երբ վերի յարկին կը մօտենային, Դիմիթրի բուռն սրտնեղութիւն մը զգաց եւ յիշեց յանկարծ պատմուած շատ մը բաներ իրենց ահաւոր մանրամասնութիւններով, եւ այս հսկան որ արտակարգօրէն լաւ սնած երեւոյթ մը ունէր։

Երբ հասան ամենավերջին յարկը, մարդը դուռի մը առջեւ կեցաւ ու բախեց։

— Ո՞վ է, հարցուցին ներսէն։

— Ես եմ, ըսաւ ան, հատ մը կը բերեմ, եւ կենդանի։

Դիմիթրի զգաց որ արիւնը կը սառէր երակներուն մէջ։ Դուռը բացուեցաւ եւ երիտասարդը նշմարեց կարմիր ու մազոտ ձեռք մը եւ յիմարի մը դէմքը։ Սենեակէն դուրս տարօրինակ հոտ մը կը ծաւալէր, տաք ու ծանր։ Յանկարծ ներքանդքէն եկող հովի հոսանք մը լայնօրէն բացաւ դուռը ու մոմերու դողդոջուն լոյսին տակ, Դիմիթրի տեսաւ միսի մեծ մեծ կտորներ, որոնք կախուած էին առաստաղի կեռերէն։ Այդ կտորներէն մէկուն ծայրը կը տեսնուէր մարդկային ձեռք մը երկար մատներով եւ ուռած կապոյտ երակներով։ Երկու մարդիկը ուզեցին իր վրայ խոյանալ, բայց Դիմիթրի ճարպիկ շարժումով մը նետուեցաւ սանդուխէն վար, քանի մը ոստումով հասաւ մինչեւ առաջին յարկը եւ առանց բռնուելու յաջողեցաւ փողոց նետուիլ։

Բարեբախտաբար ճիշդ այդ պահուն զինուորական կառք մը կ'անցնէր հոնկէ։

— Մարդակերները, մարդակերները, պոռաց Դիմիթրի։

Երկու զինուորներ վար ցատկեցին կառքէն ու խոյացան շէնքէն ներս։ Վերը զէնքի ձայներ լսուեցան, եւ քանի մը վայրկեան յետոյ զինուորները վերադարձան։ Մէկը ձեռքը ունէր վերարկու մը, իսկ միւսը՝ Դիմիթրիի հացը, զոր վերադարձուցին իրեն։ Երիտասարդը շնորհակալ եղաւ զինուորներուն, որոնք ցատկեցին կառքին վրայ ու մեկնեցան։ Սակայն բաժնուելէ առաջ անոնք պատմեցին երիտասարդին թէ, յարկաբաժինին մէջ գտած էին միսի կտորներ որոնք կը պատկանէին մարդկային հինգ դիակներու։

ՀԵՐԻՍԸՆ ՍԱԼԶՊԸՐԻ

(Շար. – 28)

նարկ Մարմնոյ» մը գոյութիւնը, որուն սկզբունքն է, այս ուղղութեամբ կարովի եւ աննահանջ միեւնոյն ժամանակ — աշխատանք տանիլ, գործնականացնելու համար, հազար անգամ յիշուած, կրթական գործերու մղիչ ուժը եղող Կեդրոնական Մարմինը:

Բայց, եթէ չեմ սխալիր, Ցանձնախումբը համեստաբար նախամեծար համարեցաւ իր գաղափարն ու մտածումները յայտնել Փարիզի հոգեւոր դերալոյն իշխանութեան, որ իր հանգամանքով նախաձեռնարկ ըլլայ նման կազմի մը ըստեղծման համար: Եթէ արձագանգ չգտնէր, այդ պարագային իր պատասխանատուութեան տակ պիտի գործէր, ինչ որ այժմ այդ գիրքի մէջ է կարծեմ:

Իսկ հիմա, Փարիզի հայ մամուլէն կ՚իմանանք որ, Կաթող. Պատուիրակ Սեպուհ Արք. Մանուկեան, նոյն ըմբռնումով, նոյն ծրագրով եւ նոյն մտահոգութեամբ հրաւիրած է երկու Մարտին, ութ «գլրոց»ներու ղեկավարները, եւ այլ կազմակերպութիւններ եւ հաստատութիւններ, խորհրդակցական ժողովի մը, իբրեւ նիւթ ունենալով, լրջօրէն անդրադառնալ Ֆրանսահայութեան հայերէն դասընթացքներու ներկայ վիճակին: Վերածելու համար լաւագոյն պայմաններու, անշուշտ:

Վերջապէ՞ս Փարիզ շարժուեցաւ...:

Երկար լռութենէ վերջ, կամ թէ լուրջ խորհրդակցութենէն վերջ, Սեպուհ Արք. Մանուկեան, իբրեւ պատասխան, Լիոնի «Առժամեայ Յանձնախումբ»ի կողմէ գրուած 1972 Նոյեմբեր 20ի նամակին, կը ձեռնարկէ իրմէ խնդրուածը, թէեւ ուշացած կերպով:

Չեմ ծածկեր անձնապէս ունեցած գոհունակութիւնս, որ Փարիզ ի վիճակի եղաւ վերջապէս գուշակելու, հայ լեզուի, հայ պրականութեան եւ հայեցի դաստիարակութեան վտանգաւոր նահանջի վասն – ղը, հայ հասարակութեան մէջ, եւ նոր թափով, նոր ծրագիրներով — հող չէ թէ եղած առաջադրութիւնները ըլլան խոնարհ խաւերէ — պիտի մղուի հասարակաց գործի մը, որուն՝ վստահ եմ թէ անվերապահ կերպով աջակցութիւն պիտի ընծայուի ֆրանսահայ գաղութի կողմէ, երբ լուրջ եւ խոհեմ կերպով ընդգրկուած ըլլայ, բոլորիս գուրգուրանքին արժանի եղող վսեմ եւ նուիրական գործը:

Ահա՛, ժամանակակից պատմութեան ամէնէն նուիրական ձեռնարկը, որ պիտի կատարուի գոնէ Ֆրանսայի մէջ՝ օրինակ դառնալու համար այլ գաղութներու:

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»ի — Դժբախտաբար մեր աշխատակիցին լաւատեսութիւնը չենք բաժներ, սա պարզ պատճառով որ ցարդ դրական արդիւնքներ չենք տեսած երբ եկեղեցւոյ վարչութիւնը նախաձեռնարկ եղած է: Յիշենք նաեւ որ նման նախաձեռնութիւն մը ստանձնած էին քանի մը տարի առաջ Նան՚ցի տղաքը եւ հարցին մօտեցած արդիական ըմբռնումով: 13 նիստերէ ետք, գործը ձախողեցաւ նաեւ եկեղեցւոյ բռնած քաշաշական դիրքին հետեւանքով: Կարեւորը, նման ընդհանուր մտահոգութեանց առեն, գործ մը կատարելն է ոչ թէ «իմ գործս է, քու գործդ չէ» ըսելով վիժեցնել տալ այլ նախաձեռնութիւններ: Այդ իսկ պատճառով հարկ է որ լաւատես հաղորդագրութիւններով մարդիկ չգոհանան եւ լուրջ աշխատանք տարուի որպէսզի Ֆրանսահայ Կրթական Կեդրոնական Մարմինը, որ ոչ միայն անհրաժեշտ է այլեւ ստիպողական, ձեւ առնէ վերջապէս:

Անգամ մըն ալ սպասենք ու... յուսանք:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Մշակոյթային «Արարատ» կազմակերպութեան կեդրոնատեղի բակին մէջ բացումը կատարուած է համալսարանական մրցաշարքին: Այս մրցաշարքին մասնակցած են 23 արդային վարժարաններէ 420 երկու սեռէ մարզիկներ:

ԳԱՀԻՐԷԻ ֆրանսական Մշակութային Կեդրոնին հրաւէրով դաշնակահար Բաֆֆի Պետրոսեան Եգիպտոս այցելած եւ երկու նուագահանդէսներ տուած է Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ: Զոյգ նուագահանդէսներուն յայտագիրը կազմուած էր Հայտընի, Շուպէրթի, Շոփէնի, Վերտիի, Ժան Պոռէնի եւ Լիսթի գործերէն: Նուագած է նաեւ Ա. Խաչատրեանի «Թոքքթա»ն:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Մշակոյթի նախարարութեան հրաւէրով Եգիպտոս ժամանած է Սերգէյ Բալասանեան, Խորհ. Միութենէն: 70ամեայ երգահանը յօրինած է «Լեյլա եւ Խենթը» բեմադրը: Ս. Բալասանեան երեք ամիս պիտի գտնուանդէ Գահիրէի երաժշտանոցը:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ դասախօսական երեկոյ մը տեղի ունեցած է Մարտ 23ին, կազմակերպութեամբ Հայ Մշակոյթի Միութեան: Դասախօսը՝ Փրոֆ. Նինա Կարսոյեան լուսապատկերներով ցոյց տուած է միջնադարեան հայ ճարտարապետութեան ազդեցութիւնը Եւրոպայի եւ, յատկապէս, Պալքանեան երկիրներու ճարտարապետութեան վրայ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱՌՕՐԵԱՆ

Արեւելեան Գերմանիոյ, իր աշխարհագրական դիրքով վիճակուած է կարեւոր դեր խաղալ Եւրոպայի եւ գերման ժողովուրդի ապագային մէջ: Այս երկրորդ Գերմանիան բազմաթիւ կողմերով աւելի քիչ փոխուած է, քան անոր դրացի զօրաւոր, հարուստ եւ մեծ Դաշնակցային Գերմանիան:

17 միլիոն Գերմաններ կը բնակին համայնավար իշխանութեան ներքեւ, իշխանութիւն մը, որ զիրենք պատնէշած է դուրսի աշխարհէն: Սակայն Արեւելեան Գերմանիոյ ներքին առօրեայ կեանքը դառն տպաւորութիւն չի թողուր այցելուին վրայ:

Պերլինի համաձայնագրի կնքումէն ի վեր, ինչպէս նաեւ երկու Գերմանիաներու յարաբերութիւններու բարելաւումէն ասդին, Դաշնակցային Գերմանիայէն մեծ թիւով զբօսաշրջիկներ կ՚այցելեն հոն: Այս երեւոյթը իր կնիքը դրած է Արեւելեան Գերմանիոյ ներքին կեանքին վրայ: Վալթեր Ուլպրիխթի օրով ներքին «ապահովութիւն»ը միշտ օրակարգի վրայ մընաց: Էրիք Հոնեկէր, ընդհակառակն, ճիգ կը թափէ, որպէսզի բարելաւուի ժողովուրդին ապրուստի մակարդակը: Արդարեւ Հոնեկէրի կը վերագրուի այն իրողութիւնը, որ աւելի ուտեստեղէն եւ գնումի ապրանք կայ շուկային մէջ: Ծախսելու աւելի դրամ կայ այժմ: «Գընում կատարելու միջոցն ունինք. այն ինչ որ կ՚ուզենք՝ աւելի ապրանք ունենալն է», կ՚ըսեն Գերմանացիք: —

Վայմարի, Տրէզտէնի, Ֆրանքֆուրթի, Ռոսթոքի եւ Վարնեմունտէի մէջ երիտասարդ Գերմանացիներ իրենց դրամը կը ծախսեն պարերու, ակումբներու եւ ճաշարաններու մէջ:

Պետութիւնն ու ժողովուրդը կ՚օգտուին Դաշնակցային Գերմանիոյ այցելուներու բերած տարադրամէն: Ատեն մը, միայն Արեւմուտքցիները իրաւունք ունէին իրենց դրամով արեւմտեան ապրանք գնել յատուկ խանութներէ: Այժմ թոյլատրուած է Արեւելեան Գերմանացիներուն արեւմտեան տարադրամով արեւմտեան ապրանք գնել այդ խանութներէն:

Կառավարութիւնը թոյլ կուտայ, քանի որ այդ խանութներուն շնորհիւ տարադրամ ձեռք կը ձգէ: Այդ դրամով կը գնէ այնպիսի մեքենաներ եւ ապրանքներ, որոնք միայն Արեւմուտքի մէջ կը գտնուին: Հարիւր հազարաւոր Գերմանացիները, որոնք Արեւելեան Գերմանիա կ՚այցելեն, տուրք մը կը վճարեն: Գումարը Պոնի կառավարութիւնը կը վճարէ:

Արեւելեան Գերմանիոյ երիտասարդութիւնը իր արտաքինով (հագուստ, երկար մազ եւայլն) մեծ տարբերութիւն չունի Դաշնակցային Գերմանիոյ երիտասարդութենէն: Արեւելեան Գերմանիոյ բնակչութիւնը գերմանացի մնացած է՝ ազգային յատկանիշներով: Այսպէս, իրենց արեւմուտքի ազգակիցներուն նման կը սիրեն ուտել աւելի լաւ, երթալով շատ դրամ շահիլ, շատ բան գնել եւ ստաիճանաբար աւելի լաւ եւ մեծ ինքնաշարժ ունենալ, եւայլն: Անոնք ընդհանրապէս կը դժգոհին, որ ամէն բան կանոնաւոր չընթանար, գործիքներ հինցած են, մեքենաներ չեն բանիր, եւայլն: «Պատերազմէն ետք, կ՚ըսէ Գերմանացի մը, ամէն ինչ չինուեցաւ նախնական ձեւով: Արդիւնքն այն է, որ ամէն առեն բան մը չի բանիր, նորոգութեան միջոցներ կը պակսին»: Դժգոհութեան պատճառ մըն է նաեւ ինքնաշարժի պակասը: Պարզ կառք մը դեռ 17.000 մարք (մօտ 30.000 ֆրանք) կ՚արժէ եւ պէտք է յաճախ չորս տարի սպասել հատ մը ունենալու համար:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՄԵՆՔ՝ ԱՅՍՊԻՍԻ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՍ, ՇԱՏ ԵՆՔ

Ես նկարիչ եմ, իսկ իմ անմիջական պետը՝ պետ:

— Բորիս, — ասաց ինձ պետս, — նըկարիր իմ դիմանկարը:

— Լսում եմ, — ասացի ես:

Եւ սկսեցի նկարել: Աչքս պետիս վրայ գցեցի թէ չէ, տեսնեմ կոստիւմը՝ թող ու փախիր... Կը նկարես այդպէս կոստիւմ, հաշուիր որ պրոզրեսիկան թը՛ռ... Ի՞նչ անել... ճար չկայ:

Նկարեցի ես նոր, փոլաւոր կոստիւմ, լայն փողկապ, համապատասխան վերնաշապիկ ու անցայ կզակին: Իսկ նրա կզակը՝ թող ու փախիր... Դասականներից չէ: Կը նկարես այսպիսի կզակ, հաշուիր որ այլեւս դրամական պարգեւի երես չես տեսնի... Ի՞նչ անել:

Նկարեցի կարգին կզակ: Յետոյ վրան մի հմայիչ փոսիկ սարքեցի... Մարդ է, յանկարծ բան–ման շասի... եւ սկսեցի նկարել քիթը... Իսկ նրա քիթը՝ թող ու փախիր... Ինքնաթիռի թէ... Այսպիսի քիթ եթէ նկարես՝ մոռացիր պաշտօնի բարձրացման մասին:

Նկարեցի միջին չափի քիթ եւ սկսեցի նկարել ճակատը: Ճակատ եմ ասում որ... Այսպիսի ճակատ թէ նկարես...

Ինչեւիցէ, նկարեցի բարձր, գեղեցիկ ճակատ, աչքերը դուրս բերեցի ջինջ ու արտայայտիչ եւ ասում եմ.

— Խնդրեմ: Նայեցէք: Պատրաստ է:

Նա դիմանկարին նայեց եւ հաճոյքից նրա ականջները վեր ու վար արեցին: Հիացաւ նա դիմանկարով, հիացաւ, յետոյ սրբեց բերնի ջրերը, սեղմեց իմ ձեռքը եւ ասում է.

— Դու խոշոր նկարիչ ես, Բորիս: Մեծ: Միա՛կը:

— Ի՛նչ էք ասում, — շփոթուեցի ես:

— Մենք՝ այսպիսի նկարիչներս շատ ենք:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (151)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

Մանկամարդ աղջիկը դէպի ետ սահելով՝ աթոռին յենարանին վրայ ինկաւ նուաղած: Փօլ Հարման, սարսափահար ու խելայեղ, աղջկան ծունկերուն առջեւ նետուեցաւ:

— Մէրի... սիրեցեալ Մէրիս, գոչեց ան, քու ուզածդ ես ալ կ՚ուզեմ... կ՚ընդունիմ այս զոհողութիւնը...: Մտիկ ըրէ: Մէրի... լսէ զիս, պատասխանէ ինծի...: Լիւսիէնի կինը պիտի ըլլաս...:

Մէրի չպատասխանեց: Մոխիր կտրած էր անոր դէմքը: Աչքերը փակ էին: Ժաք Կարօ սոսկումէն խելայեղ դարձած էր: Աղջկան ձեռքերը բռնեց: Պաղ էին անոնք:

— Մեռա՛ծ է, աղաղակեց ահաբեկած: Մեռա՛ծ է ան, ու ես սպաննեցի զայն:

Մինչեւ շըմինէ ցատկելով՝ Ժաք Կարօ բռնեց զանգակին լարը ու սկսաւ ցնցել, փրցնելու աստիճան: Սենեկապանուհին սենեակ փութաց:

— Աղջիկս կը մեռնի՛ կոր, ըսաւ գործարանատէրը խռպոտ ձայնով մը, նուաղած Մէրին ցոյց տալով:

Սենեկապանուհին ճիչ մը արձակելով՝ տիրուհիին վրայ խոյացաւ: Այդ պահուն, մանկամարդ աղջիկը թեթեւ շարժում մը ըրաւ:

— Կը սթափի, մրմնջեց հայրը, որուն մռայլ յուսահատութիւնը ուրախութեան փոխուեցաւ:

Հայրը վերցուց աղջիկը, մինչեւ անկողին տարաւ զայն ու հոն դրաւ: Քանի մը կաթիլ արիւն եկաւ աղջկան շրթունքներուն վրայ: Ժաք Կարօ սոսկումի շարժուձեւ մը ըրաւ: Մէրի աչքերը բացաւ, ճանչնայուածքը պտըտցուց շուրջը ու ճանչցաւ հայրը:

— Լիւսիէ՞ն... Լիւսիէ՞ն, մրմնջեց Մէրի շատ ցած ձայնով ու հարցական շեշտով մը:

— Այո՛, ըսաւ հայրը, աղջկան վրայ ծռելով: Դուն պիտի ապրիս, զայն սիրելու համար:

Սոյն բառերը ելեկտրականացուցին հիւանդը: Մէրի ձեռքերուն մէջ առաւ հօրը գլուխը, երկու այտերէն համբուրեց ու ականջէն ըսաւ մեղմաձայն.

— Ինծի պիտի՞ տաս Լիւսիէնը:

— Այո՛, պիտի տամ:

— Իրա՞ւ կ՚ըսես:

— Կ՚երդնում:

— Ա՜հ, երջանիկ եմ: Ուրախութիւնը ինծի կը վերադարձնէ ուժերս, ու քիչատենէն պիտի վերստանամ առողջութիւնըս...: Ես չեմ ուզեր մեռնիլ:

Փօլ Հարման սենեակէն դուրս ելաւ, իր աղջկան հետ համբուրուելէ յետոյ: Դրան մօտ հասած պահուն ետին դարձաւ, մտահոգ, երկիւղալից վերջին նայուածք մը ձգեց Մէրիի հմայիչ ու գունատ դէմքին վրայ, որուն դրած էր կարծես մահուան մատը:

— Այս իրիկուն կը տեսնուինք, զաւակս, ըսաւ Ժաք Կարօ, ջանալով ժպտիլ:

Բակին մէջ կը սպասէր լծուած կառքը: Միլիոնատէրը հոն նստաւ ու կառապանին հրամայեց որ Քուրպըվուա տանի: Գլուխը կրակներու մէջ էր: Անհելի պայքար մը կը մղուէր հոգիին մէջ, ու անոր ելքը տարակուսելի չէր, քանի որ Մէրին փրկելու վրայ կը դառնար խնդիրը:

— Ի՛նչ կ՚ուզէ թող ըլլայ, ըսաւ Ժաք մտովի: Այս ամուսնութիւնը պէտք է որ տեղի ունենայ: Այսպէս՝ Լիւսիէն Լաբուլվրէժխնդրութիւնը իմ վրայէս հեռացուցած չե՞մ ըլլար, եթէ երբեք չարաշուք գիպուածը անոր յայտնէ անցեալը: Ամուսնութիւնը կատարուելէ յետոյ՝ Լիւսիէն պիտի համարձակի՞ դայթակղութիւն հանել այն մարդուն շուրջը, որուն աղջիկը առած է: Այս ամուսնութիւնը որ վախ կը պատճառէր, թերեւս փրկութիւն ըլլայ ինծի համար:

Գործարան հասնելուն պէս, միլիոնատէրը Լիւսիէնէն խնդրեց որ իր աշխատասենեակը գայ: Հակառակ իր սովորական համարձակութեան, Փօլ Հարման զգաց որ կը նեղուէր: Ան ի վերջոյ յիշեց որ ի՛նչպէս Ճէյմս Մօրթիմէր իր հետ վարուած էր զինքը Ամերիկա տանող շոգենաւին մէջ: Ուստի մէկէն ի մէկ ըսաւ երիտասարդին.

— Սիրելի Լիւսիէնս, ձենէ խնդրած էի որ հոս գաք: Պատճառը սա է որ ամենամեծ կարեւորութիւն ունեցող բանի մը վրայ պիտի խօսիմ ձեզի հետ: Ձեր դիրքէն գո՞հ էք:

— Ի՞նչպէս կրնամ գոհ չըլլալ, պարո՛ն, պատասխանեց Լիւսիէն: Շնորհիւ ձեր առատաձեռնութեան, իմ ամսաթոշակիս մէկ երրորդն իսկ չեմ ծախսեր: Հետեւաբար, քանի մը տարիէն, հարստութիւն մը պիտի ունենամ:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Միշէլ Թօփալեան, Տէր և Տիկ. Կարապետ Արրահամեան, Տէր և Տիկ. Պերճ Արրահամեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց կնոջ, զաւկին եւ քրոջ՝

ԱՆԱՀԻՏ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Աբրահամեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11·15ին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տիկին Ամպերիքոս, Սաաաէթեան, Քոչարեան, Այվազեան, Գրմզեան 100ական: Տիկին Սեղբոսեան 200, Մարգէլ ընկերութիւն, Հայրապետեան, Տէկիրմէնճեան, Խուպէսէրեան, Գէորգեան, Ներսէսեան, Լիոնէն՝ Ժ. Ժ. Օվլիկեան, Մ. Պահատուրեան, Ճ. Պահատուրեան, Զ. Քիւրհա, Տիկին Պասմաճեան, Թերզեան, Մանուկեան, Մաղաքեան եւ Մարսէյլէն Կարապետեան 50ական, Տէր-Յովհաննէսեան 20, Պալըը-ճեան 10 ֆր.:

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները, փոխան ծաղկեպսակի, Բարսեղ Հորոյեանի թաղման առիթով.—

Պր. Գեղամ Հորոյեան, Պր. Շահան Հորոյեան 100ական ֆր. Պր. Արմենակ Մանուկեան, Պր. Յակոբ Մանուկեան, այրի Տիկին Մանուկեան 50ական, Պր. Ս. Գինոսեան, Տիկին Տ. Համբարձումեան, Պր. Մ. Մանուկեան, Պր. Ս. Լեւոնեան, Պր. Գ. Թիրէքեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Յովսէփեան, Մարգարեան ընտանիք 20ական, Վարդան Մուրատեան 30, Պր. Տ. Եղնոյեան, Պր. Մ. Նալպանտեան, Պր. Աստուր Ծառուկեան, Պր. Գ. Փրոյեան, Պր. Յ. Գիւրճեան, Պր. Ա. Զալըքեան, Տիկին Ս. Գուլաֆիկեան, Պր. Վարդգէս Աբրահամեան, Պր. Սիրաք Գորգոյեան, Տիկին Լոփէս, Տիկին Նէկիւյէն Վան 10ական:

×

Սէնթ Էթիէնի Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է տարեկան իր պարահանդէսին առթիւ.— Պր. Աժտերեան և Տիկին Սուճեան 100ական ֆր., նաեւ փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Արշալոյս Ճընկըրբեանէ Արմենակ Գույումճեանի մահուան առթիւ 50 ֆր. եւ Տիկին Ալիս Գիզիրեանի մահուան առթիւ 50 ֆր.:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի քոյր մասնաճիւղերուն

Կիրակի, Ապրիլ 15, ժամը 16·30ին

Սալոն Սփլանտիտ, 31 Պուլ. տ'Աթէն

նուիրուած ազգ. գործիչ

ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ծննդեան 125ամեակին

Հովանաւորութեամբ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսին.— ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ՎԱՆԻԿ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին եւ պարեր Վասպուրականի Երիտասարդացի կողմէ

Խօսնակ՝ ՕՐ. Ա. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Կիրակի, Ապրիլ 15ին առաւօտեան ժամը 10·30ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն-Ժերմի Հայոց եկեղեցին ի յիշատակ Մկրտիչ Փորթուգալեանի եւ Միութեան ողբացեալ անդամներուն:

×

Հանդէսէն ետք՝ Սփլանտիտի մէջ ընտանեկան հաւաքոյթ-ճաշ: Ճաշագին 25 ֆր.: Արձանագրուիլ Պանտիկեան 66-17-46, Բաբայեան 66-01-21 եւ Նազարեան 48-57-70

ԱՊՐԻԼ 24Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակի համազգային ոգեկոչումը՝ Երեքշաբթի, Ապրիլ 24ին:

Օրուան յայտագրի մանրամասնութիւնները՝ ի մօտոյ:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 24ին, Երեքշաբթի իրիկուն:

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Ապրիլ 7, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Կապոյտ Խաչի ակումբի սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՍԵՄԻՆԷՐԸ

Ապրիլ 21, 22 եւ 23 Սէն-Ժերմէն-օ-Մոն Տոռ, Լիոնէն 40 քիլոմեթր Օպերժ տը լա Ժէօնէսի մէջ, տեղի կ'ունենայ առաջին միջ-շրջանային սեմինէրը:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական Վարչութիւնը կազմակերպած է այս կարեւոր համագումարը: Երեք օր շարունակ օրակարգի հարցն է.—

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

որու շուրջ պիտի արտայայտուին Փարիզէն, Մարսէյլէն եւ կեդրոնական Ֆրանսայէն մասնակցող երիտասարդներ:

ԾԱԽՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Ռեփիւպլիք, Փարիզի 11րդ թաղամասին մէջ.— 3 սենեակ, խոհանոց, մուտք, բաղնիք, 2 փոքր տէպառա, լոյս, կազ, ջուր, կեդրոնական անհատական ջեռուցում, 3 սենեակը փողոցին վրայ են, 4րդ յարկ, քարաշէն շէնք, բոլոր յարմարութիւններով:

Պայմաններու համար՝

Papazian
26, Rue Marc Sangnier
92200 Bagneux

Թէյասեղան

Կապ. Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը Թէյասեղանի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները եւ համակիրները այս Կիրակի Ապրիլ 8ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին Անիէռի Թաղապետարանի սրահին մէջ:

Մուտքը ազատ է:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՇ

Տրապիզոնի Նահանգի Հայրենակցական Միութեան ճաշասեղան - խնջոյքը Կիրակի Ապրիլ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ:

Նախագահութեամբ
Պ. ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ հաճելի անակնկալներ:

Մուտք ճաշով՝ 20 ֆրանք

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

OPERA-COMIQUE

Կիրակի, Մայիս 13, ժամը 17ին

Կը նախագահէ Ծերակոյտի Նախագահ

ALAIN POHER

ՉՈՐՍ ՕՐ՝ ՎԵՆԵՏԻԿ

ՎԱԼԱՆՍԻ Ազգ. Միութիւնը չորս օրուան ճամբորդութիւն մը կազմակերպած է դէպի Վենետիկ — Ապրիլ 28, 29, 30, Մայիս 1 — արձանագրութիւնները կը կատարուին Միութեան անդամներուն մօտ: Երթուդարձ, ճաշ, պանդոկ, անձ գլուխ՝ 250 ֆր.:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամն է՝ Ապրիլ 20:

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Իսիէն Պ. Կարապետ Թօփալեան իր աղջկան՝ Նելլի Թօփալեանի բժշկական աւարտաճառը (թէզ) յաջողութեամբ անցընելուն առթիւ 100 ֆր. կը նուիրէ Իսիի Մշակոյթի Տան եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ին:

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Զատիկը Հայաստան

ՄԵԿՆՈՒՄ.—

ԱՊՐԻԼ 14

15 օր Փարիզէն Փարիզ 2180 ֆրանք

Մանրամասնութիւն և արձանագրութիւն՝

ՄԵԿՆՈՒՄ

ՄԱՅԻՍ 19 ԻՆ

15 ՕՐ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ՝ 2230 ՖՐ.

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

MONDOTOURS

2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécianiste que vous connaissez

SUPER - THOMLAC

est tranféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

Succursales THOMLAC

ASNIERES, 136 Rue des Bourguignons
PARIS (12), 52 Rue de Chalon

ԿԻՐԱԿԻ
8
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
8 AVRIL
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·686
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — № 12.686

ÉDITORIAL

Ce soleil noir d'avril 1915

———o———

Chaque mois d'Avril apporte une acuité nouvellle à la douleur arménienne. Celle-ci reste vivante, malgré les printemps qui se suivent, malgré les aurores d'espérance qu'a apportées une Arménie renaissante, mais amputée, malgré le confort et le bien-être, qu'après des années de dur labeur, ces exilés ont pu trouver dans de nouvelles patries.

Arrachés à leurs terres, déportés, assassinés, ceux, qui ont miraculeusement survécu, ont gardé l'âpre goût de l'amertume. Ils n'ont pas oublié. Ils ne peuvent pas oublier. On n'a pas le droit humain de leur demander d'oublier. La douleur est là.

Cette douleur, ils l'ont transmise à leurs fils, nés dans des pays heureux, où chacun avait sa place au soleil. Ces fils n'avaient connu ni l'exode, ni le génocide, ni la faim, ni la marche interminable sous le cruel soleil du désert. La Seine n'était pas l'Euphrate, dégorgeant de cadavres. Mais ils ont écouté leurs pères. Ils ont regardé leurs yeux. Et là, ils ont lu toute l'histoire d'un peuple déraciné.

En Avril 1915, les Turcs avaient décrété l'assassinat d'un peuple, avec la bienvaillante complicité de l'Allemagne impériale. En ce mois du semeur, symbole de la Vie (et *Abril*, qui est l'arménien d'Avril, signifie VIVRE), on avait décidé de donner la mort.

Les années ont passé, bien sur ! D'autres massacres, encouragés par celui des Arméniens, qui était resté impuni, ont encombré la politique mondiale et quelque peu troublé le sommeil des âmes sensibles. 1915? Connais pas ! C'était loin. Personne n'en parlait plus, personne ne voulait qu'on en parle de peur de peiner les Turcs. Alors pourquoi ces Arméniens ne se taisent-ils pas aussi et viennent-ils, de temps en temps, semer le trouble dans des relations diplomatiques ? Ne comprennent-ils pas qu'il faut avoir la mémoire courte, surtout en politique.

Mais voilà, ils ne comprennent pas, alors, dans leur impuissance, ils élèvent des monuments, loin des regards, dans l'enceinte de leur église. Et même cela indispose. Il ne faut pas peiner les Turcs, ils sont si susceptibles !

Au départ, tout cela ne porte pas à conséquence et si le monument arménien de Marseille a pris une dimension inespérée, les Turcs ne peuvent s'en prendre qu'à eux-mêmes.

Et puis voilà que surgit, on ne sait d'où, un soi-disant « Front de Libération Arménienne », dont les provocations irréfléchies apportent de l'eau au moulin turc. Personne ne connaît ces « héros » de la 25ème heure. Leur existence même est sujette à caution. Ils revendiquent deux attentats, l'un contre l'Ambassade de Turquie à Paris à coups de grenades lacrymogènes et l'autre au bureau de la Turkish Airlines. Et si l'on ne peut s'empêcher de penser à une instigation turque, c'est que des actes irresponsables de cette nature, ne peuvent que profiter aux thèses et aux démarches d'Ankara.

Le noir soleil d'Avril 1915, assombrit encore les cœurs arméniens. Le temps n'y changera rien. Et il faudra bien que la Turquie, tôt ou tard, se décide à reconnaître le crime du gouvernement ottoman et à rendre à César ce qui appartient à César. Mais, ce n'est certes pas en maculant de sang animal, les bureaux d'une Compagnie aérienne turque que l'opinion mondiale sera ébranlée. Bien au contraire, l'infantilisme de tels procédés ne peut qu'engendrer des conséquences néfastes. Déjà les Turcs cherchent à créer une atmosphère de cause à effet entre le monument de Marseille et les attentats de Paris, alors que tout homme de bonne foi sait pertinemment qu'il n'y a aucun rapport.

Le soleil noir d'Avril 1915 a ancré un désespoir immense dans le cœur d'un peuple, qui ne demandait qu'à vivre.

On ne peut pas demander à ce peuple d'oublier. Il n'oubliera pas.

HARATCH

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ ՖԱՀՐԻ ՔՈՐՈՒԹՈՒՐՔ

———0———

15րդ քուէարկութենէն քիչ առաջ, Թուրքիոյ երեք գլխաւոր կուսակցութիւնները — Ատալէթ (313 ձայն Խորհրդարանը), Հալք (115) եւ Վստահութիւն (63) կը համաձայնէին նոր թեկնածուի մը շուրջ՝ նախկին ծովակալ Ֆահրի Քորութուրք։ Քորութուրք կը ստանար 365 ձայն, այսինքն 47 ձայն աւելի քան ինչ որ անհրաժեշտ է։

Իբրեւ ընդունուած հետեւանք այս ընտրութեան վարչապետ Մելէն յայտարարեց թէ իր դահլիճին հրաժարականը կը ներկայացնէ։

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ անգամ մը համար, 1923էն ի վեր երբ Աթաթիւրք նախագահ կը հռչակուէր, քաղաքայինները կրցան գլուխ բռնել զինուորականներուն։ Եւ այս կրցան ընել այն վայրկեանէն երբ բանակի թեկնածուն՝ Զօր. Կիւրլէր քանի մը քուէարկութենէ ետք, չկրցաւ 200 ձայնէն աւելի ձեռք ձգել։

Նոր նախագահը, 70 տարեկան, նախկին ծովակալ, դեսպան եղած է Խորհ. Միութիւն եւ Սպանիա։ Ընտրութենէն անմիջապէս ետք, Թուրքիոյ Հանրապետութեան 6րդ նախագահը յայտարարած է.— «Վստահ եմ որ պիտի կարենամ հարթել բոլոր դժուարութիւնները պարտականութիւնս կատարելով իբրեւ նախագահ իմ ամբողջ ազգիս գործակցութեամբ եւ Պետութեան հիմնարկութեանց»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԵԹՐՕՆ պիտի չբանի Երկուշաբթի առտու ժամը 7·30էն մինչեւ 14։ Անձնակազմը գործադուլ կ՚ընէ առջի օր մեռած պաշտօնեային յուղարկաւորութեան առթիւ։ Կէսօրէ ետք ալ նոր ցոյցեր նախատեսուած են լիսէներու աշակերտութեան եւ ուսանողներու կողմէ, որոնց նախաձեռնութիւնը կ՚ուզեն ձեռք առնել Սէ·Ժէ·Թէ· եւ Սէ·Էֆ·Տէ·Թէ·, որոնք կ՚ուզեն դնել «ճամբայ ելած կառախումբը մտնել» անպայման, ինչպէս կ՚ըսուի։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ միջադէպեր պատահած են։ Ութ ոստիկան եւ չորս ուսանող վիրաւորուած են բուռն բախումներու ընթացքին, քաղաքին ճիշդ կեդրոնը։ Ուսանողները ցոյց մը կազմակերպած էին բողոքելու համար պաշտօնազրկման դէմ 235 դասատուներու, որոնք գործադուլի մը մասնակցած էին։ Իշխանութիւնները արգիլած էին ցոյցերը։

ՍԱՅԿՈՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ Հիւս. Վիէթնամցիները բազմաթիւ յարձակումներ գործած են Մեքոնկ Տելդայի եւ կեդրոնական Բարձրութիւններուն մէջ։ Հար. Վիէթնամի նախագահը, որ Ուաշինկթըն կը գտնուի, լրագրողներու յայտարարեց, թէ Հարաւ. Վիէթնամի բանակն ու ժողովուրդը կրնան պաշտպանել ինքզինքնին Հիւս. Վիէթնամցիներու յարձակումներուն դէմ։ Թիէօ յայտարարեց նաեւ, թէ երբեք պիտի չպահանջէ ամերիկեան ուժերու միջամտութիւնը իբրեւ օգնութիւն։

ԼԱՐՆԱՔԱՅԻ մէջ, Կիպրոս, Մակարիոս Արք·ի կողմնակիցներէն մէկը սպաննուած է գնդացիրով։ Զօր. Գրիվասի կողմնակից երկու անձերու ինքնաշարժները օդը հանուած են։ Ներքին կռիւներ եւ հաշուեյարդարներ կ՚ըլլան Կիպրոսի մէջ Մակարիոսի եւ Գրիվասի կողմնակիցներուն միջեւ։

ԵՐԵՒԱՆ ◄=► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 3)

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ ՏՈՒՆ – ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

1953 Ապրիլ 5ին բացումը կատարուած էր Յովհ. Թումանեան Տուն – Թանգարանին, Երեւանի Մոսկուա փողոցին մէջ։ Բացումին խօսք առած էին Ստ. Զօրեան եւ Սիմակ Սահակեան, իսկ կարմիր երիզը կտրած էր Աւ. Իսահակեան։ Քսան տարուան ընթացքին տուն–թանգարանը այցելած են 600·000 հոգի։

Տուն – թանգարանի ցուցանմոյշները կը պատկերացնեն բանաստեղծին կեանքն ու գործը։

×

ՀԱՅ ԵՐԿՐԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայաստանի երկրաբանութեան վարչութեան պետը՝ Եդուարդ Ղուլեան, տեղեկութիւններ տուած է երկրաբանական աշխատանքներու մասին։

Մեղրիի եւ Զանգեզուրի արշաւախումբերու երկրաբանները ուսումնասիրած են նոր վայրեր, որոնք զգալի կերպով կ՚ընդարձակեն մոլիբդէնի եւ պղինձի աղբիւրները։ Փամբակի մէջ յայտնաբերուած են պղինձի հանքեր։ Պղինձի, կապարի եւ ցինկի ուսումնասիրութեան արժանի նոր վայրեր գտնուած են Արամանիս, Դսեղ–Մարցիգետ դաշտին մէջ։ Առաջին անգամ ըլլալով ճշդուած է Արովեանի երկաթի պաշարը։

Արարատեան արշաւախումբը ուսումնասիրած է 11 հանք։ Ասոնցմէ է Որոտանի Դիատոմիտի մեծ հանքը, որ կարեւոր է փուչիացած պարարտանիւթ արտադրելու համար, իսկ Վարդաշատի հանքը հնարաւորութիւն կու տայ դունաւոր կրաղիւս արտադրելու։

Ապարանի մէջ ջուրի նոր աղբիւրներ գտնուած են, որոնց շնորհիւ Երեւան կրնայ վայրկեանը 900 լիթր յաւելեալ ջուր ստանալ։ Սեւանի ստորերկրեայ ջուրերն ալ հնարաւորութիւն կը ստեղծեն շրջանի արդիւնաբերութեան ջուրի հարցը լուծելու։ Կիրովականի մօտ գտնուած են հանքային ջուրեր՝ մեծ քանակութեամբ։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԳՈՒՊԱՐԻ ԽՈՒՄԲԸ

Հայաստանի երգուպարի պետական խումբը ելոյթներ կ՚ունենայ Պելոռուսիոյ եւ Պալթեան երկիրներու մէջ։ Համերգները մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած են։

×

ԶՈՀՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Դիլիջանի բարձունքներէն մէկուն վրայ պիտի շինուի կոթող մը, ի յիշատակ այն Դիլիջանցիներուն, որոնք զոհուեցան հայրենական Բ. պատերազմին։ Ալիւմինիումէ կոթողը 12 մեթր բարձրութիւն պիտի ունենայ։ Զայն պատրաստած է քանդակագործ Սերգէյ Մեհրաբեան։

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 4)

ԼԵՌՆԱՇԽԱՐՀԻ ԳԵՂԵՑԿՈՒՀԻՆ

Գորիս Հայաստանի հնագոյն բնակավայրերէն է։ Ան Սիւնեաց աշխարհի Զանգեզուր գաւառի կեդրոնն էր։ Մշակութային օճախ էր դարձած միջնադարուն, երբ ստեղծուեցաւ Տաթեւի համալսարանը։ Գորիս կարեւոր դեր խաղացած է միեւնոյն ժամանակ Հայութեան ազատագրական պայքարին մէջ։ Քաղաքը կը նկատուի նաեւ բացօթեայ թանգարան մը, իր ճարտարապետական յուշարձաններուն համար։

Գորիս 1908ին քաղաք նկատուած է։ Ան անմիջապէս դարձած է առեւտրական կեդրոն մը։ Առեւտրականներ ապրանք կը բերէին եւ գիւղատնտեսական մթերք կը տանէին։ Շրջանը այժմ ունի ջրելեկտրակայան մը՝ Տաթեւ անունով, որուն տարողութիւնն է 157 հազար քիլովաթ–ժամ ելեկտրուժ։ Որոտան ջրանցքին երկարութիւնը 29 քիլոմեթր է եւ անոր ներքին ցանցը 250 քիլոմեթր է։ Ներկայիս շահագործման յանձնուած է ջրանցքին առաջին հատուածը, իսկ երբ ամբողջովին շահագործման յանձնուի՝ շրջանի աւելի քան 7·000 հեկտար հող պիտի ոռոգուի։

Վերջին տասը տարիներուն վերափոխուած են գիւղերը։

Քաղաքը այժմ ունի նախակրթարանի 10· հազար աշակերտ։ Գիւղատնտեսական եւ մանկավարժական ուսումնարանը կը յաճախեն 1200 ուսանող, երաժշտական դպրոցը՝ 200 աշակերտ։ Երեւանի մանկավարժական հիմնարկութիւնը մասնաճիւղ մը հաստատած է հոս։ 500 ուսանող ունի։

Քաղաքը Հայութեան տուած է գիտնականներ, արուեստագէտներ եւ մշակոյթի գործիչներ՝ Ռուբէն Եոլեան, Անդրանիկ Բաղդասարեան, Խիկար Բարսեղեան, Աշոտ Թելունց, Սերօ Խանզադեան, Սուրէն Այվազեան, Գարեգին Սեւունց, Աշոտ եւ Արամ Սաթեան, Կոնստանտին Օրբելեան, Տաթեւիկ Սազանդարեան, Գուսան Աշոտ եւ ուրիշներ։

ՍԻՊԻԼ

Կին մը եւս պիտի գար իր անունը կցել յառաջապահներու խանդավառ հոյլին, որ անցեալ դարու ութսունական թուական – ներուն հայ գրականութեան դաշտը մը– տած՝ չուտով տիրապետեր էր անոր, իր հմայքը տարածելով նաեւ բովանդակ հայ կեանքին վրայ:

Զապէլ Խանճեան, յետագային Տիկին Տօնէլեան եւ ապա Տիկին Հրանտ Ասատուր, նուիրագործուած հայ գրականու– թեան մէջ իր Սիպիլ գրչանունովը, ծնած էր 1863ին Պոլիս, Սկիւտար, եւ իր ու– սումը ստացած Թաղին ճեմարանին մէջ, այն միեւնոյն դաստիարակներու շունչին տակ, որոնք հայ գրականութեան պար – գեւեր էին մէկ քանին իր ականաւոր դէմ– քերէն, Եղիշէ Դուրեանի, Մելքոն Կիւր– ճեանի եւ Մրմրեանի պէս, ամբողջ սե– րունդ մը կապելով հայ մտաւոր ճիգե– րու ստացած նոր թափին:

Սիպիլ առաջին կինը չէր, որ կը յայտ– նուէր մեր գրականութեան մէջ: Իրմէ առաջ հայ կին մը, Էլպիս Կեսարացեան, խմբագրեր էր Պոլսոյ մէջ կանացի առա– ջին հայ թերթը, Կիթառ: Իրմէ առաջ էր դարձեալ, որ հայ կեանքի մէջ ասպարէզ էր նետուեր Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի տաղանդաւոր սանուհին, Օր. Սրբուհի Վահանեան, որ յետոյ Տիկին Տիւսաբ պիտի դառնար եւ որ պիտի նուիրուէր կանացի դատին՝ յանուն այդ դատին յօ– րինելով իր երեք համբաւաւոր վէպերը, Սիրանոյշ, Մայտա եւ Արաքսիա:

Սիպիլն էր, սակայն, որ գրական գի– մագծութիւն պիտի դառնար լրիւ, հան– րային իր միւս մտահոգութեանց հետ շլքելով նաեւ արուեստի նախանձախնդ– րութիւնը, եւ հանդիսանալով հայ նոր գրականութեան անդրանիկ քերթողուհին եւ արեւմտահայ նոր արձակի առաջին մշակներէն մին, գալ խառնուելու համար ութսունէն յետոյ հասակ նետող սե – րունդին:

Այդ սերունդին գալ խառնուելէ առաջ՝ Սիպիլ հազիւ թէ պատանի, ապերախտ դեր մը ստանձներ էր: Գացեր միացեր էր դասական հայերէնի պաշտպաններուն: Եւ որո՞ւ մտքէն կ'անցնէր, թէ դեռատի այն պատանուհին, որ «Անահիտ» ծած– կանունին տակ պահուըտած սուր գրչա– պայքար մղեր էր պահ մը յանուն գրա– բարին «Արամազդ»ին դէմ, որ Բիւզանդ Քէչեանն էր, օր մը պիտի գար հանդի– սանալ մեր նոր աշխարհաբարին ամէնէն բեղնաւոր վաստակաւորներէն մին:

Սիպիլ յայտնուեցաւ իբրեւ բանաս – տեղծ ու արձակագիր գրեթէ միեւնոյն ատեն, բայց իր բանաստեղծութիւններն էին որ պիտի նուիրագործէին զայն մեր գրականութեան համար, ըլլան անոնք զորս համախմբեց Յոլքեր հատորին մէջ 1902ին, ըլլան անոնք զորս ցանցնեց յե– տագային թերթերու եւ պարբերականնե– րու մէջ, դեռ առանց յիշելու իր յօրի– նած տաղերը մանուկներու համար եւ իր թարգմանութիւնները Ֆրանսացի բա – նաստեղծներէ:

Սիպիլ հայ արձակին ստարեց իր պատմուածքներով, որոնցմէ ոմանք յե– տոյ հաւաքեց Կնոջ հոգիներ խորագրին ներքեւ եւ իր վէպերով, որոնցմէ Աղջկան մը սիրտը, լոյս տեսած 1891ին «Ալիս» ծածկանունին տակ վերհրատարակուե – ցաւ քանիցս եւ Դրամ ու դիրքը դեռ կը մնայ անտիպ: Յօրինեց թատերախաղեր ալ, ինչպէս Առաքինութեան մրցանակը եւ Մագնիսը, այս վերջինը Ալեքսանդր Փա– նոսեանի աշխատակցութեամբ, եւ երկու մանկական թատերախաղեր, Ոսկուհին եւ Հարսը:

Սիպիլի գրչի ասպարէզին մաս կազմեց նաեւ հրապարակագրութիւնը: Սկսեալ 1881էն, երբ Արեւելքի մէջ մղեց իր լեզ– ուական գրչապայքարը, ան աշխատակ – ցեցաւ, այժմէական նիւթերու շուրջ իր յօդուածներով, Մանզումէի էֆքեարի, Արեւելեան Մամուլի, Ազատամարտի, Հայ Կինի, Ազդարարի, տարեգիրքերու եւ տարեցոյցներու, իսկ 1898–1899ին Գրի– գոր Զօհրապի եւ Հրանտ Ասատուրի կող– քին, մաս կազմեց Արեւելք օրաթերթի խմբագրութեան, ստորագրելով յաճախ առաջնորդող յօդուածներ ալ:

Հայ գրական աշխարհին հետ իր կապը չսահմանափակուեցաւ գրական իր էջե – րուն մէջ: Ան մտահոգուեցաւ նաեւ վաղ– ուան սերունդին համար: Այդ մտահոգու– թեան արդիւնքն են Գործնական Քերակա– նութեանց շարքը, զոր նախ սկսաւ առան– ձին եւ յետոյ շարունակեց իր ամուսնոյն՝ Հրանտ Ասատուրի հետ մէկտեղ, եւ Թան– գարանները որոնք գրական հաւաքածոներ էին դպրոցականներու համար, երկեր ո– րոնք մեծապէս սատարեցին արեւմտահայ աշխարհաբարի տարածման, եւ մանա – ւանդ այդ աշխարհաբարին մէջ ստեղ – ծուած միօրինակութեան: Նոյն այդ մը– տահոգութիւնն առիթ պիտի ունենար կի– րարկելու ուսուցչական ասպարէզի մէջ ալ, երբ հայ լեզու կը դասաւանդուէր Եսայեան վարժարանի լրացուցիչ դասըն– թացքի սանուհիներուն, ինչպէս եւ իր մասնաւոր դասերուն հետեւող հայ օ– րիորդներու, որոնցմէ ոմանք հայ գրա– կանութեան բերին իրենց տուրքը, իրենց կատարած թարգմանութիւններով Ֆրան – սացի եւ անգլիացի հեղինակներէ:

Արեւմտահայ վերելքի թափը այլապէս ալ բան մը պարտական մնաց Սիպիլին: Գլխաւորաբար իր նախաձեռնութեամբ էր, որ պիտի հիմնուէր 1879ին Ազգա – նուէր Հայուհեաց Ընկերութիւնը, որ կոչ– ուած էր, Միացեալ Ընկերութեան եւ Դպրոցասէր Ընկերութեան կողքին, սա – տարել հայ գաւառի զարթօնքին, իր ըս– տեղծած վարժարաններով գաւառական զանազան կեդրոններու մէջ:

Սիպիլ իր աչքերը կը փակէր 1934 Յու– նիս 18ին, իր ժողովուրդին հանդէպ պարտքը կատարած լրիւ:

Սիպիլ կը հաւատար հայ կնոջ վիճակ– ուած առաքելութեան: Այդ առաքելու – թեան խորհրդանշանն եղաւ իր կեանքը՝ գրչի ասպարէզին վրայ թէ հանրային իր բովանդակ գործունէութեան մէջ:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎԱՆԷՆ

ԽՄԲ.— Ամերիկացի լրագրող Ճոն Նու– ճաճ, որ իբրեւ ամերիկեան օդուժի օդա– չու 14 տարի գտնուած է Թուրքիա, իր տպաւորութիւնները լոյս ընծայած է «Ս– բամֆօ Ուըրլտ» ամսաթերթին մէջ: Յօդ– ուածին կ'ընկերանան տասնեակ մը գեղե– ցիկ գունաւոր նկարներ:

Պարսկաստանի Շահն ու Թուրքիոյ նա– խագահը 1971ի վերջերը հարիւր տարուան երազ մը իրականացուցին, երբ բացումը կատարեցին Ասիան եւ Եւրոպան իրարու կապող երկաթուղիի վերջին հատուածին: Այդ առթիւ անոնք վայելեցին Մերձաւոր Արեւելքի մեծագոյն լիճերէն եւ աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ վայրերէն մէկուն հրա– պոյրը՝ Վանայ լիճը, որ ցարդ անծանօթ մնացած է զբօսաշրջիկներուն:

Լիճը կը գտնուի Թուրքիոյ արեւելեան սահմանագլուխին մօտ՝ շրջապատուած բարձրադիր լեռներով: Ուրմիոյ լիճէն ետք, որ կը գտնուի Պարսկաստան, Վա– նայ լիճը Մերձաւոր Արեւելքի ամէնէն մեծ լիճն է եւ աշխարհի ամէնէն բարձրե– րէն մէկը (ծովի մակերեսէն 5.640 ոտք բարձր): Ան հակառակ իր աղիութեան, ովասիս մըն է Թուրքիոյ այդ լեռնային վայրին մէջ: Ի հակադրութիւն երկաթի հանքերով հարուստ շրջակայ լեռներուն — Նեմրութ եւ Սիփան, որոնք հանգած հրաբուխներ են — լիճին արեւելքը կը տարածուի լայն հովիտ մը՝ գեղեցիկ պարտէզներով եւ մրգաստաններով: Հողը այնքան բերրի է, որ Հայերը սովորու– թիւն դարձուցած էին ըսել՝ «Վան աշ– խարհն է: Ապա՝ դրախտը»:

Վանի մէջ կարելի է ըմբռնել ասոր ի– մաստը: Վաթսուն մղոն հեռու, հիւսիսը, Արարատն է, որ շատերու համոզումով եդեմին կամուրջն է եւ ուր Նոյ նահապետ իր կենդանիներով եւ թռչուններով եկաւ հաստատուիլ Ջրհեղեղէն ետք: Գիտնա – կանները չեն յաջողած փաստել ասոր ճշգրտութիւնը, սակայն շատեր պնդած են, թէ հին տապանին հետքը տեսած են Լերան վրայ:

Շրջանը միայն այս ձեւով չէ որ պատ– մութեան կը կապուի: Գտնուելով առեւ– տուրի դժուար բայց կարելի ճամբուն վրայ՝ Պարսկաստանի եւ Անատոլուի մի– ջեւ, այս շրջանը ականատես «հիւրասիրած» է հին եւ նոր աշխարհի գրեթէ բոլոր բանակները՝ Հիթիթները, Հուրրիները, Ուրարտացիները, Ասորեստանցիները, Պարսիկները, Մեդացիները, Կիմերացիք, Սկիւթացիք, Փռիւգեցիք, Հայերը, Սա– սանեանները, Թաթարները, Քիւրտերը, Արաբներն եւ Թուրքերը: Ասորեստանի թագաւորը Թիգլաթպալասար Ա. յաղթա– նակով կ'ըսէ, թէ երբ գրաւեց երկիրը Ուրարտացիներէն, օղեր գետեղեց ուրար– տացի մեծաւորներու քիթերուն վրայ եւ զանոնք ցուլերու նման ծախեց:

Առաջին բնակիչները, ըստ երեւոյթին, Հուրրիներն էին, Ք.Ա. 1500ին: Երկու դար ետք միակ թագաւորութիւնը՝ Ուրար – տուն մէջտեղ կուգայ: Ռազմի եւ մե– տաղագործութեան մասնագէտ՝ Ուրար – տացիք յաջորդ հինգ հարիւր տարիներուն իշխեցին Սեբաստիայէն մինչեւ Ուրմիա՝ դէմ դնելով հզօր Պետութեանց, Ասորե– տանի եւ Բաբելոնի: Ուրարտու մեծ մայ– րաքաղաք մը հիմնեց Թոփրաք-Կալէի մէջ, Վանէն երեք մղոն արեւելք: Պե – ղումները սկսան 1850ին եւ երեւան հա – նեցին մեծ քանակութեամբ անդրադրի– ճի վահաններ եւ զարդաքանդակուած կենդանիներ, կնիքներ՝ պատրաստուած արժէքաւոր քարերէ, ուրարտական ի – րայատուկ ձեւաւորումով կաւէ ամաններ եւայլն: Ասոնք բոլորն ալ այժմ կը գըտ– նուին Անգարայի հնագիտական թանգա– րանը եւ ցոյց կուտան ուրարտացի վար– պետներու ճարտարութիւնը:

Վանի ամէնէն տպաւորիչ երեւոյթներէն են այն սեպագիր արձանագրութիւնները, որոնք կը գտնուին ժայռերու մակերեսին: Այս արձանագրութիւնները լեզուի մը կը պատկանին, որ հնդեւրոպական չէ եւ սերտ կապ ունի Հուրրիէրէնի: Ասոնք առաջին անգամ յայտնաբերեց գերմա – նացի պատմաբան Ֆ. Շուլց 1826ին: Ար– ձանագրութիւնը վերծանուեցաւ 1882ին Ա. Շայսի կողմէ: Ամէնէն հին արձանագրու– թիւնը Սարդուր Ա.ի կը պատկանի: Ու– րարտուի թագաւորը ինքզինք կը կոչէր «Մեծ արքայ, հզօր արքայ»:

Բոլոր ռազմագիտական վայրերու նման Վան եւս դարերու ընթացքին իւրացուց եւ համադրեց բազմաթիւ քաղաքակրթու– թիւններ: Հոս է որ հաստատուեցան, Ա– սորեստանէն փախուստ տալէ ետք, Սենե– քերիմի զաւակները եւ հոս է որ Ասորես– տանի թագուհին՝ Շամիրամ, իր ամա – րանոցը շինեց: Նինուէէն 30.000 աշխա– տաւոր բերելով պալատ մը շինեց, որ Ասորեստանի հրաշալիքներէն էր: Պալա– տին կողքին հաստատեց պարտէզ մը՝ հազար աղբիւրներով: Այս ձեւով կ'ազա– տէր Միջագետքի անտանելի տաքէն:

Առաջին դարու քրիստոնեաներն ալ հոս եկան: Ս. Բարթուղիմէոս Նահատակուե–

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ 900 ՕՐԵՐԸ

Ի ԼՐՈՒՄՆ ԱՐՀԱԻՐՔԻՆ

Մարդակերնե՞ր, ովքե՞ր էին, որքա՞ն էին: Նիւթ մը, որուն կը խրտչին մօտե– նալէ պաշարումէն վերապրողները: Բայց եւ այնպէս մերթ խօսակցութիւններու եւ մերթ ալ յուշագրութիւններու մէջ կա – րելի է հանդիպիլ սահմռկեցուցիչ ման– րամասնութիւններու:

«Պաշարումի ամէնէն գէշ օրերուն, կը նշէ վերապրող մը, Լենինկրատ մարդա – կերներու տիրապետութեան տակ ինկաւ»: Եւ կ'աւելցնէ թէ ինք ճանչցած է մար – դակերութեան շլմորեցուցիչ պարագա – ներ: Կիներ որոնք կերած են իրենց ա– մուսինները, այրեր որոնք կերած են ի– րենց կիները, ու զաւակներ որոնք կեր– ուած են իրենց ծնողքներուն կողմէ: Ու– րիշներ կ'առարկեն թէ այդ բաները շատ հազուադէպ էին, եւ թէ միայն դժբախ– տութիւններէն յիմարացած մարդիկ էին որ գերին եղան այդ ահաւոր մոլու – թիւններուն:

Իրականութիւն մը կար սակայն: Անի– կա ալ մարդակերական առեւտուրն էր եւ անոր վաճառումին տեղն ալ յարդի չու– կան էր: Մարդիկ՝ որոնք անսուաղութենէ մեռնելու վրայ էին, երկար բարակ չէին պրպտեր այլեւս թէ ի՞նչ կը պարունակէին միսէ պատրաստուած այն գնդիկները ո– րոնք կը ծախուէին հոն: Դժժան նայ – ուածքներով այրեր կամ կիներ որոնք այդ առեւտուրով կը զբաղէին, ժայռերու պէս անդրդուելի, իրենց թանձր վերարկու – ներուն եւ պոթերուն մէջ, ուսերնին կը թօթվէին երբ իրենց հարցում կ'ուղղուէր այդ մասին: Հարկ էր գնել կամ ձգել եր– թալ: Պահանջուած գինները երբեմն ա– ռասպելական գումարներու կը հասնէին, մէկ երկու գնդիկի համար 300էն 400 ռուբլիի:

Երբեմն միսը կը հայթայթուէր մեռած մարմիններէն, եւ արդէն այսօր հազար տեսակ վկայութիւններ կան այդ մեռե – լամսագործութեան մասին: Լենինկրատի կիներէն շատեր որոնք բալլիրներով ի– րենց զաւակը կամ ամուսինը գերեզմա – նատուն կը տանէին սահմռկած կը մնա– յին երբ կը տեսնէին թէ դիերնը ցիրու– ցան դիակներու մսոտ մասերը կտրուած հանուած էին: Որքան ալ այդ մեռելա – մարդակերութիւնը ահաւոր բան մըն էր, եւ սակայն դիակներու պղծութիւնը ար– գիլող օրէնք մը գոյութիւն չունէր:

Լենինկրատի մէջ շրջան ընող զրոյց – ներուն մէջ կը պատմուէր նաեւ թէ քա– ղաքին մէջ գոյութիւն ունէին ակումբ– ներ, մարդակերներու ընկերակցութիւն – ներ, որոնց անդամները հաւաքոյթներ եւ խնջոյքներ կը սարքէին իրենք իրենց մէջ: Ասոնք մըւրն էին այն գեհենին զոր դարձած էր այդ միջոցին Լենինկրատ: Ամէնէն վատասերածները կը փափաքէին միմիայն «թարմ» միս ուտել եւ ոչ թէ դիակներէ հայթայթուածը: Յայտնի չէ թէ ինչքան ճշմարտութիւն կայ բոլոր այս պատմութիւններուն մէջ: Բայց խնդիրը հոդ չէ: Ինչ որ կարեւոր է, այն պարա– գան է թէ Լենինկրատի բնակիչները հա– ւատք կ'ընծայէին այդ բոլոր ըսուածնե– րուն, եւ ատիկա ալ աւելի կը սաստկա– ցնէր իրենց տառապանքը:

«ԿԵԱՆՔԻ ՃԱՄԲԱՆ»

Միմիայն մէկ կէտի մը վրայ հորիզոնը քիչ մը կը պայծառանար, որովհետեւ Լատոկայի սառի ճամբան, միակը որ Լե– նինկրատը դեռ կապուած կը պահէր Ռու– սիոյ մնացեալ մասին հետ, սկսած էր վերջապէս օգտագործուիլ: Անմիջական միջոցներ ձեռք առնուած էին բարելաւե– լու համար երկաթուղային ճամբան լի– ճին եւ Լենինկրատի միջեւ, եւ սկսած էին նոյնպէս ուրիշ ճիւղի մը շինութեան: Յունուարի առաջին տասը օրերու ընթաց– քին 10.300 թոն ապրանք անցաւ լիճէն յաջորդող միւս տասը օրերուն մէջ այդ թիւը կրկնապատկուեցաւ:

Պատերազմի սկիզբէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, քաղաքը իր սպառումէն շատ աւելի պարէն կը ստանար:

Այդ նոյն ժամանակամիջոցին մէջ, մա– հը իր կարգին կը թեթեւցնէր Լենինկրա– տի կարիքները: Նոյեմբերի մէջ 11.085 հոգի մեռած էին անօթութենէ: Դեկտեմ– բերին այդ թիւը հնգապատիկ եղած էր: 52.831 հոգի մեռած էին ըստ Վ. Բա – րաեւի, որ մաս կը կազմէր Լենինկրատի կառավարական կոմիտէին: Մահերու օ– րական թիւը Յունուարին բարձրացաւ 3500էն մինչեւ 4000ի: Բոլոր խորհրդային պաշտօնական մարմինները համաձայն են թէ ճշգրիտ հաշիւ մը չէր բռնուեր: Մի– այն թէ որոշ էր որ անսուաղելի բերան– ները օրէ օր կը նուազէին: Յունուար 20ին, Պաւլով ունէր երեք շաբաթ բաւե– լու չափ պարէն, որ կը գտնուէր ըլլայ քաղաքին մէջ, ըլլայ սառի ճամբուն վը– րայ կամ դէմի ափի մթերանոցներուն մէջ:

ՀԵՐԻՍԸՆ ՍԱԼԶՊԸՐԻ

(Շար. – 29)

ցաւ, իսկ հայ թագաւոր մը նահատակեց Ս. Թադէոսը, Առաքեալի ստորոտը:

Այսօր՝ այցելուն թէեւ չի նահատակուիր, սակայն քաղաքը նուաղ հետաքրքրութիւն կը դանէ: Հանդարտ քաղաք մըն է, որ կ'ապրի կաշիի առեւտուրով, ցորենով, պտուղներու, բանջարեղէնի եւ վանի կատուի աուծախով: Վանի կատուն յայտնի է իր ճերմակ կամ մոխրագոյն մուշտակով:

Քաղաքին մօտ կը վխտան ձկնկուլներն եւ հաւալուսները, որոնք կը սնանին տառեխով: Այս ձուկերը լիճին մէջ կ'ապրին, լիճ մը, որուն ջուրը այնքան մեծ քանակութեամբ պորաքս կը պարունակէ, որ շրջակայ ժողովուրդը առանց օճառի իր հագուստները կը լուայ:

Աւերակները շատ են շրջանին մէջ: Ամէնէն յատկանշականը Վանի բերդն է, կառուցուած Սարդուր Բ.ի կողմէ եւ յետագային ընդարձակուած Բիւզանդացիներու, Սելճուքներու եւ Օսմանցիներու կողմէ: Այս հին ամրոցը, ժայռ մը, ունի բազմաթիւ դամբարաններ եւ քարանձաւներ, ինչպէս նաեւ քարակերտ սանդուխ մը, որ պաշտպանողներն ու նուաճող-ները — ինչպէս Թամերլան — կը հասցնէր մինչեւ բլուրին կատարը: Հոս եւս սեպագիր արձանագրութիւններ ձգած են թագաւորներ եւ զօրավարներ: Ասոնցմէ մէկը կը պատկանի Աքեմենեան Քսերքսէս թագաւորին:

Աղթամարի մէջ սքանչելի եկեղեցի մը կայ՝ Ս. Խաչ, շինուած Վասպուրականի Հայոց թագաւոր Գագիկի կողմէ 991ին: Անիկա անառարկելի փաստ մըն է, թէ այս շրջանը ժամանակին Հայաստանի մէկ մասն էր: Քարաշէն եկեղեցին զարդաքանդակներով հարուստ է: Զորս արտաքին երեսները, ինչպէս նաեւ գմբէթը զարդաքանդակուած են առաքեալներով, մարգարէներով, սուրբերով, հին կտակարանի տեսարաններով, կենդանիներով եւ ծաղիկներով: Ադամ եւ Եւա արգիլուած պտուղը կը ճաշակեն, Գագիկ թագաւորը իր եկեղեցիին նմանօրինակը կը հրամցնէ Յիսուսի:

Ուրիշ հայկական յուշարձան մըն ալ կայ Վանի հովիտին մէջ, Վարագայ վանքը, որ կը կոչուի նաեւ Եէտիքիլիսէ, որովհետեւ հայկական եօթը եկեղեցիներ կան հոն: Վանքը շինուած է այն վայրին վրայ, ուր ըստ աւանդութեան Մովսէս ապօթած է:

Այս յուշարձանները, որոնք դժբախտաբար կը քանդուին բնութեան հարուածներուն տակ, հպարտ վկայութիւններն են Հայերուն, որոնք դարեր շարունակ յամառօրէն կառչեցան այս հողին: Անոնք այնքան հին էին այս հողին վրայ, որ նոյնիսկ պարտութեան մատնած են Քսենոփոնի տասը հազարնոց բանակը, Ք. Ա. 400ին: Յոյները փութով հեռացան այս երկրէն, երբ ընդդիմութեանը հանդիպեցան Հայերու՝ «իրենց վահաններով եւ նիզակներով»:

Վան 300 տարի ետք հայկական զօրաւոր թագաւորութեան մը կեդրոնը դարձաւ, երբ թագաւորեց Տիգրան Մեծ (95-54 Ք. Ա.): Հայաստան առաջին քրիստոնեայ պետութիւնը դարձաւ աշխարհի մէջ:

Անկախ մնալու ճիգերը յաճախ ի դերեւ ելան, երբ նուաճողներու ալիքներ իրարու յաջորդեցին: Ամէնէն վերջինը՝ օսմանեան Թուրքերը եղան: Վան կարճ ժամանակուան համար Ռուսերու ձեռքն ալ անցաւ առաջին աշխարհամարտէն ետք: Ռուսերը գրաւեցին Վանը 1915 Մայիս 20ին եւ պարպեցին զայն 1917 Դեկտեմբեր 18ին: Գրաւման շրջանին հնագէտներ Մառ եւ Օրբելի պեղումներ կատարեցին Ուրարտուի մայրաքաղաքին մէջ եւ երեւան հանեցին մեհեան մը ժայռերու մէջ:

ՃԱՐՊԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

(ՕՊԵԶԻԹԷ)

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄԸ

—0—

Ճարպակալութիւնը դարմանելու բազմաթիւ միջոցներ հրապարակ դրուած են վերջին տարիներուն: Թուենք գանոնք:

Կատարեալ անօթութեան պահեցողութիւնը թոյլ կուտայ միայն հեղուկներու եւ կենսանիւթերու գործածութիւնը: Այս դարմանումը դժուար հանդուրժելի է եւ յանձնարարելի է միայն հիւանդանոցի մէջ կատարել, բարդութիւններէ խուսափելու համար:

Հազար ջերմուժի պահեցողութիւնը աւելի դիւրին իրագործելի է, որովհետեւ խոհանոցի քիչ աշխատանք կը պահանջէ եւ զերծ է վտանգէ: Ամէն պարագայի մէջ հիւանդը պէտք է բժշկական հսկողութեան տակ դանուի 3–6 շաբաթ: Հազար ջերմուժ կազմող ուտելիքներու մանրամասնութիւնները բժիշկը կը ճշդէ:

Մասնաւոր պահեցողութիւններ ալ կան, որոնցմէ յիշատակենք ածխային ջրատուներու (անուշեղէններ եւ ալիւրէ պատրաստուած խմորեղէններ) սահմանափակումը: Այս պահեցողութիւնը ծանօթ է Հոլիվուտ անունով:

Դեղեր կան, որ ախորժակը կը նուազեցնեն: Անիկա կարելի չէ ընդհանրացնել, որովհետեւ ախորժակը քիչ կը նուազի եւ արդիւնքն ալ մեծ չէ: Այս դեղերուն երկարատեւ օգտագործումը կրնայ բարդութիւններ ստեղծել:

Ֆիզիքական մարզանքները օգտակար են:

Քունի ժամերուն նուազումը եղանակ մըն է, որուն արդիւնքը ժամանակաւոր է:

Վիրաբուժական գործողութիւններ ալ կ'ըլլան՝ որովայնի մորթին տակ գտնուող կամ մարմնի այլ մասերու ճարպի խաւերը հանելու համար:

ԲԺ. Ե. ՍԵՐՈԲԵԱՆ

ՔԱԹՐԱՅԻ ՆՈՐ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Տաղանդաւոր Շուշան Միլտոնեան

Շաբաթ, Մարտ 31, երեկոյեան ժամը 21.15ին, Փարիզի Կիմէ սրահին մէջ հաւաքուած է խուռներամ բազմութիւն մը, որ եկած է ունկնդրելու երաժշտական համոյթ մը:

Նուագահանդէսը կազմակերպուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան նիւթական աջակցութեամբ:

Յայտագրին մաս կը կազմէն՝ Փօլ Թաֆֆանէլ հռչակաւոր եւ շնորհալի դաշնակահար Ե. Էքսէրճեանի ընկերակցութեան կատարմամբ երկու երաժշտական ստեղծագործութիւններ. առաջինը՝ Արա Պարթեւեանի Եռանուագը (դաշնակի, սրինգի եւ քլարինէթի համար), երկրորդը՝ Ֆ. Փուլէնքի Սեքսթուորը, որոնք նուագուեցան բաւական յաջողութեամբ:

Հակառակ անոր որ սենեկային երաժշտութեան բնագաւառին մէջ, փոքրաւոր նուագախումբի կատարմամբ՝ զանազան ճաշակի տէր բազմութեան, երաժշտական ստեղծագործութեան ունկնդրութիւն մը հրամցնելը ընդհանրապէս համարձակութիւն պահանջող երեւոյթ մըն է, սակայն պէտք է նշել, որ Ա. Պարթեւեանի Եռանուագը, որ արեւելեան եւ արեւմտեան երաժշտական մեղեդիներու միաձուլումով եւ երբեմն վառ գոյներով թաթաւուն ստեղծագործութիւն մըն էր, արժանացաւ հաճելի ունկնդրութեան եւ գնահատուեցաւ ներկայ երաժշտասէր հասարակութեան կողմէ:

Նուագահանդէսի երկրորդ բաժինը յատկացուած էր տաւիղին:

Բեմին վրայ է արուեստագիտուհին՝ Շուշան Միլտոնեան:

Կը հալին մատները տաւիղի լարերուն եւ ահա ծնունդ կ'առնէ երաժշտական թաւշահնչիւն մեղեդին: Արուեստագիտուհին, շաղախուած՝ տաւիղի լարերուն հետ, իր մատներու նրբերանգ շարժումներով՝ Սքարլաթթիի երկու Սոնաթներու, Պախի իտալական Քոնչերթոյի, Տրյիւսիի Արապեսքի, Թուրնիէի Առաւօտուն եւ Սալզետոյի Վարիասոնի կատարմամբ, կ'արտացայտէ շուշանաբոյր մեղեդիներ, որոնք մերթ կը խառնան ու կը դառնան եռք, մերթ կը տարածուին ներկաներու ներաշխարհին մէջ՝ արուեստի երփներանգ յոյզերով վարարելով անոնց հոգիները: Հետզհետէ կը պայծառանայ բեմը, ուրկէ կարծես երաժշտական արուեստի ճառագայթներ կը շողարձակուին դէպի ներկաներու սիրտերը: Սիրտեր, որոնք ամբողջ ժամ մը առինքնուած կը հետեւին Շուշան Միլտոնեանի մատներու շարժումներէն դուրս ժայթքող շուշանաբոյր մեղեդիներու տողանցքին:

Երաժշտական արուեստի հաղորդութեան պահ էր կարծես:

Եւ ինչ որ ակնբախ էր արուեստագիտուհիին քով ու անհրաժեշտօրէն պէտք է շեշտել, իր համեստութիւնն էր: Իսկական արուեստագէտի ամօթխած ու անմեղունակ արտայայտութիւն մը, արդարեւ:

Թոյլ տուէք ինծի ի խորոց սրտի ըսելու՝ ապրի՛ս Շուշան:

Սոյն նուագահանդէսի նկարագրութիւնը կարելի չէ աւարտել առանց սրտագին շնորհակալութիւն յայտնելու Քաթրային, առանց որուն՝ կարելի պիտի չըլլար այդ երեկոյ հոգեկան անտարազելի ապրում ունենալ:

Հ. Ա.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՈՐՍՈՐԴԻ ՇՈՒՆԸ

—Ս—

Երկու որսորդներ մի թանկարժէք որսի շուն գնեցին. նրա տէրը ասում էր, որ այդ շունը որսի հոտը մէկ կիլոմետրից զգում եւ հետապնդում է: Մի քանի քայլ որ նրանք շան հետ փողոցում քայլեցին, յանկարծ կենդանին արագ վազելով յարձակուեց փողոցից անցնող մի դէր մարդու վրայ: Որսորդները անմիջապէս վրայ հասնելով հազիւ շանը յետ քաշեցին ապա դառնալով դէր մարդուն ներողութիւն խնդրեցին ասելով՝

— Պարոն, շատ ներողութիւն ենք խընդրում, երեւի ձեզ հետ որսի միս ունէք:

— Ոչ:

— Ուրեմն անպայման ինքներդ որսորդ էք:

— Երբեք:

— Երեւի ձեր ընկերները որսի գնալիս երբեմն նրանց ընկերակցել էք:

— Դժբախտաբար ոչ:

— Ուրեմն ներողութիւն ենք խնդրում որ մեր շունը սխալուել է:

Մի քանի քայլ որ որսորդները հեռացան, դէր մարդը նրանց ձայն տուեց ասելով՝

— Մի բան յիշեցի որ կարծում եմ պիտի ձեզ պարզի բանի էութիւնը, եւ դա այն է որ ես կոչւում եմ Նապաստակեան:

«ԼԱՒ» ԶՈՔԱՆՉԸ

—0—

Ա.— Ես իմ այս զոքանչի ձեռքից միանգամայն ձանձրացել եմ, ամէն օր գալիս է մեր տունը եւ ժամերով նստում. քո զոքա՞նչը ինչպէս:

Բ.— Նա միայն մի անգամ է մեզ մօտ եկել:

Ա.— Ի՞նչ, միայն մի անգա՞մ, հինգ տարի է ամուսնացել ես եւ զոքանչդ միայն մի անգամ է ձեզ մօտ եկել:

Բ.— Այո, մեր ամուսնութեան երկրորդ օրը եկաւ եւ դեռեւս չի գնացել...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (152)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

— Այդ հարստութեան կը տենչաք, որպէսզի իրագործէք ձեր կեանքին ամենամեծ փառասիրութիւնը: Գովելի փառասիրութիւն մըն է, ու գիտեմ ի՛նչ ըլլալը:

Լիւսիէն անբացատրելի զարմանքով մը նայեցաւ իր խօսակցին:

— Իմ խօսքս զարմանք պատճառեց ձեզի, յարեց Փօլ Հարման: Ձեր զարմանքը պիտի փարատի, երբ ըսեմ թէ քանի մը օր առաջ ձեր վրայ երկարօրէն խօսեցայ իմ փաստաբանիս ու ձեր բարեկամին՝ Փօրժ Տարիէի հետ: Անկէ իմացայ որ աշխարհի մէջ ամէն բանէ աւելի կը փափաքիք վերաշինել ձեր հօր ունեցած աշխատանոցները Ալֆօրվիլի այն գետնին վրայ, որ ձեզի կը պատկանի:

—Ճիշդ է, պարոն: Արդարեւ, աս է իմ կեանքիս նպատակը, եւ ես կը կարծեմ որ իմ խեղճ հօրս յիշատակը պատուած պիտի ըլլամ, եթէ այսպէս ընեմ:

— Համամիտ եմ ու կը հիանամ ձեր վըրայ. հիմա ատոր անվիճելի ապացոյցը պիտի տամ, ձեզի միջոց ընծայելով շուտ հասնելու ձեր կեանքի նպատակին:

— Դո՞ւք, պարոն Հարման: Ի՞նչպէս:

— Շատ պարզ եղանակով: Սիրելի զաւակս, ինչպէս կը տեսնէք, մեր գործարանը չի հասնիր յանձնարարուած գործերը կատարելու, որոնք ամէն օր պիտի աւելնան: Դուք ալ սորված էք այդպէս ըլլալը, այնպէս չէ՞:

— Անկարելի է չտեսնելը, պատասխանեց Լիւսիէն: Նոյնիսկ պատիւ ունեցայ ձեզի ըսելու թէ մօտ ատենէն պիտի ստիպուիք ուրիշ գետիններ գնելու, նոր աշխատանոցներ կառուցանելու համար հոն:

— Իրաւունք ունիք... այդ ատենը հասած է:

— Նկատի ունի՞ք կարգ մը գետիններ:

— Այո՛... ձեր գետինը...:

— Բայց չեմ ուզեր զայն ծախել, պարոն: Դուք լաւ գիտէք այդ բանը, գոչեց Լիւսիէն:

— Ձեզի չեմ առաջարկեր որ այդ գետինը ծախէք:

Լիւսիէն դիւրահասկնալի ապշութեամբ մը նայեցաւ խօսակցին: Փօլ Հարման յարեց.

— Երկարօրէն խորհրդածելէ, եւ թեբուղէմը կշռելէ յետոյ՝ սա եզրակացութեան յանգեցայ թէ իմ ճարտարարուեստութեանս մեծ մղում տալու համար, մեծ տաղանդի եւ փորձառութեան տէր մարդ մը իմ շահընկերս ըլլալու է կարճ ատենի մէջ: Այդ շահընկերը ... դուք պիտի ըլլաք:

— Ե՛ս... ձեր շահընկերը, գոչեց երիտասարդը, այդ առաջարկէն շլմորած, առանց հաւատալու իր ականջներուն: Պարոն իմ գետինս ձեր շինութեանց մէկ հազարերորդ արժէքն իսկ չունի:

— Գիտեմ, եւ այդ չէ որ ինծի մտահոգութիւն կը պատճառէ: Պարո՛ն Լապրու, ահա թէ ի՛նչ կ'առաջարկեմ ձեզի: Ալֆօրվիլի մէջ ունեցած ձեր գետնին վրայ իմ ծախքովս կառուցանել պիտի տամ նախորդին պէս գործարան մը, ու կանոնաւոր գրութեամբ մը ձեզ սեփականատէր պիտի դարձնեմ: Աս պիտի ըլլայ ձեր բաժինը ընկերակցութեան մէջ: Մեր երկու գործարանները միաժամանակ պիտի բանին, ու ամէն տարի շահերը պիտի բաժնենք: Ինչպէս կը տեսնէք, շատ պարզ է խնդիրը: Ի՞նչ կ'ըսէք իմ առաջարկիս:

— Պարո՛ն, ձեր խօսքերը մտիկ ըրած պահուս կը խորհիմ թէ արդեօք չե՞մ երազեր:

— Ոչ, չէք երազեր: Ըրած առաջարկս լուրջ է:

— Ուրեմն, պարոն, չեմ համարձակիր ընդունիլ զայն: Բան մը չեմ ըրած, ատոր արժանանալու համար:

— Պարո՛ն Լապրու, գիտէ՞ք թէ ի՛նչպէս հարստացած եմ: Գիտէ՞ք թէ ես պարզ մեքենագէտ մը, կորիճ ու արհեստիս մէջ ճարպիկ, ի՛նչպէս Ճէյմս Մորթիմէրի շահընկերը եղայ:

— Աշխատութեամբ:

— Այո՛, բայց ո՛չ ձեր հասկցածին պէս: Ամերիկացի այդ մեծ ճարտարարուեստը տեսնելով որ մասնաւոր ձիրքեր ունեցող աշխատաւոր մըն եմ, ազջիկը ինծի հետ ամուսնացուց ու զիս շահընկերը ըրաւ:

Լիւսիէն սարսուռ մը զգաց: Ժաք Կարօ շարունակեց.

— Ինչո՞ւ ես ալ Ճէյմս Մորթիմէրի օրինակին չհետեւիմ: Ինչո՞ւ անկէ նուազ վեհանձն ըլլամ: Ձեզի առաջարկած հարստութեանս բաժինը աղջկանս դրամօժիտն է...:

ԿՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» Ենթակոմիտէի հերթական նիստը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Հինգշաբթի (Ապրիլ 12) ժամը 20.30ին, ընկ. Փափազեանի տունը, 6 Ռիւ Շառլ Միշըլէ, Պանեօ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Պր. Անդրէ Պաղտասարեանի որ գպրոցի աշակերտներուն պարի վերաբերեալ զգեստներու կերպասներ նուիրած է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ԾԱԽՈՒ ԿԱՄ ՎԱՐՁՈՒ

Կը փնտռուի վարձու կամ ծախու խանութ մը Փարիզի բանուկ թաղամասի մը մէջ Փրէթ ա-փորթէի համար։

Հեռաձայնել՝ 885-08-25

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի քոյր մասնաճիւղերուն

Կիրակի, Ապրիլ 15, ժամը 16.30ին

Սալոն Սփլանտիտ, 31 Պուլ. տ'Աթէն

նուիրուած ազգ. գործիչ

ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ծննդեան 125ամեակին

Հովանաւորութեամբ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսին.— ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ՎԱՆԻԿ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին եւ պարեր Վասպուրականի Երիտասարդացի կողմէ

Խօսնակ՝ ՕՐ. Ա. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Կիրակի, Ապրիլ 15ին առաւօտեան ժամը 10.30ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն-Ժերոմի Հայոց եկեղեցին ի յիշատակ Մկրտիչ Փորթուգալեանի եւ Միութեան ողբացեալ անդամներուն։

×

Հանդէսէն ետք՝ Սփլանտիտի մէջ ընտանեկան հաւաքոյթ-ճաշ։ Ճաշագին 25 Փր.։ Արձանագրուիլ Պանտիկեան 66-17-46, Բաբայեան 66-01-21 եւ Նազարեան 48-57-70

ԱՊՐԻԼ 24Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակի համազգային ոգեկոչումը՝ Երեքշաբթի, Ապրիլ 24ին։

Օրուան յայտագրի մանրամասնութիւնները՝ ի մօտոյ։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 24ին, Երեքշաբթի իրիկուն։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՍԵՄԻՆԷՐԸ

Ապրիլ 21, 22 եւ 23 Սէն-Ժերմէն-օ-Մոն Տոռ, Լիոնէն 40 քիլոմեթր Օպերժ տը լա Ժէօնէսի մէջ, տեղի կ'ունենայ առաջին միջ-շրջանային սեմինէրը։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական Վարչութիւնը կազմակերպած է այս կարեւոր համագումարը։ Երեք օր շարունակ օրակարգի հարցն է.—

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

որու շուրջ պիտի արտայայտուին Փարիզէն, Մարսէյլէն եւ կեդրոնական Ֆրանսայէն մասնակցող երիտասարդներ։

ՉՈՐՍ ՕՐ՝ ՎԵՆԵՏԻԿ

ՎԱԼԱՆՍԻ Ազգ. Միութիւնը չորս օրուան ճամբորդութիւն մը կազմակերպած է դէպի Վենետիկ — Ապրիլ 28, 29, 30, Մայիս 1 — արձանագրութիւնները կը կատարուին Միութեան անդամներուն մօտ։ Երթուդարձ, ճաշ, պանդոկ, անձ գլուխ՝ 250 Փր.։

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամն է՝ Ապրիլ 20։

Saumons Fumés CAVIAR Conserves

PETROSSIAN

18, Bd. de la Tour-Maubourg 75007 Paris
tél. 468.59-73 - 468.59-74 - 705.56-09

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ

«Իմաստութեանց Ողիմ»

Ամբողջական հատորը (Հէքեաթներ եւ աւանդութիւններ) 330 էջ, ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն

Գին՝ թղթակազմ 15 փր.
լաթակազմ 20 փր.

Կարելի է ստանալ Փարիզի Մշակ. Տան գրասենեակէն

ԻՍԻԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան պաշտօնական բացումը կը կատարուի Կիրակի, Ապրիլ 15, ժամը 15ին

45, Rue de la Défense, Issy-les-Moulineaux

Կը խօսի.— ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Տան Յանձնախումբը իր տրամադրութեան տակ չունենալով բոլոր հասցէները, կը խնդրէ անոնցմէ որ մասնաւոր հրաւէր չստացան, որ ներկայիս ընդունին իբրեւ հրաւէր

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

7էն 14 տարեկան աղջիկներու համար

Մարսէյլի Անարատ Յղութեան քոյրերը կը տեղեկացնեն թէ ամառնային արձակուրդի համար, ընտրած են օդափոխութեան վայր մը Թոռոնի գիւղը, 80 քիլոմեթր Հռոմէն դուրս. հսկայ շէնք մը, շրջապատուած կանաչագեղ մարգագետիններով եւ ծաղկազարդ պարտէզներով Ապենեան լեռներու դիմաց։

Այս պատեհութենէն կրնան օգտուիլ 7էն 14 տարեկան աղջիկները, որոնք պիտի վայելեն մաքուր օդէն զատ, հայկ. տոհմիկ մթնոլորտ մը, հայ քոյրերու մայրական հոգածութեան ներքեւ։

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը փակուին Մայիս մէկին։

Հասցէ.—

167, Ave. des Caillols
13012 MARSEILLE
Tél. : 48-90-91

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 5000 Փրանք Առնուվիլի իր մասնաճիւղէն, օգտագործելու – խութեան կայանի նոր շէնքին ի նպաստ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները 1973-1974

Վարժարանի Տեսչութիւնը ուրախութեամբ կը հաղորդէ Ֆրանսահայ հասարակութեան որ նոր շէնքի կառուցման շնորհիւ, յառաջիկայ դպրոցական վերամուտին համար տրամադրելի են սահմանափակ տեղեր։ Որպէսզի յետագային Տեսչութիւնը չստիպուի մերժել դիմողները տեղւոյ չգոյութեան պատճառաւ, անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները այժմէն փութան տեղերը ապահովել։

Դիմել՝
Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. : 027-18-28

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի
CINEMA MODERNE
Place des Bourguignons
4, Rue Bourdarie-Lefure, Asnières 92
10 Ապրիլ, Երեքշաբթի երեկոյ ժ.ը 8.45ին

կազմակերպուած
Հայ Կարմիր Խաչի Անիէռ-Պուա Քոլոմպի եւ շրջանի մասնաճիւղին կողմէ

Կը ցուցադրուին՝
«ԿԱՐԻՆէ» (Լէպլէպիճի Հօր-հօր աղա) զուարճ եւ հանրածանօթ օփերէթ
հայերէն փիլմը
եւ
«Ասք մեծ ճշմարտութեան մասին» փաստանկարը

Սիրով եւ անխտիր կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակիցները

Մուտք 8 ֆրանք

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՈՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կիրակի, 6 Մայիս, կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝ 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ։

Ցուցադրութիւն սկաուտական ֆիլմերու եւ հայկական երգեր Հայ Արիներու երգչախումբին կողմէ։

Պիւֆէ՝ Մուտք 5 ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ճաշ-պարահանդէս կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին՝ Մայիս 12ին, Շաբաթ։

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

OPERA-COMIQUE

Կիրակի, Մայիս 13, ժամը 17ին

կը նախագահէ Ծերակոյտի Նախագահ

ALAIN POHER

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ԱՊՐԻԼ
MARDI 10 AVRIL 1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.687

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.687

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԻՔԱՍՈՅԻ ՄԱՀԸ

ՊԱՐՈՍ ՄԵԾԱՆՈՒՆ ՆԿԱՐԻՉԸ ՄԵՌԱՒ 91 ՏԱՐԵԿԱՆԻՆ

Մուժէնի իր ապարանքին մէջ, 91 տարեկանին, սրտի արկածի մը զոհ գնաց Փապլօ Փիքասօ, Կիրակի առաւօտ:

Սովորական նկարիչ մը չէր, ան որ իր դրոշմը դրաւ Ի. դարու արուեստին վրայ:

Ծնած 1881 Հոկտ. 25ին Մալակա (Անդալուզիա), Փապլօ – Տիէկօ – Խոսէ – Ֆրանչեսքօ տէ Փաուլէ եւայլն, եւայլն, զաւակն է գծագրութեան ուսուցիչի մը, որուն երազն էր որ տղան մեծ եւ դասական ճարտարապետ մը ըլլայ: Պարզ է որ տղան բոլորովին ուրիշ ճամբայ պիտի բռնէր Պարսելոնայի Գեղարուեստից վարժարանէն մինչեւ Մուժէնի իր տունը:

Ինչ որ ալ ըլլան իր մասին եղած քննադատութիւնները կամ վերապահութիւնները, կասկած չկայ որ Փիքասօ դարուս ամէնէն յատկանշական եւ ինքնատիպ դէմքը եղած է նկարչական ասպարէզի: Կարելի է սիրել կամ չսիրել բայց կարելի չէ չընդունիլ իր անվիճելի տաղանդը:

1901էն սկսեալ է որ Փիքասօ ստորագրութիւնը կը գործածէ իր գործերուն համար (իր մօր անունն է) եւ իր առաջին ցուցահանդէսը կուտայ Փարիզ: Այդ շրջանին է որ կը սկսի ինչ որ ծանօթ է իբրեւ «Կապոյտ Շրջան», ուր կը ներկայացնէ առաւելաբար անյոյս աշխարհ մը: Քանի մը երթեւեկէ ետք, Փիքասօ վերջնապէս կը հաստատուի Փարիզ, տարօրինակ շէնք մը, որ պիտի կոչուէր «Պաթօ-Լավուար» եւ համբաւ շահէր: Հոն բարեկամական ամբողջ շրջանակ մը կայ, որ պիտի դառնայ յառաջապահ շարժումը.— Մաքս Ժաքոպ, Մաթիս, Տըրէն, Կիյոմ Ափոլինէր, Անտրէ Սալմոն, եւայլն: Հոն է որ Փիքասօ պիտի գծէ իր մեծ պաստառը՝ «Ավինեոնի Օրիորդները», բայց Կապոյտ Շրջանէն մինչեւ հոս, կայ նաեւ «Վարդագոյն Շրջան»ը, ապա Նեկր շրջանը, որ կարճ կը տեւէ, ու վերջապէս՝ Քիւպիզմը: Իր ամէնէն նշանաւոր գործն է՝ Կեռնիքա, ներշնչուած Սպանիոյ քաղաքացիական պատերազմէն:

Նկարչական իր ամբողջ ժառանգութիւնը կը ձգէ իր հայրենիքին, մեծ յուսախաբութիւն պատճառելով Ֆրանսայի, որ չյաջողեցաւ լեզու գտնել նկարիչին հետ, ու ալ հարկ եղած վարկերը որպէսզի Փիքասօ Թանգարան մը հիմնուի: Բայց եւ այնպէս կը կարծուի թէ բաւական վէճեր ու խնդիրներ պիտի ելլեն իր կտակին շուրջ օրինաւոր եւ բնական զաւակներուն ու նաեւ կնոջ միջեւ: Ամէնէն շատ արտադրող նկարիչը եղած է (15 հազար պաստառ):

Հաւանական է որ թաղուի իր տան պարտէզին մէջ, շատ պարզ արարողութեամբ մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ կը մտածէ պարենաւորել Փնոմ Փեն քաղաքը, որ գրեթէ ամբողջովին պաշարումի տակ է: Համայնավար ուժերը փակած են մայրաքաղաքին գլխաւոր ճամբաները: Ամերիկեան օդուժը կը շարունակէ զօրավիգ կենալ Խմեր բանակին՝ բուռն ռմբակոծութիւններ կատարելով: Քամպոճի նախագահը՝ Լոն

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 5)

ՆԿԱՐԻՉ Ս. ՍԱՖԱՐԵԱՆ

Մեծարանքի երեկոյ մը տեղի ունեցած է Արուեստի Տան մէջ, նկարիչ Սարգիս Սաֆարեանի, անոր ծննդեան 75ամեակին առթիւ: Նկարիչը երեսունէ աւելի ժապաւէններ ձեւաւորած է, գործակցելով Հ. Բեկնազարեանի, Պ. Բարխուդարեանի, Ա. Հայ-Արտեանի հետ: Նկարիչին ձեւաւորած ժապաւէններէն են «Պէպօ», «Դաւիթ Բէկ», «Զանգեզուր», «Նուազախումբի տղաքը», եւայլն:

×

ՋՐՀԱՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐ

Վերջացած է Ստ. Շահումեան սովխոզի ջրհան կայանի շինութիւնը: Կայանը ոռոգելի պիտի դարձնէ հարիւրաւոր հեկտար հողեր: Ներկայիս կառուցուելու վրայ է Ջէյթուն սովխոզի ջրհան կայանին երրորդ հատուածը:

×

ՓԻՆԿ-ՓՈՆԿ

Սարայեւոյի մէջ, Եուկոսլաւիա, փինկ-փոնկի աշխարհի ախոյենութեան մրցաշարքը սկսաւ: Խորհ. Միութեան խումբին մաս կը կազմեն երեք Երեւանցիներ՝ Ռիթա Պօղոսեան, Էլմիրա Անտոնեան եւ Բագրատ Բուռնազեան: Խումբին մէջ ուրիշ Հայ մըն ալ կայ Բաթումէն՝ Սարգիս Սարխոյեան: Խումբին երկու մարզիչներէն մէկը Հայ մըն է՝ Եուրի Ղազարեան:

×

ՊԱՐԳԵՒ ՀԱՅ ՄԱՐԶԻՉՆԵՐՈՒՆ

Խորհ. Միութեան մարմնամարզի կոմիտէն ոսկէ շքանշաններ յանձնած է Արկադի Կարապետեանի եւ Արսէն Ալահվերդիեւի: Առաջինը մարզած է ըմբիշներ, որոնցմէ մէկը աշխարհի ախոյենութիւնը ձեռք ձգած է Մինիխի մէջ: Երկու հայ մարզիչներն ալ կը բնակին Սախաշկալա, Դաղստան:

Նոլ «երկիրը վտանգուած հռչակեց: չակեց:

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ նախագահը Փարիզ ժամանեց Երկուշաբթի օր, իբրեւ պաշտօնական հիւրը Ֆրանսայի: Նախագահ Էչեվերիա հանդիպում կ'ունենայ նաեւ Փոմփիտուի հետ:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ երեսուներկու եղեռնափորձեր տեղի ունեցած են մէկ գիշեր ուան մէջ: Նիւթական վնասները մեծ են բայց զոհ չկայ: Կը թուի թէ այս բոլոր եղեռնափորձերը Գրիվասի շարժումին դէմ են:

ՍՈՒՐԻԱ օրէ օր կը կորսնցնէ իր «ուղեղները»: Սուրիացիներու աւելի քան 57 առ հարիւրը, որ որոշ զարգացումի տէր է երկրէն հեռացած է 1959էն 1969: Ասոնց գլուխը՝ բժիշկները (65 առ հարիւր), ճարտարապետները (61 առ հարիւր) եւ Հիմնական Գիտութեանց վկայեալները (59 առ հարիւր): Այս մեկնումները նիւթական կարեւոր վնաս են Սուրիոյ համար:

ՈՉ ԵՒՍ Է
Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

«Որ ետես զՍիրունի՝ ետես զՀայութիւնն՝
ի խորութեան եւ ի լայնութեան եւ ի բարձրութեան...»:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ.

Խոր ցաւով իմացանք որ Շաբաթ գիշեր, Պուքրէշի իր բնակարանին մէջ իր մահկանացուն կնքած է Յ. Ճ. Սիրունի: Մեր նախորդ թիւին մէջ, ճակատագրական զուգադիպութեամբ մը հրատարակած էինք Սիպիլի նուիրած իր յօդուածը, զոր արտատպած էինք Պուքրէշի «Նոր Կեանք»ի վերջին թիւէն:

Բուն անունով Յակոբ Ճօլօլեան, Սիրունի ծնած էր Ատափազար 1890 Ապրիլ 6ին: Մինչեւ 11 տարեկան կը մնայ իր ծննդավայրը, ապա կ'անցնի Պոլիս, ուր կը յաճախէ Էսաեան եւ Կեդրոնական վարժարանները:

Գրական իր առաջին փորձերը սկսած է Կեդրոնականի գրասեղաններէն երբ դեռ 15 տարեկան էր: 1908էն ետք կը նուիրուէր հրապարակագրութեան, աշխատակցելով ատեն մը «Արեւելք»ի եւ «Սուրհանդակ»ի, ու ամբողջովին կը կապուէր Ազատամարտի, որ կը սկսէր հրատարակուիլ 1909ի ամառը: 1908էն 14, Հիւրրիէթի խաբուսիկ ազատութեան շրջանին, Պոլսոյ մէջ չէ եղած հանրային որեւէ կարեւոր ձեռնարկ որու մասնակցած չըլլար Սիրունի, շատ յաճախ ինք անձամբ ստանձնելով նախաձեռնութիւնը: Հրաշքով ազատած Մեծ Եղեռնէն թաքստոցի մը մէջ, ուր ապրած է մինչեւ 1918, Սիրունի զինադադարէն ետք կրկին ասպարէզ կ'իջնէր: Հարկ էր կրկին լոյս ընծայել «Ազատամարտ»ը, բայց կարելի չէր նոյն անունով արտօնութիւն ստանալ ու այդպէս է որ լոյս աշխարհ կուգար «Ճակատամարտ»ը, Սիրունիի նախաձեռնութեամբ, որ իր կողքին ունէր Վրթանէս Մարտիկեան, Թաղէոս Մեծատուրեան եւ ուրիշներ: Երբ Շաւարշ Միսաքեան, նոյն շրջանին բանտէն ազատ կ'արձակուէր ու կը նշանակուէր «Ճակատամարտ»ի գլխաւոր խմբագիր, իր կողքին էր՝ Սիրունի: Յետագային Սիրունի վերջնապէս կը հաստատուէր Ռումանիա: Հոն ալ նոյն նուիրումով կը շարունակէր իր ազգային գործունէութիւնը եւ տասը տարի վարելով հանդերձ Թեմական Խորհուրդի քարտուղարի պաշտօնը, ձեռքէն պիտի չձգէր գրիչը: Տարի մը կը խմբագրէ «Նոր Արշալոյս»ը, յետոյ «Նաւասարդ» պարբերականը, Արազ տարեգիրքը: Աշխատակցած է «Հայրենիք»ի, «Յառաջ»ի, «Վէմ»ի, «Բազմավէպ»ի, «Ագգարար»ի, «Ասպարէզ»ի: Վերջին տարիներուն կ'աշխատակցէր գլխաւորաբար «Սովետական Գրականութեան», «Պատմա – բանասիրական» հանդէսին, Էջմիածնի, «Նայիրի»ի եւ «Նոր Կեանք»ի:

Ազգային սահմաններէն դուրս ելլելով, Սիրունի մեծապէս հետաքրքրուած է իր երկրորդ հայրենիքի լեզուով, գրականութեամբ եւ մշակոյթով: Նիքոլա Եորկայի եւ ռումանացի այլ ծանօթ մտաւորականներու հետ բարեկամութիւն հաստատած է: Հիմնած է Անի ռումաներէն պարբերաթերթը, զոր հրատարակած է 1934էն 1943, տեղացիներուն ծանօթացնելու համար Հայոց պատմութիւնն ու մշակոյթը: Միաժամանակ պրպտած է Ռումանիոյ պատմութիւնը եւ թանկագին ծառայութիւն մատուցած ռումէն Ակադեմիային, լոյս աշխարհ բերելով բազմաթիւ վաւերաթուղթեր եւ նիւթեր, որոնք թաքնուած կը մնային Հայկ. եւ թրքական աղբիւրներու մէջ:

Սիրունի ճաշակած է համխեան եւ իթթիհատական բանտերու դառնութիւնները ու 1944ին երբ Պալքանները կարմիր լուծի տակ անցան, կարգ մը ուրիշ հայ մտաւորականներու հետ, այս անգամ ալ ճաշակեց սթալինեան բանտերը: Աքսորէն վերադարձաւ 1955 Յունուարին եւ կրկին փարեցաւ իր այնքան սիրած գրական ու պատմական ուսումնասիրութեանց:

Հայաստան այցելեց 1965ին, 1966ին եւ 1968ին, Պուքրէշի իր երբեմնի կրտսեր եղբօր՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրաւէրով:

1970 Յունիս 14ին, Փարիզի մէջ, ներկայութեամբ Վազգէն Կաթողիկոսի, կը կատարուէր իր յոբելեանը:

×

Քանի մը օր առաջ կը ստանայինք իր վերջին գործը «Նիքոլա Եորկայի հետ» զոր հրատարակած էր Հայկ Սէրէնկիւլեան գրական մրցանակի յանձնախումբը:

Հատորին առաջին էջերուն մէջ, Սիրունի կը յայտնէ այս առթիւ իր ուրախութիւնը, ինք որ միշտ տագնապով կը յիշէ՝ «դարակներուն մէջ դիզուած նիւթերը, որոնք որբ կրնան մնալ յանկարծ...»:

Այդ ձեռագիրները, սակայն, պէտք չէ որբ մնան: Վերջին տարիներուն, Սիրունին մնացած էր միայն, վերապրեցնելու համար Պոլսոյ ամբողջ արեւմտահայ մտաւորականութիւնը, որ չկայ այլեւս: Ինք, վերջին շառաւիղը տարաբախտ սերունդի մը, կ'երթայ միանալու իր ընկերներուն՝ Վարուժանէն Շաւարշ Միսաքեան:

Ոչ եւս է Յակոբ Սիրունի: Պարզ նախադասութիւն մը, չոր ու ցամաք: Բայց իրական ողբերգութիւն մը: Տրամաբանողները կրնան մխիթարուիլ խորհելով թէ Սիրունի հասած էր լիացած տարիքի մը: Մենք չենք մխիթարուիր, որովհետեւ չենք կրնար տրամաբանել երբ կը գիտակցինք օրէ օր ընդլայնուող պարապին:

Սիրունիի մահով, միայն Սիրունին չէ, զոր կը թաղենք այսօր: Իրեն հետ տարաւ ամբողջ սերունդ մը, որ կը վերապրէր շնորհիւ իր գրչին: Իրեն հետ տարաւ Պոլսոյ երբեմնի մթնոլորտին յիշատակը:

Ծնած Ապրիլին, մահուընէ ազատած ուրիշ եղերական Ապրիլի մը, այսօր կըրկին Ապրիլի մըն է որ Պուքրէշի ճղնաւորը իր աչքերը կը փակէ հեռու բոլորէն:

Ոչ եւս է Յակոբ Սիրունի:

×

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի օր Պուքրէշ: Մեր խոր ցաւակցութիւնները իր եղբօր՝ Գրիգոր Ճօլօլեանի եւ ընտանիքին:

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԱՐՄԷՆ ԳԱՐՕ

(ՏՈՔԹ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ)

— 1873–1923 —

———0———

Ծննդեան հարիւրամեակն է եւ մահուան յիսնամեակը՝ Հայութեան ազատագրական – յեղափոխական, պետական – քաղաքական եւ հանրային – գաղափարական կեանքի մեծարժան դէմքերէն Արմէն Գարոյի, բուն անունով Գարեգին, չաուխը՝ Կարնոյ համբաւեալ Փաստրմաճեան գերդաստանի, որ ժամանակակից տարեգրութեանց մէջ յայտնի է բնու – թեանց հանդէպ իր ծառայութիւններով, աղատանէնչ ոգիով, առասպելական նիւթական հարստութեան մը հետ՝ ոգեկան բարձր արժանիքներով եւ արութեան գործերով:

Ծնած է Կարին, 1873ին: Ընտանեկան դաստիարակութեամբ օժտուած, պատանի տարիքէն իսկ կը հետեւի Սանասարեան վարժարանի դասընթացքներուն, եւ 1891ին, ընթացաւարտ, կը նուիրուի ալրալուսմին պատմական, գրական եւ ընկե – րային գործերու, խորացնելով իր հըմտութիւնը հայ ժողովուրդի անցեալին մասին:

Մտաւոր հետաքրքրութեանց կողքին վիւղական կեանքով ու երկրագործական աշխատանքներով խանդավառ՝ 1894ին կը մեկնի Ֆրանսայի Նանսի քաղաքը, գիւղատնտեսութեան հետեւելու: Այս առիթով է, որ կապ կը հաստատէ հայ ուսանողական շրջանակներու հետ, հաղորդ կը մնայ 1894–1895 թուականներու թըրքական հարստահարութեանց, Սասնոյ կոտորածներուն եւ հայ յեղափոխական խիզախումներուն, ու 1895ին անդամագրուելէ ետք Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն՝ ղեկավար եւ պատասխանատու դեր կը ստանձնէ 1896ի Պանք Օթոմանեան խիզախումին մէջ:

Իր «Ապրուած Օրեր»ուն մէջ կարելի է տեսնել գաղափարական նուիրումը եւ յեղափոխական ոգին սերունդի մը, որ Հայոց տառապանքին եւ թրքական զուլումին հանդէպ անտարբեր աշխարհի խիղճը ցնցելու համար կանգ չառաւ ինքնուրացութեան գերագոյն զոհաբերու – թեան առջեւ, ու մղեց մեծ Պետութիւններն այն համոզումին՝ թէ Հայութիւնը նպատակ չունի ընդմիշտ համակերպելու իր ճակատագրին: (Բաբգէն Սիւնի, Թիրեաքեան, Ա. Վռամեան, Խ. Գնունի, Արտ. Անդրէասեան, Արտ. Միսաքեան եւ ուրիշներ՝ իր անմիջական գործակիցները՝ հայկական խրոխտանքի ամէնէն տիրական դէմքերն են այս օրերուն):

Օսմանեան Դրամատան գրաւման թէ անոր յաջորդող եռուզեռի օրերուն, Արմէն Գարօ՝ Հրաչ Թիրեաքեանի հետ ատըմական թէ քաղաքական առումով վճռական դերակատարութիւն ունեցած է, կլատթոնի նման դէմքեր մղելով ի նպաստ Հայութեան դրական արտայայտութիւններու:

Պանք Օթմանի խիզախումէն ետք կ՚անցնի վերստին Եւրոպա, կը հետեւի Ժընեւի համալսարանի Գիտութեանց դասընթացքներուն եւ կը ստանայ վարդապետական (Փի–էյչ–Տի) իր տիտղոսը:

Այնուհետեւ, 1901–1923, Կովկասէն սկսեալ մինչեւ Միացեալ Նահանգներ ու Եւրոպա, հայ ազատագրական պայքարի եւ Հայ Դատի բոլոր մարզերուն մէջ եւ բոլոր ճակատներուն վրայ, Արմէն Գարօ յառաջապահ դերակատարութեամբ կը յատկանշուի: 1905ին հայ – թաթարական ընդհարումներու ղեկավարութեան մէջ: 1908ի օսմանեան սահմանադրութենէն ետք՝ Կարնոյ մէջ, անդամ Խորհրդարանին: 1915ին վերստին Կովկաս, կամաւորական շարժման եւ գունդերու կազմա – կերպութեան աշխատանքներով ծանրաբեռն: 1918ի անկախութեան հռչակումէն ետք անդամ Փարիզի Ազգ. Պատուիրակութեան, եւ ի վերջոյ Ուաշինկթընի դեսպան: — Բոլոր այս դիրքերուն մէջ՝ ան տիպարն է քաղաքական յստակատե – սութեան տէր մարդու, Հայութեան հիմնական շահերու մարզին մէջ անդրդուելի եւ վճռական, ազատագրական ողորումներու եւ յեղափոխական գործունէութեանց մէջ արմատական, նուիրումի ճամբով առաջին գիծերու վրայ եւ կուսակցական նախաձեռնութիւններու թէ քաղաքական շըփումներու մէջ ծաւալուն աշխատանք – ներու յանձնառու:

Կանխահաս իր մահուան մէջ անկասկած իր դերը ունեցաւ Հայութեան վերապահուած ճակատագիրը, անկախաբար ֆիզիքական մաշումէն՝ որ 1922էն ետք հետզհետէ հիւծումի յանգեցաւ, ու Ժընեւի մէջ, — ուր եկած էր Ամերիկայէն, Նոյեմբեր ամսուն — գամեց զինք անկողնին, անվերականգնելիօրէն: Փակեց իր աչքերը յաւիտենապէս, 1923 Մարտ 26ին:

×

Արմէն Գարօ համահայկականօրէն յիշատակելի դէմքերէն մէկն է տարագիր Հայութեան, եւ 1973ը — իբրեւ ծննդեան հարիւրամեակի ու մահուան յիսնամեակի — պատեհ առիթը պիտի ըլլար անոր կեանքին ու գործին վերծանումով հրապարակային քննութեան նիւթ դարձնելու 1890–1920ական թուականներու ոգորումներն ու իրագործումները մեր ժողովուրդի: Ափսո՛ս, որ հիմնական այլ ոգեկոչումներու մոռացման ու անտեսումին հետ՝ նաեւ ա՛յս կարգի դէմքերու եւ դրուագներու զանցառութիւնը մեզ կը դնէ հարկին առջեւ ընդունելու թէ կ՚ապրինք գլխագիր Անտարբերութեան շրջան մը...

Մ. Թ.

ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԻՑ

———0———

Սիրանոյշն այն արուեստագէտներից էր, որոնք, բնութիւնից օժտուած արուեստի յաւերժական հուրով, վառւում են մինչեւ վերջին շունչ, լուսաւորելով շրջապատը:

Ես հանդիպեցի նրան, երբ վառւում էր հուրը բեկուած, փշրուած անօթի մէջ... հանդիպեցի նրան, երբ 74 տարեկան էր, բայց դեռ ուզում էր փայլատակել երկար: Սակայն հազիւ կարողացաւ վերջալոյսի ցոլքերով մի անգամ էլ փայլել բեմի վըրայ, իր Բամբիշադարդ Տիկինով:

1932ին էր, Ալեքսանդրիայում, Ալ – համբրա թատրոնի մէջ:

Մի տեսարան այդ ներկայացումից, երբ Արմանի հայրը՝ Ժերմոնը, համոզում էր նրան բաժանուել իր սիրելի Արմանէն, մի ուրիշը երջանկացնելու համար... Այդ րոպէներին ինչքա՜ն տառապեցաւ Սիրանոյշը, ի՜նչ հոգեկան ապրումներ ունե – ցաւ լռիկ... Ի՜նչ քաղցր ու գուսպ էր հնչում նրա ձայնը ամէն անգամ, երբ պատասխանում էր Ժերմոնի մերթ ցասկոտ, մերթ համոզիչ խօսքերին: Մանաւանդ, ինչքա՜ն սիրուն էր նրա դէմքը, շրջանակուած դեղձան խոպոպներով, գըլուխը՝ լայնեզր մի գլխարկ, ժապաւէնները հանգոյց եղած ծնօտի տակ: Նա այդ րոպէներին խսկական մի նահատակուած գեղեցկուհի էր: Բայց, երբ հեռացաւ Ժերմոն, եւ տանջուած Մարգարիտը, մնալով մենակ, սկսեց պայքարել իր ներաշխարհի հետ՝ տենդոտ քայլերով երթեւեկելով բեմի վրայ աջ–ձախ, այն ատեն զգալի եղաւ, թէ տարիների վաս – տակը ծանրացել էր ուսերին... Կռացել էր Տիտանը...

Ամէն պարագայի ներկայացումն անցաւ հաստրակութեան բուռն ծափերի ու ծաղիկների մէջ:

Ափսոս, սակայն, որ ներկայացման հասոյթը չփակեց բեմական ծախսերը, եւ Սիրանոյշը մնաց նոր հոգսերի տակ: Եւ գուցէ նաեւ այդ պատճառով նա հիւանդացաւ, ինկաւ անկողին:

Ինչպէս շատ օրեր, նոյնպէս իր հիւանդութեան օրերին նրա մօտ էի: Մթաստուեր, անարեւ սենեակում, մահճակալին պառկած նա նեղւում էր: Շատ էր նեղւում:

— Օ՛հ, ասում էր, — ինչքան երկարեցաւ իմ հիւանդութիւնը:

Հանգստացնելու համար ասում եմ.

— Տիկին Սիրանոյշ, դուք կարիք ունէիք հանգստանալու, լաւ է որ մի քիչ էլ մնաք անկողնում եւ...

Դեռ չլսած խօսքիս աւարտը, նա կարծես ուզում է դուրս թռչել անկողնուց, սակայն հազիւ նստում է, նայում ինձ զարմացած եւ ասում.

— Ինչ, դուք կարծում էք, որ ես եկել եմ այստեղ նստելո՞ւ... Ես դեռ շատ անելիքներ ունեմ... Չեմ ուզում պարտական մնալ իմ ժողովրդին: Ես պէտք է գնամ ոչ միայն Կահիրէ, այլեւ Լոնդոն, Ֆրանսիա, Ամերիկա...

— Ի՞նչ կարիք կայ թափառելու այդ տեղերը, Տիկին Սիրանոյշ, դուք պէտք է երջանիկ զգաք ձեր անցեալ փառաւոր կեանքի յուշերով:

— Իմ յուշերը... իմ անցեալը... այս անգամ նա կարծես թուլացած տարածւում է անկողնու վրայ ու մրմնջում: — Իմ անցեալը... Այո, ապրում էի թագուհու նման... Թագուհուն յարգում են, որովհետեւ նա թագուհի է, իսկ ինձ ոչ միայն յարգում էին, այլեւ սիրում: Իմ յուշերը... այո, ես պէտք է գրեմ իմ յուշերը: Փոթորկալից է եղել իմ կեանքը... Այո, պէտք է գրեմ, բայց... Այն էլ գիտեմ, որ մի օր կը կորչեմ մութին մէջ... կը մոռանան ինձ բոլորը... Այո, այո, սիրելի Տիկին, պէտք է որ գրեմ, բայց չգիտեմ, չգիտեմ որտեղից սկսեմ, որտեղ վերջացնեմ...

Արդարեւ, հարուստ ու բազմազան էին Սիրանոյշի յուշերը, եւ բոլորը գրելու համար պէտք էր որ լեցնէր հատորներ, իսկ Սիրանոյշը յոգնած էր...

Անցան շաբաթներ: Ոտքի կանգնեց Սիրանոյշը: Մի քանի օր չէի տեսել: Յանկարծ ինքն է գալիս մեր տուն: Բոլորս զարմանքից վեր ենք թռչում:

— Ի՞նչպէս բարձրացաք երրորդ յարկ:

Անմիջապէս բազկաթոռ ենք առաջարկում: Փոխանակ նստելու, նա յանդիմանում է մեզ.

— Միթէ՞ ես այնքան ծերացել եմ, որ պիտի չկարենամ գտնել իմ բարեկամները, — ու սկսում է ման գալ սրահում:

Տրամադրութիւնը լաւ էր: Նստանք, երկար խօսեցինք, ծիծաղեցինք: Նա առաջարկեց երեխաներին երգել, նուագել: Ոչ մէկը չմերժեց: Մարին նուագեց դաշնամուրի վրայ, Արփինէն երգեց «Տրավիատայից», «Բոհէմից, «Բաթերֆլայից»: Միհրանը դեռ փոքր էր: Յետոյ Սիրանոյշն ինքը մօտեցաւ դաշնամուրին: Մատները սահեցրեց ստեղնաշարի վրայ: Եւ յանկարծ, չգիտես ներքին ինչ մղումով, մի րոպէ փակեց աչքերն ու սկսեց երգել Մասնէի «էլեգիան»: Այնքան քընքուշ... Նա ոչ թէ երգում էր, այլ կարծես խօսում ինքն իր հետ: Մագնիսացած լսում էինք: «Այո, անցել էր յաւիտեան նրա գարունը, իր հետ տանելով երջանկութիւնը... Նա չէր տեսնում այլեւս երկնքի կապոյտը... չէր լսում թռչնոց գուարթ երգերը»:

Է՜հ...

Նա այնպիսի մի «էհ» արեց, կարծես սրտից մի լար փրթաւ ու լալագին թրթռաց շրթներին վրայ: Շարունակում է երգը. «Զուր էր եթէ գար մի նոր գարուն, ուրախ չէր այդ գարնան արեւը... ծի–

[Missing text]

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ

900 ՕՐԵՐԸ

«ԿԵԱՆՔԻ ՃԱՄԲԱՆ»

Իրաւ է թէ բուն իսկ Լենինկրատի մէջ գտնուող ալիւրը 3–4 օր հազիւ պիտի բաւէր, բայց հորիզոնը կը պայծառանար: Այսպէս Յունուար 24ին, Պաւլով հացի օրական չափը բարձրացուց գոր – ծաւորներուն համար 400 կրամ, ուրիշ դասակարգի աշխատաւորներու համար 300 կրամ, իսկ ոչ աշխատող ժողովուր – դին եւ պզտիկներուն համար ալ 250 կըրամ: Փետրուար 11ին ալ վերականգնումի նոր փորձ մը ձեռնարկեց:

Այդ միջոցառումները կապ ունէին այն մեծ որոշումին հետ զոր առած էր Ժտանով: Ան կ՚ուզէր քաղաքին բնակչութեան գէթ մէկ քառորդը պարպել սառի ճամբան օգտագործելով: Պաշտօնական հրամանը հրապարակուեցաւ Յունուար 22ին: Ալեքսէյ Կոսիգին, այժմու վարչապետը, պաշտօն ստացաւ այդ գործողութիւննե – րը վարելու:

Քանի մը շաբաթներ անցան մինչեւ որ կարելի եղաւ քիչ թէ շատ հարթել այդ խառնաշփոթ ձմեռուան դժուարութիւննե – րը: Փոխադրուած մարդիկը այն աստի – ճան տկարացած էին որ անոնց փոխադրութիւնը երկար ժամերու կը կարօտէր: Այսպէս անոնք որոնք երկաթուղիի ճամբով Լենինկրատէն հասան Պորիսովա Կրիվայի կայարանը, այնքան տկար էին, որ մէկուկէս օրուան մէջ հազիւ կարելի եղաւ զանոնք կառախումբէն իջեցնել ու բեռնատարերով կամ օթօքարերով ճամբայ հանել: Տրուած ըլլալով որ երկաթուղին, ինչպէս նաեւ բեռնատարները զրկուած էին տաքնալու միջոցներէ շատ քիչեր կրցան վերապրիլ այդքան չարչարանքներու ու նեղութիւններու:

Բայց նոյնիսկ եթէ Լենինկրատ մնացած ըլլային անոնք, արդիւնքը դարձեալ նոյնը պիտի ըլլար իրենց համար:

Թաս գործակալութեան թղթակիցներէն Պաւէլ Լուքնիցքի, Փետրուարի սկիզբը, օր մը անցաւ լիճի ճամբէն: Իրիկուան դէմ հասաւ Ժիքարեւոյի կայարանը, այն յոյսով թէ թերեւս հոն պիտի գտնէր տաքուկ սենեակ մը ուր կարենար պառկել մը բան ուտել եւ հանգստանալ: Բայց քառսական վիճակի մը հետ դէմ յանդիման եկաւ: Քաղաքէն պարպուած հա – զարներով մարդիկ կը թափառէին պատերազմէն աւերուած այս քաղաքին ճամբաներուն վրայ: Կիներ ու մանուկներ կը դեգերէին ու կը գլորէին ձիւնին մէջ: Ոչ ոք գիտէր թէ ո՞ւր պէտք էր երթալ ուտելիք բան մը գտնելու համար, թէ ուրկէ՞ կարելի էր հայթայթել անհրաժեշտ թուղթերը ճամբայ ելլելու համար, թէ ո՞ր ժամուն կը մեկնէր կառախումբը: Ոչ ոք գիտէր թէ ո՞ւր պէտք էր սպասանիլ գիշերը անցընելու, կամ գոնէ քիչ մը տաքնալու համար:

Սառի ճամբան ալ իր կարգին աննկա – րագրելի տեսարան մը կը պարզէր: Գիշեր թէ ցերեկ ճամբան խճողուած էր բեռնատարներով ու անվերջանալի կարաւաններով: Կառքերը արագ կը սուրային, եւ ճամբան կ՚երկարէր անսահմանօրէն սպիտակ հեռանկարի մը մէջ որ ըստ Լուկ – նիցկիի քիչ մը կը յիշեցնէր Ղազախստանի անսահման դաշտագետինները:

Տեղ տեղ հաւաքուած ձիւնը բարձր պատեր կազմած էր: Ճամբուն վրայ ամէն նոր քիլոմեթրի կը տեսնուէին սպիտակ կրկնոցներով երթեւեկի ոստիկաններ, որոնք հովէն կը պաշտպանուէին սառէ ապաստարաններու ետին: Իբարմէ աւելի մեծ հեռաւորութեան վրայ կային նորոգութեան աշխատանոցներ, երթեւեկը կանոնաւորող կեդրոններ եւ հրաշալի կերպով ծածկուած հակօդային հրետաններու բոյներ: Այդ հրետանի – ները գործածողները իրենք ալ կը մնային սառէն շինուած փոքրիկ տուներու մէջ: Հոս հոն կ՚երեւային մասամբ ձիւնով ծածկուած բեռնատարներու կմախքներ: Երբ մութը կ՚իջնէր, ոստիկանները երթեւեկը կը կանոնաւորէին ճերմակ ու կանանչ փոքրիկ լամբարներու օգնու – թեամբ, որովհետեւ պարպումը գիշեր ցերեկ կը շարունակուէր: Բեռնատարներէն շատեր իրենց լուսարձակները չէին մարեր եւ անոնց արձակած լոյսերը շարունակ ձեւերով կը պարէին ձիւնին վրայ:

Յունուար 22էն մինչեւ Ապրիլի կէսը 554.186 հոգի, որոնց 35.719ը ճակատէն դարձած վիրաւորներ՝ փոխադրուեցան Լատոկայի լիճին միւս ափը: Գաղթը չէր դադրեր, հակառակ օդային յարձակումներուն, ձիւնամրրիկին եւ ջերմաստիճանին որ կ՚իջնէր զէրոյէն վար մինչեւ 20: Սառի ճամբան, հռչակաւոր «կեանքի ճամբան» կազմակերպուած էր այլեւս: Վառելանիւթը ու պարէնը կը հասնէին Լենինկրատ, մինչ քաղաքը կը պարպուէր:

ՀԵՐԻՍՍՆ ՍԱԼԶԲԸՐԻ

(Շար. – 30)

ծաղկոտ չէին օրերը··· բոլորը, բոլորը մռայլ ու սառն էին իր սրտի նման··· Թառամել էին, Թառամել էին յաւիտեան»···

Հոգիս լցուած երգը, նա յանկարծ մի ընդոստ կեցուածքով էլի անում է մի «էհ» եւ ասում.

— Զմրան մէջ էլ կան լաւ օրեր···

Երկու «էհ» Սիրանոյշի շրթներից՝ մին յուսահատական մի ողբի Թրթիռ, միւսը՝ հրաւէր պայքարի···:

Այո, վհատել չգիտէր Սիրանոյշ ու միտքը դրել էր անպայման գնալ առայժմ Կահիրէ, բայց ինչ-որ տատամսում էր:

Անցնում էին օրեր: Նա ինձ ոչ մի բան չէր ասում, բայց կռահում էի, չունէր ճանապարհածախս:

Շատ անգամներ, երբ լինում էի նրա մօտ, պատահում էր, որ աչքերը սեւեռէր սենեակի յատակին փռուած գորգի վրայ: Այդ առաւօտ, երբ նրա մօտն էի նորից, տեսնում եմ՝ նորից է սեւեռել աչքերը գետին···

— Երեւի նկատել ես, սիրելի Տիկին, որ յաճախ նայում եմ այս գորգին··· Սա իմ նուէրներից ամենաթանկագինն է, վաղամեռիկ քոյրս իր աչքի լոյսի պէս պահել է այն, որ Եգիպտոս դարձիս ինձ յանձնէ··· իմ վերջին յոյսը··· կը ծախեմ, կ'ազատուեմ պարտքերից:

Եւ յանկարծ, — կարո՞ղ ես ինձ քասն դրուշ փոխ տալ···

Սարսում եմ: Քսան դրուշ: Ինչի՞ համար··· մի երկու օրուայ օրապահի՞կ: Այդ րոպէին կարող էի ես նրան տալ քսան անգամ քսան, բայց գիտէի, որ պիտի չընդունէր, պիտի վիրաւորուէր: Անշշուկ հանեցի քսան դրուշը ու մեկնեցի սրտաբեկ: Նոյն երեկոյին, ուշ ատեն, մէկ էլ տեսնեմ, մի կառապանի միջոցով այդ գորգը մտնում է իմ տունը:

— Սա կը մնայ քո մօտը: Ես պէտք է անպայման շուտով գնամ Կահիրէ: Եթէ վերադարձայ··· դու էլ կը վերադարձնես ինձ, եթէ ոչ··· Սա կը լինի իմ սրտաբուխ նուէրը մի ճշմարիտ բարեկամուհու:

Ի՞նչ կարող էի ասել: Նա բաց արեց իր պայուսակը, հանեց լուսանկարներ:

— Ընտրիր մի հատ, որ մակագրեմ:

Վերցրի մէկը, մակագրեց վրան՝ «Այնքան Թանկագին Տիկին Երկաթին, շատ սիրող Սիրանից»:

Այդ նկարն այժմ Թատերական Թանգարանում է: Բայց երականում ես ի՞նչ էի արել նրան, որ դարձել էի այդքան Թանկագին, ճշմարիտ բարեկամուհի···

Մի չարաթ յետոյ ճանապարհեցինք նրան Կահիրէ· գնաց գոտեպնդուած յոյ-սերով: Գնաց փարաւոնների փառաւոր երկիրը··· Եւ վեց ամիս ի զուր սպասելէ յետոյ այն յոբելեանին, որ խոստացել էր հայ գաղութի ազգային իշխանութիւնը, նա··· յաւիտենապէս փակեց իր կապուտիկ, անոյշ աչքերը՝ կարօտը սրտին իր հայրենիքին:

Եթէ չատեր Սիրանոյշը տեսան ու սի-

րեցին նրան երիտասարդութեան, փառքի ու յաղթանակի օրերին, ես տեսայ ու սիրեցի նրան իր նեղութեան, չքաւորութեան, հիւանդութեան ու լքուածութեան օրերին, վայելելով սակայն մի ամբողջ տարի նրա հոգու մեծութիւնը, սրտի ազնուութիւնը, խօսքի ու ձայնի Թովչանքը:

ՓԱՅԾԱՌ ԵՐԿԱԹ

ԽԱՒԱՐԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

ՊԱՏՈՒԱԽՆԴԻՐ ՈՍԿԵՐԻՉԸ

———o———

Ա.

ԱՐԻՒՆՈՏ ՄՈՒՐՀԱԿԸ

Մարդկային ընկերութեան բոլոր դասակարգերը, նոյնիսկ անոնք, որոնց մասին հանրութիւնը լաւ կարծիք չարտայայտեր, ունին իրենց օրէնքները եւ պատուոյ հանգամանք մը, որուն դէմ գործելը կը համարին անքաւելի ոճիր մը: Այդ պատուոյ օրէնքները գոյութիւն ունին նոյնիսկ աւազակներու խումբերուն մէջ, նոյնիսկ ոճիրի սենտիքայիին՝ Մաֆիային մէջ:

Առեւտրական դասակարգին համար անիկա կը կոչուի բարի համբաւ: Բարի համբաւը պէտք չէ շփոթել պարկեշտութեան հետ: Առեւտրական մը կրնայ ըլլալ խաբեբայ, չահարկող՝ իր յաճախորդներուն հանդէպ, որոնց կարելի է վստահութիւն ներշնչել քաղցր ժպիտով մը եւ մեղրածոր խօսքերով, կրկին գինով ծախելու համար որեւէ ապրանք: Բարի համբաւ ունի այն առեւտրականը որ կրնայ իր մուրհակները եւ փոխառութիւնները վճարել որոշուած Թուականին եւ վայելել դրամատուներուն եւ մեծ վաճառականներուն վստահութիւնը:

Տիկին Ռոլան, կառափնարանի տախտակամածին վրայ կը բացագանչէր· «Ո՜վ ազատութիւն, որքա՜ն ոճիր կը գործուի քու անունովդ»: Մենք ալ կրնանք կրկնել գրեթէ նոյնը՝ ըսելով· «Ով բարի համբաւ, որքա՜ն ոճիրներ կը գործուին քու անունովդ, եւ որքան պարկեշտ ու անմեղ մարդիկ կը վերածես խաւարի ասպետներու»:

Այո՛, պարկեշտ եւ անմեղ մարդ մըն էր մեր այսօրուան հերոսը, Շարլ Մեսթերինօ: Լաւ ամուսին, լաւ քեռայր, լաւ գործատէր եւ կը վայելէր ադամանդավաճառներուն եւ ոսկերիչներուն ամբողջական վստահութիւնը:

Շարլ Մեսթերինօ իտալական ծագում ունէր: Շնորհիւ իր յատկութիւններուն եւ աշխատասիրութեան, դարձած էր Սէնթ Օկիւսթէն փողոցի ամէնէն անուանի եւ վստահելի ոսկերիչներէն մէկը: Գործը լաւ կ'ընթանար ու կ'ապրէր բաւական փարթամ կեանք մը: Ութ տարիէ ի վեր ամուսնացած էր Լիլի անունով գեղեցիկ կնոջ մը հետ, որ ամուսնալուծուած էր հարուստ Փերուցիէ մը: Տիկին Լիլի շըռայլ էր ու քմայքոտ, բայց անդիմադրելի եւ վայելուչ: Մեսթերինօ կնոջ բոլոր պահանջները կը գոհացնէր սիրով· ունէին վիլլա մը Փարիզի մօտերը, ինքնաշարժ մը եւ սպասուհիներ: Լիլի ունէր կրտսեր քոյր մը, Սիւզան Շառնօ, որուն հանդէպ Մեսթերինօ մեծ համակրանք ցոյց կուտար:

Այս էր արտաքին երեւոյթը, երջանիկ մթնոլորտ մը, որ նախանձը կը գրգռէր իրենց ծանօթներուն: Եւ սակայն ոսկերիչին նիւթական կացութիւնը կարծուածին չափ փայլուն չէր: Ան կ'աշխատէր գիշեր ու ցերեկ եւ մեծ գումարներ կը վաստկէր, բայց շատ կամ քիչ՝ դրամը նոյն արագութեամբ կը հալէր կնոջ շռայլ ձեռքերուն մէջ: Մեսթերինօ շատ դժուարաւ կը վճարէր ամսավերջի մուրհակները, պարտքերը սկսած էին դիզուիլ· գոհարեղէնները կը ծախէր իրենց արժէքէն աւելի ցած գինով, վճարելու համար իր պարտքերը:

1928ին, Փետրուարի սկիզբը, Մեսթերինոյի դրամական կացութիւնը անդարմանելի էր: Ամսուն վերջաւորութեան պէտք էր վճարէր 35.000 ոսկի Ֆրանք արժողութեամբ մուրհակ մը Սոսթէր վաճառատան:

Մղձաւանջի օրերը սկսան: Սնանկութիւնը անխուսափելի է՞ր: Ինչ պիտի ըլլար իր դիրքը իր պաշտօնակիցներուն մօտ, որոնք ցարդ վստահած էին իր բարի համբաւին: Անպատուութենէ փրկուելու համար, Մեսթերինօ խորհեցաւ մէկէ աւելի անգամներ անձնասպան ըլլալ, բայց կնոջ գեղեցկութենէն բաժնուելու վախը իրեն յետաձգել կուտար մեռնելու որոշումը: Գիշերները աչքերը չէր կրնար գոցել եւ միջոց մը կը փնտռէր այս ահաւոր կացութենէն դուրս գալու համար: Պատրաստ էր ընելու որեւէ արարք՝ փրկելու համար իր վստահելի վաճառականի բարի համբաւը:

Փետրուար 27ի առաւօտուն, ոսկերչատունէն ներս մտաւ Կասթոն Թրիւֆէմ, որ գոհարեղէններու միջնորդ մըն էր եւ երկար ատենէ ի վեր կը գործակցէր Մեսթերինոյի հետ: Թրիւֆէմ նախորդ օրը վիճաբանութիւն մը ունեցած էր ոսկերիչին հետ, Սոսթէրի մուրհակին մասին, որովհետեւ այդ գործառնութիւնը կատարուած էր իր միջնորդութեամբ:

Մեսթերինօ սարսափով կը սպասէր այս պահը: Նախորդ օրը, Սիւզան որ տեղեակ էր իր քեռայրին կացութեան, խընդրած էր միջամտել Թրիւֆէմի մօտ, որ կը համակրէր իրեն եւ միտք ունէր ամուսնութեան առաջարկ ընելու:

— Եթէ անձամբ խօսիմ Թրիւֆէմին, աղաչեմ, վստահ եմ, որ չի մերժեր աղաչանքս եւ գործը կը դիւրացնէ:

Բայց Մեսթերինօ, որ կը նախանձէր, մերժած էր Սիւզանի միջամտութիւնը: Թրիւֆէմ գրպանէն հանեց մուրհակը եւ ցոյց տուաւ ոսկերիչին:

— Կը սպասեմ, — ըսաւ, — Սոսթէր կը մերժէ պայմանաժամը երկարաձգել:

Մեսթերինօ, գայրացած, վիրաւորական խօսքեր ըրաւ: Թրիւֆէմ հակադարձեց՝ ակնարկութիւններ ընելով կնոջ եւ Սիւզանի ապրելակերպին մասին, եւ աւելցուց.

— Խօսիլը աւելորդ է. եթէ այս վայրկեանիս չվճարես մուրհակը, կը սնանկանաս: Կարծեմ լաւ կը հասկնաս այս բառին իմաստը:

Սնանկութիւն բառը բոցավառեց Մեսթերինոյի արիւնը եւ իր աչքին առջեւ ցցուեցաւ այդ բառին հետ, անպատուութեան եւ ոչնչացումի ահաւոր պատկերը: Զինք պիտի բանտարկէին եւ իր սիրած Լիլին պիտի բռնէր անհաւատարմութեան ճամբան կամ պիտի վերադառնար իր Փերուցի ամուսինին: Աչքերը կարմրած էին անքնութենէն եւ ջիղերը կը Թրթռային ջութակի մը լարերուն պէս:

Մուրհակը կը գտնուէր Թրիւֆէմի մատներուն մէջ: Եթէ կարենար զայն խլել ու բզիկ-բզիկ ընել, խօշմարը վերջ կը գտնէր: Յանկարծ Մեսթերինոյի աչքին հանդիպեցաւ սեղանի վրայ, բամպակի կոյտի մը մօտ, պողպատէ այն կլոր գործիքը, որով ոսկերիչները կը չափեն մատանիներու տրամագիծը:

Մեսթերինօ առաւ այդ ծանր գործիքը ու կայծակի մը պէս խոյանալով Թրիւֆէմի վրայ, սկսաւ հարուածներ իջեցնել անոր գլխուն եւ ուսերուն: Թրիւֆէմ, անակնկալի եկած, չկրցաւ ինքզինքը պաշտպանել ու գետին փլաւ, մինչ Մեսթերինօ նետուելով անոր մարմնին վրայ, կը շարունակէր հարուածել աւելի կատաղութեամբ: Թրիւֆէմի պոռչտուքները լսելով, գործատեղիէն ժամանեցին գործաւորները եւ Սիւզան:

— Մի՛ մօտենաք, — պոռաց գազանացած մարդը· այսպիսի գողեր պէտք չէ որ ապրին: Ու կը շարունակէր հարուածել:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Շար. – 1)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ ՏՊԱՐԱՆՆ ՈՒ ԻՐ ՏՊԱԳՐԱԾ ԳԻՐՔԵՐԸ, գրեց՝ Լ. Գ. Մինասեան:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԻՐ «ՄԱՌԱՅԱԿԱՆ ԿԵՐՊ»ԻՆ ՄԷՋ, գրեց՝ Գարեգին Եպս. Սարգիսեան, Պարսկաստան, 1973:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (158)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

— Օրիորդ Մէրի կի՞նս պիտի ըլլայ, Թոթովեց Լիւսիէն:

— Անտարակոյս, յարեց միլիոնատէրը քիչ մը բռնազբօսիկ ժպիտով: Ինծի այնպէս կը Թուի որ այդ հեռանկարը ահա – բեկիչ բան մը չէ: Սիրելի Լիւսիէնս, աղջիկս ձեզի հաւնած է. չէի կրնար մերժել անոր ընտրութիւնը, որովհետեւ ձեզ կը յարգեմ ու կը սիրեմ: Ինքզինքս երջանիկ պիտի զգամ, եթէ ինծի փեսայ առնեմ ձեզ:

— Պարո՛ն, ըսաւ Լիւսիէն, ձեր ըրած առաջարկը կ'ապացուցանէ իմ մասիս ձեր ունեցած համարումը ու համակրանքը··· ինքզինքս հպարտ կ'զգամ եւ գգածուած եմ, բայց չեմ կրնար ընդունիլ:

– Ինչո՞ւ, հարցուց ժաք Կարօ, ապշահար ու մտահոգ:

— Ասիկա շատ մեծ պատիւ է ինծի համար:

— Պարտութիւն մըն է: Միտքս չըհասկըցա՞ք միթէ: Քիչ մը առաջ ըսի թէ Մէրի ձեզի հաւնած էր: Ես ըսելու էի թէ Մէրի ձեզ կը սիրէ:

— Պարոն Հարման, ըսաւ Լիւսիէն յուզուած ձայնով, ես ալ անկեղծօրէն պիտի խօսիմ ձեզի պէս: Ես ապերախտութիւն ըրած պիտի ըլլայի, եթէ երբեք անսահման երախտագիտութիւն մը չզգայի ձեզի հանդէպ, բայց իմ երախտագիտութեանս կը խառնուի խորունկ վիշտ մը, զոր կ'ըզգամ, մերժողական պատասխան տալու համար: Սիրտս ինծի չի պատկանիր այլեւս:

— Կը սիրէ՞ք:

— Այո՛ մանկամարդ աղջիկ մը, որուն հետ ամուսնանալու համար երդում ըրած եմ. աշխարհի մէջ ո՛չ մէկ բան պիտի կըրնայ դրժել տալ իմ երդումս:

— Գրաւ կը դնեմ որ հարստութենէ զուրկ աղջիկ մըն է:

— Չէք սխալիր: Բան չունի ան:

— Սիրելի Լիւսիէնս, սէրը կ'անցնի, բայց դրամը կը մնայ:

— Իմ սէրս անկորնչելի է ու հարստութիւնս արժէք չունի սրտի բերկրանքներուն հետ բաղդատմամբ:

— Մտածեցէք···: Ու յիշեցէք որ Մէրի կը սիրէ ձեզ···:

— Պարո՛ն, քիչ առաջ ինծի ըսիք թէ սէրը կ'անցնի:

— Խեղճ աղջիկը չատ ազդուած է: Ան կրնայ մեռնիլ ձեր մերժումին հետեւանքով···:

— Համեստութիւնս Թոյլ չի տար հաւատալու այդ բանին, ու պարոն, ես կը խնդրեմ որ չպնդէք ատոր վրայ:

— Պիտի չպնդեմ, բայց անգամ մըն ալ ձեզ կը հրաւիրեմ որ խորհիք այդ մասին ձեր ապագան վտանգի մէջ է··· ազէկ խորհեցէ՛ք···:

Երիտասարդը խոնարհութիւն մը ընելով դուրս ելաւ: Լիւսիէն դուռը գոցելուն պէս, գործարանատէրը սկսաւ իր սենեակին մէջ պտտիլ վրդովումով:

– Լիւսիէն աղքատ աղջիկ մը սիրէ, ըսաւ ժաք Կարօ սուլող ձայնով մը··· ան կը մերժէ աղջկանս հետ ամուսնանալ, ու այդ մերժումը կրնայ Մէրիի մահուան պատճառ ըլլալ: Ա՜հ, ո՛չ, այդպէս պիտի չըլլայ, յարեց պահ մը լուռ մնալէ յետոյ: Նախ աղջիկս···: Ամէն բանէ առաջ, աղջիկս: Թո՛ղ աշխարհ կորնչի, բաւ է որ աղջիկս ապրի՛:

———0———

Դ

Մէրի Հարման իր հօր վերադարձին սպասեց այնպիսի անհամբերութեամբ մը զոր աւելի դիւրին է ըմբռնել քան նկարագրել: Մանկամարդ աղջիկը քանի մը ժամ հանգչած էր, ու քունին շնորհիւ քիչ մը կազդուրուած: Կէսօրէն ետքը, իր դերձակուհիին՝ Տիկին Օկիւսթինի աշխատանոցը գացած էր: Լիւսի ալ միաժամանակ հոն հասած էր:

— Ա՜հ, սիրելի անուշիկս, շատ գոհ եմ ձեզի հանդիպելուս համար, որպէսզի մեղադրեմ ձեզ, ըսաւ Մէրի:

— Ի՞նչ բանի համար զիս պիտի մեղադրէք, օրիորդ, ըսաւ գործաւորուհին զարմացած:

— Ձիս տեսնելու չեկաք ընաւ:

— Օրիորդը հագուստի փորձ չունենալուն համար չհամարձակեցայ հանդիստը խանգարել:

— Լիւսի, ձեր խօսքին չհաւնեցայ: Դուք լաւ գիտէք որ ձեր ներկայութիւնը հաճելի է ինծի: Այցելութիւն տալու էիք: Մնաց, որ, Տիկին Օկիւսթինի պիտի յանձնարարեմ շատ մը շրջազգեստներ եւ քօթիմներ, ու դուք փորձի պիտի գաք:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Լրացաւ «Յառաջ»ի յետ–պատերազմեան շրջանի տարեշրջանը ու նաեւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին բաժանորդագրութիւնը: Կը խնդրենք մեր այն բաժանորդներէն որոնք ցարդ չեն նորոգած իրենց բաժանորդագրութիւնը, որ անյապաղ կատարեն իրենց վճարումը, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը:

Մեր կամքէն անկախ պատճառներով ուշացաւ «Յառաջ»ի խմբագրատան եւ տպարանի փոխադրութիւնը բայց ուրախ ենք յայտնելու թէ այլեւս 2–3 շաբաթուան հարց է: Այս առթիւ թերթիս վարչութիւնը նիւթական ծանր զոհողութիւններու ենթարկուեցաւ անշուշտ եւ մեր հաւատարիմ բաժանորդներու կանխիկ վճարումներն են, որ կրնան մասամբ թեթեւցնել իր բեռը:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վահագն Իշգալայեան, Օր. Օր. Լօրա եւ Լիտիա Իշգալայեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 15, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՇԳԱԼԱՅԵԱՆԻ

մահուան 9րդ տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս տխուր յիշատակին առթիւ, Տիկին Նուարդ Պասմաճեան 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի քոյր մասնաճիւղերուն

Կիրակի, Ապրիլ 15, ժամը 16.30ին

Սալոն Սփլանտիտ, 31 Պուլ. տ'Աթէն

նուիրուած ազգ. գործիչ

ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ծննդեան 125ամեակին

Հովանաւորութեամբ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսին.— ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ՎԱՆԻԿ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին եւ պարեր Վասպուրականի Երիտասարդացի կողմէ

Խօսնակ՝ ՕՐ. Ա. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Կիրակի, Ապրիլ 15ին առաւօտեան ժամը 10.30ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն–Ժերմէի Հայոց եկեղեցին ի յիշատակ Մկրտիչ Փորթուգալեանի եւ Միութեան ողբացեալ անդամներուն:

×

Հանդէսէն ետք՝ Սփլանտիտի մէջ ընտանեկան հաւաքոյթ–ճաշ: Ճաշագին 25 Ֆր.: Արձանագրուիլ Պանտիկեան 66–17–46, Բաբայեան 66–01–21 եւ Նազարեան 48–57–70

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի հերթական նիստը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Հինգշաբթի (Ապրիլ 12) ժամը 20.30ին, ընկ. Փափազեանի տունը, 6 Ռիւ Շառլ Միշըլէ, Պանեօ:

ԱՊՐԻԼ 24Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակի համազգային ոգեկոչումը՝ Երեքշաբթի, Ապրիլ 24ին:

Օրուան յայտագրի մանրամասնութիւնները՝ ի մօտոյ:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 24ին, Երեքշաբթի իրիկուն:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՍԵՄԻՆԷՐԸ

Ապրիլ 21, 22 եւ 23 Սէն–Ժերմէն–օ–Մոն Տոռ, Լիոնէն 40 քիլոմեթր Օպերժ տը լա Ժէօնէսի մէջ, տեղի կ'ունենայ առաջին միջ–շրջանային սեմինէրը:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական Վարչութիւնը կազմակերպած է այս կարեւոր համագումարը: Երեք օր շարունակ օրակարգի հարցն է.—

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

որու շուրջ պիտի արտայայտուին Փարիզէն, Մարսէյլէն եւ կեդրոնական Ֆրանսայէն մասնակցող երիտասարդներ:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Կը ներկայացնէ

Դաշնակահարուհի

ՄԻՐԻԱՄ ՊԻՐԺԷՐ

եւ սոփրանօ տրամաթիք

ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ

MUSIQUE ARMENIENNE

VENDREDI 27 AVRIL A 21 H.

MUSEE GUIMET, 6 Place d'Iena (Métro : Iena)

Le même concert avec le même programme

VENDREDI 4 MAI A 21 H.

THEATRE DU GYMNASE A MARSEILLE

SOIREES PROPOSEES PAR LA QUATRA

ԻՍԻԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան պաշտօնական բացումը կը կատարուի Կիրակի, Ապրիլ 15, ժամը 15ին

45, Rue de la Défense, Issy-les-Moulineaux

Կը խօսի.— ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Տան Յանձնախումբը իր տրամադրութեան տակ չունենալով բոլոր հասցէները, կը խնդրէ անոնցմէ որ մասնաւոր հրաւէր չստացան, որ ներկայիս ընդունին իբրեւ հրաւէր

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մէջ որ տեղի պիտի ունենար այսօր, Երեքշաբթի (Ապրիլ 10), ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Համակիր բարեկամ մը 1000 Ֆր., Պր. Յակոբեան 300, Սէն Ժեռոմի Կապ. Խաչի վարչութիւն 100, Տիկ. Շալճեան 50, Շալճեան եւ Պօյաճեան ընտանիքներ 50 իրենց մօր մահուան քառասունքին առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Վիլէօրպանէն, Տիկին Արաքսի Հոթոյեան եւ ընտանիքը 25 Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 25 Ֆր. «Յառաջ»ի Զաւէր Մարգոյեանի (Տէսին) մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կիրակի, 6 Մայիս, կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝ 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ:

Ցուցադրութիւն սկաուտական ֆիլմերու եւ հայկական երգեր Հայ Արիներու երգչախումբին կողմէ:

Պիւֆէ — Մուտք 5 ֆրանք

ՀԱՃԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԶԱՏԻԿԸ՝ ՎԵՆԵՏԻԿ

Ս. Ղազար, խաեան Սանուց Միութեան հետ:

Բնակութիւն՝ Լիտոյի ծովափը, «Վիլլա Լակունա» հանգստաւէտ պանդոկը:

Միութիւնս կը կազմակերպէ ուխտագնացութիւն մը դէպի Վենետիկ, Ս. Ղազար, 20–24 Ապրիլ:

Մեկնում՝ 20 Ապրիլ, Ուրբաթ գիշեր ժամը 19.28ին, Կառ տը Լիոնէն շոգեկառքով: Վերադարձ՝ 24 Ապրիլ, Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին Կառ տը Լիոն:

Այցելութիւններ Ս. Մարկոսի հրապարակը, դուքսերու պալատը, Ս. Խաչ եկեղեցին, Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, Հառաչանքի կամուրջը, եւն.: Զատկուան պատարագը եւ աւանդական ճաշը Ս. Ղազարի մէջ: Այցելութիւն նաեւ վանքը, գրադարանը եւ թանգարանը:

Գին՝ 350 ֆրանք

Հաւաքուիլ՝ Կառ տը Լիոն, «Մեծ Գիծեր»ու կիշէներուն առջեւ ժամը 18.30ին:

Վճարումները մինչեւ 12 Ապրիլ ուղարկել հետեւեալ հասցէին.—

Mme KUPELIAN
12, Ave. J. Koestler
94 — St. Maur

Հեռախօս՝ 885–08–25 կամ 842–08–57

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի աճապարել արձանագրուելու համար: Արձանագրութիւնները նկատի չեն առնուիր այնքան ատեն որ վճարումները միանուագ կատարուած չեն:

ԾԱԽՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Ռեփիւպլիք, Փարիզի 11րդ Թաղամասին մէջ.— 3 սենեակ, խոհանոց, մուտք, բաղնիք, 2 փոքր տէպառա, լոյս, կազ, ջուր, կեդրոնական անհատական ջեռուցում, 3 սենեակը փողոցին վրայ են, 4րդ յարկ, քարաշէն շէնք, բոլոր յարմարութիւններով:

Պայմաններու համար՝

Papazian
26, Rue Marc Sangnier
92200 Bagneux

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ԾԱԽՈՒ ԿԱՄ ՎԱՐՁՈՒ

Կը փնտռուի վարձու կամ ծախու խանութ մը Փարիզի բանուկ թաղամասի մը մէջ Փրէթ ա–փորթէի *համար:*

Հեռաձայնել՝ 885–08–25

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ճաշ–պարահանդէս կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին՝ Մայիս 12ին, Շաբաթ:

ՉՈՐՍ ՕՐ՝ ՎԵՆԵՏԻԿ

ՎԱԼԱՆՍԻ Ազգ. Միութիւնը չորս օրուան ճամբորդութիւն մը կազմակերպած է դէպի Վենետիկ — Ապրիլ 28, 29, 30, Մայիս 1 — արձանագրութիւնները կը կատարուին Միութեան անդամներուն մօտ: Երթուդարձ, ճաշ, պանդոկ, անձ գլուխ՝ 250 Ֆր.:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամն է՝ Ապրիլ 20:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

Ծնողքներ, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայեցի դաստիարակութիւն, կրնան անվարան, զանոնք յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն:

Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսչուհիին:

Հասցէն.—

1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

OPERA-COMIQUE

Կիրակի, Մայիս 13, ժամը 17ին

Կը նախագահէ Ծերակոյտի Նախագահ

ALAIN POHER

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ԱՊՐԻԼ
MERCREDI
11 AVRIL
1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2781

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 փր·	Վեցամսեայ	65 փր·
Արտասահման	Տար· 135 փր·	Հատը	0,70 փր·

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12·688

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — No 12.688

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՆԱԿԸ ՆԱՀԱՆՋԵՑ

———o———

Անգարայի Խորհրդարանը 15 քուէարկութենէ ետք վերջապէ՛ս Ապրիլ 6ին ընտրեց Թուրքիոյ Հանրապետութեան վեցերորդ նախագահը :

Այս անգամ ալ դարձեալ նախկին զինուորական մըն է ընտրուողը, համդամեան կոչուած ծովակալ Ֆահրի Քորութիւրք, 70 տարեկան, ծնած Պոլիս՝ Երզնկացի ծնողքէ : Ուսումը կատարելագործած է Գերմանիա, ուր 1937ին եւ 1943ին պաշտօնավարած է իբրեւ նաւային կցորդ : Համի եւ Սթոքհոլմի մէջ վարած է Թուրքիան երկրորդ դրասենեակը :

1957էն 1960 հրամանատար նաւային ուժերու, չորս տարի՝ 1960–1964՝ եղած է Մոսկուայի դեսպան, յետոյ Մատրիտ փոխադրուած նոյն պաշտօնով : Համդամեան կոչուելէ ետք նախագահ Սունայ մնայուն ծերակուտական նշանակած է զինքը :

Վերջին պահուն է միայն, որ Քորութիւրք մէջտեղ հանուեցաւ, իբրեւ բանակին եւ Խորհրդարանին կողմէ ընդունելի թեկնածու, որովհետեւ ո՛չ մէկ քաղաքական գոյն կը ներկայացնէր եւ կը նկատուի անվնաս մարդ մը՝ զուրկ անհատականութենէ :

Բանակի եւ Խորհրդարանի հակամարտութեան մէջ պարտուողն եղաւ առաջինը, որովհետեւ հակառակ իր բոլոր սպառնալիքներուն՝ չյաջողեցաւ ընտրել տալ իր թեկնածուն՝ սպարապետ Կիւրլէրը :

Այս վերջինը մէկն էր այն զինուորականներէն, որոնք 1971 Մարտ 12ին վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլի ուղղած էին ծանօթ վերջնագիրը եւ ստիպած զայն ներկայացնելու դահլիճին հրաժարականը :

Սակայն այս պարագան չէր Ատալէթ եւ Հալք կուսակցութեանց հակառակութիւնը Կիւրլէրի թեկնածութեան դէմ : Այլ այն եղանակը, որով բանակը ուզեր էր զայն պարտադրել Խորհրդարանին :

Քուէարկութեանց ընթացքին 49 զինուորական ծերակուտականներ ու երեսփոխաններ իրենց համազգեստով սպառնական դիրք էին բռնած Խորհրդարանին մէջ, Կիւրլէրի ընտրութիւնը յաջողցնելու համար :

Սիւլէյման Տէմիրէլ եւ Հալքի նախագահ Պիւլէնտ Էճէվիտ կրցան ընդդիմանալ սպառնալիքներուն՝ կռթնած ժողովրդավարական սկզբունքներու վրայ, որոնցմով կը կառավարուի հանրապետական Թուրքիա՝ ըստ Սահմանադրութեան :

Այժմ որ նախագահական տագնապը փարատած է երկուստեք ընդունելի եղանակով, ի՞նչ պիտի ըլլայ նոր կազմուելիք կառավարութեան ներքին քաղաքականութիւնը : Պիտի շարունակուի՞ պաշարման վիճակի գրութիւնը, որ երկու տարիէ ի վեր աճուսարսափի մթնոլորտ է ստեղծած երկրին մէջ :

Ի վերջոյ պիտի գործադրուի՞ն ընկերային, հողային, տնտեսական եւ այլ բարենորոգումները, որոնք կը պահանջուէին բանակին կողմէ 1971 Մարտ 12ի վերջնագրով : Երկու տարուան ընթացքին ո՛չ մէկ բարենորոգում կատարուած է :

Ակամայ կը յիշենք Հայկական Բարենորոգումները, որոնք պէտք է գործադրուէին օսմանեան կառավարութեան կողմէ, ըստ Պերլինի դաշնագրի չարաչուք 61րդ յօդուածին եւ որոնք երբեք չիրականացուեցան : Թուրքերը, կայսերական թէ հանրապետական, չատ կողմնակից չեն բարենորոգումներու : Նոր Մուսթաֆա Քէմալ մը պէտք է՝ բռնի միջոցներով պարտադրելու համար բարենորոգումները :

Ամէն պարագայի, փայլուն չէ հեռանկարը : Հաւանաբար խորհրդարանական ընտրութիւնները միայն պիտի կրնան վերջ տալ ներկայ անստոյգ կացութեան :

Նոր նախագահը պիտի կրնա՞յ դարման տանիլ Թուրքիան տանջող ցաւին :

Կասկածելի է :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ
ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐԷՆ ԵՏՔ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՉՈՒՇԱՑԱՒ

———o———

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ՝ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

———o———

ՉՈՐՍ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Հազիւ քանի մը ժամ անցած էր Կիպրոսի պաղեստինեան եղեռնափորձերէն ետք, երբ հազիւ երեք ժամուան անակընկալ յարձակումով մը Պէյրութի ճիշդ կեդրոնը Իսրայելցիք բոլորը ապշեցուցին :

Արդարեւ կէս գիշերուան մօտ է որ հիփփիներու նման ծպտուած իսրայելեան քոմանտոներ Պէյրութի ծովափը ելած են, ուր իրենց կը սպասէին թաքսիներ : Մարդիկը առօք-փառօք հասած են Պէյրութի կեդրոնը, մտած պաղեստինցի ղեկավարներու բնակարանները, սպաննած չորս պարագլուխները, վիրաւորած 30 ուրիշներ եւ կրկին առօք-փառօք թռանելով Իսրայէլ վերադարձած, մէկ հոգի իսկ չձգելով տեղւոյն վրայ :

Իսրայելեան քոմանտոները ցամաք ելած էին Ուզայի ծովափը, ապա բազմաթիւ թաքսիներով, ցրուած մայրաքաղաքին զանազան կողմերը : Միաժամանակ, ուրիշ յարձակումներ կը կատարուէին Սայտա, ոչ շատ հեռու Ֆրանսական դեսպանատունէն, ուր պաղեստինեան կայաններ կան : Յարձակում կ՚ըլլար նաեւ Սայտա, ուր վառելանիւթի պահեստանոց մը օդը կը հանուէր :

Այս ամբողջը կը կատարուէր իբրեւ պատասխան այն եղեռնափորձերուն զորս Պաղեստինցիք փորձած էին Կիպրոսի մէջ : Առաջին յարձակում մը եղած էր Նիկոսիոյ իսրայելեան դեսպանատան վրայ : Յարձակողները նախ ինքնաշխատ զէնք պարպած են, տարափով, ծանրապէս վիրաւորելով կիպրացի պահակ ոստիկանը : Ապա պայթուցիկ ռումբեր գրած են առաջին յարկը, որոնց պայթուցիկ ուժէն մինչեւ 600 մեթր հեռու ապակիներ փշրուած են : Դեսպանը եւ ընտանիքը վիրաւորուած չեն : Այս արարքէն ետք, ոստիկանութիւնը կը պաշարէ թաղամասը, ահաբեկիչները կրակ կը բանան ոստիկաններուն վրայ, որոնք կը հակադարձեն մէկ ահաբեկիչ վիրաւորելով : Կը ձերբակալէին միւս երեքը : Միաժամանակ վեց հոգինոց ուրիշ քոմանտօ մը օդակայանին մէջ կը փորձէր առնել իսրայելեան Էլ-Ալ ընկերութեան մէկ օդանաւը բայց փորձը կը ձախողէր : Մէկ Պաղեստինցի կը սպաննուէր տեղն ու տեղը իսրայելեան Ապահովութեան Սպասարկութեան մէկ անդամին կողմէ, մնացեալ չորսը կը ձերբակալուէին ու միայն մէկը կը յաջողէր խոյս տալ : Վեց Պաղեստինցիները Նիկոսիոյ օդակայանը հասած էին ճափոնական կառքով մը :

Այս եղեռնափորձերուն իբրեւ հակազդեցութիւն էր որ նոյն գիշերը Պէյրութ անակնկալ յարձակումի կ՚ենթարկուէր : Պարզ է որ իսրայելեան այդքան ճշգրտօրէն պատրաստուած յարձակում մը մէկ ժամէն միւսը չէ եղած : Հինէն պատրաստուած է անշուշտ եւ Թել-Ավիվ միայն առիթի մը կը սպասէր :

Սպաննուած պարագլուխներուն մէջ է Արաֆաթի աջ բազուկը՝ Ապու Եուսէֆ, որու զաւակն ալ առեւանգուած է :

ՓԱՐԻԶԻ ՑՈՅՑԸ

Երկուշաբթի օր նոր ցոյց մը տեղի կ՚ունենար, այս անգամ նախաձեռնութեամբ Սէ· Ժէ· Թէ· եւ Սէ· Էֆ· Տէ· Թէ· սենտիքաներուն : Միատոր ցոյց մը ինչպէս կը մկրտուէր նախապէս, որ յետագային առկայն «ինքնատիպ» պիտի որակուէր Ժորժ Սեկիի կողմէ :

Արդարեւ եղած համախմբումը հեռու էր նմանելէ աւանդական տողանցքներուն : Սլոկաններն ալ շատ համոզիչ չէին :

Թափօրը, աւելի ճիշդ զատ-զատ թափօրները Նասիոնէն Ռեփիւպլիք կ՚երթային եւ ինչպէս ամէն անգամ ցոյցին վերջաւորութենէն ետքն էր որ միջադէպեր կը ծագէին երբ ոմանք (ընդհանրապէս նոյները) կը մերժէին ցրուիլ :

× Նման ցոյցեր կ՚ըլլային նաեւ գաւառը, բայց ընդհանուր ձեւով սպասուած գանգուածային տպաւորութիւնը չէ ձգած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻԼԻՓՊԻՆԵԱՆ կղզիներու հարաւը կռիւներ տեղի ունեցան բանակի եւ մահմետական ըմբոստներու միջեւ : Համաձայն իշխանութիւններուն 200է աւելի մահմետական եւ 11 զինուոր մեռած է : Մահմետական ըմբոստներու թիւը ութէն ինը հազար ցոյց կը տրուի : Բոլորն ալ արդիական զէնքերով զինուած են :

ՀԱՐԱՒ· ՎԻԷԹՆԱՄԻ նախագահը ընդունուեցաւ Պապին կողմէ որ յայտնեց թէ քաղաքական բանտարկեալները պէտք է ազատ արձակուին : Ըստ Թիէույի, քաղաքական բանտարկեալ չկայ Հար· Վիէթնամի մէջ : «Երկու տեսակ բանտարկեալ կայ՝ 21·007 քրէական յանցանքով եւ 5081 համայնավար ոճրագործներ» :

ՓԻՆԿ-ՓՈՆԿԻ աշխարհի ախոյեանութեան տիրացան Շուէտացիք : Երկրորդ հանդիսացան Չինացիք : Մրցաշարքը տեղի ունեցաւ Սարայեւոյի մէջ, Եուկոսլաւիա : Խորհ· Միութեան խումբին մաս կը կազմէին երեք Երեւանցիներ՝ Ռիթա Պօղոսեան, Էմիլյա Անտոնեան եւ Բաղրատ Բունիաթեան :

ԳԱՀԻՐԷԻ Հիւսիս· Վիէթնամի դեսպանատունը «գրաւած» են 250 եմէնցի ուսանողներ, բողոքելու համար իրենց կառավարութեան մէկ կարգադրութեան դէմ՝ Եմէնի հողեր ծախել Սէուտական Արաբիոյ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ երկու գիտնականներ՝ Գնդ· Ջելյանով եւ Միխայլով, իբրեւ «անբաղձալի տարր» հեռացուեցան Լոնտոնէն : Լրտեսութիւն կը կատարէին :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը ճափոն պիտի այցելէ քանի մը ամիսէն :

ՀԱՐԱՒ· ՔՈՐԷԱ պատրաստ է առեւտրական կապ հաստատելու Փեքինի հետ :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը 32 հոգի ձերբակալեց հարաւային քաղաքներու մէջ՝ Փալերմօ, Սալերնօ, Պրինտիզի եւն· :

Բոլորն ալ Մաֆիայի անդամ կը նկատուին :

ՔԱՄՊՈՃԻ մայրաքաղաքը՝ Փնոմ Փէն պաշարման վիճակի մէջ կը գտնուի օրերէ ի վեր : Մեքոնկ գետի ճամբով նաւեր կը փորձեն պարենաւորել քաղաքը : Առջի օր երկու նաւ քանդուած է արձակողներու կողմէ :

ԲԸՆՕԻ տագնապը հաւանաբար կարգադրուի : Տնօրէնութիւնը ընդունեցաւ ժամական 0,25ի պարգեւը, զոր կը ստանան մասնագիտացած բանուորները ներմուծել աշխատավարձքին մէջ : Այս գրական որոշումէն ետք, բան չէր մնար : Տարակարծութիւն կայ սակայն գործադուլի ժամերու վճարման համար : Տնօրէնութիւնը կ՚ընդունի 30 առ հարիւր վճարել, բանուորները 60 առ հարիւր կը պահանջեն : Սէնթ-Էթիէնի Փէօժէօ գործատունը գրաւուած է բանթողներու կողմէ : Ամբողջը 1·126 աշխատավարձք ստացող կայ (191ը՝ ամսական, 936ը՝ բանուոր) :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԷՋԵՎԵՐԻԱ Փարիզ ժամանեց Երկուշաբթի օր եւ ընդունուեցաւ Նախագահ Փոմփիտուի կողմէ : Փոխադարձ ճառերէ ետք, ճաշ մը տրուեցաւ ի պատիւ Մեքսիքայի նախագահին Թրիանոնի մէջ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նոր նախագահը կ՚ուզէ որ Մելէն վարչապետ մնայ : Ծանօթ է որ Մելէն իր դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց առջի օր, Քորութիւրքի ընտրութենէն ետք : Այս վերջինը պիտի փորձէ համոզել կուսակցութիւնները որպէսզի ընդունին Մելէնը :

ԱԹԷՆՔԻ համալսարանը վերաբացուեցաւ : Փակուած էր առջի օր տնօրէնութեան Խորհուրդին գանգուածային հրաժարումէն ետք : Արդարեւ Խորհուրդը յայտարարած էր թէ ի վիճակի չէ գոհացում տալու ուսանողներու պահանջներուն :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կառք վարողներու 79 առ հարիւրը համաձայն է որ արագութիւնը սահմանափակուի ճամբաներու վրայ բայց ոչ՝ կառուղիներու :

ԴԱՆԻՈՅ մէջ ընդհանուր գործադուլը վերջացած է : Երկիրը 37 տարի է նման ընկերային տագնապ մը չէր ապրած, 260 հազար բանթողներով, քսան օրուան ընթացքին :

ՄԵԹՐՕՆ չբանեցաւ Երկուշաբթի առտու, գործադուլի որոշումի հետեւանքով : Ծշգուած էր թէեւ թէ պաշտօնեան մնացած էր բնական մահով այսինքն սուտի տագնապի զոհ էր բայց եւ այնպէս գործադուլի հրահանգը չէր ջնջուած, որովհետեւ անձնակազմը կ՚ուզէ հանրային կարծիքի ուշադրութիւնը հրաւիրել անապահով պայմաններուն վրայ, որ կը տիրեն մեթրոյին մէջ :

ԻՒՄԱՆԻԹԷ սրտի խոր ցաւով կ՚անդրադառնար Երեքշաբթի օր, Թուրք բանուորներու պարագային, զորս «թիապարտներ» կը նկատէ քանի ամսական 1·100 Փր· կը ստանան միայն օրական 9 ժամ աշխատանքի համար եւ տաժանակիր պայմաններու մէջ : Մեղք ո՛ր ասկէ 50 տարի առաջ Իւմանիթէ նոյն վրդովումը չէր յայտներ այն հազարաւոր հայ բանուորներուն համար, որոնք տեղահանուելէ եւ դժոխային աքսորէ մը ետք կուգային հանքերն ու ագարակները աշխատելու, օրական 14–15 ժամ եւ ոչ թէ որովհետեւ իրենց երկիրը գործ չկար, այլ որովհետեւ Թուրքը զիրենք ջարդած, աքսորած ու տեղահան ըրած էր : Ֆրանսայի մէջ, ներկայիս 30 հազար Թուրք բանուոր կայ : Նոյնքան Պելժիա, 60 հազար՝ Գերմանիա, քանի մը հազար ալ Աւստրիա, Մեծն-Բրիտանիա, Զուիցերիա, Դանիա, Հոլանտա : Իւմանիթէ կը յայտնէ նաեւ թէ հինգուկէս միլիոն անգործ կայ Թուրքիա եւ տարին 80 հազար աշխատաւոր երկրէն կ՚ելլէ :

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄԱՐԴԻԿ

ՁԲԱՂՈՒՄ ՄԸ

Զբաղում մը կարեւոր է ամէն մարդու համար: Կարեւոր է՝ անով իր ապրուստը ապահովելու եւ ժամանակը օգտակար կերպով անցընելու համար:

Զբաղումներու բազմաթիւ տեսակները կան, բոլորն ալ մարդոց բարօրութեան համար ստեղծուած:

Նախամարդէն մինչեւ ներկայ քաղաքացին, կեանքի պայքարը նուազագոյն զանութիւններով մղելու համար ստեղծած են զբաղումներու տեսակներ:

Քաղաքակրթութիւնը արդիւնք է զբաղումներու: Զբաղում անունին տակ պէտք է ըմբռնել գործ մը, արհեստ մը, արուեստ մը, աշխատանք մը մէկ խօսքով:

Եթէ մարդը կարենար առանց աշխատելու ապրիլ, եթէ բնութեան շատ մը բարիքներու կարգին արուեստական ճիգերով ձեռք բերուած բարիքները ըլլային նոյնպէս ինքնաբոյս, աւելի բախտաւոր պիտի չըլլար հաւանօրէն ան:

Անգործութեան մէջ պիտի սպառէին անոր ստեղծագործական կարողութիւնները, որոնք աշխատանքի հետեւանք բարիքներ են:

Զբաղումը նոյնիսկ փոքրիկ մանուկներու համար, պահանջ է:

Խաղը, վազքը, ոստումը, կռիւը փոքրիկներու, ժամանակը սպաննելու եւ ֆիզիքապէս զօրանալու միջոցներ են:

Որպէսզի ծուլութեամբ չմեղկանան սերունդներ, զբաղումները ամէն տարիքի եւ ամէն ժամանակի համար դարձած են բնական երեւոյթ:

Զբաղած են մարդիկ ամէն դարու մէջ:

Փոխուած են սոսկ արհեստներու կամ զբաղումներու տեսակները:

Անցեալին մէջ զբաղած է նախամարդը եւ ցուրտէն ինքզինք պաշտպանելու համար օգտագործած է կենդանիներու մորթինները, ներկայիս այդ նպատակին համար կ'օգտագործուին գործարաններու մէջ մեքենաներու պատրաստած ամէն տեսակ հիւսուածեղէններ:

Եւ այսպէս մարդուն առօրեայ գործածութեան համար շինուած բոլոր տեսակի առարկաները եւ պիտոյքները:

Առանց զբաղումի մարդոց կեանքը պիտի ըլլար մտահոգութիւններու եւ հնհընուքներու շարան մը:

Մահը, որ բաժինն է ծնող ամէն արարածի, պիտի մնար առօրեայ մտածումներու կեդրոնը:

Անզբաղ մարդոց, անգործ քաղաքացիներու եւ առանձնապէս տարեց անձերու մտահոգութեան առանցքն է մահը:

Որովհետեւ անզբաղ, անոնք իրենց ժամանակին մէկ մասը կ'անցընեն մահուան մասին մտածելով:

Նման մտածումներ չունին փոքրիկներ, որոնք կը ցատկեն, կը վազեն, կը խաղան կամ գպրոց մը կը յաճախեն ու իրենց պարտականութիւններուն մասին կը մտածեն:

Նման մտածումներէ զերծ են նաեւ առողջ երիտասարդներ, որոնք զբաղում մը ունին ու կեանքի պայքարին մէջ յաղթական ելլելու համար կապուած են աշխատանքի մը:

Ցոյսը կը լեցնէ անոնց հոգին ու կ'ապրին երջանիկ օրերու հեռանկարով:

Այլ է պարագան անզբաղ տարեցներու եւ ծերերու, որոնք տքալով կ'անցընեն իրենց օրերը եւ իրենց վախճանին հասած ըլլալու տրամութիւնը կ'ապրին:

Այսպէս են առանձնապէս այն տարեցները, որոնք կ'ապրին առանձին, չունին ոչ զաւակ եւ ոչ մտերիմներ:

Պարագան ուրիշ է ծերանոցներու մէջ ապրողներու:

Անոնք հաւաքական կեանք մը կ'ապրին. ունին իրարու հետ ամէնօրեայ շըփումներ, թերթեր կը ստանան, գրադարաններ կան դրուած իրենց տրամադրութեան տակ, տակաւին՝ ծերանոցը ունի հեռատեսիլ մը, ժամանցի միջոցներ եւ իրենց տարիքին համապատասխան խաղեր, որոնց շնորհիւ բաղդատաբար նուազ ձանձրութեամբ կ'անցընեն իրենց օրերը:

Զբաղումները եւ յարաբերութիւնները կարեւոր են ձերբազատելու համար մարդը մղձաւանջի վերածուած մահուան գաղափարէն:

Մահը, անխուսափելին, պիտի գայ ու պէտք է գայ, բայց սխալ պիտի ըլլար անգործութեան մէջ մեր ժամանակը անցընել անոր մասին մտածելով:

Երջանիկ են անոնք, որ զբաղումի մը կապուած, կ'ապրին ուրախութեամբ: Զեն իսկ զգար ժամանակին անցնիլը եւ օր մըն ալ, յանկարծ, կը փակեն իրենց աչքերը:

Այդ երջանիկ մահը իրաւունքն է բոլորին: Բայց դժբախտաբար ամէն մարդ չունի համապատասխան ազնիւ զբաղում՝ իր ժամանակը անցընելու համար:

Անգամ ընթերցանութիւնը, պտոյտներ, բարեկամներու տրուած այցելութիւններ ժամանակը սպաննող միջոցներ են: Ու ազնիւ եղանակով մը պէտք է աշխատիլ սպաննել ժամանակը եւ վերածել մեր նմաններուն օգտակար ըլլալու միջոցի մը:

Մի կարծէք, որ հարստութեան մէջ լողացող անգործ և մեղկացած կրեսոսները աւելի երջանիկ են քան զբաղումի կապուած առողջ մարդիկ: Վերջինները երդ ունին եւ յոյսեր, առաջիններուն կը պակսին անոնք, ուստի անգործութեամբ մեղկացած յոռետեսներ:

Զբաղումները մոլութիւններէ մեզ հեռու պահող գործօններ են: Անզբաղ մէկը սխրալարակ ապրումներու ենթակայ արարած մըն է:

Արդի ընկերութեան անգամ զեռահասակ եւ երիտասարդ բազմութիւններուն մէջ, սայթաքումներու անձնատուր մոլորածներու մէջ տեսէք խէժալի եւ զբաղումէ զուրկ դատարկապորտներ:

Երկու սեռերէ երիտասարդութիւն մը կ'ապրի ներկայիս կեանքը վայելելու եւ խորունկէն անոր քաղցրութիւնները ըմբոշխնելու երազանքով, բայց փոխանակ լուսաւոր տեսիլքներ իջնելու անոնց աչքերուն առջեւ, հեշտախառն մեղկացած ապրումներու պատրանքը կը լեցնէ անոնց հոգին:

Տուէք զբաղում մը ամէն մարդու, իր կարողութեան եւ պատրաստութեան, իր տարիքին եւ ընդունակութիւններուն համապատասխան եւ փրկած պիտի ըլլաք զայն ապականիչ ազդեցութիւններէ:

Աւաւել, փրկած պիտի ըլլաք զայն կեանքը ունայնութիւն է եւ մահով վախճանի մը հասնելու ճակատագրուած օրերու շարան մը դաւանելու յոռետեսութենէն:

Զբաղումը ամէն մարդու համար, անով կլանուած, մահուան մղձաւանջով չտառապելու եւ խաղաղ կեանք մը ապրելու մեծագոյն բարիքը ահա:

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Պուէնոս Այրէս

ԹՈՒՐՔԸ ԻՐ ՃԱՄԲՈՎ, ՀԱՅԸ ԻՐ ՃԱՄԲՈՎ

Ապրիլեան այս օրերուն կրկին պիտի ոգեկոչենք յիշատակը մեր նահատակներուն: Այլ մանաւանդ կրկին պիտի արծարծենք մեր իրաւունքներու հարցը:

Ուրախալի է հաստատել, որ մահացու հարուածին տակ մեր ժողովուրդը յաջողեցաւ ինքզինք գտնել եւ գոյատեւել: Ան ապրեցաւ: Տոկաց եւ ծաղկեցաւ: Նորահաս սերունդ մը մէջտեղ եկաւ՝ արդիական ըմբռնումներով, գիտական եւ մշակութային բարձր զարգացումով: Նորերը բաժնեկից եղան մեր հոգեկան տառապանքներուն, տուայտանքներուն, յուսախաբութիւններուն եւ երազներուն: Տարիներու ընթացքին անոնք բնտանեցան մեր կեանքին եւ առանց անդոհանքի ստանձնաբար զիրք գրաւեցին մեր հանրային իրականութեան մէջ: Դարձան իրատես եւ չինիչ քննադատ:

Կը ծանրանանք նորահաս սերունդին վրայ՝ լայն գոհունակութեամբ, որով հետեւ համոզուած ենք, թէ Սփիւռքի կայմերուն բեռը վերցնելու պատասխանատուութիւնը ունի ան: Պարտաւոր ենք յուսաբեր հաւատքով հետեւիլ անոնց քայլերուն, որովհետեւ նորերը առողջ գործունէութեան մը երաշխիքը տուին մեզի դեռ վերջերս Մարսէյլի մէջ: Յուշարձանի յանձնախումբը անելէն դուրս եկաւ եւ երիտասարդներ օգտակար մտածողութեան ուղի մը ստեղծեցին:

Անոնք սառը հոլեցուցին, կոշկոռ կապած մտայնութիւնները քանդեցին, արժեմ – չարժեմ վէճերու վերջ տուին, հովին հոսանքին դէմ երթալու քաջութիւնը ունեցան: Արդարեւ, ուրախալի է հաստատել, թէ այժմ համերաշխ ոգի մը լուտեղծուած է ապրիլեան այս օրերուն:

Մարսէյլի Հայութեան հետ ամբողջ Ֆրանսայի Հայութիւնը գոհունակութեամբ կարդաց Ապրիլ 24ի համազգային ոգեկոչման հաղորդագրութիւնը, «Յառաջ»ի Մարտ 24ի թիւին մէջ: Բոլորս ալ կ'ըմբռնենք, թէ ազգային գիտակցութեան կարեւոր քայլ մը առին Մարսէյլի մեր կազմակերպութիւնները՝ վերջ տալով սին վէճերու, արուեստական միտքերու: Ասոնց տեղ միասնական ըմբռնում մը ծայր տուած է՝ ոգեկոչել Մեծ Եղեռնի նահատակներու յիշատակը համազգային ձեւով, միասնական ոգիով: Հայկական Դատի արծարծումն ալ այս ճամբով պէտք է ընթանայ:

Ազգային միասնականութիւնը մարմնացնող յանձնախումբը ոգեկոչման աշխատանքին լծուած է: Ապրիլ 24ը պիտի դառնայ ազգային համախմբումի օր: Ուրեմն Մարսէյլի Հայութեան բարոյական պարտքն է խուռներամ փութալ փալէ տէ Քոնկրէի սրահը, ոգեկոչման օրը եւ ցոյց տալ այդ առթիւ Թուրքին ու բոլորին թէ՝ մեր նահատակներու արդարյան պատգամը փոխանցուած է սերունդէ սերունդ, որ այդ պատգամը համազգային խաչալ մը դարձած է:

Ազգովին յարգենք մեր նահատակներու յիշատակը եւ ազգովին պայքարինք մեր իրաւունքներուն իրականացման համար:

Թուրքը թող իր ճամբով ընթանայ: Մենք հաւատարիմ կը մնանք մեր ճամբուն:

ԱՆՇԷՆ ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԽՕԺԷՆԻ ԱԼԷՍԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Պրայթընի (Անգլիա) երաժշտական փառատօնը տեղի ունեցած է Մարտ 29էն 31: Փարիզէն փառատօնին մասնակցած է դաշնակահարուհի Խօժէնի Ալեսեան (Ալալէմճեան), որ նուագած է զանազան կտորներ Պախէ, Մոցարթէ, Շոփէնէ, Տըպիւսիէ, Ֆօրէէ: Վեց նուագներէն հինգին մէջ առաջին եւ մէկուն մէջ երկրորդ մրցանակ ապահոված է քսանամեայ դաշնակահարուհին, որով ստացած է ոսկիէ չքանշան: Տեղական մամուլը գրուատանքով արտայայտուած է դաշնակահարուհիին արուեստին մասին: Այս յաջողութեան շնորհիւ նաեւ առանձին ռեսիթալ մը կազմակերպած են Պրայթընի մէջ, ուր Խօժէնի Ալեսեան անգամ մը եւս յայտնաբերած է իր տաղանդը:

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ 900 ՕՐԵՐԸ

« ԻՆՁՈ՞Ւ ԱՅՍՔԱՆ ԵՐՋԱՆԻԿ ԵՄ »

Լենինկրատի մէջ դիակները դեռ հազարներով կը մնային ճամբաներուն վըրայ, գետինը սառին եւ խոր ճեղքուածքներուն միջեւ, շէնքերու բակերուն, սենեակներուն ու մառաններուն մէջ: Եթէ զանոնք փութով վերցնելու չձեռնարկուէր հաւանաբար գարնան Լենինկրատ գոհը կը դառնար մեծ համաճարակներու:

Մարտին, Թաղապետական Ժողովը հրաման ըրաւ որպէսզի բնակիչներէն անոնք որ քիչ թէ շատ ուժ ունէին, ձեռնարկէին մաքրութեան զանգուածային աշխատութեան մը: Պատերուն վրայ ազդեր փակցուեցան: Զայնափիւռը մեծադու կոչեր ուղղեց, եւ առաջին օրը 143 հազար անձեր դողդողջելով փողոց իջան: Անոնց թիւը շուտով 300 հազարի բարձրացաւ: Այսպէսով Մարտ 27էն մինչեւ Ապրիլ 15 մաքրուեցան 12·000 շէնքերու բակերը, աւլուեցան 2·5 միլիոն մեթր քարէ ճամբաներ, եւ պարպեցին մէկ միլիոն թոն աղբ:

Նէվսկի հրապարակին վրայ ռմբակոծումներէ աւերուած շէնքերու փլատակները սայլակներով տարուեցան, մեծարաց ծակերուն դրուեցան կեղծ երեսներ որոնք դուռերուն ու պատուհաններուն հետ ներկուեցան, վերադառնելու համար իրենց նախնական բնական տեսքը: Երբ արագ քայլերով անցնէին փողոցներէն, աններծ ըլլալու տպաւորութիւնը կը ձգէին մարդոց վրայ: Նոյնիսկ քօնթրփլաքէով մը ցուցեցին այն մեծ ծակը որ ռումբի մը պատճառով գոյացած էր զանգակատան վրայ տաճարին որուն հրապարակին վրայ սպաննուած էր Աղեքսանդր Բ. ցարը:

Շնորհիւ վառնուած այս ջանքերուն, որոնք շարունակուեցան մինչեւ պաշարումին վերջանալը, քաղաքը, հակառակ իր ահաւոր տառապանքներուն, գրեթէ ամբողջութեամբ պահեց իր մաքուր ու կոկիկ երեւոյթը:

Դեկտեմբերէն ի վեր փակուած բաղնիքները եւ լուացարանները սկսան կամաց կամաց բանալ իրենց դուռները:

Գրագէտ Նկոլայի Զուքովսկի, օր մը կարգադրութիւն մը խորհեցաւ բաղնիք տանելու համար այն քանի մը նուագները որոնք կ'օգնէին իրեն Պալթիկի նաւատորմի թերթին աշխատութիւններուն մէջ: Եւ սակայն խնդիր մը երեւան ելաւ: Ի՞նչ կրնար ընել Զոյային համար, լինոթիփի մեքենագրուհին: Անկասկած ան ալ իրաւունք ունէր լոգանք առնելու: Միայն թէ միակ կին մը այրերու խումբին մէջ...:

Բայց յետոյ տեղւոյն վրայ, կացութիւնը շըջեցաւ: Յայտնի եղաւ որ այդ օրը կիներու յատկացուած օրն էր, եւ միմիայն Զոյանի արտօնուեցաւ բաղնիք մտնել: Զուկովսկի տնօրէնին ներկայացաւ — լոգանք մը այնքան հազուագիւտ պերճանք մըն էր — եւ վերջապէս կրցաւ արտօնութիւն ստանալ ու իր նուագներն ալ մտան ներս լուացուելու: Այսպէսով այդ քանի մը այրերը բաղնիք մտան կիներու խումբին հետ:

Զուկովսկի տարուեցաւ խորհրդածելու թէ ի՞նչ պիտի ըլլար իր ծովայիններուն հակազդեցութիւնը այդքան մերկ կիներու մէջ, եթէ քանի մը ամիս առաջ պատահած ըլլար այդ բանը: Բայց, այդ օրը կասկածելի ոչ մէկ զգացում կրնար ծնիլ իր բերած շրջուն կմախքներուն եւ ներկայ կիներուն միջեւ: Զուկովսկի յանգեցաւ այն եզրակացութեան թէ որոշ տարիքի մը հասնելու պարագային բնախօսական թշուառութիւնը ամբողջովին կը ջնջէ սեռային բնազդը: Վարկած՝ որ կուգայ հաստատել այն վիճակագրութիւնը որուն համաձայն 1942ին Լենինկրատի ծնունդներուն թիւը իջաւ 1941ի ծնունդներուն մէկ ութերորդին: Բայց մէկ քանի փոքր մանրամասնութիւններ ցոյց կուտային թէ քաղաքը իր թմրութենէն ձերբազատելու վրայ էր: Ապրիլ 11ին, Պիոթր Պոպկով, Լենինկրատի կուսակցութեան գործադիր կոմիտէին նախագահը, հրամայեց փոխադրական միջոցներու վերսկսումը: Զուկովսկի 1942ին գիծերու վըրայ բնականոն սպասարկութիւնը վերսկսի: Զորս օր վերջ, 116 հանրակառքեր դուրս հանուեցան իրենց կայաններէն, ու անոնց երեւումը անօրինակ ազդեցութիւն մը գործեց քաղաքին վրայ:

«Հանրակառքերը կ'երթեւեկէին, լեփլեցուն, կը զրէ բնակիչ մը իր օրատետրին մէջ, քաղաքը կը սկսի ապրիլ: Ի՜նչ անակնկալ: Ի՜նչ տարօրինակ կը թուի այս բանը այնքան հանդարտութենէ յետոյ»:

Գերման պատերազմական գերի մը յետագային կը պատմէր Ռուսերուն թէ, Հիթլէրի վրայ իր ամբողջ վստահութիւնը կորսնցուցած էր երբ այդ առաւօտ լսած էր հանրակառքերուն ձայնը:

ՀԵՐԻՍԸՆ ՍԱԼԶՊԸՐԻ

(Շար. – 31)

ԽԱՒԱՐԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

ՊԱՏՈՒԱԽՆԴԻՐ ՈՍԿԵՐԻՉԸ

Բ.

Թրիւֆէմի դէմքը արիւնլուայ, ոսկորները փշուր-փշուր եղած էին: Պղտոր աչքերով նայեցաւ չուրջը ու ողորմելի ձայնով աւաղեց.

— Միստ՛ր, աղատէ՛ զիս, գթա՛ ինծի, քու տարիքովդ քոյր մը ունիմ: Առէք ինչ որ ունիմ, առէք մուրհակը, առէք պայուսակիս մէջ գտնուող գոհարեղէնները: Անոնք 100.000 ֆրանք կ՚արժեն, միայն թէ մի սպաննէք զիս:

Ոչ ոք կը համարձակէր մօտենալ: Մեսթերինօ մէկ կողմ նետեց մատնաչափը եւ բամպակի կտորները խօթեց գոհի բերնին մէջ, որպէսզի լռէ յաւիտեան...

Ցետոյ, ոտքի ելաւ չմորած: Բայց չուտով գտաւ իր պաղարիւնը, երբ դի-տինը նշմարեց անխծեալ մուրհակը, եւ գոհարեղէններով լեցուն պարկը: Բայց չուտով սարսափը պատեց իր հոգին ու գտնալով սահմռկած գործաւորներու խումբին, աղաչեց.

— Գիտէք, թէ որքան լաւ վարպետ մը եղած եմ ձեզի հանդէպ: Հիմա ձեր կարգն է ինծի օգնելու: Ինծի խոստացէք երդումով, որ բան մը չլսեցիք ու բան մը չտեսաք...

Գործաւորները խոստացան ու լռեցին: Օրը անցաւ սովորականին պէս, գործը շարունակուեցաւ, ոճիրին հետքերը մաքրուեցան: Իրիկուան ժամը վեցին դոր-ծաւորները մեկնեցան: Արդէն իջած էր փետրուարի թանձր ու ցուրտ խաւարը: Միգան եւ Մեսթերինօ գոցեցին խանութին փեղկերը եւ սկսան իրենց չարագուշակ գործը: Դիակը հանեցին պահարա-նէն, ուր մնացած էր ամբողջ ցերեկը եւ զայն փաթթեցին ծածկոցի մը մէջ, յետոյ մէկ ծայրէն բռնելով զայն իջեցուցին փո-ղոց, ուր կը սպասէր ինքնաշարժը, եւ դրին ետեւի սնտուկին մէջ: Մեսթերի-նոյի համար սկսաւ դժոխային գիշեր մը: Երկնցած կնոջը կողքին, որ լուր չունէր այս բոլորէն, ան կը սպասէր այդպարցի, վերջացնելու համար իր ահաւոր աշխատանքը: Կինը կ՚արթննար, կը հետա-քրքրուէր ու նորէն կը քնանար: Առաւօտեան ժամը 5ին, ան ելաւ մահճակալէն, պատրուակելով անյետաձգելի ժամադրութիւն մը: Հագուեցաւ ու ելաւ դուրս: Ինքնաշարժը իր սարսափազդեցիկ բեռով կը սպասէր դրան առջեւ: Մեսթերինօ բռնեց հարաւի ճամբան: Միակ նպատակն էր ձերբազատիլ այս անիծեալ դիակէն: Ճամբաները ամայի էին:

Մեսթերինոյի ուղեղը կը գործէր լարուած ռումբի մը պէս: Կը խորհէր զանազան միջոցներու մասին: Կրնար գոհին մարմինը նետել գետի մը մէջ, կամ ձգել դաշտի մը մէջ, հեռաւոր տեղ մը: Բայց անցորդ մը կամ ձկնորս մը կրնար զայն նշմարել. ոստիկանութիւնը չուտով պի-տի հասկնար մեռնողին ինքնութիւնը եւ կասկածները պիտի կեդրոնանային իր վրայ: Դիակէն ձերբազատելու միակ միջոցը զայն ոչնչացնելն էր:

Երբ այս գաղափարը ունեցաւ, արդէն կ՚անցնէր Պրի քաղաքի կեդրոնական փո-ղոցին մէջէն: Լռութիւնը կատարեալ էր. կատու մը իսկ չէր տեսնուեր պատերու երկայնքին: Աղօտ լոյս մը կը մաղուէր ամպոտ երկինքէն: Վերջին տունէն քիչ մը անդին, ճամբուն երկայնքին տեսաւ լուսաւորուած շէնք մը: Պէնզինի կայան մըն էր: Պաշտօնեայ մը կը քնանար խցի-կին մէջ, աթոռին վրայ:

Մեսթերինօ գնեց չորս թիթեղ պէնզին եւ զանոնք դրաւ ինքնաշարժի ետեւի նըս-տարանին վրայ: Ինքնաշարժը վերսկսաւ սուրալ դէպի հարաւ: Մեսթերինօ կը փնտռէր ամայի տեղ մը, երբ դեռ ան-ցորդները եւ գործաւորները չէին երթե-ւեկեր ճամբաներու վրայ: Փրովէն չհա-սած, ձախ կողմէ նշմարեց խիտ անտառ մը, ինքնաշարժը դանդաղեցուց իր ա-րագութիւնը եւ խորտուբորտ արահետէ մը ընթանալով, կանգ առաւ անտառի ծառերուն հովանիին տակ:

Մեսթերինօ նայեցաւ իր չուրջը: Վայրը ամայի ու լուռ էր, եւ բանուկ ճամ-բաներէ բաւական հեռու: Դիակը քաշքշե-լով փոխադրեց բացատի մը մէջ, եւ անոր վրայ թափեց թիթեղներուն պէն-զինը ու լուցկի մը նետելով հեռացաւ: Հսկայ բոց մը բարձրացաւ բացատին մէջ եւ սկսաւ լիզել ծառերուն ցած ճիւղերը: Հողի ընդարձակ տարածութիւն մը կը բոցավառէր եւ հոն գտնուող չոր տերեւ-ները արդէն բռնկած էին:

Մեսթերինօ դոհունակ շունչ մը քաշեց: Ժամ չանցած, Թրիւֆէմի ինքնութիւնը եւ գոյութիւնը պիտի վերածուէին աճիւնի մը անճանաչելի մոխիրի եւ ոչ ոք պիտի ի-մանար թէ ուր եղած էր զայն անհետա-ցնողը:

Լոյսը սկսած էր բացուիլ եւ չուտով ճամբաները պիտի շէննային եւ բարձրա-ցող բոցը պիտի դրաւէր անցորդի մը ու-շադրութիւնը:

Մեսթերինօ իր գործը վերջացած հա-մարելով, որոշեց հեռանալ այս չարա-շուք վայրէն: Այս վստահութիւնը շատ սուղի պիտի նստէր իր վրայ, որովհետեւ հակառակ իր բոլոր նախազգուշութիւն-ներուն, կրակը պիտի չկատարէր իր գոր-ծը՝ սպասուած բծախնդրութեամբ...

Հազիւ Մեսթերինօ բռնած էր Փարիզ տանող ճամբան, երբ քանի մը գործա-ւորներ, որոնք Փրովէնէն կը մեկնէին մօ-տակայ գիւղ մը, անտառին կողով արա-հետէն, ծառերու տակ նշմարեցին ած-խացած դիակը:

Թրիւֆէմի երկար բացակայութիւնը կասկածներ արթնցուցած էր այն գոհա-րավաճառներու մօքին մէջ, որոնք իրեն յանձնած էին մօտ հարիւր հազար ֆրանք արժող ապրանք: Քառասունութ ժամ չանցած, արդէն ոստիկանութիւնը սկսած էր իր փնտռտուքները՝ գտնելու համար գոհարեղէնի միջնորդը: Կէս օր չանցած արդէն կը հասնէր Թրիւֆէմի սպանու-թեան լուրը: Դիակը անճանաչելի էր, բայց ինչպէս ըսինք արդէն, անոր ինք-նութիւնը դիւրաւ հաստատուեցաւ չնոր-հիւ հագուստի այն կտորին, որ թրջուած ըլլալով նախորդ օրուան անձրեւէն մնա-ցած էր անեղծ:

Ոստիկանատուն դիմեց նաեւ ինք՝ Մես-թերինօ, որ կարելին կ՚ընէր իբրեւ թէ ե-րեւան հանելու համար ոճրագործը:

— Վստահ եմ որ, ըսաւ, ոճրագործը կը պատկանի անօրինոյ մարդոց դասա-կարգի մը, որոնց հետ Թրիւֆէմ կը մշա-կէր սերտ եւ անխոստովանելի յարաբե-րութիւններ:

Մեսթերինօ մասնակցեցաւ Թրիւֆէմի յուղարկաւորութեան, երկարօրէն սեղ-մեց այրիին ձեռքը եւ յայտնեց ցաւակ-ցութիւնները:

— Վստահ եղէք, տիկին, որ մեր կա-րելին պիտի ընենք գտնելու համար յան-ցաւորը եւ վրէժը պիտի լուծենք մեր սի-րելի ու ողբացեալ բարեկամին:

Սակայն ոստիկանական շրջանակներու մէջ կը տիրէր մեծ շփոթ: Եթէ գոհին ինքնութիւնը յայտնի էր, ոճրագործէն ոչ մէկ հետք կար: Երկու ոստիկանապետներ՝ Կապրիէլի եւ Կիյոմ կը չարչա-րէին իրենց ուղեղը, գլանիկներ մոխ-րացնելով իրարու ետեւէ:

— Ո՞վ է վերջին անձը, որուն հետ տե-սակցած է Կաստոն Թրիւֆէմ:

— Եթէ չեմ սխալիր՝ Մեսթերինօն է, որմէ պիտի գանձէր կարեւոր մուրհակ մը:

— Բայց այդ մուրհակը վճարելու հա-մար, Մեսթերինօ ոչ վարկ ունէր եւ ոչ բաւական դրամ:

— Պրիի վառելանիւթ վաճառողը, ո-ճիրի առտուն չորս թիթեղ պէնզին ծա-խած է վարորդի մը, որուն ինքնաշարժը բաց սրճագոյն էր. Մեսթերինոյի ինք-նաշարժը ճիշդ այդ գոյնը ունի: Եւ յե-տոյ իմացանք որ այս օրերուն Մեսթե-րինօ մեծ քանակութեամբ գոհարեղէն ծախած է: Թրիւֆէմի պայուսակին մէջի հարիւր հազարաւոր ֆրանք արժող գո-հարեղէնները կը մնան անգտանելի: Պէտք է անմիջապէս Մեսթերինօն հարցաքննենք:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Շար. – 2)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ստեփան Ոսկանի նուիրուած յօդուածին առթիւ (տե՛ս «Յառաջ»՝ Ապրիլ 1, կիրակի էջ 2 եւ 3), մեր ընթերցողներէն Պ. Շիրինեան, անգամ մը եւս կարգ մը լուսաբանութիւններ կուտայ:

Ինչ կը վերաբերի իր մտերիմներուն յանձնուած Ստեփան Ոսկանի աշխատա-սիրութիւններու ճակատագրին, պէտք է յիշել որ 1915ի աշնանամուտին Իզմիրի հայնոցը, արուարձաններու կարգ մը հա-յաշատ թաղերը, իշխանութիւններուն կողմէ քանի մը անգամներ ատարկայ զար-ձան պաշարումներու եւ մանրակնին խու-զարկութիններու. եղան համախումբ ձեր-բակալութիւններ եւ մասնակի տեղահա-նութիւններ: Այս խռովարձութիւններուն միջոցին, իբր նախազգուշութիւն, շատ մը գիրքեր մէջտեղէն վերցուեցան կամ պահուեցան կամ փճացան:

Պատերազմէն վերջ, մեր տնօրէններուն խորհուրդով, երբ դրահաւաքումով վե-րակազմեցինք Պօյաճեան վարժարանի, Գօրտէլիոյի Սահակեան – Վարդուհեան նախակրթարանի գրադարանները, հայ համբաւաւոր Փրանսըզէտ հրապարակա-գրին հրատարակութիւններէն ոչ մէկը մեր ձեռքը անցաւ:

Եթէ Իզմիրի Ազգ. ձոխ մատենադա-րանը, որ կից էր Մեսրոպեան վարժա-րանին, եւ կամ եթէ անհատներ պահած ունէին իր հրատարակութիւններէն գիր-քեր կամ թերթեր, պէտք է ընդունիլ որ անոնք բոլորը մոխիր դարձան աղէտին հետեւող հրդեհին:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԻՆԵԱՆ

Կըրնոպլը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

1967էն ի վեր Երեւանի մէջ հաստատուած է երաժշտական գրադարան մը, որուն տնօրէնն է Ալեքսանդր Անանեան:

Եօթը տարուան ընթացքին գրադարանը ստեղծած է զանազան բաժիններ՝ ճոխ գրացուցակով: Առանձին բաժիններն են դաշնակ, լարային նուագարաններ, տե-սական երաժշտութիւն, երաժշտութեան պատմութիւն, պարարուեստ եւայլն: Բո-լոր բաժիններն ալ հարուստ են գիրքերու քանակով:

Սփիւռքը օգտակար կը հանդիսանայ չահեկան գիրքեր ղրկելով: Վերջերս գրա-դարանը Պոսթընէն ստացած է Ա. Տէր-Մանուէլեանի սալերը, Հռ. Այվազեանի, Նիւ Եորք, «Նոր քնար» երգարանը եւն.: Մեծ արժէք կը ներկայացնեն Վենետիկէն ղրկուած Մխիթարեաններու հրատարա-կութիւնը՝ «Շարական Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ» գործերը՝ Հ. Ղեւոնդ Վ. Տայեանի հեղինակութեամբ:

Այժմ գրադարանի ընթերցողներու թիւն է երեք հազար հոգի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (159)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

— Մեծ բարեբախտութիւն մը պիտի ըլլայ ինծի համար:

— Լսէ, քմահաճոյք մը ունիմ:

— Ի՞նչ քմահաճոյք:

— Ձեր բնակարանը այցելել:

— Օրիորդ, դիւրին է գոհացում տալ այդ քմահաճոյքին: Շատ համեստ խուց մը պիտի գտնէք վեցերորդ յարկին վրայ, բայց հոն ձեզ պիտի ընդունի երախտագէտ ու անձնուէր սիրտ մը:

— Այդ մասին չեմ տարակուսիր: Ձեր դրաւոր հասցէն տուէ՛ք:

Լիսի թուղթի մը վրայ գրեց Քէ Պուր-պօն անունը եւ տան թիւը: Մէրի այդ թուղթը պահեց փղոսկրապատ յուշատետրի մը մէջ ու յարեց.

— Լա՛ւ: Այս օրերս ձեզ տեսնելու պիտի գամ:

Ժամանակը սպաննելու համար, Մէրի քոթիւմներ ապսպրեց, որոնց պէտք չու-նէր բնաւ, ու իր բնակարանը վերադար-ձաւ: Ժամը հինգն էր: Փօլ Հարմանի վե-րադարձը կրնար ուշանալ տակաւին:

Փօլ Հարման գիտնալով որ աղջիկը ան-համբերութեամբ կը սպասէր, դիտմամբ կ՚ուշանար, որովհետեւ սոսկումով կը խորհէր թէ ինչ պիտի պատասխանէր Մէրիի հարցումներուն: Վերջապէս, ժա-մը վեցուկէսին, հարկ եղաւ որ բնակա-րան վերադառնայ: Կառքէն վար իջած պահուն դործարանատէրը ջանաց ուրախ դէմք մը ցոյց տալ, ու աղջկանը յարկա-բաժինը ելաւ: Մէրի վազեց ու հօրը վի-զը փաթթուեցաւ:

— Կը տեսնեմ որ աղէկ ես, սիրելի զա-ւակս, ըսաւ Հարման:

— Օ՛հ, շատ լաւ, հայր: Քու մեկնու-մէդ յետոյ՝ քնացայ: Արթնցած պահուս կազդուրուած էի: Բայց դուն ի՞նչ ըրիր, հայր: Ուրախութիւն կամ դոնէ յոյս կը բերե՞ս ինծի:

Փօլ Հարման պատասխանեց անվարան.

— Այո, յոյս կը բերեմ, սիրելի զա-ւակս:

— Լիսիէնին ըսի՞ր թէ զինքը կը սի-րեմ:

— Որքա՛ն կ՚աճապարես. պատշաճու-թիւնները յարգելու է, անուշս: Կ՚երեւայ թէ մոռցած ես զանոնք:

— Ոչ, չեմ մոռցած, պատասխանեց Մէրի: Խօսքս ի յայտ բերաւ մտածումս: Բայց պատշաճութեանց դէմ չարժած չէիր ըլլար, եթէ Պ. Լիսիէնի հասկցնէիր որ լաւ ընդունելութիւն պիտի գտնէր, եթէ ամուսնական առաջարկ մը ընէր:

— Երբեք չթերացայ այդ բանին մէջ: Ալֆորվիլի մէջ անոր ունեցած գետնի՞ մասին ժօրժի բնակարանը մեր ունեցած խօսակցութիւնը համառօտեցի ու աւել-ցուցի. այդ գետնին վրայ կառուցուելիք գործարանը աղջկանս դրամօժիտը պիտի ըլլայ: Անկէ աղէկը չէր ըսուեր, այն-պէս չէ՞:

— Այո: Պ. Լիսիէն ի՞նչ պատասխա-նեց:

— Լիսիէն Լապրու շատ փափկանկատ ու պատուախնդիր մարդ է. չէր կրնար հաւատալ որ իմ առաջարկս լուրջ է: Ըն-կերակցութեան մը եւ ինծի հետ խնամու-թեան մը կարելիութիւնը անհաշտ կը գտնէր իր արդի համեստ կացութեան հետ:

— Վերջապէս ընդունեցա՞ւ, հարցուց Մէրի հօրը պատիպատ խօսքերէն ջղա-գրգռուած:

— Այո, ընդունեցաւ, բայց այն փափ-կանկատութեամբ, որուն վրայ խօսեցայ քիչ մը առաջ. պայմանով մը միայն հա-ւանութիւն յայտնեց:

— Ի՞նչ պայման, թոթովեց Մէրի դող-դոջուն:

— Լիսիէն պրպտող մըն է, ինչպէս գիտես: Հետազօտող մըն ալ է: Շատ լաւ մեքենայ մը հնարած է, որ կրնայ եւ պէտք է խիստ շահաբեր ըլլալ: Ան կը փափաքի որ մեր ծրագրերը գործադրելէ առաջ, այդ գիւտը իրականացնէ: Անիկա պիտի ըլլայ ընկերակցութեան մէջ իր բաժինը, որ մեծ արժէք մը ունի: Այսպէս իր արժանապատուութիւնն ալ պիտի չվիրաւորուի:

Շատ ճշմարտանման կրնար ըլլալ մեծ ճարտարագործին տուած բացատրութիւնը, ամենապարզ երեւոյթով ու ամենաբնական չեշտով: Մէրի չէր կրնար կասկածիլ ու չկասկածեցաւ ալ հօրը ստւերին վրայ:

— Ազնիւ հոգիի մը տուած որոշումն է, պատասխանեց մանկամարդ աղջիկը. կ՚ըմբռնեմ ու կը հաւանիմ անոր: Բայց բան մը կայ, որուն վրայ բնաւ չխօսեցար ինծի... Լիսիէն կը սիրէ՞ զիս:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՇԱՒԻԼ.— Այրի Տիկին Թագուհի Սաղաթէլեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Սաղաթէլեան եւ զաւակները Էմիլ, Միշէլ եւ Նէլլի, այրի Տիկին Սեմա Գրիգորեան եւ զաւակները (Լիոն), այրի Տիկին Սրբուհի Տէր–Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թումայեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ժերմէնն Թումայեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Սոֆի Արսլանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գալուստ Մինասեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Բարսեղեան, Բարսեղեան, Պարոլլօ, Տէր–Գալուստեան, Պարոնեան, Գասպատայեան, Ճէպէճեան, Պալեան, Կազիկեան, Նալպանտեան եւ Օհանեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին

ՍԱՀԱԿ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆԻ

(73 տարեկան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 9ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին Ապրիլ 12, Հինգշաբթի օր, ժամը 14ին, 4, Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ, Շաւիլ:

Թաղումը Շաւիլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վահագն Իչգալացեան, Օր. Օր. Լօրա եւ Լիտիա Իչգալացեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 15, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան 9րդ տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

« ՅԱՌԱՋ » կը նուիրեն

ՎԻԷՆ.— Ալէն, Միշէլ, Փաթրիք, Քրիսթիանն, Տոմինիք, Անեէս, Լօրանս, Ֆապիէնն եւ Ֆիլիփ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մեծ–մօր՝ Տիկին Ղազար Կարապետեանի:

Saumons Fumés

Conserves

Caviar Petrossian

18, Bd. de la Tour-Maubourg 75007 Paris

tél. 551.59-73 - 551.59-74 - 705.56-09

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

7էն 14 տարեկան աղջիկներու համար

Մարսէյլի Անարատ Յղութեան քոյրերը կը տեղեկացնեն թէ ամառնային արձակուրդի համար, ընտրած են օդափոխութեան վայր մը Թոռոնի գիւղը, 80 քիլոմեթր Հռոմէն դուրս. հսկայ շէնք մը, շրջապատուած կանաչագեղ մարգագետիններով եւ ծաղկազարդ պարտէզներով Ապեննեան լեռներու դիմաց:

Այս պատեհութենէն կրնան օգտուիլ 7էն 14 տարեկան աղջիկները, որոնք պիտի վայելեն մաքուր օդէն զատ, հայկ. տոհմիկ մթնոլորտ մը, հայ քոյրերու մայրական հոգածութեան ներքեւ:

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը փակուին Մայիս մէկին:

Հասցէ.—

167, Ave. des Caillols

13012 MARSEILLE

Tél. : 48-90-91

IMPRIMERIE SPECIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդրոնական Վարչութեան, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի քոյր մասնաճիւղերուն

Կիրակի, Ապրիլ 15, ժամը 16·30ին

Սալոն Սփլանտիտ, 31 Պուլ. տ'Աթէն

Նուիրուած ազգ. գործիչ

ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ծննդեան 125ամեակին

Հովանաւորութեամբ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսին.— ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ՎԱՆԻԿ ՆԱՋԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին եւ պարեր Վասպուրականի երիտասարդացի կողմէ

Խօսնակ՝ ՕՐ. Ա. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Կիրակի, Ապրիլ 15ին առաւօտեան ժամը 10·30ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն–Ժերոմի Հայոց եկեղեցին ի յիշատակ Մկրտիչ Փորթուգալեանի եւ Միութեան ողբացեալ անդամներուն:

×

Հանդէսէն ետք՝ Սփլանտիտի մէջ ընտանեկան հաւաքոյթ–ճաշ: Ճաշագին 25 Ֆր.: Արձանագրուիլ Պանտիկեան 66-17-46, Բաբայեան 66-01-21 եւ Նազարեան 48-57-70

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տրակինեանէն Տիկին Վերժին Հաճեան եւ զաւակները իրենց սիրելի Գեղանոյշին մահուան քառասունքին առթիւ 40 Ֆր. կը նուիրեն Կարմիր Խաչին, 40 Կապոյտ Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) –եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Փայլակ Կիրակոսեան 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց աներձագներուն եւ եղբայրներուն՝ Խաչիկ եւ Գրիգոր Տօրոմեանի մահուան Բ. տարելիցներուն ի յիշատակ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

Ծնողքներ, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայեցի դաստիարակութիւն, կրնան անվարան, զանոնք յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն:

Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսչուհիին

Հասցէն.—

1, Bld. du Nord — Le Raincy

Tél. : 927-01-72

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Հինգշաբթի (Ապրիլ 12) ժամը 20·30ին, ընկ. Փափազեանի տունը, 6 Ռիւ Շառլ Միշըլէ, Պանեէօ:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

62րդ ցանկ

Պր. Սարգիս Մաթոսեան, Տիկ. Շնորհիկ Քէչիչեան, Տէր եւ Տիկ. Դաւիթ Երամեան, Պր. Մկրտիչ Միքայէլեան, Տիկ. Եղսա Ոսկանեան, Պր. Երեմիա Աճէմեան, Զարգարեան եղբայրներ, Պր. Ալպէր Սիմոնեան, Տիկ. Մարգրիտ Զատիկեան, Պր. Գրիգոր Պէքմէզեան, Պր. Գրիգոր Էրսիզեան, Պր. Յովակիմ Դանիէլեան, Պր. Յակոբ Պասմաճեան, Պր. Գաբրիէլ Տէյիրմէնճեան, Պր. Ռաֆֆի Պետրոսեան, Պր. Յարութիւն Պասմաճեան, Պր. Ժան Սողոմոնեան, Պր. Աբրահամ Սողոմոնեան, Պր. Կարապետ Պետրոսեան, Պր. Պաղտասար Օզումչեան, այրի Տիկին Սիրանոյշ Թիչօրեան, Պր. Մանուկ Ջիրիչեան, Պր. Աբրահամ Սէմէրճեան, Պր. Մինաս Թիլպեան, այրի Տիկին Հայկանոյշ Թաչճեան, Տիկին Պէրպէրեան, Տիկ. Թէրզեան, Պր. Գրիգոր Գինոսեան, Պր. Եսայի Եայլեան, այրի Տիկ. Գաբրիէլեան, բոլորն ալ Վիէնէն, 10ական Ֆր.:

Նախկին գումար 155·119,38

62րդ ցանկի գումար 300

Ընդհ. գումար 155·419,38

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի հերթական նիստը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին սովորական հաւաքավայրը:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ ներկայանալ անդամատետրով: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի (15 Ապրիլ) առաւօտ, Ծաղկազարդի առթիւ պատարագ կը մատուցուի:

ԻՍԻԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան պաշտօնական բացումը կը կատարուի կիրակի, Ապրիլ 15, ժամը 15ին

45, Rue de la Défense, Issy-les-Moulineaux

Կը խօսի.— ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Տան Յանձնախումբը իր տրամադրութեան տակ չունենալով բոլոր հասցէները, կը խնդրէ անոնցմէ որ մասնաւոր հրաւէր չստացան, որ ներկայիս ընդունին իբրեւ հրաւէր

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Աւագ շաբաթու արարողութիւնները տեղի պիտի ունենան ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի, նախագահութեամբ Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի:

Շաբաթ, 14 Ապրիլ — Յիշատակ յարութեան Ղազարու.— Կիրակմուտի ժամերգութիւն ժամը 16·30ին:

Կիրակի, 15 Ապրիլ, Ծաղկազարդ.— Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·15ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք 16ին:

(Շար.)

ԲՈՑԱՌԻԿ ՃԱՇ

կազմակերպուած

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

կողմէ ի նպաստ օդափոխութեան կայանին

6 Մայիս Կիրակի ժամը 13ին

եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած խնամուած ճաշեր

Տեղի պիտի ունենան պարեր՝ Նոր Սերնդականներու եւ դպրոցի փոքրիկներուն կողմէ

Հանելի անակնկալներ

Հայկական զուարթ մթնոլորտ

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ֆր.

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,

ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécianiste que vous connaissez

SUPER - THOMLAC

est tranféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

Succursales THOMLAC

ASNIERES, 136 Rue des Bourguignons

PARIS (12), 52 Rue de Chalon

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 12 AVRIL 1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

Le Numéro 0,70 F.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.689

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.689

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՆՊԱՍՏԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ

———0———

Գրական ազդ ըլլալու համբաւ ունինք :

Չէ՞ որ հինգերորդ դարուն, երբ Արեւմուտքի այսօրուան քաղաքակիրթ ազգերէն շատեր խաւարի մէջ կը խարխափէին, Ոսկեդար ենք ստեղծած եւ կը պարծենանք մեր դարաւոր մշակոյթով : Իրաւամբ :

Օտար ափերու վրայ հայերէն գիրք ենք տպած 1512ին, Գիւտէմպերկի գիւտէն շուրջ վեց տասնեակ տարիներ վերջ, երբ տպագրական արուեստը տակաւին ծանօթ չէր շատ ազգերու — ինչպէս Ռուսին, Թուրքին, Ամերիկացիին, նոյնիսկ Նոր-Զելանտացիին եւ Հոլանտացիին :

Հայրենի երկրէն հեռու, Եւրոպայի սրտին վրայ ու մինչեւ հեռաւոր Հնդկաստան հայ մամուլը բանած է անդադար՝ կրթական փիւնելով եւ հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելով մեր հնադարեան գրական ժառանգութեան թանկագին նմուշները : Լուսաւորութեան փառապանծ ճամբայ բացած է հայ բազմաչարչար ազգին առջեւ այն պահուն, երբ աշխարհ Հայաստան կը հեծէր օտար բռնակալներու անարդ լուծին տակ :

Նախ քան Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումը հայերէն գրքեր տպուած են Իտալիա, Թուրքիա, Լեհաստան, Ֆրանսա, Հոլանտա, Աւստրիա, Գերմանիա, Հնդկաստան, Պարսկաստան Ռուսիա, Եգիպտոս, Ամերիկա, Զուիցերիա, Ռումանիա, Պուլկարիա եւ այլ երկիրներ, ուր որ վտարանդի Հայեր կրցեր են ծուարիլ ազատ շունչ քաշելու համար :

Վաւերական հայագէտ Լեւոն Գրիգորեան Տարիներ առաջ գրած էր թէ Հայերը, ուր որ երթան, իրենց առաջին գործը կ'ըլլայ շինել եկեղեցի մը, դպրոց մը եւ հրատարակել թերթ մը : Այսպէս է, որ հեռաւոր Սինկափուրի մէջ հայրենասէր Հայ մը լրագիր հրատարակած է : Ութ բաժանորդ ունէր (Հ. Գ. Գալէմքեարեան, Պատմութիւն հայ լրագրութեան, հատոր Ա. 1796–1880, Վիեննա, 1893) :

Հայերէն գիրքեր տպուած են ԺԶ. դարէն սկսեալ եւ յաջորդ դարերուն գաղութային քաղաքներու մէջ : Առաջին տպագրութեան թուականները կուտանք փակագծի մէջ.—

Վենետիկ (1512) : Իտալիոյ քաղաքներէն Հռովմ, Լիվոռնօ, Փատիա, Միլանօ եւ Փատուա եւս լոյս ընծայած են հայերէն գիրքեր : Իսկ Թրիեստ աւստրիական քաղաք էր, երբ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն բաժնուած վարդապետներ 1811ին Վիեննա հաստատուելէ առաջ 1776էն սկսեալ դանազան հայերէն գիրքեր հրատարակեցին այնտեղ :

Թուականի կարգով անցողակի յիշենք այն երկիրները, ուր հայերէն գիրքեր տպուած են :

Թուրքիա (Պոլիս՝ 1567էն սկսեալ), Լեհաստան (Լվով – Լէմպէրկ՝ 1616), Հռովմ (1623), Միլան (1624), Փարիզ (1633), Պարսկաստան (Նոր Ջուղա 1640), Հոլանտա (Ամսթերտամ՝ 1660) Լիվոռնօ (1670), Մարսիլիա (1673), Գերմանիա (Լիփսիա – Լայպցիկ՝ 1680), Փատուա (1690), Անգլիա (Լոնտոն՝ 1736), Զմիւռնիա (1759), Հնդկաստան (Մատրաս՝ 1772), Վաղարշապատ – Էջմիածին (1774), Թրիեստ (1776), Փեթերպուրկ (1783), Նոր Նախիջեւան (1784), Կալկաթա (1796), Աժտէրխան (1796), Մոսկուա (1820), Թիֆլիզ (1822), Շուշի (1830), Թէոտոսիա (1860), Եգիպտոս (1865), Բագու 1872), Ռոստով (1875), Ալեքսանդրապոլ 1876), Ռումանիա (Ֆօքշան՝ 1877), Երեւան (1880), Պուլկարիա (Վառնա՝ 1885), Զուիցերիա (Ժընեւ – Դրօշակ, 1891), Աթէնք (1892 – Հնչակ), եւայլն :

Հայերէն առաջին լրագիրը՝ Ազդարար՝ ամսօրեայ, լոյս տեսած է Մատրաս՝ 1794–1796՝ Յարութիւն քահանայ Շմաւոնեանի կողմէ :

Պոլիս Արեւմտահայութեան, Թիֆլիս Արեւելահայութեան մշակոյթի կեդրոններ են եղած մինչեւ առաջին աշխարհամարտը : Վենետիկի եւ Վիեննայի Մխիթարեանք պատնէշի վրայ ամուր կանգնած՝ հաւատարմօրէն շարունակած են եւ ցարդ կը շարունակեն իրենց նուիրական առաքելութիւնը :

Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց տպարանը կը բանի միշտ :

Մշակոյթի նոր կեդրոններ բացուեցան սփիւռքի մէջ 1922–23ի համատարած գաղթականութենէն վերջ : Ամէնէն փայլունն էր Փարիզ, որ հիմնեցաւ հետզհետէ, տեղը տալով Պէյրութին :

Զարթօնքի շրջան մը կ'ապրի Իրան : Եգիպտոս եւ Ամերիկա կը խամրին հետզհետէ : Այլուր հայ տպագրական մեքենան կը շարունակէ ազգապահպանման իր սրբազան առաքելութիւնը :

Հակառակ օտար երկիրներու բոլոր աննպաստ պայմաններուն, Հայութիւնը սփիւռքի մէջ բարձր բռնած է ջահը, հաւատարիմ Ս. Մեսրոպէն մեզի փոխանցուած մեծաւքանչին, նախանձախնդիր անոր պաումին ու վերելքին, մանաւանդ ջերմ ու անդրդուելի պաշտպան անոր դասական սքանչելի ուղղագրութեան :

Թանկագին է սփիւռքի բերած նպաստը հայ մշակոյթին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԷՍՄԷՌԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ - ԾՐԱԳԻՐԸ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒՄՆԵՐ
ԲԱՅՑ ԴԵՌ ԱՆՈՐՈՇ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Փիէր Մէսմէռ, Երեքշաբթի օր, Ազգ. Ժողովին պարզեց իր նոր կառավարութեան ծրագիրը, որ առաւելաբար ընկերային բարելաւումներու կը վերաբերի : Երկու գլխաւոր հարցեր, որոնք քանիցս պահանջներն եղած են սենտիքաներու իրենց լուծումը կը գտնեն : Այսպէս Յուլիս մէկէն սկսեալ նուազագոյն աշխատավարձքը կը հասնի ամսական 1000 ֆրանքի, այլ խօսքով՝ այդ թուականէն սկսեալ բովանդակ երկրին մէջ, ոչ մէկ ամսական կրնայ 1000 ֆրանքէն պակաս ըլլալ : Գալով հանգստեան կոչուելու տարիքին, Նախարարապետը ընտրութեան կարելիութիւն մը կը թողու, այսինքն իւրաքանչիւրը կրնայ, եթէ ուզէ հանգստեան կոչուիլ, 60 տարեկանէն սկսեալ :

Նախարարապետը յայտնեց նաեւ թէ յետ այսօրիկ Նախագահին պաշտօնավարութեան շրջանը պիտի ըլլայ հինգ տարի (ներկայիս՝ եօթը) :

Հարկային ճակատի վրայ, Մէսմէռ կը նախատեսէ աւելի ծանր տուրքեր դնել «մեծ եկամուտներուն» վրայ :

«Տըպրէ Օրէնքը» պիտի վերաքննուի, թէեւ հիմնապէս արդար է, կը ճշդէ Նախարարապետը, որ կը շեշտէ այս առթիւ թէ բուն հարցը ազգային ծառայութեան յետաձգումի հարցը չէ, այլ նոյնինքն Ազգ. Ծառայութիւնն է որ խնդրոյ առարկայ է, ուրեմն՝ Ազգ. Պաշտպանութիւնը : Ինչ կը վերաբերի լիսէներու եւ համալսարաններու աշակերտներուն եւ ուսանողներուն, Նախարարապետը խիստ է եւ նոյնիսկ սպառնական, քանի եղած բոլոր բողոքները «քաղաքականացած» կը նկատէ : «Կը տեղեկացնեմ, կ'ըսէ Մէսմէռ, որ լիսէները եւ համալսարանները ուսման համար եղած ըլլալով, պիտի պարպուին անմիջապէս որ ապօրէն կերպով գրաւուին : Կը յայտարարեմ որ աշակերտները պէտք չէ յոյս դնեն թէ ժամանակի չարդարացուած կորուստները վերադարձնելու համար քննութեանց դիւրութիւններ պիտի տրուին» :

Մէսմէռ բարելաւումներ կը խոստանայ տարեցներուն, բնակարաններու եւ հեռաձայնի (որ 1978ին այսօրուան հինգ միլիոնէն պիտի հասնի 12 միլիոն գիծի) եւայլն, եւայլն :

Նախարարապետէն ետք խօսք առին Միթերան, Շալանտոն եւ Ժ. Մառշէ : Ձախի երկու պարագլուխները պարզ է որ գոհ չեն մնացած Մէսմէռի ճառէն, ուր աւելի «հեռանկար կայ քան իրագործում եւ ժամանակացոյց» : Միթերան կը ծաղրէ նոր դահլիճին «նոր» անդամները : Ժորժ Մառշէ, առաջին անգամն է որ ելոյթ կ'ունենար Ազգ. Ժողովին առջեւ, քանի նոր երեսփոխան է : Ընդհանուր գիծերու մէջ կը կրկնէր ինչ որ յայտնած էր ընտրապայքարի ընթացքին : Կը շեշտէ որ Ձախի հասարակաց ծրագիրն է, որ կը համապատասխանէ ժողովուրդին բաղձանքներուն :

Շալանտոն որ մեծամասնութեան կը պատկանի, որոշ վերապահութիւններ յայտնեց կառավարութեան նկատմամբ : Հասկցուց որ պէտք չէ Իւ. Տէ. Էռ.ը հլու հնազանդ կուսակցութիւն մը նկատել եւ ժիսքարի երբեմնի «այո, բայց»ին տեղ, «այո՛, եթէ...» մը մէջտեղ դրաւ :

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուէին նաեւ Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի վստահութեան քուէին կարգը կուգար : Հոս մասնաւոր անակնկալի մը չսպասուիր քանի Ձախը դէմ պիտի քուէարկէ եւ հաւանական է որ Բարեփոխողները ձեռնպահ մնան :

Մէսմէռի յայտարարութիւնը բնաւ տպաւորութիւն չէ գործած Ծերակոյտի մէջ եւ ընդունուած ընդհանրապէս խրնդուքներով, չչուքներով եւ նոյնիսկ աղմուկով : —

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՐՈՒԱԾԻՆ՝ 30 ՄԵՌԵԱԼ

———0———

Լիբանանի վարչապետը՝ Սայէպ Սալամ, իր դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց Հանրապետութեան նախագահին : Վարչապետը չէ բացատրած իր հրաժարումին պատճառը եւ ըստ Տեղեկատուութեան նախարար Խաչիկ Պապիկեանի՝ նախագահը կրնայ որոշել թէ պիտի ընդունի՞ թէ ոչ այդ հրաժարումը : Պէյրութէն հասած լուրերու համաձայն, Սայէպ Սալամ կը հրաժարի, որովհետեւ լիբանանեան բանակը ոչ մէկ հակազդեցութիւն կատարած է, երբ իսրայէլեան քոմանտոներ Պէյրութի կեդրոնին մէջ կը յարձակէին պաղեստինեան կեդրոններու վրայ : Վարչապետը չուզեր ստանձնել պատասխանատուութիւն մը : Կ'ըսուի նաեւ, թէ վարչապետը տրամադիր է եւ տանելու իր որոշումը, եթէ բանակին ընդհ. հրամանատարը՝ Զօր. Ղանեմ հեռացուի իր պաշտօնէն : Պէյրութի մէջ սպաննուած երեք պաղեստինցի ղեկավարներն են Ապու Եուսէֆ, Քամալ Ատուան եւ Քամալ Նասեր : Տիկին Կոլտա Մէյր «հոյակապ» որակեց իսրայէլեան քոմանտոներու գործողութիւնը Պէյրութի մէջ : Զօր. Էլազար, իսրայէլեան սպայակոյտի պետը, յայտարարեց թէ առջի օրուան գործողութիւններու ընթացքին երկու իսրայէլցի մեռած եւ երկու հոգի ալ վիրաւորուած են :

Այս յարձակումէն ետք, Սուրիա անձկութեան մէջ է : Իսրայէլեան քոմանտոները բազմաթիւ փաստաթուղթեր գտած են պաղեստինցի պարագլուխներու բնակարանը եւ ծանօթ են ահաբեկչական բոլոր գործողութեանց : Աւելի քան Իսրայէլ պատրաստ է նաեւ կրկին նման գործողութիւններու ձեռնարկելու անմիջապէս որ հարկ տեսնէ : Գործողութիւնը՝ ղեկավարած է Զօր. Տաւիտ Էլազար, որ սպայակոյտի պետն է եւ ինք անձամբ վրտէքի մը մէջ էր Պէյրութի բացը : Այս գործողութիւնը ցոյց կուտայ նաեւ թէ իսրայէլեան հակալրտեսական շատ զօրաւոր ցանց մը կայ Պէյրութ, մնաց որ Արաբները Սի. Ի. Ա.ի օժանդակութիւնն ալ կը տեսնեն թէեւ Ուաշինկթըն կը հերքէ :

× Աշխարհի մեծագոյն կենսաբաններէն մէկը՝ Տոքթ. Քաչալսկի Իսրայէլի նախագահ ընտրուեցաւ առջի օր, Խորհրդարանին կողմէ 41ի դէմ 66 ձայնով :

Իսրայէլի նոր նախագահը 56 տարեկան է եւ թեկնածուն էր Աշխատաւորական կուսակցութեան, որ Տիկին Կոլտա Մէյրի կուսակցութիւնն է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱԼԻ մօտ, Զուիցերիա, անգլիական օդանաւ մը, որ 144 ճամբորդ ունէր, պէշ օդին հետեւանքով ճզմուեցաւ. 96 ճամբորդ մեռած է եւ 33 հոգի վիրաւորուած են : Ճամբորդները Անգլիացի էին, մեծ մասով երիտասարդ մայրեր : Ինը հոգի ալ անհետացած է :

«ԼՈՆՏՈՆ ՏԷՅԼԻ ԷՔՍՓՐԷՍ» թերթը կը հաղորդէ, թէ Լիբիա իր գնած բոլոր «Միրաժ»ները Եգիպտոս կը փոխադրէ եգիպտական օդուժին տրամադրութեան տակ դնելու համար :

ՀԱՐ. ՎԻԷԹՆԱՄԻ նախագահը Լոնտոնի մէջ տեսակցեցաւ վարչապետ Հիթի հետ : Լոնտոնէն ետք Պոն ժամանեց : Երկու քաղաքներուն մէջ ալ ցոյցեր տեղի ունեցան Թիէօյի դէմ : Բուռն եղաւ Պոնի ցոյցը :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ մեռած է Ե. Պաւել, որ Ներքին նախարար եղած էր Տուպչէքի օրով : 64 տարեկան էր :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ 200 միլիոն տոլար արժողութեամբ հացահատիկ պիտի գնէ Քանատայէ : Խորհ. Միութիւն ցարդ մօտ երկու միլիառ տոլար ցորեն գնեց, կէսը՝ Մ. Նահանգներէն :

ՌԸՆՕի բանուորները վերսկսան աշխատիլ դոհացուցիչ գտնելով եղած առաջարկները :

ՑՈՒՐՏ եւ ձիւն անակնկալ արշաւանք մը կը կատարեն Ֆրանսայի եւ ընդհանրապէս Եւրոպայի վրայ : Չորեքշաբթի օր Փարիզի ջերմութիւնը 0 էր, մինչ 40 սանթիմեթր ձիւն կար Սէնթ-Էթիէն :

ՓԻՔԱՍՈՅԻ մարմինը զմռսուած Վօվընարկի իր դղեակը փոխադրուեցաւ ուր եւ կը թաղուի :

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎՐԱՍՏԱՆԷՆ

ԽՄԲ․— Ամերիկացի լրագրող Ռ․ Քայգեր, որ Թիֆլիս այցելած է, վրացիներու նկարագրին քանի մը յատկանշական գիծերը կը պատկերացնէ:

Ամերիկացի զբօսաշրջիկ մը Թիֆլիս այցելեց անցեալ տարի: Բարեկամ մը Նիւ Եորքի մէջ անոր յանձնած էր հեռաձայնի թիւ մը ըսելով՝ «երբ Թիֆլիս երթաս, հեռաձայնէ այս լրագրողին, սքանչելի մարդ է»:

Զբօսաշրջիկը պանդոկէն հեռաձայնեց լրագրողին: «Ի՞նչ կ՚ընես այս իրիկուն», հարցուց Վրացին: «Ոչինչ», եղաւ պատասխանը: «Այդ պարագային տեղէդ մի շարժիր, կէս ժամէն պանդոկ կը հասնիմ»: Եւ իրօք Վրացին կէս ժամէն պանդոկ հասաւ եւ զբօսաշրջիկը իր ինքնաշարժով առաջնորդեց Թիֆլիսի մօտակայ բլուրներէն մէկուն վրայ հաստատուած ճաշարան մը: Ապսպրեց ճաշը եւ մեծ քանակութեամբ գինի:

Ժամեր ետք, երբ պէտք էր հեռանալ ճաշարանէն, Վրացին Ամերիկացիին դառնալով հարցուց. «Զհասկցայ հեռաձայնային խօսակցութենէն, թէ ո՞վ տուած է քեզի իմ հեռաձայնի թիւս»:

Ասիկա իրական պատմութիւն մըն է եւ ցոյց կուտայ Վրացիներու արտակարգ հիւրասիրութիւնը, որ համբաւ սաեղծած է:

Ուրիշ զբօսաշրջիկներ, որոնք երկաթուղիով Մոսկուայէն Թիֆլիս կը համբորդէին, իրենց համբորդութեան առաջին օրը հրաւիրուեցան վրացի համբորդներու կողմէ նախաճաշ ընելու իրենց հետ: Մէջտեղ դրուեցան խորոված հաւ, պանիր, երշիկ, վոտկա եւ քոնեակ, բոլորն ալ առատ:

Յաջորդ առաւօտ (Մոսկուա – Թիֆլիս համբորդութիւնը երկու օր կը տեւէ) Վրացիներ պնդեցին, որ ճաշարանի բաժանմունքը երթան: Ապսպրեցին տեղական շամփայնեը մը — չորս հոգիի համար մէկ շիշ:

Երկու օր ետք, վրացի համբորդներէն մին հրաւիրեց ամերիկացի համբորդները ճաշի մը՝ Թիֆլիսի ճաշարաններէն մէկուն մէջ: Առաւօտուն, զբօսաշրջիկները իրենց նախաճաշի սեղանին վրայ գտան շիշ մը գինի: «Ասիկա մեզի համար չէ, գինի չապսպրեցինք», ըսին սպասեակին: «Ձեզի համար է», պատասխանեց ան, ցոյց տալով անկիւնը նստած երկու Վրացիներ: Անոնք հիւրամեծար ոգիով շիշ մը ապսպրած էին հիւրերուն համար:

Վրաստանի այժմու ղեկավարը՝ Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի քարտուղարը, խիստ միջոցներ ձեռք կ՚առնէ կարգապահ ժողովուրդ մը դարձնելու համար Վրացիները»: Ըստ երեւոյթին որոշ յաջողութիւն ձեռք կը ձգէ, սակայն բազմաթիւ հին սովորութիւններ յամառ կերպով կը շարունակուին: «Զեն կրնար փոխել Վրացիներու նկարագիրը: Կը սիրենք այս կեանքը՝ գինին, աղջիկները, ուրախութիւնը», կ՚ըսեն անոնք:

Կուսակցութեան նոր ղեկավարը բազմաթիւ սահմանափակումներ մտցուցած է Մոսկուա կատարուելիք համբորդութիւններուն ուղղութեամբ: Այժմ պէտք է լուրջ պատճառներ ցոյց տրուին՝ արտօնութիւն ստանալու համար: Եւ Մոսկուա դոհ է ասկէ: Մոսկուայի շուկային մէջ այլեւս գնորդներուն չեն հրամցուիր վրացական պտուղ, բանջարեղէն եւ ծաղիկ, որոնց այնքան վարժուած են Մոսկուացիները: Մոսկուայի փողոցներէն հեռացած են դատարկապորտ Վրացիները:

Վրացիները կը սիրեն գործ չընել: Թիֆլիսի կեդրոնական պողոտային վրայ՝ Ռուսթավելիի, հարիւրներով մարդիկ կը զբօսնուն, կը խօսին, հին թէ նոր բարեկամներ կը գտնեն: Աշխատավայրերու մէջ ալ իրար չեն անցնիր: Այսպէս, հեռագիրի նոր շէնքի շինութիւնը, որ 1971ին սկսած էր, դեռ չէ աւարտած: «Ե՞րբ պիտի վերջանայ», «Թերեւս քանի մը տարիէն», կ՚ըլլայ պատասխանը:

Վրացիները կը սիրեն բանաստեղծութիւնը, եւ թերեւս աւելի յարգանք ունին իրենց բանաստեղծներուն, քան թէ իրենց երբեմնի թագաւորներուն հանդէպ:

«Բոլոր Վրացիներն ալ գործառնութեան մարդ չեն», կ՚ըսէ Փրոֆ. Քիազաշվիլի, հաւանաբար ակնարկելով այն տարածուած միտքին, թէ Վրացիները որեւէ ձեւով հարստացողներ են:

ԽԱՒԱՐԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

ՊԱՏՈՒԱԽՆԴԻՐ ՈՍԿԵՐԻՉԸ

(Գ․ եւ վերջին մաս)

Յաջորդ առտու Մեսթերինօ մուտք կը գործէ ոստիկանապետին գրասենեակը: Մաքուր ու խնամքով հագուած, ինքնավստահ, ան տեղ կ՚առնէ իրեն ցոյց տըրուած աթոռին վրայ: Հիմա որ մուրհակը վճարուած է եւ գողցուած գոհարեղէնները վերածած է կարեւոր գումարի մը, գործը սկսած է բարդանալ: Արդէն ոճիրը կորսնցուցած է իր այժմէութիւնը: Մեսթերինօ մտահոգուելու ոչ մէկ պատճառ ունի, մանաւանդ որ գարնանային տաքուկ արեւ մը կը խուժէ Սէն գետին նայող պատուհանէն ներս: Մէկ բան միայն կը զարմացնէ մեր պատուախնդիր ոսկերիչը. գրասենեակին մէջ գտնուած ոստիկանապետներուն թիւը, որ չորս էր՝ փոխանակ մէկի:

Ոստիկանապետ Կապրիէլի, որ կը գըտնուի պատուհանին մօտ, յանկարծ կը դառնայ Մեսթերինոյին կողմը եւ կը հարցնէ.

— Փետրուար 28ին, պէտք է վճարէիր 35.000 ֆրանքնոց մուրհակ մը: Այդ մուրհակը վճարուած ըլլալու է:

— Հարկաւ վճարուած է. թէ ոչ՝ հիմա այս վիճակի մէջ չէիք գտներ զիս: Վճարեցի, առի մուրհակը եւ փճացուցի:

— Բայց, լսածիս համեմատ, դրամատան հաշիւդ արդէն փակուած էր: Պր. Մեսթերինօ, լաւ մտածէ. վստա՞հ ես որ այդ մուրհակը վճարուած է:

— Եթէ վճարած չըլլայի, սնանկացած պիտի յայտարարուէի եւ բոլոր ինչքերս գրաւուած պիտի ըլլային:

— Ուրեմն, Պր. Մեսթերինօ, վստահ ես, որ մուրհակը վճարուած է: Լաւ խորհէ, պատասխան տալէ առաջ:

Մեսթերինօ սկսաւ զարմանալ, ոստիկանապետին այս կրկնուող հարցումները բան մը կը նշանակէին: Այդ անիծեալ մուրհակ բառը, ահազանգի մը պէս կը հնչէր իր ականջներուն:

Ոստիկանապետը քանի մը քայլ հեռացաւ, յետոյ մօտենալով Մեսթերինոյին, պոռաց.

— Ո՛չ, այդ մուրհակը վճարուած չէ. այդ մուրհակը վճարելու համար բաւական դրամ չունէիր...

Մեսթերինօ կորսնցուց իր վստահութիւնը: Եթէ ոստիկանները այդքան հանդարտութեամբ կը հարցաքննէին զինք, ուրեմն կրցած էին քաղել որոշ տեղեկութիւններ՝ կարենալ զինք ամբաստանելու համար:

Հիմա հարցումները կը տեղային չորս կողմէ: Ժամերը կ՚անցնէին: Գարնանային արեւը անհետացած էր, ու մութը կը խուժէր պատուհանէն ներս: Գրասեղանին վրայ զետեղուած էր լամբ մը, որուն կարմրաւուն լոյսը ոստիկանապետներուն հսկայ եւ անհեթեթ ստուերները կը փակցնէր պատերու երկայնքին:

— Խոստովանէ՛, որ այդ մուրհակին փոխարժէքը չվճարեցիր, որովհետեւ այդ մուրհակը դուն գողցար գոհին գրպանէն:

Դուրսը կը տիրէր սպառնական լռութիւն մը: Հիմա խաւարը կը բացուէր սեւ վարագոյրի մը պէս եւ այդպարացին մոխրագոյն սաւանը կրկին կը տարածուէր իր աչքերուն առջեւ: Մեսթերինօ կ՚ապրէր անպատմելի մղձաւանջ մը: Դարձած էր մարդկային մեքենայ մը:

— Ոտքի ելի՛ր եւ հագուստներդ հանէ՛, հրամայեց ձայն մը:

Մեսթերինօ մերկացաւ: Ձեռք մը դայն հրեց դէպի պատուհանը, որուն ապակիները բաց էին: Դուրսէն կը խուժէր պաղ օդը, կը կճէր միսերը: Մեսթերինօ դարձած էր կենդանի քուրջ մը, անոք եւ անօգնական:

— Զիս անարգեց, կոտրեցանք, ըսաւ տկար ձայն մը:

Ոստիկանապետը գոցեց պատուհանը եւ վերարկուն նետեց Մեսթերինոյի ուսերուն վրայ, ու թեւը նետելով ուսերուն վրայ, մեղմ ձայնով մը ըսաւ.

— Կը հասկնա՛մ, կը հասկնա՛մ, այդպիսի պահերուն մարդ ինքզինքը կը կորսնցնէ, ուրեմն քեզ անարգեց, վրադ յարձակեցաւ ու դուն ինքզինքդ պաշտպանեցիր...

— Այո՛, այդպէս եղաւ, երբ ինքզինքս եկայ, արդէն ան մեռած էր:

Դատավարութեան առաջին նիստը տեղի ունեցաւ 1928 Յունիս 8ին, Արդարութեան պալատին մէջ: Ոստիկանական մեծ ուժեր կը պաշտպանէին բակին մուտքը ծովածաւալ բազմութեան մը առջեւ:

Մեսթերինօ տեղ առաւ ամբաստանեալներու օթեակին մէջ: Դէմքը ատկոյն էր ու վիճակը ողորմելի: Ներկաները լաւ տպաւորուեցան: Մեսթերինօ խեղճ մարդ մըն էր, որ զոհը եղած էր աննպաստ պարագաներու: Իբրեւ պաշտպան փաստաբան ունէր հռչակաւոր Մօրիս Կարսոնը եւ Ռէյմոն Հիւպէրը:

Նախ սկսաւ վկաներու տողանցքը: Ոսկերչատան բոլոր գործաւորները, որոնք դուրս չէին հանած ահաւոր դաղանիքը, ստիպուեցան խոստովանիլ իրականութիւնը: Յետոյ ներկայացան աղամանդավաճառները, որոնք նպաստաւոր կերպով արտայայտուեցան այս պատուախնդիր ոսկերիչին հանդէպ, որ նախընտրած էր ոճիր մը գործել իր անունը չարատաւորելու համար: Ոմանք արդէն աժան գինով գնած էին Մեսթերինոյի գողցած գոհարեղէնները, առանց հարցնելու ագբիւրը:

Վերջապէս ներկայացան ընտանիքին անդամները: Տիկին Շարնօ, այսինքն զոհին մայրը, անիկա լաւ արտայայտուեցաւ իր փեսային մասին, որ շուարումի մատնեց դատաւորները, որոնք պահ մը կարծեցին թէ իրենց դէմ ունէին ոչ թէ յանցաւոր մը, այլ զոհ մը: Տիկին Մեսթերինօ եղաւ յուզիչ եւ համոզիչ: Ամբողջ յանցանքը բեռցուց իր ուսերուն վրայ.

— Պարոն երդուեալներ, ըսաւ, ամուսինս սիրոյ զոհն է. զիս այնքան կը սիրէր, որ ինծի չուզեց խոստովանիլ իր դժուարութիւնները: Այնքան աշխատասէր, այնքան վեհանձն, այնքան բարի մարդ մըն է...

Սիւզան Շարնօ, որ մեղսակիցը եղած էր գոնէ մասամբ, ոճիրին հետքերը անհետացնելու պարագային, փորձեց անոր տալ զգացական բնոյթ, նոյնիսկ արատաւորելով իր անունը:

— Ես, ըսաւ Մեսթերինոյի հոմանուհին էի, եւ Թրիւֆէմ, որ ինծի ամուսնութիւն առաջարկած էր, կը նախանձէր եւ կ՚ուզէր վերջ մը դնել մեր յարաբերութիւններուն:

Սակայն երբ ընդհանուր դատախազը մանրամասնութիւններ պահանջեց ոճիրին մասին, զգայուն աղջիկը դեղնեցաւ եւ ուշաթափ գետին ինկաւ:

Նոյն պահուն, բարապան մը կը մօտենար դատաւորին՝ անոր հաղորդելու հա

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ 900 ՕՐԵՐԸ

« ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍՔԱՆ ԵՐՋԱՆԻԿ ԵՄ »

Վակոններուն աղմուկը, խաչաձեւումներու ատեն կայծերու փայլատակումը, կատարեալ երջանկութիւն մը կը ստեղծէին մարդոց մէջ: Նէվսկի հրապարակին վրայ այդ տեսարանը մէկէ աւելի անցորդներ լացուց:

Գերմանները Մայիս մէկը տօնեցին շատ խիստ ռմբակոծութեամբ մը: Պաշարումին 244րդ օրն էր այդ: Սակայն, Լենինկրատի մէջ օրը գեղեցիկ էր: Հակառակ բոլոր դժբախտութիւններու արեւը կը փայլէր եւ ամառը կարծես կը թրթռար օդին մէջ: Պաւէլ Լուքնիցքի փողոցին մէջ նշմարեց կիներ, որոնք ի ձեռին ունէին գարնանային ծաղիկներէ կազմուած փունջեր: Ուրիշներ եղեւինի ճիւղեր կամ պարզ կանաչ խոտի-խուրձեր բռնած էին: Որեւէ բոյս Սէ կենսանիւթի ակ մըն էր, ձմեռուան ընթացքին ծաւալած ucorbutis-ին դէմ:

Այդքան տառապանքներէ վերջ, քաղաքը ահա ապաքինելու վրայ էր: Մարդիկ դանդաղ քայլերով կը ճեմէին գաղջ փողոցներուն մէջ, արեւին տաքուկ ճառագայթներուն յանձնելով իրենց նիհարցած մարմինները, տժգոյն դէմքերն ու կմախք դարձած բազուկները: Լենինկրատի յատուկ կենցաղավարութիւնը, որ անհետացած էր այդ սարսափելի ձմեռուան ընթացքին, իր տեղը կը վերագրաւէր դարձեալ: Տեսնուեցաւ զինուոր մը որ կ՚օգնէր ծեր կնոջ մը, հանրակառք բարձրանալու համար: Ան մէկ թափով վերցուց կինը մայթին վրայէն ու դրաւ ամէնէն վերջին սանդխամատին վրայ:

— Շնորհակալ եմ, զաւակս, ըսաւ կինը, պիտի վարձատրուիս: Հաւատա ինծի, ալ ոչ մէկ բանէ վախցիր, ոչ գնդակներէն եւ ոչ ալ ռումբերէն:

Ապրիլ 24ին Լատոկայի լիճին սառը տեղի տուաւ, բայց արդէն միջոցներ ձեռք առնուած էին որպէսզի կարելի ըլլար վառելանիւթը Լենինկրատ հասցնել: Յունիս 19ին կանոնաւոր սպասարկութիւն մը սկսաւ: Մինչ այդ, Կոսիգինի հրամանով, փոխադրական միջոցները որոշ չափով բարելաւուած էին, եւ բաւական թիւով մակոյկներ պատրաստուած՝ որոնք Մայիսի վերջին մեծ չափով պարէն եւ ուրիշ ապրանքներ ջուրի ճամբով քաղաք բերին:

Յունիս եւ Յուլիս ամիսներուն սպիտակ գիշերները, գիշերներ ուր հիւսիսի արեգակը մայրը մտնել չի գիտեր, վերադարձուցին Լենինկրատի հանդիստի եւ բարօրութեան տարերայթ վիճակ մը: Նոյնիսկ գտնուեցաւ կուզ անձ մը որ գաղափարը ունեցաւ կշռող գործիքներ զետեղելու Լիթէյնի հրապարակին վրայ: Յաճախորդներ գունդ առ գունդ դիմեցին հոն: Ամէն ոք կ՚ուզէր գիտնալ թէ քանի՞ քիլօ կորսնցուցած էր ձմեռուան ընթացքին: Կամուրջներու վրայէն, Լուքնիցքի կը տեսնէր կիներ, որոնք լաթեր կամ սընակներ կը լուային գետին եզերքը: Առողջ երեւոյթ մը ունէին: Ոմանք ներկած էին իրենց շրթները եւ կը կրէին մաքուր եւ նոյնիսկ արդուկուած հագուստներ:

Լենինկրատի Ֆիլհարմոնիայի մեծ սրահը որ ռումբի մը հարուածը ստացած էր, Օգոստոս 9ին վերաբացաւ իր դռները: Այդ օրը ժամը 19ին, քաղաքին ընտրանին սկսաւ հաւաքուիլ հոն: Բոլորն ալ իրենց ամէնէն գեղեցիկ հանդերձները մէջտեղ հանած էին. սեւ պաշտօնական զգեստներ եւ մետաքսէ շրջազգեստներ: Պաշարումէն ի վեր, այդքան վայելուչ հասարակութիւն մը երբեք չէր տեսնուած: Պէտք է ըսել թէ պարագան ալ մասնաւորաբար հանդիսաւոր էր: Սովը եւ օդային ռմբակոծութիւնները չէին կըրցած արգիլել Շոսթաքովիչի աշխատութիւնները իր եօթներորդ համանուագին վրայ, որոնք շարունակուած էին պաշարումի առաջին կիսուն ամբողջ տեւողութեան Լենինկրատի իր բնակարանին մէջ:

Հոկտեմբերին աւարտած էին առաջին երեք մասերը երբ հրահանգ տրուեցաւ իրեն հեռանալու քաղաքէն: Վերջը, շարունակած էր ան հեղինակել եւ Յունիսին նոթագրութիւնը ամբողջովին աւարտած եւ օդային ճամբով ղրկած էր Լենինկրատ: Վեց շաբաթէն աւելի էր որ փորձերը կը շարունակուէին, այդ համերգին պատրաստուելու համար:

Թնդանօթաձգութեան քրեշէնտօով է որ բարձրացաւ այդ փառահեղ երաժշտութեան շքեղութիւնը: Գերման 18րդ բանակին հրամանատարը լուր առաւ որ իր զինուորներն անգամ մտիկ կ՚ընէին համանուագը, որ ուղղակի կը ձայնասփռուէր Խորհ. Միութեան բոլոր կայաններէն, նաեւ կարճ ալիքէն Եւրոպայի եւ Հիւսիսային Ամերիկայի համար: Այն ատեն, ան իր հրետանիին կրակը ուղղեց դէպի համերգին սրահը: Բայց Ռուսերը կանխատեսած էին այդ հաւանականութիւնը, եւ ռուսական հրետանին լռեցուց գերմանական թնդանօթներու մարտկոցները:

ՀԵՐԻՍԸՆ ՍԱԼԶՊԸՐԻ

(Շար․ – 32)

մար զգայացունց լուր մը. Տիկին Մեսթերինօ փորձած էր անձնասպան ըլլալ, վերոնալի բազմաթիւ դեղահատներ կուլ տալով, բայց բժիշկները կրցած էին փրկել անոր կեանքը:

Հարցաքննութիւնները եւ վկայութիւնները վերջացած ըլլալով, խօսք առին նախ զոհին փաստաբանները եւ մահապատիժ պահանջեցին յանցապարտին համար: Նոյնը ըրաւ ընդհանուր դատախազը, մեծ տպաւորութիւն գործելով երդուեալնե– րուն վրայ:

Յետոյ խօսք առին Մեսթերինոյի պաշտպան փաստաբանները: Մօրիս Կարսոնին ճառը եղաւ կորուկ եւ մաթեմաթիքական: Անիկա ուղղուած էր աւելի դատական կազմին, որուն անդամները գիտէին մեծ վարպետին հմտութիւնը եւ ճարտարութիւնը: Կարեւորը ազդեցութիւն գործելն էր երդուեալներուն վրայ: Այդ պաշտօնը տրուեցաւ երկրորդ փաստաբանին՝ Ռէյմոն Հիւպէրի, որ գիտէր գտնել երդուեալներու սրտին ճամբան, թատերական շեշտ մը դնելով իր խօսքերուն մէջ.

— Պարոն երդուեալներ, ըսաւ, մահուան մի զրկէք մարդ մը, որուն ամբողջ կեանքը եղած է օրինակելի եւ պատուաւոր: Դուք ալ ոճիր մի գործէք ձեր կարգին: Արդար եղէք, բայց մի խլէք Աստուծոյ պարգեւած կեանքը: Եւ մի դժբախտացնէք ամբողջ ընտանիք մը: Սիրոյ ոճիրին տուէք սիրոյ պատիժ մը: Մեսթերինոյի մեծագոյն պատիժը մահը պիտի չըլլայ անկասկած, այլ բաժանումը իր պաշտած կնոջմէն:

Մեսթերինօ բացակայ էր այս բոլորէն: Չէր գիտեր թէ ո՛ւր կը գտնուէր եւ ի՛նչ կը պատահէր: Միայն բան մը որո՛շ էր իրեն համար, քանի մը օրէն եաւնկխն գտնակը իր գլուխը պիտի անջատէր մարմնէն:

Պահակները գինք տարին իր խցիկը, որպէսզի երդուեալները կարենան բանաձեւել իրենց վճիռը: Երբ կրկին վերադարձաւ ամբաստանեալներու օթեակը, բոլոր աչքերը դարձան իր կողմը: Պաշտպան փաստաբանը իրեն նշան մը ըրաւ՝ հասկցնելու համար որ մահապատիժէն փրկուած էր:

Եւ մինչ ատեանին նախագահը կը կարդար վճիռը, Մեսթերինօ կը կերպարանափոխուէր, այտերուն գոյն կուգար, եւ ողնայարը կը շտկուէր, մարդու մը պէս, որ կը ձերբազատի ճնշող բեռէ մը:

Արդարութիւնը նոյն ներողամտութիւնը ցոյց տուաւ Սիւզան Շարնոյի հանդէպ եւ զայն դատապարտեց երկու տարի բանտարկութեան միայն:

Հիմա կը սկսէր պատիժին գործադրութիւնը: Մեսթերինօ դատապարտուած էր ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի, եւ պիտի մեկնէր Կիւյանի Թիւարանը: Կինը խոստացած էր հետեւիլ իրեն, որպէսզի մինչեւ մահ միացած մնան: Մէկ անգամ միայն այցելեց ամուսինին՝ բանտին մէջ, թէեւ կը շարունակէին նամակցիլ: Բայց նամակներն ալ սկսան դանդաղիլ ու դադրեցան վերջնականապէս, ու Մեսթերինօ դատապարտուեցաւ այն ահաւոր առանձնութեան, որմէ այնքան կը սարսափէր: Իր դեղեցիկ կինը, որուն համար գործած էր այս ոճիրը, իրմէ երես կը դարձնէր առյաւէտ:

Եւ օր մը, Թիապարտներու խումբի մը հետ բարձրացաւ Լա Մարթինիէր նաւուն վրայ ու ոտք կոխեց իր վերջին կայանին՝ Հեռաւոր Քայէն: Օրն ի բուն կ'աշխատէր այդ մահացու կլիմային տակ, ու գիշերները աչքերը գոցելով կ'երազէր անցեալը, այդ փարթամ ու երջանիկ կեանքը, կ'երազէր մանաւանդ իր գեղեցիկ կինը, որ հիմա կ'ապրէր ուրիշ մարդու մը հետ:

Եւ, օր մը, թունաւոր միջատի մը խայթոցը ցնցեց այդ քայքայուած մարմինը: 1930 Մարտ 4ին, Մեսթերինօ ընդմիշտ կը բաժնուէր իր տառապանքներէն ու երազներէն: Իր թիւը կը ջնջուէր թիաբանի տոմարներուն մէջէն, ու մարդկային խլեակ մը կ'անհետանար համայնական փոսին մէջ: Արդէն իր հայրենիքին մէջ, իր սիրելիները եւ բարեկամները շատոնց մոռցած էին իր անունը:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

"Le Serpent"

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԷՕՅԻ
ՆՈՐ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Իր 28րդ ֆիլմով, Աշոտ Մալաքեան (Անրի Վերնէօյ) կը շարունակէ մնալ ֆրանսական շարժապատկերի ամէնէն ապահով արժէքը: Իր նպատակն է հաճելի ժամեր հրամցնել հանդիսականին ու այդ մարզին մէջ երբեք չի ձախողիր: Բեմադիրը հիմնապէս կը տիրէ իր արհեստին ու ամէն անգամ, շրջապատուած շարժանկարի նոյնքան մնայուն արժէքներով, կը ներկայացնէ այնպիսի գործ մը, որ իր խրախուսիչ մանրամասնութեան մէջ, կը մտնէ վարպետին դրոշմը:

Այս անգամ Վերնէօյ կը հեռանայ իր վերջին ֆիլմերու շրջանակէն: Հոս արկղի հարց չկայ այլեւս եւ շարժանկարը հրաշալի փաստանկար մըն է լրտեսական պատմութեան, ի մասնաւորի ամերիկեան Սէ. Ի. Ա.ի: Բայց ըլլալով հանդերձ փաստանկար մը, զուրկ է վաւերագրութեան մը չոր ու պաղ նկարագրէն: Բեմագիրին կը ծառայեն իրենց արուեստին տէր դերասաններ ինչպէս՝ Անրի Ֆոնտա, Եուլ Պրայնըր, Տըրք Պոկարտ, Ֆիլիփ Նուարէ, Միշէլ Պուքէ, որոնք առաջին անգամ ըլլալով կողք կողքի են ֆիլմի մը մէջ: Պահ մը միայն՝ Վիրնա Լիզի կը բերէ իր մասնակցութիւնը, բայց դերասանուհին կը յաջողի այդքան կարճ ժամանակուան մէջ պարզ «անցորդ» մը չմնալ:

Վերնէօյ իր ֆիլմերու երաժշտութեան ընկերակցութեան համար ընտրած է իտալացի նաեւ ապահով արժէք մը՝ Էննիօ Մոռիքոնէ:

Խնամքը զոր Անրի Վերնէօյ կը բերէ իր խրախուսիչ ֆիլմին պատրաստութեան փաստն է արդէն խղճամիտ բեմադիրին: Չի զոհանար հաստատուն համբաւէն, ու միշտ նկատելի է նոր գիւտերու փնտռտուքը: Բան մը աւելի կ'ուզէ տալ, խրագործումի նորութիւններ, միջոցներու ճոխութիւն եւ արդիւնքը միշտ հաճելի ժամանց մըն է: Նորութիւն մը բամ չենք ըլլար անշուշտ, կրկնելով թէ Անրի Վերնէօյ առաւելապէս սփեքթաքլի մարդ է:

«Օձ»ին առաջին ներկայացումը տրուեցաւ Ապրիլ 1ին, Լիոնի մէջ, մինչ Ապրիլ 4ին Փարիզի վերապահուած էր առաջին ներկայացումը, ի ներկայութեան Անրի Ֆոնտայի եւ մասնակցող միւս դերասաններուն:

Ֆիլմին ներկայացումէն ետք, Էօրոփ չէնքին մէջ կը տրուէր ընթրիք մը եւ երեկոյթը ուղղակի կը ձայնասփռուէր վերոյիշեալ կայանէն:

Յիշենք նաեւ թէ Անրի Վերնէօյ իբրեւ օրուան պատուոյ հիւրը, խմբագրապետն էր Կիրակի օր, Հեռատեսիլի Ա. կայանի Սփոր աւ փէբ յայտագրին, ուր բացատրեց բեմադրութեան կարգ մը թրիւքաժներ, որոնք յաճախ խիկական քաջագործութիւններ են ենթակային համար:

Ա.

Արծաթեայ Շքանշան Ազատ Պալեանի

———0———

Ազատ Պալեան (որ տարիներէ ի վեր ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն իբրեւ «Ազատ–Մարզիկ), արժանացած է «Երիտասարդութեան եւ Մարզական»ի արծաթեայ շքանշանին:

Այս առթիւ Վալանսի թերթերը անդրադարձած են իր մարզական անցեալին եւ գնահատանքով կը խօսին 64 տարեկան այս «վեթերան»ին մասին, որ կենսունակ եւ եռանդուն մնացած է հակառակ իր տարիքին եւ ի հարկին պիտի չմերժէր մասնակցելու ֆութպոլի վեթերաններու հանդիպումի մը:

Ծնած է Պոլիս 1908ին, ու Ֆրանսա հաստատուած 1925ին եւ այդ օրէն երբեք չէ հեռացած մարզական կեանքէն:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ
ՅԱՐԳԵԼԻ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

1972 Դեկտեմբեր 10ին իտալական քաղաքական – հասարակագիտական կարեւոր շաբաթաթերթերից մէկը՝ «էպոկան» իր էջերում տեղ էր տուել նշանաւոր թղթակից Աուգուստօ Գուէռիէռօ՝ կեղծ անունով՝ Ռիչարդեստոյի գրչին պատկանող մի յօդուած, որի մէջ Դեկտեմբեր 10ի համարում մանրամասնօրէն անդրադարձել էր պատմութեան զանազան շրջաններում տեղի ունեցած ցեղասպանութիւններին, նոյնիսկ ցեղասպանութիւն համարելով այնպիսի պարագաներ, որոնք իրենց բարբարոս բնոյթով հանդերձ հազիւ թէ մըտնեն ցեղասպանութեան համար եղած սահմանի մէջ: Հեղինակը մանրամասնօրէն անդրադարձել էր հրէական ջարդերին, նոյնիսկ ստալինեան ժամանակաշրջանի մաքրագործումներին, առանց անդրադառնալու հայկական ցեղասպանութեան մասին՝ իրագործուած 1915ի օսմանեան իշխանութեան դաւադիր որոշումով:

Այդ իսկ պատճառով, Միւնխէնաբնակ իրանահայ ծանօթ երաժիշտ Պարոն Լուդվիկ Բագիլը, իտալերէն լեզուով, բացատրական մի նամակ էր յղել յօդուածագիր՝ Պարոն Ռիչարդեստոյին: Դեկտեմբեր 27 թուակիր այդ նամակը մինչեւ մեր այս գրութեան թուականը չի տպագրուել խնդրոյ առարկայ թերթի մէջ:

Այս առիթով Միւնխէնում գտնուող մի խումբ հայ երիտասարդ – երիտասարդուհիներ յարմար նկատեցին երեւոյթը յանձնել հայկական թերթերի ուշադրութեան եւ առ այդ այս գրութիւնը ուղղելով ձեզ, յոյս ունենք, որ հայկական միւս թերթերը եւս հետեւելով ձեր կողմից տրուելիք կոչին կ'արտատպեն այն:

Մեր նպատակն է այս առթիւ զգաստութեան կոչ ուղղել Սփիւռքի տարածքի վրայ ապրող հայ մտաւորականներին, որ նման առիթներով դիմեն անհրաժեշտ միջոցների՝ պարզաբանելու համար իրականութիւնը:

Պէտք չէ թոյլ տալ, որ որեւէ պատճառով աշխարհի հանրային կարծիքը սխալ ուղղութեամբ կազմաւորուի, մանաւանդ, երբ հարցը ցեղասպանութեան վերաբերելով, այն ձեւով, ինչպէս ներկայացուած է իտալական «էպոկա» շաբաթաթերթում, մասամբ կարող է նպաստել Թուրքիայի կողմից թափուած ջանքերին՝ ապացուցելու համար, թէ հայկական ցեղասպանութիւն գոյութիւն չունի...

Կարծում ենք, որ Իտալիայում ապրող մեր հայ հայրենակիցները աւելի առաջ պէտք է անդրադառնային այս հարցին եւ իրենք տեղի վրայ պատշաճը տնօրինէին:

Յարգանօք՝
Ի դիմաց Միւնխէնի մի խումբ հայ
երիտասարդ – երիտասարդուհիների՝
ԱԼԻՍ ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (161)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

Այդ հարցումը Մէրիի համար կարեւոր էր, իսկ Ֆօլ Հարմանի համար՝ նեղացուցիչ: Մանկամարդ աղջիկը նորէն կը բռնադատէր հայրը որ ստէ, իր սիրտը չվշտացնելու համար: Նուազ ինքնավըստահութեամբ պատասխանեց ան.

— Ո՞վ քեզ չի սիրեր

— Պատասխան չէ ատիկա...: Կը սիրէ՞ զիս:

— Դրական խոստովանութիւն մը չըրաւ, բայց աչքերուն փայլը եւ դէմքին ճառագայթումը կը յայտնէին իր սէրը:

Մէրի զուարթացաւ:

— Վստա՞հ ես այդ մասին, հարցուց:

— Այո, շատ վստահ եմ: Չէի կրնար սխալիլ, իր խորունկ ուրախութեան արտայայտութիւնը տեսնելով:

Մանկամարդ աղջկան դէմքը պայծառացաւ:

— Քանի որ կ'ընդունի այս ամուսնութիւնը, ուրեմն ճշմարիտ հակում մը ունի ձեր նկատմամբ, ըսաւ Ֆօլ Հարման: Լիւսիէն Լապրու իր կեանքը շղթայող, անկախութիւնը հարստութեան զոհող մարդ մը չէ, ինչ որ ալ ըլլայ:

— Հայր, ես ալ կը հաւատամ որ այդպէս է: Ըսէ՛, պսակումը երկա՞ր պիտի տեւէ:

— Ձեմ կրնար պայմանաժամ մը որոշել: Թերեւս քանի մը ամիս տեւէ Լիւսիէնի գիւտին իրագործումը:

— Լաւ, պիտի համբերեմ: Բայց Լիւսիէն ինծի հետ պիտի սիրաբանէ՞:

— Գիտես որ երկչոտ է ան:

— Երկչոտութիւնը արգելք չըլլար սիրելուն եւ խօսելուն: Աւելի յաճախ պիտի տեսնեմ Լիւսիէնը, այնպէս չէ՞: Այսուհետեւ կրնաս ոչ թէ պաշտօնեայ մը, այլ ապագայ փեսայ մը նկատել զայն ու ըստ այնմ վարուիլ...:

— Անշուշտ...: Լիւսիէն յաճախ պիտի գայ:

— Ու ան պիտի հաստատէ՞ քիչ մը առաջ հաղորդած բարի լուրդ:

— Անտարակոյս:

— Վերջապէս գոհացում գտայ, ըսաւ Մէրի ուրախութեամբ: Պիտի սպասեմ որ հարկ ըլլայ: Միայն թէ դուն պիտի ջանաս կարելի եղածին չափ կարճեցնել այդ ժամանակամիջոցը:

— Կը խոստանամ. ես ալ քեզի պէս կ'ուզեմ փութացնել այս ամուսնութիւնը:

— Որքա՜ն բարի ես... Քու շնորհիւդ, աղջիկդ ամէնէն երջանիկ կինը պիտի ըլլայ:

Ճաշի ժամը շատոնց անցած էր: Մէրի հօրը թեւը մտաւ ու ճաշարահ առաջնորդեց զայն: Ֆօլ Հարման սովորույթով կը մտածէր թէ ինչպէս դուրս պիտի ելլէր այն անելէն, որուն մատնուած էր, իր աղջկան այնպիսի խոստումներ ընելով որոնց գործադրութիւնը իրմէ կախում չունէր բնաւ: Յանկարծ շող մը անցաւ մտքին մէջէն, ու ճակտին վրայ կուտակուած մութ ամպերը անհետացան: Մէրի խօլ զուարճութեան մը մատնուեցաւ ճաշի ամբողջ ընթացքին, ու իրիկուան, երբ իր սենեակը դարձաւ, բոլորովին կերպարանափոխուած էր ու հիւանդ չէր երեւար:

— Այս ամուսնութիւնը պիտի փրկէ աղջիկս, պէտք է որ տեղի ունենայ այս ամուսնութիւնը:

Յաջորդ օրը, Ֆօլ Հարման առտուն կանուխ Քուրպըվուա պիտի երթար, մեքենաներու մեծ կտորներ սնտուկներու մէջ տեղաւորելու գործին վրայ հսկելու համար: Ասոնք պիտի ղրկուէին Պէլկարա, ուր կարեւոր գործարաններ կը շինուէին Թոնի եզերքներուն վրայ: Մեքենավարներու պետ մը եւ երկու մեքենայարդարիչներ պիտի ընկերային այդ առաքումին, քանի որ մեքենաներուն զետեղումին համար անհրաժեշտ էր անոնց աջակցութիւնը: Այդ մարդոց բացակայութիւնը տասնըհինգ օր կամ երեք շաբաթ պիտի տեւէր:

Շաբաթ օր մըն էր: Որոշուած էր մեքենաները ուղարկել յառաջիկայ Երկուշաբթի օր: Գործարան հասնելուն, Ֆօլ Հարման հոն գտաւ Լիւսիէն Լապրուն՝ իր պաշտօնին գլուխը: Հրամաններ կուտար գործաւորներուն: Ֆօլ Հարման ձեռքը երիտասարդին երկարեց սիրալիր: Լիւսիէն, որ ցուրտ վարմունքի մը կը սպասէր առջի օրուան խօսակցութենէն յետոյ, փղձկումով սեղմեց անոր ձեռքը:

— Պէլկարտի աշխատութիւնները կը փութացնէ՞ք, հարցուց գործատէրը:

— Այո, պարոն: Աշխատանքը աւարտելու վրայ է: Ծրարումը մէկ ժամէն պիտի սկսի:

— Պէտք է որ վաղը առտու կանուխ, ծրարները կառախումբին յանձնուին...: Իմաց տուէք այն մեքենավարներուն ու գործապետին, որոնք զետեղման գործը պիտի կատարեն:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արամ Պասմաճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Ապրիլ 15) իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այս առթիւ, Տիկին Արամ Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Թաւուր Ղազարոսեան եւ Պ. Յակոբ Ասլանեան (Պէյրութ) 50ական Փր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Անդրանիկ Պուտաքեան 200 Փր. կը նուիրէ Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին եւ 200 Փր. «Յառաջ»ի, իր ամուսնոյն մահուան քառասունքին ի յիշատակ։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Թառաէն, այրի Տիկին Արշալոյս Գոչունեան 30 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր բոլոր ննջեցելոց յիշատակին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհիներ Սրբուհի Տէր–Գալուստեանի եւ Քրիսթիան Սաղաթէլեանի իրենց քեռայրին եւ կեսրայրին Սահակ Սաղաթէլեանի մահուան առթիւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Օ. Ջալլաթեան (Պուք–Պէլ–էու) 30 ֆրանք կը նուիրէ։

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի հերթական նիստը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Մշակոյթի Տան մէջ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին սովորական հաւաքավայրը։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ ներկայանալ անդամատետրով։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, 14 Ապրիլ, կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին Մշակոյթի Տան մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Բաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Հինգշաբթի (Ապրիլ 12) ժամը 20.30ին, ընկ. Փափազեանի տունը, 6 Ռիւ Շառլ Միշըլէ, Պանեէօ։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի քոյր մասնաճիւղերուն

Կիրակի, Ապրիլ 15, ժամը 16.30ին

Սալոն Սփլանտիտ, 31 Պուլ. տ'Աթէն

նուիրուած ազգ. գործիչ

ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ծննդեան 125ամեակին

Հովանաւորութեամբ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսին.— ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ՎԱՆԻԿ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին եւ պարեր Վասպուրականի Երիտասարդացի կողմէ

Խօսնակ՝ ՕՐ. Ա. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Կիրակի, Ապրիլ 15ին առաւօտեան ժամը 10.30ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն–Ժերմի Հայոց եկեղեցին ի յիշատակ Մկրտիչ Փորթուգալեանի եւ Միութեան ողբացեալ անդամներուն։

×

Հանդէսէն ետք՝ Սփլանտիտի մէջ ընտանեկան հաւաքոյթ–ճաշ։ Ճաշագին 25 Փր.։ Արձանագրուիլ Պանտիկեան 66-17-46, Բարայեան 66-01-21 եւ Նազարեան 48-57-70

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ.Բ.Ը.Մ.ի Երիտասարդաց ակումբին կողմէ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍ ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

շիրիմին առջեւ

Փեր– Լաշէզի գերեզմանատուն

Ջոհուած մաւուրականներու երկերու արտասանութիւն

Կիրակի Ապրիլ 15ին

ժամադրութիւն ժամը 10.30ին, Մեթրօ Կամպեթթա

ԴՊՐՈՑԱՍէՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

Ծնողքներ, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայեցի դաստիարակութիւն, կրնան անվարան, զանոնք յանձնել Հայ վարժարանի խնամքներուն։

Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսչուհիին Հասցէն.—

1, Bld. du Nord — Le Raincy

Tél. : 927-01-72

ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Աւագ շաբաթու արարողութիւնները տեղի պիտի ունենան ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի, նախագահութեամբ Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի։

Շաբաթ, 14 Ապրիլ — Յիշատակ յարութեան Ղազարու.— Կիրակամուտի ժամերգութիւն ժամը 16.30ին։

Կիրակի, 15 Ապրիլ, Ծաղկազարդ.— Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.15ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք 16ին։

(Շար.)

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի (15 Ապրիլ) առաւօտ, Ծաղկազարդի առթիւ պատարագ կը մատուցուի։

Entreprise de Peinture

Robert NIGOGHOSSIAN

31, Rue de Cambronne
75015 Paris
Tél. : 273-21-01

- papiers peints
- peintures
- ravallements
- tapisserie
- décoration

Fermé Dimanche et Lundi

Le Voyage en Grèce

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN

6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 073-58-82 et 073-39-99
de 9 h. à 19 h. tous les jours

Spécialiste de Voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient (Liban, Egypte, etc.)
Les voyages à partir de 395 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE

Ամէն օր ժամը 9էն 19

Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան

395 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Վալանսի քաղաքապետարանի թատրոնը, Չորեքշաբթի երեկոյ Մայիս 30։

×

Պանեէօ – Բաշանի հայկական դպրոցի հանդէսը 3 Յունիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, քաղաքապետութեան Շառլ Միշէլ սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկ. Հոփսիմէ Պալըզճեանի։

ՏԷՍԻՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ծաղկազարդ եւ Դռնբացէք.— Կիրակի Ապրիլ 15։ Պատարագ ժամը 10.30ին, դռնբացէքի արարողութիւն ժամը 17ին։

Զատիկը Վիսպատեն Գերմանիոյ մէջ

Սեւ Անտառ — Պատրն–Պատրն — Ալզաս
Վոժ — Քոլոմպէ

3 ՕՐ, ԱՊՐԻԼ 21ԷՆ 23

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ առտու։ Հաւաքոյթ ժամը 7.30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 8ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվիէօր, մեկնում ժամը 8.15ին դէպի Գերմանիա Սետան, Վիթրի, Սէն–Տիզիէ, Թուլ, Նանսի, Սարպուրկ, Սավերն, Սթրազպուրկ, չարունակութիւն Քեհլէն, մուտք Գերմանիա։ Տեղաւորում պանդոկը, այցելութիւն քաղաքին, երեկոյեան ճաշ պանդոկը եւ պըտոյտ Պատըն–Պատըն։

Կիրակի, մեկնում դէպի Օֆընպուրկ Իլ, ճաշ ճամբու ընթացքին, հրաշալի տեսարաններ, վերադարձ, իրիկուան ճաշ պանդոկը։

Երկուշաբթի, մեկնում դէպի Ֆրանսա Քոլմարի ճամբով, Ժերարտմէռ, Քոնթրէքսէվիլ, ճաշ՝ էփինալ, շարունակութիւն եւ ժամանում՝ Քոլոմպէ տը Կօլի յուշարձանին։

Մասնակցութիւն 215 Փր., բոլոր ծախքերը մէջը, բացի խմիչքէն։

Կանխավճար 75 Փր., մնացեալը՝ Ապրիլ 16ին։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԾԱՆՕԹ.— Ի մօտոյ՝ մանրամասնութիւններ վերոէօնի ուխտագնացութեան համար։

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՃԱՇ

կազմակերպուած

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

կողմէ ի նպաստ օդափոխութեան կայանին

6 Մայիս Կիրակի ժամը 13ին

եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած խնամուած ճաշեր

Տեղի պիտի ունենան պարեր՝ Նոր Սերնդականներու եւ դպրոցի փոքրիկներուն կողմէ

Հաճելի անակնկալներ

Հայկական զուարթ մթնոլորտ

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ֆր.

ԻՍԻԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան պաշտօնական բացումը կը կատարուի Կիրակի, Ապրիլ 15, ժամը 15ին

45, Rue de la Défense, Issy-les-Moulineaux

Կը խօսի.— ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Տան Յանձնախումբը իր տրամադրութեան տակ չունենալով բոլոր հասցէները, կը խնդրէ անոնցմէ որ մասնաւոր հրաւէր չստացան, որ ներկայիս ընդունին իբրեւ հրաւէր

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՈՒՐԲԱԹ 13 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 13 AVRIL 1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.690
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.690

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ԵՒ ՄԿՐ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

—o—

Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը Ծէափի եւ Վիէնի քոյր մասնաճիւղերուն հետ կը տօնէ Վանի յաղթական հերոսամարտին 58րդ տարեդարձը այս Կիրակի Մարսէյլ՝ Սփլանտիտի սրահին մէջ:

Մինչ Փարիզ տարիներէ ի վեր անտարբերութեամբ մոռացութեան տուած է մեր ազատագրական շարժումներուն մէջ ոսկեղրուող էջ մը կազմող այս դիւցազնամարտը, գաւառի Վանեցիները երկիւղած հաւատարմութեամբ եւ հպարտութեամբ կ'ոգեկոչեն զայն ամէն տարի:

1915ին ցեղասպան Թուրքը ուզեց մահացու հարուած մը տալ Վասպուրականի հայութեան, որ աչքի փուշ էր դարձած կայսերական թէ սահմանադրական կառավարութեանց: Ջախջախիչ մեծամասնութեամբ հայաբնակ եւ ճանչցուած իրրեւ յեղափոխութեան օրրան՝ Վասպուրական աշխարհ գլխաւոր խոչընդոտն էր Թուրանի ճամբուն վրայ: Պէտք է բնաջնջուէր անիկա ամէն բանէ առաջ:

1915 Փետրուարին Զէյթունի հաշիւը մաքրելէ վերջ, նախ քան Ապրիլ 24ի չարաչուք Թուականը, ոճրագործ Իթթիհատը Ապրիլ 3ին յարձակողական անցաւ Վանի եւ շրջակայ գիւղերուն մէջ: Դաւաճանական ճէվմէթ դաւադրութեամբ գլխատեց քանի մը ղեկավար դէմքեր՝ դիւրին որս դարձնելու համար անզէն ու անպաշտպան հայ բնակչութիւնը:

Վանեցին, մէկ սիրտ մէկ հոգի, ամբողջ մէկ ամիս հերոսաբար կուրծք տուաւ Թուրք կանոնաւոր զինուորներու գնդակներուն եւ թնդանօթի ռումբերուն, ապահոված յաղթելու անսասան հաւատքով:

Ու տարաւ յաղթանակը, նախ քան հայ կամաւորներու եւ ռուսական զօրքերու հասնիլը Մայիս 3ին:

Թուրքերը՝ պարտուած ամօթահար փախուստ տուին:

×

Այս տարի հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ կ'ոգեկոչուի յիշատակը Մկրտիչ Փորթուգալեանի, անոր ծննդեան 125ամեակին առթիւ:

Փորթուգալեան Վանեցի չէ, սակայն պաշտօն մը գործած է Վանի մէջ իբրեւ կըրթական մշակ եւ ծնունդ տուած Արմենական շարժման, որ յետագային որոշ դեր պիտի կատարէր:

Մկրտիչ Փորթուգալեան ծնած է 1848 Հոկտ. 9ին Պոլիս՝ Գումգափու: Ուսած է տեղւոյն Մայր վարժարանին եւ Սամաթիոյ Ս. Սահակեան վարժարանին մէջ: 1859ին հայրը, եւ 1865ին մայրը կը կորսնցնէ: 1867ին կ'երթայ Եւդոկիա իբրեւ ուսուցիչ: Տեղւոյն ջոջերը 1870ին զինքը բանտարկել կուտան պահ մը իբրեւ յեղափոխական: 1874ին Պոլիս վերադառնալով կը խմբագրէ Ասիա թերթը եւ կ'աշխատակցի Կ. Փանոսեանի Մանզումէ թերթին: Կովկասի Մեղուին կը գործակցի Նորայր եւ Հրահեր ծածկանուններով:

1876 Յունիսին Թիֆլիս երթալով կը ծանօթանայ Մշակի խմբագիր Գր. Արծրունիին, որուն հետ կը մշակէ Արարատեան ընկերութեան ծրագիրը, Հայութեան երկու հատուածներու գործակցութեամբ դպրոցներ եւ վարժապետանոց մը բանալու համար Թրքահայաստանի մէջ:

Պոլիս վերադարձին Արարատեանի ընդհանուր ժողովը կ'որոշէ զինքը ղրկել Վան: Նոյն տարին (1876) ճամբայ կ'ելլէ դէպի Վան՝ հանդիպելով Սամսոն, Եւդոկիա, Սեբաստիա, Խարբերդ եւ Տիգրանակերտ: Չորս ամիսէն կը հասնի Վան, ուր մանրամասնօրէն կ'ուսումնասիրէ գիւղերու տնտեսական եւ առողջապահական վիճակը:

Մինչ այդ կը ծագի 1877ի ռուսեւթուրք պատերազմը: Փորթուգալեան Վանէն կ'անցնի Թիֆլիս եւ կ'ապահովէ Արծրունիի աջակցութիւնը Արարատեանի:

1878ին, պատերազմի աւարտին, կը վերադառնայ Պոլիս եւ կ'երթայ Վան, ուր կը բանայ Վարժապետանոցը, չորս տարուան շրջանով, կարող ուսուցիչներով: Աշակերտներ կ'առնուին հայկական բոլոր նահանգներէն:

Պոլսոյ մէջ Արարատեան, Դպրոցասիրաց, Արեւելեան եւ Կիլիկեան Ընկերութիւնները միանալով կը կազմեն Միացեալ Ընկերութիւն Հայոց, որուն կ'աջակցի Գր. Արծրունի Թիֆլիսէն:

Շնորհիւ Միացեալի աջակցութեան, Վարժապետանոցը կը բոլորէ փայլուն շրջան մը եւ կը փակուի 1881ին: Փորթուգալեան կը կանչուի Պոլիս եւ կը հերքէ իր դէմ եղած մեղադրանքները: Յետոյ կը վերադառնայ Վան, ուր առանց Միացեալի աջակցութեան կը հիմնէ Կեդրոնական Վարժարանը: Վարագայ վանքէն ուղղուած կոչով մը Խրիմեան Հայրիկ կը հրաւիրէ Վանեցիները օգնել նորաբաց վարժարանին:

Փորթուգալեան Վանի մէջ դպրոցէն դուրս կը նուիրուի նաեւ տեղացիներու լուսաւորութեան գործին: Կը կազմակերպէ լսարան մը. կիրակնօրեայ դասախօսութիւններով կ'ոգեւորէ երիտասարդները եւ կը պատրաստէ ազգային – հայրենասիրական ոգիով տոգորուած սերունդ մը:

Թուրք կառավարութիւնը կը մտահոգուի հայկական դպրոցի ձեռք բերած յաջողութիւններով եւ 1885ին Պոլիս կանչել կուտայ Խրիմեան Հայրիկն ու Փորթուգալեանը, որ նոյն տարին իսկ կը հեռանայ Թուրքիայէն՝ վերջնապէս հաստատուելու համար Մարսէյլ:

Նոր ասպարէզ մը կը բացուի Փորթուգալեանի առջեւ Ֆրանսայի ազատ հողին վրայ: Կը հիմնէ Արմենիա թերթը, նպատակ ունենալով սփիւռքի Հայութեան ծանօթացնել Հայաստանի հարստահարուած եղբայրներու դրութիւնը եւ խնդրել անոնց աջակցութիւնը: 1886ին կը կազմէ Հայոց Հայրենասիրական Ընկերութիւնը: Հնչակեանները կ'ուզեն Արմենիան դարձնել իրենց պաշտօնաթերթը, բայց կը մերժուին:

Մինչ այդ Վանի մէջ կը կազմակերպուի յեղափոխական խմբակ մը, որ կը կոչուի Արմենական: Տակաւին չէին կազմուած Հնչակեան կուսակցութիւնն ու Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Փորթուգալեան դարձաւ հայ յեղափոխութեան ռահվիրան: Ողբացեալ Յարութիւն Շահրիկեան 1914ին կը գրէր.

«Փորթուգալեան միակը եղաւ Թրքահայոց մէջ եւ միակը մնաց իբրեւ հիմնադիր ու կազմակերպիչ ըմբոստացման՝ ընդդէմ բռնութեան»:

1914ին իր քառասնամեայ յոբելեանին առթիւ հրատարակուած գրքոյկին մէջ յարգանքի տողեր ստորագրած են օրուան ծանօթ դէմքերը.— Ե. Ակնունի, Զապէլ Եսայեան, Ռ. Զարդարեան, Գ. Խաժակ, Հրանդ, Բարսեղ Շահպազ, Սիպիլ, Դ. Վարուժան, Ա. Վռամեան, Գեղամ Տէր-Կարապետեան, Յ. Շահրիկեան, Վ. Թէքեան, Համբ. Երամեան եւ ուրիշներ:

Փորթուգալեան տարիներով հրատարակեց Արմենիան, որ իր մահէն ետք շարունակուեցաւ Հայ Սիրտ անունով իր փեսային՝ Եղիշէ Թորոսեանի կողմէ:

Մկրտիչ Փորթուգալեանի անունը արձանագրուած է մեր ազատագրական շարժումներու տարեգրութեանց մէջ, առաջնորդներու առաջին շարքին:

Յարգա՛նք իր յիշատակին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

—o—

Լիբանանի նախագահը ընդունեցաւ Սալամի դահլիճին հրաժարականը: Ոմանց կարծիքով նախագահը կրնայ վերստին վարչապետի պաշտօնին կոչել Սայէպ Սալամը: Սակայն անհաւանական կը նկատուի ուրիշներու կողմէ: Այսուհանդերձ, դէպերու համաձայն Ֆրանժիէ անհրաժեշտ քայլերը պիտի առնէ, որպէսզի երկիրը երկար ժամանակ առանց կառավարութեան չմնայ, ինչպէս պատահեցաւ 1969ին: Արդարեւ, 1969ին վեց ամիս շարունակ Լիբանան կառավարութիւն մը չունէր:

Իսրայէլեան գործողութեան հետեւանքով 17 հոգի մեռած եւ 29 հոգի վիրաւորուած են, ըստ վերջին հաշուեկշիռին: Ասոնց մէջ կան թէ՛ Պաղեստինցիներ եւ թէ Լիբանանցիներ: Գործողութիւններէն անմիջապէս ետք Պէյրութի մէջ չորս առանձին ցոյցեր տեղի ունեցան: Միջադէպեր տեղի չունեցան: Ոստիկանութիւնը արգիլեց խումբ մը ցուցարարներու՝ ամերիկեան դեսպանատուն երթալու:

Արաբ բոլոր երկիրներն ալ իրենց «համակրութիւնը» յայտնեցին Լիբանանի, իսրայէլեան գործողութեան առթիւ: Նկատելի է, որ Սուրիա, Իրաք եւ Լիբիա այս իմաստով ոչ մէկ արտայայտութիւն ունեցան: Գալով մեծ Պետութիւններուն՝ միայն Խորհ. Միութիւնն է, որ ցարդ դատապարտեց իսրայէլեան գործողութիւնը Պէյրութի մէջ: Մ. Նահանգները գոհացան ցաւ յայտնելով բռնութեան համար, առանց մատնանշելու երկրի մը անունը: Անգլիա եւ Ֆրանսա բոլորովին լուռ մնացին: Ֆրանսայի լռութիւնը մանաւորապէս տարօրինակ կը նկատուի Պէյրութի մէջ, քանի որ Փարիզ նման պարագաներու մէջ միշտ զօրավիգ կեցած է Լիբանանի:

Լիբանան բողոքեց Ապահովութեան Խորհուրդին՝ «Լիբանանի դէմ կատարուած իսրայէլեան շարունակական յարձակումներուն» համար: Այսուհանդերձ Պէյրութ չպահանջեց Ապահովութեան Խորհուրդի նիստի գումարումը:

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, 3 օտարականներ ձերբակալուած են Պէյրութի մէջ, որոնցմէ մէկը Ֆրանսացի է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Պաշտպանութեան նախարարութիւնը հերքեց այն լուրը, թէ Լիբիա իր «Միրաժ»ները Եգիպտոսի կը յանձնէ: Լուրը հաղորդուած էր Լոնտոնեան թերթ մը:

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ նախագահը Փարիզէն մեկնեցաւ Մոսկուա: Նախագահ Փոմփիտու յայտարարեց, թէ Էչեվերիայի այցելութիւնը Փարիզ «թոյլ պիտի տայ նոր ոստում մը կատարելու երկու երկիրներու յարաբերութեանց մարզին մէջ», յատկապէս տնտեսական եւ առեւտրական:

ՆՈՐՎԵԿԻԱ «անըղձալի տարր» նկատեց խորհրդային դիւանագէտ մը: Այս վերջինը լրտեսական գործունէութիւն ունեցած է Օսլոյի մէջ:

ԶԱՏԿՈՒԱՆ արձակուրդներու մեկնումները սկսան Երեքշաբթի օր, հակառակ աննպաստ օդին:

"ԼԸ ՄՈՆՏ" ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

—o—

«Նամականութիւն» բաժնին մէջ, Լը Մոնտ, Ապրիլ 12ի իր թիւով կրկին կ'անդրադառնայ հայկ. ջարդերուն, հրատարակելով այդ առթիւ ստացած բազմաթիւ նամակներէն մէկ քանիին հատուածները: Խմբագրական ծանօթութեան մէջ, թերթը կը գրէ.— «Երկու եղեռնափորձերը կատարուած Ապրիլ 4ին, Փարիզի Թրքական դեսպանատան եւ Թուրք օդանաւային ընկերութեան գրասենեակներուն դէմ նպատակ ունէր ուշադրութիւն հրաւիրելու Հայերու 1915ի ջարդերուն վրայ, որոնց տարեդարձը աւանդականօրէն կ'ոգեկոչուի աշխարհի բոլոր Հայերուն կողմէ Ապրիլ 24ին:

«Այս առթիւ բազմաթիւ ընթերցողներ գրած էին մեզի երբ Անգարայի կառավարութիւնը կ'որոշէր խորհրդակցութեան կանչել Փարիզի իր դեսպանը, ի նշան բողոքի Մարսէյլի մէջ այդ ջարդերը ոգեկոչող կառուցուած յուշարձանի մը բացման հանդիսութեան»:

Ապա թերթը կը հրատարակէ հատուած մը նամակէն Գալուստ Խան Փիլոսեանի որ կը զարմանայ Թուրքիոյ յուզումէն այդ յուշարձանին առթիւ եւ կ'ըսէ.— «Եթէ մէկը պէտք է յուզուի, ան ալ Հայերն են: Արդարեւ, երբեք ոչ մէկ նիւթական հատուցում, ոչ ալ բարոյական ցաւ յայտնուած է Թրքական որեւէ կառավարութեան կողմէ ջարդերէն ի վեր»:

Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութիւնը իր կարգին կը խորհի թէ «Ենիքէեանի նկատմամբ եղած դատումը, որ երկու Թուրք դիւանագէտ սպաննած էր Քալիֆորնիոյ մէջ, եւ որ «անհաւասարակշիռ» որակուած էր Անգարայի Մոնտի թղթակցին կողմէ, քիչ մը հապճեպ արտայայտուած կարծիք է»: Միութիւնը կը յիշատակէ թէ անոր ընտանիքէն 26 անդամներ ջարդուած են Թուրքերու կողմէ եւ թէ նոյնիսկ եթէ «մտային անհաւասարակշռութեան» տեսակէտը հաստատուի, անիկա ինքնին իր նշանակութիւնը ունի «տրուած ըլլալով գործուած արարքին ընտրութիւնը եւ այն իրողութիւնը, որ անտանելի պատմական դէպք մը կրնայ խենթութեան ծնունդ տալ»:

Լը Մոնտ հատուած մըն ալ հրատարակած է Տիկին Սիլվի Նշանեանի նամակէն, որ իր եզրակացութեան մէջ կը շեշտէ.— «Ի դէպ, Թուրքիա պէտք է ինքզինք խնդրոյ առարկայ նկատէ այն ամբաստանութիւններուն առթիւ որոնք կ'ըլլան 1915ի վարչակարգին դէմ, բայց բոլորովին այլ ձեւով: Պէտք է ի վերջոյ ընդունի (58 տարի ետք, ատենն է այլեւս) որ 1915ի Թուրք ղեկավարները պատասխանատու են սարսափելի ցեղասպանութեան մը որ մէկուկէս միլիոն զոհ պատճառեց»:

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱՀԵԱՑՔԸ

(ՀԱՄԱՌՕՏ ԱԿՆԱՐԿ)

Ցատկալէս Պերլինի վեհաժողովէն ետքն է, որ դէպի երկիր բանաձեւը հրապարակ կը գրուի: Օրուան գլխաւոր ձըգտումը կը դառնայ ան շուտով: Արդարեւ, միջազգային դիւանագիտութենէն յուսախաբ՝ հայ մտաւորականութեան համար պարզ կը դառնայ, թէ բուն երկրի Հայութիւնը քաղաքական եւ մշակութային զարթօնք մը պէտք է արձանագրէ: Սթափի ստրկամիտ թմբիրէ, վերադառնէ ինքզինք, կազմակերպուի եւ դառնայ «քաղաքական անօթ»: Խրիմեան յուսաբեկ վերադարձած էր Պերլինէն, որովհետեւ տեսած էր, թէ Հայը քաղաքական ասպարէզ կը մտնէ «անզէն, անեղջիւր, անսպար»: Վարժապետեան պատրիարք օրուան բանաձեւումն է, որ կը կատարէ գրելով. «Այսպիսի գործ (խօսքը Հայաստանի բարենորոգումներու մասին է) ոչ մէկ օրուան մէջ, ոչ մէկ մարդու ձեռքով կրնայ կատարուիլ. պատրաստուինք ապագային. նախ չկենանք հոս. Հայաստան երթանք. Հայաստան դրկենք ինչ որ ունինք ազգին մէջ բանիբուն, տաղանդաւոր, ազգասէր, եկեղեցասէր: Հայաստան երթան մեր դաստիարակք, ուսուցիչներ, մեր վառվռուն երիտասարդներ: Ուղիներ պիտի բացուին, ջրանցքներ պիտի շինուին, գործարաններ պիտի կառուցուին... Հնդկաստանէն, Անգլիայէն, Թուրքիայէն, Ռուսիայէն եւ Աւստրիայէն մինչեւ Պարսկաստան միանան, ձեռք ձեռքի տան բոլոր Հայերը»: Սրուանձտեանց աւելի պարզ կը խօսի, երբ կ'ըսէ, թէ «Հայաստանի մէջն է բուն հայկական խնդիրը եւ մենք Պերլինի մէջ կ'որոնենք զայն»:

Արդէն Րաֆֆի կը բանաձեւէ օրուան գլխաւոր առաջադրութիւնը. «Հայերն այժմ լաւ են հասկանում այդ: Հասկացել են, որ հասել է վճռական րոպէ, երբ կամ պէտք է յանձն առնել ստրկաբար ոչնչանալ, կամ եթէ ցանկանում են իրենց գոյութիւնը պահպանել՝ հարկաւոր է միացած ուժերով ընդդիմադրել»:

Ուրեմն յստակ է առաջադրութիւնը: «Հայաստանի մէջ է բուն հայկական խնդիրը»: Անշուշտ, հայ քաղաքական միտքը զանազան տեսակէտներ ունէր: Շատեր ոչ մէկ շահ կը տեսնէին օտար դիւանագիտութեան մէջ: Ուրիշներ կը գտնէին, որ կարելի է օգտուիլ անկէ: Ցամենայն դէպս բոլորին համար ալ պարզ էր, որ Հայաստանի ժողովուրդը պէտք է սթափի եւ կազմակերպուի: Անհրաժեշտ է մշակութային եւ քաղաքական զարթնում մը բուն հողին վրայ:

Մկրտիչ Փորթուգալեան առաջին ռահվիրաներէն կ'ըլլայ, այդ շարժումին: «Արարատեան» ընկերութիւնը իր գործունէութեան դաշտ ընտրած էր Վան: Հոն կը հաստատուի նաեւ Մ. Փորթուգալեան, որ կը հիմնէ իր «Վարժապետանոցը» 1878ին: Մեծ դեր կը վիճակուի այդ կրթարանին, հակառակ այն իրողութեան, որ ան երկար չտեւեց: Պահպանողական տարրերու հալածանքին ենթարկուելով եւ Թուրք իշխանութեանց որոշումով կը հեռացուի Վանէն: Այսուհանդերձ, «Վարժապետանոցը» հնոց մը դարձաւ նոր գաղափարներու եւ տրամադրութիւններու: «Յեղափոխութիւն բառը չարտասանեց, բայց պատրաստեց յեղափոխական սերունդ մը՝ կը գրէ Ա. Արփիար: Արդարեւ եթէ Վան դարձաւ հայ ազատագրական շարժումի ամէնէն եռուն կեդրոնը, քանի մը ուրիշ շրջաններու հետ, ասոր մէջ մեծ դեր խաղաց Մ. Փորթուգալեան, որ սերունդ մը հասցուց ազատախոհ գաղափարներով:

Մ. Փորթուգալեանի կարեւորագոյն գործերէն մէկն եղաւ իր հիմնած «Արմենիա»ն, Մարսէյլի մէջ: 1885ին էր, որ հաստատուած էր հոն: Անոր աշխարհահայեացքը տեղ գտած է «Արմենիա»յի էջերուն մէջ: Առաջին շրջանին, որ կարճ փուլ մըն է, յեղափոխական առաջնորդը որոշ յոյսեր կը սնուցանէ Թուրքիոյ նըկատմամբ, մտածելով, թէ Բ. Դուռը բարենորոգումներու կը ձեռնարկէ Հայաստանի մէջ: Անոր կարծիքով Հայերու դէմ կատարուած հալածանքները տեղական բնոյթ ունին, պետական ծրագրի մաս չեն կազմեր: Հայը հաւատարիմ քաղաքացի է եւ «Օսմանեան Տէրութեան շահերին վնասակար է, երբ մի անմեղ ժողովուրդ չարաչար կը հալածուի եւ ի զուր»:

Մ. Փորթուգալեան սկիզբէն ըմբռնեց, թէ ժողովուրդին շահերը կրնան պաշտպանուիլ միայն նոյն այդ ժողովուրդին կողմէ: Ան հասկցաւ, թէ ոչ հոգեւոր եւ ոչ ալ հարուստ աղայական դասն է, որ անկեղծօրէն օգտակար պիտի ըլլայ իր ժողովուրդին: Արդէն կշտամբանքի խօսքեր ունի հոգեւորականութեան եւ աղայական դասերուն հասցէին. «Քեզ կը մընայ, ով հայ ժողովուրդ, համախմբել քու մէջ գտնուած ուժերը... չընկրկիլ դըժուարութիւններու առջեւ եւ միութեամբ զօրանալով ցոյց տալ մի օր թէ հայ ժողովուրդը քունի մէջ է եւ ոչ թէ մեռած, թէ մի կենդանի ազգի իրաւունքները վերջապէս յաղթող դուրս կուգան նոյնիսկ սուինների դէմ մինչեւ անգամ, երբ իւր գլխաւորները ծախուած եւ ձեռք առնուած լինեն»:

Լեզու եւ պատմութիւն կարեւոր հիմնաքարեր են ազգապահպանման համար: Այս եղած է անոր ձեւակերպումներէն մին: Միւսը՝ հայրենիքի տնտեսական վիճակի բարելաւման հարցն է: Ուրեմն մըշակութային եւ տնտեսական զարգացում, երկուքն ալ կարեւոր եւ հիմնական ազդակներ են մեր ժողովուրդին համար:

Ըսուեցաւ, թէ սկիզբները Փորթուգալեան որոշ յոյսեր կը սնուցանէր Բ. Դրան նկատմամբ: Այդ յոյսերը, սակայն, շատ շուտով պատրանաթափ կ'ըլլան: Թուրք իշխանութիւնները ոչ միայն բարենորոգումներու չեն ձեռնարկեր Պերլինի 61րդ յօդուածի տրամադրութեանց համաձայն, այլեւ ատենէն մը աւելի կը սաստկացնեն հալածանքները Հայերու դէմ: Հոսկէ նաեւ անոր հաստատումը, թէ «Թուրք կառավարութեան ամէնէն յուսահատական կողմն սա է արդէն, որ նա բնաւ չուզեր խօսք հասկանալ, նա բնաւ միտք չունի բարեկարգութիւն մտցնելու իւր ասիական երկիրներու մէջ»: Անոր համար այլեւս յստակ կը դառնայ, թէ Վանի կամ այլ վայրերու մէջ գործադրուած հակահայ քաղաքականութիւնը «պատահար կամ բացառութիւն» մը չէ, այլ «Բ. Դրան կողմէն կարգադրուած ծրագիր, թուրք կառավարութեան կողմէ յատուկ նպատակով ընդունուած մի դրութիւն է՝ պառակտել Արմենիայի հայ ժողովուրդը հայ անուն կրող Վասակների միջոցով եւ անդադար անհանգիստ անել զայն»:

Այլեւս անոր մօտ կը նշմարուի «յեղափոխութիւն» յարուցանելու տրամադրութիւնը: «Թուրքահպատակ ազգերէն ո՞րը՝ Յոյնը, Գարադաղցին, Պուլկարը եւայլն կրցան ազատիլ Թուրքիայի հարստահարող լուծէն առանց արիւն թափելու», հարց կուտայ ան, աւելցնելով, թէ Հայն ալ պէտք է կազմակերպուի եւ պատրաստուի, որովհետեւ որեւէ ազգ ինքնավարութիւն ձեռք չի ձգեր «թուղթի կտորներու տակ ստորագրութիւններ շարելով եւ այս կամ այն տէրութեան իրաւունքն ու գթութիւնը մուրալով միայն»:

1886ին Մ. Փորթուգալեանի ջանքերով կը հիմնուի «Հայոց Հայրենասիրական Ընկերութիւն»ը, որուն առաջադրութիւնը կ'ըլլայ համազգային աշխատանքով, պայքարով գործադրել տալ բարենորոգումները: Այդ պայքարը զոյգ ճակատներ ունի՝ դիւանագիտական եւ յեղափոխական:

Մ. Փորթուգալեան իբրեւ յեղափոխութեան սերմնացան բախտորոշ դեր խաղաց անցեալ դարու վերջերը, հայ իրականութեան մէջ:

Ժ. Մ.

Կարծիքներ՝ Մ. Փորթուգալեանի մասին

Շատ քիչերու տրուած է կանգ առնել կեանքի վերջին սահմաններուն վրայ եւ ըսել աներկիւղ.— «Ես իմ պարտքս կատարեցի»:

Մ. Փորթուգալեան կրնայ ըսել այդ խօսքը բարձրաճակատ ու համարձակ:

Նոր Հայաստան մը կայ այսօր ստեղծուած, որ աշխարհագրական ու հողային տարածութիւն մը չէ, այլ գիտակցութիւն մը մեր ժողովուրդին մէջ — գիտակցութիւն իր ազգային ճակատագրին եւ ազգային իտէալին:

Նոր Հայաստան մը, ինքնավստահ ու ազատատենչ, երէկի գետնամած, ստնակոխ ու արհամարհուած Հայաստանի տեղ, որ իր տեղը կը ջանայ գրաւել, մաքառումով ու ճիգով, ինչպէս սորվեցուցին իրեն իր պայքարի զաւակները, ոմանք փառքի ճամբուն վրայ, ուրիշներ բախտաւոր, ինչպէս ինքն է՝ ծերունի գործիչը, իրենց աչքերովն իսկ տեսնելու այսօրուան հունձքն իրենց գաղափարական սերմնացանին:

Նախորդ սերունդի պայքարողները մեզի սորվեցուցին երազել ու մաքառիլ. մեզի տուին ազգային իտէալը:

Մկրտիչ Փորթուգալեան առաջին գծին վրայ կը կանգնի Թրքահայ հատընտիր պայքարողներու այդ սերունդին մէջ, որուն առջեւ ամէնքս, առանց մտածման ու գաղափարի տարբերութեան, պարտաւոր ենք երախտագիտութեամբ բանալ մեր գլուխը:

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

×

Երբ 1906ին այցելեցի իրեն՝ Մարսիլիա, իր աղքատիկ բնակարանը, հազիւ թրթըռաց ուրախութենէ, հայ իտէալին ծառայողն էր իմ առջեւ, 33 տարի — մէկ երրորդ դար — մարտնչած՝ Հայութեան բարօրութեան համար: Նստած իր ապարան — բնակարանին մէջ, տառերու արկղիկներու, սրբագրուած ու սրբագրուելիք թուղթերու եւ ձեռագիրներու միջեւ, կը խօսակցէինք: Ինքն էր որ կը խօսէր Կովկասէն եկած իր հիւրին՝ ինձ հետ, իսկ ես լուռ կը լսէի... ո՛չ, չէի լսեր, այլ անոր երեսը նայելով, կը յիշէի հին հայ նահատակները, համաշխարհային մարտիրոսները: Անոնք նահատակուեցան — կը մտածէի — իրենց հաւատքին համար, իսկ այս փոքր մարմինով, բայց երկաթէ կամքով մարդը կը նահատակուի ի՛ր կրօնքին համար:

Ա՛հ այդ կրօնքը — այդ հայապաշտութիւնը, այդ Հայաստանի երկրպագութիւնը, ո՛րքան մարդ է զոհուեր անոր սեղանին առջեւ, ո՛րքան ողջակէզ մոխիր եղեր...

Կը լսէի արդէն աղուաղուեղ մօրուաւոր խօսակցիս մեղմօրակ ձայնը եւ կը զգայի թէ ինչպէս, այն ատեն, 33 տարի ամէն օր քիչիկ-քիչիկ ողջակիզուեր է Հայութիւնը մեծ Մողոքին առջեւ:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԽԱԺԱԿ

×

Ինձ թւում է, թէ 1875–1885 թուականների Թրքահայ սերունդի այն փոքրաթիւ մասը, որ նուիրուել է հասարակական դատին եւ չնաց միանալու երեք յեղափոխական կուսակցութիւններից մէկն ու

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ 900 ՕՐԵՐԸ

« ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍՔԱՆ ԵՐՋԱՆԻԿ ԵՄ »

Այդ մղձաւանջային ձմեռէն վերապրողները ունէին այն տպաւորութիւնը թէ այլեւս վերջը եկած էր իրենց բոլոր տառապանքներուն: Կը խորհէին թէ պաշարումը շուտով պիտի վերնար: Իրականին մէջ, տակաւին մեծ վտանգներ կը սպառնային Լենինկրատի: Դէպի հարաւ, գերման նոր յարձակողական մը սկսած էր, եւ խորհրդային բանակները կորսնցուցած էին Սեւաստոպոլն ու Խրիմը: Գերման զօրախումբերը կ'անցնէին Ռուսիոյ հարաւի լայնածաւալ դաշտավայրերէն եւ ուղղակի կը յառաջանային Վոլկայի վրայ: Աւելին ըլլալով, Լենինկրատի շուրջը անուրանալի նշաններ ցոյց կուտային թէ թշնամին նոր յարձակումի մը կը պատրաստուէր քաղաքը գրաւելու համար: Սեպտեմբերին քաղաքը պաշտպանողները յարձակումի անցնելու հրամանը ստացան, պաշարումը խորտակելէ աւելի, Գերմանները ստիպելու՝ որպէսզի թուլցնեն իրենց ճնշումը հարաւի մէջ: Միայն թէ Մոսկուայի վերին հրամանատարութիւնը անհրաժեշտ միջոցները չունէր օգնական ուժ ղրկելու որպէսզի Լենինկրատ կարեւոր ճեղք մը կարենար իրականացնել: Յարձակողականը ձախողեցաւ:

Բայց, Լենինկրատի մէջ մարդիկ զուարթ էին, եւ բոլորովին նոր տրամադրութեամբ մը կը պատրաստուէին երկրորդ ձմեռուան: Կալինա Ալեքսիէվնա, Աստորիա պանդոկի երիտասարդ տնօրէնուհին, առատ մը չպարեց աչքերը, եւ իրիկունը երբ կը բարձրանար պանդոկին սանդուխներէն վեր, զարմացաւ երբ անդրադարձաւ թէ մեղմաձայն կ'երգէր:

— Ինչո՞ւ արդեօք երջանիկ եմ այսքան, ըսաւ Լուկնիցկիի: Ես իսկ կը զարմանամ: Քաղաքը ռմբակոծուելու վրայ է եւ ես կ'երգեմ: Գիտէ՞ք ինչ, պատերազմէն առաջ հաճելի կեանք մը ունէի, բայց միշտ կուլայի եւ ինչքա՞ն չնչին բաներու համար: Երբ կը խորհիմ այդ մասին ես ինծի կը խնդամ: Այժմ ընտանիքիս բոլոր անդամները կորսնցուցի, բոլոր սիրածներս, եւ կարծեցի թէ պիտի չկարենամ վերապրիլ բոլոր այդ տառապանքներէն: Եւ հիմա ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ, եթէ հարկ է մեռնիլ, լաւ, պիտի մեռնիմ, այլեւս բնաւ չեմ վախնար մահէն:

ԺԽՈՐ ԵՐԿՆՔԻՆ ՄԷՋ

Այլեւս Լենինկրատը չէր յիշեցներ նախքան պատերազմեան մայրաքաղաքը: Հարիւրաւոր շէնքեր քանդուած էին, եւ փողոցները գրեթէ ամայացած: Ժտանով որոշած էր 300·000 անձեր ուղարկել դարձեալ Լատոկայի ճամբով, եւ քաղաքին մէջ պահել միայն շատ քիչ թիւով մարդիկ, քաղաքին պաշտպանութեան՝ եւ հասարակաց սպասարկութեան յատուկ ծառայութիւններու համար: 52·000 հոգի պարպուեցան: Նաւերու սպասարկումին սկսելէն մինչեւ Նոյեմբերի առաջին սառերու երեւումը, 1943 Յունուար մէկ, բնակչութեան թիւը իջած էր 637·000 հոգիի, տարի մը առաջուան թիւին գրեթէ մէկ քառորդը:

Ձմեռը յառաջանալուն, պաշարումը խորտակելու համար նոր ծրագիրներ մըշակուեցան: Ընդունուած լուծումը եղաւ ձեռնարկել երկու մեծ յարձակողականներու որոնք տեղի պիտի ունենային իրարմէ մէկ տարի տարբերութեամբ: Տակաւին 365 օրեր, Լենինկրատի վերջին բնակիչները պիտի շարունակէին ապրիլ անցեալ տառապանքներու յիշատակին տակ, եւ ապագայի անորոշութեան մէջ:

Առաջին յարձակումը սկսաւ 1943 Յունուար 12ին, առաւօտեան ժամը 9·30ին: 4500է աւելի թնդանօթներ կրակ բացին գերման դիրքերուն վրայ, եւ գէթ մէկ անգամ ռուսական գործողութիւնը եղաւ ոչ շատ համեստ, ոչ շատ ուշ, եւ ոչ շատ տկար: Հրետանին 2·5 ժամ անընդհատ կրակեց իր բազմաթիւ հրթիռարձակներուն շարաշուք գոռումով:

Համբաւաւոր «Սթալինի օրկեր»ը կը դղրդացնէին հողը իր սառէ վերարկուին տակ:

Յունուար 14ին, հազիւ հինգ քիլոմեթր մնացած էր Լենինկրատի ուժերուն ու միւս ռուս միութիւններուն միջեւ, որոնք խռնուած էին Վոլխովի մօտերը: Յաջորդ օրը այդ հեռաւորութիւնը իջած էր 1200 մեթրի: Վախճանը կը մօտենար: Յունուար 18ին գերման զօրավարները յուսահատ հակայարձակումի մը ձեռնարկեցին, բայց փորձը ձախողեցաւ եւ երկու ժամ վերջ Լենինկրատի ճակատի եւ Վոլխովի ուժերուն միացումը տեղի ունեցաւ Շլիսէլպերկի մէջ: Լենինկրատի օղակը քանդուած էր: Պաշարումին 506րդ օրն էր:

ՀԷՐԻՍԸՆ ՍԱԼԶՊԸՐԻ

(33 – Շար.)

մէկին, անպայման կրել է Փորթուգալեանի ու նրա «հաւատամքի» սկըզբնական ազդեցութիւնը: Աւելին կ'ասեմ, Փորթուգալեան մենակը եղաւ Թրքահայոց մէջ եւ մենակը կը մնայ իբրեւ հիմնադիր ու կազմակերպիչ ըմբոստացման՝ ընդդէմ բռնատիրութեան:

ՅԱՐ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

×

Փորթուգալեան, իբրեւ ուսուցիչ, խմբագիր եւ հանրային գործիչ, աշխատեցաւ հայրենի հողին վրայ եւ յետոյ շարունակեց իր առաքելութիւնը արտասահմանի մէջ: Ան հանդիսացաւ հայ յեղափոխութեան նախակարապետներէն մին: Պոլսոյ մտաւորականներուն մէջ առաջինը եղաւ, որ սերտ կապ հաստատեց Կովկասի Հայութեան հետ եւ գործակցութեան ոգի մը ստեղծեց Թիֆլիսի ու Պոլսոյ հայ մտաւորականներուն միջեւ:

Հայ յեղափոխութեան հիմնադիրները իրենց առաջին քայլերուն մէջ ազդուած են Մ. Փորթուգալեանի ստեղծած շարժումէն: Անոր կեանքը եւ գործունէութիւնը հերքումն են այն կարծիքին, թէ հայ յեղափոխութիւնը գործը եղաւ բացառապէս ռուսահայ մտաւորականութեան: Պոլսոյ մէջ ծնած, դաստիարակուած երիտասարդ Փորթուգալեանը, Խըրիմեանի հետ միասին, հայրենի հողին վրայ եղաւ հայ վերածնունդի առաջին առաքեալներէն, մէկը անոնցմէ, որոնք յաջողեցան համահայկական գաղափարներու շուրջ հաւաքել արեւելահայ եւ արեւմտահայ երիտասարդութիւնը:

Գ. ԼԱՋԵԱՆ

ԴԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՕԶԱՆԻ մէջ Ապրիլ մէկին տեղի ունեցած են Եւրոպայի ըմբշամարտի ախոյեանական մրցումները: Երկու հայ ըմբիշներ շահած են 52 եւ 57 քիլօ ծանրութեանց ախոյեանութիւնը: Արդարեւ, 52 քիլօ ծանրութեան ազատական ըմբշամարտին Արսէն Ալահվերտեւ, որ Դաղստան կը բնակի, պարտութեան մատնած է Թուրք Ալի Ռիզալան: 57 քիլօ ծանրութեան բաժնին մէջ, Պուլկարահայ Գրիգոր Լեւոնով յաղթած է Հունգար Լայլօ Քլինկայի:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ մեռած է արձանագործ Ճան Յովհաննէսեան, որ գեղարուեստից դպրոցին մէջ ուսուցիչ էր եւ բազմաթիւ մրցանակներ շահած:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ալեք Մանուկեան Արթ Սէնթըր»ի մէջ Ապրիլ 4ին բացումը կատարուած է հայրենի լուսանկարիչ Մարտիկ Ուզունեանի լուսանկարներու ցուցահանդէսին: 38 լուսանկարներ կը պատկերացնեն Գառնիի աւերակները:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

—0—

ՄԻԼԱՆՕ (Յատուկ).— Անցեալ տարի Երեւանի Հայաստան հրատարակչականը Սփիւռքի հայ գրողներու մատենաշարին մէջ՝ յետ մահու՝ լոյս ընծայեց գրական հատոր մը «Անաւարտ երգ» խորագրին տակ, որ կը պարունակէ Արամայիս Սըրապեանի բանաստեղծութիւններէն եւ արձակ գրութիւններէն ընտիր ծաղկաքաղ մը: Օգտուելով այս առիթէն, Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութիւնը անցեալ Յունուարի վերջաւորութեան կազմակերպած էր՝ իր վաղամեռիկ նախագահին նուիրուած՝ գրական – գեղարուեստական երեկոյթ մը ճոխ յայտագրով, որու ընթացքին կատարուեցան արտասանութիւններ եւ ընթերցումներ հայերէն եւ իտալերէն, բոլորն ալ քաղուած հեղինակին գրական արտադրութիւններէն: Որպէս օրուան բանախօս Վենետիկէն հրաւիրուած էր Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. քարտուղար Հայր Ներսէս Տէր–Ներսէսեան: Երեկոյթը տեղի ունեցաւ Հայ Տան սրահներուն մէջ, որ ծայրէ ծայր լեցուած էր հայ եւ օտար հասարակութեամբ:

Բժ. Կարլօս Պօրանեանի բացման խօսքէն ետք, լուսարձակով ցուցադրուեցան ողբացեալ Արամայիսի կեանքէն զանազան նկարներ մինչ բարձրախօսով կը ձայնասփռուէր իր բանաստեղծութեանց հատորին յառաջաբանը որու մէջ, ինք կը նկարագրէ իր առաջին քայլերը գրական ասպարէզին մէջ եւ իր ըմբռնումները բանաստեղծութեան մասին: Յաջորդաբար հայերէն յաջող արտասանութիւններ ըրին Պ.Պ. Վահէ Սիսեռեան, Ռոպէր Գալուստեան եւ Օր. Արմինէ Պօրանեան. իսկ Տիկին Արմինէ Սրապեան իտալերէն լեզուով եւ ներշնչումով կարդաց Քաքուշա՝ քաղուած Արամայիսի զինուորական պատմուածքներէն եւ թարգմանուած իր կողմէ:

Ապա խօսք առաւ օրուան յարգելի բանախօս՝ Հայր Ներսէս Տէր–Ներսէսեան որ՝ շնորհաւորելէ յետոյ Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը գեղեցիկ այս գաղափարին համար, գրական շքեղ երեկոյթով մը ոգեկոչելու իրենց ժրաջան ու անձնուէր հիմնադրին եւ վաղամեռիկ նախագահին՝ Արամայիս Սրապեանի յիշատակը, սրտաբուխ մասնակցութեամբը Միլանի հայ գաղութի բոլոր անդամներուն, շեշտեց թէ իրն ալ երախտագիտութեան տուրք մըն է հանդէպ Արամայիս բանաստեղծին, որ քառասուն տարի անընդհատ խանդավառ աշխատակիցը եղած է «Բազմավէպ» ամսաթերթին եւ հոն է առած իր առաջին քայլերը ու հասակ նետած գրական անդաստանին մէջ: Վերլուծելով Արամայիսի գրական ժառանգութիւնը, թուեց անոր տպուած եւ անտիպ բոլոր գործերը եւ մասնաւոր գնահատանքով յիշեց Հայաստանեան վերջին տպագրութիւնը, վեր հանելով գրական գեղեցիկ էջերն ու մանաւանդ համամարդկային զգացումները՝ որոնք կը կազմեն հոգեկան ապրումները իր արձակներուն, ոգեկոչումներ՝ զինուորական կեանքէ:

«Արամայիսը մեր գրականութեան Այվազովսկին է» ըսաւ Հայր Ներսէս, իր քառասունէ աւելի ծովերգներով եւ հարիւր յիսունէ աւելի ծովի ոգեկոչումներով: Հանդիպումներ Մուսայի հետ, Ագոլոյէ վենետիկ, Զէնըի տակ, Ալպեան ռազմիկներուն հետ, ծով ու վերջալոյս, հայրենիք ու ծաղիկ, ջինջ սէր ու եղբայրութիւն, ահա Արամայիսի սիրած նիւթերը. արձակներուն մէջ յաճախ իր քաղաքական համոզումներն ու ընկերային տեսակէտներն ալ կը հաղորդէ, նոյնիսկ երբեմն ընդվզելով իր սպայի տարազին դէմ որ անգութ պատերազմի մը խորհրդանիշն էր: Հայրենիքի լարը միշտ իր քնարին խորքը կը կազմէ. Մոնթէնէկրոյի հերուասհի մը իրեն կը յիշեցնէ տեղահանուած հայ մայրերը կամ գիւղացունուհի հայ կոյսերը, անապատին մէջ նահատակուած. 1940ի պատերազմի կրակներուն մէջէն քալած ատեն կը վերապրի մեր կոտորածները:

Արտասահմանի հայ տղեկը՝ նոյնիսկ օտարախօս՝ կը յուզէ իր սիրտը. Հայրենիքէն բերուած ափ մը հող թափ կուտայ իր խանդավառութեան. այդ հայրենասիրութիւնը լիովին կը բորբոքի երբ 1963ին եւ 1967ին առիթ կ'ունենայ համբուրելու հայրենի հողը, շրջելու Երեւանէն Կիրովական ու Սեւան եւ ճառեր ալ խօսելու:

Բանախօս վարդապետը շարունակեց իր շահեկան դասախօսութիւնը ընելով պերճախօս մէջբերումներ յուզումով եւ զգայնութեամբ արտասանուած: Ապա գրականէն արուեստին անցնելով, կը շեշտէ թէ Արամայիս տիրացած ըլլալով եւրոպական քանի մը լեզուներու եւ քաջատեղեակ օտար գրականութիւններու, գիտէր ոգեկոչել Հոմերոսէն, Տանթէէն, մինչեւ Պայրըն, Բէթըֆի ու Մալարմէ: Բայց Արամայիսի մեծ հմտութիւնը եւ գանձը հայերէնն էր որու գաղտնիքն էր ըմբռնած, կատարելապէս տիրապետելով մեր Մեծասքանչին: Իր քնարական արուեստն ալ դասականով սկսած, այժմէական ընոյթ ստացած էր վերջերս: Եւ եզրակացուց ըսելով թէ «այդ քնարը փշրուած չէ, թող ներուի ինծի ըսել՝ թէ անաւարտ չէ իր երգն ու երթը, որ ահա կը հնչէ այս գիշեր, դիւթանքի մը պէս նազելի ու պիտի հնչէ միշտ յաղթական»:

Հուսկ յարգելի բանախօսը իտալերէն լեզուով խօսքը ուղղեց իտալացի արուեստագէտ բարեկամներուն որոնք նոյնիսկ հեռաւոր քաղաքներէ եկած էին պատուելու յիշատակը իրենց բանաստեղծ բարեկամին եւ զէնքի ընկերոջ: Այս անգամ Հայր Ներսէս ծանրացաւ այն շրջանին վրայ որ կազմած էր Արամայիս բանաստեղծը. կենսագրական հակիրճ տեղեկութիւններու կողքին, շեշտեց յատկապէս Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի ունեցած դերը ու գրական ազդեցութիւնը պատանի Արամայիսի հոգիին մէջ. ամփոփ գիծերու մէջ ներկայացուց մեր գրականութեան վերածնունդը, իտալական քաղաքական վերածնունդի շարժումին առնթեր: Թարգմանաբար կարդաց էջեր բանաստեղծին յատկանշական քերթուածներէն: Բանախօս Հայրը փակեց իր խօսքերը ոգեկոչելով յիշատակը նաեւ բանաստեղծին մեծ եղբօրը՝ Ստեփանին, իբրեւ անբաժան զոյգ մը՝ Ջարդերէն մինչեւ յաղթանակ. մաղթեց որ անոնց պայծառ օրինակը հրահրէ երիտասարդ սերունդները համագործակցական ոգիով նուիրուելու գաղութային հայ կեանքի վերելքին:

Յայտագրին առաջին մասը կը փակուէր երաժշտական կտորով մը նուիրուած «Անմոռանալի բարեկամի մը յիշատակին» — հեղինակութիւն երգահան եւ Արամայիսի մօտիկ բարեկամ Լուիճի Պարածէթիի, որ ջութակով եւ դաշնակով նուագուեցաւ Ֆէրրակուծծի–Պէնթիվէնեա զոյգին կողմէ:

Յայտագրի երկրորդ մասին մէջ արտասանութիւններ ըրին Օր. Անահիտ Քէհեաեան, Պ.Պ. Արտաւազդ Սրապեան, Արմէն Մալոյեան եւ Վարդան Գալայճեան: Գեղարուեստական բաժնին գլխաւոր առանցքը կը կազմէր ունկնդրութիւնը երաժշտական չորս կտորներու՝ յօրինուած երգահան Լուիճի Պարածէթթիի կողմէ Արամայիսի հետեւեալ բանաստեղծութեանց վրայ — Ծովու սէր, Դիւթանք, Բնութեան մէջ, Ի տես վենետկոյ ծովու: Պր. Ջաւէն Մնոիկեան խոր ըմբռնումով արտասանեց զանոնք մինչ իրեն ջութակով եւ դաշնակով կ'ընկերանար Ռէնցոյ Ֆէրրակուծծի – Ռոզիթա Պէնթիվէնեա զոյգը: Հանդիսականներու խանդավառ ծափերուն մէջ վերջացաւ հանդիսութիւնը: Ջերմապէս շնորհաւորելի է Իտալահայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը իր այդ գեղեցիկ ձեռնարկին համար, որու ունեցած յաջողութենէն թելադրուած՝ Միլանոյի գեղարուեստական առաջաւոր ակումբներէն՝ Ֆամիլա Արթիսթիքա Միլանէզէն, Մարտ ամսուան իր գրական երրորդ հաւաքոյթը մեծ մասամբ տրամադրեց Արամայիսի բանաստեղծութեանց: Այս առթիւ կրկնուեցաւ Հայ Տան մէջ գործադրուած յայտագրին իտալերէն մասը մասնակցութեամբ Տիկ. Արմինէ Սրապեանի, Պ.Պ. Ջաւէն Մնոիկեանի, Արտաւազդ Սրապեանի եւ ընկերակցութեամբ Ֆէրրակուծծի – Պէնթիվէնեա զոյգին, որոնք արժանացան իտալացի հանդիսականներուն ջերմ գնահատանքին:

Հ. Բ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (160)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

— Երկուշաբթի առտու պիտի մեկնին:

— Պէլկարտի մէջ նոր շինութեան մը յատակագիծը պիտի պատրաստեն ան պիտի միացուի հիմակուան շէնքին: Ու ես բանի մը վրայ կը խորհիմ: Ձեր հոն ներկայութիւնը շատ օգտակար պիտի ըլլայ:

— Պարո՛ն, վստահ եղէք որ պատրա՛ստ եմ:

— Վստահ եմ: Խնդիրը կը դառնայ տան մը վրայ, որուն հետ շատ գործ պիտի ըլլանք: Ես չեմ ուզեր հոներթալ. ուստի յարմար պիտի ըլլայ որ դիս ներկայացնէք: Դուք ալ միեւնոյն կարծիքը չունի՞ք, սիրելի Լիւսիէնս:

— Պարո՛ն, ես ալ համամիտ եմ: Ե՞րբ պէտք է մեկնիմ:

— Երկուշաբթի առտու, գործատէրին ու իր մարդոց կառախումբով: Կէսօրէն ետքը, վերջին հրահանգներս պիտի տամ ձեզի: Պիտի հսկէք որ այս իրիկուն բեռնակառքերու վրայ բեռցուին ապրանքները, որպէսզի վաղը արշալոյսին, կառախումբ տարուին:

— Պարո՛ն, հոս պիտի պառկիմ, կառքերու մեկնումին վրայ հսկելու համար: Անձամբ պիտի ընկերանամ կառքերուն:

— Շնորհապարտ պիտի ըլլամ ձեզի: Հինգ հազար Ֆրանք պիտի ստանաք ձեր ճամբորդութեան համար:

— Պարո՛ն, շատ է այդ դրամը:

— Ես այնպէս կ'ուզեմ: Ամէն օր ինծի պիտի գրէք, իրազեկ պահելու համար զիս Պէլկարտի անցուդարձերու մասին: Անպատճառ գրեցէ՛ք...:

— Պիտի չմոռնամ, պարոն:

Գործատէրը ու Լիւսիէն իրարմէ բաժնուեցան:

Փօլ Հարման իր աշխատասենեակը գընաց:

— Դիւրաւ հասայ նպատակիս, ըսաւ միլիոնատէրը մտքի, երբ առանձին մընաց: Լիւսիէն Լապրոււի բացակայութիւնը տասնըհինգ օր պիտի տեւէ առնուազն: Այդ միջոցին տեղեկութիւններ պիտի քաղեմ: Ո՞ր կնոջ հետ կապուած է Լիւսիէն: Ո՞ր վարպետորդի կնոջ հետ ամուսնանալու խօսք տուած է: Ահա հասկնալիք բան... վա՛յ այն կնոջ, որ աղջկանս սիրամրցորդն է... Պիտի ջախջախեմ զայն:

«Այո, պիտի ջախջախեմ զայն, յարեց Ժաք Կարօ, պահ մը լուռ մնալէ յետոյ: Քսանըմէկ տարի առաջուան պէս ոճիր մը...: Այո, պիտի չվարանիմ, եթէ երբեք այդ ոճիրը փրկէ իմ աղջիկս: Մնաց որ, շատ դիւրին պիտի ըլլայ գործելը, առանց վտանգելու ինքզինքս: Ես բաւական հարուստ ըլլալուս, կրնամ կին մը անհետացնել տալ դրամի ուժով:

Փօլ Հարման, որ մեծաքայլ կը չափըչփէր իր սենեակը, յանկարծ կանգ առաւ:

— Մեղսակից մը գտնելու է, մրմնջեց գործատէրը: Բայց այդ մեղսակցին ազդեցութեան տակ պիտի գտնուիմ, ինչպէս թշուառական Օվիտ Սոլիվոյի ձեռքը խաղալիկ եղած եմ...:

Այդ անունը արտասանելուն պէս, միլիոնատէրը սարսռաց:

— Օվիտ Սոլիվօ, կրկնեց: Ինչո՞ւ անոր չդիմեմ: Այդ մարդուն շահը կը պահանջէ ինծի ծառայել, ու դրամ շահելու հեռանկարը ամէն ինչ ընելու կարող պիտի դարձնէ զայն: Անտարակոյս: Օվիտ այն գործիքն է, որուն պէտք ունիմ, բայց ամէն բանէ առաջ, պէտք ունիմ ճանչնալու այն մանկամարդ աղջիկը, որուն հաւատարմութիւն խոստացած է Լիւսիէն: Տխմա՛րը: Երբ այդ մանկամարդ աղջիկը դադրի ապրելէ, Լիւսիէն ինքզինքը բարեբախտ պիտի համարի, եթէ Մէրիի հետ ամուսնանայ ու անոր միլիոնները ընդունի: Հիմա պէտք է ապահովուիլ թէ կարելի՞ է Օվիտի վրայ յոյս դնել: Այս իրիկուն կը հասկնանք:

Կէսօրէ յետոյ, ժամը չորսին, Լիւսիէն Լապրու, իմաց տուաւ գործատէրին թէ Պէլկարտ ղրկուելիք մեծ կտորներուն սընտուկներու մէջ տեղաւորումը աւարտած էր ու կառքերուն վրայ բեռնաւորումով կը զբաղէին:

— Լաւ, ըսաւ Փօլ Հարման, գրասեղանին վրայէն զանազան թուղթեր առնելով: Ահաւասիկ յայտագիրը աշխատութեանց զորս պիտի վարէք Պէլկարտի մէջ. ահաւասիկ յատակագիծը այն շինութեանց զորս պիտի կատարէք: Ահա երկու վճարագիր, մէկը հինգ հազար ֆրանքի՝ ձեր տեղափոխութեան ծախքերուն համար, իսկ միւսը տասնըհինգ հազար ֆրանքի՝ ձեզի ընկերացող գործաւորներու բոլոր ծախքերուն համար: Սիրելի Լիւսիէնս, քեզի կը յանձնարարեմ մեծ գործունէութիւն ցոյց տալ:

— Պարոն, յոյս դրէք իմ վրաս, ու գոհ պիտի մնաք:

— Բարի ճամբորդութիւն, սիրելի զաւակս, ու ամէն օր գրեցէք ինծի:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վահագն Իշխալացեան, Օր. Օր. Լօրա եւ Լիտիա Իշխալացեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 15, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՋԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան 9րդ տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Արամ Պասմաճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Ապրիլ 15) իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի հերթական նիստը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին սովորական հաւաքավայրը:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ ներկայանալ անդամատետրով: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, 14 Ապրիլ, կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին Մշակոյթի Տան մէջ:

ԱՊՐԻԼ 24 Ի
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ

PALAIS DES CONGRES

Մասնակցութեամբ գաղութիս բոլոր կազմակերպութեանց

Կը խօսին

JACQUES MADAULE

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Ժ. ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ

Պ. ԿԻԻԼՊԱՍԵԱՆ

ԺԱՄԸ 20ԻՆ, ԾԱՂԿԵ ՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ (Փրատօ) Ապրիլեան նահատակաց Յուշարձանին

ՆՈՒԷՐ

Հանգուցեալ Սահակեանի հոգեհանգստեան առթիւ այրի Տիկին Ուզունեան կը նուիրէ 10 Փր. «Յառաջ»ին: Ողբացեալներ Տէր եւ Տիկին Գառնեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Թորոսեան կը նուիրեն 10 Փր. «Յառաջ»ին:

Ողբացեալ այրի Տիկին Նազելի Կիրակոսեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Տօրումեան 20 Փր. «Յառաջ»ին:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵՔՍԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de la Perche, PARIS

Այս Կիրակի, Ծաղկազարդ, ձայնաւոր պատարագ ժամը 11ին:

ԻՍԻԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան պաշտօնական բացումը կը կատարուի Կիրակի, Ապրիլ 15, ժամը 15ին

45, Rue de la Défense, Issy-les-Moulineaux

Կը խօսի.— ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Տան Յանձնախումբը իր տրամադրութեան տակ չունենալով բոլոր հասցէները, կը խնդրէ անոնցմէ որ մասնաւոր հրաւէր չստացան, որ ներկայիս ընդունին իբրեւ հրաւէր

Le Voyage en Grèce

n'hésitez pas, adressez-vous à

Mayda BERBERIAN

6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)

Tél. : 073-58-82 et 073-39-99

de 9 h. à 19 h. tous les jours

Spécialiste de Voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient (Liban, Egypte, etc.)

Les voyages à partir de 395 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE

Ամէն օր ժամը 9էն 19

Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան

395 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի քոյր մասնաճիւղերուն

Կիրակի, Ապրիլ 15, ժամը 16.30ին

Սալոն Սփլանտիտ, 31 Պուլ. տ'Աթէն

Նուիրուած ազգ. գործիչ

ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ծննդեան 125ամեակին

Հովանաւորութեամբ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսին.— ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ՎԱՆԻԿ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին եւ պարեր Վասպուրականի Երիտասարդացի կողմէ

Խօսնակ՝ ՕՐ. Ա. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Կիրակի, Ապրիլ 15ին առաւօտեան ժամը 10.30ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն-Ժերոմի Հայոց եկեղեցին ի յիշատակ Մկրտիչ Փորթուգալեանի եւ Միութեան ողբացեալ անդամներուն:

×

Հանդէսէն ետք՝ Սփլանտիտի մէջ ընտանեկան հաւաքոյթ-ճաշ: Ճաշագին 25 Փր.: Արձանագրուիլ Պանտիկեան 66-17-46, Բարայեան 66-01-21 եւ Նազարեան 48-57-70

ԾԱԽՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Ռեփիւպլիք, Փարիզի 11րդ թաղամասին մէջ.— 3 սենեակ, խոհանոց, մուտք, բաղնիք, 2 փոքր տէպառա, լոյս, կազ, ջուր, կեդրոնական անհատական ջեռուցում, 3 սենեակը փողոցին վրայ են, 4րդ յարկ, քարաշէն շէնք, բոլոր յարմարութիւններով:

Պայմաններու համար՝

Papazian
26, Rue Marc Sangnier
92200 Bagneux

ՏԷՍԻՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ.Բ.Ը.Մ.ի Երիտասարդաց ակումբին կողմէ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍ ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

շիրիմին առջեւ

Փեր-Լաշէզի գերեզմանատուն

Զոհուած մատուռականներու երկերու արտասանութիւն

Կիրակի Ապրիլ 15ին

ժամադրութիւն ժամը 10.30ին, Մեթրօ Կամպեթթա

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ծաղկազարդ եւ Դռնբացէք.— Կիրակի Ապրիլ 15: Պատարագ ժամը 10.30ին, դռնբացէքի արարողութիւն ժամը 17ին:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

7էն 14 տարեկան աղջիկներու համար

Մարսէյլի Անարատ Յղութեան քոյրերը կը տեղեկացնեն թէ ամառնային արձակուրդի համար, ընտրած են օդափոխութեան վայր մը Թոռոյի գիւղը, 80 քիլոմեթր Համէն դուրս. հսկայ շէնք մը, շրջապատուած կանաչազեղ մարգագետիններով եւ ծաղկազարդ պարտէզներով Ալպեան լեռներու դիմաց:

Այս պատեհութենէն կրնան օգտուիլ 7էն 14 տարեկան աղջիկները, որոնք պիտի վայելեն մաքուր օդէն զատ, հայկ. տոհմիկ մթնոլորտ մը, հայ քոյրերու մայրական հոգածութեան ներքեւ:

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը փակուին Մայիս մէկին:

Հասցէ.—

167, Ave. des Caillols
13012 MARSEILLE
Tél. : 48-90-91

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Աւագ շաբաթու արարողութիւնները տեղի պիտի ունենան ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի, նախագահութեամբ Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի:

Շաբաթ, 14 Ապրիլ — Յիշատակ յարութեան Ղազարու.— Կիրակամուտի ժամերգութիւն ժամը 16.30ին:

Կիրակի, 15 Ապրիլ, Ծաղկազարդ.— Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.15ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք 16ին:

(Շար.)

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի (15 Ապրիլ) առաւօտ, Ծաղկազարդի առթիւ պատարագ կը մատուցուի:

Զատիկը Վիպական Գերմանիոյ մէջ

Սեւ Անտառը — Պատըն-Պատըն — Ալզաս Վոժ — Քոլմար

3 ՕՐ, ԱՊՐԻԼ 21էՆ 23

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ առտու: Հաւաքուիլ ժամը 7.30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 8ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվիէօր, մեկնում ժամը 8.15ին դէպի Գերմանիա Սեդան, Վիթրի, Սէն-Տիզիէ, Թուլ, Նանսի, Սաարպուրկ, Սավերն, Սթրազպուրկ, շարունակութիւն Քեհլէն, մուտք Գերմանիա: Տեղաւորում պանդոկը, այցելութիւն քաղաքին, երեկոյեան ճաշ պանդոկը եւ պըտոյտ Պատըն-Պատըն:

Կիրակի, մեկնում դէպի Օֆընպուրկ Իլ, ճաշ ճամբու ընթացքին, հրաշալի տեսարաններ, վերադարձ, իրիկուան ճաշ պանդոկը:

Երկուշաբթի, մեկնում դէպի Ֆրանսա Քոլմարի ճամբով, Ժերարմէռ, Քոնթրէքսէվիլ, ճաշ՝ Էփինալ, շարունակութիւն եւ ժամանում՝ Քոլմպէ տը Կօլի յուշարձանին:

Մասնակցութիւն 215 Փր., բոլոր ծախքերը մէջը, բացի խմիչքէն:

Կանխավճար 75 Փր., մնացեալը՝ Ապրիլ 16ին:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux

Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԾԱՆՕԹ.— Ի մօտոյ՝ մանրամասնութիւններ վերտէօնի ուխտագնացութեան համար:

«ՅԱՌԱՋ»

ՇԱԲԱԹ
14
ԱՊՐԻԼ
SAMEDI
14 AVRIL
1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը 0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·691

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — No 12.691

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՑՈՒՄ ԽՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Վաղը կիրակի՝ տեղի կ'ունենայ պաշտօնական բացումը Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Մշակոյթի Տան։

Իսին փարիզեան այն արուարձանն է, ուր Հայերը կ'ապրին համախումբ, ինչպէս Ալֆորվիլի եւ Առնուվիլ լէ Կոնէսի մէջ։

Մեր հայրենակիցները շատ կանուխէն տուն-տեղ եղան Իսի լէ Մուլինոյի մէջ։

Թրնոյի գործարանին մօտիկութիւնը առաւելութիւն մը կը ներկայացնէր իրրեւ բանուոր աշխատելու պարտաւորուած հայ գաղթականին համար, որ քիչուն տարի առաջ նոր կը հասնէր այս հիւրընկալ երկիրը, անծանօթ տեղական լեզուին, օրէնքներուն ու բարքերուն։

Հող գնելու դիւրութիւններէն օգտուելով, շատեր սեփական տուներ շինեցին իրարու մօտ եւ քանի մը փողոցներ գրեթէ հայկական թաղամասի վերածուեցան տարիներու ընթացքին։

Գաղութը չուշացաւ կազմակերպուելու։ Այլազաւանման հայրենասիրական ո–գիով տոգորուած՝ մեր հայրենակիցները բոլորուեցան երիտասարդական, բարեսիրական, մշակութային, քաղաքական, հայրենակցական եւ այլ կազմակերպութիւններու շուրջ։

Զանեցան սակայն տուն մը, ակումբ մը, որ իրրեւ հաւաքավայր ծառայէր բոլորին։

Երկար ատեն բաւականացան սրճարանի մը վերնայարկը սարքաւորուած սրահով մը՝ մկրտուած ԽՐԻՄԵԱՆ Հայրիկի անունով։ Հակառակ իր անյարմարութեան, ծնծաղէս օգտակար եղաւ այդ սրահը, ուր տեղի կ'ունենային ընկերական եւ ազգային հաւաքոյթներ, հանդէսներ եւ խնճոյքներ։

Կապոյտ Խաչը այնտեղ է, որ հաստատած էր հայերէնի դասընթացքը։ Տարիներու ընթացքին հարիւրաւոր հայ երկսեռ փոքրիկներ հայերէն սորվեցան այդ սրահին մէջ։ Երգչախումբը այնտեղ կը կատարէր իր փորձերը։

Վարձակալ էին սակայն։ Օր մըն ալ տանտէրը իրենց ձեռքէն առաւ զայն։

Ամէն չարիքէ բարիք մը կը ծնի։

Զորս կազմակերպութիւններ ծրագրեցին գաղութը օժտել սեփական շէնքով մը, որ ներկայացնէր ամէն յարմարութիւն։

Կազմուեցաւ խառն յանձնախումբ մը, որ երկու տարի առաջ գնեց շէնք մը հայկական թաղամասին կեդրոնը՝ զայն վերածելու համար Հայ Մշակոյթի Տան մասնաճիւղի։

Գնահատելի աշխատանք տարաւ Յանձնախումբը՝ նիւթական միջոցներ ապահովելու համար։ Երիտասարդ ճարտարապետ Պ. Երուանդ Մանուկեան անձնուիրաբար գործի լծուեցաւ։ Ու շատ կարճ ժամանակի մէջ շէնքը նորոգուեցաւ ու կահաւորուեցաւ։

Ժողովուրդի լումաներուն շնորհիւ է, որ գլուխ հանուեցաւ ձեռնարկը։ Իսիի մեր հայրենակիցները աէր դարձան արդիական յարմարութիւններով օժտուած շէնքի մը։

Իսիի Մշակոյթի Տունը պիտի դառնայ ժամադրավայր մը մեր հայրենակիցներուն համար, հայաշունչ մթնոլորտի մէջ։ Մեր կազմակերպութիւնները ձեռքբաղտուելով սրճարաններու անյարմար միջավայրէն, իրենց հաւաքատեղի պիտի դարձնեն զայն։ Կապոյտ Խաչը այնտեղ պիտի վերականգնէ իր հայերէնի դասընթացքը։

Մշակոյթի Տան ընդարձակ սրահին մէջ տեղի պիտի ունենան հանդէսներ, դասախօսութիւններ, ընկերական ու ընտանեկան հաւաքոյթներ։ Մասնաւորաբար երիտասարդութիւնը պիտի ունենայ հաւաքավայր մը։

Շէնքի բարեզարդումը չէ լրացած բոլորովին։ Տան Յանձնախումբը յոյսը դրած է դարձեալ ժողովուրդի լումաներուն վրայ։

Ողջունելով Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան բացումը, բարի վայելում կը մաղթենք մեր հայրենակիցներուն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԷՍՄԷՌ 254 ՁԱՅՆ ԱՌԱՒ

206 ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ԴԷՄ ՔՈՒԷԱՐԿԵՑԻՆ

Նստաշրջանը հազիւ սկսած, Ազգ. ժողովը ընդհատեց կրկին իր նիստերը, արձակուրդի առթիւ, 15 օրուան համար։

Ընդհանուր քաղաքականութեան վրայ վիճաբանութիւնը մասնաւոր նորութիւն մը չբերաւ այս նոր եւ երիտասարդացած Ազգ. ժողովին մէջ։ Կը թուի թէ Ֆրանսայի Խորհրդարանը այլեւս չունի յայտնի «թենոր»ներ, որոնք ապաւորութիւն կը գործէին եւ գիմադիծ մը կուտային Ազգ. ժողովին։

Քննադատութիւններուն պատասխանելով, Փիէր Մէսմէռ առաւելաբար յարձակած է Միթերանի եւ Համայնավարներուն վրայ.— «Կը զարմանամ Մառշէի եւ Միթերանի խօսքերէն ընդդիմութեան անարդարութեան մասին։ Երեւի այդ ձեւով է որ կ'ուզեն ծածկել ձախին պարտութիւնը վերջին ընտրութեանց։ Թիւերը մէջտեղն են.— Մեծամասնութեան ստացած ձայները բլլայ առաջին, բլլայ երկրորդ շրջանին 136 հազար աւելի է քան ձախի թեկնածուներու ձայնը։ Եթէ աթոռներու թիւի տարբերութիւնը աւելի զօրաւոր է, զարմանալու բան չկայ, մեծամասնութեան ձեւի ընտրական դրութեան օրէնքն է»։

Պէտք է ըսել որ նման լուսաբանութիւն մը ինքնին կը հաստատէ Միթերանի եւ Մառշէի առարկութեանց իրաւացի ըլլալը։

Ապա Մէսմէռ կը հերքէ որ անդրծովեան հողամասերու մէջ, ընտրական խարդախութիւններ տեղի ունեցած ըլլան եւ կը շեշտէ.— «Կառավարութիւնը չի կրնար թոյլ տալ որ անդին անդրծովեան մարդուն հանդէպ նման արհամարհանք մը»։

Մնացեալ մասին մէջ Մէսմէռ աւելի խուսափողական է քան համոզիչ, այդ իսկ պատճառով Բարեփոխողները կ'որոշեն դէմ քուէարկել, նկատելով թէ խոստացուած փոփոխութիւնը չէ կատարուած։

Իր ելոյթին վերջին մասին մէջ, Մէսմէռ կրկին կը յարձակի Ձախին եւ ծայրայեղ ձախին վրայ «Ազգ. անկախութեան մարզին ինչպէս նաեւ Ազգ. պաշտպանութեան մարզին մէջ, Մեծամասնութիւնը երբեք դաս չընդունիր Ձախէն»։ Պարզ է որ այս խօսքերուն վրայ, ամունկը կը սատկանայ ձախերու կողմը եւ Փիէր Մէսմէռ, միշտ դէպի Ձախը դարձած, կը սկսի առարկել կարդալ.— «Ինծի առարկել մի՛ կարդաք, ես ձեզ չփնտռեցի բայց դուք ալ գլխ մի՛ փնտռէք։ Եթէ փնտռէք, պիտի գտնէք»։

Այս խօսքերէն ետք, խմբակցութեանց նախագահները ամպիոն կը բարձրանան բացատրելու համար իրենց քուէարկութիւնը։ Յանուն ընկերվարականներուն, Գասթոն Տէֆէռ կը հաստատէ թէ իր խումբը «ոչ» կը քուէարկէ, այսինքն կը մերժէ իր վստահութիւնը Մէսմէռի կառավարութեան։ Համայնավարները կը յայտնեն իրենց «ոչ»ը, ապա յանուն Բարեփոխողներու՝ Փ. Ապըլէն կը յայտնէ թէ կարգ մը պատճառներով իրենք կըրնային ձեռնպահ մնալ, բայց յուսախաբ եղած են Նախարարապետին տուած պատասխաններէն։ «Երկիրը, կը շեշտէ Ապըլէն, բարենորոգումներու կը սպասէր, իրեն մանրամասնութեան միջոցներ կը հրամցուին։ Բարեփոխողներու քուէարկութիւնը կը պահպանէ իր անկախութիւնը, ընդգծելու իր պատասութիւնը այն գլացումով որ այս ձեւով օգտակար է երկրին բարձրագոյն շահերուն»։

Քուէարկութիւնը կը սկսէր իրիկուան 9·30ին եւ արդիւնքը կը յայտնուէր.— Կառավարութիւնը 254 ձայն կը ստանար, 206 երեսփոխան դէմ քուէարկած էին, առանց մէջ բացի ընկերվարականներէն եւ համայնավարներէն, նաեւ 28 բարեփոխող (32ի վրայ)։

Աւելցնենք թէ ընդհանուր ձեւով Նախարարապետ Փիէր Մէսմէռ մեծ տպաւորութիւն գործող մէկը չէ եւ իր կուսակիցներն իսկ շատ չեն հաւնիր իր ելոյթներուն։ Եթէ Մեծամասնութեան երեսփոխանները ի սէր պատշաճութեան շատ չեն ծաղկեր Նախարարապետը, Ձախը, որ նման նկատումներու պէտք չունի, չի խնայեր։ Մէկը կը յայտնէ.— «Մէսմէռի ելոյթին նման ելոյթ մը կը վարկաբեկէ խորհրդարանական հիմնարկութիւնը», մինչ ուրիշ մը կը կը ծաղրէ.— «Ցնցուեցայ Նախարարապետին պատճառաբանութեանց ուժէն...»։

«ՓԻՔԱՍՕ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ»՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

Փիքասոյի ժառանգութեան խնամակալները յայտնեցին թէ ի յարգանս մեծ վարպետին յայտնած փափաքին, իր անձնական հաւաքածոն կը նուիրուի Ֆրանսայի։ Անձնական հաւաքածոյ ըսելով կը հասկցուի այն բոլոր պաստառները զորս Փիքասօ հաւաքած կամ նուէր ստացած էր իր երկար կեանքի ընթացքին։ Այս հաւաքածոյին, պարզ է, մաս չեն կազմեր իր իսկ գործերը։

Կարելի չէ բուն արժէքը գիտնալ եղած նուիրատուութեան, բայց արդէն իսկ կը կարծուի թէ մեծագոյնն է զոր Ֆրանսա ցարդ ստացած է անհատէ մը։

Ասոնց մէջ կան Սեզաններ, Մաթիսներ, Ռուսօներ, Մոտիլիանիներ, եւն., եւն.։

× Փիքասոյի թոռը Փապլիթօ Փիքասօ անձնասպանութիւն փորձած է առջի օր, երբ մերժած են իրեն եւ քրոջը վերջին անգամ տեսնել իր մեծ-հայրը։ Փապլիթօ զաւակն է Փօլ Փիքասոյի որ ամուսնալուծուած էր եւ իր երկու զաւակներն ալ կ'ապրէին իրենց մօրը հետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆՏՐԷ ՌՈՒՍԷՆ, թատերագիրը, հինգշաբթի օր ընտրուեցաւ Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ, գրաւելով Փիէռ-Անրի Սիմոնի աթոռը։ Ռուսէն ֆրանսական ժամանակակից թատրոնի ամէնէն սիրուած հեղինակներէն է եւ «Լա Փըթիթ Իւթ»ով կամ «Պոպոս»ով երկար յաջողութիւններ ապահոված է։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 10)

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Երեւանի մէջ դպրոցականներու համար գրատուն մը բացուած է, «Մանկական գիրք» անունով։ Պատանի ընթերցողներ այս գրատունէն պիտի գնեն դասագիրքեր, մանկական գրականութեան գիրքեր, որոնք լոյս կը տեսնեն Մոսկուա, Լենինգրադ, խորհրդային այլ քաղաքները, ինչպէս նաեւ Երեւան։ Նոյն ձեւի գրատուներ պիտի բացուին նաեւ Լենինականի եւ Կիրովականի մէջ։

×

ԳԵՐՄԱՆ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Արեւելեան Գերմանիոյ թերթերու խմբագիրներ եւ լրագրողներ եօրեայ այցելութիւն մը կատարեցին Հայաստան։ Այցելուները ծանօթացած են Երեւանի տեսարժան վայրերուն, ուղեւորութիւններ կատարած են դէպի Սեւան, Ծաղկաձոր, Էջմիածին, Գառնի եւ Գեղարդ։

×

«ՀԱՅԳՈՐԳ»Ի ՆՈՐ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի «Հայգորգ» ձեռնարկութիւնը «Խնձորեսկ» անունով գորգեր սկսաւ արտադրել։ Ասոնք ձեռքի գործեր են։ Գոյնզգոյն նախշերով կը պատկերացնեն լեռնային գեղատեսիլ բնանկարներ։ Ամէն գորգ կը պարունակէ մաքուր բուրդէ թելերէ հիւսուած մէկ միլիոնէ աւելի հանգոյց։

×

ԵՐԳԶՈՒՀԻ ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ

Երեւանի օփերան Ապրիլ 7ին եւ 9ին ներկայացուցած է «Անոյշ» օփերան։ Առաջին անգամ ըլլալով օփերայի բեմադրութեան երկարամեայ պատմութեան մէջ, սոփրանոյի դերը տարած է մեցցօ-սոփրանօ ձայն ունեցող երգչուհի՝ Ալիս Շահմիրեան։ Խմբավարը եղած է Օհան Տուրեան։ Ներկայացումին ներկայ գտնուած են Մարսէյլէն ծանօթ դէմքեր՝ Արշամ Պապայեան, Արամ Շեխիկեան եւ Արդաքի Ցակոբեան։

Ալիս Շահմիրեան երեք ամիս է, որ Երեւան կը գտնուի, որպէսզի ծանօթանայ հայկական երգերուն եւ հարստացնէ իր երգացանկը։ Դաշնակահար Յովհաննէս Փարաջանեանի ղեկավարութեամբ ան 35 երգեր սորված է։ Զանոնք պիտի երգէ Փարիզի եւ Մարսէյլի մէջ։ Օհան Տուրեան յայտարարեց, թէ Ալիս Շահմիրեան «Անոյշ»ի դերին մէջ ցուցադրեց գեղեցիկ եւ յուզումնալից մեկնաբանութիւն մը, կարողացաւ հաւասար հնչեղութեամբ մարմնացնել Թումանեանի բանաստեղծական եւ Տիգրանեանի երաժշտական կերպարը։

Ալիս Շահմիրեան Ֆրանսա կը վերադառնայ, իրեն հետ տանելով «Արշակ Բ.» օփերայի նօթատետրը։ Մասնագէտներու համոզումով ան կրնայ լաւագէս մեկնաբանել Փառանձեմը։

Սեւանայ Լիճի «պատմութիւնը»

---o---

Պաշտօնական տուեալներով, 1890ին Սեւանայ լիճը 1915,1 մեթր բարձր եղած է Սեւ ծովի մակերեսէն: Իսկ 1908ին լիճը բարձրացած եւ հասած էր 1916,9 մեթր բարձրութեան, այսինքն ամէնէն բարձր մակարդակին: Այս երեւէյթը շարունակուած է մինչեւ 1949, երբ ջուրին մակերեսը արուեստական կերպով իջաւ:

Լիճին ելեւէջները կապ ունեցած են ստորերկրեայ ջուրերուն, անձրեւներուն, Հրազդան գետի յորդումներուն եւ քանի մը այլ պատճառներու հետ:

1971ին Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Հնագիտական արշաւախումբը հետազօտեց լիճին հարաւային ափերը եւ պեղեց 3րդ հազարամեակի բնակավայր մը: Հոս՝ շուրջ հինգ մեթր խորութիւն ունեցող մասին մէջ նոր փաստեր երեւան ելան, որոնք ցոյց կուտային, թէ լիճը ելեւէջներ ունեցած է:

Վաւերագրական չերտերով հաստատուեցաւ, որ հինգ հազար տարի առաջ Սեւանը միայն մէկ հազարամեակին բարձրացած եւ իջած է չորս անգամ եւ ամէն անգամ 4–6 մեթր:

Ծանօթ է, որ լիճը սեղմուելէ ետք անոր ջուրին տակէն երեւան եկած են հաբիւրաւոր յուշարձաններ՝ Մուխանի, Ցամաքաբերդի, Կարճաղբիւրի, Լճաշէնի եւ Հայրավանքի մէջ: Ասկէ կը հետեւի, որ լիճը սկզբնական շրջանին փոքր եղած է եւ անոր շրջակայքերուն, ջուրին մօտ, 3րդ հազարամեակէն մինչեւ 7րդ դար Ք. Ա. կառուցուած են ամրոցներ, բնակավայրեր, սեղծուած են դամբարաններ: Վերջ ի վերջոյ լիճին ջուրերը բարձրացած են ամրոցներն ու բնակավայրերը, դամբարանները ջուրին տակ մնացած են:

Ներկայացուած փաստերով կը հաստատուի, որ լիճը կը գտնուի աշխարհի լեռնային «անհանդարտ» լիճերու շարքին: Հետաքրքրական է նաեւ այն, որ Սեւանը իր բարձրութեամբ երկրագունդի լեռնային լիճերուն մէջ հինգերորդ, իսկ խորութեամբ երրորդ տեղը կը գրաւէ:

Կարգ մը մասնագէտներու հաշիւով, լիճը գոյացած է 800·000 տարի առաջ, իսկ ուրիշներու կարծիքով՝ ան 25–30·000 տարեկան է: Ան մէջտեղ եկած է երկրաբանական պատճառներով, լեռնակազմութեան շրջանին:

Լիճը կազմուած է մեծ ու փոքր Սեւաններէն, ան ունի անուանի կղզի մը, որ այժմ թերակղզի է դարձած: Ասիկա ծովի մակերեսէն 1979,6 մեթր բարձր է: Սեւան կղզիին վրայ Թ. դարուն կառուցուած են վանքեր: Ասոնք դեռ կանգուն են:

Լիճը կը սնանի անոր մէջ թափող 28 գետերու, ստորերկրեայ աղբիւրներու ջուրերով, անձրեւներով: Լիճէն կը հոսի Հրազդան գետը: Լիճին ջուրը անուշ է, հոն կ'ապրին իշխան, կողակ, սիգան ձուկերը:

Սեւանը շրջապատուած է քանի մը լեռնաշղթաներով՝ Արեգունի, Սեւան, Վարդենիս, Զանգեզուր եւ Գեղամայ (Ագմաղան): Լեռնաշղթաները այժմ լերկ են, բայց շատ հին ժամանակներուն Արեգունի ծածկուած էր հաստաբուն ծառերու խիտ անտառներով: Անտառներու մէջ ապրած են վայրի եզներու նախիրներ, եղջերուներու հօտեր եւ անտառաբնակ այլ կենդանիներ (կզաքիս եւայլն):

Յ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

---o---

Հայ երիտասարդ, որ կ'ապրիս այս ափերուն վրայ, հաւանաբար տարօրինակ պիտի թուի քեզի այս յօդուածին խորագիրը: Խորագիր մը, որ իմաստ մը կ'արտայայտէ եւ տօն մը կը ներկայացնէ 58 տարիէ ի վեր: Մտածէ, թէ անոնք որ զինուոր եղած են, ազատութեան պայքարին մասնակցած են, անոնց համար ասիկա իրական ապրում մըն է՝ դառն եւ ուրախ դրուագներով:

Հայ երիտասարդ, արդեօք տեսա՞ծ ես Վասպուրական աշխարհը, անոր կապուտակ ծովը, անոր ձիւնազգաց Սիփանը: Տեսա՞ծ ես Շամիրամայ բերդը: Ո՛չ, դուն ալ ինծի նման չես տեսած զանոնք:

Վասպուրական՝ օրրան հայ ժողովուրդի: Թանգարան Հայոց պատմութեան: Վան՝ աշխարհի հնագոյն քաղաքներէն մէկը, Աղթամար եւ Վարագ՝ հայ մոգքի եւ հոգիի տաճարները: Մեր նախնիքները հոն ապրած եւ ստեղծագործած են: Իրենց ծննդավայրը պաշտպանած են դարեր շարունակ:

Ցիշենք այս բոլորը: Ցիշենք նաեւ մեր պատմութեան վերջին ժամանակաշրջանի տխուր եւ ուրախանալի դէպքերը:

Համաշխարհային Ա. պատերազմը առիթ տուաւ Թուրքին գործադրելու իր վաղեմի ծրագիրը: Թալաաթ հրաման արձակեց — ոչնչացնել Հայերը:

Վասպուրականի ղեկավարութիւնը ըղգաստ գտնուեցաւ: 1915 Ապրիլին երեք կուսակցութեանց ղեկավարները միակամ պատրաստուեցան ինքնապաշտպանութեան:

Վերին հրամանատարութիւնը ստանձնեց Արամ Մանուկեան:

Վասպուրականի 200·000 Հայութիւնը դիմադրեց: Վան 30 օրուան հերոսական գուպարէ մը ետք յաղթեց եւ իր բերդին վրայ ծածանեցաւ հայկական դրօշը: 1915 Մայիս 4ին արդէն իսկ կը կազմէր հայկական կառավարութիւն:

Աւա՜ղ, կարճ տեւեցին այդ օրերը: Թուրքերը օգտուելով Ռուսերու նահանջի խաղէն, կրկին ոտնակոխեցին Վասպուրականը:

Արարատեան դաշտին մէջ, ճակատագրական կռիւներուն, Վանեան գունդը մարտնչեցաւ մինչեւ յաղթանակ: Հոն էր միշտ իր գաւակը՝ Արամ:

1918 Մայիս 28: Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան հռչակում:

Ցիշէ հայ երիտասարդ, թէ Հայը նաեւ կռուեցաւ, պայքարեցաւ, զոհուեցաւ եւ յաղթեց: Ստեղծեց իր Պետութիւնը, որ կը ծաղկի եւ պիտի ընդարձակուի:

Հպարտ եղիր, որ Հայ ծնած ես:

Ա. ԽԼՕՅԵԱՆ

ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

Զ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

---o---

Շատ գրած եմ Մութաֆեանի մասին: Կը գուշակէի այս արուեստագէտին ապագան, երբ տակաւին քիչ ճանչցուած էր: Զգայնութիւնը իր կտաւներուն, բանաստեղծութիւնը՝ որ անոնցմէ կը յորդէր, կատարեալ տիրապետութիւնը իր արուեստին, զինք կը դետեղէին այն արուեստագէտներու շարքին, որոնք մնալու սահմանուած են:

Այսօր կատարուած իրողութիւն է. Մութաֆեան մեծ հաւաքածուներու մէջ է: Իրեն շնորհուած վարձատրութիւնները, իր վայելած յարգանքին վկայութիւններն են:

Խօսքը կ'ուզեմ տալ ուրիշ քննադատներու, բաղդատելու համար իմ տեսակէտս անոնց տեսակէտին հետ: Պիտի ընտրեմ Փիէր Իմպուրկը:

«Թրէվիզի Գեղարուեստից Ակադեմիայի անդամ» անուանումին առթիւ, Մութաֆեան երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ «Ամաթէօր տ'Առ»ի անօրէն՝ Փիէր Իմպուրկի հետ, որ յետոյ պիտի յատկացնէր իրեն ամբողջ էջ մը նկարներու արտատպումով:

«Սկսայ հետեւիլ ինքնատիպ եւ բանաստեղծական տեսողութիւնով օժտուած այս նկարչին հինգէն վեց տարի առաջ, երբ տակաւին հազիւ ճանչցուած էր: Անկէ ի վեր արագօրէն բարձրացաւ, դիզելով մրցանակներ ու պատուանշաններ: Ներկայիս, ժամանակակից նկարիչներու վըտէքներէն մին է»:

Մութաֆեան երեք նախասիրութիւն ունի. նկարչութիւնը նախ, իր գոյութեան իմաստը, որուն նուիրած է քառասուն տարուան գեղարուեստական գործունէութիւն, ցուցահանդէսներ տալով քիչ մը ամէն տեղ, ամբողջ աշխարհի մէջ:

Գրականութիւնը՝ իր ոգիին հարստութեան ակը, ու երաժշտութիւնը, որուն յատկացուցած է երեք տարի, ինքզինք բոլորովին նկարչութեան տալէ առաջ:

Նիւթերու մէջ եւս երեք է նախասիրութիւնը (երեքին, արդարեւ կը մնայ հաւատարիմ) անտառը, ծովը, երկինքը:

Եթէ կը սիրէ անտառը, որովհետեւ ծառերու գինարանը կը շպարուի աշնան բազմագունեան բոցերով: Ոսկեայ լոյսը կը տարածուի ամէն բանի վրայ երկնային աչքի մը պէս: Բնութիւնը այս եղանակին շատ կը պատշաճի «Անտառի փարպետ»ին խառնուածքին: Ազատ ընթացք կուտայ իր երանգային բանաստեղծութեան բոցավառ տեսողութեան, ուր հրաշալի լոյսը կ'երգէ թրթռուն կարմիրները, ճառագայթող դեղինները, վերածելով կտաւները աշխեցնող հրախաղութիւններու: «Անտառը քնարական գեղեցիկ էջ մըն է, գրուած՝ բանաստեղծներու ամէնէն մեծէն, բնութենէն»: Այս խօսքը կը բովանդակէ իր բանաստեղծական ու երանգային մտածումին ամբողջութիւնը, որ ունի բնութեան այս մասին վրայ:

Եթէ կը սիրէ ծովը որքան անտառը, որովհետեւ ալիքներու խոր պտոյտը ջրային տարածութեան, օրօրը եղած է իր մանկութեան: Էքս–վոթո մը, տեսողական յիշատակ մը, որ երբեք պիտի չրաժնուի իր գգայնութեան ողեկոչումէն:

Մութաֆեան կը սիրէ երկինքը, տարածուն ու շարժուն, մայրամուտի պայրդուն լոյսերու մէջ լողացող ամպերով: «Բնութիւնը դրած է երկինքին վրայ իր յարմարագոյն տեղը, արտայայտելու համար իր փանթէզին», կ'ըսէր ինծի, ցոյց տալով նկար մը, ուր երկինքը փառերը կ'երգէ գոյնին, իր ամէնէն դրաւիչ սէնփոնիին մէջ:

Մութաֆեան յստակօրէն կ'անջատուի այն արուեստագէտներէն, որոնք բան մը կը պարտին ուրիշներու իրենց ներշնչումէն կամ ոգիէն, ինք կը մնայ հաւատարիմ իր խառնուածքին:

Ծովային քոմփոզիսիոններու մէջ կը հանդիպինք միշտ Մութաֆեանի սիրած նիւթին, մարդոց խմբաւորումներ ծովափներու վրայ: Իր աչքը կը կաթէ երանգային նրբագոյն թրթռացումները բնութեան: Կ'արտայայտուի փուկով ու երանգային գիւթանքով որ յուզական դեր մը ունի:

Ամէն ինչ Մութաֆեանի քով կչռոյթ է եւ հարուստ ժուժկալութիւն: Իր նկարները տոկուն են, հնարամիտ եւ գեղեցիկ: Նկարուած են գոյնով, որոնք կը յայտնաբերեն հնչական կարողութիւն մը:

Մութաֆեանի նկարչութեան մէջ կայ տարօրինակ բան մը, որ չի մոռցուիր, կ'արձագանգէ միշտ մեր խորքին մէջ, ուր իրականը եւ խորհուրդը սերտօրէն կը միանան իրարու:

ԷՏԻԹ ՌԻՇՕ

(Էքo տը լա Ֆինանս, Մարտ 30, 1973)

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ 900 ՕՐԵՐԸ

ԺԽՈՐ ԵՐԿՆՔԻՆ ՄԷՋ

Գերմանները ետ մղուած էին, բայց տակաւին կը մնային քաղաքին դռներուն առջեւ, ու կը պահէին զայն իրենց հրետանիին կրակին տակ:

Քաղաքի բնակիչներուն համար մեծ փոփոխութիւն չկար:

Թէեւ պարենաչափը աւելցած էր, բայց ոչ ոք դիրցաւ, քիչ առաւ եւ 1943 տարին բաւական յառաջացած էր երբ առաջին ամերիկեան ուտեստեղէնները սկսան գալ: Տափով կարագ, պահածոյ ժամպոն եւ խոզի միս, հաւկիթի եւ կաթի փոշի ու շաքար: Ամէնքն ալ կ'ապրէին շարունակական վախի մը մէջ թէ գուցէ այն դիւրաբեկ կապը որ քաղաքը կը կցէր երկրի մնացեալ մասին կրնար ամէն վայրկեան խզուիլ:

Եւ սակայն դիմացաւ ան, շնորհիւ հողային նեղ ճամբու մը որ շուտով կոչուեցաւ «մահուան նրբանցք», որովհետեւ կը գտնուէր գերման թնդանօթներէն հազիւ 450 մեթր հեռու: Փետրուարին 76 կառախումբեր միայն կրցան անցնիլ հոնկէ, Մարտին ալ գրեթէ նոյնքան: Թշնամի ռումբերը անդադար կը քանդէին ճամբաները: Տասնըմէկ ամսուան մէջ այդ գիծը 1200 անգամ խզուեցաւ: Եւ սակայն, հակառակ այս բոլորին 1943ին 4·500·000 թոն ապրանք եկաւ Լենինկրատ երկաթուղիի ճամբով:

Գերմանները կը շարունակէին նեղել քաղաքը: Յուլիսի վերջերը եւ Օգոստոսին պատահեցան պատերազմի ամբողջ տեւողութեան ամէնէն սարսափելի ռմբակոծումները:

Հարուածները այնքան սաստիկ էին որ Ֆինլանտիոյ կայարանին հրապարակը ստացաւ «մահուան հովիտ» անունը: Փողոցներուն մէկ կամ միւս կողմը կը տեսնուէին ցուցատախտակներ, որոնց վրայ կարելի էր կարդալ հետեւեալ ազդարարութիւնը. «Քաղաքացիներ, ռմբակոծումներու ժամանակ ճամբուն այս կողմը աւելի վտանգաւոր է»: Գերմանները այնքան ճշգրիտ կերպով կ'ուղղէին իրենց հրետանիին կրակը, որ կը թուէր թէ գաղտնի գործակալներ կը ղրկէին ճշգելու համար կարեւոր կէտերը:

Խորհրդային երկրորդ մեծ ու վճռական յարձակումը սկսաւ 1944ին:

Լենինկրատի վերին հրամանատարութիւնը գիտած էր որ ձմեռը Ռուսերուն կուտար բնական գերակշռութիւն մը Գերմաններուն վրայ: Զօրավար Լէոնիտ Կովորով, հրետանիի մասնագէտ, որ այդ ճակատին հրամանատարն էր, մեծ թիւով մարտկոցներ հաւաքած էր հոն: 65 վայրկեաններու մէջ անոնք գերման դիրքերուն վրայ թափեցին 104·000 նետըմկէցներ: Պալթիկի նաւատորմին հրետանին ու Քրոնշթատի մարտկոցները մասնակից եղան այս շարժումին:

Ամբողջ քաղաքը տեղեակ էր անցած դարձածէն: Մթնոլորտը կը դղրդար թնդանօթներու եւ ռումբերու ժխորէն: Երեք տարիէ ի վեր քաղաքին մէջ ամէն ոք կը սպասէր այդ օրուան, երբ երկիրը պիտի դողար եւ երկինքը պիտի մռնչէր:

Տասնըհինգ օրեր ամբողջ կատաղի կռիւ մը մղուեցաւ: Վերջապէս Յունուար 27ի առաւօտուն ծովային հրամանատարութեան աշտարակին վրայէն, Սէն թ'Իսաաք մայր եկեղեցւոյ գմբէթէն եւ պալատի լայնածաւալ հրապարակին վրայի ոսկեզօծ գմբէթներէն կարմիր, ճերմակ եւ կապոյտ հրթիռներու անձրեւ մը դժոխային աղմուկի մը մէջ պայթեցաւ:

Հրետանիի 324 բոյներ, բոլորը մէկ կը ծանուցանէին թէ քաղաքը ազատագրուած էր: Լենինկրատի պաշարումը, արդի ժամանակներու ամէնէն երկարը, վերջացած էր:

880 օրեր տեւած էր ան: Այս պաշարումին եղերերգական հաշուեկշիռը գրեթէ նախընթաց չունի մարդկութեան պատմութեան մէջ: 716·000 հոգի անպատըսպար մնացած, 526 դպրոց կամ մանկանոցներ քանդուած էին, քանդուած էին նաեւ գիտական 21 ուսումնարաններ, 101 թանգարաններ եւ ուրիշ հասարակաց շէնքեր, բուսաբանութեան եւ կենդանաբանութեան ուսումնարանները, 840 գործատուներ, 71 կամուրջներ: Վնասներուն ընդհանուր գումարը գնահատուեցաւ 45 միլիառ րուպլի:

Մեռնողներու թիւը ճշգրիտ կերպով երբեք յայտնի պիտի չըլլայ: Պաշտօնական հաշուով մեռած էր 632·253 հոգի: Այսօր կ'ընդունուի որ այդ գումարին վրայ պէտք է աւելցնել դեռ քանի մը հարիւր հազար: Հրատարակուած վիճակագրութեան մէջ տեղ չէ տրուած զինուորական կորուստներուն: Արդէն քաղաքական կամ ռազմագիտական պատճառներով խորհրդային կառավարութիւնը բացէ ի բաց պակաս ցոյց տուած էր քաղաքացի թէ զինուորական մարդկային կորուստները:

ՀԵՐԻՍԸՆ ՍԱԼԶՊԸՐԻ

(34 – Շար.)

ԹԱՏՐՈՆ

ՍՔԱՓԷՆԻ ՉԱՐԱՃՃԻ ՀՆԱՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—0—

ԼԻՈՆ.— Շատոնց է որ մեզի տրուած չէր թատերական ներկայացումի մը հանդիսատես ըլլալ այնքա՛ն յաջող եւ այնքա՛ն հոգեպարար որքան Մոլիէրի «Սքափէնի չարաճճի հնարամտութիւններ»ու կատակերգութիւնը զոր մեզի հրամցուց Սէն Շամոնի «Հայ Հասարակութիւն» երիտասարդ. միութեան թատերախումբը, Մարտ 25ին, Լիոնի «Սիկալ» թատրոնին մէջ:

Խորապէս տպաւորուած այդ սքանչելի բեմադրութենէն, կ'ուզեմ այս սիւնակներուն մէջ բերել տեղական թղթակցութենէ մը աւելի իմ անձնական հիացումիս արտայայտութիւնը:

Արդարեւ, տարիներէ ի վեր զրկուած հայկական հանդէսներէ, դառնութեամբ կը յիշենք երբեմնի իրարու յաջորդող յաճախակի ձեռնարկները, որոնք խանդավառութեամբ կը լեցնէին մեր հոգիները ու կենսունակութիւն կը ստեղծէին իւրաքանչիւր գաղութներու մէջ, բայց դժբախտաբար մեր վաստակաւոր դերասաններու եւ անոնց արժանի աշակերտներու անհետացումով, հայ բեմը սկսաւ չքանալ ու հետզհետէ անէութեան մատնուիլ, աւելցնելով ներկայ ժամանակներու համատարած թմրութիւնն ու կարգ մը մարդոց անտարբերութիւնը հայկական ձեռնարկներու նկատմամբ, չուտով կ'մոռնենք այս տխուր անկումին պատճառները:

Հայ թատրոնը այս աղօտ վիճակին հասնելէ առաջ ունեցաւ սակայն իր փայլուն շրջանը նոյնիսկ գաղթաշխարհի մէջ, ուր սկզբնական շրջաններուն հոյլ մը ազգանուէր եւ տաղանդաւոր դերասաններ ինչպէս Տրդատ Նշանեան, Մարութեան, Վահրամ Փափազեան, Գրիգոր Վահան, Ա. Գմբէթեան եւայլն, շարունակեցին երբեմնի հայ բեմի քաջ արուեստագէտներու՝ Ստեփան Էքշեանի, Մարտիրոս Մընակեանի, Պետրոս Ադամեանի, Թովմաս Ֆասուլաճեանի, Դաւիթ Թրեանցի, Աբրահամ Փափազեանի, եւայլն ժառանգած գործը. եւ այն ատենները մենք ամբողջովին ուրախ էինք հայկական շունչով հաղորդուելու, որովհետեւ թատրոնը կը նկատուէր մեր բարոյական գըլխաւոր ազդակներէն մին ու այդ հոգիով կը մօտենայինք անոր որպէս անհրաժեշտ միջոց սրտի ու մտքի կազդուրիչ դաստիարակութիւն, ուր կ'արթննար նաեւ մեր ազգային սէրն ու գիտակցութիւնը գրական անդաստանին մէջ:

Թատերական հսկայ գործեր են ձգած մեր հայրերը եւ անոնց հետապնդած գըլխաւոր նպատակը եղած է, գրականէն աւելի հայրենասիրական, եւ անոնցմով ոչ միայն սերտուած են Հայուն իր անցեալի յիշատակները, լուսապայծառ դէմքերը եւ կրօնքի ու հայրենիքի պաշտպան հերոսները, ոչ միայն խանդավառուած են Հայերը գաղափարական Հայաստանի մը տեսլականով, այլեւ ձգտած են համամարդկային զգացումներու, անձնազոհութեան ու հաւատարմութեան տիպարներ հանելու բեմին վրայ ընդհանուր պատմութենէն առնուած դէմքերու պատկերացումով:

Եթէ մեր թատերագիրներու այս գնահատելի վաստակը, մեր ազգային ողբերգութիւններու այնքան հարազատ բեմադրութիւնը, որքան ալ ձեւով կամ նիւթով դասական կնիք կը կրէին անոնք, խոր հետաքրքրութեամբ ու յափշտակութեամբ կը հետեւէին թատերասէր ժողովուրդին կողմէ, բայց ընդհանրապէս կատակերգութիւնները որ աւելի իրական շունչ ունէին անտարակոյս եւ աւելի մօտ ապրուած կեանքին ուր ի յայտ կուգար մեր ժողովրդական բարքերու խոշորութիւնը, դծծութիւնները, տիրացուներու, վարժապետներու, վաճառականներու ծիծաղելի թերութիւնները որ կը ցուցադրուէին սրամիտ ու զուարթ շեշտով մը, իրականին մէջ, աւելի ժողովրդականութիւն շահած էին հասարակութեան մօտ:

Ուրեմն մեր այս թատրոնի ծարաւը յագեցնելու համար է որ հաճոյքը ունեցանք Մոլիէրի «Սքափէնի չարաճճի հնարամտութիւններ»ու կատակերգութեան ներկայ ըլլալու: Կը խոստովանիմ, որ հակառակ յայտագրին ճոխ բովանդակութեան ու դերակատարներուն անժխտելի ձեռնհասութեան, տատամսոտ գրաւեցի տեղս ու սպասեցի անոնց յանդուգն ներկայացման: Բարեբախտաբար շուտով փարատեցան կասկածներս առաջին պատկերին իսկ երբ բեմ եկան Ջաւէն Հէլվաճեան եւ Ալպէր Այանեան, առաջինը Օքթաւի յուսահատ եւ սրտաբեկ սիրահարի դերին մէջ, իսկ Սիլվէսթրը իր բանիմաց խորհրդատու ծառային: Շատ սքանչելի եւ յաջող խաղարկութիւն մը ցոյց տուին Պ. Պ. Ալեքս Տավլասեան, Կապի Թոքաթլեան, Վարդեվառ Ադըլեան, Ժան Գրիգորեան, Տիկին Ովսաննա Այանեան եւ Օր. Մակի Պօյաճեան: Բոլորն ալ իրենց դերին քաջ գիտակցութեամբ մարմնացուցին կատարելապէս ծանրաբարոյ Արկանթը, խելակորոյս Ժէրոնթը, վշտահար Լէանտրը, պարզամիտ Զէրպինէթը եւ քնքոյշ Իասէնթը: Բայց ամէնէն գրաւիչը եւ հոյակապը կրնանք ըսել անվարան, Պր. Յակոբ Յովհաննէսեանի յայտնաբերած տաղանդը եղաւ, երբ ան վարպետ խաղարկութեամբ եւ անթերի մեկնաբանութեամբ կատարեց Սքափէնի դժուարին դերը, արժանանալով բոլորին հիացումին եւ անվերջ ծափահարութիւններուն:

Պր. Յ. Յովհաննէսեան խոստմնալից երիտասարդ մը, ինչպէս նաեւ նորափթիթ այս ամբողջ խումբը որ արժանի է մեծամեծ գնահատանքներու, կոչուած է անտարակոյս աւելի բարձր դիրքեր գրաւելու մեր ապագայ թատերական կեանքին մէջ:

Ինծի համար սակայն ի տես այս կոռոլի երիտասարդներուն դերասանական բարձր յատկութիւններէն աւելի, ամէնէն մխիթարականը եւ յուսադրիչը եղաւ անոնց անսխալ եւ սահուն հայերէնը, որու հետեւեցայ սքանչացած ամբողջ ներկայացումի ընթացքին:

Այս յաջողութիւնը, անշուշտ, յառաջ եկած է ի գին անխոնջ եւ յարատեւ ջանքերու բայց մանաւանդ նորահաս սերունդի մը անվհատ կամքին, որ կը ձգտի լաւագոյնս տալու ու ինծի պէս թերահաւատներու կասկածները փարատելու:

Ուստի խանդաղատանքով պարտինք քաջալերել զանոնք ու մաղթել որ աւելի յաճախ հանդէս գայ Սէն Շամոնի այս նորակազմ թատերախումբը, որ վստահաբար կոչուած է ժողովրդական մեծ ընդունելութիւն ստանալու:

Լիայոյս ենք որ մեր այս ցանկութիւնը արձագանգ պիտի գտնէ իր անուանը պէս քաղցրահամբոյր Պր. Մանուէլ Հէլվաճեանի մօտ, որ անշուշտ յուշարարէ մը աւելի, գլխաւոր սիւնն է այս խումբին, որուն նուիրուած է ամբողջովին: Այս բարեպատեհ առիթով կը յայտնենք իրեն մեր սրտագին շնորհակալութիւններն ու խոր երախտագիտութեան զգացումը:

Նոյն յայտագրին երկրորդ բաժնին մէջ տեսանք անգամ մը եւս երբեմնի Լիոնի հայ բեմերու սիրուած դերասանները՝ Պ. Պ. Թրագոշ եւ Ժիւտէքս, որոնք երկար տարիներու խուսափումէ յետոյ, ուզած էին վերջին անգամ Յ. Պարոնեանի հարիւրամեակի առիթով, հայ մեծանուն երգիծաբանին յիշատակը յարգել, ներկայացնելով «Սէրն ու Գահը» երգախառն թատերգութիւնը:

Ցուցիչ էր այս երկու ալեհեր ու կորաքամակ վարպետներուն երեւումը, որոնք ակներեւ է, չէին կրնար բաժնուիլ իրենց այնքան սիրած արուեստէն, բայց ցաւելով պարտինք ըսել որ երկու յայտագիր նոյն օրուան մէջ գուցէ պատճառ եղան ամկալից շշուկներու եւ անտեղի քրքիջներու որոնք ազդեցին հաւանաբար բոլոր մասնակցող մատղաշ դերակատարներուն, որ աւելի արժանի էին սակայն գուրգուրանքի եւ քաջալերանքի:

Ահա սակայն նոր շարժում մը եւ առաջին քայլը մեր թատերական ներկայ իրականութեան մէջ որ մեզ նորանոր յոյսերու կը մղէ ու ապագայի փայլուն հեռանկարներով մեր հոգիները կը լիացնէ:

Պ. ԳԱՊԱԳՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՁԵԿՈՅՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

—0—

Հաճոյքով կը ծանուցանենք որ Կեդր. Վարչ. Ժողովի որոշումով յառաջիկայ Յունիս 1, 2, 3, Ուրբաթ, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերուն Փարիզի մէջ պիտի գումարուի Հ. Բ. Ը. Միութեան Դ. Համաշխարհային Պատգամաւորական Խորհրդակցական ժողովը:

Գործադրելով Հիմնական Կանոնագրի տրամադրութիւնը, որ կը պահանջէ երեք տարին անգամ մը խորհրդակցական համաժողով գումարել Միութեան կեդրոնատեղիէն տարբեր վայրի մը մէջ, Կեդր. Վարչ. Ժողովը վստահ է թէ կ'առնէ կազմակերպութեան առաւել յառաջդիմութեան եւ ամրապնդումին սատարելու կոչուած կարեւոր քայլ մը:

Համաժողովին պիտի ատենապետէ նախագահ Պ. Ա. Մանուկեան: Պիտի մասնակցին Կեդր. Վարչ. Ժողովի անդամներ, Միութեան աւելի քան քառասուն երկիրներու յանձնաժողովներու եւ մասնաժողովներու ներկայացուցիչներ: Իւրաքանչիւր երկիր պիտի ունենայ մէկէն հինգ պատգամաւոր ըստ տեղւոյն մասնաճիւղերուն եւ անդամակցութեան թիւին: Ակնկալելի է որ զանազան շրջաններէ ոչ-պատգամաւոր անդամներ եւս իրենց մասնակցութիւնը բերեն:

Համաժողովը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի Փէ. Էլ. Էմ. ՍԷՆ-Ժաք նորակառոյց պանդոկին մէջ: Անոր եւ թէ առընչակից ձեռնարկներու, հանդիսութեանց, այցելութեանց եւ հիւրամեծարութեան պարտականութիւնը ստանձնած է Ֆրանսայի Պատ. Շրջ. Յանձնաժողովը ատենապետութեամբ Պ. Նուրհան Ֆրէնկեանի: Յայտագիրը պիտի հրատարակուի յետագային:

ԴԻՒԱՆ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ ԺՈՂՈՎԻ

Նիւ Եորք, Ապրիլ 6, 1973

ԺՊԻՏՆԵՐ

— Անունդ ի՞նչ է նայիմ, տղաս:
— Ջիտեմ, միսիւ:
— Ի՞նչպէս թէ չիտես, հայրիկդ քեզի կանչած ատենը ի՞նչ կ'ըսէ:
— Ապուշ կ'ըսէ:

×

— Մայրիկ, դուն սափրի՞չ ես:
— Ոչ, տղաս, ինչո՞ւ այս հարցումը:
— Հապա ինչո՞ւ հայրիկը ամէն անգամ քեզի կ'ըսէ որ կ'ածիլես կոր...:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (161)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

Լիսիէն Լապրու սեղմեց գործատէրին երկարած ձեռքը ու դուրս ելաւ: Փօլ Հարման իր կառքը նստելով հրամայեց.

— Պաթինեօլ... Ավընիւ տը Քլիշի: Փողոցին մուտքին վրայ պիտի կենաք...:

Ժաք Կարօ իր մատնանշած տեղը կառքէն վար իջաւ: Կառապանին հրամայեց որ իրեն սպասէ ու հետիոտն յառաջացաւ մինչեւ Օվիտի տուած հասցէն: Հոն ինքզինքը գտաւ պատի մը առջեւ, որուն մէջ դուռ մը բացուած էր: Այդ պատին ետին կը նշմարուէր տանիքը տաղաւարի մը, որ ծառերով շրջապատուած էր: Փօլ Հարման հնչեցուց զանգակը: Քանի մը երկվայրկեաններ սահեցան: Օվիտ Սոլիվօ երեւան եկաւ, նոր ածիլուած, գլուխը գլխարկ դրած, խնամքով հագուած, լաւ կօշիկներով ու ձեռնոցներով: Դուրս ելլելու վրայ էր: Այցելուն ճանչնալուն պէս՝ բացագանչութիւն մը արձակեց:

— Դո՛ւն, զարմիկ, հո՛ս, ըսաւ Օվիտ: Բախտ մըն է աս: Հինգ վայրկեան ետքը հոս պիտի չգտնէիր զիս:

— Կարեւո՞ր գործի մը համար դուրս պիտի ելլէիր:

— Ոչ: Ծառուղիներուն վրայ պիտի թափառէի մինչեւ ճաշի ատեն:

— Ուրեմն հոս կեցիր, որպէսզի տեսնուինք:

— Քու տրամադրութեանդ տակ կը գտնուիմ, զարմիկ:

Օվիտ այս խօսքը ըրած պահուն Փօլ Հարմանի դէմքը ուսումնասիրած էր: Մռայլ դէմք մը ունէր ան: Ուստի Սոլիվօ եզրակացուց թէ այդ այցելութիւնը լուրջ շարժառիթ մը ունէր:

— Անհաճոյ խնդիր մը կա՞յ... հարցուց Օվիտ մեղմաձայն:

— Սենեակդ երթանք. հոն ամէն բան պիտի ըսեմ:

Օվիտ իր նախկին գործատէրը անցուց պարտէզէ մը, տաղաւարին դուռը բացաւ, անոր առջեւ ու նեղ սենեակ մը մտցուց, որ պարզ այլ կոկիկ կերպով կահաւորուած ու մաքուր պահուած էր:

— Զարմիկ, կը տեսնե՞ս, իմ եկամուտներովս, կամ աւելի ճիշդը՝ եկամուտներովդ ապրուելէս ի վեր, կարգ կանոնի կը հետեւիմ, ըսաւ Սոլիվօ ծիծաղելով: Տնտեսին մը սենեկապանի գործ կը տեսնէ: Չեմ կրնար պերճանքի կեանք մը վարել, սակայն կարասիները գեղեցիկ են: Դուն ի՞նչ կարծիք ունիս:

— Լաւ տեղաւորուեր ես, բայց խնդիրը ատոր վրայ չի դառնար, պատասխանեց Փօլ Հարման: Իմ այցելութեանս շարժառիթը կարեւոր է: Տեսնուինք...: Միասին պիտի ճաշենք: Այսօր կ'ընդունիմ քանի մը օր առաջ ըրած հրաւէրդ:

— Չե՞նք կրնար խօսակցիլ ճաշած ատեննիս:

— Ոչ:

— Օ՛, օ՛հ... մեր տեսակցութիւնը գոնփա՞կ պիտի ըլլայ: Ուրեմն ծանրակշիռ խնդիր է:

— Դուն պիտի կրնաս դատել:

Փօլ Հարման ձեռքը ճակտին տարաւ ու սկսաւ խօսիլ, առանց նստելու Օվիտի կողմէ ցոյց տրուած աթոռը: Քուրպըվուա տուած այցելութեանդ ատեն յայտարարեցիր որ միշտ պատրաստ էիր ինծի ծառայելու, եթէ պէտք ունենայի:

— Նորէն կը յայտարարեմ. ինծի ըրած ընդունելութեանդ շնորհիւ ես կրցի շատ աւելի գնահատել քեզ քան ինչ որ չէի գնահատած մինչեւ այն ատեն: Դուն լաւ ընկերոջ մը պէս վարուեցար: Զակարկեցիր, շլոլոզեցիր զիս, ինչ որ հաճոյք պատճառեց ինծի: Հետեւաբար, քու տրամադրութեանդ տակ կը գտնուիմ, ու պատրաստ եմ քեզի ծառայութիւն մը մատուցանելու, եթէ երբեք իմ կարողութենէս վեր բան մը չէ:

— Պիտի ընե՞ս ամէն ինչ որ քեզի պիտի ըսեմ: Լաւ կը հասկնաս «ամէն» բառին արժէքը:

Օվիտ տարօրինակ արտայայտութիւն ունեցող նայուածքներ ուղղեց Փօլ Հարմանի:

— Այո, կը հասկնամ, պատասխանեց Օվիտ: «Ամէն» բառը կը նշանակէ թէ պարտիմ հնազանդիլ որեւէ հրամանի, եթէ նոյնիսկ հարկ ըլլայ պզտիկ աղուոր կրակ մը ձգել, ինչպէս ըրիր ատենօք: Աս չէ՞ ըսածդ:

— Ատկէ աւելի բան մը:

Սոլիվօ ապշութեան շարժուձեւ մը ըրաւ ու մրմնջեց.

— Կրո՛ղ, եթէ խնդիրը կրակի վրայ չի դառնար, ուրեմն արիւնի գործ է:

— Այդ պարագային՝ ի՞նչ պիտի պատասխանեց:

— Սովորութիւն չունիմ այդպիսի բան մը ընելու: Ես մեղմաբարոյ ու խաղաղ հակումներ ունեցող պարկեշտ երիտասարդ մըն եմ:

ԿՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Շէրէքճեան, զաւակներն ու թոռները, Պ. Յակոբ Բաղոսեան, Տէր եւ Տիկին Արթօ Բաղոսեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ–հօր եւ տատին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԲԱՂՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 11ին, Մոնմօրանսիի հանգստեան տունը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Ապրիլ 14) առաւօտ ժամը 8·45ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Խորէն Կարապետեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Ճէպէճեան, ինչպէս նաեւ Մարախոսեան, Սարգիսեան, Հայկազեան, Յակոբեան, Վարդանեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր, քրոջ, ազգականին՝

ԱԲԻԳԻԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

(ծնեալ Ճէպէճեան, Զէնկիլերցի)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 12ին, 86 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի Ապրիլ 16, ժամը 14ին Մոնմօրանսիի Սէն–Մարթէն եկեղեցին:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, 14 Ապրիլ, կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին Մշակոյթի Տան մէջ:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Աւագ շաբաթու արարողութիւնները տեղի պիտի ունենան ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի, նախագահութեամբ Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի:

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, յիշատակ տասն կուսանաց, երեկոյեան ժամը 16·30ին:

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, յիշատակ ընթրեաց տեառն մերոյ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, ոտնլուայ ժամը 16ին, խաւարում ժամը 19·30:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ճանիկեան 20 ֆր. կը նուիրեն Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանի ջեռուցման ֆոնտին Պ. Ս. Քարեանի քրոջ՝ Տիկին Թէրզեանի յիշատակին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տիկին Աստղիկ Ճանիկեան 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին

Յ. Ճ. Սիրունիի

յիշատակին:

ԱՊՐԻԼ 24Ի
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ

PALAIS DES CONGRES

Մասնակցութեամբ գաղութիս բոլոր կազմակերպութեանց

Կը խօսին

JACQUES MADAULE

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

Ժ. ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ

Պ. ԿԻՒԼՊԱՍԵԱՆ

ԺԱՄԸ 20ԻՆ, ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ (Փրատօ) Ապրիլեան նորակառոյց Յուշարձանին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

հովանաւորութեամբ Լիոնի հայ երեք յարանուանութեանց

կազմակերպութեամբ Լիոն–Տէսինի Միացեալ Յանձնախումբի

23 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ Լիոնի եւ Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ

ժամը 15·30ին, Նահատակաց Յուշարձանի վրայ ծաղկեպսակի զետեղում, Տէսինի Փլաս տը լա Լիպէրասիոն

24 Ապրիլ, Երեքշաբթի ժամը 20·30ին, ոգեկոչման հանդիսութիւն, Լիոնի «Լա Միկալ» սրահին մէջ, 60 Ավընիւ տը Սաքս

Կը խօսին

Վեր. ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԻՍԼԵԱՆ (ֆրանսերէն

Գերապայծառ ՍԷԹԵԱՆ (Հայերէն)

Պ. Գ. ՏԷՐ–ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ (հայերէն)

Պր. Զ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի քոյր մասնաճիւղերուն

Կիրակի, Ապրիլ 15, ժամը 16·30ին

Սալոն Սփլանտիտ, 31 Պուլ. տ'Աթէն

նուիրուած ազգ. գործիչ

ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ծննդեան 125ամեակին

Հովանաւորութեամբ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսին.— ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ՎԱՆԻԿ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին եւ պարեր Վասպուրականի Երիտասարդաց կողմէ

Խօսնակ՝ ՕՐ. Ա. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Կիրակի, Ապրիլ 15ին առաւօտեան ժամը 10·30ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն–Ժերոմի Հայոց եկեղեցին ի յիշատակ Մկրտիչ Փորթուգալեանի եւ Միութեան ողբացեալ անդամներուն:

×

Հանդէսէն ետք՝ Սփլանտիտի մէջ ընտանեկան հաւաքոյթ–ճաշ: Ճաշագին 25 Ֆր.: Արձանագրուիլ Պանտիկեան 66-17-46, Բաբայեան 66-01-21 եւ Նազարեան 48-57-70

ԻՍԻԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան պաշտօնական բացումը կը կատարուի Կիրակի, Ապրիլ 15, ժամը 15ին

45, Rue de la Défense, Issy-les-Moulineaux

Կը խօսի.— ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Տան Յանձնախումբը իր տրամադրութեան տակ չունենալով բոլոր հասցէները, կը խնդրէ անոնցմէ որ մասնաւոր հրաւէր չստացան, որ ներկայիս ընդունին իբրեւ հրաւէր

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵՔԶԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de la Perche, PARIS

Այս Կիրակի, Ծաղկազարդ, ձայնաւոր պատարագ ժամը 11ին:

ՏԷՍԻՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին:

Զատիկը Վիպական Գերմանիոյ մէջ

Սեւ Անտառ — Պատըն–Պատըն — Ալզաս Լոռ — Քոլմար

3 ՕՐ, ԱՊՐԻԼ 21էն 23

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ առտու: Հաւաքուիլ ժամը 7·30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս արձարանին առջեւ եւ 8ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվիէօր, մեկնում ժամը 8·15ին դէպի Գերմանիա Սեդան, Վիթրի, Սէն–Տիզիէ, Թուլ, Նանսի, Սարպուրկ, Սավերն, Սթրազպուրկ, շարունակութիւն Քեհլէն, մուտք Գերմանիա: Տեղաւորում պանդոկը, այցելութիւն քաղաքին, երեկոյեան ճաշ պանդոկը եւ պըտոյտ Պատըն–Պատըն:

Կիրակի, մեկնում դէպի Օֆընպուրկ Իլ, ճաշ ճամբու ընթացքին, հրաշալի տեսարաններ, վերադարձ, իրիկուան ճաշ պանդոկը:

Երկուշաբթի, մեկնում դէպի Ֆրանսա Քոլմարի ճամբով, Ժերարտմէր, Քոնթրէքսէվիլ, ճաշ՝ Էփինալ, շարունակութիւն եւ ժամանում՝ Քոլմպէ տը Կոլի յուշարձանին:

Մասնակցութիւն 215 ֆր., բոլոր ծախքերը մէջը, բացի խմիչքէն:

Կանխավճար 75 ֆր., մնացեալը՝ Ապրիլ 16ին:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux

Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ԾԱՆՕԹ.— Ի մօտոյ՝ մանրամասնութիւններ վերտէօնի ուխտագնացութեան համար:

LA GENERALE ELECTRIQUE

M. Gérard DERDERIAN

108, Bld. Galliéni

92130 Issy-les-Moulineaux

ALLO : 644-22-92

Ouvert lundi après-midi

•

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԷԼԵՔԹՐՕ–ՄԵՆԱԺԷ

ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԷՐ

ԿԱՃԷՏ

Ամուսնական Նուէրի Ցանկ

Նուէր հարսին, ցանկին 5%ի արժէքով

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՃԱՇ

կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ,

Մայիս 12, ժամը 20ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի սրահը:

Գեղարուեստական բաժին

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Պարախումբ ՆԱՅԻՐԻ

Ճաշագին 35 ֆրանք

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՃԱՇ

կազմակերպուած

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

կողմէ ի նպաստ օդափոխութեան կայանին

6 Մայիս Կիրակի ժամը 13ին

եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած խնամուած ճաշեր

Տեղի պիտի ունենան պարեր՝ Նոր Սերնդականներու եւ դպրոցի փոքրիկներուն կողմէ

Հաճելի անակնկալներ

Հայկական զուարթ մթնոլորտ

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ֆր.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Վալանսի քաղաքապետարանի թատրոնը, Չորեքշաբթի երեկոյ Մայիս 30:

×

Պանեօ – Քաշանի հայկական դպրոցի հանդէսը 3 Յունիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, քաղաքապետութեան Շառլ Միշէլ սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկ. Հոփփիմէ Պալըգճեանի:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԻՐԱԿԻ
15
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
15 AVRIL
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2733

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.692

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — No 12.692

ՊԷՀԱԼԷՏՏԻՆԻ

ՀԵՏՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ,..

(էջ մը Շիրակեանի յուշերէն)

———o———

... ԱՊՐԻԼ 12.— Ո՞վ կրնար նախատեսել որ հինգ օր վերջ դժոխք դրկած պիտի ըլլայինք Իթթիհատի այդ երկու աքիսները Հրէշները: Աւագ Շաբաթն էր: Ճիշդ եօթը տարի առաջ այս օրերուն Իթթիհատական Հրոսախումբը գործած էր Դարուն մեծագոյն Ոճիրը, հաւաքելով եւ Անատոլուի սպանդանոցները տանելով Հայ ժողովուրդի մտաւորական ընտրանին, ազգային գործիչներ ու հերոսներ: Եւ անլուր դաժանութեամբ բնաջնջած էր մեր դարաւոր Ս. Հայրենիքին հարազատ զաւակները, մէկ միլիոնէ աւելի քրիստոնեայ, բարեպաշտ, աշխատասէր եւ անմեղ Հայը: Եւ մեր հարազատներուն մահավճիռը ստորագրող ու անձամբ ալ գործադրող մարդակեր ճիւաղները հոս էին, մեր աչքին տակ՝ ազատօրէն կը շրջէին, հեղնելով նոյնիսկ Եւրոպայի քրիստոնեայ Պետութիւններն ու ազգերը եւ անձնատուր էին վայելքներու առանց զոյգն խղճահարութեան եւ ամօթի: Ի՞նչպէս կարելի էր ձեռնածալ մնալ եւ անտարբեր ու հանդիստ մը վայելել:

Արամին հետ նստած էինք տխուր, այլ վճռական. մէկ մէկ քնեաք ապալրած էինք, երբ Հրաչը եկաւ ու յայտնեց թէ Ճեմալ փաշան հասած է իր Թիկնապահին հետ: Եւ իջեւանած է Կրիւնվալտ, Ճեմալ փաշային տունը: Հրաչը մատնանշած էր այդ տունը եւ ես արդէն ծանօթ էի անոր. անգամ մը Շահանին հետ գացած, բայց չէինք մօտեցած, պարտէզին պատճառով: Ենկլլիշ Քաֆէին մէջ գտանք Շահանը եւ մեկնեցանք ու հոն բաւական սպասելէ վերջ տեսանք Ճեմալ Ազմին, մեզի համար երկու անծանօթ Թուրքերու հետ, ծրարիկ մը ձեռքին մէջ: Ալ էր, նոր ժամանած ընկեր մը դիմաւորելու համար, ինչպէս կը բացատրէր Հրաչը, որ լաւատեղեակ էր Թուրքերու սովորութիւններուն: Անցաւ գնաց եւ մենք վերադարձանք: Այլեւս ամէն առաւօտ Ուլանտշթրասէի անկիւնի 176 թիւ սրճարանը սպասելու պարտականութիւնը առած էի վրաս: Անցուդարձերն ու ճամբաները հսկողութեան տակ առած էի եւ կէսօրներէ վերջն ալ Արամը կուգար ու ինծի կ'ընկերանար:

Այս առթիւ է որ Արամին հետաքրքրութեան գոհացում տալու համար, կը խօսէի Իթթիհատի ջոջերուն եւ մասնաւորաբար Պէհաէտտին Շաքիրի եւ Ճեմալ Ազմիի, Մուամմէրի, Պետրիի եւ չարաչուք ու տխրահռչակ Գրամը Սեասիի հայադէտ անօրէն Րեշատի մասին: Այս վերջինն էր որ մեր բոլոր մտաւորական ու յեղափոխական գործիչները հարցաքննած էր, յաճախ հայերէն խօսելով: Իսկ միւսնե — րուն դաժանութիւնը չափ ու սահման չէր ճանչցած: Հանրակառքի պաշտօնեայ եղած շրջանիս, անոնցմէ շատերուն հանդիպած էի Պայազիտի հրապարակին կամ Պատերազմական նախարարութեան չէն — քին մօտ:

ՋՍՒՐԵԼՈՒ ՊԷՍ

Տարտամ ջուրերու վրայ զգուող քարթիչներ եւ իրիկնամուտ
Երբ առագաստները արցունքներ են
Հեռաւոր, յիշատակի ալիքներով ծեծուած աչքերու վրայ:

Եթէ լաւ կարենայիր եւ դո՛ւն, պիտի կանչէիր,
Թէ պարպուած ես ու միակ՝ խեփորին պէս,
Երբ ամէն ինչ ունեցար եւ ամէն ինչ կորսնցուցիր:

Ջնջրելու պէս սիրեցիր:

Ծովախորշին պէս բռնեցիր ջուրը տանի ինչ որ բերաւ, —
Հեռացողին ճամբան բարի — բայց օր մըն ալ ոչ ոք եկաւ:
Եկաւ գիշեր ու լռութիւն:

Եւ աստղերը եկան պայծառ — եւ աստղերը վկայ կանչած
— Որովհետեւ լաւ չկրցար — դուն երդուրընցար,
Այնպէս խանդոտ, որ իբրեւ թէ նո՛ր սիրէիր՝
Զինք չմոռնալ յաւիտեանս յաւիտենից:

×

Ջնջրելու պէս սիրեցիր.—
Լաւազոյն էր այդպէս զուգէ.
Այդպէս ծփուն ու անորոշ
Սիրոյդ պէս է ծովը եւս:

Ամէն ալիք՝ վերանորոգ
Սիրոյ ցայտում ու բեկբեկում.
Ամէն ալիք՝ դարձեալ մեկնում:
— Ողջո՛յն մաքուր հեռուներուն:

Ինչ որ գնաց՝ լաւագոյնն էր,
Լոյսով ուռած առագաստ:
Ինչ որ մնաց՝ պարպուած էր,
Խեփոր՝ ծովէն յիշատակ:

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմինէն ստացանք հետեւեալ հեռագիրը.—

«Խոր ցաւով կը գուժենք ազգ. մեծարժէք եղբօր՝ Արշաւիր Շիրակեանի մահը»:

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՕ

×

Սողոմոն Թեհլիրեան, Միսաք Թորլաքեան, Արշաւիր Շիրակեան: Այս երեք անունները աւելի քան որեւէ անուն նուիրական դարձած են ամէն մէկ Հայու համար: Առաջին երկուքը արդէն «ոչ եւս են», կը մնար երրորդը՝ Արշաւիրը:

Ու ահա, նոր «ոչ եւս է» մը, որ կ'աւելնայ:

Արշաւիր Շիրակեան կը մեռնի Ապրիլեան այս օրերուն, երբ համայն Հայութիւնը կը պատրաստուի ոգեկոչելու իր նահատակները:

Ծնած դարուս հետ, մեծցած Պոլսոյ մէջ, կանուխէն մտած զաշնակցական շարքերը, Արշաւիր Շիրակեան պիտի անմահանար 21 տարեկանին իսկ, երբ Հոմէն Պերլին, յաջորդաբար պիտի սպաննէր հայ ժողովուրդի դահիճները՝ Սայիտ Հալիմ փաշան (Հռոմ, 1921 Դեկտ. 5), ապա Պէհաէտտին Շաքիրը ու Ճէմալ Ազմին (Արամ Երկանեանի հետ, Ապրիլ 1922):

Շիրակեան «մաքրած» է նաեւ հայ դաւաճաններ, որոնք հայ մտաւորականներ մատնած էին ինչպէս՝ Վահէ Իհսան, եւայլն:

×

Արշաւիր Շիրակեան վերջնապէս հաստատուած էր Նիւ Եորք եւ վերջերս միայն քաշուած իր գործէն, առողջական պատճառներով:

Անցեալ տարի փափաք մը ունեցած էր: Արդար ու բնական՝ հայրենիք այցելել ու պարմանքով եւ անհուն ցաւով կը հաղորդէր մեզի թէ Հայաստանի մուտքի վիզան մերժուած էր իրեն: Սթալիններէ ու Բերիաներէ ետքն ալ Երեւանի կը վճռակուէր մերժել վիզա տալ այն Հայուն, որ իր ժողովուրդին վրէժը լուծած էր ու իր կեանքի վերջալոյսին, ուզած էր Հայաստանի հողին վրայ ոտք դնել:

Արշաւիր Շիրակեան չտեսաւ Երեւանը: Մեռաւ Նիւ Եորքի մէջ, կարօտը սրտին:

1965ին լոյս կը տեսնէր իր հատորը՝ «Կտակն էր նահատակներուն», զոր մօտ օրէն կը սկսինք հրատարակել, Ապրիլեան այս օրերուն ի յիշատակ բոլոր նահատակներուն եւ նաեւ, այսօ՛ր, ի յիշատակ իրեն:

Ոչ եւս է Արշաւիր Շիրակեան: Անուն մը եւս կ'անհետի ողջերու աշխարհէն: Տափակ աւանդութիւն դարձած է այլեւս կրկնել, գրեթէ ամէն օր՝ «բայց յիշատակը կը մնայ»: Պարզ է յիշատակը կը մնայ: Բոլորին, Սողոմոնին, Միսաքին ու Արշաւիրին: Բայց կը մնայ նաեւ բացը, կը մնայ պարապը բոլոր Արշաւիրներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՂԵՌՆԱԳՈՐԾԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

———o———

Պաղեստինեան ահաբեկիչներ եղեռնագործ մը կատարած են Լիբանանի քաղաքային ամերիկեան հաստատութեանց դէմ, բայց ոչ մէկ զոհ կայ: Պաղեստինցիք դարնելով Ամերիկացիներուն անուղղակի կերպով է միայն որ Իսրայէլի դէմ փոխադարձութիւն ըրած կ'ըլլան անշուշտ: Բայց ծանօթ է որ Արաբներուն համար Ուաշինկթըն մեղսակից է միշտ Իսրայէլի:

Ուրբաթ օր Ֆրանսայի Հերթական Նախարարաց Խորհուրդէն ետք, ֆրանսական կառավարութեան բանբերը՝ նախարար Ժողէֆ Գոմիթի յայտնեց թէ ֆրանսական կառավարութիւնը շատ կը ցաւի Լիբանանի վերջին դէպքերուն առթիւ: Ծանօթ է որ Ֆրանսա որքան բծախնդիր է Լիբանանի գերիշխանութեան նկատմամբ եւ գիտէ որ բռնութիւնը միայն աւելի ծանրացնելու կրնայ դարձնել Միջինարեւելքի կացութիւնը: Ժողէֆ Գոմիթի աւելցուց թէ ֆրանսական կառավարութիւնը իր խոր համակրանքը կը յայտնէ Լիբանանի, այս առթիւ:

×

Եասըր Արաֆաթ Պաղեստինեան Ազատագրման Կազմակերպութեան Գործադիր Կոմիտէի նախագահը ամբաստանեց Լիբանանի Միացեալ Նահանգներու նախկին դեսպանը որ «վերէն հսկած» է Պէյրութի իսրայէլեան քոմանտոներու գործողութիւններուն: Արաֆաթ շեշտած է թէ «փոխադարձութիւնը սարսափելի պիտի ըլլայ, բան չեն կորսնցներ սպասելով»:

Միւս կողմէ Լիբանանի դատախազը եւ Պէյրութի ֆրանսական դեսպանը կը փորձեն միասնաբար ապատել ֆրանսացի ճաշարանապետը, զոր պաղեստինեան ուժերը բռնած են եւ կը պահեն: Ֆրանսացին Իվ Է Միշու ճաշարանին տէրն է եւ կը կարծուի թէ զոհն է ճամբուած պաշտօնեայի մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ՀԱՆՈՅ իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները բարձրացուցին դեսպանական աստիճանի:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Նահիմ Թալիի: Առեւտրական նախկին նախարար, նոր վարչապետին գլխաւոր պաշտօնն է համախմբման դահլիճ մը կազմել, որ ընտրութիւնները պատրաստէ: Թալու անկախ ծերակուտական է եւ չափաւոր նկատուած է:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ պաշարման վճռակի դահլիճը հաղորդած է տաջի օր որ 48 հոգի ձերբակալուած են, անդամ «Թուրք Ժողովրդական Ազատագրման Ճակատ»ի եւ «Բանուորներու եւ Գիւղացիներու Թուրք Յեղափոխական Կուսակցութեան»: Անցեալ Կիրակի նաեւ 11 «Ենովայի վկաներ» ձերբակալուած են:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ընկերութիւն մը առեւտրական համաձայնագիր մը կնքեց Խորհ. Միութեան հետ: Ընկերութիւնը ամերիկեան մեքենաներ պիտի ծախէ եւ զանոնք գործածելու կերպերը պիտի բացատրէ: Մեքենաները պարարտանիւթի մեծ գործատան մը համար են: Ամերիկա փոխարէնը պիտի ստանայ պոտաս Խ. Միութեան Առեւտուրի նախարարը յոյս յայտնեց թէ նոր համաձայնագիրներ կը կնքուին Մ. Նահանգներու եւ իրենց միջեւ:

ԿԻՊՐՈՍԻ Թուրք ղեկավարները որոշեցին արգիլել Արաբներու եւ Իսրայելացիներու այցելութիւնը Թրքական թաղեր եւ գիւղեր:

ՊՈՆՆԸ կը հաղորդէ, որ խօսակցութիւններ պիտի սկսին Փրակայի հետ՝ գերման եւ չեխ յարաբերութիւնները բարելաւելու համար:

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԱՆՀԵՏԱՑՄԱՆ ՀԱՐԻՒՐՔՍԱՆԸՀԻՆԳԱՄԵԱԿԸ

Հարիւր քսանըհինգ տարի առաջ 1848 Ապրիլ 2ին տունէն ելլելէ ետք խորհրդաւոր պայմաններու մէջ կ'անհետանար հայ գրականութեան փառքերէն եւ արեւելահայ աշխարհաբարի առջինեկ մշակներէն Խաչատուր Աբովեան՝ ԺԹ. դարու առաջին յիսնամեակի հայկական վերածնունդի նախակարապետը, որուն «Վէրք Հայաստանի կամ ողբ հայրենասիրի» պատմական գլուխ գործոցը մարտահրաւէր մըն է ցարական հոգեբանութեան թօթափումի եւ ապատանէնչ խիզախումներու, քաղաքական ինքնորոշ կեանքի եւ լեզուական – դաստիարակչական ազգայնացման, վկայագրութիւնը պարսկական տիրապետութեան տակ (1820ական թուականներուն) հեւացող Հայութեան կեանքին եւ որոնումը այն «չունչ»ին՝ որ մեզ ազդուլին «վեր պիտի կանգնացնէր քնից»:

×

Ծննդեան իր թուականին շուրջ տարակարծութիւններ կան ցարդ (1804, 1805, 1809): Նուիրագործուած է սակայն 1805ը: Վայրը՝ Քանաքեռ, որուն բարբառով գրի առած է նաեւ իր կոթողական գործը:

Տասը տարեկանին, հայրը զինք էջմիածին կը տանի «ազգին նուիրելու», իբրեւ ապագայ հոգեւորականի: Սակայն հազիւ հինգ տարի կը տոկայ վանական կեանքին: Մեսրոպ Թաղիադեանց կը վկայէ, թէ պատանի Աբովեանի հանդէպ կղլիր վերաբերում ցոյց կը տրուի այնտեղ: Քանի մը անգամ կը փորձէ փախչիլ, սակայն չի յաջողիր: 1823ին միայն ձեւը կը գտնէ ուղեւորելու Հաղբատ, ուրկէ կ'անցնի Թիֆլիս՝ ուսանելու համար Ներսիսեան ճեմարանի մէջ: 1826ին, ընթացաւարտ, կը ծրագրէ անցնիլ Վենետիկ, բայց չի յաջողիր: Կը վերադառնայ դարձեալ էջմիածին՝ իբրեւ քարտուղար եւ թարգման ծառայելու համար օրուան կաթողիկոս Կարբեցիի: Այս թուականին է, որ Դորբատի համալսարանի դասախօսներէն Ֆրիտրիխ Պարրոտ կուգայ Հայաստան, Արարատ գագաթը բարձրանալու նպատակով: Ռուսերէնի ծանօթ՝ Աբովեան թարգման կը նշանակուի անոր մօտ եւ միասին կը բարձրանան Մասիսի գագաթը, ուր ան կը խնդրէ Պարրոտի միջամտութիւնը, իբրեւ ուսանող մեկնելու խաթոնիա, Դորբատի համալսարանը:

Կաթողիկոսի ու իր ծնողքի ընդդիմութեան հակառակ, 1830 Սեպտեմբերին Աբովեան կը յաջողի համոզել զանոնք ու մեկնիլ Դորպատ՝ ուր կը հետեւի աստուածաբանութեան, պատմութեան, բնագիտութեան եւ աշխարհագրութեան: Կ'ուսումնասիրէ էսթոնացի ժողովուրդի կեանքը, կ'անցնի Ռիկա, ապա նաեւ մինչեւ Փեթերսպուրկ՝ ուր կը խորացնէ իր ուսումնառութիւնը:

Դարձին, էջմիածին է կրկին, իբրեւ ուսուցիչ: 1835–1836 տարիները կ'անցընէ հոն, իրեն հանդէպ կասկածանք եւ անբարեացակամութիւն գտնելով միշտ: 1837ին հարկադրաբար կը կոչուի պետական ծառայութեան: Իրեն կը յանձնուի Թիֆլիսի նահանգային – պետական վարժարանի տեսչութիւնը: Հմուտ էր նաեւ գերմաներէնի եւ մանկավարժական թէ դպրոցավարական իր եղանակները գերմանական էին: Յեղափոխաշունչ, ազատամիտ եւ լայնախոհ՝ իր դէմ կը գտնէ նեղմտութիւն ու թանձր պահպանողականութիւն: Բամբասանքն ու հալածանքը կը սկսին իրեն դէմ, եւ երբ 1839ին կ'ամուսնանայ Գերմանուհիի մը հետ (էմիլիա Լօզէ), խրտչումը շատ աւելի կը չեշտուի: 1843ին կուգայ Երեւան՝ ուր կը գտնէ նոյն վերապահութիւնը եւ չկամութիւնը իր անձին դէմ:

1845ին, Կարբեցիի վախճանումէն ետք, կը դիմէ Ներսէս Աշտարակեցի կաթողիկոսին, կրօնական ասպարէզը ընդգրկելու համար, սակայն կը մերժուի: 1848ի սկիզբը կ'արձակուի նաեւ իր վերջին պաշտօնէն եւ Ապրիլ 2ին տունէն մեկնելէ ետք՝ չի վերադառնար այլեւս ու կ'անհետի...:

Ընտանեկան պարագաներու համաձայն, «խոր տրտմութեան եւ թախիծի մէջ ապրած է» նախ քան իր ողբերգական կորուստը: Կ'ենթադրուի որ մելամաղձութեան բերումով անձնասպան եղած ըլլայ «խաւար վայրկեանի մը մէջ» (Ստեփանոս Նազարեանց): Ուրիշներ կը պնդեն, թէ ցարական իշխանութեան հալածանքին կամ Թուրքերու վրէժխնդրութեան զոհ է եղած: Իսկ Միքայէլ Նալբանդեանց տրամադիր է հաւատալու՝ որ Աշտարակեցիի մերժումը զայն մղած կրնայ ըլլալ ինքնասպանութեան:

Գրական իր վաստակին եւ գործերու էութեան պիտի անդրադառնանք առանձնապէս:

Մ. Թ.

ՊԱՐՍԻՑ ԾՈՑԸ

Պարսկաստանի վարչապետ Ապպաս Հովէյտայի կարծիքով պատերազմ մը կըրնայ ծագիլ Միջին Արեւելքի մէջ «որեւէ ատեն»: Միջին Արեւելք ըսելով ան այս պարագային կը հասկնայ Պարսից ծոցը, ուր բազմաթիւ երկիրներ քարիւղի հարուստ հանքեր կը շահագործեն: Այդ երկիրներն են՝ Պարսկաստան, Իրաք, Քուէյթ, Սէուտական Արաբիա եւ Արաբ Միացեալ Ամիրայութիւնները:

Պարսից ծոցի շրջագիծը քարիւղ արտադրող ամէնէն հարուստ վայրն է աշխարհի մէջ: Շրջանը աշխարհի քարիւղին 35 առ հարիւրը կը հայթայթէ եւ աշխարհի քարիւղի ծանօթ պաշարներուն 60 առ հարիւրը կը պարունակէ: Շրջանի Պետութիւնները կը փորձեն առաւելագոյն հողերն եւ ծովափը ձեռքի տակ ունենալ՝ աւելցնելու համար իրենց քարիւղի հարստութիւնը: Այս ձեւով սահմանային միջադէպեր կը ստեղծուին:

Դեռ վերջերս էր, որ սահմանային միջադէպ մը ստեղծուեցաւ Իրաքի եւ Քուէյթի միջեւ: Իսկ անկէ առաջ պարսիկ եւ իրաքցի զօրքեր իրարու վրայ կրակեցին:

Պարսկաստան արագ թափով կը զօրացնէ իր բանակը: Անոր այս տարուան զինուորական պիւտճէն մէկ միլիառ ութ հարիւր միլիոն տոլար է, որ անցեալ տարուանին համեմատութեամբ 47 առ հարիւր աւելի է: Իրաք եւ Սէուտական Արաբիա եւս կը զօրացնեն իրենց զինուորական ուժերը:

Պարսից ծոցի հարցը ստեղծուած է անոր աշխարհագրական դիրքին պատճառով: Միջազգային օրէնքով Պետութիւն մը իրաւունք ունի իր հողը նկատելու իր ծովափը մինչեւ 600 ոտք խորութիւն: Արդ, ծոցին ծովափները այնքան ծանծաղ են, որ գրեթէ ամբողջ շրջանը ցամաքամասին խումբ ու խարակը կը ներկայացնէ: Հիմա որ քարիւղահանքերն երթալով կը տարածուին եւ մինչեւ ծովափ կը հասնին, Պետութիւնները կը ձըգտին իրենց «հողը» նկատելու զայն: Սահմանները կը գծուին հեռաւոր կղզիներէն սկսեալ:

Կարգ մը բանակցութիւններ լուծած են վէճեր: Այնուհանդերձ ցարդ կարելի չէ եղած լուծել Պարսկաստանի եւ Քուէյթի ծովափի սահմանագիծի հարցը: Այս սահմանագիծին մէջ Իրաք եւս նեղ ծովափ մը ունի:

Պարսկաստան եւ Իրաք 876 մղոն երկարութեամբ հասարակաց սահման ունին: Սակայն վէճը Շաթ էլ Արաբի շուրջ կը դառնայ, հոն ուր Եփրատն ու Տիգրիսը իրարու կը միանան մէկ կողմէն եւ Իրանի Գարուն գետը կը թափի ծով: Երկու երկիրներն ալ տէր կ'ուզեն դառնալ ծովափին եւ մօտակայ ջուրերուն:

Հողային վէճեր ունին նաեւ Շարժաքի եւ Ում էլ Քայվէնի իշխանապետութիւնները, որոնք մաս կը կազմեն Արաբ Միացեալ Ամիրայութիւններուն:

Միւս կողմէ Իրաք կրկին կը փորձէ գրաւել Քուէյթի ծովային շրջանը, որ հարուստ է քարիւղահանքերով: Պաղտատ 1961ին փորձած էր իրեն կցել Քուէյթը, բայց Անգլիացիք արգելք հանդիսացած էին: Սակայն 1971էն ի վեր Անգլիացիք այլեւս հոն չեն, որով Քուէյթ իր քարիւղի հարստութեան հետեւանքով կրկին կռուախնձոր դարձած է Պարսկաստանի եւ Իրաքի միջեւ: Յիշեցնենք, որ Քուէյթի քարիւղի օրական արտադրութիւնն է երեք միլիոն տակառ:

Քաղաքական դիտերու կարծիքով ո՛չ Պարսկաստան եւ ոչ ալ Սէուտական Արաբիա թոյլ պիտի տան Քուէյթի գրաւումը Իրաքի կողմէ: Թեհրան կ'աշխատի փոխարինել Անգլիացիները, որոնք հեռանալով շրջանէն «պարապ» մը ստեղծած են: «Պարապ» չկայ, կ'ըսեն Պարսիկները: «Ի վիճակի ենք մեր հարցերը լուծել առանց դուրսի միջամտութեան»:

Իրաք կ'ուզէ տիրական ուժ մը դառնալ Պարսից ծոցին մէջ, սակայն չունի Պարսկաստանի տնտեսական ուժը: Եւ ոչ ալ անոր չափ բնակչութիւն: Այնուհանդերձ, Իրաք 15 տարուան բարեկամութեան համաձայնագիր մը կնքած է Խորհ. Միութեան հետ:

Անգլիացիք հեռանալէ առաջ շրջանէն Ամիրայութիւններու Դաշնակցութիւնը ստեղծեցին, որպէսզի անդորրութիւնը չխախտի: Անոր մաս կը կազմեն Շարժա, Ում էլ Քայվէն, Ապու Տըհապ, Աժման, Տուպայ, Ֆուճայրա եւ Ռաս էլ Խայմա: Դաշնակցութեան բնակչութեան թիւն է 250.000: Այնուհանդերձ միութիւնը յստակ դիմագիծ չի ներկայացներ: Իւրաքանչիւր շէյխ իր ինքնիշխանութիւնը կը պահպանէ եւ Դաշնակցութիւնը ունի երկու Պաշտպանութեան նախարար, վեց առանձին բանակ, ութ առանձին ոստիկանութիւն, երեք նաւատորմ, երկու թըռանի ուժեր եւ մէկ օդուժ:

Ապու Տըհապի, որ ամէնէն մեծ իշխանապետութիւնն է, Սէուտական Արաբիոյ հետ վէճ ունի Պուրայմի ովասիսին համար: Ովասիսը արմաւենիի անտառ մըն է՝ վեց գիւղերով: Բոլորն ալ կը գտնուին Ապու Տըհապիի եւ Օմանի սահմանագլուխին վրայ: Ասոնցմէ երեքը Օմանի մաս կը կազմեն եւ միւսները՝ Ապու Տըհապիի: Սէուտական Արաբիա կը պահանջէ ամբողջ շրջանը:

Թ. Ա. Թ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ԶԱՐԹՕՆԸ

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ 900 ՕՐԵՐԸ

ԺԽՈՐ ԵՐԿՆՔԻՆ ՄԷՋ

Բանաստեղծ Միխայիլ Տուտին որ պաշարումի ամբողջ տեւողութեան Լենինկրատ կը գտնուէր, մեռեալներու թիւը կը գնահատէ նուազագոյն մէկ միլիոն 100 հազար:

Ատոր իբր հիմ առած է այն դիակները որոնք թաղուեցան Փիցքարէվոք գերեզմանատան հասարակաց փոսերուն մէջ, եւ Սէրաֆիմովի գերեզմանատան մէջ թաղուած միւս 300.000 մարմինները: Ըստ բանակի ճշմարտութիւն կայ Փիցքարէվոքի գերեզմանատան մասին քերթող Սերկէյի Տուխոռվի սա խօսքին մէջ. «Աստ հանգչի քաղաքին կէսը» ըսած էր ան: Խորհրդային մասնագէտներէն լուրջ անձ մըն ալ ըսած է թէ սովը Լենինկրատի մէջ մէկ միլիոնի չափ զոհեր տուած է: Այս կարծիքէն են նաեւ քաղաքին այժմու ղեկավարները: Ուրեմն կարելի է քաղաքային թէ զինուորական զոհերու թիւը գնահատել մէկուկէս միլիոն:

«ԹՈՂ ՈՉ ՈՔ ՄՈՌՆԱՑ ԶԱՆՈՆՔ»

1944ի գարնան քաղաքը կարծես վերադարձած էր խաղաղութեան ժամանակի իր դիմագիծը: Գէթ այդպէս կը զգար Լուքնիցքի, երբ Նէվսկի հրապարակին վրայ նայուածքով կը հետեւէր կարճ շրջազգեստներով այն երիտասարդուհիներուն, որոնք չէնքի մը փլատակները կը բեռցնէին բեռնատարի մը վրայ: Պալատի հրապարակին վերաշինութիւնը սկսած էր, եւ հիմա կ'աշխատէին վերցնել այն լաստակերտները որոնք կը պաշտպանէին Աղեքսանդրի սիւնը:

Գլուխի ձիերը պիտի շուշանային վերադրուելու իրենց տեղերը Անիչքովի կամուրջին վրայ եւ Մեծն Պետրոսի արձանն ալ քիչ ատենէն դուրս պիտի ելլէր իր ապաստանարանէն:

Լենինկրատի վերաշինութեան ծրագիրը պատրաստ էր արդէն: 1944 Ապրիլ 11ին ժատնով անոր գլխաւոր գիծերը ներկայացուց երկու ժամ տեւող ճառով մը: Պատերազմի սկզբնաւորութենէն ի վեր առաջին անգամն էր որ քաղաքին կուսակցութեան անդամները ամբողջական ցանկով մը ժողով կը գումարէին: Կը ծրագրուէր մեծ հրապարակ մը չինել Սմոլնիի ուսումնարանին առջեւ, եւ Ֆինլանտական կայարանին շրջակայ թաղերը միացնելով Լենինի անուան նուիրուած երկար գեղեցիկ պողոտայ մը մէջտեղ հանել: Պատմութեամբ թրծուած բոլոր հոյակապ յուշարձանները պիտի վերանորոգուէին:

Վիպագիր Իլյա Էհրէնպուրկ մտովի կը տեսնէր ապագայի Լենինկրատը այնպէս, ինչպէս անոր բնակիչները իրենք ալ կ'երեւակայէին զայն արդէն: Այլեւս պարզ կարկտան մը չէր խնդրոյ առարկայ Լենինկրատ, յաւիտենական քաղաքը՝ ինչպէս կը կոչէր զայն Էհրէնպուրկ, պիտի կերպարանափոխուէր:

— Մենք, Ռուսերս, կ'ըսէր ան, Եւրոպայի սիրտն ենք այժմ անոր աւանդութիւններուն պահապանը, անոր շինարարները եւ քերթողները:

Նոր Լենինկրատը պէտք է ըլլար խորհրդանիշը այդ նոր Ռուսաստանին: Ան կը ցանկար վերստին ըլլալ «արեւմուտքի վրայի պատուհանը» կամ աւելի ճիշդը, ինչպէս կ'ըսէր Էհրէնպուրկ, այն դուռը ուրկէ Ռուսիա, արեւմտեան մշակոյթին նոր աւանդապահն ու պաշտպանը, իր ազդեցութիւնը պիտի տարածէր ամբողջ աշխարհի վրայ:

Հրաշալի երազ մըն էր ատիկա, արժանի Մեծն Պետրոսի աւանդութիւննե–րուն, երազ մը՝ ծնած այն պեհենէն, որմէ վերապրած էր քաղաքին բնակչութիւնը: Բայց այդ վերածնունդը իրականանալու չէր սահմանուած: Լենինկրատ կրցած էր վերապրիլ նացի վտանգէն: Պիտի կրնա՞ր վերապրիլ արդեօք Կրեմլինէն գալիք վտանգէն: Հաւանականութիւնը աւելի քիչ էր:

Ոչ մէկ բան այդ 900 օրերու ընթացքին նուազագոյն դադար մը իսկ տուած էր քաղաքական այն խուլ պայքարին որուն թատր կը հանդիսանար Մոսկուա: Սպաննող, ինքնասպան, քաղաքականութիւնն էր որ հաչուի կ'առնուէր նախ եւ ամէն բանէ առաջ: Մարդու մը մահը ո՛չ մէկ նշանակութիւն ունէր, մէկ միլիոնէ աւելի մարդոց անհետացումը, քաղաքական քարոզութեան նիւթ հայթայթելէ աւելի բան մը չէր, խոշոր քաղաքի մը քանդումը խաղաքարի չնչին զոհողութիւն մըն էր լոկ իշխանութեան յարաշարժ ճատրակարանին վրայ: Մառեշալ Գուլ–կանին թեթեւօրէն չէր խօսեր, երբ օր մը ըսած էր Խրուշչեւի.

— Մէկը որ Կրեմլին կը կանչուի, բնաւ վստահ չի կրնար ըլլալ թէ հոնկէ ողջ դուրս պիտի կրնայ ելլել:

ՀԷՐԻՍԸՆ ՍԱԼԶԲԸՐԻ

(35 – Շար.)

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ ՍԵՒՐԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

———o———

1919ին, զինադադարէն ետք՝ Թրքական ճիրաններէն ճողոպրած հայ գաղթականներ Պոլիսէն, Յունաստանէն, Սուրիայէն եւ Լիբանանէն կը հասնէին Ֆրանսա՝ տեղաւորուելով Ֆրանսայի քաղաքներն ու գիւղերը: Մաս մըն ալ Հայեր կը հաստատուէին Փարիզի արուարձաններէն Սեւրանի մէջ:

1926ին քանի մը երիտասարդներ իրարու մօտ գալով կը կազմեն ռանդնդակի(?) խումբ մը, կը սկսին մրցումներ ունենալ ուրիշ խումբերու դէմ: Աւելի ուշ Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղ մը կը հիմնուի քանի մօտ սկաուտներով:

1931ին Հայութեան թիւը բազմանալով — մօտ հարիւր ընտանիք — կարգ մը արդար ու ազգային ոգիով տոգորուած հայրենակիցներ խորհրդակցելով կ'որոշեն միութիւն մը հիմնել, սորվեցնելու նորահաս մատաղ սերունդին հայ լեզուն, մեր պատմութիւնը, ազգային բնոյթ ունեցող նիւթերու շուրջ դասախօսութիւններ սարքել: Շատ չանցած Սեւրանի Հայութիւնը ժողովի մը կը հրաւիրուի, ժողովին կը նախագահէ Սեւրանաբնակ՝ անբասիր բնաւորութեամբ հայրենասէր, ժաքուր նկարագրով — հայ կղերական — ներուն պատիւ բերող — Վահան քահանայ Խոյեան: Ժողովը կ'որոշէ հիմնուած Միութեան անունը դնել «Սեւրանի Հայ Կրթական Միութիւն»:

Այս առաջին Միութեան վարչութեան անդամ կ'ընտրուին հետեւեալները. — Տիկին Վ. Խաչատուրեան, Սարգիս Պապըրեան, Պետրոս Պատէմեան, Խաչիկ Եգինկէլեան, Նշան Քէօսէեան, Վ. Ջուլեան: Ծրագիր — Կանոնագրի առաջին յօդուածը կ'ըսէր.— Միա՛յն Սեւրանաբնակ Հայեր կրնան Միութեան անդամ ըլլալ: 2) Միութիւնը լուծուած պարագային՝ ունեցած գոյքը, ստացուածքը ու դրամը կը յանձնուին Ֆրանսահայ Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերուն:

Միութիւնը գործի լծուելով, սկսան հանդէսներ, դասախօսութիւններ, թէյասեղաններ սարքել: Անդամներուն թիւը 150ի բարձրանալով փափաքեցան իրենց սեփական սրահը ունենալ: Յանձնախումբեր կազմելով Փարիզի եւ շրջակայքի արուարձանները այցելելով հանգանակութեան ձեռնարկեցին, մօտ ատենէն չօչափելի գումար մը գոյանալով 30.000 Ֆրանքի հող մը գնեցին:

1934ին կ'որոշեն շէնք մը շինել տալ գնուած հողին վրայ, հանգանակութիւնները շարունակելով կը սկսին շէնքի կառուցման: Տարի մը վերջ շինութիւնը աւարտելով սրահին բացումը կը կատարուի խանդավառ հոծ բազմութեամբ: Այս քարաշէն շէնքը արժած էր, իր հողով միասին, 130.000 Ֆրանք, 250 հոգինոց սրահ մըն էր իր բեմով եւ փոքրիկ բակով: Քանի մօտ փոքրիկներ Հինգշաբթի օրերը սկսան հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն սորվիլ:

Աստուածաշունչի Թարգմանութեան 1500ամեակը տօնուեցաւ հոծ բազմութեամբ. խօսելու հրաւիրուած էին Արշակ Զօպանեան եւ Հրանդ Սամուէլ: Կարգապահութեան կը հսկէին հայ Արիները, իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Սիփան երգչախումբի կարգ մը անդամները: Դասախօսութիւններ սարքելով հրաւիրեցին՝ հնագէտ Կարապետ Պասմաճեան, Ս. Թորոսեան, Աշոտ Արծրունի եւ ուրիշներ: Ներկայացումներ տրուեցան՝ «Շուկայիկ Արթին աղա», «Մեծապատիւ մուրացկանները», «Դիւոյի վաճառականը», «Երկու անվարտիքները», եւայլն:

1935ին հիմնուեցաւ Հ. Յ. Դ. խումբ մը, «Համազգային»ի եւ Հ.Օ.Կ.ի մասնաճիւղ մը:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն ետք, Կապոյտ Խաչի հին անդամներէն Տիկիններ Անոյշ Քէօսէեան, Վերժին Յովհաննէսեանի, Հուրիկ Դատաւորեանի ջանքերով Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղ մը հիմնուեցաւ, տարուէ տարի արտասահմանէն եւ գաւառներէն եկած ուժերով մասնաճիւղը աշխուժացաւ ու երիտասարդացաւ, ամէն տարի առանց ընդհատումի կը սարքեն իրենց տարեկան պարահանդէսը, թէյասեղաններ կուտան, ունին իրենց պարախումբը, հայ Արիներու մասնաճիւղ մը: Սեւրանի գաղութը Փարիզեան շրջանի ամէնէն աշխոյժ մասնաճիւղերէն մէկը կարելի է համարել:

Սեւրանի Հայ Կրթական Միութեան շէնքը միշտ կանգուն է, բայց դժբախտաբար իր նպատակին չի ծառայեր, ուրիշներու բնակավայր դարձած է, ինչպէս վերը յիշեցինք, ժառանգորդներն են Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերը:

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

«ԿՈԼՈՄԲԻԱՅԻ ՈՍԿԻԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ»

———0———

Ոսկերչական արուեստը կարեւոր տեղ կը գրաւէ նախաքոլոմպեան քաղաքակրթութեան մէջ: Ինքաներու կայսրութիւնը, որ կը տարածուէր Մեքսիկայէն մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա, ինքնատիպ մշակոյթի մը օրրանը եղած է: Մեքսիկայի գրաւումէն ետք՝ Սպանացիներու կողմէ, ոսկիի փնտռտուքի տենդը կը տարածուի նաեւ մինչեւ Քոլոմպիա, Փերու, Վենեզուելայի շրջանները: Այժմու Քոլոմպիայի տարածութեան վրայ «պեղումներ» կը կատարուին եւ ձեռք ձգուած ոսկիէ իրերը հալեցնելով անմիջապէս կ'ուղարկուին Սպանիա: Կողոպուտը կը շարունակուի նաեւ անկախութենէն ետք, այս անգամ զանազան անձերու կողմէ: Վերջ տալու համար կողոպուտին, երկրին պետական դրամատունը 1936էն սկսեալ ոսկիի համարժէք գնով կը սկսի հաւաքել զանոնք: Այս ձեւով է որ կը ստեղծուի Քոլոմպիայի ոսկիի թանգարանը, որ ներկայիս 13.000 իրեր ունի:

Փարիզի Փըթի Փալէի սրահներուն մէջ 142 ոսկէ առարկաներ ցուցադրութեան դրուած են, որոնք յստակ պատկերացումը կուտան նախաքոլոմպեան շրջանի բնիկներու ոսկերչական արուեստին: Ցուցահանդէսը վեց բաժիններ ունի՝ խմբաքանակը յատկացուած այդ մշակոյթին վեց կարեւոր կեդրոններուն՝ Սինու, Թոլիմա, Թայրոնա, Քալիմա, Քիմպայա եւ Միւսքա: Ցուցադրուած նմոյշներուն եւ, ընդհանրապէս, մշակոյթներուն ժամանակաշրջանը ցարդ չեն ճշդուած: Ճիշդ է, որ բոլորն ալ ԺԶ. դարէն առաջ կուգան, սակայն, մօտաւոր ենթադրութիւններով կը ճշդուին անոնց ժամանակաշրջանները: Թայրոնի մշակոյթի ծագման ենթադրեալ թուական կը ներկայացուի Ք. Ա. 1000ը, Քիմպայի մշակոյթը աւելի հին է՝ Ք. Ա. 1400, Սինուին ա՛լ աւելի հին՝ Ք.Ա. 1500:

Ինչպէս կը տեսնուի, Քոլոմպիայի բընիկներու մշակոյթը կամ մշակոյթները դեռ անհրաժեշտ չափով չեն ուսումնասիրուած եւ այդ ժողովուրդներուն անցեալը դեռ կը մնայ մութ իր բազմաթիւ երեսներով: Յամենայն դէպս ինքնատիպ եւ այլապէս գեղեցիկ է անոնց ոսկերչութեան արուեստը, որ միեւնոյն ատեն պատրաստութեան բարձր թեքնիքի մը վկայութիւնը կը բերէ:

Այդ արուեստը կ'արտայայտէ բնիկներու կենցաղը, ինչպէս նաեւ անոնց հաւատալիքները: Այլ խօսքով ընթացիկ իմաստով զարդեր չեն անոնք, նոյնիսկ երբ անոնք օղեր, լանջանոցներ ըլլան մեծ մասով: Կենցաղին եւ հաւատալիքներու կապուած ըլլալու ապացոյցը կը տեսնուի այն իրողութեան մէջ, որ ոսկեայ իրերուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն մահադիմակները, ինչպէս նաեւ զանազան ծէսերու ընթացքին գործածուած դիմակները, կենդանիներու եւ մարդոց (աստուածներ մարդկային կերպարանքով) ոսկեայ արձանիկները:

Դիմակներն ու արձանիկները, օղերն ու ապարանջանները ձոյլ ոսկիէ են, որոնք երբեմն ունին նաեւ թանկարժէք քարեր:

Անշուշտ յաճախ նաեւ պղինձ ալ խառնուած է անոնց:

Բոլորն ալ ընդհանրապէս զուսպ արտայայտութիւն մը ունին, յատկապէս Քիմպայայի մշակոյթին մէջ: Բնականաբար խօսքը ոճի մասին է, քանի որ դիմակները խոժոռ տեսք ունին: Ոսկիէ իրերուն գիծերը նուրբ են, իսկ հիւսքը՝ այլազան: Թեքնիք եւ արուեստ իրարու զօդուած են՝ ներկայացնելով ներդաշնակ միասնախոհութիւն մը:

Փըթի Փալէի ցուցահանդէսը, որ պիտի տեւէ մինչեւ Յունիս, անհետացած մշակոյթի մը ցայտուն պատկերացումը կուտայ եւ կը հաստատէ այն իրողութիւնը, թէ բոլոր ժամանակներու մէջ արուեստը հիմնական դեր խաղացած է մարդոց եւ ժողովուրդներու կեանքին մէջ:

Ժ. Մ.

ԵՐԵՒԱՆ – ՓԱՐԻԶ

ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 11)

ՄՐՑԱՆԻՇ ՋՈՒՐԻ ՏԱԿ

Թիֆլիսի մէջ տեղի ունեցան ջուրի տակ արագ լողալու միջազգային մրցումները: Երեւանցի Շաւարշ Կարապետեան աշխարհի մրցանիշը հաստատեց 38,4 երկվայրկեանէն ջուրին տակ լողալով 50 մեթր:

×

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ՔԱՂԱՔԻ ԿԱՆԱՉԱԶԱՐԴՈՒՄԸ

Ամէն գարնանամուտին 58.000 ծաղիկ, ծառ եւ թուփ կը տնկուի Երեւանի մէջ: Մինչեւ տարեվերջ այդ թիւը պիտի հասնի եօթը միլիոնի: Հանրային պարտէզները, պուրակները, փողոցները պիտի զարդարուին ստուերաշատ կաղամախիով, կեչիով, կաղնիի ծառով, հացենիով եւայլն:

Երեւանի բնակիչներէն իւրաքանչիւրին բաժին կ'իյնայ 16 քառ. մեթր կանաչ տարածութիւն: Ընդհանուր տարածութիւնը 2930 հեկտար պիտի ըլլայ, 23 հեկտար աւելի անցեալ տարուընէ:

×

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Երեւանի մէջ Ապրիլ 10ին բացումը կատարուած է Հայաստանի երգահաններու Միութեան վարչութեան լիակատար նիստին, որ պիտի տեւէ մինչեւ Ապրիլ 17: Օրակարգի նիւթն է ազգային փոլքլորիկ երաժշտութիւնը:

Երաժշտական փոլքլորի հաւաքումը, ուսումնասիրութիւնը եւ մշակումը երաժշտութեան ամէնէն կարեւոր հարցերէն է, նկատել տուած է Միութեան վարչութեան նախագահը՝ Էդ. Միրզոյեան: Հայաստանի մէջ վերջին տարիներուն կարեւոր աշխատանք կատարուած է ժողովրդական բանահիւսութեան երաժշտութեան ուսումնասիրութեան ուղղութեամբ:

Լիակատար նիստին գումարման առթիւ երգահանդէսներ տեղի պիտի ունենան, որոնց ընթացքին պիտի երգուին ժողովրդական երգեր՝ հայերէն, քրտերէն եւ ասորերէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (162)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

— Խնդիրը իմ փրկութեանս վրայ կը դառնայ: Արդ, զիս փրկելով՝ քեզի ապահոված դիրքդ պիտի չկորսնցնես:

— Վտանգի՞ մէջ ես, հարցուց Օվիտ, վախնալով որ կենսաթոշակը կը կորսնցնէ:

— Այո:

— Այն ատեն ամէն բան ընելու պատրաստ եմ… առանց խորութեան: Ով որ քեզի կը սպառնայ, ինծի սպառնացած կ'ըլլայ: Դուն իմ դրամատէրս ես. կ'ուզեմ որ անեղծ մնաս: Քսանըմէկ տարի յետոյ՝ անցեալը պիտի վերանորոգուի՞: Ի՞նչ փոյթ, ժամանցում կայ:

— Պայթակղութեան համար ժամանցում չկայ, ու պայթակղութիւնը զիս կորստեան կը մատնէ Եղեռնադատ Ատեանին պէս:

— Անկեղծօրէն բացատրէ խնդիրը: Գործ տեսնելու համար, պէտք ունիմ քու կացութեանդ զօրաւոր ու տկար կողմերը գիտնալու:

— Ամէն ինչ պիտի ըսեմ քեզի: Փարիզ ժամանելէս յետոյ, դիպուածը իմ ճամբուս վրայ նետեց Ժիւլ Լապրուի զաւակը:

— Ան որ դուն… այո… ծանօթ է… Լիւսիէն Լապրու… գիտէի:

— Գիտէի՞ր, կրկնեց գործարանատէրը ապշահար:

— Այո, անոր անունը արտասանեցին իմ առջեւս, երբ գործարանի քու աշխատասենեակիդ մէջ կը գտնուէի: Քիչ մը դատողութիւն ունենալուս՝ կռահեցի թէ միւսին զաւակն էր, ու ես շատ խորամանկ գտայ քեզ, տեսնելով որ այդ երիտասարդը քովդ առած ես, ձեռքիդ տակ, աչքիդ տակ ունենալու համար միշտ, որպէսզի հասկնաս թէ ի՛նչ կ'ընէ ան: Պատուոյ խօսք որ, ասկէ աւելի խորամանկութիւն չըլլար:

— Լիւսիէն Լապրուի մտածումը գիտնալուս համար էր որ քովս առի, պատասխանեց Ժաք Կարօ:

— Ի՞նչ մտածում…

— Անյողդողդ ու անայլայլ մտածում մը: Իր կեանքի նպատակն է հօրը վրէժը լուծել:

— Հօրը վրէժը լուծուած է, քանի որ բանիմաց երդուեալները խցարգելութեան դատապարտած են Ժանն Ֆորթիէն:

— Ան չի հաւատար Ժանն Ֆորթիէի յանցապարտութեան:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ ճշմարտութեան նախազգացումը ունի: Ժաք Կարօն կ'ամբաստանէ ու կը ժխտէ անոր մահը…

— Կրո՛ղ, կրո՛ղ: Իմ կարծիքս շատ կը փոխուի: Քանի որ այդպէս է, Լիւսիէն Լապրուի ներկայութիւնը քու քովդ՝ վըտանգաւոր կ'ըլլայ:

— Այդպէս պիտի ըլլայ, եթէ երբեք ճակատագիրը իր դիմաց հանէ Ժանն Ֆորթիէն, ու այդ կինը ճանչնայ զիս:

— Ժանն Ֆորթիէ բանտարկուած է, ու բանտէն դուրս պիտի չելլէ բնաւ:

— Փախե՛ր է: Հիմա ազատ է ան:

Օվիտ Սոլիվօ ընդոստ շարժում մը ըրաւ յանկարծ:

— Ազա՛տ, կրկնեց ան: Ի՞նչ դէշ գործ: Արդարեւ, անոնք կրնան իրարու հանդիպիլ: Ուրեմն պէտք չէ որ իրարու դէմ ելլեն: Կարճ խօսքով՝ Լիւսիէն Լապրուն մէջտեղէն վերցնել կ'ուզե՞ս:

— Ոչ, պատասխանեց գործարանատէրը:

— Ժանն Ֆորթիէն թերեւս:

— Զեմ գիտեր անոր ո՛ւր գտնուիլը:

— Զեմ կրնար գուշակել միտքդ:

— Հիմա պիտի բացատրեմ քեզի…:

Դուն գիտես թէ աղջիկս Մէրին կը սիրեմ: Անոր համար կրակի կուտամ ամբողջ Փարիզը: Աշխարհ պիտի ոչնչացնէի անոր համար, եթէ ձեռքէս գար: Այո, մեռնելու աստիճան կը սիրեմ, եւ եթէ կենալուաւ ըլլայ ան… Դուն գիտես թէ շատ հիւանդ է:

— Պէտք է որ ապրի ան… ու կարելի եղածին չափ երկար ատեն, գոչեց Սոլիվօ: Բայց աղջիկդ ի՞նչ գործ ունի այս ամէնուն մէջ:

— Մէրի կը սիրէ Լիւսիէն Լապրուն…

— Այդ բանն է որ քեզի հոգ կը պատճառէ, յարեց Օվիտ դուարթօրէն: Լիւսիէն Լապրուի նկատմամբ Մէրիի ունեցած սէրը քու փրկութեանդ լաստն է: Աղջիկդ շուտով ամուսնացուր այդ երիտասարդին հետ: Քաղաքապետը ամուսնացնելէն յետոյ զանոնք, ալ վախնալիք բան չի մնար: Ենթադրենք որ Լիւսիէն քու փեսադ եւ չահընկերդ ըլլալէ յետոյ հանդիպի Ժանն Ֆորթիէի: Ենթադրենք որ Ժանն Ֆորթիէ աւելի խոր համոզում ներշնչէ թէ յանցաւորը չէ ինք…: Ենթադրենք որ անոնք միասին փնտռեն Ալֆոնսի Հըրձիգը ու գտնեն Ժիւլ Լապրուի բուն սպաննիչը: Սա ստոյգ է որ Լիւսիէն ինք լռութիւն պիտի պարտադրէ Ժանն Ֆորթիէի:

ԿՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Պ. Իսքէնտէր Գարայեան եւ զաւակնե-րը՝ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Փափազեան եւ զաւակները ու Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Գարայեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ համայն ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր՝ եւ մեծմօր՝

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ԳԱՐԱՅԵԱՆԻ
(Ծնեալ Վարժապետեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 12ին, Հինգշաբթի իրիկուն։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երեքշաբթի Ապրիլ 17, ժամը 14ին Մոնմորանսիի Սէն-Մարթէն եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Տէօյլ-Լապառի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Խսաեան Սանուց Միութիւնը 200 Ֆր. կը նուիրէ Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի նոր շէնքի կառուցման ի յիշատակ.

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ
(Ստանալ Յառաջէն)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Ապրիլ 22, առաւօտ ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա- կայանէն՝ Քրիստոսի Յարութիւնը եւ Հայոց պատմութիւն, մասնակցութեամբ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՏԱՆԻԷԼՈՒԻ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ

«Խմաստութեանց Ուղիով»

Ամբողջական հատորը
(Հէքեաթներ եւ աւանդութիւններ)
330 էջ, ընտիր թուղթ,
մաքուր տպագրութիւն
Գին՝ թղթակազմ 15 փր.
լաթակազմ 20 փր.

×

Հայաստանի
ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ
իբրեւ գաղափար եւ իբրեւ առաջադրութիւն)
Գին 5 փր.

Կարելի է ստանալ Փարիզի Մշակ. Տան գրասենեակէն

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Աւագ շաբթու արարողութիւնները տեղի պիտի ունենան ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի, նախագահութեամբ Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի։

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, յիշատակ տասն կուսանաց, երեկոյեան ժամը 16.30ին։

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, յիշատակ ընթրեաց տեառն մերոյ, ոտնլուայ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, ոտնլուայ ժամը 16ին, խաւարում ժամը 19.30։

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
(ՏԷՍԻՆ)

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ – Պատարագ առաւօտ ժամը 9.30ին։ Ոտնլուայ եւ Մանուկներու Հաղորդութիւն կեսօրէ ետք ժամը 4ին։ Խաւարում երեկոյեան ժամը 8ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ.— Երեկոյեան ժամը 6ին՝ կարգ չարչարանաց եւ Թաղման։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ. — Ճրագալոյցի արարողութիւն, ընթերցուածներու ընթերցում եւ պատարագ։

ԿԻՐԱԿԻ Ս. ԶԱՏԻԿ.— Տօն Յարութեան հանդիսաւոր Ս. Պատարագ։ Առաւօտ ժամը 9ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՏՕՆ ՄԵՌԵԼՈՑ.— Ս.-Պատարագ առաւօտ ժամը 9ին, հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն. Մեծ Եղեռնի 1.500.000 զոհերու յիշատակին։

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ ԵՒ ՍԷՆԹ- ՄԱՐԿՐԻԹ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. Յիշատակ Ընթրեաց Սէն- Լու Ս. Պատարագ ժամը 8.30ին Մանուկներու Հաղորդութիւն ժամը 10ին Ոտնլուայ ժամը 16.00ին Խաւարում ժամը 20.30ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ. Յիշատակ Չարչարանաց, Խաչելութեան եւ Թաղման։

ՍԷՆ-ՄԱՐԿՐԻԹ ժամը 16.30ին։ Սէն-Լու ժամը 18.00ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ. Ճրագալոյց, ՍԷՆ-ԼՈՒ Ս. Պատարագ ժամը 18.00ին։

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՃԱՇ

կազմակերպուած
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
կողմէ ի նպաստ օդափոխութեան կայանին

6 Մայիս Կիրակի ժամը 13ին
եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած խնամուած ճաշեր

Տեղի պիտի ունենան պարեր՝ Նոր Սերնդականներու եւ դպրոցի փոքրիկներուն կողմէ

Հաճելի անակնկալներ
Հայկական զուարթ մթնոլորտ
ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ֆր.

Հ. Բ. Ը. Մ.

Կը ներկայացնէ

Դաշնակահարուհի

ՄԻՐԻԱՄ ՊԻՐԺԷՐ

եւ սոփրանօ տրամաթիք

ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ

MUSIQUE ARMENIENNE
VENDREDI 27 AVRIL A 21 H.
MUSEE GUIMET, 6 Place d'Iena (Métro : Iena)
Le même concert avec le même programme
VENDREDI 4 MAI A 21 H.
THEATRE DU GYMNASE A MARSEILLE
SOIREES PROPOSEES PAR LA QUATRA

ԱՊՐԻԼ 24 Ի
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ
PALAIS DES CONGRES

Մասնակցութեամբ գաղութիս բոլոր կազմակերպութեանց
Կը խօսին
JACQUES MADAULE
Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
Պ. ԿԻՒԼՊԱՍԵԱՆ

ԺԱՄԸ 20ԻՆ, ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ (Փրատօ) Ապրիլեան նահատակաց Յուշարձանին

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի հայ երեք յարանուանութեանց
Կազմակերպութեամբ Լիոն-Տէսին Միացեալ Յանձնախումբի

23 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ Լիոնի եւ Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ

Ժամը 15.30ին, Նահատակաց Յուշարձանի վրայ ծաղկեպսակի զետեղում, Տէսինի Փլաս տը լա Լիպէրասիոն

24 Ապրիլ, Երեքշաբթի ժամը 20.30ին, ոգեկոչման հանդիսութիւն, Լիոնի «Լա Միւթիւալիթէ» սրահին մէջ, 60 Ավընիւ տը Սաքս

Կը խօսին
Վեր. ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԻՍԼԵԱՆ (ֆրանսերէն
Գերապայծառ ՍԷԹԵԱՆ (Հայերէն)
Պ. Գ. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ (հայերէն)
Պր. Զ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն)

×

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

ԵՒ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ
ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 18ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ։
Հաւաքուիլ – Խուռներամ- Շանզ'էլիզէի եւ Ավընիւ Ֆրիէտլանտի անկիւնը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Դատի օր, Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան, Մայիս 28ի եւ ի յիշատակ Սարտարապատի յաղթական ճակատամարտի 55րդ տարեդարձի առթիւ։ Տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ 25 Մայիսին, երեկոյեան ժամը 20.30ին Միւթիւալիթէի սրահը։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՉՈՐՍ ՕՐ՝ ՎԵՆԵՏԻԿ

ՎԱԼԱՆՍԻ Ազգ. Միութիւնը չորս օրուան ճամբորդութիւն մը կազմակերպած է դէպի Վենետիկ — Ապրիլ 28, 29, 30, Մայիս 1 — արձանագրութիւնները կը կատարուին Միութեան անդամներուն մօտ։ Երթուդարձ, ճաշ, պանդոկ, անձ գլուխ՝ 250 Ֆր.։

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամն է՝ Ապրիլ 20։

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ

ՄԱՅԻՍ 19 ԻՆ
15 ՕՐ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ՝ 2230 Ֆր.

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ԱՊՐԻԼ
MARDI
17 AVRIL
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2781

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12·693

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — No 12.693

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(6/18 Ապրիլ 1890 – 7 Ապրիլ 1973)

———O———

Ազատամարտի նահատակ սերունդին վերջին շառաւիղն ալ անհ՝ իր աչքերը կը փակէ յաւիտենութեան, հեռու հայրենիքէն՝ օտար, բայց հիւրընկալ հողի վրայ:

Սիրունի կը մեռնի պատնէշի վրայ, բառին իսկական առումով, գրիչը ձեռքին, յանկարծակի:

Վերջին անգամ զինքը տեսեր էինք 1970ի ամառը, երբ Փարիզի Հայերը իրենց յարգանքի տուրքը կուտային ութսունամեայ վաստակաւոր մտաւորականին՝ յոբելենական հանդէսով մը, որուն կը նախագահէր իր ձեռնասունը՝ պաշտօնակալ Ս· Էջմիածնի: Քայքայուած էր առողջութիւնը, մանաւանդ կորսնցուցեր էր աչքին լոյսը:

Չէր կորսնցուցած սակայն աշխատելու, գրպրելու եւ արտադրելու տենդն ու անսպառ եռանդը: Տուն վերադարձին, փոխանակ հանգստանալու, կը շարունակէր գրել անընդհատ: Կը հասնէր ամէն տեղ: Փոշիներու տակէն կեանքի կը կոչէր մոռցուած դէմքեր:

Պուքրէշի Նոր Կեանքին մէջ Դէպքեր ու Դէմքեր խորագրին տակ ամէն շաբաթ կը ներկայացնէր կարեւոր դէպք մը կամ ականաւոր դէմք մը, համեմուած իր անձնական յիշատակներով: Ու այս՝ մինչեւ իր անակնկալ մահուան նախօրեակը:

Գրած ենք ժամանակին իր կեանքին մասին այս սիւնակներուն մէջ (Յառաջ, 12 եւ 13 Յունիս 1970): Մեր ընթերցողները կը ճանչնան զինքը: Հաճոյքով կը կարդային միշտ իր շահեկան գրութիւնները Յառաջի մէջ:

Այսօր, երբ կ՚ողբանք իր անդառնալի եւ անդարմանելի կորուստը, խոր հիացումով կ՚ոգեկոչենք իր երկարամեայ բեղնաւոր վաստակը:

Օսմանեան Սահմանադրութեան շնորհած խարուսիկ ազատութիւնը գործունէութեան լայն ասպարէզ էր բացած նախաձեռնութեան բացառիկ ոգիով տոգորուած երիտասարդ Բիւթանացիին առջեւ, որ տակաւին դպրոցական, ճաշակած էր համիտեան բանտերու դառնութիւնները: Յառաջացած տարիքին տասը տարի պիտի տառապէր Սիպերիոյ սթալինեան աքսորավայրերուն մէջ (1944–1955):

Պատասխանատու – տնօրէն եւ մնայուն աշխատակից Ազատամարտի, Հանրային - մշակութային գետնի վրայ իր կատարած բոլոր ձեռնարկները լայն արձագանգ կը գտնէին Հ· Յ· Դաշնակցութեան Պոլսոյ պաշտօնաթերթին մէջ եւ կը քաջալերուէին հանրութեան կողմէ: Ներկայ էր ամէն տեղ, յաճախ իբրեւ վարիչ եւ մղիչ:

Դիւրին գործ չէր օրաթերթի պատասխանատու – տնօրէն ըլլալ: 1913ին, պալքանեան պատերազմի վաղորդայնին, երբ Բարենորոգումներու հարցը օրակարգի վրայ էր դրուած կրկին, պաշարման վիճակ էր յայտարարուած Պոլսոյ մէջ: Զինուորական հրամանատար Ճէմալ պէյ (Ջարդարար երրորդութեան Ճէմալ փաշան) սարսափի տակ կը պահէր մայրաքաղաքի հայ մամուլը, նոյնիսկ չէզոք թերթերը, զորս կը փակէր անորոշ ժամանակով եւ կը բանտարկէր պատասխանատու – տնօրէնները:

Սիրունի 1913ի Սեպտեմբերին եղբայրական այցելութեամբ կը մխիթարէր սոփերս զրոյը, որ իբրեւ պատասխանատու–տնօրէն ուրիշ օրաթերթի մը — որ ցարդ լոյս կը տեսնէ — արգելափակուած էր ոստիկանական տնօրէնութեան բանտը: Դեկտեմբերին կը բանտարկուէր ինք ալ:

Զինադադարը (1918–1922) նոր եւ աւելի պատասխանատու ասպարէզ մը պիտի բանար իր առջեւ: Ճակատամարտը պիտի գար փոխարինելու անմահ Ազատամարտը: Յ· Ճ· Սիրունի, Շ· Միսաքեան եւ աւելի երիտասարդ ընկերներու հոյլ մը պիտի բոլորուէին նոր թերթին շուրջ, դրալի չդարձնելու համար Մեծ Եղեռնին զոհ մեծ դէմքերու թողած բացը:

Դաշնակիցներու կողմէ Պոլսոյ պարպումէն վերջ, Սիրունի կ՚ապաստանէր Ռումանիոյ մայրաքաղաքը, ուր նոր հորիզոններ կը բացուէին իր առջեւ: Կ՚ընդլայնէր իր գործունէութեան սահմանները: Հայկականին հետ միաժամանակ կը սկսէր պրպտել Ռումանիոյ պատմութիւնը՝ արժանանալով ռումանական Ակեդեմիայի գնահատանքին:

Օրաթերթի սիւնակները չեն բաւեր թուելու համար մանրամասնութիւնները իր գրական վաստակին: 1908ին հրապարակ իջեր էր քերթուածներու համեստ հատորով մը — Մթնշաղ: 1914ին Դ· Վարուժանի հետ հրատարակեց Նաւասարդ տարեգիրքը: Այնուհետեւ մեր պարբերական մամուլն ու օրաթերթերը ողողեց իր ամէն կարգի գրութիւններով: Թերթ (Նաւասարդ) ու տարեգիրք (Արազ) հրատարակեց: Հասաւ բոլորին:

Ռումաներէն Անի պարբերականով Հայը ճանչցուց հիւրընկալ ազգին:

Ռումանիոյ մէջ գրականէն զատ նուիրուեցաւ պատմական – բանասիրական աշխատանքներու, մանրակրկիտ պրպտումներով:

Վերջին շրջանին բացի Էջմիածինի եւ այլ թերթերու մէջ լոյս տեսած ուսումնասիրութիւններէն, Պէյրութի մէջ պիտի հրատարակուէր իր ծաւալուն գործը՝ Պոլիս եւ իր դերը, 3 հատոր: Նոր ստացանք իր մենագրութիւնը՝ Նիքոլա Եորկային հետ, Անթիլիաս, 1972 (Սէրէն – կիւլեան գրական մրցանակ):

Մեծ թիւ մը կը կազմեն պատմա–բանասիրական զանազան նիւթերու մասին իր անտիպ երկերը, որոնց երկար ցանկը դրկեր էր Փարիզ քանի մը տարի առաջ: Շատ մտահոգ էր անոնց ճակատագրին մասին:

Իր անմոռանալի յիշատակին հանդէպ լաւագոյն յարգանքը պիտի ըլլայ կորուստէ փրկելով հանրութեան սեփականութիւնը դարձնել զանոնք:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

———O———

Առջի օրուան եղեռնափորձը ամերիկեան քարիւղի գտարանի մը դէմ, դեռ բազմաթիւ հարցականներ ունի: Սկիզբը կը կարծուէր որ Պաղեստինցիներու գործն է բայց ցարդ ոչ մէկ պատասխանատուութիւն կայ այդ մասին: Պաղեստինցիները կ՚ըսեն թէ իսրայէլեան քոմանտօ մըն էր, մինչ իշխանութիւնները կ՚առարկեն թէ ահաբեկիչները արաբերէն կը խօսէին: Զտարանը կը պատկանէր ամերիկեան Թափլայնին, որ իր կարգին Արամքոյի մասնաճիւղ մըն է, եւ որու հաստատութիւնները Պէյրութէն 45 քիլոմեթր հարաւ կը գտնուին՝ Զահրանի:

Պաղեստինցիներու տեսակէտն այն է թէ այս ահաբեկումը կատարած են Իսրայէլացիք, որպէսզի Պաղեստինցիներու վրայ ձգուի եւ այդ իսկ պատճառով մթնոլորտը քիչ մըն ալ աւելի ձգտուած ըլլայ Լիբանանցիներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ: Տեղեկատուութեան պաշտօնեան գործակալութիւնը կ՚ըսէ նաեւ թէ պաշտօնեան Կարմիր Մահիկը սպաննուած ոստիկան մը գտած է եւ չորս ուրիշներ ալ վիրաւորուած, որոնք, միշտ ըստ նոյն աղբիւրին, յայտնած են բանակին թէ Իսրայէլացիք ծովէն եկած են եւ իրենց խօսած են արաբերէն եւ եբրայերէն: Լիբանանի ազգ· պաշտպանութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ թէ իսրայէլեան նաւեր եկած ըլլան:

Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, Խորհրդային Միութեան պատուիրակը՝ Մալիք առաջարկած է որ Իսրայէլը ՄԱԿէն արտաքսուի:

1970, Յունիս, Սիրունի ուխտի կ՚երթայ իր մտերիմ գրչեղբօր՝ Շաւարշ Միսաքեանի շիրիմին, Փէռ–Լաշէզ:

(Ֆօթօ ԱՐԱՔՍ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ նախագահը՝ Պուրկիպա, ճառ մը խօսած է Ազգ· Ժողովի եւ կառավարութեան անդամներու առջեւ որու ընթացքին պարզած է իր մտադրութիւնը անգամ մը եւս թեկնածու ըլլալու Հանրապետութեան նախագահութեան 1974ին: Այս առթիւ իր գովքը հիւսած է շեշտելով.— «Իմ կերպարս ունեցող հանճարները փողոցները չեն գտնուիր»:

ՓԱՐԻԶ–ՌՈՒՊԷ հեծանիւի աւանդական վազքը երրորդ անգամ ըլլալով շահեցաւ պելժիացի անպարտելի ախոյեանը՝ էտի Մերքս:

ՖՐԱՆՍԱ պարտուեցաւ ռկպիի մրցումին մէջ, Իրլանտայէն 4ի դէմ 6 կէտով: Այս պարտութեան իբրեւ հետեւանք հինգ ազգերու մրցումը այս անգամ յաղթական չունի:

ՆԱԽԱԳԱՀ Նիքսըն եւրոպական շրջապտոյտէն առաջ պիտի տեսակցի Ֆրանսայի Նախագահին հետ: Թուականի եւ վայրի մասին մանրամասնութիւն չկայ:

ՀԱՐԱՒ· ՎԻԷԹՆԱՄԵԱՆ ուժեր, 3000 հոգի, Քամպոճի սահմանը անցած են: Փնոմ–Փէն պաշարուած է միշտ եւ ոմանց կարծիքով Հիւս· Վիէթնամի ուժերը կընան յարձակիլ քաղաքին վրայ:

ՊՈԼՍՈՅ զինուորական ատեանը շուրջ 256 անձեր կը դատէ: Ասոնց մէջ է Եըլմըզ Կիւնէյ, ծանօթ դերասան մը: Դատախազը ութ ամբաստանեալի դէմ մահապատիժ կը պահանջէ:

ՌԸՆՕի տաղնապը բոլորովին փարատած չէ: Արդարեւ 7000 մասնագիտացած բանուորներ (Օ·–էս·), որոնք թէքնիք անգործութեան մէջ էին, այլ ճիւղի մը բանուորներու գործադուլին պատճառով, կ՚ուզեն որ ամբողջովին վճարուին իրենց չաշխատած օրերը: Տնօրէնութիւնը կ՚ուզէ միայն 47 առ հարիւրը վճարել: Տեսակցութիւնները կը շարունակուին այս ուղղութեամբ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մշակութային նախկին նախարարը՝ գրագէտ Անտրէ Մալրօ Նոր Տելհի հասաւ առջի օր, ուրկէ Պանկլա Տէշ կ՚անցնի:

ՍԻՐՈՒՆԻԻ ԽՕՍՔԸ

ԽՄԲ․— Իր յոբելենական հանդիսու – թենէն ետք, որ տեղի ունեցաւ 1970 Յունիս 14ին: Սիրունի իր չարտասանած շնորհակալութեան խօսքը կը յանձնէր մամուլին: Ստորեւ կարեւոր հատուած մը այդ գրութենէն․—

Յոբելեան չսեպէք մեծարանքի ցոյցերը, որոնք տեղի կ'ունենան տարիէ մը ի վեր: Յոբելեանները անոնց համար են, որ թողած են վաստակ մը, եւ նաեւ անոնց որոնց հասած է հանգչելու ժամը: Ինծ տրուեցաւ վաստակ մը թողուլ, ու հանգչելու ալ իրաւունք չունի դեռ, քանի տակաւին այնքան պարտքեր ունիմ հատուցանելու:

×

… Պատրանքներով ու փորձութիւններով հիւսուած այդ տարիներուն խարխափեց մեր երիտասարդութիւնը, չփոթութեան մատնուած ինքն ալ իր խանդավառութեան մէջ: Պէտք եղաւ որ կեանքը աթափի իր վինովութենէն ու օրուան մեր վարիչները անդրադառնան, մեզ ներսէն կրծող հիւանդագին այդ կոխներուն, որպէսզի իրենք զիրենք միացած գտնեն յանկարծ՝ Հայկական Դատին վերար – ծարծուած օրերուն, ու մեծ տօներուն պահուն՝ որուն զուգադիպեցան անոնց:

Այս տողերը գրողը, բարեբախտ կը սեպէ ինքզինք որ նոյն այդ օրերուն մեծերու կողքին համեստ աշխատանք մը ունեցաւ ինքն ալ: Եթէ փոքր ճիգեր թափեցան հայ թատրոնի քովն ի վեր եւ հայ մարդական շարժման կողքին, իր հիմնական հոգը դրչի կեանքն եղաւ սակայն, ու մտահոգութիւնը աւրթ զանալու որպէսզի մարդիկ մօտ գան իրարու: Գրական ասուլիսներն ու «Նաւասարդ»ը այդ մտահոգութեան պտուղն եղան, ու անոնց մասնակցած ըլլալ հպարտ կ'ընէ զիս մինչեւ այսօր:

Կարելի չէ անտեսել աղուոր այդ շրջանին, ու չյիշել սիրելի այն անունները որոնք իրենց հովանին տուին համեստ մեր այդ ճիգերուն, անունները՝ Զօհրապին ու Կոմիտասին, Զարդարեանին ու Թէքէեանին, Կիւրճեանին ու Երուխանին, Վարուժանին ու Սիամանթոյին, Սիպիլին ու Զապէլ Եսայեանին, Խաժակին ու Սարգիս Մինասեանին ու նաեւ անոնց որոնք թեւ թիկունք ալ եղան մեզի, որոնցմէ չեմ կրնար չյիշել Տիգրան Չէօկիւրեանը:

Պիտի յաջորդէին զարհուրանքի չորս տարիները: Վերելքի մեր թափը կանգ պիտի առնէր մէկէն, ու մողքին զոհ պիտի երթար մեծ մասը պաշտելի այդ անուններէն:

Եւ սակայն գինապաղարը նոր գինովութեան մը ու նոր պատրանքներու անձնատուր պիտի ընէր մեզ: Վերապրողներս նոր ճիղերու պիտի լծուէինք ու զիրար պիտի գտնէինք չուտով հայ արուեստի տան մէջ: Զկան այսօր գրեթէ բոլորն ալ այն անուններէն որոնց հետ մէկտեղ փորձեցինք նոր կեանք ստեղծել, եւ զիս նոյնպէս չեմ կրնար չյիշել հանդի – սաւոր այս պահուն: Անոնց մէջ էին Օտեանն ու Թէքէեանը, Զարեանն ու Օշականը, Մխաքեանն ու Վահրամ Թաթուլը, Շահան Պէրպէրեանն ու Ահարոնը, ու զրչի այս մարդոց կողքին՝ բանաւերներու եւ արուեստի մարդոց ամբողջ խումբը:

Անգամ մը եւս սակայն պիտի խորտակուէին մեր երազները: Նոր փոթորիկ մը դարձեալ պիտի տարտղնէր մեզ: Ինծ բաժին պիտի իյնար Ռումանիան, զոր երկրորդ հայրենիք պիտի ընէի այլեւս ինծի, նոր կեանք մը սկսելով հոն, ու անձնատուր ըլլալով նոր հոգերու եւ ճիգերու որոնք, թող թոյլ տրուի հոս փոքր անհամեստութիւն մը, այնքան ալ ապարդիւն չանցան:

Ապա նոր մրրիկ մը դարձեալ, որ անգամ մը եւս կուգար ընդհատել մեր տեսիլքներն ու մեր աքնութիւնը: Լաւ է սակայն չրանալ այդ սեւ էջերը:

×

Հանդիսաւոր այս պահուն դաժան մըտածում մը կը չարչարէ զիս: Տարիները որոնք տրուեցան ինծ ապրիլ՝ ի՛նչ պիտի թողուն իրենց ետին:

Արժանիք մը չէ չնչած ըլլալ մեծ դէմքերու հետ: Արժանիք մը չէ նոյնպէս թուղթերը դիզած ըլլալ թուղթերու վրայ:

Ոչ էջերը զորս ցրուած եմ գրքերու եւ պարբերականներու մէջ, ոչ ձեռագիր երկերը որոնք չքացան դժբախտ հինգ սրնտուկներուս հետ, ոչ ալ անտիպ աշխատանքներս որոնք լոյս աշխարհ գալու համար հերթի կը սպասեն, քաջութիւն պիտի տային ինծի տէր կանգնիլ այս ծափերուն:

Միակ հպարտութիւնը որ ինծի կը մընայ, այն գիտակցութիւնն է թէ աքներ եմ այնուամենայնիւ ամբողջ կեանքիս մէջ, անզուներ եմ միշտ նիւթը եւ չեմ քծներ ոեւէ մէկուն, արհամարհեր եմ ինչպէս խրծանքն ու նոյնպէս եւ ծափը, գերին չեմ դարձեր մոլեռանդութեանց եւ չեմ դաւեր իմ ժողովուրդիս:

Եթէ լրիւ չեմ հատուցեր իմ պարտքս անոր՝ իմ համեստ ուժերուս մեղքն է, եւ մասամբ ալ այն փորձութիւններուն ո- րոնք յաճախ խառնուեր են կեանքիս, ալեկոծ կեանքի մը որ տեսեր է Համիտի բանտը եւ չորս տարի անցուցեր է Թաքըստոյի մէջ, զրկանքներ շատ է կրեր ու դարձեր թշնամութեանց ալ թիրախ, ու ի վերջոյ տասը տարի քամեր է բանտերու եւ ճամբարներու մէջ, ու այդ՝ ճիշդ այն օրերուն երբ ան կարծեր էր թէ ալ ժամանակն է քաշուիլ աքնութեանց խուցը հատուցանելու համար վերջին պարտքերը իր ժողովուրդին:

Բայց այդ դժնդակ կեանքը սփոփանքի որքան պահեր ունեցեր է փոխարէն: Սէր ու գուրգուրանք գտեր է յաճախ իր չուրջը, ու պսակուած տեսեր իր ձեռնարկ – ներէն շատ շատերը: Աւելին: Ան ինծ պարգեւեր է ըլլալ իմ սերունդիս ամէնէն բախտաւորներէն, թոյլ է տուեր երթալ համբուրել հայրենի հողը, ու ինչ որ անուրջ է թուեր իմ սերունդէս շատերուն՝ ինծ տուեր է վայլել: Ան ինծ արժանի է ըրեր բացառիկ գուրգուրանքի մը Հայոց հայրենիքին մէջ, — գուրգուրանք՝ որ այն մեծ դէմքերուն կ'երթար առաւելապէս, որոնց ժամանակակիցն ըլլալու բախտն էի ունեցեր եւ որոնք ինկեր էին կէս ճանապարհին, երազելով մեծ արշալոյսը որուն հազիւ ստուածայնն էին առեր:

Կեանքը զիս բախտաւոր ըրաւ անով ալ որ այդ սերունդին փոխարէն կը պատուէ ահա անոր աննշան մէկ մնացորդը այս պահուս, առանց սպասելու որ ան եւս իր աչքերը փակէ:

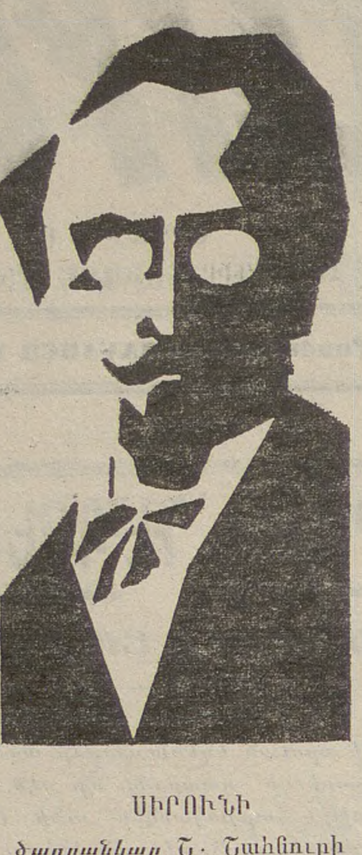

ՍԻՐՈՒՆԻ
ծաղրանկար Ն․ Նահնուրի
(«Վերջին Լուր» 1921, Դեկտ․ 5)

ՎԵՐՋԻՆ ՎԿԱՆ

Ոչ ոք այնքան լաւ ճանչցած է Հայկական Պոլիսը: Վերջին տարիներուն, ոչ ոք այնքան լաւ տուած է Հայկական Պոլիսը, որքան Յ․ Ճ․ Սիրունին: Այդ իսկ պատճառով կորուստը շատ մեծ է:

Գնաց՝ վերջին վկան:

Անոնք որոնք ապրած են Պոլիս, ու կը յիշեն դեռ անոր երբեմնի միջավայրը, Սիրունիի գրչին տակ կը վերագտնէին ամբողջ անցեալ մը: Անմոռանալի:

Ու անոնք, որոնք չեն ճանչցած երբեմնի Պոլիսը — մենք — Սիրունիի գրչին տակ կը գտնէինք ամբողջ պատմութիւնը անփոխարինելի սերունդի մը:

Այդ սերունդը գրեթէ բացակայ է այլեւս: Սերունդ մը որ չունի ու ոչի տուաւ: Սերունդ մը, որու մէկ մասը գնաց անապատ ու անհետացաւ, մինչ մէկ ուրիշ մասը՝ սակաւաթիւ վերապրողներ, աշխարհէ աշխարհ, իրենց հետ թափառական դարձուցին ժողովուրդի մը անցեալը: Հայկական Պոլիսն էր, որ երկրէ երկիր կը փորձէր վերապրիլ ուրիշներու միջոցով:

Աղօտ դէմքեր, քողածածկ յիշատակներ կեանք կ'առնէին նոր արեւներու ներքեւ: Մտերիմը անոնց՝ որոնք գացին ապրիլեան գիշերի մը մէջ կորսուելու, մտերիմը այն քիչերուն, որոնք կրցան Ապրիլեան նոր առաւօտներ ճաշակել, Սիրունի կեանք տուաւ բոլորին: Ու չնորհիւ իրեն խղումը տեղի չունեցաւ: Ինք մնացած էր որպէսզի թելը չփրթի: Պատմէ, գրէ, փոխանցէ: Գիտակից իր մեծ առաքելութեան, Սիրունի աչքին լոյսը քամեց ու օրերը իրիկուն ըրաւ գրելով, պատմելով, փոխանցելով: Ծանր էր բեռը, Համիտէն ետք Սթալինն էր որ կը փորձէր վերջ տալ հայկական կեանքերուն: Բայց Սիրունի դիմացաւ: Տոկաց: Ծանր բեռ մը կար իր ուսերուն ու պէտք է ապրէր: Երկար ապրէր: Աւելի երկար ապրէր:

Եկաւ Փարիզ ու իր մէջ գտանք ամբողջ աշխարհ մը, անծանօթ բայց սիրելի: Կը պատմէր, չնչահատ, պարպուելու համար: Ըսելիք շատ ունէր: Մտիկ ընողները պակսած էին: Երիտասարդները անցեալ չեն սիրեր: Միշտ կը խորհին թէ իրենք անցեալ պիտի չունենան: Ու լաւ որ այդպէս է: Կարեւորը, անշուշտ՝ վաղն է:

Մենք կը սիրէինք սակայն գինքը լսել, գինքը կարդալ: Ուրիշներու անցեալը փնտռելու գացած էինք, քանի մը տարի առաջ, Սկիւտարի փողոցներուն մէջ, ու տարիներ ետք, Սիրունի գոյն ու ապրում կուտար այդ բոլորին: Շուքերը ձեւ կ'առնէին: Մարած ձայներու արձագանգը սրտեր կը դրաւէր: Տխրութիւն մը կը տիրէր անշուշտ: Անոյշ տխրութիւն մը, նման իրիկնամուտին, երբ օրը դեռ չէ մեռած, բայց հեռացող արեւը վաղոր – դայնի խոստում չի տար այլեւս:

Հիմա խաւարը կը սկսի թանձրանալ: Վկաներն ալ կը մեռնին: Պատմող չկայ: Ու Սիրունիի մահով, նոր մահ մը կ'ունենան ուրիշներ: Ու մենք յանկարծ ամբողջ անցեալ մը կը կորսնցնենք:

Գնաց՝ վերջին վկան:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ 900 ՕՐԵՐԸ

«ԹՈՂ ՈՉ ՈՔ ՄՈՌՆԱՑ ԶԱՆՈՆՔ»

Այդ շրջանին զոյն էր ատիկա, Սթալինեան վարչաձեւին մթնոլորտը, իշխանութեան միջնադարեան համախմբումին արդիւնքը, յիմարական այն միջավայրը որուն մէջ կը լողար Կրեմլինի կեանքը:

Լենինկրատ վերապրած էր: Արիւնոտ մասին մէկ նոր գնացքը պիտի սկսէր: Պատերազմի սկիզբը, Ժտանով հաւանական յաջորդն էր Սթալինի, այսինքն Ռուսիոյ ամէնէն զօրաւոր անձը անկէ վերջ: Բայց իր աստղը յանկարծական անկում մը ունեցաւ երբ Գերմանները յարձակեցան երկրին վրայ, որովհետեւ ինք էր եղած հեղինակը Հիթլէրի հետ կնքուած աչ–յարձակողական ուխտին: Այն ատեն ան Լենինկրատ ղրկուեցաւ, բաժնելու համար քաղաքին ճակատագիրը, լաւ գիտնալով որ եթէ քաղաքը իյնար, Ժտանովն ալ մեռած պէտք էր նկատել:

Պաշարումի ամէնէն սարսափելի օրերուն, Ժտանով քաղաքին համար եղած էր իսկ եւ իսկ խորհրդանիշը իր միայնակ եւ մոլեգին պայքարին: Անոր նկարը փակցուցած էին ամէն փողոցի անկիւնը, կախած էին ամէն գրասենեակի մէջ: Գալով Սթալինի, ոչ մէկ տեղ կը տեսնուէր անոր նկարը: Մարդիկ վերջ ի վերջոյ հաւատացեր էին թէ ան քաղաքին համար բարեկամ չէր եղած երբեք:

Կարելիութիւն չկայ հետեւելու բոլոր մեքենայութիւններուն եւ հակամարտութիւններուն որոնք զարգնուեցան Կրեմլինի մէջ պատերազմէն յետոյ: Որոշ ժամանակ մը կարծուեցաւ թէ Ժտանով վերստացած էր իր ազդեցիկ դիրքը: Բայց, 1948ին, երբ Թիթօ բաժնուեցաւ խորհրդային զանգուածէն — առաջին ճեղքը այն միակտուր զանգուածին որ Ռուսերը կանգնեցուցած էին արեւելեան Եւրոպայի մէջ — Սթալին Ժտանովը պատասխանատու բռնեց, եւ 1948 Օգոստոս 31ին, ծանուցուեցաւ այս վերջինին մահը: Թունաւորումի մը, եւ կամ կանխամտածուած բժշկական թերացումի մը վարկածը կարելի չէ զանց առնել այս գործին մէջ:

Այդ օրէն սկսեալ, իրերու դիմագիծը փոխուեցաւ: Լենինկրատի դիւցազներգութեան կարեւոր դէմքերը մէկ մէկ անհետացան․ Կուզնէցով, Փոփքով, կուսակցութեան բոլոր միւս քարտուղարները, ճարտարարուեստի մեծ տուներու ղեկավարները, գրեթէ բոլորը Ժտանովի մօտիկ գործակիցներէն, ընենք մօտաւորապէս 2000 հոգի, միմիայն Լենինկրատ քաղաքին համար:

Անհետացան նաեւ մարդիկ որոնք երբեք չէին զբաղած քաղաքականութեամբ: 1949ին, Լենինկրատի պաշտպանութեան նուիրուած թանգարանը կը գոցէր իր դռները: Տնօրէնը Սիպերիա աքսորուած էր: Կապոյտ ու ճերմակ ցուցատախտակները կը մնային իրենց տեղերը իբր ռմբակոծումի յիշատակարաններ: Բայց 1949ի մէջ օր մը Նէվսկի հրապարակէն անցնողները տեսան որ ներկարարներ մեծ խնամքով կը ջնջէին իւրաքանչիւր ցուցատախտակի արձանագրութիւնները: Ոմանք այն տպաւորութիւնը ունեցան թէ այդպէսով ոչ միայն գրութիւնները այլ նաեւ 900 օրերու յիշատակն էր որ կը ջնջուէր առ յաւէտ:

Հրապարակէն քաշուեցան պաշարումին մասին գրուած բոլոր վէպերը, եւ ոչընչացուեցան: Պաշտօնական թղթածրարները զրաւուեցան: Զոր օրինակ Լենինկրատի Պաշտպանութեան Խորհուրդին բոլոր վաւերաթուղթերը գացին տեղ գրաւել Ազգային Պաշտպանութեան թղթածրարներուն մէջ: Ցարդ ոչ մէկ խորհրդային պատմաբան կրցած է մուտք գործել հոն, եւ անոնք կը մնան ամենատածածուկ վաւերաթուղթերու քովիկը: Ժտանովի վաւերաթուղթերը եւ գրութիւնները չհրատարակուեցան բնաւ: Ոչ մէկ ժողովածու անոր ճառերէն: Նոյնիսկ եթէ ոչնչացած չեն, կարելի չէ ամէն պարագայի տեսնել զանոնք: Նոյնպէս ժողովուրդին տրամադրութեան տակ չեն դրուիր պատերազմի ընթացքին լոյս տեսած Լենինկրատի թերթերուն հաւաքածոները:

Այս մաքրագործումը զոր «Լենինկրատի խնդիրը» անուանեցին, գործն էր Մալէնկովի ու Բերիայի: Սթալին ալ անձամբ կը հսկէր անոր վրայ:

ՀԵՐԻՍԸՆ ՍԱԼԶՊԸՐԻ

(36 – Շար․)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՍԻՐՈՒՆԻԻ ՎԵՐՋԻՆ ԳՈՐԾԸ՝

«ՆԻՔՈԼԱ ԵՕՐԿԱՅԻ ՀԵՏ»

«Արտասահման»ի սերունդի վերջին մըշակին՝ ողբացեալ Յ. Ճ. Սիրունիի «Կարապի երգ»ը դառնալու սահմանուած է անոր «Նիքոլա Եօրկայի հետ» չահեկան հատորը, որ լոյս տեսաւ վերջերս Պէյրութի մէջ (*):

Յ. Ճ. Սիրունի գոնէ հոգեկան բաւարարութիւնն ունեցաւ իր մահէն առաջ՝ զայն հրատարակուած տեսնելու: Ասիկա կը պարտինք «Հայկ Սէրէնկիւլեան գրական մրցանակ»ի դատակազմին, որ փութով ընդառաջ գացած էր ողբացեալին բաղձանքին՝ հրատարակել իր աշխատութիւնը: Յանձնախումբին ուղղուած իր նամակին մէջ Յ. Ճ. Սիրունի կը գրէր ի միջի այլոց. «Երկու ամսուան ընթացքին կրկնուող սրտի զոյգ մը տագնապէ հազիւ սթափած՝ երբ միտքս ակամայ կ'երթար դարակներուս մէջ դիզուած ձիւթերուն, որոնք որբ կրնային մնալ յանկարծ, փարիզէն ինծի այցի եկող բարեկամ մը սեղանիս վրայ կը դնէր «Յառաջ»ի ճիշդ այն թիւը ուր ձեր հաղորդագրութիւնը կար, ձեր այս տարուան մրցանակին մասին: Հաւատացէք՝ իսկական ճիգ մը պէտք եղաւ զսպելու համար յուզումը, զոր ինծի կուգար պատճառել ձեր որոշումը···»:

Յ. Ճ. Սիրունիի հետաքրքրութիւնը ամէն մեծ դէմքին նկատմամբ, կուգայ հինէն: Անոր հետ ունեցած կապն ալ եղած է հին եւ սերտ: Դեռ 1931ին, երբ Ն. Եօրկայի ծննդեան 60ամեակը կը նշուէր, ան զոյգ մը գրքոյկներ նուիրեց՝ մէկը անոր կեանքին եւ գործին, իսկ միւսն ալ այն մշակութային առաքելութեան, զոր տարիներէ ի վեր գլուխ կը հանէր ան մեծ հոգածութեամբ: Ն. Եօրկայի եղերական մահն ալ առիթ դարձուց, որպէսզի իր հրատարակած ռումաներէն «Անի» տարեգիրքին 1941ի թիւը կարեւոր մասով յատկացնէ անոր: Եւ, վերջապէս, Եօրկայի մահուան 25րդ տարեդարձին, 1965ին, Էջմիածինի մէջ լոյս ընծայեց հատոր մը՝ անդրադառնալով անոր կեանքին ու գործունէութեան, ինչպէս նաեւ անոր կապերուն հայ ժողովուրդին հետ:

Այսուհանդերձ, նոր լոյս տեսած այս հատորը, իր աւելի քան 450 էջերով եւ շքեղ տպագրութեամբ, կը դառնայ ամէնէն պատկառելի գիրքը՝ նուիրուած ռումէն մեծ դէմքին (**):

Լայն, մանրակրկիտ աշխատանք մըն է կատարած հեղինակը: Արդարեւ, տասը առանձին գլուխներու մէջ, որոնք իրենց կարգին բազմաթիւ ենթաբաժիններ ունին, ան գնահատելի մանրամասնութեամբ կը բնութագրէ ո՛չ միայն Ն. Եօրկայի կեանքին բոլոր փուլերը, ո՛չ միայն կը ներկայացնէ անոր գործերը, այլեւ կուտայ այս վերջինոյն հայեացքները, տեսակէտները, միտքերը, կատարած հաստատումները պատմագիտութեան, արուեստի եւ ընկերային բազմազան ճիւղերու մէջ:

Ինչպէս կը տեսնուի, պարզ մենագրութիւն մը չէ, զոր կատարած է Յ. Ճ. Սիրունի: Ան առաւելաբար թուականներ եւ գործեր օգտագործած է՝ անոնց միջոցով եւ անոնց ընդմէջէն Եօրկայի իրական դիմագիծը երեւան հանելու մտադրութեամբ: Այս պատճառով է առաւելաբար, որ հատորը կը դառնայ կրկնապէս չահեկան:

Հատորը թէեւ բազմաթիւ բաժանումներ ունի, սակայն խորքին մէջ զայն կարելի է վերածել երկու գլուխներու: Առաջինին մէջ ռումէն գիտնականը կը ներկայանայ իբրեւ իր երկրին մեծ մշակութականներէն մէկը՝ գրչի վաստակով եւ քաղաքական գործունէութեամբ: Երկրորդ՝ Եօրկայի կապն է Հայութեան հետ:

Հեղինակը բծախնդրութեամբ պատկերացուցած է երկու «մարդ»երն ալ: Արդարեւ, նախ անհրաժեշտ էր համադրական ձեւով ի յայտ բերել Եօրկայի կեանքը, որ առաքելութիւն մը եղած է իր ժողովուրդին համար: Ապա հարկ էր զայն ներկայացնել իր գրչի վաստակով, որ այլապէս կարեւոր եղած է: Ուրեմն ճանչնալ մարդը եւ անոր գործը: Այլ սակայն Եօրկան բառին ճշգրիտ իմաստով հայասէր մը եղած է, կարելի է նոյնիսկ ըսել Հայ մը, քանի այնքան նուիրումով ու սիրով իր սրտին մօտ գգուած է Հայոց անցեալի էջերը, մեր հայրենիքը, մեր ժողովուրդին տառապանքներն ու երազները: «Սովորական հայասէր մը չէր Եօրկան», կը հաստատէ Սիրունի: Եօրկայի հայասիրութիւնը կը կռթնէր նախ այն համոզումին վրայ, թէ ցեղակից են Հայն ու Ռումէնը: Արդարեւ, ուրիշ պատմագէտներու նման ան եւս համոզուած էր, թէ «Հայերը, Փռիւգացիներուն հետ մէկտեղ, փոքր Ասիա անցած են Թրակիայէն եւ Թրակիացիներուն շառաւիղներն են կերպով մը, ինչպէս են Ռումէններուն նախահայր Դակերն ալ»:

Այսքանը բաւակա՞ն էր սակայն, որ Եօրկան այնքան ջերմ ըլլար դէպի հայ ժողովուրդը: Խորհրդաւոր ուրիշ կապ մըն ալ չկա՞ր արդեօք: —

Շատերու կարգին Հ. Եղիա Փէչիկեան հաւանական կը նկատէ, որ Եօրկա «արիւնի գծով» Հայ եղած ըլլայ: Նոյն միտքը կը յայտնէ Հ. Վահան Յովհաննէսեան: Սիրունի, որ երկար տարիներ մտերիմն ու գործակիցը եղած է ռումէն գիտնականին, թէեւ չի փորձեր վճռական պատասխանը տալ ասոր, սակայն անվերապահ կը հաստատէ, թէ ներքին անխառն յուզում մը կը նշմարէր անոր մօտ ամէն անգամ, երբ հայ երգ մը կ'ունկնդրէր, կամ հայկական պար մը կը դիտէր ան: «Առհաւական ձա՞յն մըն էր արդեօք, որ կ'արթնցնէր իր մէջ իր կորսուած նախնիքը. արեան ճի՞չն էր, որ յանկարծ կը բռնկէր իր ներսը··· ո՞վ գիտէ»:

Յամենայն դէպս Եօրկա այն հազուադիւտ օտարներուն կը պատկանէր, որոնք լաւատեղեակ մեր անցեալին, մեր ժողովուրդի փարթամ մշակոյթին եւ ցեղային արժանիքներուն, սիրած են Հայն ու Հայութիւնը եւ Հայաստանը: Բաժնած են մեր ցաւերն ու ուրախութիւնները, մեր յուսախաբութիւններն ու երազները:

Յ. Ճ. Սիրունիի մենագրութիւնը այս իրողութեան վկայութիւնը կը բերէ, ակներեւ ձեւով:

Եօրկայի հետաքրքրութեան ոլորտները բազմազան եղած են: Պատմաբան եւ գրականութեան տեսաբան՝ ան հեղինակած է բազմաթիւ չահեկան աշխատութիւններ, յաճախ կշիռ ունեցող եզակի գործեր: Մասնաւոր չահագրգռութիւն ցոյց տուած է հայկական Կիլիկիոյ Պետութեան հանդէպ: «Համառօտ պատմութիւն փոքր Հայաստանի» հատորը փաստերու, պատմական եւ դիւանագիտական տեսութիւններու հարուստ պաշարով կը ներկայացնէ Կիլիկիոյ ԺԲ.–ԺԴ. դարերու պատմութիւնը: Հետաքրքրութեան նոյնքան կարեւոր ճիւղ մը եղած է անոր համար ռումանահայ գաղութի անցեալը, հայ տարրին բերած նպաստը ռումէն մշակոյթին, առեւտուրին եւ տնտեսութեան:

Ն. Եօրկայի գրչին կը պատկանին մեծ ու փոքր աշխատութիւններ: Յատկանշական է դիտել տալ, թէ ան Ռումանիոյ, Բիւզանդիոնի եւ այլ երկիրներու ու հարցերու նուիրած իր բազմաթիւ գործերուն մէջ իսկ հայկական նշխար մը դրոշմած է, իբրեւ պատմական դէպք կամ փաստ:

Յ. Ճ. Սիրունի Հայութեան երախտագիտութիւնն է յայտնած իր այս հատորով մէկու մը, որ տեւապէս սիրեց եւ գնահատեց հայ ժողովուրդը եւ մեծապէս օգտակար հանդիսացաւ անոր:

«Նիքոլա Եօրկայի հետ» հատորը ամէնէն առաջ սրտի խօսք մըն է:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Անշուշտ հոս ճկատի չենք առած իր անտիպ ձեռագիրները, որոնք պէտք չէ անտիպ մնան եւ ուր ո՞վ գիտէ ի՛նչ թանկագին գործեր կան:

(**) «Նիքոլա Եօրկայի հետ», հեղ. Յ. Ճ. Սիրունի, հրատարակութիւն «Հայկ Սէրէնկիւլեան գրական մրցանակ»ի թիւ 3: 462 էջ, տպ. Անթիլիաս:

Յ. Ճ. Սիրունին

Կայնի մը եւս տապալեցաւ այն փոթորիկէն, որ ժամանակէ մը ի վեր կ'աշխատի ամայացնել մեր մտաւորականներու բեղուն անտառը:

Սովորական մտաւորականներէն չէր Սիրունին սակայն, անսպառ ուժ, զօրաւոր կամք եւ համակ նուիրում էր ան:

Երիտասարդ տարիքէն կը ճանչնայի զինքը:

Եղբօրը, հանգուցեալ Հայկ Ծօլօլեանի հետ դասընկերներ էինք Պոլիս, Խասեան վարժարանի գրասեղաններուն վրայ, Նըշան Պէշիկթաշլեանի հետ միասին:

Բնաւ պիտի չմոռնամ Սիրունին, հազիւ մեզմէ 4–5 տարեկան մեծ՝ հաւաքած էր իր շուրջը քանի մը դպրոցականներ, որոնց կարգին Հայկը, Նշանը ինչպէս նաեւ զիս, եւ ի՜նչ եռանդով մեզի կը վարժեցնէր բեմ բարձրանալ, ապագային եռեփոխանի դերեր ստանձնելու համար: Այդ շրջանին բացի- զոյգի խնդիր մը ահագին աղմուկ ստեղծած էր Պոլսահայութեան մէջ:

Կ'ուզուէր եկեղեցիներու վարագոյրները գոցելով, օգտագործել զանոնք հըրապարակային դասախօսութիւններու համար, ջոջ աղաները դէմ էին, իսկ մենք՝ «համամիտ ենք» կամ՝ «չե՛նք ընդունիր» պիտի պոռայինք բեմին վրայ թատրոնի մը մէջ:

Ճակատագրի տարօրինակ զուգադիպութեա՞մբ էր արդեօք, երբ մի քանի օր առաջ, Լիբանանէն կը ստանայինք Հայկ Սէրէնկիւլեան ֆոնտի կողմէ լոյս ընծայուած Նիկոլա Եօրկայի աքանչելի հատորը, գործ՝ Յ. Ճ. Սիրունիի:

Կ'երեւակայեմ թէ որքան խայտաց իր հոգին այս առթիւ իր մահուան վերջալոյսին, Սէրէնկիւլեան ֆոնտի ժիւրիի կողմէ իրեն ընծայուած այս օժանդակութեան համար:

Կլանուած էի չաբաթէ մը ի վեր եւ հիացումով կը կարդայի այդ հատորը եւ յանկարծ··· դժբախտ գոյժը տակնու վրայ պիտի ընէր ամբողջ էութիւնս:

Սիրունին ռումաներէն լեզուին ոչ միայն ծանօթացաւ, այլեւ թերթ եւ գիրք հրատարակեց, յօդուածներ գրեց, մէկ խօսքով, անխոնջ աշխատող մը եղաւ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին, ի նպաստ գրականութեան եւ Հայութեան:

Թող հանգիստ ննջէ իր շիրիմին մէջ:

Գ. ԶԳՈՒՔՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (163)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

Լիւսիէն ինչո՞ւ դայթակղութիւն յարուցանէ այն մարդուն շուրջը, որուն աղջկան հետ ամուսնացած է: Այդ բանը չըներ երբեք:

— Այդ հաշիւը ըրած էի, Լիւսիէնի նըկատմամբ Մէրիի ունեցած սէրը իմանալուս պէս, պատասխանեց Փօլ Հարման: Բայց այդ ամուսնութիւնը անկարելի կ'ըլլայ:

— Ի՞նչ կ'ըսես··· Երիտասարդը ամուսնացա՞ծ է միթէ:

— Ամուսնացած չէ, բայց աղջիկ մը կը սիրէ:

— Շա՞տ հարուստ է այդ աղջիկը:

— Մէկ սու չունի:

— Առ քեզի տխմար մը: Շատ ապուշ, անհաւատալի բան մըն է:

— Աղէկ, բայց Լիւսիէն դժբախտաբար մերժեց Մէրիի հետ ամուսնանալ:

— Կը հասկնամ: Քու ծրագիրդ խանգարող այդ ջլթիկը մէջտեղէն վերցնելու է:

— Այո:

— Երբ անհետանայ ան, Լիւսիէն Լապրու քու ընծայած հարստութիւնդ մերժելու չափ տխմար պիտի չըլլայ···:

— Այդ բանին վրայ յոյս դրած եմ, աղջիկս ազատելու համար:

— Լաւ, զարմիկս, այդ գործը վրաս կ'առնեմ: Քու մարդդ եմ: Ապահով եղիր, շատ չանցած՝ Մէրի պիտի կոչուի Տիկին Լիւսիէն Լապրու: Այդ մարդուն սիրած աղջկան անունը ի՞նչ է եւ ո՞ւր կը բնակի ան:

— Չեմ գիտեր:

— Ուրեմն ի՞նչպէս պիտի կրնամ գործել:

— Ճիշդ է: Բայց միջոց մը խորհեցայ, որով պիտի կրնանք հասկնալ մեր չգիտցածները: Լիւսիէն երեք շաբաթուան համար Պելկարտ ղրկեցի, մեքենաներ զետեղելու եւ յատակագիծեր հանելու համար:

— Լաւ: Այդ ժամանակամիջոցին՝ մեզ հանգիստ պիտի ձգէ:

— Այս գիշեր Լիւսիէն գործարանը պիտի պառկի, որպէսզի վաղը առտու կարենայ մեքենաները տեղաւորել տալ կառախումբին մէջ, ու ինք պիտի ընկերանայ անոնց: Ան Երկուշաբթի օրը ճամբայ պիտի ելլէ···

— Ուրիշ խօսք չուզեր, ըսաւ Օվիտ··· Հասկցայ: Կիրակի օրը ազատ ըլլալուն, քանի որ Երկուշաբթի օր պիտի մեկնի, Լիւսիէն ամբողջ օրը պիտի նուիրէ իր պաշտելիին ու սրտայոյզ հրաժեշտ մը պիտի առնէ անկէ···: Հետեւաբար, հըսկողութիւն ընելու է թէ երիտասարդը ո՛ւր պիտի երթայ գործարանէն դուրս ելլելէ եւ մեքենաները կառախումբին մէջ տեղաւորելէ յետոյ···: Կը խոստանամ որ պիտի հասկնամ անոր ո՛ւր երթալը··· եւ ես կը բռնեմ խոստումս:

— Դրամի պէտք ունի՞ս, հարցուց Ժաք Կարօ:

— Ահա փափուկ խնդիր մը, ըսաւ Օվիտ ծիծաղելով, իսկոյն կը հասկցուի որ դիմացինդ գործի մարդ մըն է: Զարմիկ, նայէ որքան հաճոյակատար եմ. առ այժմ բան մը չեմ ուզեր: Երբ գործը աղէկ մը ճշդեմ, այն ատեն գինը կ'որոշենք: Քեզի պիտի ըսեմ թէ որքան կ'արժէ այս գործը: Լապրուի բնակարանը ո՞ւր կը գտնուի:

— Միրոմէնիլ փողոց, թիւ 87:

— Կը բաւէ: Պիտի հետապնդեմ զայն: Շատ անօթի եմ: Ճաշի երթանք:

— Նախ ես առանձին պիտի մեկնիմ: Փողոցին մուտքին վրայ սպասող կառապանին քով պիտի երթամ ու տուն պիտի ղրկեմ զայն, իմաց տալու համար թէ դուրսը պիտի ճաշեմ:

— Ես այդ պահուն քեզի պիտի սպասեմ Հայր Լաճիրի ճաշարանը:

Ժաք Կարօ իրիկուան ժամը տասնըմէկին բաժնուեցաւ Օվիտէն:

Մուրիլլօ փողոցի ճամբան բռնած ատեն Փօլ Հարման կը խորհէր.

— Օվիտ պէտք ունեցած մարդս է: Անոր շնորհիւ պիտի յաղթեմ բոլոր խոչընդոտներուն:

Օվիտ ալ մտովի կ'ըսէր.

— Կենսաթոշակը պահելու վրայ կը դառնայ խնդիրը: Գալով ընելիք աշխատութեանս փոխարժէքին, պիտի ջանամ կլորիկ գումար մը ձեռք բերել: Զարմիկը հարուստ է···: Կրնայ վճարել:

Ե.

Մէրի խօլ ուրախութիւն մը կը զգար այն օրէն ի վեր, երբ հայրը խոստացած էր որ Լիւսիէն Լապրուի կինը պիտի ըլլար: Ապագան վարդագոյն կ'երեւար մանկամարդ աղջկան: Այդ բարի լուրին վրայէն քառասունըութ ժամ անցնելէն յետոյ՝ մանկամարդ աղջկան վրդովիչ զուարթութիւնը անհետացած էր ու այտերուն կարմրութիւնը անցած էր:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Ժաք Տիւառն, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Ակարոֆ, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Արամ Սարեան, զաւակներն ու թոռները, Տիկին Զեփիւռ Աղնաւուրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Եսայեան, Սարեան, Խաչատուրեան, Ինճէեան, Մերանկիւլեան, Ժամկոչեան, Շալճեան, Գանլեան ընտանիքները եւ բոլոր բարեկամները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԳՈՀԱՐ ՍԱՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Եսայեան, Տրապիզոնցի)
(Անկախ Արուեստագէտներու անդամ)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 13ին, 91 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Ապրիլ 17ին, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեօ-Փարիզիէնի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Նուարդ Պեռիկեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Պեռիկեան, Պ. Պետրոս Պեռիկեան, Պ. Յարութիւն Պեռիկեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պեռիկեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Պաղտասար Քիւլչէեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Քիւլչէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Քիւլչէեան եւ զաւակը, Օր. Նաաին Քիւլչէեան, Տէր եւ Տիկին Սնար Պեռիկեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Պ. Յակոբ Աւագեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մանուկ Աւագեան (Պոլիս), Պ. Յովհաննէս Գալայճեան, Պ. Մովսէս Թորոսեան (Ամերիկա), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսինին, հօր, մեծ-հօր, եղբօր, հօր-եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ
– (81 տարեկան)

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի 17 Ապրիլ Երեքշաբթի օր ժամը 14ին Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, 4 Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վիրօֆլէի նոր գերեզմանատունը:

Կը խնդրուի մահազդ չստացողներէն, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Բնակարանի հասցէ.— 17 Ռիւ Լուի Պասքան, Վիրօֆլէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլէն այրի Տիկին Թագուհի Սաղաթէլեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Սաղաթէլեան եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ցաւակից եղան իրենց սուգին անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՀԱԿ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն 200 Ֆր. կը նուիրէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Մարիամ Պօյաճեանի մահուան քառասունքին առթիւ Շալճեան եւ Պօյաճեան ընտանիքներէ յիսուն ֆրանք:

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ ՍՏԱՑԱՆՔ

«Les quarante jours du Musa Dagh» գրքի Ֆրանսերէն նոր հրատարակութիւնը չքեղ կազմով: Գին՝ 35 ֆրանք: Առաքման ծախքով ապահովագրեալ 40 ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել.— Հ. Բալուեան գրատունը՝
43, Rue Richer, 75009 Paris
Tél. : 770-25-46

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Աւագ շաբաթու արարողութիւնները տեղի պիտի ունենան ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի, նախագահութեամբ Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի:

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, յիշատակ ընթրեաց տեառն մերոյ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, ոտնլուայ ժամը 16ին, խաւարում ժամը 19.30:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր թաղման ժ. ը 17ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, յիշատակ ընթրեաց ժամերգութիւն ժամը 8.15ին, պատարագ եւ զղջացականներու հաղորդութիւն 9.45 – 11, ոտնլուայ 16.15, խաւարում 19.45:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութիւն, ժամերգութիւն ժամը 8.40, կարգ թաղման 17:

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
(ՏԷՍԻՆ)

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ – Պատարագ առաւօտ ժամը 9.30ին: Ոտնլուայ եւ Մանուկներու հաղորդութիւն կեսօրէ ետք ժամը 4ին: Խաւարում երեկոյեան ժամը 8ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ.— Երեկոյեան ժամը 6ին՝ կարգ չարչարանաց եւ թաղման:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ. — Ճրագալոյցի արարողութիւն, ընթերցուածներու ընթերցում եւ պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ Ս. ԶԱՏԻԿ.— Տօն Յարութեան հանդիսաւոր Ս. Պատարագ: Առաւօտ ժամը 9ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՏՕՆ ՄԵՌԵԼՈՑ.— Ս. Պատարագ առաւօտ ժամը 9ին, հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն Մեծ Եղեռնի 1.500.000 զոհերու յիշատակին:

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ ԵՒ ՍԷՆԹ- ՄԱՐԿՐԻԹ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. Յիշատակ Ընթրեաց Սէն- Լու Ս. Պատարագ ժամը8.30ին Մանուկներու Հաղորդութիւն ժամը 10ին Ոտնլուայ ժամը 16.00ին Խաւարում ժամը 20.30ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ. Յիշատակ Չարչարանաց ,Խաչելութեան եւ Թաղման:

ՍԷՆ-ՄԱՐԿՐԻԹ ժամը 16.30ին: Սէն-Լու ժամը 18.00ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ. Ճրագալոյց ,ՍԷՆ-ԼՈՒ Ս. Պատարագ ժամը 18.00ին:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Լրացաւ «Յառաջ»ի յետ-պատերազմեան շրջանի տարեշրջանը ու նաեւ մեր բաժանորդներու մեծ մասին բաժանորդագրութիւնը: Կը խնդրենք մեր այն բաժանորդներէն որոնք ցարդ չեն նորոգած իրենց բաժանորդագրութիւնը, որ անյապաղ կատարեն իրենց վճարումը, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը:

Մեր կամքէն անկախ պատճառներով ուշացաւ «Յառաջ»ի խմբագրատան եւ տպարանի փոխադրութիւնը բայց ուրախ ենք յայտնելու թէ այլեւս 2-3 շաբաթուան հարց է: Այս առթիւ թերթիս վարչութիւնը նիւթական ծանր զոհողութիւններու ենթարկուեցաւ անշուշտ եւ մեր հաւատարիմ բաժանորդներու կանխիկ վճարումներն են, որ կրնան մասամբ թեթեւցնել իր բեռը:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը կ'ոգեկոչուի համահայկական ձեւով, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց հովուապետերուն, հետեւեալ յայտագրով.—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ԱՊՐԻԼ

ժամը 17ին ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ
ժամը 18ին ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ Անծանօթ Զինուորին՝ Շառլ Տը Կօլ-Էթուալ հրապարակ՝ Հայ Նախկին Ռազմիկներուն կողմէ:
ժամը 20.45ին ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝ Կավոյի սրահին մէջ
45, Ռիւ լա Պոէսի, Փարիզ 8րդ

Կը խօսին

Փրոֆ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ, ՊԱՏՐԻԿ ԿԷՆՃԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Յայտագրին կը մասնակցին՝ Հիւկէթ Աժտէրեան (դաշնակ), Արաքսի Գմբէթեան (արտասանութիւն), Աստղիկ Տէտէեան (մեներգ), Սայաթ Նովա նուագախումբը, Խօսնակ՝ Տիկին Յովսէփեան

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը խուռներամ մասնակցիլ այս բոլորին՝ յարգելով յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն:

Ալֆորվիլէն, Իսի լէ Մուլինոյէն եւ Շավիլէն մասնաւոր օթոպիւսներ տրամադրուած են՝ ժամը 8էն սկսեալ, սովորական կայաններէն՝ ժողովուրդը Սալ Կավօ առաջնորդելու եւ վերադարձնելու համար:

×

ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

ԵՒ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵԶՈՒՄ
ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 18ին, Հայ նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ:

Հաւաքուիլ – Խուռներամ- Շանզ'էլիզէի եւ Ավընիւ Ֆրիէտլանտի անկիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ
PALAIS DES CONGRES

Մասնակցութեամբ գաղութիս բոլոր կազմակերպութեանց

Կը խօսին

JACQUES MADAULE
Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
Պ. ԿԻՒԼՊԱՍԵԱՆ

ԺԱՄԸ 20ԻՆ, ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ
Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ (Փրատօ) Ապրիլեան նորակառոյց Յուշարձանին

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

հովանաւորութեամբ Լիոնի հայ երեք յարանուանութեանց
կազմակերպութեամբ Լիոն-Տէսին Միացեալ Յանձնախումբի

23 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ Լիոնի եւ Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ

ժամը 15.30ին, Նահատակաց Յուշարձանի վրայ ծաղկեպսակի զետեղում, Տէսինի Փլաս տը լա Լիպէրասիոն

24 Ապրիլ, Երեքշաբթի ժամը 20.30ին, ոգեկոչման հանդիսութիւն, Լիոնի «Լա Սիկալ» սրահին մէջ, 60 Ավընիւ տը Սաքս

Կը խօսին

Վեր. ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԻՍԼԵԱՆ (փրանսերէն
Գերապայծառ ՍԷԹԵԱՆ (Հայերէն)
Պ. Գ. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ (հայերէն)
Պր. Զ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ (փրանսերէն)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Վահագն Իչպալայեան 100 Ֆր. նուիրած է Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Արամ Պասմաճեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Ապրիլ 22, առաւօտ ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա- կայանէն՝ Քրիստոսի Յարութիւնը եւ Հայոց պատմութիւն, մասնակցութեամբ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՏԱՆԻԷԼՈՒԻ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

Ծնողքներ, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տալիքին համապատասխանող Ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայեցի դաստիարակութիւն, կրնան անվարան, դանոնք յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն:

Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսչուհիին Հասցէն.—
1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 18 AVRIL 1973

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2781

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·694

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — No 12.694

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼՈ՛ՅՍ, ԱՒԵԼԻ ԼՈ՛ՅՍ

Անցեալ Հոկտեմբեր 15ին պատշաճ հանդիսութեամբ տեղի ունեցաւ Սեւրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի նոր շէնքին հիմնարկէքը: Համազգային համե-րաշխութեան գեղեցիկ երեւոյթ մը, պարզուեցաւ այդ օրը: Տեսանք, որ Լոյսի այդ փառարանը իրենց անվերապահ համակրութեան ու գուրգուրանքին առար-կայ էին դարձուցած մեր հայրենակից-ները, առանց դաւանանքի ու հաւատամքի խտրութեան:

Վերջին տարիներուն վարժարանը բացառիկ յաջողութիւն էր արձանագրած: Աշակերտներու թիւը աննախընթաց յառաջում էր կրած: Դպրոցը տեղ ունի 105 գիշերօթիկի համար միայն: 1968ին նոր դասարաններ աւելցուած էին երկրորդ շէնքին վրայ: Սակայն պահանջը չէր գոհացուած: Նոր աշակերտներու դիմումներ կը հասնէին ամէն օր:

Անհրաժեշտ էր դարձած արդիական յարմարութիւններով օժտուած նոր շէնքի մը կառուցումը վարժարանի հողամասին վրայ: Այս նպատակով կազմուած Յանձնախումբը կարճ ժամանակի մէջ յաջողեցաւ հանգանակել բաւարար գումար, հնարաւոր դարձնելով արդարացնել ծրագրին իրականացումը:

Վարժարանի տեսչութիւնը հիմնարկէքին առթիւ հրապարակեց գլխաւոր նուիրատուներու անունները (տե՛ս Յառաջ, 20 եւ 22 Հոկտ. 1972):

Ցետագային նոր նուէրներ ստացաւ Յանձնախումբը, որ անմիջապէս ձեռնարկեց շէնքի կառուցման, ճարտարապետ Երուանդ Մանուկեանի հսկողութեան տակ:

Ուրախ ենք յայտնելու, որ արդէն իսկ իրականացած է ծրագիրը, որ կը նախատեսէր սահմանափակ շէնք մը:

Այժմ, քաջալերուած մեր հայրենակիցներու ինքնաբուխ նուիրատուութիւններէն, Յանձնախումբը գեղեցիկ գաղափարն է յղացած յարկ մը եւս աւելցնելու նորակառոյց շէնքին վրայ:

Այս նոր յարկի յաւելումով է միայն, որ պիտի բաւարարուին վարժարանին կարիքները: Ֆրանսայէն եւ սփիւռքի զանազան երկիրներէն կատարուած դիմումները նկատի առնելով, վարժարանը ի վիճակի պէտք է ըլլայ ընդունելու առնուազն 150 գիշերօթիկ աշակերտներ:

Անցեալ Հոկտեմբերի վերամուտին, տեսչութիւնը արտակարգ զոհողութիւններ ընելով յաջողեր էր տեղաւորել 130 աշակերտներ, որոնք արձակուրդէն անմիջապէս վերջ արձանագրուեր էին նոր տարեշրջանի համար: Կարելի չէր եղած գոհացում տալ ուշ մնացողներուն:

Այժմ, որ գործը լաւ ճամբու մէջ է, անհրաժեշտ է առանց յապաղման երկրորդ յարկի մը յաւելումը նոր շէնքին վրայ:

Անշուշտ նոր ծախքերու կը կարօտի նման ծրագրի մը իրականացումը: Շէնքի Յանձնախումբն ու Մխիթարեան Միաբանութիւնը չեն վարանիր այդ ծանր բեռան տակ մտնելու, այն հաստատ հաւատքով, որ մեր հայրենակիցները նոր զոհողութիւններով օգնութեան պիտի փութան իրենց:

Դպրոցը, ազգապահպանման գլխաւոր ազդակը օտար ափերու տակ, սիրելի է բոլորի սրտին: Վստահ ենք, որ Յանձնախումբի նոր կոչը առաջինին պէս լայն արձագանգ պիտի գտնէ հայրենասէր հոգիներու մէջ եւ ապօգուտ այդ ծրագիրը իրականութիւն պիտի դառնայ շուտով,

Ուրկէզայի աճի ու բարգաւաճի լոյսի փարարանը եւ անշէջ մնայ ճրագը:

Լո՛յս, աւելի լո՛յս:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Առեւտուրի նախկին նախարար՝ Նայիմ Թալու, որ նախարարապետ նշանակուեցաւ նոր նախագահին կողմէ, առջի օր կազմեց համախմբման դահլիճ մը, ուրկէ բացակայ է սակայն Հալքը: Նոր կառավարութեան մէջ կան 12 Ատալէթական, վեց վստահութեան կուսակցութենէն, վեց անկախ (ասոնցմէ երկուքը՝ երեսփոխան չեն):

× 57 ուսանողներ չորս տարի երկու ամիս բանտարկութեան դատապարտուած են Անգարայի զինուորական ատեանին կողմէ, որովհետեւ ապահովութեան ուժերու հետ բախումներու մասնակցած էին:

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

Պէյրութի աջակողմեան օրաթերթ՝ Ալ Հայաթի համաձայն շատ ծանր միջադէպեր պատահած են Հոմսի մէջ (Սուրիա) Կիրակի օր եւ բազմաթիւ մեռեալներ ու վիրաւորներ կան: Մարգարէին ծնունդը նշող կրօնական արարողութիւններէ ետք, ժողովուրդը իշխանութեանց դէմ ցոյց ըրած է:

× Եգիպտոս Ապահովութեան Խորհուրդէն կը պահանջէ որ Մերձաւոր Արեւելքի կացութեան ընդհանուր քննութիւն մը տեղի ունենայ:

Իսրայէլի մէջ բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են Հրէական Զատիկի այս օրերուն, որ կը նշէ Եգիպտոսէն ելքը: Այս առթիւ Հրեաներու եւ այլ ազգերու բազմաթիւ տեղափոխումներ տեղի կ'ունենան եւ Իսրայէլի ապահովութեան ուժերը մտահոգ են: Երկրին մէջ ամէն օր տասնեակներով Պաղեստինցիներ կը ձերբակալուին: Ասոնց ցանկը ձեռք անցուցած էին Հրեաները երբ Պէյրութ գացին-եկան:

× Լիբիոյ նախագահը Խատաֆի յայտարարեց թէ իր երկիրը տարակարծիք է արաբական միւս երկիրներու հետ Իսրայէլի հետ բախումի մը մասին: Լիբիա Պաղեստինի ազատագրման արաբական ծրագիր մը կ'ուզէ մինչ Եգիպտոս եւ Սուրիա միակ նպատակ ունին վերագրաւելու 1967ին կորսնցուցած իրենց հողերը:

ՄՈՆԹԵՐԼԱՆԻ ԱՃԻՒՆՆԵՐԸ

ՖԻԿԱՌՈՅԻ Շաբաթ օրուան գրական բաժնին մէջ Կապրիէլ Մացնէֆ տարօրինակ պատմութիւն մը կը պատմէ Մոնթերլանի աճիւններուն մասին: Մացնէֆ կ'ըսէ թէ ինք եւ գրագէտին ժառանգորդը Ժան-Քլօտ Պառա, աճիւնները տարած են Հռոմ եւ ցրուած Ֆորումին վրայ, լուռ համաձայնութեամբ իտալական իշխանութեանց: Այս յայտնութիւնը բաւական յուզում ու աղմուկ հանած է Հռոմ եւ նեղը դրած կառավարական շրջանակները: Մացնէֆի պատմութիւնը ուխտապղծութեան եւ լրտեսական գործունէութեան կրկնակ լոյթ ունի: Պէտք է խոստովանիլ սակայն թէ Մացնէֆի նկարագրութիւնը որոշ մելոտրամաթիք նկարագիր ունի եւ բան մը կը պակսեցնէ Մոնթերլանի մահուան արժանաւորութենէն: Նաեւ այն ձախող տպաւորութիւնը կայ որ մնացողները, գոնէ Մացնէֆ, անձնական փիւպլիսիթէ մը կը փնտռեն, ինչ որ շատ աղուոր երեւոյթ մը չէ:

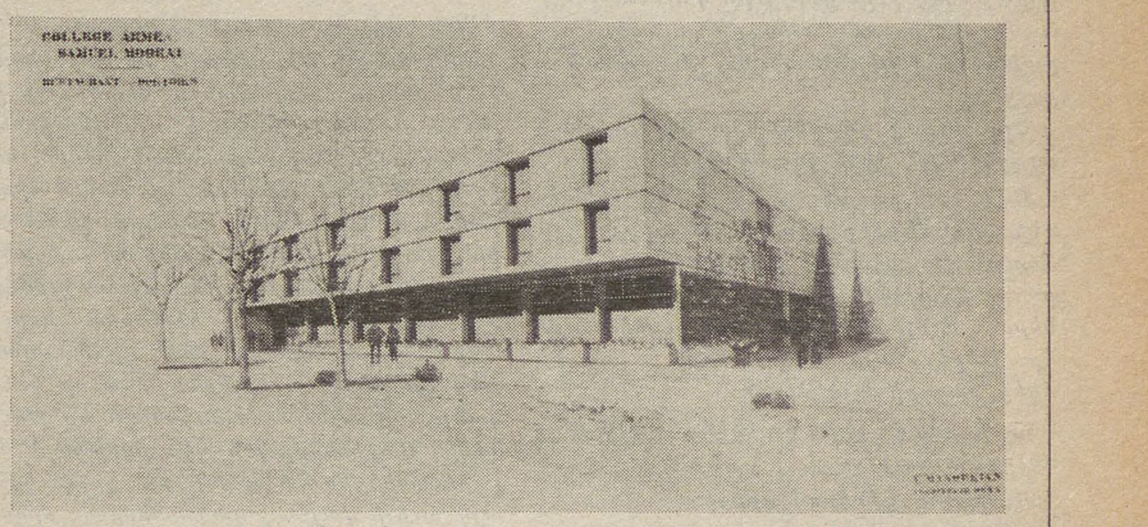

Ս· ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԸ

Ցարկ մը եւս կը բարձրանայ···

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Այդքան ցխմար Չեն եղեր...

Կիւնայտըրնի մէջ, թուրք լրագրող Նէջաթի Զիճճիրգըրան հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Ֆրանսայի վերջին «հայկական դէպքերուն» մասին: Աւելորդ է անշուշտ որեւէ խորհրդածութիւն ընման··· խորհրդածութիւններու շուրջ:

Թուրքիոյ շուրջ շարունակ դրգռութիւններ տեղի կ'ունենան, այլազան հոսանքներու եւ դաւերու հետ դէմ առ դէմ եկած ենք: Արտասահմանի մէջ աւելի լաւ տեսանք թէ ինչերո՛ւ առարկայ կ'ըլլանք: «Հիմա ալ կը տեսնենք թէ Հայերը այս դրգռիչ տարրերուն մէջ առաջին գիծի վրայ եկած են: Ինչպէս կը յիշէք, մոլեռանդ եւ մաղաղար Հայ մը քանի մը ամիս առաջ Լոս Անճէլըսի մէջ պանդուկը հրաւիրեց մեր երկու դիւանագէտները, եւ զանոնք մահացուց: Մարսէյլի մէջ, ուր մեծ մասամբ Թուրքիայէ գացած Հայեր կան, Ֆրանսայի պետական դէմքերու ալ աջակցութիւնով, Թուրքիոյ դէմ հակայեղափոխական յիշատակարան մը կանգնեցին: Այս դէպքը Թուրքեւֆրանսական յարաբերութեանց տեսակէտով մեծ կարեւորութիւն ունէր, որովհետեւ կը զուգադիպէր ճիշդ այն պահուն, ուր Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի յարաբերութիւնները բարւոք էին այնքան: Արդիւնքը այն եղաւ, որ Թուրքիա ետ կանչեց Փարիզի իր մեծ դեսպանը: Հասան Ըշըք, որ դեռ Անգարա է: Որքան ատեն որ ֆրանսական կառավարութիւնը գոհացում չի տար թրքական պահանջներուն, Հասան Ըշըք իր պաշտօնատեղին պիտի չվերադառնայ:

«Կարծես թէ այդ բոլորը անբաւական ըլլային, նախընթաց օր ալ խումբ մը Հայեր խուժեցին Փարիզի մեր սպարհիւպատոսարանէն ներս, ռումբեր նետեցին թէ հոն եւ թուրք օդանաւային գիծերու գրասենեակին մէջ: Ցիշեցնենք որ այս դէպքէն շատ առաջ թուրք կառավարութիւնը զգուշացուց Ֆրանսական իշխանութիւնը եւ պահանջեց որ հարկ եղած միջոցները ձեռք առնէ: Հակառակ ատոր, ոչ մէկ կանխարգել կարգադրութիւն եղաւ եւ այդ զանցառութիւնը ցաւալի է իսկապէս: Հայ մարտականները յաջողեցան արդարեւ իրենց նպատակին մէջ:

«Այս եւ այս կարգի դէպքեր միմիայն գրգռութեան համար տեղի կ'ունենան, այդ նպատակին կը ձգտին: Այսինքն կ'ուզեն որ թուրք հանրային կարծիքը գայրանայ, Թուրքիոյ մէջ խռովութիւններ պատահին եւ յետոյ աշխարհի առջեւ Հայկական Հարց մը յարուցանեն: Իրենց ծրագիրը եւ իրենց նպատակակէտը այս է միմիայն:

«Ահա թէ ինչու պարտաւոր ենք պաղարիւնով եւ սառնօրէն դիմաւորել այս դէպքերը: Զարաչար կը խաբուին անոնք որոնք կը կարծեն թէ մենք լուփ մը համար վերմակը այրելու չափ տխմար ենք: Ի զո՛ւր կը ճգնին: Անոնց ճակտին անգամ մը դրոշմուեր է «հայրենադուրկ» կնիքը:

«Մեր հայ հայրենակիցները, որոնք Թուրքիան իրենց հայրենիքը ընտրած են եւ նոյն իրաւունքներով կ'ապրին մեզի հետ, կրնան հանգիստ ըլլալ: Թուրք ազգը, որուն իրենք ալ մէկ մէկ անհատներն են այլեւս, իր բարձրութենէն ոչինչ պիտի զեղչէ, եթէ նոյնիսկ աւելի ծայրայեղ գրգռութիւններ տեղի ունենան»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԸՆՕ չկրցաւ կարգադրել իր տագնապը եւ գործադուլը կը շարունակուի ու նոյնիսկ, ինչ որ մտահոգիչ է, կը տեղաւորուի:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ գաղտնի բանակցութիւններ կը տարուին Մակարիոսի եւ Դըրի - վասի ներկայացուցիչներուն միջեւ: Կ'ըսուի թէ այս բանակցութիւնները տեղի կ'ունենան Աթէնքի կառավարութեան դրդումով, արգելք հանդիսանալու համար քաղաքացիական պատերազմի մը, կղզիին յոյն համայնքէն ներս:

ՕՐԱԳԻՐ ԱՊՐԻԼ ԱՄՍՈՒԱՆ

Ա.

Կեանքիս մէջ օրագիր չեմ բռնած: Ուրկէ՞ ծագեցաւ այն առեն այս միտքը: Տարաթէ մը ի վեր բաներ մը կ'ուզէի գրել: Խառնագիւռթ մտածումներ էին, յաճախ իրարու հակադիր: Մտածումներ, զորս մեղմէ իւրաքանչիւրը կ'ունենայ, կը ծամէ օրն ի բուն, տխուրը ու նաեւ ուրախը, քաջալերականն ու յուսահատեցուցիչը:

Երբ նստայ գրասեղանիս առջեւ, հաստատեցի թէ չէին յստակացած անոնք:

Մէկ բան յստակ էր մտքիս մէջ. կ'ուզէի գրել Ապրիլ ամսուան մասին: Այդ մտածումն էր օրերէ ի վեր գլխս չարչարողը: Ըսելիքներս ուղղուած չէին ուրիշներու: Աւելի ներքին խօսակցութիւն մըն էր: Թերեւս այս հանգամանքն է որ գիս մղեց օրագրի այս ձեւին:

— Փորձէ՛մ, ըսի, ես ինծի, նայիմ ի՞նչ դուրս կուգայ...

Ու խոշոր գիրերով գրեցի.

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿ

Ժպիտ մը կուգայ շրթներուս, ի տես այդ երկու բառերուն: Զգո՛յշ, գլխուս խաղ չխաղան տնեցիք կամ բարեկամներ:

Այո՛, Ապրիլ մէկ է այսօր ու օրն է Կիրակի: Առաւօտեան ժամը ութն է եւ արեւը ոսկեզօծած է արդէն բոլորտիքը: Վաղահաս է գարունը: Հարսնիք կայ պարտէզիս մէջ, տօ՛ն Նաւասարդեան...: Կը մրմնջեմ երկիւղած.

Ո՛ տայր ինձ զծուխ ծխանի
Եւ զառաւօտն Նաւասարդի...

Գարնան փոքրիկ, ցօղաթուրմ ծաղիկները կը ժպտին երկնքի կապոյտին: Հարսնիքի մէջ են մանաւանդ ծառերը, ծիրանինե՛րը, կեռասենի՛ն: Հագած են բեհեզեայ նուրբ շրջազգեստներ ու կը պարեն կարծես, սիրոյ քաղցր երգեր իրենց շրթներուն:

Վաղահաս է գարունը: Բայց ե՞րբ վաղահաս չէ գարունը «արեւի երկրին» մէջ: Այսպէս կը կոչեն Մարսիլացիք իրենց չէն ու զուարթ քաղաքը:

Բայց ի՞նչ է իմ ըրածս այս պահուս: Ես գրիչ ձեռք առի Մարսէյլի արե՞ւը գովաբանելու համար: Ո՛չ: Այն խառնաշփոթ մտածումները, որոնց կ'ակնարկէի քիչ մը առաջ, Ապրիլ ամսուան կը վերաբերէին, Հայոց Ապրիլ ամսուան:

Եւ այսօր առաջին օրն է: Առաջին օրը այդ ահաւոր ամսուան:

Պէտք է ձեռք առնեմ օրացոյց-տարեցոյցս: Շատ օգտակար գիրք մըն է ունեցածս: Հոն օրը օրին արձանագրուած են մեր գլխուն եկածները: Բանանք Ապրիլ մէկի էջը, նայինք թէ ի՛նչ է պատահած մեր ժողովուրդին այս զուարթ օրուան ընթացքին: Ի՞նչ կը կարծէք, հայրենակիցներ: Զուարթ կատակներու յատկացուած այս Ապրիլ մէկին, ի՞նչ կը կարծէք թէ տեղի ունեցած է մեր պատմութեան մէջ:

Կարդանք միասին.

«1909 Ապրիլ 1ին սկսաւ Կիլիկիոյ մեծ Ջարդը, Իթթիհատի հրամանով եւ ղեկավարութեամբ: Երեք շաբթուան ընթացքին Թուրքերը 30.000 Հայ ջարդեցին»:

Լսեցի՞ք: Աղուոր չէ՞ կատակը... Երբ ուրիշներ, Եւրոպան, Ամերիկան, այս օրուան ընթացքին իրարու գլխուն խաղ կը խաղան, Թուրքը, անդին, այդ Եւրոպայի քթին տակ, Միջերկրականի ափին, 30.000 Հայերու գլուխը կ'ուտէ, 1909 Ապրիլ մէկին:

Ապրիլ մէկին այսպիսի խա՛ղ կը սարքեն ահա, պորո՛ն Եւրոպացիներ, ո՛չ թէ ձեզի նման խեղճ ու կրակ կատակներ կ'ընեն: Եւ գիտէ՞ք ի՛նչպէս կը կոչուի այս մէկը.

Գազանին կատակը

Այս խնդրին մէջ ամէնէն ահաւորը ի հարկէ ջարդի թուականն է ու նաեւ ջարդարարներու հանգամանքը: Կարմիր Սուլթանը գահընկէց եղած է այս վերջիններուն կողմէ, հայ յեղափոխականներու աջակցութեամբ: Սահմանադրութիւն հռչակուած օսմանեան ընդարձակածաւալ կայսրութեան մէջ: Եւ տարի մը չանցած՝ Թուրքիոյ նոր տէրերը, այդ «յառաջդիմասէր» եւ «զարգացած» երիտասարդները, Իթթիհատականները, բան գործ ձգած Հայ կը ջարդեն: Ա՛յնքան ահաւոր է եղածը, որ այսօր անհաւատալի կը թուի մեզի: Մերինները ի՞նչպէս չարթնցան ու չարունակեցին հաւատալ ու գործակցիլ այդ աւելի վայրագ գազաններուն, որոնք ծպտուելու իսկ հարկ չէին տեսած:

Շարունակենք սակայն Հայոց տարեգրութեանց ընթերցումը, միշտ օրացոյցտարեցոյցիս Ապրիլ մէկի էջին վրայ.

«Իթթիհատական պատգամաւոր Պապիկեան, որ անաչառ եւ խիստ քննութեան ենթարկեց այդ ջարդին պատճառներն ու պատասխանատուութիւնները, իր տեղակագիրը օսմանեան Երեսփոխանական ժողովին ներկայացնելու նախօրեակին թունաւորուեցաւ Պոլսոյ մէջ (ՍանՍտեփանօ)»:

Այո՛, անհաւատալի՛, բայց իրա՛ւ: Ի՞նչպէս չարթնցան մերինները, հարց տանք կրկին: Ի՞նչպէս չզգուշացան այդ նոր ճիւաղներէն, աւելի սինիք, աւելի վայրագ:

Երբ բանաստեղծն անգամ հասկցած էր խնդիրը ու կ'եղերերգէր արտմաթախիծ: Ջարդէն երեք ամիս ետք գրուած են Սիամանթոյի «Կարմիր լուրերը» (Կարմիր լուրեր բարեկամէս): Հոն ո՛չ թէ ճերմակի վրայ սեւով, այլ կարմիրով, արեան գոյն կարմիրով գրուած է.

« Դուն թախծադէմ անծանօթս կամ
դուն հոգիի բարեկամ,
Որ խրախճանքի այսօրուան ճամբաներէն
կ'անցնիք,
Ունկնդրեցէ՛ք սա մենութեան եւ սուգի
խօսքերուս:
Գիտեմ որ ձեր անմեղ ոտքերը դեռ թաց
են ձերիններուն արիւնէն...
Եւ ազատութեան այն վսեմ վարդը,
որ ձեր ցեղին ցաւերէն
Այս դժբախտ երկինքին տակ, օր մը,
վերջապէ՛ս ծաղկեցաւ,
Օտար ձեռքեր հասած են՝ ծիծաղելով՝
զայն քաղելու... »:

. . . .

Քիչ մը աւելի անդին, աւելի յստակ.

« Դուն՝ շղարշներովդ մահագուժօրէն
գիշերուած հայ գեղուհի,
Եւ դուն՝ պարմանի որ դիմագծէդ ցեղին
սուգը սրտիդ մէջը կը հոսի՛,
Առանց զայրոյթի եւ շտապով սա՛
ճամբաներէն անցէք.
Պիտի ըսէք թէ որչա՛փ լոյս է այս եւ
ի՛նչ հեզնական մեռելարաղ...
Ի՛նչ խաժամուժ եւ ի՛նչ պարեր, ի՛նչ
ցնծութիւն եւ ի՛նչ խնջոյք ամէն դի...
Մեր կարմիր պատանքները՝ յաղթանակներու դրօշներն են կարծես,
Եւ մեր վճիտ եղբայրներուն ոսկորները
սրինգներու վերածուած...
Ահաւասի՛կ որ անոնց մէջէն ուրիշները,
արտասովոր երգեր է որ կ'երգեն... »:

Հարկ է կարդալ քերթուածը ամբողջութեամբ: Հոյակապ է ան իր թռիչքով, ոճով, մտածումներու փարթամութեամբ եւ ազնուութեամբ: Ու նաեւ, ողբերգականօրէն մարգարէաշունչ:

Դեռ ըսելիքներ ունէի 1909 Ապրիլ 1ի մասին: Աւելի լաւ է որ այսօր չըսեմ զանոնք: Յաջորդ օրուան անցնելէ առաջ կ'ուզեմ աւելցնել սակայն հետեւեալը, բոլորովին անարդար չըլլալու համար մեզ նախորդող մեծ սերունդին հանդէպ, մե՛ծ իր գաղափարականով, մե՛ծ իր տառապանքով: Ապրած չըլլալով Սահմանադրութեան յաջորդող ժամանակաշրջանին՝ մենք չենք ըմբռներ թերեւս հարցերը նոյն ձեւով: Այնքա՛ն դիւրին է վճիռներ արձակել 64 տարի ետք: Հաւանական է որ մեր հայրերը հասկցած էին խնդիրը, տեղեակ կացութեան, բայց շարունակեցին հաւատալ.. հաւատալ թէ գազանութիւնն ալ սահման մը ունի եւ թէ, ի վերջոյ, ան կանգ պիտի առնէ տեղ մը, կանգ պիտի առնէ օր մը չէ օր մը:

Աւա՜ղ, ո՛չ միայն կանգ չառաւ ան, այլ հետզհետէ աւելի կատղեցաւ յանգելու համար 1915ի աններեւակայելի, գազանային վայրագութեան:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

(Շար - 1)

ՆԿԱՐԻՉ ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի հրաւէրով նկարիչ Պ. Զ. Մութաֆեան դասախօսութիւն մը ըրաւ Մարտ 31ի, Շաբաթ երեկոյ:

Դասախօսութեան նախագահը Հ. Յրթ. Վրդ. Պզտիկեան ներկայացուց դասախօսը, որ, դեռ պատանի, նակատագրէն հարուածուած, հովանաւորութեանը կ'արժանանայ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան որու շնորհիւ կը ստանայ իր համալսարանական ուսումը: «Պ. Մութաֆեան, աւելցուց նախագահը, իր նկարչական արուեստին հետ ունի նաեւ լայն պաշար մը առ հասարակ գեղարուեստի մասին, եւ վստահաբար կարելի է ըսել թէ՝ ան կը տիրապետէ այն նիւթին, զոր պիտի ներկայացնէ»:

Եւ Պ. Զ. Մութաֆեանը հրաւիրեց խօսելու.—

ՀԵԹԱՆՈՍ ԵՒ ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐ

Յունական գեղակերտ միտքը, իւրաքանչիւր արուեստի ծագումը կը բացատրէ բանաստեղծական սիրուն պատմութիւնով: Արուեստներու ծագումին կուտայ մարդկային պատճառներ: Երաժշտութիւնը, օրինակ, գոյութիւն պիտի չունենար, եթէ մարդիկ երջանիկ ծնած ըլլային: Ողիմպոսի կատարէն, մուսաները, ձայնական քաղցրահունչ եւեւէջներ յօրինելով, կը ջանային ամոքել տառապող մարդկութեան վիշտը: Երաժշտութիւնն ուրեմն, ծնաւ, տառապանքներ սփոփելու պահանջէն, համաձայն յունական դիցաբանութեան:

Նկարչութիւնը գոյութիւն պիտի չունենար, եթէ սէրը գոյութիւն չունենար: Ամէն օր, մայրամուտին, սիրահար զոյգ մը բլուրն ի վեր կը բարձրանար, միացնելու համար սիրոյ բանաստեղծութիւնը բնութեան բանաստեղծութեան: Օր մը, սիրուհին, սէրէն պենովցած կը մրափէ, սիրահարը, պահ մը դիտելէ ետք անոր գեղեցիկ դէմքին շուքը, ճիւղի կտոր մը կ'առնէ եւ զայն կը շրջագծէ: Ահա՛ ծագում առաւ նկարչութիւնը, կ'ըսէ դարձեալ յունական դիցաբանութիւնը:

Սէրէն ծնած նկարչութիւնը, երկար ատեն հաւատարիմ մնաց իր ծագումին, ստեղծելով արուեստին մէջ հեթանոս եւ սրբազան սիրապաշտութիւն, աստղիկներով եւ տիրամայրերով:

Սիրոյ առաջին արտայայտութիւնը դըրախտէն սկսաւ: Սակայն, առաջին ար-

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ 900 ՕՐԵՐԸ

«ԹՈՂ ՈՉ ՈՔ ՄՈՌՆԱՅ ՉԱՆՈՆՔ»

Ջեռնարկին նպատակակէտն էր քանդել Լենինկրատի կուսակցութեան կազմակերպութիւնը, եւ մէջտեղէն վերցնել քիչ թէ շատ կարեւոր անձերը, որոնք աշխատած էին Ժտանովի հետ:

Ինչո՞վ կ'ամբաստանուէին անոնք: Կ'ըսուէր թէ Լենինկրատի հերոսական պայքարը բոլորովին տարբեր գոյնով մը ներկայացուցած էին: Պաշտօնական մարմինները ամբաստանուեցան թէ նպատակ ունէին քաղաքը օգը հանելու, եւ թէ պատճառ եղած էին որ Պալթիկի նաւատորմը ինքնամոյն ըլլայ: Առաջ կը քըշուէր նաեւ թէ Պաշտպանութեան Խորհուրդը մաս կը կազմէր դաւադրութեան մը որ նպատակ ունէր քաղաքը Գերմաններուն յանձնելու: Կ'ըսուէր թէ դաւադիրները միջոցներ ձեռք առած էին որպէսզի պատերազմէն յետոյ մայրաքաղաքը Մոսկուայէն Լենինկրատ փոխադրուէր եւ հոն օտար երկիրներու ալ օժանդակութեամբ նոր վարչաձեւ մը հիմնուէր:

Կարեւորութենէ զուրկ էր թէ ոչ մէկ ճշմարտութիւն կար բոլոր այս պնդումներուն մէջ: Կը բաւէ որ անոնք օգնեցին մաքրագործելու Ժտանովի բոլոր մօտիկ գործակիցները եւ դեռ անկարեւոր բազմաթիւ ուրիշ անձեր:

Սթալինի խժդժութիւններու թանգարանին մէջ ոչ մէկ բան կը հաւասարի Լենինկրատի պաշարումին եւ անոր վերջաբանին՝ «Լենինկրատի խնդիրը»: Նէվայի մեծ քաղաքը, քառորդ դար վերջ դեռ չէ կրցած ապաքինիլ պատերազմի իր վէրքերէն, որոնք Փիզիքապէս թէ բարոյապէս կ'արիւնին միշտ:

Սթալինի միջամտութիւններուն անխափան չարքը որ սկսած էր 1930ին վայրագ եւ արիւնախանձ մաքրագործումներով, ձգած է իր անջնջելի հետքերը: «Արեւմուտքի վրայի դուռը»ի մը գեղեցիկ երազը չէ իրականացած երբեք: Լենինկրատ ամէնէն վերջինն է այն մեծ քաղաքներուն որոնք վերաշինուեցան պատերազմէն յետոյ, շատ վերջը Մոսկուայէն, Կիեւէն, Օտեսայէն, Մինսքէն եւ անկասկած Սթալինկրատէն: Միայն մէկ կէտի վրայ Լենինկրատ յաջողեցաւ պարտադրել իր կամքը: Ջերմակ եւ կապոյտ ցուցատախտակները որոնք ժողովուրդը զգուշութեան կը հրաւիրէին գերման ռմբակոծութիւններուն դէմ, 1957ին դարձեալ երեւան եկան Նէվսկի հրապարակին վրայ: Ամէն գարնան խնամքով կը ներկեն զանոնք: Սիրելի են անոնք Լենինկրատի ժողովուրդին ինչպէս բոլոր յիշատակները այդ անցեալին:

Փիսքարէվսկի գերեզմանատան մէջ, յիշատակի բոցին քով կը բարձրանայ պատ մը որուն վրայ փորագրուած են Օլկա Պէրկոլցի տողերը.

Աստ հանգչի Լենինկրատի ժողովուրդը:
Հոս կը հանգչին քաղաքացիներ
Որոնք տուին իրենց կեանքը
Պաշտպանելու համար քեզ, Լենինկրատ
Օրրան յեղափոխութեան:

Բազմաթիւ են անունք, ազնուական այն
Ջոհերը թաղուած յաւիտենական
կրանիթին տակ
Բայց, բոլոր անոնք որ այս կոթողը
կ'ուզեն պանծացնել
Անմահացած են արդէն
Թող ո՛չ ոք մոռնայ զանոնք
Թող ոչինչ մոռնանք մենք:

ՀԵՐԻՍԸՆ ՍԱԼԶԲԸՐԻ

(37 եւ վերջ)
Թարգմ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԹԵՐԶԵԱՆ

ուին աչքը դրախտին մէջ, անմեղ էր կիզմները, մեղապարտ եղաւ, երբ այլեւս չէր տեսներ, ինչ որ կը տեսնէր մեղանչումէն առաջ:

Սիրոյ դրախտային անմեղութեամբ մարմարեայ մերկութիւններ քանդակուեցան հին Յունաստանի հեթանոսական շըրջանին, երբ մերկութիւն դիտելը չէր համարուած տակաւին բարոյականի արգելքին, երբ մերկութիւն չունէր տակաւին ծածկուած մաս մը, որ աչքին հետաքրքրութիւնն արթնցնէր:

Մարմնապաշտութիւնը այնքան տարածուած էր հին Յունաստանի մէջ, յատկապէս մարզարաններով, որոնք նկատուած էին տեսակ մը բացօթեայ համալսարաններ մարմնակրթութեան նուիրուած, որ ստացաւ կրօնական հանգամանք:

Հերոդոտոս կը պատմէ թէ, իր շրջանի ամէնէն գեղեցիկ տղամարդը կը պաշտուէր մեհեանի մը մէջ, իբրեւ մարմնական գեղեցկութեան կատարելութիւն:

Թէ ինչո՛ւ պատմական դարձած է «յունական գեղեցկութիւն» բառը, թէ ինչո՛ւ պատմաբաններէն շատեր կ՚ըսեն, կը գրեն ու կ՚ուզեն ընդունելի դարձնել, թէ Սպարտայի մէջ յատկապէս կը ծնէին մարդկային սեռին ամէնէն գեղեցիկները, անոր թերեւս, հոգեբանականին հետ նաեւ գիտական պատճառներ, եթէ մենք ալ ընդունինք հին Յոյներուն պէս, թէ ինչ բանի վրայ որ մարդ շատ մտածէ, այդ բանը կրնայ կարելիութիւն դառնալ:

Սպարտացի խօսեցեալը, մեկնելով այս համոզումէն, ամուսնութեան նախօրեակին գեղեցիկ արձան մը կը զետեղէ ննջասենեակին մէջ ու սնարին ճիշդ դիմաց, որպէսզի իր երիտասարդ կինը ամէն երեկոյ անկողին մտած ու ամէն առաւօտ անկողնէն ելած ատեն այդ գեղեցիկ արձանը տեսնելով, գեղեցկութեան վրայ մտածէ միշտ, գեղեցկութիւն յղանալու համար:

Յոյն արուեստագէտները սակայն, չէին գոհանար բնութեան ստեղծած գեղեցիկով: Անոնք կը գտնէին թէ, մարդկային կառոյցը համապատասխան չէ աստուածներու կառոյցի կատարելութեան. որով, կը քանդակէին մարդկային մարմինը ոչ այնպէս, ինչպէս որ է, այլ այնպէս՝ ինչպէս որ պէտք է ըլլար: Ատկէ՝ «Յունական գեղեցկութիւն» բառը, որ յունական արուեստի գեղեցիկի ըմբռնումին ուղղուած բառ մըն է, ո՛չ երբեք յոյն ցեղին, որ ոչ մէկ տարբերութիւն ունի ուրիշ ցեղերէն:

Յունական արուեստին մարմնապաշտութեան շրջանը տեւեց մինչեւ քրիստոնէութիւն երբ, նոր կրօնքին բարոյականը ծածկեց մարմինը անթափանց զգեստներու մէջ, աչքը սարսուռով մը սկսաւ դիտել, ինչ որ առաջ կը տեսնէր մաքուր զգացումով: Արուեստագէտին ձեռքը առաջնորդուիլ սկսաւ, մերկութիւնը սեռային տենչով դիտող աչքէն:

Մինչեւ քրիստոնէութիւն, արուեստին գրեթէ միակ նիւթը մարմարն էր: Գոյնէն առաջ, պաղ մարմարը տուաւ մարթին ջերմութեան զգայնութիւնը: Մարմարին մէջ քանդակուեցան Ողիմպոսի մտացածին աստուածներն ու Աստղիկներու մարմնական գեղեցկութիւնները: Բայց, երբ Արամազդին տեղը գրաւեց Յիսուս եւ տեսողական հաճոյքին տեղը՝ նոր կրօնքին բարոյական սկզբունքը, մարմարը պահ մը դադրեցաւ արուեստին նիւթն ըլլալէ անոր համար, որ չէր կրնար իր սեղմ միջոցներով նոր հաւատքին տարածման եւ ամրապնդման ծառայել: Քրիստոնէութիւնը պէտք ունէր արուեստի մը, որ իր արտայայտչական լայն միջոցներով կարենար Աւետարանը վերածել յուզիչ պատկերներու եւ անոնց միջոցով տար կրօնքին տեսանելիութիւն մը: Այդ արուեստը նկարչութիւնն էր, որ պիտի ծառայէր կրօնքին, գրեթէ մինչեւ ԺԷ. դար:

Միջին դարուն, երբ կրօնքը միահեծան տէրն էր մարդուն զգալու եւ մտածելու կարողութիւններուն, բնական էր որ նըկարչութիւնը վերածուէր կրօնական գործունէութեան:

Միջին դարու արուեստագէտները, որոնք հիմնեցին կերպարուեստի առաջին դպրոցը Իտալիոյ Սիենա քաղաքին մէջ 1250ի շուրջ, ուժգնօրէն տիրապետուած էին Բիւզանդական սրբանկարներու (իքոն) արուեստէն: Սիենայի նկարիչները, հետեւելով բիւզանդացի նկարիչներու օրինակին, կը նկարէին Յիսուս մանուկ եւ Աստուածածին ոչ միայն նկարչական գործեր արտադրելու մտահոգութեամբ, այլ կը նկարէին այդ երկու նիւթերը, որպէսզի հաւատացեալները անոնց առջեւ ջերմեռանդօրէն աղօթեն: Պէտք է ուրեմն դիտել անոնց նկարները մոմի լոյսին եւ զմրէթի խորհուրդին մէջ, այլապէս կը կորսնցնեն այն ոգեկանութիւնը, որով հրաշքներ կը գործէին հաւատացեալներուն մէջ, կ՚ըսէ աւանդութիւնը:

Միջին դարու արուեստագէտը, երկնաբնակ դէմք մը նկարելու համար, երկրաւորներուն մէջ չէր փնտռեր իր գործին տիպարը: Ներքին աչքով կը յօրինէր հոգիներուն հետ սերտօրէն խօսող դէմքեր: Որովհետեւ, միջին դարու արուեստագէտին համար, նկարչութիւնը միջոց մըն էր, մարդը Աստուծոյ հետ հաղորդելու: Այդ նպատակին հասնելու համար, որ արուեստագէտը իր յղացումները կ՚առաջնորդէր գաղափարներով (իտէ): Գաղափարը պատկերի մը անտեսանելի գոյութիւնն է, որ երեւան կ՚ելլէ բաղդատութեան մը պարագային: Երբ բանի մը ըսենք գեղեցիկ է կամ տգեղ է, զայն բաղդատած կ՚ըլլանք այն պատկերին հետ, որ մեր ենթագիտակցութեան մէջ թաքուն կը մնայ: Արուեստագէտը, երբ չի գտներ բնութեան մէջ անհրաժեշտ տիպարը, իր գործին, կը դիմէ ներքին աչքին, որ տեսնէ ոգիին մէջ թաքնուած պատկերը: Այդպէս կ՚ընէին հեթանոս արուեստին դասականները, Աստղիկներու մարմնական գեղեցկութիւնը քանդակած ատեն, այդպէս ըրին քրիստոնէութեան նկարիչները, երկնաբնակ դէմքեր նկարած ատեն:

Ներքնածին պատկեր մը ձեւակերպ կը ստանայ ոգիին յուզումով: Գաղափարը յուզում կը դառնայ, արուեստագէտին տեսիլներով: Այդ տեսիլներուն հոյակապ նկարիչներն եղան, կրօնքը խորապէս զգացողները, ինչպէս՝ Էլ Կրէքօ: Անոնք, աղօթքին ներշնչումներէն կը ստանային զօրութիւն մը, որով բնականը կը փոխարկէին գերբնականին մէջ, կը թրթռացնէին հաւատքին եւ արուեստին զգայնութիւնները միեւնոյն կտաւին վրայ: Կը թանձրացնէին վսեմին գերիրական երեւոյթը, բանաստեղծական գեղեցկութիւններու եւ տեսլապաշտ իրականութիւններու մէջ, որոնց առջեւ մարդկային դատողութիւնը կը կորսնցնէ ամէն յենարան, ձգելով մարդը, խորհուրդներու առջեւ մտամփոփ, անկարող՝ ստացած ցնցումը բացատրելու:

Ահա թէ ինչո՛ւ, ուրախ դուրս չենք ելլեր եկեղեցիէ մը, հոգեպարար արարողութիւն մը լսելէ յետոյ: Ուրախ դուրս չենք ելլեր նուագահանդէս մը, երաժըշտութեան աստուածային ուժին հետ հաղորդուելէ յետոյ: Ուրախ դուրս չենք ելլեր թանգարանէ մը, արուեստին ոգին մեր մէջ կրելէ յետոյ: Որովհետեւ, արուեստ եւ կրօնք գեղեցկօրէն ընդելուզուած իրարու հետ, ուժգնօրէն կը գործեն մեր վրայ, չէզոքացնելով մեր հոգիին անպարկեշտ ուժերը:

Մէկ կողմ ձգելով, դիցաբանութեան յօրինած բանաստեղծական պատմութիւնները, արուեստներու ծագումը բացատրող, որոնք գեղեցիկի միջավայրին մէջ սնած ժողովուրդի մը երեւակայութեան արգասիքներն են աւելի, քան իրական պատճառները արուեստներու ծագումը բացատրող, ըսենք անմիջապէս թէ, բոլոր արուեստներուն մանկութիւնը եղած է կրօնական: Վախի զգացումին յաջորդող պաշտամունքի զգացումն է, որ տըւած է արուեստներուն կրօնական ծագում: Որով, արուեստ եւ կրօնք փոխադարձ պարտք մը ունին իրարու: Արուեստը կրօնքէն ստացաւ իր վսեմ ներշնչումները: Կրօնքը արուեստին մէջ գտաւ իր խորհուրդներուն ձեւակերպը: Ոգեկան այս երկու ուժերը զիրար բովանդակեցին: Եւ իրարմով բացատրուեցան մինչեւ Վերածնունդի ոսկի շրջանը:

Բայց այդ շրջանէն շատ առաջ, կրօնքը կորսնցուցած էր իր ուժը:

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Յաջող Երեկոյթ Մը

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ինչպէս ամէն անգամ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը լիուլի քաջալերուեցաւ իր տարած աշխատանքին համար: Մարտ 24ին Շաբաթ երեկոյ խուռն բազմութիւն մը եկաւ լեցնել Ալհամպրայի խոշոր սրահը, ընկերուհիները արդէն շաբաթէ մը ի վեր տունէ տուն շրջած էին եւ տեղաւորած մաս մը տոմսակներ, սակայն վերջի իրիկուան բազմութիւնը անակնկալ մըն էր: Սեղանները գրաւուած էին ընտանիքներէ եւ երիտասարդներէ, մեծ քաջալերական մը եւ գոհունակութիւն մըն էր տեսնել մեծ թիւով երիտասարդները, որ կը խանդավառուէին հայկական ձեռնարկներէ: Երիտասարդներ եւ տարեցներ պարեցին մինչեւ առաւօտ զուարթ մթնոլորտի մը մէջ:

Շատ գնահատելի էր Նոր Սերունդի պարախումբը, Օր. Պերժէի առաջնորդութեամբ: Հայկական տարազներով պարեցին գեղջկական պարեր՝ մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով եւ բուռն կերպով ծափահարուեցան: Իսկապէս գովելի են: Շատ կանոնաւոր պարախումբ մը կը կազմեն, արժանի տեսնուելու:

Կապոյտ Խաչի ընկերուհիները իրենք պատրաստած էին պիւֆէն շատ յաջող կերպով, եւ բոլոր աշխատանքները կատարեցին իրենք, շատ գոհ ձգելով ժողովուրդը եւ միեւնոյն ատեն ապահովելով 6100 ֆրանքի զուտ շահ մը, առանց հանգանակութեան:

Շատ քաջալերական էր այս երեկոյթը. Խաչուհիները յաճախ կը տանին սեւ աշխատանք, հեռու ժողովուրդի տեսողութենէն՝ իրենց ամբողջ եռանդն ու ոգին ի գործ դրած: Որքա՜ն ուրախալի պիտի ըլլար եթէ երիտասարդ տիկիններ ու օրիորդներ մասնակցէին այս շատ նուիրական եւ օգտակար կազմակերպութեան, որ հայապահպանման միջոց մըն է:

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի շըրջանը ամէնէն աննպաստ շրջանն է նիւթական հայթայթելու համար: Որեւէ մնայուն եկամուտ չունի, բայց եւ այնպէս Խաչուհիները երբեք չեն յուսահատիր եւ իրենց ամբողջ յոյսը դրած են իրենց յամառ աշխատանքին, եւ ամէն անգամ որ կ՚ունենան յաջող ձեռնարկ մը կը քաջալերուին ինքզինքնին կը նկատեն վարձատրուած:

Վ. Ք.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (163)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

Գիտենք թէ Փօլ Հարման ամբողջ կիրակին աղջկան կը նուիրէր: Շաբաթ իրիկուն, Մէրի առանձին մնացած էր: Հայրը իմաց տուած էր թէ դուրսը պիտի ճաշէր: Հօրը յեղակարծ բացակայութիւնը մեծ դժկամակութիւն պատճառած էր Մէրիի: Ուստի այդ կիրակի առտու մանկամարդ աղջիկը կանուխ ելաւ անկողինէն ու հօրը աշխատասենեակը գնաց: Փօլ Հարման մտքէն կ՚անցընէր որ Մէրի հարցումէկ նեղացուցիչ հարցումներ պիտի ընէր Լիւսիէնի մասին: Ուստի գործարանատէրը որոշած էր որ կարելի եղածին չափ քիչ առանձին մնար աղջկանը հետ, նեղացուցիչ կացութենէ մը ազատելու համար: Ուստի Փօլ Հարման անհամբերութեան շարժում մը ըրաւ ու ճակատը կծկուեցաւ, երբ տեսաւ որ սենեակին դուռը բանալով Մէրի ներս կը մտնէր: Մանկամարդ աղջկան աչքերէն չվրիպեցաւ ոչ հօրը ճակտին կծկումը եւ ոչ ալ դժկամակութեան շարժումը:

— Կը խանգարե՞մ քեզ, հարցուց Մէրի:

— Քիչ մը, զաւակս, որովհետեւ մեծ հաշիւներու մէջ թաղուած եմ, զորս պէտք չէ ընդհատել: Բայց քանի որ հոս կը գտնուիս, ողջագուրէ զիս:

Մանկամարդ աղջիկը փութաց հնազանդիլ ու յարեց.

— Ի՞նչ պիտի ընենք այսօր:

— Յապաղած շատ մը աշխատութիւններ կան. օրուան մեծ մասին մէջ այդ գործերը պիտի տեսնեմ, ու այս գիշեր քանի մը ժամ պիտի բացակայիմ:

— Կէսօրուան եւ իրիկուան ճաշերը ինծի հետ պիտի ընես:

— Ոչ իրիկունը:

— Ուրեմն կը ցնդի՛ իմ պզտոր անուրջս:

— Ի՞նչ երազած էիր, սիրելի աղջիկս:

— Լիւսիէն Լապրուն ճաշի պիտի հրաւիրէիր:

— Կը տեսնես որ անկարելի է:

— Գոնէ ցերեկուան ճաշին:

— Ատ ալ չէի կրնար ընել, քանի որ շատ մը տեղեր պիտի երթամ իր մեկնումէն առաջ:

Մէրի սարսռաց ու գոյնը նետեց:

— Մեկնումէ՛ն առաջ, կրկնեց Մէրի այլայլած ձայնով մը: Պ. Լապրու ինչո՞ւ կը մեկնի Փարիզէն:

— Տան գործերուն համար:

— Ո՞ւր կ՚երթայ:

— Պէլկար, հսկելու համար այն մեքենաներու զետեղման վրայ, զորս պիտի յանձնեմ առաջնակարգ տան մը:

— Իր բացակայութիւնը որքա՞ն պիտի տեւէ:

— Գրեթէ երեք շաբաթ: Վստահութեան ապացոյց մը ընծայած կ՚ըլլամ, այդ աշխատութիւնը յանձնելով անոր: Ասիկա նախաքայլ մըն է մօտալուտ ընկերակցութեան համար...:

— Եթէ այդպէս է, կը համակերպիմ, մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը, որուն դէմքը մթագնեցաւ: Ամբողջ օրը առանձին պիտի մնամ...:

— Ես ալ քեզի պէս ցաւ կը զգամ ատոր համար, բայց գործը գործ է. անոր բացակայութեան պատճառով՝ աշխատանքս պիտի աւելնայ: Կը խոստանամ որ մօտերս պիտի փոխարինեմ:

— Բարո՛վ ըլլայ:

Ու Մէրի հօրմէն բաժնուեցաւ, որ առանձին մնալուն պէս՝ գոհութիւն զգաց որ տուած բացատրութեամբ գործին մէջէն ելած էր, հակառակ նախապէս զգացած վախին:

Հօրը խօսքերուն վրայ վստահ, մանկամարդ աղջիկը չէր վրդովուեր, թէեւ տաղտկացած ու դժգոհ ըլլար Լիւսիէնի մեկնումին համար, զոր վստահութեան ու համարումի նշան մը կը համարէր: Այդպէս սրտապնդուած, Օր. Հարման իր յարկաբաժինը ելաւ ու հոն մնաց մինչեւ ժամը տասնըմէկ: Յետոյ վար իջաւ շատ վայելուչ ու ճաշակաւոր արդուզարդով մը:

— Անուշիկս, ի՛նչ աղուորցեր ես, գոչեց Փօլ Հարման: Կը շլացնես զիս: Ծրագիր մը ունի՞ս:

— Բարեկամուհիներուս պիտի այցելեմ: Եթէ տունը չգտնեմ զանոնք, անտառ պիտի երթամ կառքով: Պիտի ձանձրանամ, եթէ տունը մնամ: Մինչեւ ճաշի ատեն, դուրսը պիտի մնամ:

Ժամը մէկին, մանկամարդ աղջկան իմաց տուին որ կառքը պատրաստ էր արտադաւթակին առջեւ: Վար իջաւ եւ կառքին մէջ տեղաւորուեցաւ:

— Քէ Պուրպոն, թիւ 4, ըսաւ, Մէրի կառապանին:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— «Վարանդեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մորիսի «Վրացեան» խումբի բոլոր ընկերները Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին սովորական հաւաքատեղիին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Սահակ Սապաթէլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրած են՝ Շաւիլի եկեղեցիին Տէր եւ Տիկին Սիրուն Պարոնեան եւ Տէր եւ Տիկին Սանփան Ճէպէճեան 100ական Ֆր.:

Շաւիլի Կապ. Խաչին՝ Տէր եւ Տիկին Գալուստ Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Մինասեան եւ Տէր եւ Տիկին Եղուարդ Տոլմաճեան 50ական:

«Յառաջ»ին՝ այրի Տիկին Լիւսի Օհանեան եւ զաւակները 50 Ֆր.:

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Աւագ շաբաթու արարողութիւնները տեղի պիտի ունենան ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի, նախագահութեամբ Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի:

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, յիշատակ ընթրեաց տեառն մերոյ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, ոտնլուայ ժամը 16ին, խաւարում ժամը 19·30:

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժ.ը 17ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, յիշատակ ընթրեաց ժամերգութիւն ժամը 8·15ին, պատարագ եւ զպրոցականներու հաղորդութիւն 9·45 – 11, ոտնլուայ 16·15, խաւարում 19·45:

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութիւն, ժամերգութիւն ժամը 8·40, կարգ Թաղման 17:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ ընթրեաց, պատարագ առաւօտ ժամը 10ին, Ոտնլուայ, երեկոյեան 4ին, Կարգ Չարչարաց 7·30ին:

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, կարգ Թաղման երեկոյեան ժամը 6ին:

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, ընթերցուածք երեկոյեան ժամը 5ին: Պատարագ 6ին:

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8ին: Պատարագ 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց – օր նահատակաց, պատարագ առաւօտեան ժամը 10ին: Հոգեհանգիստ 11·30ին:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵՔԶԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ, 21 Ապրիլ, հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Ս. ԶԱՏԻԿ, ձայնաւոր պատարագ ժամը 11ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նախաձեռնութեամբ Ամասիացի հայրենակիցներու, Կիրակի 29 Ապրիլ Առնուվիլի Վարդապ. Ս. Խաչ եկեղեցւոյն մէջ, (31-33 Ռիւ Սէն-Ժիւստ) ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ պիտի մատուցուի

1915Ի ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ
ԱՄԱՍԻԱՑԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

եւ բոլոր մեզմէ անդարձ բաժնուող հայրենակիցներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Այս առթիւ յաւարտ պատարագի կը ցուցադրուի նաեւ Ամասիոյ պատմական Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Ս. Խաչը տրամադրուած մասնաւոր կերպով Տիկին Գարամաճեանի կողմէ:

Նոյնպէս աւանդական Ամասիացիներու ճաշը տեղի պիտի ունենայ՝ բոլոր հայրենակիցներու եւ համակիրներու համար, Ռիւ Ժան Ժօռէս, Թաղապետութեան սրահին մէջ:

Անոնք՝ որոնք կը փափաքին սոյն ճաշին մասնակցիլ՝ թող հաճին իրենց մասնակցութիւնը տեղեկացնել ամէնէն ուշը Երեքշաբթի 24 Ապրիլ երեկոյ Պր. Ն. Նիկողոսեանի՝

121, Ավընիւ Հանրի–Պարպիւս
95400 Առնուվիլ–լէ–Կոնէս
Հեռաձայն՝ 985–04–46

ՃԱՇԱԳԻՆ 28 ՖՐ.

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, երեկոյեան Ոտնլուայի արարողութիւն ժամը 16ին, գիշերային ժամերգութիւն (խաւարում) 20ին:

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Թաղում երեկոյեան ժամը 17ին:

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ, Խթման օր, երեկոյեան պատարագ ժամը 16ին:

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (ՏԷՍԻՆ)

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ – Պատարագ առաւօտ ժամը 9·30ին: Ոտնլուայ եւ Մանուկներու հաղորդութիւն կեսօրէ ետք ժամը 4ին: Խաւարում երեկոյեան ժամը 8ին:

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ.— Երեկոյեան ժամը 6ին՝ կարգ չարչարանաց եւ Թաղման:

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ. — Ճրագալոյցի արարողութիւն, ընթերցուածներու ընթերցում եւ պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ Ս. ԶԱՏԻԿ.— Տօն Յարութեան հանդիսաւոր Ս. Պատարագ: Առաւօտ ժամը 9ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՏՕՆ ՄԵՌԵԼՈՑ.— Ս. Պատարագ առաւօտ ժամը 9ին, հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն Մեծ Եղեռնի 1·500·000 զոհերու յիշատակին:

×

ՍԷՆ–ԼՈՒ ԵՒ ՍԷՆԹ– ՄԱՐԿՐԻԹ

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. Յիշատակ Ընթրեաց Սէն– Լու Ս. Պատարագ ժամը 8·30ին Մանուկներու Հաղորդութիւն ժամը 10ին Ոտնլուայ ժամը 16·00ին Խաւարում ժամը 20·30ին:

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ. Յիշատակ Չարչարանաց ,Խաչելութեան եւ Թաղման:

ՍԷՆ–ՄԱՐԿՐԻԹ ժամը 16·30ին: Սէն–Լու ժամը 18·00ին:

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ. Ճրագալոյց ,ՍԷՆ–ԼՈՒ Ս. Պատարագ ժամը 18·00ին:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 24 Ի ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը կ'ոգեկոչուի համահայկական ձեւով, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն, հետեւեալ յայտագրով.—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ԱՊՐԻԼ

ժամը 17ին ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ

ժամը 18ին ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ Անծանօթ Զինուորին՝ Շառլ Տը Կօլ–էթուալ հրապարակ՝ Հայ Նախկին Ռազմիկներուն կողմէ:

ժամը 20·45ին ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝ Կավոյի սրահին մէջ

45, Ռիւ լա Պոէսի, Փարիզ 8րդ

Կը խօսին

Փրոֆ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ, ՊԱՏՐԻԿ ԿԷՆՃԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Յայտագրին կը մասնակցին՝ Հիւկէթ Աժտէրեան (դաշնակ), Արաքսի Գմբէթեան (արտասանութիւն), Աստղիկ Տէտէեան (մեներգ), Սայաթ Նովա նուագախումբը, Խօսնակ՝ Տիկին Յովսէփեան

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը խուռներամ մասնակցիլ այս բոլորին՝ յարգելով յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն:

Ալֆորվիլէն, Իսի լէ Մուլինոյէն եւ Շավիլէն մասնաւոր օթոպիւսներ տրամադրուած են՝ ժամը 8էն սկսեալ, սովորական կայաններէն՝ ժողովուրդը Սալ Կավօ առաջնորդելու եւ վերադարձնելու համար:

×

ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

ԵՒ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵԶՈՒՄ
ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 18ին, Հայ նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ:

Հաւաքոյթ – Խուռներամ– Շանզ'էլիզէի եւ Ավընիւ Ֆրիէտլանտի անկիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ

PALAIS DES CONGRES

Մասնակցութեամբ գաղութիս բոլոր կազմակերպութեանց

Կը խօսին

JACQUES MADAULE
Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
Պ. ԿԻՒԼՊԱՍԵԱՆ

ԺԱՄԸ 20ԻՆ, ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ (Փրատօ) Ապրիլեան նորակառոյց Յուշարձանին

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

հովանաւորութեամբ Լիոնի հայ երեք յարանուանութեանց
կազմակերպութեամբ Լիոն–Տէսին Միացեալ Յանձնախումբի

23 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ Լիոնի եւ Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ

ժամը 15·30ին, Նահատակաց Յուշարձանի վրայ ծաղկեպսակի զետեղում, Տէսինի Փլաս տը լա Լիպէրասիոն

24 Ապրիլ, Երեքշաբթի ժամը 20·30ին, ոգեկոչման հանդիսութիւն, Լիոնի «Լա Սիկալ» սրահին մէջ, 60 Ավընիւ տը Սաքս

Կը խօսին

Վեր. ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԻՍԼԵԱՆ (ֆրանսերէն
Գերապայծառ ՍԷԹԵԱՆ (Հայերէն)
Պ. Գ. ՏԷՐ–ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ (հայերէն)
Պր. Զ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն)

×

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ 58ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

1915ի Ապրիլեան մեր նահատակներունինկելի յիշատակը ոգեկոչելու համար, Սէն Շամոնի հայ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է հոգեհանգստեան բազմաձայն պատարագ մը ՆոթրըԴամ մայր եկեղեցւոյ մէջ Զատկի երկրորդ օրը՝ Ապրիլ 23ին, երեկոյեան ժամը3·30ին:

Պատարագը կը մատուցանէ՝ Ֆրանսայիհայ Էքսարքութեան Առաջնորդական կառավարիչ՝ Գերպ. ՆԻԿՈՂՈՍ Ծ. ՎՐԴ. ՔԵՀԵԱՅԵԱՆ:

Սրբազան երգեցողութիւնները պիտի կատարեն բազմաձայն՝ Հռոմէն ժամանած հայ վարժարանի ժառանգաւորները:

Պատարագէն վերջ, ժամը 17·30ին,ծաղկեպսակ մը պիտի զետեղուի Լամարթինի Անծանօթ Զինուորին առջեւ, ուրկէ ժողովուրդը պիտի առաջնորդուի Սալ Ժան տ'Արքի սրահը ներկայ ըլլալու ֆիլմի մը որուն նիւթը պիտի ըլլայ՝ Պատմական հանդիպումը Նորին Ս. Օծութեան Վազգէն Ա.ի եւ Պօղոս Զ. Սրբազան Պապին:

Saumons Fumés
Conserves

Caviar Petrossian

18, Bd. de la Tour-Maubourg 75007 Paris
tél. 551.59-73 - 551.59-74 - 705.56-09

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ԱՊՐԻԼ
JEUDI 19 AVRIL 1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — 12.695
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.695

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԵՂԵՌՆԸ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ ՋԱՐԴԵՐԸ 1909 ԱՊՐԻԼ

Ա. ԱՐԻՒՆՈՏ ԶԱՏԻԿ

Ապրիլեան այս օրերուն, երբ ապրողներս կը պատրաստուինք ոգեկոչելու խնկելի յիշատակը մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, մեր մտածումները կ'երթան ուրիշ Ապրիլի մը, որ Մեծ Եղեռնէն վեց տարի առաջ արիւնով ողողեց եւ աւերակի վերածեց Կիլիկիոյ շէն ու բարգաւաճ քաղաքներն ու գիւղերը:

1909 Ապրիլի համատարած կոտորածն էր այդ:

Զատկի տօնական երեք օրերը ահուսարսափի մէջ էին անցուցեր Կիլիկիոյ Հայերը: Մթնոլորտը ելեկտրականացած էր: Ատանայի եւ շրջակայքի Թուրքերը սկսած էին զինուիլ՝ կառավարութեան աջակցութեամբ: Զէնքի պետական մթերանոցներէն ամէն կարգի զէնքեր կը բաշխուէին Թուրք խուժանին, որ հրամանի կը սպասէր ջարդի սկսելու համար:

Ազդանշանը տրուեցաւ Ապրիլ 1-14ին, Զատկի Չորեքշաբթի օրը: Սպառազէն պաշըպոզուքները յանկարծակի յարձակեցան Ատանայի հայկական թաղերուն եւ շուկայի հայ խանութներուն վրայ, կրակի տալով տուներն ու անխնայ ջարդելով անմեղ ու անպաշտպան Հայեր:

Առաջին ջարդն էր այս: Յանկարծակիի եկած՝ կարգ մը թաղերու մէջ ինքնապաշտպանութեան դիմեցին Հայերը՝ սպաննելով յարձակողները եւ փախուստի մատնելով խուժանը, որ սարսափած հայ ֆէտայիները կուգան կը պոռար:

Կուսակալ Ճէվատ պէյ, որ գլխաւոր կազմակերպիչն էր ջարդին, իբրեւ թէ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար, փողոց կը հանէր Թուրք եւ հայ երեւելիներու պատուիրակութիւն մը: Խուժանը առաջին հարուածը կուտար այս վերջինի անդամներէն Դաւիթ Ուրֆալեանի, անդամ Վերաքննիչ Ատեանի: Իսկ քաղաքապետական ժողովի անդամ Յարութիւն Շատրիկեան կը սպաննուէր կուսակալին ու Ամերիկացիի մը աչքին առջեւ:

Շուկաներուն մէջ Հայոց խանութներուն դուռները կը խորտակուէին կացիններով եւ կը կողոպտուէին: Թալանին կը մասնակցէին կիներն ալ: Խուժանին մաս կը կազմէին Թուրք, քիւրտ, ֆէլլահ, չէրքէզ, աւշար, գնչու եւ կրետացի գաղթական խումբեր, որոնք հինգ-տասը խումբերու բաժնուած կը յարձակէին անպաշտպան տուներու վրայ, կը ջարդէին եւ կը կողոպտէին մէջինները, յետոյ կ'այրէին զանոնք:

Անխնայ ջարդուեցան Տիգրանակերտէն, Խարբերդէն, Սեբաստիայէն, մինչեւ իսկ Մուշէն աշխատելու համար եկած հայ մշակներ, որոնք կը բնակէին Ատանայի խաներուն մէջ, — Աճէմ Խան, Տուզ Խան, Հայտարօղլու Խան, Գալէ-Գափու, Տէլի Մէհմէտի պանդոկը, Ենի Խան, Քիւփէլի եւ Վէզիր Խան, Զաթալ Խան, Կէօն Խան, Արապաճը Խան, եւայլն:

Զուքուր Օվայի արտերուն մէջ աշխատող հարիւրաւոր գաւառացի հայ բանուորներ վայրագօրէն կոտորուեցան:

Քաղաքին մէջ մոլեգնող խուժանը՝ մոլլաներու եւ սոֆթաներու առաջնորդութեամբ կը շարունակէր ջարդն ու կողոպուտը: Երեսուն հազարնոց խուժանին տեղ Հայերը զանազան շրջաններու մէջ ունէին միայն 173 կռուող տղաք, որոնց քաջարի դիմադրութեանց շնորհիւ առաջին ջարդէն ազատեցաւ Ատանայի մնացեալ Հայութիւնը (Յակոբ Թէրզեան, Կիլիկիոյ աղէտը, Պոլիս, 1912, էջ 39):

Սակայն գիշերը Թուրքերը կրակ դրին Հայոց թաղերուն չորս կողմերը, իսկ արշալոյսին կրկնապատկեցին յարձակումները մաուզէրներով: Երկրորդ օրը Հայերը ապաստանեցան ֆրանսացի Յիսուսեաններու եւ մայրապետներու եկեղեցին ու վարժարանները, Հայոց Ս. Աստուածածին եւ Ս. Ստեփանոս եկեղեցիները, հայ-հռոմէականներու, բողոքականներու, Ասորիներու, Մարոնիներու եւ Քաղդէացիներու եկեղեցիները, մաս մըն ալ ամերիկացի միսիոնար Մր. Չէմպըրսի տունը:

Ամերիկեան աղջկանց վարժարանը պաշարուած էր անհամար Թուրքերով, որոնք կը պահանջէին աղջիկները: Կարելի կ'ըլլայ դիմացի տան պատը ծակելով Չէմպըրսի տունը փոխադրել զանոնք, գնդակներու տարափին տակ:

Երրորդ օրը յարձակումները աւելի կը սաստկանան: Հալէպէն, մինչեւ իսկ Սեբաստիայէն եւ աւելի մօտիկ քաղաքներէն Ատանա խուժեր էին արեան ու կողոպուտի ծարաւի Թուրքեր:

Հայ կորիճները յաջողեցան փախուստի մատնել ջարդարարներու խուժանը: Սակայն սպառած էր ռազմանիւթն ու ուտելիքը: Թուրքի մը միջամտութեամբ զինադադար կը կնքուի: Երկու հարիւր զինուորներ խաղաղութիւնը կը վերահաստատեն քաղաքին մէջ՝ չորրորդ օրը:

Զինադադարի երկրորդ օրը կառավարութիւնը խարդախութեամբ հաւաքեց Հայերու բոլոր զէնքերը: Անգլիական հիւպատոսն ալ, յանուն իր կառավարութեան, կը վստահեցնէր, որ «այլեւս բան մը պիտի չըլլայ» եւ կը յանձնարարէր յանձնել զէնքերը: Պատրիարքարանի ստիպողական հեռագրին վրայ առաջնորդական փոխանորդը նոյնպէս կը ստիպէր Հայերը հնազանդիլ կառավարութեան:

Այսպէս է, որ Հայերը յանձնեցին իրենց զէնքերը ամբողջութեամբ, «առանց հատ մը իսկ վար դնելու»:

Առաջին ջարդին կոտորուեցան Ատանայի շրջակայ գիւղերուն մէջ գտնուող Հայերը. քաղաքին կեդրոնը քիչ կորուստ ունեցաւ, մինչդեռ «երկրորդ ջարդը նախորդէն հարիւրապատիկ աւելի վնասներ պատճառեց, կործանելով Ատանան», (Թէրզեան, անդ, էջ 60):

Արիւնո՛տ Զատիկ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՌԸՆՈՅԷՆ ՓԷՕԺՕ

Կարելի չեղաւ ելք մը գտնել Ռընոյի տագնապին որ այլեւս շատ ծանր բնոյթ առաւ: Տնօրէնութիւնը որոշեց գոցել Ֆլէնի եւ Սանտուվիլի գործատուները եւ հաւանական կը նկատուի որ քանի մը օրուան ընթացքին Ռընօ փակէ նաեւ միւս գործատուները:

Պատճառը ծանօթ է. երբ գործադուլի առաջին շարժում մը սկսաւ մասնագիտացած բանուորներու մօտ, շուրջ երկու շաբաթ առաջ, տնօրէնութիւնը թէքնիք անգործութեան դրաւ ուրիշ ճիւղի մը մասնագիտացած բանուորները, որոնք այլեւս գործ չունէին (նիւթերը պատրաստող ճիւղին գործադուլին հետեւանքով): Երբ առաջին գործադուլը վերջացաւ, տնօրէնութիւնը ուզեց միայն 47 առ հարիւրը վճարել աշխատավարձքերուն անոնց որոնք պարտադիր անգործութեան մատնուած էին: Ասոնք մերժեցին, պահանջելով աշխատավարձքին ամբողջութիւնը:

Այս խել պատճառով տարակարծութիւնները օրէ օր աւելցան եւ այսօր անհամաձայնութիւն կայ մէկ կողմէ բանուորներուն եւ սենտիքաներուն միջեւ եւ միւս կողմէ սենտիքաներուն եւ տնօրէնութեան միջեւ: Այս ամբողջը իբրեւ հետեւանք ունի ընդհանուր անդամալուծութիւն մը, որ շատ ծանր կը կշռէ Ֆրանսայի տնտեսութեան համար:

Գալով Փէօժոյի, կացութիւնը աւելի փայլուն չէ եւ մինչ Սէնթ Էթիէն տնօրէնութիւն եւ սենտիքա կը շարունակեն խօսակցութիւնները, գործադուլի շարժումներ ծայր տուին Լիլ եւ Տիժոն:

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

Հոմսի մէջ, ինչպէս գրած էինք երէկ, արիւնալի միջադէպեր տեղի ունեցած էին առջի օր: Պէյրութի «Ալ Նահար» թերթը կարգ մը մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ: Այսպէս, անցեալ Կիրակի Հոմսի փողոցներուն մէջ պաստառներ զետեղուած են՝ «Գուրանը մեր Սահմանադրութիւնն է» վերտառութեամբ: Երբ կառավարիչը մզկիթ ժամանած է, երկու կրօնապետներ արտօնութիւն ուզած են կառավարիչէն՝ ցոյց մը կազմակերպելու համար: Կառավարիչին մերժումին վրայ խռովութիւններ ծայր տուած են: Ցուցարարներ հրկիզած են ճիփեր: Բանակը կրակ բացած է: 15 հոգի մեռած եւ 60 հոգի վիրաւորուած է:

Ինչպէս գրած ենք առենին, Սուրիոյ մէջ շատեր եւ, յատկապէս կրօնական շրջանակները, դժգոհ են, որ նոր Սահմանադրութիւնը աշխարհական բնոյթ ունի եւ չի ճշդեր, թէ Սուրիոյ պետական կրօնքը մահմետականութիւնն է:

Իշխանութիւնները հրասայլեր զետեղած են Հոմսի կարեւոր կեդրոններու մէջ: Ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնուած են նաեւ Լաթաքիէի մէջ: Դամասկոս լուռ կը մնայ Կիրակի օրուան միջադէպերուն շուրջ:

× Ապահովութեան Խորհուրդի արտակարգ նիստին Անգլիոյ ներկայացուցիչն ալ խստիւ քննադատեց իսրայէլեան վերջին գործողութիւնը Լիբանանի մէջ:

× Գնդ. Խատաֆի կոչ ուղղեց Լիբիացիներուն՝ «Այրել բոլոր այն գիրքերը, որոնք դրամատիրական յետադէմ կամ հրէական համայնավարութեան ներածուած գաղափարներ կը բովանդակեն»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ այս օրերուն, Ֆրանսայի Եպիսկոպոսութիւնը յարմար նկատած է յայտարարութիւն մը հրատարակել ուր կը ճանչցուի հրեայ ժողովուրդին իրաւունքը, «հարազատ քաղաքական կեանքի մը»: Այս հովուական փաստաթուղթին մէջ, կը շեշտուի «աստուածաբանական, պատմական եւ իրաւագիտական սխալ է հրեայ ժողովուրդը առանց խտրութեան յանցաւոր նկատել Յիսուսի չարչարանքին եւ մահուան: Սխալ է դէմ առ դէմ դնել հրէականութիւն եւ քրիստոնէութիւն իբրեւ Վախի կրօնք եւ Սիրոյ կրօնք», եւայլն, եւայլն: Այս ձեւով Ֆրանսայի եկեղեցին աւելի առաջ կ'երթայ քան 1965ի հրովարտակը, ուրկէ ներշնչուած պէտք է ըլլայ: Ռաբբունապետը շատ գոհ է անշուշտ, մանաւանդ հրէական Զատկի առթիւ:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութեան մէկ պաշտօնական ներկայացուցիչը առաջին անգամ ըլլալով ընդունեցաւ թէ Չինաստան 750 միլիոն բնակիչ ունի:

ԿԱՌՔԻ արկածներու թիւը մեծ համեմատութիւն առած է Ծաղկազարդի երկու օրուան ընթացքին: Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ 104 մեռեալ կայ եւ աւելի քան 2000 վիրաւոր: Նախորդ տարուան բաղդատմամբ 25 առ հարիւր աւելի է արկածներու թիւը:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ, շատ հաւանաբար ջնջուի մահապատիժը, որ արդէն ջնջուեցաւ 1965ին Մեծն Բրիտանիա: Վերջին մահուան դատապարտեալը 29 տարեկան բողոքական մըն է, որ անցեալ Փետրուարին ոստիկան մը սպաննած էր: Մահավճիռը ցկեանս բանտարկութեան փոխուեցաւ Ապրիլ 6ին:

ՓԻՔԱՍՕՅԻ ժառանգութեան շուրջ կռիւները սկսած են: Ծանօթ է որ նկարիչը ունի նաեւ երկու զաւակ զորս չէ ճանչցած օրինաւոր կերպով եւ իր անունը չեն կրեր: Առ այժմ ժառանգորդ են միայն այրին եւ օրինաւոր զաւակը բայց դատի դիմած են օրինաւոր զաւկին երկու զաւակները եւ իր երկու միւս զաւակները: Ըստ սպանական աւանդութեան, Փիքասօ կտակ չէ ձգած:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը Սպիտակ Տան մէջ տեսակցեցաւ Նիքսընի հետ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Պրանտ Պելկրատ ժամանեց: Պրանտ խօսակցութիւններ պիտի ունենայ մարեշալ Թիթոյի հետ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւեր վերսկսան ռմբակոծել Լաոսի համայնավար դիրքերը, որովհետեւ այս վերջինները գրաւած են գիւղ մը: Ուաշինկթընի համաձայն ռմբակոծութիւնները վերսկսած են Լաոսի կառավարութեան դիմումով: Քամպոճի կառավարութեան կազմը փոփոխութիւններ պիտի կրէ: Ընդդիմադիր տարրեր մաս պիտի կազմեն նոր դահլիճին:

ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿԻ մէջ, Եւրոպայի Ինները համաձայնութեան չեկան գլխաւորաբար կաթի գինին շուրջ: Ֆրանսա չուզեր ընդունիլ միւսներու առաջարկը: Նոր հանդիպում պիտի ունենան ամսուս վերջ:

ԶԱՏԿՈՒԱՆ տօներուն առթիւ դրամատուները կը փակուին Ուրբաթ ցերեկ եւ կը վերաբացուին Երեքշաբթի, Ապրիլ 24ին:

ԻՍՐԱՅԷԼ շատ մտահոգ է այս օրերս Քուին Էլիզապէթի համար, որ Իսրայէլի 25ամեակի առթիւ ճամբորդութիւն մը կ'ընէ: Նաւուն մէջ 620 հոգի կայ, որ միջազգային հրէականութեան կրեմը կը նկատուին եւ Իսրայէլ կը վախնայ պաղեստինեան ահաբեկումէ: Ապահովութեան ձեռք առնուած միջոցները արդէն հինգ միլիոն ներկայ ֆրանք արժած են Իսրայէլի:

ՕՐԱԳԻՐ
ԱՊՐԻԼ ԱՄՍՈՒԱՆ

Բ.

ԱՊՐԻԼ 2

Եթէ օտարական մը Մարսէյլ գտնուէր Ապրիլ 1ի եւ 2ի այս իրերայաջորդ երկու օրերուն, պիտի զարմանար եղածէն։ Պիտի սարսափէր աւելի։ Երէկ ա՛յնքան հանդարտ, ա՛յնքան աղուոր՝ փոթորիկի բռնուած հսկայ նաւու մը կը նմանի այս առաւօտ Մարսէյլը։

Միսթրալն է, մեր խենթ քամին։ Բամի ըսի՞ք կեցա՞ք։ Կատղա՛ծ պազան։ Օդը կը հանէ ինչի ալ որ հանդիպի, ծաղիկ, տերեւ, ճիւղ, ծառ, գլխարկ, հագուստ։ Երբեմն գլխարկին եւ հագուստին տէրն ալ միասին։ Կը սուլէ, կ՚ոռնայ, կը սուրայ, բաչերը թափահարելով, ամէն ուղղութեամբ, վարէն ժամանական 150 քիլոմեթր աճարկու թափով։ Վա՛յ թէ ձեզ բռնէ փողոցի մը մէջ, կը մերկացնէ, կը խեղդէ ձեզ։

Ուրիշ տեսակի փոթորիկ մը կը սարսէր հայ մարդու մը հոգին, 125 տարի առաջ, ճիշդ այս օրը։ Ապրիլ 2ի լուսնալիք գիշերը, անօրինակ տագնապ մը կ՚ապրէր այդ 44 տարեկան մարդը, որ Խաչատուր Աբովեան անունը կը կրէր եւ բանաստեղծ էր, նուիրուած ուսուցիչ, մեծ վիպասան։

Ի՞նչ էր բուն պատճառը անոր տագնապին, ոչ ոք կրցած է ճշդել մինչեւ այսօր։ Հայրենիքին ցա՞ւը, սիրային խնդի՞ր, հոգեկան բեկո՞ւմ, ուղեղի խանգարո՞ւմ։

Նարդունին կը պնդէր այս վերջինին վրայ։ Որոշ փաստեր ըսած էր այս ուղղութեամբ բայց չհիմնաւորեց իր տեսակէտը։

Այստեղ փակագիծ մը բանալով ըսեմ թէ օրագրիս մէջ պիտի խօսիմ Մարսէյլ թաղուած մեր մեծ մեռելներու մասին։ Հիմա, սփիւռքի ամէն քաղաք ունի իր նշանաւոր մեռելները։ Քանի մը մեծ Հայեր ալ կը հանգչին հոս, մեզի մօտիկ, մեր մէջ։ Երեք մեծեր, Մկրտիչ Փորթուգալեան, Միքայէլ Վարանդեան, Շաւարշ Նարդունի։ Ու նաեւ Մինաս Չերազ, Պալաքեան Սրբազան։

Վերադառնալով Խաչատուր Աբովեանին, Ապրիլ 2ի առաւօտուն ուրեմն ան կը ձգէր Քանաքեռի իր բնակարանը ու անքուն, գալկահար, մեզի անծանօթ խռովք մը սեղմած իր կուրծքին՝ կը մեկնէր անծանօթ ուղղութեամբ։ Մարդ չի գիտեր թէ ո՛ւր գնաց, ի՞նչ ըրաւ, որո՞ւ հանդիպեցաւ, ո՞ւր եւ ի՞նչպէս մեռաւ։

Արեւելահայ գրականութիւնը, մինչեւ այսօր դեռ չլուծուած այս առեղծուածով կը սկսի։

Ինքն էր որովհետեւ այդ գրականութեան հիմնադիրը։ Ուրիշ ձեռագիրներու կարգին ան իր եաեւ կը ձգէր «Վէրք Հայաստանին»։ Իր բոլոր թերութիւններով մեծ գիրք մըն է այս դիւցազներգական վէպը, սկսած 1844ին եւ աւարտած 1848ին, հեղինակին անհետացումի նախօրեակին։ Ան լոյս պիտի տեսնէր տասը տարի ետք միայն, 1858ին։ Ժողովրդային լեզուով գրուած՝ հայ նոր գրականութեան առաջին մեծ երկն է ան։ Մեծ, ո՛չ թէ իր արուեստով այլ իր բերած նոր շունչով։ Դարերով գլխիկոր ապրած, իր ճակատագրին հետ կարծես ա՛լ հաշտուած ժողովուրդի մը, ազատութեան ի խնդիր արձակած առաջին ճիչն էր, առաջին պոռթկումը։ Ըմբոստացումի, յեղափոխութեան այդ շունչը պիտի ծաւալէր Խ. Աբովեանէն ետք Միքայէլ Նալպանտեաններով, Րաֆֆիներով եւ դեռ շատերով, բռնկեցնելով Հայաստան աշխարհը։ «Վէրք Հայաստանի» հերոսը, Աղասին էր որ պիտի փոխանցէր այդ շունչը, հայրենասիրական այդ հուրը, Հրայրներու, Անդրանիկներու, Սերոբներու եւ Գէորգներու։

Խ. Աբովեանը չձգած, չմոռնամ այստեղ մատնանշելու հետաքրքրական, չըսելու համար տարօրինակ զուգադիպութիւն մը։ «Վէրք Հայաստանի»ի հեղինակին անհետացումէն քանի մը ամիս ետք, այդ նոյն 1848 տարուան ընթացքին, Պոլսոյ մէջ շատ համեստ ընտանիքին մէջ կը ծնէր հայ գինեալ յեղափոխութեան կազմակերպ եւ ջատագով՝ առաջին հայ յեղափոխական կուսակցութեան (Արմենական) հիմնադիր՝ Մկրտիչ Փորթուգալեան։

Պիտի խօսիմ իր մասին երկարօրէն, քանի որ իր ծննդեան 125ամեակն է եւ Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութիւնն է որ կը մեծարէ այս առթիւ իրապէս մեծ այս Հայը։

ԱՊՐԻԼ 3

Հայոց պատմութեան տարեգրութեանց մէջ մասնաւոր բան մը չէ արձանագրուած այս թուականին։ Բոլորովին ճի՞շդ է այս ըսուածը։ Բայց չէ՞ որ Կիլիկիոյ ջարդը սկսաւ Ապրիլ մէկին եւ շարունակուեցաւ ամբողջ երեք շաբաթ։ Այսօր ալ ուրեմն, 1909 Ապրիլ 3ին եւ յաջորդ օրերուն Հայեր մեռան։ Կ՚ըսենք ու կ՚անցնինք այսպէս թեթեւօրէն։ Ո՞վ գիտէ որքա՛ն ծաղկատի կեանքեր խլուեցան ա՛յս օրուան մէջ, Ապրիլ 3ին, 64 տարի առաջ։

Ես չէի ծնած դեռ, ուստի չեմ կրնար գիտնալ թէ քանի՞ հոգի պակսեցան այս օրուան ընթացքին իմ «ապագայ» ազգականներէս։ Զարմիկներ թերեւս, դեռատի զարմուհիներ, Հայ մը, որ հօրեղբայր պիտի ըլլար թերեւս ինծի, եթէ չմեռնէր այդ թուականին...

Աւելի լաւ է կանգ առնել, չշարունակել այս մահարոյր պատմութիւնը։

Ու սա անպիտան Միսթրալն ալ մասնաւոր կ՚ընէ կարծես։ Երթալով կը կատղի։ Պարտէզիս ծառերուն վրայ ծաղիկ չձգեց, ո՛չ ալ ուժ եւ համբերութիւն՝ ջիղերուս վրայ։

ԱՊՐԻԼ 4

Մահ մեծարուեստ բանաստեղծ՝ Վահան Թէքէեանի, 4 Ապրիլ 1945։

Չէք կրնար երեւակայել թէ որքա՜ն Հայ մեռած է սա՛ սեւ Ապրիլ ամսուան մէջ։ Թուրքերու ջարդածներէն դուրս, ի հարկէ, իրենց բնական մահով, որքա՜ն Հայ։

Ապրիլ ամսուան այս օրագիրը եթէ կարդաք, դուք ալ պիտի զարմանաք եւ ինծի պէս դուք ալ պիտի պոռաք, Թրքերէն բառ մը, հայհոյանքի պէս, ձեր շրթներէն բրցնելով.— — «Այս ի՛նչ «ուղուրսուզ» ամիս է եղեր Ապրիլը»։

Անձնապէս ճանչցած էի «Հրաշալի Յարութիւն»ի հեղինակը, Մարսէյլ, ուսանողական շրջանիս։ Զօպանեանի նախագահութեամբ տօնեցինք իր Յոբելեանը։ Ի՛նչ տարօրինակ հակապատկերներ էին անոնք, հասակով, նկարագրով, հոգիով։ Ուսանող ընկերներու հետ մտերիմ զրոյցներ ալ ունեցանք Թէքէեանին հետ, վախուորած ձեռքերով թերթիկներ նոյնիսկ տուինք իրեն, իբրեւ բանաստեղծութիւն...։ Որքա՛ն խիստ էր իր գրածներուն համար, ա՛յնքան բարեացակամ՝ ուրիշներուն, մանաւանդ նորերուն հանդէպ։ Իր ձեռքով գրուած անտիպ քերթուած մըն ալ նուիրեց ինծի, որ տպագրուեցաւ շատ աւելի ետք «Բագին»ի մէջ։ Քերթուածին նիւթը Փրատոյի ծառերն էին, զորս տեսած էր նոր տնկուած, 1914էն առաջ ու կը տեսնէր քսան տարի ետք, հսկայացած...։ Ու զուգակշիռ մը կ՚ընէր իր եւ անոնց կեանքերուն միջեւ։

1945ին, քանի մը շաբաթ ուշ իմացանք իր մահը։ Պատերազմի մէջ էինք ու լուրերը արագ չէին հասնիր երկրէ երկիր։ Ամէն պարագայի Ապրիլի մէջ էր եւ այդ առաւօտ ուրիշ բանաստեղծի մը հետ էի, Ահարոնին հետ, Քանըպիէրի վրայ։

Երբ հաղորդեցի տխուր լուրը, կանգ առաւ Ահարոն, երկու թեւերը բարձրացուց երկինք, դէմքը մթագնած՝ արտասանեց իրեն ա՛յնքան յատուկ շեշտով.

«Ազնիւ ձէթով վառող լապտեր մըն ալ մարեցաւ հայ բանաստեղծութեան տաճարին մէջ»։

Որքա՛ն ճիշդ ու գեղեցիկ էր բնորոշումը։

Նոյնութեամբ գայն կրնանք վերադարձնել իրեն, Ահարոնին։ Ահարոնի մահով «Ազնիւ ձէթով վառող ուրիշ լապտեր մըն ալ մարեցաւ հայ բանաստեղծութեան տաճարին մէջ»։

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

ՆԿԱՐԻՉ
ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀԵԹԱՆՈՍ ԵՒ ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐ

—0—

Միջին դարուն, պապերը, որ թագեր վար կ՚առնէին ու թագեր կը բաշխէին, չունէին այլեւս իրենց հեղինակութեան ազդեցութիւնը։ Արուեստագէտները, օգտուելով հաւատքի ընդհանուր թուլութենէն, ձերբազատուեցան եկեղեցիին խնամակալութենէն, ու ստեղծեցին ինքնավար շրջան մը, ուր շուշցաւ յայտնուիլ հեթանոսաւոր կենցաղ մը աշխարհիկ հաճոյքներու։ Միջին դարու միսթիսիզմով զսպուած մարդկային բնազդները արթնցան։ Կեանքը դարձաւ հաճոյքներու նպատակ։ Պալատներու մէջ սկսած ցոփութիւնն ու հեշտասիրութիւնը տարածուիլ սկսան նաեւ տուներու մէջ։ Կողոպուտ եւ մարդասպանութիւն սովորական բաներ եղան ոչ միայն լուսնին՝ այլ նաեւ արեւին տակ։ Այս շրջանը, որ մեծութեան եւ անկումի շրջան մըն է, գաղափի եւ անդունդի տարօրինակ եղբայրակցութիւն մը, կը կոչուի Վերածնունդ։

Վերածնունդը, վերադարձն է տրոփող կեանքին, ապրելու հաճոյքին, որ հետզհետէ անբարոյութեան մէջ խրեց իր մայրաքաղաքը։ Վերադարձնելու համար Ֆլորենձէն իր երբեմնի մաքուր կեանքին, հրապարակ կը նետուի համեստ քահանայ մը, Սավոնարոլա։ Մեծ կ՚ըլլայ այս կրօնաւորին ազդեցութիւնը։ Անոր հոգեշունչ խօսքերը կը հոգեփոխեն արուեստագէտները, որոնք կը սկսին կոտրել եւ այրել իրենց գործերը, կրօնաշունչ նոր ոգիով նոր գործեր արտադրելու համար։ Մեծատուններէն շատեր կը լքեն կեանքին հրապոյրները, վանք քաշուելու համար։ Այս շրջանին, թէեւ երիտասարդ էր Միքել Անճելօ, բայց արդէն համբաւի տէր արուեստագէտ մը, կը կրէ Սավոնարոլայի ազդեցութիւնը, բայց երկար չի տեւեր։ Հեթանոս արուեստին գգայապաշտ գեղեցկութիւնը կը վերագրաւէ իր հոգին։ Կը սկսի քանդակել հեթանոսաւոր գործեր գաղտնաբար նախ, յետոյ ազատօրէն, որովհետեւ Սավոնարոլա աքսորուած էր եկեղեցական իշխանութենէն։ Ամէն մարդ կը վերադառնայ իր նախկին ապրելակերպին ու նախասիրութիւններուն։ Կեանքը վերստին կը տրոփէ հաճոյքներու մէջ։ Խժդժութիւններ ու ոճիրներ կը սկսին վերերեւիլ։ Ո՛չ եկեղեցա-

ՆԱԽԱՆՁ

Օտէթ թշնամական ակնարկ մը նետեց տունէն քանի մը քայլ անդին ցցուող այծտերեւուկներով ծածկուած աշխատանոցին վրայ։

«Ինծմէ հեռու, շարունակ հոն փակուած կը մտածէր ան։ Որքան ատեն որ պէտք չունենայ ինծի իբրեւ տիպար ծառայելու համար իրեն, բոլորովին կ՚անգիտանայ զիս։ Ես իրեն համար կողակից մը չեմ, այլ՝ նախատիպար մը, իր գծածները, իր աշխատութիւնը միայն կ՚երեւան աչքին...։ Ես գոյութիւն չունիմ, գործիք մըն եմ միայն, ուրիշ ոչինչ»։

Հինգ եւ վեց տարեկան իր երկու մանչուկները կը խաղային քովիկը, խոտերուն մէջ։ Օտէթ, երբեմն երբեմն անոնց կը նայէր գորովոտ եւ մելամաղձոտ ժպիտով մը։ Միջոց մը, որովհետեւ դէպի աշխատանոց կ՚ուղղուէին պզտիկները, ձայնեց անոնց.

— Քլօտ, Ժան-Փիէր, ո՞ւր կ՚երթաք։ Չէ՞ք գիտեր որ հայրիկը անհանգիստ ըլլալ չուզեր. պիտի յանդիմանէ ձեզ...

Եւ ինքնիրեն աւելցուց.

— Ինծի համար ալ նոյն բանն է արդէն։

Երիտասարդ կինը կը գլուշանար այն օրէն ի վեր, ուր ամուսինը սաստիկ բարկացեր էր չնչին ուրուագիծի մը համար, զոր պատռած էր Փիէռ. Պրինօ այնքան խստութեամբ պատժած էր մանչուկը, որ պակէն աւելի Օտէթ տառապած եւ բողոքած էր։ Ներողութիւն խնդրելու փորձէ մը վերջ երկուքը մէկ աշխատանոցէն վռնտուելով, մայր ու զաւակ գիրկ գիրկի իրարու խառներ էին իրենց արցունքները։

Եւ սակայն, շատ բարի էր Պրինօ, խորապէս կը սիրէր ան իրենները։ Արուեստի սէրը սակայն գրեթէ հիւանդագին կը դարձնէր անոր քիչ մը կրքոտ նկարագիրը։ Եռանդայորդ ներշնչումի օրերուն, յաճախ ապաստանած դաժան առանձնութեան մը մէջ, կ՚արգիլէր ան զաւակներուն, ինչպէս նաեւ կնոջը, իր աշխատանոցին մուտքը, եւ գրեթէ ամբողջ շաբաթ մը, Օտէթ ճաշի ժամերուն միայն կը տեսնէր ամուսինը։ Այդ պահերուն ալ շատ տարօրինակ էր ան, դէմքը հանդարտ եւ կամ մտահոգ իր աշխատութեան արդիւնքէն գոհ եւ կամ դժգոհ ըլլալուն համեմատութեամբ։ Ոչ մէկը կը համարձակէր սակայն բան մը հարցնելու. անոր ակնարկն է միայն զոր կը հարցաքննէին եւ ժամը ինչին, լռութեան մէջ անցած ընթրիքէն վերջ, իր սենեակը կ՚ելլէր ան ներողութիւն խնդրելով սա պարզ բառերով.

— Սաստիկ յոգնած եմ։

Ամառուան սկիզբէն գիւղ եկած էին, ամուսինին իրեն ընծայած միակ ժամանցը ահա...։ Ի՛նչ ալ աղուոր արձակուրդ մը չիտակը...։ Չէ, չէ՛, կեանքը տանելի չէր այլեւս։

Երիտասարդ կնոջ տխուր խորհրդածութիւնները ընդհատուեցան ժամանումովը Տիկին Շանթըրէլի, դրացի մը՝ որուն հետ մտերմացեր էին։

— Ձեզ փախցնելու կուգամ, սիրելիս, ըսաւ դրացուհին։ Ինքնաշարժը մեզի կը սպասէ ճամբուն վրայ եւ եթէ ձեր ամուսինը կ՚արտօնէ...

— Օ՛հ, ան պիտի չնշմարէ անգամ բացակայութիւնս, պատասխանեց Օտէթ դառնութեամբ։ Հանգիստ սրտով կրնամ մեկնիլ։

— Ուրեմն, շուտ առէք ձեր վերարկուն, գլխարկը...։ Կ՚ուզեմ քիչ մը զուարթութիւն դնել սա աչքերուն մէջ, աւելցուց Տիկին Շանթըրէլ խնդալով եւ իր բարեկամուհիին տխուր դէմքը դիտելով։ Բայց կարծես թէ լրջօրէն կը խօսիք եւ իրական վիշտ մը ունիք։

— Ի՛նչ կ՚ուզէք որ ըլլայ...։ Այնքան արժէք չունիմ որ Պրինոյի կեանքի մէջ ... Եթէ գիտնայիք... արուեստը կը կլանէ զայն, ամբողջութեամբ կ՚առնէ ձեռքէս։ Իրեն համար ոչ մէկ արժէք ունիմ ես։

— Տեսնենք, Օտէթ, բանաւոր եղէք. ձեր ամուսինը կը պաշտէ ձեզ։

— Ներեցէք որ կասկածիմ այդ մասին։

— Այո, այո, կը պաշտէ ձեզ...։ Ի՞նչ կ՚ուզէք, ամէն վայրկեան իր սէրը կրկնէ՞ ձեզի...։ Օն, երթանք սանկ շրջան մը ընենք որպէսզի վանէք ձեր մելամաղձոտ մտածումները։

— Այո, հեռանալը հոս մնալէն կը նախընտրեմ։

Արդէն իսկ տուն կը փութար ան երբ լսուեցաւ Պրինոյի զօռ ձայնը։

— Օտէ՛թ...։ Օտէ՛թ...։

— Ի՞նչ կայ... ի՞նչ կ՚ուզես, հարցուց երիտասարդ կինը նեղսրտած։

— Վայրկեան մը կրնա՞ս գալ։

— Ինծի պէ՞տք ունիս ուրեմն, ըսաւ Օտէթ նեղսրտած։

Ժ. Փ. ՄՈՐՆԱՆ

(Շար. – 1)

Ֆրանսերէնէ թարգմանեց
ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՏՈՔԹ. Ե. ԷՕԶԵՐ

ցական ոչ ալ քաղաքական իշխանութիւնները կրնան զսպել անբարոյութեան տարապետութիւնը:

Ահա այս տեսակ միջավայրի մը մէջ է, որ հանճարեղ Ֆլորենցէ եղաւ արուեստի մայրաքաղաքը, ուր կը դիմէին բոլոր երկիրներու մեծ ու փոքր արուեստագէտները, մկրտուելու համար վերածնունդի հանճարին մէջ: Ֆլորենցէ ցոյց կուտար անոնց գեղեցիկ պալատ մը աջ, մարմարակերտ արձան մը ձախ, ու այսպէս, ամէն քայլափոխին, անոնց սիրտը կը պահէր գեղեցիկի տեւական թրթռացումին մէջ:

Արուեստը, այս բացառիկ քաղաքին, նկատուած էր բարոյական դաստիարակութեան մեծագոյն ազդակը: Ժողովուրդը պահանջ կը զգար գեղեցիկի մթնոլորտին մէջ ապրելու, համեստ քաղաքացին անգամ կ'ուզէր բաժնել արուեստագէտին ներշնչումն ու խանդավառութիւնը: Ունեւորները, Մետիչիներու օրինակին հետեւելով, պաշտպան ու մեկենաս կը հանդիսանային խոստմնալից երիտասարդներուն: Երբեք ժողովուրդ եւ արուեստագէտ այնքան չեն միացած իրարու, որքան այս քաղաքին մէջ, ուր իրարու յաջորդեցին Վերածնունդի մեծագոյն հանճարները՝ Տանթէէն մինչեւ Միքէլ Անճելօ:

Յունական գիտցաբանութենէն ու արուեստէն ետք, Վերածնունդի մայրաքաղաքին մէջ տարածուիլ սկսաւ նաեւ յունական իմացականութիւնը: Մտաւորականներ յունարէն կը սորվէին, բնագիրներու մէջ կարդալու համար անոր գլուխ գործոցները: Մետիչիներու եւ Փածծիներու քաղաքական մենամարտութիւններն անգամ կ'ըլլային յունական պերճախօսութեան արուեստով: Հելլէն լեզուին ու գեղեցիկ դպրութեան հանդէպ Վերածնունդին տածած չափազանցեալ սէրը գրել տուաւ Սալութաթիի թէ «Եթէ Տանթէ յունարէն գրած ըլլար իր «Երկնային Կատակերգութիւնը» Յոյներէն աւելի բարձր պիտի ըլլար»:

Ահա այս յունապաշտ միջավայրին մէջ էր, արուեստագէտ մը յանդգնեցաւ նուիրագործուած նիւթերու սահմանն անցնիլ, մտնելու համար դիցաբանական նիւթերու հարուստ անդաստանին մէջ, «Վեներայի ծնունդը» նկարով: Պոթթիչելլի, այս նկարով մեկնակէտն եղաւ հեթանոս արուեստի պլայապաշտութեան: Այս նկարով մերկութեան արուեստը մտաւ Ֆլորենցէ, ու վերածնունդը եղաւ համադրութիւնը հեթանոս եւ սրբազան արուեստներուն, որուն ամէնէն նուիրեալը պիտի ըլլար Միքէլ Անճելօ:

Արուեստը կը բաժնուի երկու մասի, առարկայական ու ենթակայական: Եւ կամ, տարածութեան եւ ժամանակի արուեստներու:

Առարկայական են ճարտարապետութիւն, արձանագործութիւն եւ նկարչութիւն, այն արուեստները, որոնք շօշափելիքին տակ կ'իյնան ու կ'ուղղուին տեսողութեան:

Ենթակայական են բանաստեղծութիւն ու երաժշտութիւն, ժամանակի արուեստները, որոնք կ'ուղղուին լսողութեան: Այս վերջինները, դէպքի մը բոլոր անցքերը մէկը միւսին ետեւէն պատմելու առաւելութիւնով, կրնան լսողութեան մէջ դետեղել ամբողջ դիւցազներգութիւն մը. մինչդեռ առարկայական արուեստները, բնութեան նիւթերը մէկը միւսին քով դնելով կը ներկայացնեն դէպքի մը մէկ դրուագը միայն, ինչպէս՝ «Համլէթը» Տըլաքրուայի, որ երկու ժամ տեւող ողբերգութեան մը մէկ անցքը միայն ներկայացնող նկար մըն է, եւ «Համլէթը» Շէյքսփիրի, որ դէպքերու եւ տեսիլներու երկարատեւ շարք մը ներկայացնող խաղ մըն է:

Առարկայական արուեստները կը մնան սահմանեալին մէջ, որովհետեւ բնութեան տարրերով կ'արտայայտուին: Ենթակայական արուեստները անհունային են, որովհետեւ չեն իյնար աչքին սահմանող պարոյրին մէջ:

Մինչեւ ԺԵ. դարու երկրորդ կէսը, Իտալացի նկարիչները կ'արտայայտուէին տամկանկարչութիւնով (փրէսք), իւղանկարչութիւնը գաղտնիքն էր Ֆլամաններուն: Իտալացիները ծանօթացան իւղանկարչութեան գաղտնիքին, երբ Ֆլաման նկարիչները սկսան այցելել Իտալիա: Սակայն, երկար ատեն, տամկանկարչութիւնը մնաց մեծութեան արուեստը: Միքէլ Անճելոյի փոթորկոտ հանճարը այդ արուեստով նկարեց «Վերջին Դատաստանը», անմեկնելի նկարը, որ վաղն ալ ինչպէս այսօր, պիտի ապշեցնէ դիտողը յանդըգնութեան մէջ արուեստագէտի մը խոյանքին, որ լաւագոյնս թանձրացուց գեղեցիկին վերացականութիւնը Սիքստինեան մատուռին հսկայ խորանին վրայ:

Միքէլ Անճելոյի «Վերջին Դատաստանը» անհաւասար յղացում մըն է, ու, անհաւասարութեան մէջ կատարելութիւն մը, ինչպէս բոլոր մեծ յղացումները: Որովհետեւ, հանճարը արուեստի քերականութեան զարտուղութիւնն է, անոր ուղղափառութեան հերետիկոսը, որ իր ներշնչումի անիշխանական խոյանքով, կ'անցնի ընդունուած օրէնքներու վրայէն, կը ձգէ տաղանդին արուեստին դատողական մասը, ու ինք կ'արտայայտուի իր սեփական օրէնքներով: Ահա՛ թէ ինչու, վսեմին արտայայտութիւնը շատ անգամ կը մնայ անմատչելի: Բոլոր մեծ ստեղծագործութիւնները եղած են անհաւասար: Անհաւասարութեան մէջ կատարելութիւն է «Երկնային Կատակերգութիւնը» գրականութեան մէջ, «Վերջին Դատաստանը» նկարչութեան մէջ, «Աստուածներու Վերջալոյսը» երաժշտութեան մէջ: Ի՞նչ կայ ուրեմն աւելի հմայիչ, քան գեղեցկութիւնը հանճարին, որ իր գերմարդկային ուժի խոյանքով, կը փոխադրէ մեզ անըրջային աշխարհներու մէջ: Ահա՛ ինչ որ ըրաւ Իտալիան չորս հարիւր տարուան ընթացքին: Իտալական արուեստին ներշնչումի մեծութիւնը ըսել տուաւ Միքէլ Անճելոյի թէ, «Եթէ ուրիշ երկիրներու մէջ մեծ հանճարներ ալ ծնին, պիտի չկարենան տալ լաւ նկարչութիւն մը, ինչպէս կուտայ Իտալիա, որովհետեւ լաւ նկարչութիւն մը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ընդօրինակութիւնը Աստուծոյ կատարելութեան»:

Այս խօսքերը, եւ ասոր նման ուրիշ խօսքեր կ'ուզէր լսել բանաստեղծուհի Վիթթօրիա Քոլոննա մեծ արձանագործին բերնէն: Սակայն նկատած էր բանաստեղծուհին թէ, մարդարէներու արձանագործը յայտնապէս կը խուսափէր արուեստի վրայ խօսելէն: Օր մը, գրական խօսակցութիւնը նրբօրէն դարձնելով, բանաստեղծուհին սա հարցումը կ'ուղղէ իր «մեծ բարեկամին». «Ի՞նչ է տարբերութիւնը Իտալական եւ Ֆլաման արուեստներուն միջեւ եւ ո՞րն է աւելի բարեպաշտը»: Այս հարցումով, Քոլոննա կ'ակնարկէր Վերածնունդի երկու մեծ դպրոցներու մրցակցութեան, որուն կուտայ Միքէլ Անճելօ պատասխան մը աւելի բանաստեղծական քան իրական. Աւելի ճշմարտանման քան ճշմարիտ, ու կ'ըսէ. «Ֆլամանները կ'ընտրեն ու կը խնամեն հաճելի նիւթեր, որոնց մասին կարելի չէ գէշ խօսիլ: Անոնք շատ արցունքներ թափել կուտան, մինչդեռ Իտալացիները եւ ոչ իսկ կաթիլ մը: Որովհետեւ Ֆլաման արուեստը հաճելի է կիներուն, մանաւանդ շատ երիտասարդներուն եւ շատ տարեցներուն: Կրօնաւորներուն, ու նաեւ արուեստին երաժշտական զգայնութենէն զուրկ կարգ մը ազնուականներու, որոնք չեն կրնար զգալ բանականութեան պակասը ուրիշ շատ մը պակասներու հետ, որ գոյութիւն ունին Ֆլաման նկարչութեան մէջ»:

Այս դատողութիւնը ուղղուած էր Ֆլաման նախնականներուն: Եթէ ծնած ըլլային Ֆլաման մեծ հանճարները ինչպէս Ռուպէնս եւ Ռամպրանտ, Միքէլ Անճելոյի դատաստանը տարբեր պիտի ըլլար անկասկած:

Արեւմտեան երկու փոքր երկիրներ, Ֆլանտր, այսինքն Պելժիա եւ Հոլանտա միացած էին կրօնքով ու Պետութիւնով: Հակառակ ցեղային տարբերութիւններուն, արուեստը կը զգային միեւնոյն ձեւով: Զգալու ձեւը փոխուեցաւ, երբ ԺԵ. դարուն վերջերը բաժնուեցան իրարմէ, ու հիմնեցին երկու տարբեր Պետութիւններ, երկու տարբեր դաւանանքներով: Այն ատեն յայտնուեցաւ հոլանտական մեծղի նկարչութիւնը, իր անչափելի նկարագիրով:

Վերածնունդի այս երկու մեծ դպրոցները տարբեր ըմբռնումներ ունէին, իրարու հակադիր:

Իտալական դպրոցը, ծնած՝ Փրէսքէի լայն տեսողութենէն, իր մէջ զարգացուց գծային հեռանկարը (փէրսփէքթիվ): Ֆլաման դպրոցը, ծնած՝ մանրանկարչութեան սեղմ եւ կուռ տեսողութենէն, իր կարգին զարգացուց օդային կամ երանգային հեռանկարը, այն պատճառաւ, որ կարգ մը Ֆլաման բնանկարներու առջեւ չենք կրնար ըսել թէ ուր կը վերջանայ երկիրը եւ ուր կը սկսի երկինքը: Ֆլամաններու գոյնի գիտութիւնը իր ուսումնասիրութեան նիւթն ըրաւ Շըվրէօլ ու անոր ալ փորձերէն օգտուեցան նոր տպաւորապաշտները, աւելի ճիշդ՝ փուանթիյիստները Սէօրայի դպրոցով եւ Ֆօվերը:

Գոյնի գիտութիւնը միշտ ալ ստեղծած է նկարչութեան մէջ ակնային խաբկանք: Օրինակ, եթէ առնենք երկու առարկայ միեւնոյն մեծութեամբ եւ միեւնոյն ձեւով, ու դետեղենք զանոնք միեւնոյն հեռաւորութեան վրայ, մէկը կարմիրով ներկուած միւսը որեւէ մէկ գոյնով, կ'ունենանք տեսողական խաբկանք, կարմիրով ներկուածը աւելի մօտ եւ աւելի մեծ կը թուի: Որովհետեւ կարմիրը միակ գոյնն է որ չեն կրնար ծծել արեւուն ճառագայթները, մինչդեռ կը ծծեն բոլոր միւս գոյները, ու առարկան, որուն հեռաւորութենէն անդին, կը կորսնցնէ իր տեսանելիութիւնը:

Հեռանկարի գիտութենէն զատ, հակադրութիւն է նաեւ իրենց շարադասութեան (քոմփոզիսիոն) գիտութիւնը:

Իտալական նկարչութիւնը երկրաչափական է, Ֆլամանը՝ մանրանկարչական: Եթէ կտրենք որեւէ մաս Իտալական մէկ քոմփոզիսիոնէն, կտրուած մասը կը զգացնէ իր շարունակելիութիւնը: Եթէ կտրենք որեւէ մաս Ֆլաման քոմփոզիսիոնէն, կտրուած մասը կը դառնայ առանձին նկար մը:

Ահա՛ այս երկու մեծ եւ հակադիր դըպրոցներն են Վերածնունդի, որ եղան մայրը բոլոր ժողովուրդներու ազգային դպրոցներուն, եւ իրենց տուած բացառիկ հանճարներով յաւիտենականութիւնը հարստացուցին:

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ (իբրեւ գաղափար եւ իբրեւ առաջադրութիւն), գրեց Կարօ Մեհեան, տպարան «Ալիք», Թեհրան 1973:

ԺՊԻՏ

ԻՏԱԼԻՈՑ ՄԷՋ

Դատարանին մէջ, Ծիւքոմօ կը պնդէ՝ թէ անմեղ է, հակառակ անոր, որ եօթը վկաներ կը հաստատեն թէ տեսած են ինքնաշարժ մը գողնալը:

Ծիւքոմօ դատաւորին կ'ըսէ.

— Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի ատոնց վկայութիւնը: Կրնամ ձեզի բերել եօթը հարիւր մարդիկ, որ գողնալս չտեսան...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (164)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

Օվիտ Սոլիվոյի համար շատ դիւրին բան մը եղաւ Լիւսիէն Լափրուն հետապնդել: Որմնադիրի պէս ծպտուած, Լիւսիէնը հետապնդեց մինչեւ իր բնակարանը, ուր ան գացած էր կառքով, ծրարուած սնտուկները մինչեւ Լիոնի կայարանը ուղարկելէ յետոյ: Լիւսիէն իր տան մէջ գտնուած պահուն, Օվիտ Սոլիվօ կառքը փոխեց, ու գնաց կեցաւ քանի մը մեթր հեռու այն կառքէն, որ Լիւսիէնի կը սպասէր: Ան հրամայեց իր կառապանին, որ խելօքն ճամբայ ելլէ, երբ Լիւսիէնի կառքը դէպի առաջ շարժի:

— Մէկ ժամուան համար հարիւր սուտի վճարեմ. ու ասկէ զատ՝ պարգեւ մըն ալ պիտի տամ:

— Շատ լաւ, պարոն, կառք նստեցէք, ըսաւ կառապանը, խորհելով որ Օվիտ գաղտնի ոստիկան մըն է, ու գող մը կը հետապնդէ:

Օվիտ կառքը նստաւ, գլուխը պատուհանին առջեւ, աչքերը թիւ 87 տան դրան վրայ յառած: Յանկարծ տեսաւ որ Լիւսիէն Լափրու տունէն դուրս կ'ելլէր, հագուստը փոխած: Երիտասարդը քանի մը խօսք ըրաւ իր կառապանին, բայց Սոլիվօ չկրցաւ իմանալ: Յետոյ Լիւսիէն կառքը նստաւ:

— Հիմա հետապնդենք, ըսաւ Օվիտ մեղմաձայն:

— Մի վախնար, ես գործս գիտեմ, պարոն:

Հետապնդումը դիւրին էր, որովհետեւ Լիւսիէն Լափրուի կառքին ձին չափաւոր գնացքով մը կը յառաջանար: Երկու կառքերը, որոնք իրարու ետեւէ կը յառաջանային, Քէ Պուրպոն հասան: Լիւսիէնի կառքը կանգ առաւ թիւ 9 շէնքին առջեւ: Միւսը կեցաւ Փոն Մառիի առջեւ: Լիւսիէն մայթին վրայ ցատկեց, կառապանին վճարեց դրամը, հին տան մը կամարին տակ խոյացաւ ու անհետացաւ: Օվիտ միշտ կը դիտէր:

— Աղջիկը հոս կը բնակի, մրմնջեց Օվիտ ինքնիրեն: Հիմա ճար մը գտնելու է, հասկնալու համար անոր անունը եւ բնակած յարկը:

Օվիտ կառքէն դուրս ելաւ:

— Տեսա՞ք թէ մարդը ո՞ւր մտաւ, հարցուց կառապանը, կարծելով որ ոստիկանական հետապնդում մըն էր եղածը:

— Այո: Հոս կեցէք ու ինծի սպասեցէք:

Լիւսիէն Լափրու աջակողմի սանդուխէն վեր ելաւ, նշանածին սենեակը երթալու համար, որ Ժանն Ֆորթիէի սենեակին պէս միեւնոյն յարկին վրայ կը գտնուէր, ինչպէս յայտնի է մեր ընթերցողներուն: Երիտասարդը սանդուխին վրայ տեսաւ Ժանն Ֆորթիէն:

— Ա՜հ, այսօր ուշ մնացիր պարոն Լիւսիէն, ըսաւ Ժանն Ֆորթիէ ծիծաղելով: Օր. Լիւսի ճաշը պատրաստած էր ժամը տասնըմէկուկէսին համար, մինչդեռ կէսօրը անցած է հիմա:

— Ատոր համար է որ շուտ վեր կ'ելլեմ: Ցտեսութիւն:

Լիւսիէն սանդուխին երկու աստիճանները մէկ անգամէն ցատկելով վեր ելաւ: Լիւսի ճանչցած էր անոր ոտնաձայնը: Դրան սեմին վրայ սպասեց: Լիւսիէն թեւերուն մէջ առաւ աղջիկը ու համբուրեց անոր ճակատը եւ մազերը:

— Օ՜հ, կէս ժամէն աւելի ուշացար, յարեց Լիւսի, դէմքը կարմրած ու երջանիկ:

— Այո, ուշացայ, բայց յանցանքը իմս չէ: Չկրցի աւելի առաջ հոս գալ:

— Ինչո՞ւ: Կիրակի օրը գործ չունիք:

— Կը կարծէ՞ք: Այս առտու, արշալոյսէն ժամ մը առաջ, ոտքի վրայ էի:

— Արշալոյսէն մէկ ժամ առա՛ջ, կրկնեց մանկամարդ աղջիկը ապշահար: Ի՞նչ գործ կար:

Լիւսիէն բացատրեց այն գործը զոր ստանձնած էր Փօլ Հարմանի պահանջումին վրայ:

— Լաւ, ուրեմն ներուած էք, ըսաւ Լիւսի: Սեղան նստինք: Անօթութենէ կը մեռնիմ...:

— Մայր Լիգօն մեզի հետ չի՞ ճաշեր, հարցուց Լիւսիէն, այն փոքր սեղանին առջեւ նստելով, որ շատ սիրուն յարդարուած էր:

— Ոչ, բարեկամս: Խեղճ մայր Լիգօն մէկ վայրկեան իսկ ազատ չէ: Իր գործատիրուհին Տիկին Լըպրէ շատ հիւանդ է, ու մայր Լիգօն անոր վրայ կը հսկէ գիշերները: Օրը երկու անգամ ալ հաց կը բաժնէ յաճախորդներուն: Հազիւ անոր երեսը կը տեսնեմ:

— Այդ կինը շատ կը սիրէք, այնպէս չէ՞: Իրաւունք ունիք: Ես ալ շատ մեծ համակրութիւն կը զգամ անոր նկատմամբ, ու վստահ եմ որ արժանի է այդ համակրութեան:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նախաձեռնութեամբ Ամասիացի հայրենակիցներու, Կիրակի 29 Ապրիլ Առնուվիլի Վարդագոյ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն մէջ, (31-33 Ռիւ Սէն-Ժիւսթ) ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ պիտի մատուցուի

1915ի ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ
ԱՄԱՍԻԱՑԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

եւ բոլոր մեզմէ անդարձ բաժնուող հայրենակիցներու հոգիներուն ի հանգիստ։

Այս առթիւ յաւարտ պատարագի կը ցուցադրուի նաեւ Ամասիոյ պատմական Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Ս. Խաչը տրամադրուած մասնաւոր կերպով Տիկին Գարամաճեանի կողմէ։

Նոյնպէս աւանդական Ամասիացիներու ճաշը տեղի պիտի ունենայ՝ բոլոր հայրենակիցներու եւ համակիրներու համար, Ռիւ Ժան Ժօռէս, Թաղապետութեան սրահին մէջ։

Անոնք՝ որոնք կը փափաքին սոյն ճաշին մասնակցիլ՝ թող հաճին իրենց մասնակցութիւնը տեղեկացնել ամէնէն ուշը Երեքշաբթի 24 Ապրիլ երեկոյ Պր. Ն. Նիկողոսեանի՝

121, Ավընիւ Հանրի-Բարբիւս
95400 Առնուվիլ-լէ-Կոնէս
Հեռաձայն՝ 985-04-46

ՃԱՇԱԳԻՆ 28 ՖՐ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Փիւժէլէն (Վառ) Պ. Արմենակ Դաւիթեան 30 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի։

«ՅԱՌԱՋ» կը նուիրեն

Պ. Խաչիկ Պզտիկեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր քուկին՝ Րաֆֆի Պզտիկեանի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Մարսէյլ քաղաքի իր մասնաճիւղէն 5000 Ֆր. ի նպաստ կայանի նոր շէնքին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները՝ ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհիներ Նուարդ Պետիկեանի եւ Եղիս Քիւլչէեանի իրենց ամուսնոյն եւ հօրեղբօր՝ Լեւոն Պետիկեանի մահուան առթիւ։

×

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբի ընկերներ - ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Էվլին Սաղաթէլեանի եւ Նաթին Քիւլչէեանի իրենց մեծ-հօր՝ Սահակ Սաղաթէլեանի եւ Լեւոն Պետիկեանի մահերուն առթիւ։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— «Վարանդեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի «Վրացեան» խումբի բոլոր ընկերները Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղիին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵՔՍԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)
(Métro St. Sébastien Froissard)

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, 21 Ապրիլ, հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 18ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Ս. ԶԱՏԻԿ, ձայնաւոր պատարագ ժամը 11ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Աւագ շաբաթու արարողութիւնները տեղի պիտի ունենան ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի, նախագահութեամբ Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի։

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, յիշատակ ընթրեաց տեառն մերոյ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, ոտնլուայ ժամը 16ին, խաւարում ժամը 19.30։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ թափօր թաղման ժ.ը 17ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի, սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուածներու ժամը 16ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, սկիզբ ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութիւն, ժամերգութիւն ժամը 8.40, կարգ թաղման 17։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8.40ին, երեկոյ՝ ընթերցուածք եւ պատարագ Ճրագալոյցի 16.15 - 17.40։

ԿԻՐԱԿԻ.— Զատիկ, սկիզբ ժամը 7.40, պատարագ 9.45։ Ընթերցում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի շնորհաւորագրին եւ քարոզ 11.15։

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, կարգ Թաղման երեկոյեան ժամը 6ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, ընթերցուածք երեկոյեան ժամը 5ին։ Պատարագ 6ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8ին։ Պատարագ 10ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց - օր նահատակաց, պատարագ առաւօտեան ժամը 10ին։ Հոգեհանգիստ 11.30ին։

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Թաղում երեկոյեան ժամը 17ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Խթման օր, երեկոյեան պատարագ ժամը 16ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Ս. ԶԱՏԻԿ, առաւօտուն 8.30ին, պատարագ 10ին։

Բ. օր Ս. Զատկի, Մեռելոց ժամը 9ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստի արարողութիւն 12ին։

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (ՏԷՍԻՆ)

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ.— Ճրագալոյցի արարողութիւն, ընթերցուածներու ընթերցում եւ պատարագ։

ԿԻՐԱԿԻ Ս. ԶԱՏԻԿ.— Տօն Յարութեան հանդիսաւոր Ս. Պատարագ։ Առաւօտ ժամը 9ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՏՕՆ ՄԵՌԵԼՈՑ.— Ս. Պատարագ առաւօտ ժամը 9ին, հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն Մեծ Եղեռնի 1.500.000 զոհերու յիշատակին։

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ ԵՒ ՍԷՆԹ- ՄԱՐԿՐԻԹ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ. Յիշատակ Չարչարանաց, Խաչելութեան եւ Թաղման։

ՍԷՆ-ՄԱՐԿՐԻԹ ժամը 16.30ին։ Սէն-Լու ժամը 18.00ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ. Ճրագալոյց, ՍԷՆ-ԼՈՒ Ս. Պատարագ ժամը 18.00ին։

ԿԻՐԱԿԻ (Սէն-Լու).— Զատիկ հրաշափառ յարութեան, ժամերգութիւն 8.30, հանդիսաւոր պատարագ 10։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (Սէնթ-Մարկրիթ).— Յիշատակ մեռելոց, ժամերգութիւն 9ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11.30ին։

Ծանօթ.— Երկուշաբթի Զատկուան Մեռելոցի առիթով, ժամը 14էն սկսեալ Տէր Հայրը Սէն-Փիէրի գերեզմանատունը պիտի գտնուի, գերեզմանօրհնէքի համար։

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 24 Ի
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը կ'ոգեկոչուի համահայկական ձեւով, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն, հետեւեալ յայտագրով.—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ԱՊՐԻԼ

ժամը 17ին ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ
ժամը 18ին ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ Անծանօթ Զինուորին՝ Շառլ Տը Կօլ-Էթուալ հրապարակ՝ Հայ Նախկին Ռազմիկներուն կողմէ։
ժամը 20.45ին ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝ Կավոյի սրահին մէջ
45, Ռիւ լա Պոէսի, Փարիզ 8րդ

Կը խօսին

Փրոֆ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ, ՊԱՏՐԻԿ ԿԷՆՃԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Յայտագրին կը մասնակցին՝ Հիւկէթ Աժտէրեան (դաշնակ), Արաքսի Գմբէթեան (արտասանութիւն), Աստղիկ Տէտէեան (մեներգ), Սայաթ Նովա նուագախումբը, Խմբավար՝ Տիկին Յովսէփեան

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը խուռներամ մասնակցիլ այս բոլորին՝ յարգելով յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն։

Ալֆորվիլէն, Իսի լէ Մուլինոյէն եւ Շավիլէն մասնաւոր օթոպիւսներ տրամադրուած են՝ ժամը 8էն սկսեալ, սովորական կայաններէն՝ ժողովուրդը Սալ Կավօ առաջնորդելու եւ վերադարձնելու համար։

×

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

ԵՒ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ
ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 18ին, Հայ նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ։

Հաւաքոյթ - Խուռներամ- Շանզ'էլիզէի եւ Ավընիւ Ֆրիէտլանտի անկիւնը։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ
PALAIS DES CONGRES

Մասնակցութեամբ գաղութիս բոլոր կազմակերպութեանց
Կը խօսին

JACQUES MADAULE
Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ
Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
Պ. ԿԻՒԼՊԱՍԵԱՆ

ԺԱՄԸ 20ԻՆ, ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ
Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ (Փրատօ) Ապրիլեան նահատակաց Յուշարձանին

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

հովանաւորութեամբ Լիոնի հայ երեք յարանուանութեանց
կազմակերպութեամբ Լիոն-Տէսինի Միացեալ Յանձնախումբի

23 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ Լիոնի եւ Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ

ժամը 15.30ին, Նահատակաց Յուշարձանի վրայ ծաղկեպսակի զետեղում, Տէսինի Փլաս տը լա Լիպէրասիոն

24 Ապրիլ, Երեքշաբթի ժամը 20.30ին, ոգեկոչման հանդիսութիւն, Լիոնի «Լա Սիկալ» սրահին մէջ, 60 Ավընիւ տը Սաքս

Կը խօսին

Վեր. ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԻՍԼԵԱՆ (ֆրանսերէն
Գերապայծառ ՍԷԹԵԱՆ (Հայերէն)
Պ. Գ. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ (հայերէն)
Պր. Ջ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն)

×

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ 58ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

1915ի Ապրիլեան մեր նահատակներունինկելի յիշատակը ոգեկոչելու համար, Սէն Շամոնի հայ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է հոգեհանգստեան բազմաձայն պատարագ մը ՆոթրըՏամ մայր եկեղեցւոյ մէջ Զատկի երկրորդ օրը՝ Ապրիլ 23ին, երեկոյեան ժամը 3.30ին։

Պատարագը կը մատուցանէ՝ Ֆրանսայի Հայ Էքսարքութեան Առաքելական կառավարիչ՝ Գերպ. ՆԻԿՈՂՈՍ Ծ. ՎՐԴ ՔԵՀԵԱՅԵԱՆ։

Սրբազան երգեցողութիւնները պիտի կատարեն բազմաձայն՝ Հռոմէն ժամանած հայ վարժարանի ժառանգաւորները։

Պատարագէն վերջ, ժամը 17.30ին, ծաղկեպսակ մը պիտի զետեղուի Լամարթինի Անծանօթ Զինուորին առջեւ, ուրկէ ժողովուրդը պիտի առաջնորդուի Սալ Ժան տ'Արքի սրահը ներկայ ըլլալու ֆիլմի մը որուն նիւթը պիտի ըլլայ՝ Պատմական հանդիպումը Նորին Ս. Օծութեան Վազգէն Ա.ի եւ Պօղոս Զ. Սրբազան Պապին։

ՈՒՐԲԱԹ 20 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 20 AVRIL 1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — 12.696

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.696

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԵՂԵՌՆԸ

—o—

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ ՋԱՐԴԵՐԸ
1909 ԱՊՐԻԼ

Բ. Երկրորդ կոտորածը
եւ ինքնապաշտպանութեան փորձեր

Ատանայի ջարդէն մէկ օր առաջ 31 Մարտ – 13 Ապրիլին Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած էր յետաշրջական — Շէրիաթճական — ծանօթ մեծ շարժումը, մոլեռանդ կրօնաւորներու ղեկավարութեամբ: Կարգ մը զօրանոցներու մէջ զինուորները ըմբոստանալով սպաննած էին իրենց «Ջէօն Թիւրք» սպաները: Անիշխանական վիճակ էր ստեղծուած մայրաքաղաքին մէջ: Ամբոխը յարձակած էր Երեսփոխանական ժողովին վրայ, սպաննելով քանի մը երեսփոխաններ: Մխսները փախեր էին: Իթթիհատի պարագլուխները ծպտուած էին եղած, ոմանք ալ Հայերու մօտ ապաստանած:

Մակեդոնիայէն օգնութեան կանչուած էր «Ազատարար Շարժման Բանակ»ը, հրամանատարութեամբ Մահմուտ Շէվքէթ փաշայի: Պոլիս հասնելով, երիտասարդ – Թուրքերու այս բանակը խաղաղութիւնը վերահաստատեց եւ գահընկէց ըրաւ Եըլտըզի մեծ ոճրագործը — Սուլթան Ապտիւլ Համիտը եւ տեղը թագաւոր հռչակեց անոր եղբայրը՝ Մէհմէտ Ե. Րէշատը:

Ազատարար Շարժման Բանակի զինուորներէն քանի մը ջոկատներ ալ Տէտէ Աղաճէն Մերսինի ճամբով Ատանա հասան Ապրիլ 12–25ի Կիրակի օրը: Ու մինչ կը սպասուէր, որ Սահմանադրութեան պաշտպան զինուորները վերջնականապէս քաղաքէն պիտի հեռացնէին ջարդարար պաշըպօզուքները, ընդհակառակն անոնք հայկական թաղերուն իջած սկսան աջ ու ձախ կրակել:

Խուժանը քաջալերուած նորեկներէն, աւելի սաստկացուց իր յարձակումները հայկական թաղերուն, եկեղեցիներուն եւ բոլոր այն շէնքերուն դէմ, ուր Հայեր ապաստանած էին: Հրդեհը աւերներ կը գործէր: Ջլատուած՝ Հայերը չէին կրնար ինքնապաշտպանութեան դիմել: Մեծ եղաւ իրենց կորուստը: «Երեք օրուան անօթութենէն կմախացած, ամէն մարդ հաց եւ միայն հաց կը փնտռէր»:

Ապտիւլ Համիտի գահընկէցութեան եւ Սուլթան Րէշատի գահակալութեան լուրը վերջ տուաւ մղձաւանջին: Մարդիկ դուրս ելան թաքստոցներէն եւ սկսան ազատ շունչ առնել: Սակայն կառավարութիւնը չէր կրցած մարսել առաջին ջարդին առեն հայ երիտասարդներու ցոյց տուած քաջութիւնը: Ձերբակալեց եւ բանտարկեց շատ թիւով Հայեր, որոնցմէ վեց անմեղ Հայեր մահուան դատապարտելով կախաղան հանուեցան Ատանայի մէջ 1909 Մայիս 28ի գիշերը: Ասոնցմէ նշանաւոր էր քաջարի Մխսաք, որ կախաղանի աթոռին վրայ երգեց իր յօրինած աշուղական երգը: Ամերիկայի Ատանացիները յաւերժացուցած են այդ երգը, սալի վրայ առնելով զայն: Կախուողներուն մէջ էին Փոլատեան երեք եղբայրները: Մէկ հոգի ալ — Համբիկ Գարեկին Աճէմեան —

կախուեցաւ Էրզինի մէջ: Բանտարկութեան դատապարտուածները արգելափակուեցան Պոզանթի եւ Հալէպի մէջ: Պատերազմական ատեանը ի բացակայութեան մահուան դատապարտեց Ատանայի առաջնորդ Մուշեղ եպիսկոպոս Սերոբեանը:

Ատանայի ջարդարարներէն մաս մը երկաթուղիով Տարսոն հասաւ Ապրիլ 3–16ին եւ սկսաւ գրգռել տեղացի Թուրքերը: Կայարանին մէջ սպաննուեցան հինգ Հայեր, որոնք կը փորձէին Մերսին ապաստանիլ: Խուժանը քաղաք մտնելով գրաւեց զօրանոցի զէնքերը եւ չորս մասի բաժնուած սկսաւ յարձակիլ Հայոց տուներուն վրայ: Ջարդին կը յաջորդէր կողոպուտը, յետոյ հրդեհը:

Ամերիկեան քոլէճին վերնայարկէն աշակերտներս անզօր ականատես էինք կատարուածին: Խուճապահար ամերիկեան վարժարանը ապաստանողները կրցան ազատել իրենց կեանքը:

Տարսոնի մէջ սպաննուածներու թիւն էր 70, այրած էին 600 տուներ: Շրջակայ գիւղերու մէջ ջարդուած էին 560 հոգի, որոնց 160ը Գըրք-Օլուգի մէջ:

Ջարդեր տեղի ունեցան Ապտօղլուի, Միսիսի, Համիտիէի (Ճիհան), Օսմանիէի, Հասանպէյլիի, Սայ-Կէչիտիի, Պաղչէի, Հարունիէի, Անտիօքի, Քէսապի, Գըրըք-Խանի մէջ եւ այլուր:

Սխամանթօ Կիլիկիոյ պարհուրելի աղէտէն ազդուած՝ հայ գրականութիւնը հարըստացուց յուզիչ քերթուածներու հատորով մը Կարմիր Լուրեր Բարեկամէս:

Ինքնապաշտպանութեան դիմելով նըւազագոյն վնասով ազատեցան Ճէյհ-Մուրատ, Տէօրթ-Եօլ, Սիս, Հաճըն, Մարաշ, Գարս-Փազար, Ֆէքէ, Պէյլան, Սուէտիա, Անտըրըն, Կէօքսուն եւ Զէյթուն:

«Տէօրթ-Եօլ՝ իր քաջ եւ անձնուէր ժողովուրդին շնորհիւ միշտ այս տեսակ անակնկալ յարձակումներու դէմ յաղթող հանդիսացած է եւ սարսափ կ՚ազդէ շըրջակայ գիւղերուն», կը գրէ Յակոբ Թէրզեան (Կիլիկիոյ աղէտը, էջ 220):

Ապրիլ 3–16ին Թուրք խուժանը յարձակած էր Տէօրթ-Եօլէն ութ ժամ հեռու 1200 Հայութիւն ունեցող Նաճարլը գիւղին վրայ: Բնակիչները ժամերով արիանալի ընդհարումներէ ետք՝ խուժանը ճեղքելով կ՚ապաստանին Տէօրթ-Եօլ: Ջարդարարները իրենց ամբողջ ուժով եւ պետական թնդանօթներով եւ մաուզէրներով զինուած՝ ահռելի յարձակում կը գործեն Տէօրթ-Եօլի վրայ, կը գրաւեն քաղաքին արեւելեան կողմի պատնէշները եւ կը կտրեն գիւղին ջուրը: Արդէն անօթի սով ալ կար:

Տէօրթ-Եօլ տասը օր կը դիմադրէ Թուրք, չէրքէզ, քիւրտ, կրետացի եւ րումէլիցի գաղթականներու եւ տեղացիներու գնդակներու կարկուտին եւ թընդանօթի հարուածներուն: Ի վերջոյ Իսքէնտէրունի օտար հիւպատոսներուն միջամտութեամբ անգլիացի միսիոնար Պէնէթթի եւ Բ. զօրաբանակի 520 զինուորներ տասներորդ օրուան իրիկունը Տէօրթ-Եօլ հասնելով կ՚ազատեն մեր հայրենակիցները: Քաղաքին պաշարումը կը վերնայ եւ Տէօրթ-Եօլցին վար կը դնէ իր զէնքերը:

Երկար պիտի ըլլար թուել այլ վայրերու ինքնապաշտպանութեան դրուագները:

Դէպքէն 64 տարի վերջ, հետաքրքրական է գիտնալ թէ ո՞վ էր կամ որո՞նք էին հեղինակը կամ հեղինակները Կիլիկեան համատարած ջարդերուն, որոնք 30.000 հայ զոհեր խլեցին եւ աւերակի վերածեցին հայկական շէն ու բարգաւաճ գիւղեր ու քաղաքներ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

—o—

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ ԱՄԻՆ ԷԼ ՀԱՖԷԶ

—o—

Թրիփոլիի՝ չափաւոր երեսփոխան Ամին էլ Հաֆէզի յանձնուեցաւ Լիբանանի նոր դահլիճին կազմութիւնը: Քարամէի խմբակցութեան անդամ, նախկին վարչապետ, էլ Հաֆէզ, 48 տարեկան է: Լաւ յարաբերութիւններ ունի Պաղեստինցիներուն հետ: Ցարդ նախագահն էր Արտաքին գործերու խորհրդարանական խումբին:

Միւս կողմէ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ Ֆրանսա կը դատապարտէ իսրայելեան յարձակումը Լիբանանի վրայ: Ֆրանսայի պատուիրակը արդէն շեշտած է այն յատուկ կապերը որ կան իր երկրին եւ Լիբանանի միջեւ: Իր տեսակէտն այն է թէ հարկ է տարբերութիւն գնել «մէկ կողմէ, պաղեստինեան ահաբեկչութեան, որ քիչ թէ շատ հակակշռէ դուրս տարրերու գործն է — նոյնիսկ եթէ ան բացայայտ քաղաքական շարժումներու արգիւնքն է — եւ իսրայելեան հակահարուածեկչութեան որ կազմակերպուած ու հակակշռուած է ազգերու կազմակերպութեան անդամ Պետութեան մը կողմէ»:

Յիշենք այս հարցէն դուրս թէ Վատիկանի մօտ Լիբանանի դեսպանը ցաւ յայտնած է Ֆրանսական եպիսկոպոսութեան յայտարարութեան առթիւ Հրեաներու նկատմամբ: Դեսպանը կը շեշտէ — «Ցաւալի է որ բառերը Ֆրանսայի եկեղեցւոյ որ միշտ իրեն առջեւ բաց գտած է Լիբանանի դուռները, թէ առաքելութեան եւ թէ ուսուցման, կրօնական եւ մշակութային հաստատութեանց համար անտեսէ որ այս երկիրը ամէն օր մնայուն սպառնալիքին տակ է Իսրայելացիներու»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ հաղորդեց նախագահ Նիքսընի, թէ վերջ կուտայ «ելքի տուրք»ին, որ յատկապէս Հրեաներէն կը պահանջուէր: Խորհ. Միութենէն արտագաղթողները այլեւս «ելքի տուրք» պիտի չվճարեն: Այս որոշումը մեծ զիջում մը կը նկատուի Մոսկուայի կողմէ: Արդարեւ, ամերիկեան Խորհրդարանը կը սպառնար ընթացք չտալ առեւտուրի զարգացումին՝ Մ. Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան միջեւ, ցորչափ Մոսկուա «ելքի տուրք»ի գրութիւն հաստատած է երկրէն հեռացողներու համար:

ԱՖՐԻԿԱՆԻ մէջ ափրիկեան վեց երկիրներ Արեւմտեան Ափրիկէի «Հասարակաց Շուկան» հաստատեցին: Վեց երկիրներն են Քոթ տ՚Իվուար, Մալի, Նիժէր, Մաւրիտանիա, Բարձր Վոլթա եւ Սենեկալ:

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ նախագահը Փեքին ժամանեց՝ Անգլիա, Պելժիա, Ֆրանսա եւ Խորհ. Միութիւն այցելելէ ետք: Էչեվերիա շաբաթ մը Փեքին մնալէ ետք Թանաքա պիտի այցելէ:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ խօսակցութիւններ տեղի կ՚ունենան Հնդկաստանի, Պանկլա Տէշի եւ Փաքիստանի միջեւ՝ լուծելու համար 90.000 Փաքիստանցի գերիներու վերադարձի հարցը:

ՊՈՆՆԻ (Արեւմտեան Գերմանիա) համալսարանը փակուած է տեւուչին որոշումով, ուսանողներու եւ ոստիկաններու միջեւ միջադէպերէ ետք:

ՀԻՒՍԻՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ կրկին ծանր պայթումներ տեղի կ՚ունենան եւ վերջերս տասնեակ մը վիրաւորներ կան, որոնց երկուքը՝ ծանրօրէն:

ՈՒԸՆՕի գործադուլը կը շարունակուի եւ կացութիւնը մտահոգիչ է միշտ: Փէօժոյի մօտ ալ բանակցութիւնները բաւական բարդ են:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 11)

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

Հայֆիլհարմոնիայի մեծ սրահին մէջ Հայաստանի պետական Սիմֆոնիկ նուագախումբը նուագած է հատուածներ Ա. Խաչատրեանի «Սպարտակ» եւ Մորիս Ռաւէլի «Տաֆնիս եւ Քլոյէ» բեմադրէն: Նուագախումբը ղեկավարած է Եւգինէ Յովհաննիսեան, Պաքուէն:

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 16)

ՍՈՒՐԻՈՅ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ապրիլ 14ին Մոսկուայէն Երեւան ժամանած է Սուրիոյ տնտեսական պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ Ծրագիրներու նախարար Մուսթաֆա Հայաճի: Պատուիրակութեան անդամներուն հետ տեսակցած է Սուրէն Մովսիսեան՝ Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի փոխ – նախագահ: Ս. Մովսիսեան յիշեցուց պատուիրակութեան անդամներուն, թէ Հայաստան Սուրիոյ համար կը պատրաստէ մետաղահատ հաստոցներ, ելեկտրաշարժիչներ եւ ուրիշ մեքենաներ:

×

ԲԱՐՁՐ ՊԱՐԳԵՒ ՀԱՅ ԲԵՄԱԴԻՐԻՆ

Շքանշան յանձնուած է բեմադիր Ստեփան Կեւորկովի, անոր ծննդեան 70ամեակին առթիւ:

×

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի ախոյենական երկրորդ մրցաշարքին «Արարատ» Երեւանի մէջ մրցում մը ունեցած է Վորոշիլովկրատի «Զարեա» խումբին հետ: Այս խումբը անցեալ տարի ախոյեան հռչակուած էր:

Մրցումը վերջ գտած է «Արարատ»ի յաղթանակով:

ՕՐԱԳԻՐ
ԱՊՐԻԼ ԱՄՍՈՒԱՆ

Գ.

ԱՊՐԻԼ 5

Այսօր կը սկսի Վանի ինքնապաշտպանութեան հերոսական կռիւը:

Իշխանը սպաննուած է դաւադրաբար, իր ընկերներով: Վռամեանը, անդամ օսմանեան Երեսփոխանական Ժողովին, չէ վերադարձած նենգամիտ կուսակալին՝ Ճէվտէտի մօտէն: Բարեբախտաբար Վռամեանի Արամին ձգած երկտողը կը փրկէ այս վերջինը իր կարգին ծուղակն իյնալէ: Ու Վասպուրականցիք, սպառած նկատելով բոլոր խաղաղ միջոցները ընդհարումէ մը խուսափելու, կ'որոշեն դիմել ինքնապաշտպանութեան: Վանի մէջ գոյութիւն ունեցող երեք կուսակցութիւնները, Հ. Յ. Դաշնակցութիւն, Հնչակեան, Արմենական կը միանան: Կ'ընտրուի միացեալ զինուորական մարմին: Խօսքը ա՛լ զէնքինն է:

Հարկ չկայ հերոսամարտին մանրամասնութեամբ զբաղելու: Այնքան լսուած ու գրուած է այս մասին: Կ'արժէ սակայն ծանրանալ յաղթանակը ապահովող ազդակներէն կարեւորագոյնին վրայ, — նախապատրաստութիւն:

Մանաւանդ որ Վասպ. Հայրենակցական Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը այս տարի իր տօնակատարութեան մէջ առաջին տեղը տուած է մեծ Հայու մը, Մկրտիչ Փորթուգալեանի, անոր ծննդեան 125ամեակին առթիւ:

Հայ յեղափոխութեան նախապատրաստական աշխատանքները կատարուած են ամէնէն աւելի Վանի մէջ, շատ կանուխէն:

«Հայկական ըմբոստացումը կերտող վարպետներից աւագագոյնը Մկրտիչ Փորթուգալեանն է»: Միքայէլ Վարանդեանն է ըսողը, ամէնէն լաւատեղեակը այդ շրջանի մեր պատմութեան:

Մկրտիչ Փորթուգալեան, երիտասարդ հասակէն նուիրուած է ազգային – կրթական աշխատանքի: Տասնեակ մը տարի գործելէ ետք Պոլիս, մանաւանդ Վան, աքսորուած հեռացած է Երկրէն եւ 1885ին հաստատուած է Մարսէյլ, հիմնելով «Արմենիա»ն: Այդ թուականին 37 տարեկան է ան: Իր կեանքին գրեթէ կէսը ուրեմն ապրած ու գործած է Մարսէյլ, մեռած ըլլալով 1921ին:

Ըլլայ Վան, ըլլայ Մարսէյլ, մեծ եղած է իր դերը, վճռական իր խօսքը՝ Երկրի հայ երիտասարդութեան հոգեփոխութեան մէջ:

Վանէն հեռանալէն անմիջապէս ետք, իր շունչով սնած աշակերտները հիմնեցին առաջին հայ յեղափոխական կուսակցութիւնը, գլխաւորութեամբ Մկրտիչ Աւետիսեանի — «Արմենական» կուսակցութիւն:

Մ. Փորթուգալեանը ամէնէն ճիշդ եւ ամէնէն բարձր գնահատող անձը հանդիսացած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեսաբանը՝ Միքայէլ Վարանդեան: Շատ հաւանական է որ ինքն է եղած Փորթուգալեանի 40ամեայ յոբելեանը կազմակերպողը: Այդ յոբելեանը տեղի ունեցած է նախ Մարսէյլ, 1913 Դեկտեմբերին, ապա Պոլիս, 1914ին, աւելի մեծ շուքով:

«Դրօշակ»ի խմբագիրը, յարգելով իր ժամադրութիւնը եկած է Մարսէյլ եւ հրաշալի ճառ մը խօսած այդ օրը:

Յուզիչ չէ՞ հաստատել թէ Փորթուգալեանի մահէն 13 տարի ետք, 1934 Ապրիլին, Վարանդեան վերջին ժամադրութիւն մըն ալ պիտի տար իր սիրած ազգային գործիչին, պիտի գար Մարսէյլ ու հանգչէր անոր կողքին, նոյն գերեզմանատան մէջ:

Վարանդեանի ճառը լաւագոյն գնահատանքն է Փորթուգալեանի կատարած առաջնակարգ դերին՝ հայ ազատագրական շարժման մէջ:

Խօսքը տանք իրեն.

«Մարսէյլի մէջ է, հայկական դուցէ ամենահին գաղթավայրում, որ կատարւում է Մկրտիչ Փորթուգալեանի 40ամեայ յոբելեանը եւ այդ հանգամանքը ներշնչում է ինձ մի քանի յետադարձ խորհրդածութիւններ: Ես մտքով անդրադառնում եմ մեր պատմութեան այն հեռաւոր, միջնադարեան դրուագի վրայ, երբ հայ վաճառականները մէկիկ մէկիկ կամ խմբերով թողնում էին իրենց դժոխք–հայրենիքը եւ գալիս հաստատւում էին այս օտար հորիզոններում: Դիզում էին հարստութիւններ, ցոյց էին տալիս Եւրոպային իրենց անսովոր կարողութիւնները առեւտրական մրցադաշտում, զարմացնում էին Եւրոպացիներին իրենց տոկունութեամբ եւ ճարպիկութեամբ:

«Ապա յիշում եմ երկրորդ շրջանը, երբ կը հաստատուէր Վենետիկի մէջ Մխիթարեան միաբանութիւնը: Հայ վաճառականներից յետոյ գալիս էին հայ հոգեւորականները. առաջինների պէս նրանք եւս գիտակցաբար հանդիսանում էին հայկական դատի պրոպագանտիստները... Եւ օրօրւում էին պատրանքով՝ թէ գիրն ու գրականութիւնը, խաղաղ կրթական միջոցները պիտի յաղթահարեն Չարի ու Խաւարի սկզբունքը եւ պիտի ազատագրեն հայ ցեղը:

«Ժամանակը առաջ սահեց. տաղանդն ու հանճարը, մտաւոր դերադանցութիւնը չփրկեցին հայ ժողովուրդին: Բագրատունիները, Հիւրմիւզները, Ալիշաններն ու Այտընեանները փառաւոր կո՛թողներ կանգնեցին — գրական, պատմագիտական, լեզուաբանական — շարժեցին նոյնիսկ օտարների հիացմունքը: Այդ բոլորը սակայն բնաւ չէր արգիլում, որ հեռաւոր հայրենիքում Քիւրտը անպատիժ մորթէր, թալլէր եւ բռնաբարէր Հային...

«Եւ ահա՛ եկաւ մի այլ առաքեալ դէպի Եւրոպա: Եկաւ Մկրտիչ Փորթուգալեանը իբրեւ ազդարար նոր ճշմարտութիւնների եւ արժէքների: Եկաւ հիմնեց իր «Արմենիա»ն եւ սկսեց քարոզել, — «Գրիչը բաւական չէ՛, ասաց նա, պէտք է եւ սուր: Եւրոպայի աջակցութիւնը ստանալու եւ հայրենիքը փրկելու համար անհրաժեշտ է զէնք ու ռազմական պատրաստութիւն»:

«Տպաւորութիւնը մեծ էր: Ասես ռումբի մի խուլ որոտ էր, որ Միջերկրականի ալիքները ճեղքելով կը գար սթափեցնելու հայրենի երիտասարդութիւնը: Կը յիշեմ թէ ի՛նչպիսի սուրբ ջերմեռանդութեամբ մենք, Կովկասահայ պատանիներս, պահում էինք մեր ծոցին մէջ «Արմենիա»յի հազուագիւտ ու արգիլուած համարները. անցնում էին նրանք ձեռքէ ձեռք, մինչեւ որ խպառ տրորուէին: Մեր բոլորիս երեւակայութեան մէջ Փորթուգալեանի անձնաւորութիւնը պատած էր լեգենդական հերոսի լուսապսակով»:

Նոյնքան դրուատալից խօսքեր արտասանած են Վարանդեանի միւս մեծ ընկերները Փորթուգալեանի յոբելեանին առթիւ:

Յատկանշական մէջբերում մը Ակնունիէն.

«Քառասուն տարուան գործունէութիւն՝ արինոտ երկրի մէջ եւ երկրից դուրս՝ քաղցի ու զրկանքի մէջ. մի գործունէութիւն, որ պատկանում է երկու սերունդի, սկսուած դեռ այն օրերին, երբ չկար արդի կուսակցութիւններից ոչ մէկը:

«Նա (յոբելեարը) պէտք է լինի յարգուած ու գնահատուած, անկախ կուսակցական կիրքերից, որովհետեւ նոյնիսկ ինքը կուսակցութիւնը ժխտումն է անհատական Եսի եւ բարձրացումը հանրային Եսի, որի մարմնացողն է ամէն մի ազնիւ գործիչ:

«... Հայե՛ր, յարգեցէք մտքի մշակը, որ ձեր մշակն է, յարգեցէք նրա Եսը, որ ձեր Եսն է, բարձրացրէք նրա սիրտն ու զգացումները, որ ձեր շահն է»:

Աւելի յուզիչ է Գ. Խաժակի խօսքը, վերջին մասը մանաւանդ, երբ կ'ոգեկոչէ իր հանդիպումը «Արմենիա»յի խմբագրին հետ, 1906ին.

«Ինքն էր որ կը խօսէր Կովկասէն եկած իր հիւրին — ինձ հետ: Իսկ ես լուռ կը լսէի... ո՛չ չէի լսեր, այլ անոր երեսը նայելով կը յիշէի հին հայ նահատակները, համաշխարհային մարտիրոսները: Անոնք նահատակուեցան — կը մտածէի — իրենց հաւատքին համար, իսկ այս փոքր մարմինով բայց երկաթէ կամքով մարդը կը նահատակուի ի՛ր կրօնին համար: Ա՛հ, այդ կրօ՛նը, այդ հայապաշտութիւնը, այդ Հայաստանի երկրպագութիւնը... որքա՛ն մարդ է զոհուեր անոր սեղանին առջեւ, որքա՛ն ողջակէզ մուխը եղեր...»:

Այդ նոյն կրօնին համար, ի՛ր իսկ ողջակիզումէն մէկ տարի առաջ արտասանուած այս խօսքերը ի՛նչ սիրտ բղխող եղերականութիւն կը պարունակեն: Նահատակութեան գացող սուրբի ի՛նչ սրտաճմլիկ կանխազգացում...:

Մկրտիչ Փորթուգալեանի հանդէպ՝ Միքայէլ Վարանդեանի եւ իր մեծ ընկերներուն այս եղբայրական վերաբերումը անհուն ուրախութիւն կը պատճառէ ինծի: Այս պէտք է ըլլայ ամէն Հայու մտածելակերպը: Մեր համակրանքն ու գնահատումը Հայու մը հանդէպ՝ պայմանաւորուած պէտք չէ ըլլան այդ Հայուն կուսակցական պատկանելիութեամբ, այլ միմիայն անոր Հայութեամբ: Անոր մտքի ու սրտի հուրով, զոր ան ի սպաս կը դնէ իր ժողովուրդի բարօրութեան եւ երջանկութեան:

Գիտենք թէ նոյն կուսակցութեան չէին պատկանած Մ. Փորթուգալեան եւ Միք. Վարանդեանը: Յաճախ նոյնիսկ գաղափարական հակառակութիւններ ծագած են «Արմենիա»յի խմբագրին եւ Դաշնակցութեան միջեւ:

Արդ, լայնախոհութեան, իրական հայրենասիրութեան ի՛նչ լուսաւոր դաս կուտան անոնք մեզի: Ի՛նչ լուսաւոր դաս՝ անձնական հաշիւներէ առաջնորդուող, անհանդուրժողութեան մոլուցքէն կուրցած, նեղսիրտ, նեղմիտ, այսօրուան «պզտիկ» Հայերուն: Այսօրուան հոգիով պզտիկ, մտքով գաճաճ բոլոր մեր հրապարակներուն:

Երկարեցա՛ւ այսօրուան օրագիրը: Յօդուածի կամ ճառի ձեւ առաւ: Կը ցաւիմ բայց կը մտածեմ թէ բոլորովին անտեղի չէին ըսուածները, քանի որ խնդրոյ առարկայ էին երկու մեծ Հայեր՝ Մկրտիչ Փորթուգալեան եւ Միքայէլ Վարանդեան, որոնք ուղղակի կապ ունէին Մարսէյլի հետ: Մեր մեռելներուն մէջ մասնաւոր տեղ կը գրաւեն անոնք:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ԻՍԻՒ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԲԱՑՈՒՄԸ

———0———

Կիրակի, Ապրիլ 15ը, յիշատակելի օր մը եղաւ Իսիի հայ գաղութին համար: Արդարեւ, հայահոծ այդ շրջանը իր տարիներու, տասնամեակներու երազն էր, որ կ'իրագործէր՝ բացումը կատարելով Հայ Մշակոյթի Տան:

Երբեմնի կիսաքանդ վայր մը ձեռներէց

ՆԱԽԱՆՁ

— Այո, վայրկեան մը միայն, երկար պիտի չըլլայ: Ուսումնասիրելիք շարժում մը, անկարելի է յետաձգել:

— Հրաւէրս ետ կ'առնեմ եւ խոյս կուտամ, ըսաւ Տիկին Շանթըրէլ ցած ձայնով:

Անհամբերութեան շարժում մը ունեցաւ Օտէթ:

— Կարելի չէ՞ քիչ մը վերջի ձգել:

— Չըլլար կ'ըսեմ, հիմա, անմիջապէս: Առանց քեզի չեմ կրնար շարունակել, կը սպասեմ, շարունակեց ձայնը, որ հրամայական շեշտ մը առած էր:

— Բայց...

— Ի՞նչ... ի՞նչ կայ նորէն...:

Աշխատանոցին դուռը բացուեր էր ընդոստ եւ Պրինոյի բարձր հասակը կ'երեւէր անոր շրջանակին մէջ:

Նշմարելով այցելու կինը, նկարիչը ժպիտով մը մեղմացուց իր պրկուած դիմագիծերը եւ մօտենալով համբուրեց անոր ձեռքը:

— Փորձիչը ես եմ, ըսաւ Տիկին Շանթըրէլ: Եկած էի կառքով պտոյտ մը առաջարկել Օտէթի:

— Այդ պարագային կանխաւ պարտուած եմ, ըսաւ Պրինօ, որովհետեւ ձեր վրայ առաւելութիւն մը ունենալու յաւակնութիւնը չեմ կրնար ունենալ, սիրելի բարեկամուհի: Ինչ տխուր բան է արդարեւ երկու ամուսիններու գլուխ գլխի մնալը:

Օտէթ միջամտեց վիրաւորուած.

— Գլուխ գլխի մնալը չէ որ տխուր է, այլ՝ այր եւ կնոջ համար այդպէս գլուխ գլխի մնալը երկուքով քաղցր առանձնութիւն մը չըլլալն է. ամբողջ ժամեր դիմացդ կը կենես զիս առանց բառ մը ըսելու ինծի:

Պրինօ պռստած էր յօնքերը բայց զսպեց ինքզինքը:

— Օ՛ն, գացէք զուարճացէք, ըսաւ:

Եւ թօթվելէ վերջ Տիկին Շանթըրէլի ձեռքը աշխատանոց վերադարձաւ:

— Թերեւս աւելի լաւ կ'ընէիք հոս մնալով, խորհուրդ տուաւ Տիկին Շանթըրէլ:

— Իմ ալ դիտաւորութիւնս հոս մնալ է արդէն, եթէ գլուխս չծռէի իր քմահաճոյքին առջեւ շաբաթներով պիտի չներէր ինծի:

Բարեկամուհին առաջնորդելով հանդերձ մինչեւ պարտէզին վանդակաղուռը, շարունակեց ան իր գանգատները:

— Այնքա՛ն առանձին, այնքա՛ն լքուած կը զգամ որ ես զիս:

— Տեսնենք, սիրելիս, այդպէս մի տխրիք: Պէտք է ըմբռնել ձեր ամուսինին կոչումը. իրաւունք չունիք արգելքներ յարուցանելու անոր դէմ. արդէն իսկ սկսած է ճանչցուիլ. արուեստի շրջանակներուն մէջ շատ կը գնահատեն զինքը: Հպարտ ըլլալու էք իրմով:

Օտէթ նեղսրտած, կարճ կապեց ըսելով.

— Ամուսինիս քով պիտի երթամ, ցտեսութիւն, սիրելի բարեկամուհիս:

Աշխատանոցին մէջ, Օտէթ Պրինոն գտաւ տիվանին վրայ երկարած. սիկառ մը վառեր էր եւ նեղուած կ'երեւէր: Տեսնելով կինը, ժպտեցաւ ան:

Օտէթ, առանց փոխադարձելու անոր այդ ժպիտը, հարցուց դժգոհ ձայնով մը:

— Ո՞ւր կենալս պէտք է:

Ամուսինը, իսկոյն ոտքի ելլելով եւ վերստին տարուած նուիրական հուրէն, իր ուզած ձեւը տուաւ անոր քաջալերելով զայն զուարթ խանդաղատանքով մը:

— Քիչ մը յոգնեցուցիչ է, սիրելիս, բայց երկար պիտի չտեւէ: Պիտի աճապարեմ. քու միակ տեսքդ կը ներշնչէ զիս:

Եւ դէպի ետ քաշուելով, յայտարարեց.

— Այո, կատարեալ է, ալ մի շարժիր:

Եւ խորասուզուեցաւ աշխատութեան մէջ: Լուռ, դիմագիծերը լարուած մտքին կեդրոնացեալ ջանքէն, կը նկարէր ան տենդագին, ուղղելով գիծ մը, շեշտելով ստուեր մը:

Երբեք չէր կրնար գոհանալ ան ըրածէն. գիծին աշխատութիւնը կ'երկարէր:

— Ալ չեմ կրնար, հեծեծեց վերջապէս Օտէթ:

— Շատ կ'աղաչեմ, հինգ վայրկեան եւս:

Օտէթ փորձառութեամբ գիտէր այդ հինգ վայրկեաններուն նշանակութիւնը Պրինոյի համար եւ հառաչեց.

— Որքան տղայ ես, ըսաւ արուեստագէտը: Տեսնենք քաջ եղիր քիչ մը...

— Ուրեմն, աճապարէ. ալ ուժ չմնաց:

Մէկ թեւը կը կքէր արդէն:

— Մի շարժիր, կը պոռար Պրինօ:

Օտէթ նոր ջանք մը ըրաւ բայց աչքերը կ'արցունքոտէին, մինչ ամուսինը կ'ափսոսար:

Ժ. Փ. ՄՈՐՆԱՆ

(2 – Շար.)

ովով եւ աշխատունակ կամքով այսօր դարձած է շքեղ սրահ մը, որ ամէն յարմարութիւններն ունի կեդրոնը դառնալու Իսիի Հայ գաղութի ազգային կեանքին։

Ճարտարապետ Երուանդ Մանուկեան գրեթէ հիմէն շինած ու յարդարած է Տունը։ Մտայղացումը գեղեցիկ եւ արդիական է, որով սրահը դարձած է հրապուրիչ։ Տան յանձնախումբի երկսեռ անդամներն ալ, նախագահ Յարութիւն Շիրվանեանի գլխաւորութեամբ, մեծով պզտիկով անկարելին կարելի են դարձուցած, որպէսզի գաղութը ունենայ իր օճախը։ Զերոյէն սկսած՝ անոնք իրագործած են մեծ ձեռնարկ մը եւ այն ալ լաւագոյն ձեւով։

Այս իրողութիւնը, անկասկած, հաստատեցին բոլոր անոնք, որ ներկայ գտնուեցան Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան բացման հանդիսութեան։

Պատուոյ սեղանի մը շուրջ բոլորուած էին առաւօտուն օտար հրաւիրեալները՝ Իսիի փոխ-քաղաքապետ Կարտէօր, Մէօտոնի քաղաքապետ՝ Կոյեր, Քլամարի քաղաքապետ՝ Ֆոնթընօ, Մալաքոֆի քաղաքապետը, ոստիկանապետներ, «Յառաջ», Հայ Արիներու պետը եւ ուրիշներ։

Բացման հանդիսութեան նախագահը՝ Մէթր Յովիկ Եղիազարեան, նկատել տուաւ թէ 1915ի Ապրիլեան այս օրերուն ամբողջ ժողովուրդ մը կ'անճիտուէր, այսօր, նոյնպէս Ապրիլի օրերուն՝ այդ անճիտուած ժողովուրդը իր ոգին եւ մտքին յաղթանակը կ'արձանագրէ անգամ մը եւս։ Ապացոյց՝ Հայ Մշակոյթի Տան հիմնումը։ Հայ մշակոյթը, որ երեք հազարամեակներու անցեալ մը ունի իր ետին, ճառագայթած է բոլոր մարզերու մէջ՝ գիր եւ գրականութիւն, երգ եւ երաժշտութիւն, ճարտարապետութիւն եւ գծի արուեստ։ Բոլոր ճիւղերու մէջ ալ, եւ յատկապէս ճարտարապետութեան եւ մանրանկարչութեան մէջ, հայ միտքը փայլատակած է։ Այդ մտքին հետքերը կը գտնենք օտար արուեստներու մէջ։ Այս սրահը պիտի դառնայ անկասկած հին մշակոյթի պահպանման օճախ մը։ Ստեղծագործ ոգիի մը կենդանի վայրը։ Այլ մանաւանդ ան պիտի ըլլայ օճախ մը, ուր ֆրանսական միտքը, արուեստը, այնքան հարուստ եւ գեղեցիկ, իրենց արտայայտութիւնը պիտի գտնեն։

Հայ Մշակոյթի Տուները ստեղծագործ ոգիին յաղթանակը կը հաստատեն բիրտ ուժին դէմ յանդիման։

Ֆրանսացի հրաւիրեալները, յաջորդաբար խօսք առնելով շնորհաւորեցին Տան յանձնախումբի անդամները, շեշտելով, որ այն ինչ որ իրականացուած է պատիւ կը բերէ ո՛չ միայն շրջանի ծագումով Հայ Ֆրանսացիներուն, այլեւ ամբողջ Թաղեցիներուն։ Մէօտոնի քաղաքապետը մասնաւորապէս շեշտեց, թէ հայ երիտասարդութիւնը պէտք է աւանդապահը դառնայ իր ազգին հին այլ հարուստ մշակոյթին։ Անոնց ձգտումը պէտք է դառնայ պահպանել եւ զարգացնել այդ հարուստ աւանդը։

Բժ. Գուրգէն Մեծատուրեան իր կարգին հաստատեց, թէ նմանօրինակ ձեռնարկներ ցոյց կուտան մեր ժողովուրդին կենսունակ ոգին։ Անհրաժեշտ է այս Տունը դարձնել յատկապէս երիտասարդութեան Տունը, տիպական տուն մը՝ երէցներու եւ երիտասարդներու, անցեալի եւ նորի միջեւ։

Կէսօրէ ետք ժամը 15ին արդէն հոծ բազմութիւն մը՝ շուրջ 300 հոգի, տեղ գրաւած էր սեղաններու շուրջ եւ նրբանցքներու մէջ։ Մէթր Յ. Եղիազարեան այս անգամ հայերէն պաշտօնապէս բացուած յայտարարեց Հայ Մշակոյթի Տունը, որմէ ետք ճարտարապետ Ե. Մանուկեան եւ Տան Յանձնախումբի նախագահը՝ Յ. Շիրվանեան, խանդավառ ծափերու մէջ կտրեցին կապոյտ ժապաւէնը։

Նորվան Վրդ. Զաքարեան օրհնեց սրահը։ Ապա խօսք առին Յ. Շիրվանեան, Օր. Աստղիկ Առաքելեան, Գ. Մեծատուրեան, Ժորժ Կիւլպէնկեան, ճարտ. Ե. Մանուկեան, պատուելի Սահակեան, Լեւոնեան վարդապետ, Ն. Նիկողոսեան, Ժ. Միրիճեան (յանուն «Յառաջ»ի) եւ Ժաքի ու Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչները՝ Ժան Փիէր Պափան եւ Ռոզիկ Թաշճեան։

Բոլոր խօսողներն ալ իրենց գնահատանքը արտայայտեցին կատարուած մեծ եւ օգտակար աշխատանքին ի տես եւ շեշտեցին կարեւոր դերը Հայ Մշակոյթի Տուներուն, սփիւռքի տարածքին, հայ երիտասարդութեան հայեցի դիմագիծի պահպանման գործին ուղղութեամբ։

Տան Յանձնախումբի գանձապահուհին՝ Տիկին Տիգրանուհի Յովսէփեան ներկայացուց Տան հաշուետուութիւնը։ Ընդհանուր մուտք եղած է 191·149 փրանք, իսկ ելք՝ 255·351 փրանք։ Նուիրահաւաքումին կարեւոր գումարով մասնակցած են Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը եւ Պ. Մուշեղ Ճիքրճեան եւ ուրիշներ։ Տեղւոյն վրայ ալ սրտաբուխ նուէրներով հաւաքուեցաւ մօտ 40 հազար փրանք։

Յուզիչ պահ մը ստեղծուեցաւ, երբ կարդացուեցաւ Եղիազար Մինասեանի նամակը՝ գրուած հիւանդանոցի մէջ։ Ե. Մինասեան, որ նուիրումով լծուած էր Տան հիմնադրութեան դժուարին գործին, բացումին դժբախտ պատահարով կը բացակայէր։ «Հոգեւին կ'ապրիմ այս ուրախ պահը», կը գրէր ան ի մէջ այլոց։ Այս հանդիսութիւնը վերջ գտաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, գեղարուեստական բաժինով։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻՆ

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

(Գլխաւոր մասեր)

———O———

Մասնաւոր ուրախութիւնը ունինք հաստատելու որ Ալեք Մանուկեան գրական մրցանակը ամբողջ սփիւռքի մէջ առաջ բերաւ մեծ հետաքրքրութիւն, եւ 70 երկեր, որոնցմէ շատերը արժէքաւոր՝ ներկայացուեցան մրցանքին։ Յատկապէս ուրախալի է այն պարագան որ մրցանակը խթան եղաւ նոր երկերու յօրինումին եւ ամբողջացումին՝ իր ստեղծած լուրջ շահագրգռութեամբ եւ ցոյց տուած նկատառելի քաջալերանքով։

Այժմ հաճոյքը ունինք հրապարակելու լրիւ եւ վերջնական արդիւնքները մրցանքին։

Ա. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

1.— Դատական կազմի անդամներ՝ Փրոֆ. Յակոբ Խաչիկեան, Պր. Զարեհ Մելքոնեան եւ Պր. Երուանդ Ազատեան։

2.— Մրցանքը, 1500 տոլար, եւ երկին տպագրումը, կը շահի՝ Պոլիսէն՝ Տոքթ. Իգնա Սարըասլան, իր «Լօ» հատորին համար։

Բ. ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ԵՒ ՎԷՊ

1.— Դատական կազմի անդամներ՝ Պր. Սուրէն Մանուէլեան, Պր. Արամ Հայկազ եւ Փրոֆ. Յակոբ Էքմէքճեան։

2.— Առաջնութեան աստիճանին հասնող Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական կազմին կողմէ որոշուեցաւ մրցանակ չյատկացնել այս բաժինին մէջ։

Գ. ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

1.— Դատական կազմի անդամներ՝ Պր. Պերճ Ֆազլեան, Պր. Գրիգոր Սաթամեան եւ Պր. Գրիգոր Քէօսէեան։

2.— Մրցանակը, 750 տոլար եւ երկին տպագրումը, կը տրուի՝ Պոլիսէն՝ Պր. Արթօ Պէրպէրեանի՝ իր «Մկոյի պատմութիւնը» երկին համար։

Դ. ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

1.— Դատական կազմի անդամներ՝ Փրոֆ. Աւետիս Սանճեան, Փրոֆ. Վարդան Գրիգորեան, Վերապատուելի Բիւզանդ Ռուպեան։ Երաժշտական նիւթերու վերաբերող ուսումնասիրութեանց համար՝ Գեր. Թորգոմ Սրբազան Մանուկեան, Պր. Համբարձում Պէրպէրեան եւ Պր. Խաչիկ Փիլիկեան։

2.— Մրցանակը, 1500 տոլար եւ երկին տպագրութիւնը, կը շահի՝ Երուսաղէմէն՝ Տոքթ. Մարտիրոս Մինասեան՝ իր «Յատկացուցիչ – յատկացեալ կապակցութիւնը գրաբարում» երկին համար։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

1.— Կը վերադարձուին այն ձեռագիրները, որոնց հեղինակները այդ փափաքը կը յայտնեն գրաւորապէս մինչեւ Յուլիս 31, 1973։

2.— Ալեք Մանուկեան մրցանակը ամէն տարի տրուող մրցանակ մը չէ։ Յաջորդ մրցանքին պայմանները եւ թուականը պիտի ծանուցուին 1974ի սկիզբը։ Ուրեմն՝ գրողներէն կը խնդրուի այդ ծանուցումին բովանդակութեան տեղեակ ըլլալէ ետք միայն ղրկել իրենց նոր երկերը։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԻԶՄԻՐՑԻՆԵՐՈՒ ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

———O———

Եօթը տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունեցող Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը կարճ ժամանակուան մէջ համերաշխ ոգիով իր շուրջը հաւաքեց ութսունէ աւելի երկսեռ հայրենակիցներ ու որոշ գրական գործունէութիւն ցոյց տուաւ։

Ապրիլ մէկ, Կիրակի օր կէսօրէ վերջ Փավիյոն պանդոկի շքեղ սրահներէն մէկուն մէջ, բազմութիւն մը եկած էր քաջալերելու Միութեան այլեւս աւանդական ձեռնարկը։

Պ. Պետիկեան եւ իր նուագախումբը պարահանդէսին սկիզբէն մինչեւ վերջաւորութիւնը ծայր աստիճան խանդավառեցին ներկաները, երգեցին բազմաթիւ երգեր, երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ նոյնիսկ չափահասներ նուագին զուարթ շեշտերէն ոգեւորուած մինչեւ կէս գիշեր պարեցին։

Իզմիրցի կամ ոչ զանազան հայրենակիցներու կողմէ նուիրուած հարիւր երեսուն կտոր իրերը վիճակահանութեան դրուելով շատ քիչ ժամանակուան մէջ սպառեցան։ Յաճախ մեր ձեռնարկներուն ներկայ եղող Պ. Գէորգ Պաղըրճեան հայրենասիրական ըստ իր ազնիւ սովորութեան 500 փրանք նուիրեց կազմակերպութեան։

Կէս գիշերին վերջացաւ պարահանդէսը եւ ներկաները բաժնուեցան գոհ տպաւորութեամբ, ցանկութիւն յայտնելով որպէսզի Իզմիրցիները պատրաստեն նման ձեռնարկներ, իրարու հետ ըլլալու հաճելի օր մը անցընելու առիթ ստեղծելու համար։

Ե. Ա.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (165)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ՓԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

— Լիւսիէնս, ամուսնանալնուս պէս՝ անոր տուած խոստումնիս պիտի յարգենք։ Մեր քով պիտի առնենք զայն, ու պիտի երջանկացնենք անոր ծերութիւնը։

— Անուշիկ սիրելիս, մօտ ատենէն տեղի պիտի ունենայ մեր ամուսնութիւնը, եթէ Աստուած ուզէ։ Որքա՛ն կը փափաքիմ շուտով երջանկութեան հասնիլ։

Լիւսիէն ուզեց նորէն համբուրել մանկամարդ աղջիկը։ Լիւսի մեղմօրէն հրեց զայն, առանց կեղծ համեստութեան։

— Ամուսնացած չենք տակաւին, ըսաւ Լիւսի ծիծաղելով։ Խնայողութեան սընտուկը դրէք այդ համբոյրները։ Յետոյ կը վերցնենք։

— Զա՛ր...

— Ձեր ինչքին վրայ կը հսկեմ։ Ձեր շահուն համար է որ չեմ թոյլատրեր աւարի տալ զայն։ Լուրջ ըլլանք։ Հիմա կը ճաշենք, ու դուք ալ ճաշին վրայ խորհեցէք։ Ի՞նչպէս կը գտնէք սա կոդիկները։ Քիչ մը շատ եփած են, չէ՞...։

— Զեմ նշմարեր։

— Պ. Հարմանի քով ունեցած ձեր պաշտօնէն գո՞հ էք միշտ։

Լիւսիէն յօնքերը պռստեց։ Սակայն սա պատասխանը տուաւ.

— Միշտ գոհ։ Գործատէրս ամենամեծ վստահութիւն կը յայտնէ ինծի. այս առթիւ քեզի պիտի իմացնեմ բան մը, որ տհաճութիւն պիտի պատճառէ։ Երկու Կիրակի իրար պիտի չտեսնենք...։

Մանկամարդ աղջկան աչքերը արցունքներով լեցուեցան։

— Երկու Կիրակի իրար պիտի չտեսնե՛նք, կրկնեց Լիւսի։ Բայց ինչո՞ւ։

— Երկու-երեք շաբաթ պիտի բացակայիմ։ Պ. Հարման զիս Պելկարտ կը ղրկէ, իբր իր ներկայացուցիչը, մեքենաներ գնելու համար հոն։

— Մեր շահուն նպաստաւո՞ր է ասիկա։

— Շատ նպաստաւոր, սիրելիս։

— Ուրեմն կը համակերպիմ, քանի որ ամուսնութիւնը պիտի փութացնէ։ Ինծի նամակ պիտի գրէք, այնպէս չէ՞։

— Կը խոստանամ ամէն օր գրել։ Հետեւաբար մի տրտմիք մեկնումիս համար։ Երեք շաբաթը շուտ պիտի անցնի։ Վերադարձիս՝ նորէն զիրար տեսնելու ուրախութիւնը մեզի պիտի մոռցնէ բաժանումի ժամերը. կը կրկնեմ որ այս ճամբորդութիւնը շատ նպաստաւոր է մեզի համար։ Տեղափոխութեան համար մեծ գումար մը կը ստանամ։ Եթէ գիտնայիր որ դրամագլուխս գործ հաստատելու համար որքան կ'աճապարեմ։

— Ինչո՞ւ այդ աճապարանքը, քանի որ ձեր գործատէրին քով լաւ դիրք մը ունիք։

— Լաւ եմ հոն. բայց կարգ մը բաներ անհաճոյ կը թուին ինծի։ Յառաջիկային պիտի խօսիմ այդ մասին։

— Ձեզի ո՞վ արգելք կ'ըլլայ հիմակուընէ խօսելու։

— Յառաջիկային... կրկնեց Լիւսիէն Լապրու։ Հիմա ուրիշ բանով զբաղինք։ Ես շատ դժգոհ եմ որ Փարիզէն բացակայ եղած ատենս մայր Լիգոնը ձեր քով պիտի չգտնուի։ Այդ ազնիւ կինը հաւատարիմ պահապան շունի մը տպաւորութիւնը կը ձգէ իմ վրաս։

— Իր գործատիրուհին երէկ քիչ մը աւելի լաւ էր։ Ապաքինումը սկսելուն պէս՝ մայր Լիգոն իր սովորական կեանքը պիտի վարէ դարձեալ, ու օրուան մէկ մասը ինծի հետ պիտի անցընէ։ Քիչ յետոյ պիտի տեսնենք զայն, բայց քանի մը վայրկեան միայն։ Մնաք բարով ըսելու պիտի գայ։

Թողունք որ երկու նշանածները աւարտեն իրենց ճաշը, ապագային վրայ խորհելով, ու Օվիտ Սոլիվոյի մօտ երթանք, որ կը ջանար միջոց մը գտնել, հասնելու համար Լիւսիէն որո՞ւն սենեակը գացած էր։

Արդարեւ, դիւրին չէր հասկնալը, ու ատոր համար ծրագիր մը պատրաստելու էր։

Դռնապանուհի՞ն հարցաքննէր։ Ատոր վրայ խորհելու չէր. այդպիսի դիմումով մը ուշադրութիւն պիտի հրաւիրէր իր վրայ ու կասկած պիտի արթնցնէր. Օվիտ յոյս մը ունէր։ Ան կը յուսար որ երկու սիրահարները կէսօրէն յետոյ միասին դուրս պիտի ելլէին։ Անգամ մը որ մանկամարդ աղջիկը տեսնէր, անկէ ետքը անոր մասին տեղեկութիւն քաղելը դիւրին խաղ մը պիտի ըլլար...։

ԳԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պէրպէրեան եւ Յակոբեան ընտանիք – ները (Պէրթէքս) կը ծանուցանեն թէ Երկուշաբթի, Մեռելոցին օրը 23 Ապրիլ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ իրենց ողբացեալ ծնողաց՝

ԱՐԱՄ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ, ՍԻՄՈՆ – ՄԱՐԻԱՄ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ եւ ԱԻԵՏԻՍ – ԳՈՀԱՐ ՄՈՍԿՈՖԵԱՆԻ

յիշատակին

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա – տակը յարգողներուն:

Այս տխուր առթիւ, Պր. Արտակի Յակոբեան 20 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, 20 «Աշխարհ»ին, 200 Սերաստիոյ Վերշ. Միութեան եւ 800 Փր. Ս. Թադէոս եկեղեցիին:

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի, սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուած – ներու ժամը 16ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, սկիզբ ժամը 8ին, քաղմաձայն պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8.40ին, երեկոյ՝ ընթերցուածք եւ պատարագ Ճրագալոյցի 16.15 – 17.40:

ԿԻՐԱԿԻ.— Զատիկ, սկիզբ ժամը 7.40, պատարագ 9.45: Ընթերցում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի շնորհաւորագրին եւ քարոզ 11.15:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, ընթեր – ցուածք երեկոյեան ժամը 5ին: Պատարագ 6ին:

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8ին: Պատարագ 10ին: ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց – օր նահատակաց, պատարագ առաւօտեան ժամը 10ին: Հոգեհանգիստ 11.30ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵՔԶԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)
(Métro St. Sébastien Froissard)

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ, 21 Ապրիլ, հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Ս. ԶԱՏԻԿ, ձայնաւոր պատարագ ժամը 11ին:

×

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Թաղում երեկոյեան ժամը 17ին:

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ, Խթման օր, երեկոյեան պատարագ ժամը 16ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Ս. ԶԱՏԻԿ, առաւօտուն 8.30ին, պատարագ 10ին:

Բ. օր Ս. Զատկի, Մեռելոց ժամը 9ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգստի արարողութիւն 12ին:

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (ՏԷՍԻՆ)

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ. — Ճրագալոյցի արարողութիւն, ընթերցուածներու ընթեր – ցում եւ պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ Ս. ԶԱՏԻԿ.— Տօն Յարութեան հանդիսաւոր Ս. Պատարագ: Առաւօտ ժամը 9ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՏՕՆ ՄԵՌԵԼՈՑ.— Ս.-Պատարագ առաւօտ ժամը 9ին, հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն.Մեծ Եղեռնի 1.500.000 զոհերու յիշատակին:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

«ՅԱՌԱՋ» կը նուիրեն

Զատկուան առթիւ, Վիկէօրպանէն Ռոզիկ եւ Ժաքլին մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մօր՝ այրի Տիկին Տիգրանուհի Նորոյեանի:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— «Վարանդեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի «Վրացեան» խումբի բոլոր ընկերները Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղիին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գաբար Սարեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 50 Փր. Կապոյտ Խաչին, 50 Սամուէլ – Մուրատեան նոր շէնքի կառուցման, 50 Տրապիզոնի Հայր. Միութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50՝ «Յառաջ»ի:

ՍԷՆ-ԼՈՒ ԵՒ ՍԷՆԹ- ՄԱՐԿՐԻԹ

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ. Ճրագալոյց,Սէն-ԼՈՒ Ս. Պատարագ ժամը 18.00ին:

ԿԻՐԱԿԻ (Սէն-Լու).— Զատիկ հրաշափառ յարութեան, ժամերգութիւն 8.30, հանդիսաւոր պատարագ 10:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (Սէնթ-Մարկրիթ). — Յիշատակ մեռելոց, ժամերգութիւն 9ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11.30ին:

Ծանօթ.— Երկուշաբթի Զատկուան Մեռելոցի առիթով, ժամը 14էն սկսեալ Տէր Հայրը Սէն-Փիէրի գերեզմանատունը պիտի գտնուի, գերեզմանօրհնէքի համար:

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ – ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութիւն ժամը 5ին:

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, սկիզբ ժամը 4.30ին, խթման պատարագ 6ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, սկիզբ ժամը 8, պատարագ ժամը 10, հայրապետական մաղթանք եւ քարոզ ժամը 11:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՎԱԼԱՆՍ)

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ: Թաղման արարողութիւն ժամը 6:

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 9: խթման արարողութիւն երեկոյեան 5ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, սկիզբ ժամերգու – թեանց ժամը 8, պատարագ 10, ժամերգութիւն իրիկուան ժամը 6:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 9, պատարագ 10:

ՆՈՐ-ԿԻՐԱԿԻ, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30:

Հոգեհանգստեան պաշտամունք պիտի կատարուի Ապրիլ 11-24ի ընդհ. նահա – տակաց յիշատակին:

×

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ — Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութիւն, Թաղում, սկիզբ արարողութեան ժամը 17:

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 17:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, սկիզբ ժամերգու – թեանց 8.30, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյ հոգ. հովիւ ՆՇԱՆ ՔՀՆյ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, յիշատակ մեռելոց, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8.30, պատարագ 9.45, հոգեհանգիստ ընդհ. ննջեցելոց 11.10:

Ծանօթ.— Գերեզմանօրհնէքի համար Երկուշաբթի պատարագէն ետք Տէր Հայրը պիտի ըլլայ մինչեւ ժամը 14.30 Սէն-Լուի գերեզմանատունը եւ ապա Լը Գանէի գերեզմանատունը:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17:

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի, ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 17:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 9.15, պատարագ ժամը 10.30:

ԱՊՐԻԼ 24 Ի
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը կ'ոգեկոչուի համահայկական ձեւով, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն, հետեւեալ յայտագրով.—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ԱՊՐԻԼ

ժամը 17ին ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ

ժամը 18ին ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ Անծանօթ Զինուորին՝ Շառլ Տը Կօլ-Էթուալ հրապարակ՝ Հայ Նախկին Ռազմիկներուն կողմէ:

ժամը 20.45ին ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝ Կավոյի սրահին մէջ
45, Ռիւ լա Պոէսի, Փարիզ 8րդ

Կը խօսին

Փրոֆ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ, ՊԱՏՐԻԿ ԿԷՆՃԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Յայտագրին կը մասնակցին՝ Հիւկէթ Աժտէրեան (դաշնակ), Արաքսի Գմբէթեան (արտասանութիւն), Աստղիկ Տէտէեան (մեներգ), Սայաթ Նովա նուագախումբը, Խօսնակ՝ Տիկին Յովսէփեան

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը խուռներամ մասնակցիլ այս բոլորին՝ յարգելով յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն:

Ալֆորվիլէն, Իսի լէ Մուլինոյէն եւ Շավիլէն մասնաւոր օթօպիւսներ տրամադրուած են՝ ժամը 8էն սկսեալ, սովորական կայաններէն՝ ժողովուրդը Սալ Կավօ առաջնորդելու եւ վերադարձնելու համար:

×

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

ԵՒ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ
ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 18ին, Հայ նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ:

Հաւաքուիլ – Խուռներամ- Շանզ'էլիզէի եւ Ավընիւ Ֆրիէտլանտի անկիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ
PALAIS DES CONGRES

Մասնակցութեամբ գաղութիս բոլոր կազմակերպութեանց

Կը խօսին

JACQUES MADAULE
Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
Պ. ԿԻԻԼՊԱՍԵԱՆ

ԺԱՄԸ 20ԻՆ, ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ
Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ (Փրատօ) Ապրիլեան նորակառոյց Յուշարձանին

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

հովանաւորութեամբ Լիոնի հայ երեք յարանուանութեանց
կազմակերպութեամբ Լիոն-Տէսին Միացեալ Յանձնախումբի

23 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ Լիոնի եւ Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ

ժամը 15.30ին, Նահատակաց Յուշարձանի վրայ ծաղկեպսակի դետեղում, Տէսինի Փլաս տը լա Լիպէրասիոն

24 Ապրիլ, Երեքշաբթի ժամը 20.30ին, ոգեկոչման հանդիսութիւն, Լիոնի «Լա Սիկալ» սրահին մէջ, 60 Ավընիւ տը Սաքս

Կը խօսին

Վեր. ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԻՍԼԵԱՆ (ֆրանսերէն
Գերապայծառ ՍԷԹԵԱՆ (Հայերէն)
Պ. Գ. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ (հայերէն)
Պր. Զ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն)

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 21ին Վալանսի Թաղապետական Թատրոնը:

Կը խօսի ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր:

Le Voyage en Grèce

n'hésitez pas, adressez-vous à
Mayda BERBERIAN

6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 073-58-82 et 073-39-99
de 9 h. à 19 h. tous les jours

Spécialiste de Voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient (Liban, Egypte, etc.)
Les voyages à partir de 395 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ'ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19

Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
395 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

ՇԱԲԱԹ 21 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 21 AVRIL 1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — 12.697

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.697

ÉDITORIAL

LE GÉNOCIDE ? ÇA N'EXISTE PAS !

———0———

L'ambassade de Turquie à Paris, a éprouvé le besoin d'organiser un « déjeûner d'information » consacré à la « crise » franco-turque. Les causes de cette « crise », puisque crise il y a, sont encore récentes, mais rappelons-les pour mémoire.

Le 11 Février dernier, dans l'enceinte privée d'une église arménienne de Marseille, avait lieu l'inauguration d'un monument élevé « *à la mémoire des* 1.500.000 *Arméniens, victimes du génocide ordonné par les dirigeants turcs de* 1915 ». Mr. Joseph Comiti, alors secrétaire d'Etat à la Jeunesse et aux Sports, et aujourd'hui ministre chargé des Relations avec le Parlement et porte-parole du gouvernement présidait cette cérémonie et y prenait la parole. Le député-maire de Marseille n'avait pas cru non plus devoir s'absenter. Il y a 60.000 Français d'origine arménienne dans la cité phocéenne, et s'ils sont là, c'est parce qu'en 1915 les dirigeants turcs de l'époque avaient décrété la déportation et l'extermination de tous les Arméniens.

Mais voilà, Ankara ne veut pas qu'on en parle. Et pour donner une leçon à la France, la Turquie rappelle son ambassadeur. Mr. H. Isik rentre à Ankara. Il y est toujours, car les regrets que la France a présentés, ne sont pas jugés suffisants. On attend autre chose. Quoi ? On ne sait pas très bien. Le Chargé d'affaires turc, prenant la parole au cours de ce déjeûner, ne va pas jusqu'à exiger la suppression de l'inscription, mais attend quand même un «geste de Paris». Et parce que les Turcs ont quelque mal à s'expliquer sur leur crime, comme tous les coupables, ils cherchent des avocats. Ils en trouvent. On trouvent toujours des avocats pour les mauvaises causes. Mr. Savard a été professeur de faculté à Ankara et pour lui tout est très simple : les massacres de 1915, ce sont des « bavures » qu'implique toute guerre et il ne faut pas « *éternellement pleurer sur le lait répandu. Le mot génocide que l'on emploie est inutile. Mieux vaudrait parler de victimes de événements* ». Mais, voyons, bien sûr ! Un million et demi d'Arméniens exterminés, plus tard six millions de Juifs, un peu plus tard un million et demi de Biafrais etc., etc., ce n'est rien d'autres qu'un peu de lait répandu. Surtout ne pleurez-pas éternellement ! Ce sont simplement des victimes des événements. Et entre le baklava et le lokoum, un diplomate turc encouragé peut, dès lors, cyniquement ajouter que « *de toute façon, ce n'est pas un génocide, puisqu'il en est resté* ».

Quel dommage ! Il en est resté, Talaat n'a pas réussi. Voilà d'où vient tout le malheur. Ils ne sont pas tous morts. Il y en a qui ont survécu. Il en est resté des Arméniens. Il y en a encore, un peu partout, en France, en Amérique, au Proche-Orient. Ils se souviennent, ils élèvent des monuments, ils réclament leurs terres, ils demandent des comptes à la Justice des hommes. Ils savent que la France, surtout la France les comprend. Même la Cilicie n'a pas réussi à les décevoir. On avait dit à cette petite Arménie qu'elle était la « petite sœur d'Orient ». Elle y a cru. Elle y croit toujours.

Aujourd'hui pourtant, tous ces Français d'origine arménienne gênent des relations. diplomatiques. Alors Messieurs Savard et Lyantey cherchent à persuader qu'il faut passer l'éponge sur ce « lait répandu » (vous savez de quel lait il s'agit ? l'assassinat d'un peuple). Mais ceux-là mêmes, qui se font les avocats des Turcs, ne leur rendraient-ils pas plus service en essayant de les convaincre de plaider coupable ? Le collaborateur même du *Monde* reconnaît *qu'une atmosphère de gêne planait sur ces « justifictions »* (et nous le remercions pour ces guillemets) et ajoute fort judicieusement : « *Pourquoi la Turquie tient-elle à toute force à se solidariser avec les « Jeunes Turcs », qui avant sa naissance, organisaient le massacre de toute une population ?* ».

Oui. Pourquoi ?

Il est vrai que l'atmosphère de gêne plane encore, bien après la lecture de ce compte-rendu. Il ne semble pas que ce « déjeûner d'information » ait fait gagner quoique ce soit aux Turcs. Mais il a certainement fait perdre quelque chose à d'autres. On apprend tout d'un coup que Deir-el-Zor, Auschwich, Oradour, ce sont des « bavures ». Et que puisqu'il en reste, des Arméniens, ce n'était pas un génocide !

Et puisqu'il en reste d'autres aussi, des Juifs qui vivent, des Biafrais qui aiment, et ces Arméniens, qui demain chanteront la Résurrection, et leur Résurrection, alors bien sûr, le Génocide ? Ça n'existe pas.

HARATCH

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԾԱՆՐ Է

———0———

Ոչ Ռընօ, ոչ Փէժօ կրցան լուծում մը գտնել եւ գործադուլները կը շարունակուին, մինչ տեղքայլ կ'ընեն բանակցութիւնները: Տնօրէնութիւնը բացաւ առջի առտու Սանտուվիլի գործատունը, որ սակայն շատ դանդաղ աշխատեցաւ:

Սէ. Ժէ. Թէ.ն արդէն կարծրացուց իր դիրքը եւ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին լուեցաւ թէ պահանջի պայքարները պիտի տարածուին եւ ոչ ընդհանուր գործադուլը եւ ոչ ալ գործատուներու գրաւումը անտեսուած են: Յատկանշական նըկատուած է որ ընդհ. քարտուղարը՝ Ժորժ Սեկի, ներկայ չէ եղած այս ասուլիսին: Սէնթ Էթիէնի մէջ, Փէջժօի տնօրէնութիւնը կարգ մը առաջարկներ ըրած է: 7000 Ֆր. կը տրամադրուի յատուկ յանձնախումբի մը աշխատանքի «կադրյա»ներ հայթայթելու համար: Պարտադիր ճանապարհածախքին վրայ կ'աւելնայ ոչ-պարտադիր մը, որ համեմատական կ'ըլլայ հեռաւորութեան: Տնօրէնութիւնը 7 առ հարիւրի յաւելում մը կ'երաշխաւորէ հիմնական սակերուն վրայ, եւ եթէ ապրուստը 5 առ հարիւրէն աւելի աճէ, աւելը ըստ այնմ կը ճշդուի:

× Նախարարապետին ուղղուած նամակով մը Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը կ'ուզէ որ ան անմիջապէս միջամտէ Ռընօի տաղնապին եւ կը շեշտէ թէ բոլոր աշխատաւորները, բանուորները եւ ժողովրդավարները հետաքրքրութեամբ կը հետեւին կառավարութեան դիրքին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ որոշեց դադրեցնել իր տնտեսական խօսակցութիւնները Հանոյի հետ, ինչպէս նաեւ ականներու քանդումը Հիւսիս. Վիէթնամի ջուրերուն մէջ: Արտաքին նախարարը յայտարարեց նաեւ, թէ Մ. Նահանգները կրնան վերջ տալ Հիւսիս. Վիէթնամի վերաշինութեան օգնելու իրենց ծրագրին, եթէ երբեք Հանոյ չյարգէ զինադուլի պայմանները: Ուաշինկթըն դժգոհ է, որ Հանոյ զէնք եւ ռազմամթերք կը ղրկէ Հարաւ. Վիէթնամ, ինչպէս նաեւ զինուորական գործողութիւններ կը կատարէ Գամպոճի եւ Լաոսի մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ փեփսի-քոլայի տնօրէնը համաձայնագիր մը կնքեց խորհրդային Արտաքին Առեւտուրի նախարարին հետ: Այդ համաձայնագրով ամերիկեան ընկերութիւնը Նովորոսիսկի մէջ, Սեւ ծովի մօտ, փեփսի քոլայի գործատուն մը պիտի շինէ, որուն տարեկան արտադրութիւնը պիտի ըլլայ 72 միլիոն շիշ: Փոխարէնը վոտկա պիտի ներածուի Մ. Նահանգներ: Փեփսի քոլան պիտի ծախուի Սեւ ծովի օդափոխութեան վայրերը, թէեւ մաս մըն ալ Մոսկուա պիտի ղրկուի: Գործատան շինութիւնը պիտի սկսի Նոյեմբերին:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը վերստին կոչ ուղղեց Արաբներուն եւ Իսրայէլացիներուն, որպէսզի համաձայնին Սուէզի ջրանցքը բանալ: Մերձաւոր Արեւելքի հարցին շուրջ յայտարարեց Ռոճըրս, դեռ ոչ մէկ բանակցութիւն յաջողութիւն գտած է: Ապահովութեան Խորհուրդին բանաձեւ մը ներկայացուցին Փարիզ եւ Լոնտոն: Բանաձեւը կը դատապարտէ իսրայէլեան շարունակական յարձակումները Լիբանանի դէմ, եւ կը պահանջէ, որ Իսրայէլ այլեւս ոչ մէկ զինուորական յարձակում կատարէ Լիբանանի վրայ: Եթէ Իսրայէլ շարունակէ յարձակիլ՝ Ապահովութեան Խորհուրդը անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ:

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ նախագահը խանդավառ ընդունելութեան արժանացաւ, երբ Փեքին ժամանեց: Տասնեակ հազարաւոր Չինացիներ տեղ գրաւած էին այն փողոցին մէջ, ուրկէ անցած է Ալվարէզ Էչէվերիա:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ սպայակոյտի պետը՝ Զօր. Էլազար յայտարարեց, թէ Լիբիացիք «Միրաժ»ներ եւ Իրաքցիք «Հընթըր» օդանաւեր յանձնած են Եգիպտոսի: Յանձնուած օդանաւերուն թիւը, ըստ զօրավարին, 35 է: «Եգիպտական օդուժը անկասկած զօրացած է»:

ԹԱՆԱՆԱՐԻՎԻ մէջ վերսկսան Ֆրանքօ-մալկաշ խօսակցութիւնները, որոնք ընդհատուած էին Փարիզի մէջ:

"ՔԻՉ ՄԸ ԵՐԿԱՐ ՔԷՆ ՄԸ"

———0———

Այս խորագրին տակ Լը Մոնտ արձանագրած կը հանդիսանայ «տեղեկատուութեան ճաշի» մը զոր Թուրք դեսպանատունը տուած է առջի օր: Դեսպանին տեղ, որ «քէն» ըրած Անգարա կը մնայ, գործավարը՝ Պերէքէթ, բացատրած է որ այս քէնը շատ բնական է քանի որ անոր դըրդապատճառը միշտ կը մնայ: Թուրքերը զայրացեր են եղեր որ «Նախարար Քոմիթի» ներկայ ըլլայ Մարսէյլի յուշարձանի բացման: Յետոյ իրարու կը կապեն Փարիզի «եղեռնափորձերը» ծիծաղելի համեմատութիւններ տալով, չորս խեղճուկրակ արտասուաբեր ռումբի:

Ի դէպ այդ արարքն ալ արդէն երկինքէն ինկած պարգեւ մըն էր Թուրքերուն համար, որոնք նոր նիւթ կը փնտռէին Ֆրանսայի վրայ ճնշում բանեցնելու համար:

Մոնտի յօդուածագիրը շատ գոհ չէ մընացած այդ ճաշէն (կ'անդրադառնանք մեր այսօրուան խմբագրականով) եւ իր առարկայական ու արդար նկատողութիւնները կ'ընէ:

Բաւական տեղ տալէ ետք այս ճաշին, ուր Ֆրանսացիներ Թուրքերու պաշտպան փաստաբան փորձած են ըլլալ, Լը Մոնտ, փառաւոր եզրակացութեան մը կը հասնի, երբ ամէնէն տակը, պարզապէս կը յիշատակէ որ Երեքշաբթի օր, Ապրիլ 24ին, Սալ Կավօ, 1915ի ջարդերու ոգեկոչումը կ'ըլլայ:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԳՈՀ ՉԵՆ

———0———

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅՈՒ ՄԸ ԿՏԱԿԸ ԵՒ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ԹՐՔԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐԸ...

Հիւրրիէթի Նիւ Եորքի թղթակիցը հետեւեալը կը հաղորդէ իր թերթին.—

Ամերիկաբնակ Հայերուն Թուրքիոյ եւ Թուրքերուն դէմ սմսեղուկ գործունէութիւնը գիտական ու մշակութային հաստատութեանց մէջ ալ ի յայտ գալ սկսաւ: Այս ուղղութեամբ առաջին օրինակը հանդիսացաւ Հայու մը կտակին համաձայն, Նիւ Եորքի համալսարանին Մերձ. Արեւելքի Կաճառին Թուրք լեզուի, Թուրք պատմութեան եւ Թուրք գրականութեան ճիւղերուն ջնջումը:

Այս խնդրին մէջ Հայուն հաստատած հիմնարկին համալսարանի Թրքական ճիւղերը ջնջելու պայմանաւ նուիրած երկու միլիոն տոլարը դեր խաղաց: Հայուն հաստատած հիմնարկը համալսարանը տնտեսական ճնշումի տակ առնելով բաղձանքը իրականացուց ու համալսարանի վարչական ժողովը շուքելով զրկուիլ այս նուիրատուութենէն, Թրքերէն ճիւղերը փակելով թէ՛ ուսանողները բացը ձգեց եւ թէ Թրքերէն դասաւանդութիւն ընող փրոֆեսէօրները անգործ թողուց:

«Նիւ Եորքի համալսարանը Յակոբ Գէորգեան անուն մեծահարուստի մը կըտակին ընդառաջ երթալով ստիպուեցաւ Միջին Արեւելքի Կաճառին Թրքերէն ճիւղերը փակել: Յակոբ Գէորգեան մահուընէ առաջ հիմնած հիմնարկին թողած կըտակագրին մէջ պայման կը դնէ Թրքերէն բոլոր ճիւղերը փակել ու անոնց տեղ համալսարանի մէջ հայկական պատմութեան, հայկական լեզուի ճիւղեր հաստատել:

«Գէորգեանի ամբողջ հարստութիւնը համանուն հիմնարկին եւ աղջկանը ձգած է: Կտակագրին պայմանները գործադըրուելէ յետոյ, մէկուկէս միլիոն տոլար յանձնուեցաւ Նիւ Եորքի համալսարանի տեսուչ Փրոֆ. Պայլի Ուինտըրի: Լրացաւ աշխատութիւնը Մերձաւոր Արեւելքի բաժանմունքի ուր Գէորգեան անունով գրադարան մըն ալ կը գտնուի ու այնտեղ ցուցադրուելու համար Դամասկոսէ մաքսանենգութեամբ բերուեցան բանուած քարեր ու մոզայիքներ»:

ՕՐԱԳԻՐ ԱՊՐԻԼ ԱՄՍՈՒԱՆ

Դ.

ԱՊՐԻԼ 6–9

Կարեւոր բան մը չկայ այս օրերուն: Ի հարկէ 1909ին, Կիլիկիոյ մէջ կը շարունակուի Իթթիհատի կազմակերպած ջարդը: 1915ին նոյն ճիւաղները կը պատրաստեն մութին մէջ՝ իրենց դաղանային ծրագիրները՝ ամբողջ ժողովուրդի մը ցեղասպանութեամբ լուծելու Հայկական Հարցը… «Յառաջ»էն այս առաւօտ մեծ ցաւով կ'իմանամ Յ. Ճ. Սիրունիի մահը: Ապրիլեան սպանդէն հրաշքով ազատած՝ հրաշալի սերունդի մը վերջին ներկայացուցիչն ալ կը փակէ աչա՛ իր աչքերը… Ապրիլի մէջ:

Կարծեմ պէտք է փոխել սա անպիտան ամսուան անունը, Ապրիլը փոխարինել մեռնիլով:

Անցեալ ամիս, Պէյրութէն, օդային թղթատարով ղրկեցի իրեն իր հրատարակուած վերջին գործը — Նիքոլա Եորկայի հետ, որ արժանացած էր Հայկ Սէբէնկիւլեան մրցանակին:

Կը կարծեմ դարձեալ որ իր շատ սիրած մէկ անձին նուիրուած, հայ մշակոյթի անկեղծ բարեկամ, Նիքոլա Եորկայի հատորը, ալեզարդ Սիրունիի վերջին ուրախութիւնը եղաւ այս երկրին վրայ: Չմոռնամ արձանագրել այստեղ թէ այդ գրական մրցանակը հաստատողն ալ Հայկ Սէբէնկիւլեան, որուն կապուած էի քաղցր յիշատակներով ուսանողական շրջանէս, Մարսէյլ, նոյնպէս մեռաւ Ապրիլին, ասկէ տասը տարի առաջ:

ԱՊՐԻԼ 10

Այս անպիտան ամսուան մէջ վերջապէս լաւ լուր մը, թէեւ շատ հին: 1771ին, այսօր կը ծնէր Ղազէզ Յարութիւն Ամիրա Պէզճեան: Չէք կրնար երեւակայել իր կատարած գործերուն քանակութիւնը: Ամբողջ էջ մը պէտք է լեցնել իր բարեգործութիւններուն ցանկը կազմելու համար:

Ըսեմ միայն որ Ս. Փրկիչ Ազգ. Հիւանդանոցէն մինչեւ Վենետիկի մէջ տպուած փառաւոր Հայկազեան բառարանին մեկենասը եղած է այս պատուական Ամիրան:

Այս նոյն օրը, 1938ին կը վախճանի Խորէն Ա. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց: Կ'ըսուի թէ ան խեղդամահ եղած է Չեկայի կողմէ, էջմիածնի կողոպուտին դիմադրելուն պատճառով:

Այս տեղեկութեան հերքումը չեմ կարդացած ո՛չ մէկ տեղ:

ԱՊՐԻԼ 11–14

Այսօր 14 Ապրիլին, 1966, տեղի ունեցած է թաղումը՝ բանաստեղծ եւ ազգային մեծ դէմք, «Ազատն Աստուած»ի, «Մանկութեան օրեր»ու, «Մեր Հայրենիք»ի հեղինակին՝ Միքայէլ Նալպանտեանի:

Իր մահէն եօթը տարի առաջ, բարեկամի մը ուղղուած նամակի մը մէջ դառնօրէն կը գանգատի Նալպանտեան «Հայոց ազգէն»:

Յուզիչ է այդ գանգատը. կ'արտագրեմ վերջին մասը.

« … Եւ ո՞ր մարդը, որ չունէ բնակութիւն, կերակուր եւ զգեստ՝ կարող է գործ կատարել եւ այն էլ ձրի… Մինչեւ հիմա ես զոհ եղայ. թող Աստուած ընդունէ այդ զոհը. բայց տեսնում եմ, որ այսուհետեւ անկարելի է: Քեզ քաջ յայտնի է, որ ես բոլորովին թուլացած չեմ, կարող եմ շատ աշխատել. բայց աշխատելու համար կարեւոր են պայմանք, որ ես չունեմ եւ որի մասին չկարեմ ոչ ոքի բերան բանալ եւ բան խնդրել: Այս պատճառով ոչինչ մասնակցութիւն չունեմ այսուհետեւ «Հիւսիսափայլ»ի հետ: Ինչ որ օտար աշխարհից բերած՝ տուել էի «Հիւսիսափայլ»ին, պիտի տպուի Հոկտեմբերի տետրակի մէջ, եւ այնուհետեւ բարե՛ւ մնայ Հայոց Ազգը:

«Գրիչս պիտի կոտրեմ եւ ձգեմ. միս անգամ Հայոց ազգի անունը տուած ժամանակները եւս պիտի սիրտս խառնուի:

«Ահա՛, եղբայր, այժմ իմ դրութիւնը եւ յուսահատութեան չափը: Ափսո՜ս ինձ, որ ես երեւցայ Հայերի մէջ. մի այլ ազգի մէջ երբեք այս վիճակում գտնուելու չէի ես, անտէր եւ անօգնական, միմիայն յուսալով նախախնամութեան վերայ, որ կերակրում է եւ ճնճղուկները…

Քո անմխիթար բարեկամ
ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ»

Այնպէս որ, սփիւռքի սիրելի գրչեղբայրներ, մեծ բան չէ փոխուած այս հարիւր տարուան ընթացքին:

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Տարաբախտ Սիրունիի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ արժանավայել կրօնական արարողութեամբ մը, նախագահութեամբ թեմին առաջնորդ Տիրայր Եպիսկ. Մարտիկեանի, շրջապատուած Զարեհ Ծ. Վարդ. Պարոնեանի եւ Ռումանիոյ զանազան շրջաններէ փութացած քահանայ հայրերու:

Երեքշաբթի Ապրիլ 9ին, կէսօրէ վերջ, հսկումի առաջին արարողութիւն մը կատարուած է եկեղեցիին մէջ, ներկայութեամբ կրօնական դասուն, ընտանեկան եւ մօտիկ բարեկամներու եւ իր հարազատ եղբօր, որ այդ պահուն, կսկիծը սրտին, նոր կը հասնէր Փարիզէն, իր մեծանուն եղբօր վերջին հրաժեշտ մը տալու:

Յաջորդ օր, Չորեքշաբթի թաղման բուն արարողութիւնը կատարուած է Պուքրէշի Հայոց գերեզմանատան մատուռին առջեւ, բացօթեայ, հայ եւ ռումէն խուռն բազմութեան մը ներկայութեան, որոնց մէջ, ուրիշ կարկառուն դէմքերու կողքին, ի միջի այլոց կը նշմարուէր Նիքոլա Եորկայի որդին:

Դագաղը՝ որ ծածկուած էր բազմաթիւ ծաղկեպսակներով, մինչեւ վերջին պահուն, ըստ արեւելեան սովորութեան, բաց մնացած է, եւ ուր կը հանգչէր իր յաւիտենական քունով, հայ եւ ռումէն մշակոյթի ու գիտութեան, անգնահատելի ծառայութիւն մատուցած, վաստակաւոր մտաւորականին յոգնաբեկ մարմինը՝ կարծէք հեգնական բարի ժպիտ մը շուրթներուն, այս փուճ աշխարհին ուղղուած:

Ծաղկեպսակներ ղրկած էին, բացի Պուքրէշի եւ Փարիզի իր հարազատներէն, հայ թեմական մարմինը, ռումէն ակադեմիան, զանազան էնսթիթիւտներ, բազմաթիւ բարեկամներ ինչպէս նաեւ Փարիզ հաստատուած ռումանահայ բարեկամներու խումբ մը:

Ամբողջ Ռումանահայութիւնը ինչպէս եւ ռումէն մշակոյթի եւ պատմաբանասիրական կաճառներու ներկայացուցիչները, խորապէս կ'ողբան կորուստը իրենց անփոխարինելի մտքի տիտանին:

Ինչպէս Մարտիկեան Սրբազան ըսած է իր սրտաշարժ հուսկ բանքին մէջ, հսկայ կաղնի մըն էր որ կը տապալէր, որբ ձգելով ամբողջ Հայ Համայնքը, առանց որ իր ձգած պարապը լեցնող մը ըլլայ:

Ու հետզհետէ Հայ Համայնքին եւ «Նոր Կեանք» շաբաթաթերթի անունով յարգանքի իրենց խօսքը բերողներէն վերջ, դագաղին առջեւ խոնարհելու կուգան ռումէն մշակոյթի ու պատմաբանասիրական ճիւղերու ներկայացուցիչներ, որոնք բոլորն ալ Սիրունիի կատարած դերը եւ մատուցած ծառայութիւնները երախտագիտութեամբ կ'ընդգծեն:

Վազգէն Կաթողիկոս, իր գոյդ հեռագիրներէն զատ, հեռախօսով տեղեակ մընացած է կացութեան եւ հրահանգած պատշաճ կարգադրութիւնները ընել, մտքի իր երէց եղբօր յուղարկաւորութիւնը արժանավայել կերպով կատարելու համար:

Կրօնական ծէսի աւարտին, իր երախտաւորեալները եւ իր հասցուցած սերունդը, հէք Սիրունիի դագաղը ուսամբարձ կը տանէին մինչեւ իր վերջին հանգրուանը, ուր գինքը փոս իջեցնելէ առաջ, Մարտիկեան Սրբազան անգամ մը եւս կ'օրհնէ իր աճիւնները: Ու իր հարազատներուն եւ սգաւոր սիրելիներու փղձկումի եւ հեկեկանքի արցունքներուն մէջ է որ դագաղը յամրօրէն կ'իջնէ իր ընտանեկան դամբանին մէջ, որուն կողքին կը հանգչի իր տառապած կեանքի անձնուէր ընկերուհին՝ Նուարդը:

Սիրունիի մահէն վերջ, բոլորին գլխաւոր մտահոգութիւնը կը կազմէ իր աւարտած կամ կիսաւարտ ձեռագիրներուն եւ ուսումնասիրութիւններուն ճակատագիրը, որոնք պէտք չէ փճանան, ինչպէս եղան իր հինգ սնտուկներուն մէջ պահուած թանկագին աշխատանքները 1944ին, իր ձերբակալութենէն վերջ:

Տեղւոյն պատկան մարմինները եւ առաջնորդ Սրբազանը, խորհրդակցաբար միակ ժառանգորդը եղող հանգուցեալին եղբօր հետ, ցանկութիւն կը յայտնեն որ այդ գոյքերը փոխադրուին Ս. Էջմիածին, Վազգէն Կաթողիկոսի տրամադրութեան տակ դրուելու, որպէսզի ան իր հնարաւոր միջոցներով Հայկ եղածը տնօրինէ, զանոնք կորուստէ փրկելու եւ արժէքաւորելու համար, հրատարակութեան տալով ամէնէն կարեւորները:

Շատ են այդ ձեռագիրներով հետաքրքրուողները, ի մէջ այլոց ռումէն գիտական հաստատութիւնները, որոնք կը ցանկան տիրանալ բոլոր այն աշխատանքներուն, որոնք կը վերաբերին ոչ միայն Ռումանիոյ, իր դրացի ազգերու հետ ունեցած զանազան շրջաններու յարաբերութիւններուն այլեւ դարերու ընթացքին իր գիրկին մէջ հաստատուած հայ գաղութներու հետ եղած կապերուն:

Ներկայիս, միմիայն Սիրունիի կենսագրական ընդարձակ պատմութիւնը կը գտնուի իր եղբօր մօտ, որուն մէջ կը պակսի իր կեանքի որոշ մէկ շրջանին պատկանող հատուած մը որ վերջին պահուն Պուքրէշ մնացած է եւ զոր ամբողջին միացնելու համար ջանք պիտի թափուի, որպէսզի ի հարկին մամուլով լոյս ընծայուի, երբ տակաւին թարմ է իր յիշատակը:

×

Յաջորդով կը հրատարակենք Սիրունիի եղբօր՝ Գր. Ճօլօլեանի Շնորհակալութեան խօսքը, այս տխուր առթիւ:

ՆԱԽԱՆՁ

— Իմ վճարովի տիպարներս աւելի երկար կը դիմանային: Ճիշդ է որ դուն կարեւորութիւն տուած չունիս տաղանդիս, աղաղայ փառքիս…: Արուեստագէտ մը ի՞նչ կ'արժէ: Սանկ դեղեցիկ մարմին եւ կամ հարուստ առեւտրական մը ըլլալու է որ բան մը արժէ մարդ, չէ՞ … Ա՜հ, ոչ, ոչ… Օտէթ, տեսնենք:

Ուր որ է երիտասարդ կինը գետին պիտի իյնար, եթէ Պրինօ վազելով չերթար չբռնէր զայն: Եւ սակայն, միշտ համոզուած տիպարին չկամութեանը, փորձեց վերստին կեցնել զայն նախկին դիրքին մէջ սրտապնդելով զայն ոչ ալ շատ մեղմ բառերով:

Եւ տասը վայրկեան եւս այդ ձեւով աշխատելէ վերջ ազատ թողուց զայն:

Մինչ ամուսինը կը վերսկսէր աշխատութեանը, Օտէթ արցունքները սրբելով ծանր քայլերով մօտեցաւ աշխատանոցին դրանը դուրս ելլելու համար:

Կը նմանէր ան աղջնակի մը որ ծեծուած եւ վռնտուած է:

Որքան եասէր իր արուեստին համար պիտի սպաննէր զիս» կը խորհէր ան:

— Գոնէ քիչ մը հետաքրքիր անգամ չես, դիտել տուաւ ամուսինը բռնազբօսիկ շեշտով մը: Սովորաբար տիպարներուս համար լաւագոյն վարձատրութիւնն էր թոյլ տալս իրենց, որ նայէին աշխատութեանս արդիւնքին…: Քեզի համար կարեւորութիւն չունի բնաւ:

— Հաւանական է որ քիչ մը աւելի մարդկայնօրէն կը վարուէիր տիպարներուդ հետ. անոնց համար ունէիր անշուշտ նկատումներ, զոր…

— Ա՛ռ նայինք, նորէն մեղադրանքներու սկսանք…: Ես որ, արտադրելու համար պէտք ունիմ հանդարտութեան, խաղաղ մթնոլորտի մը…: Ա՜հ, հաւատա, որ այս անվերջ դժգոհանքները մարդը կը յոգնեցնեն, կը սպառեն, ծիծաղելի է քու այդ տխմար նախանձդ:

— Օ՜հ, այո, գիտեմ, քեզ սիրելուս համար ծիծաղելի եմ, հասկնալու էի որ արուեստագէտ մը ոչ ամուսին կրնայ ըլլալ եւ ոչ ալ հայր:

— Թերեւս չկրցայ խրականացնել իտէալդ, բայց կրնամ վստահեցնել քեզ թէ տղաքը…

— Երբեք չես ուզեր տեսնել զիրենք:

— Երբ կ'աշխատիմ:

— Բայց միշտ կ'աշխատիս:

— Ա՜հ, հրաշալի է… Ըսել է հիմա ալ աշխատելու եռանդս է որ երեսիս պիտի տաս…: Եթէ ունենայիր առեւտրական եւ կամ վաճառական ամուսին մը, այսքանն ալ պիտի չտեսնէիր զինքը: Իրաւ է թէ շատ դրամ պիտի չահէր ան եւ քեզի համար կարեւորութիւն ունեցողը ատիկա է միայն…: Ես այդքան մըն ալ ընելու անկարող եմ…:

Եւ բաժնուեցան անոնք այս չոր խօսքերէն վերջ: Պրինօ մնաց առանձին, մռայլ եւ ջղայնոտ էր ան: Կէս ծխուած սիկարէթները կը կուտակուէին մոխրամանին մէջ:

Ի վերջոյ յանկարծական շարժումով մը, անդին հրեց թուղթ մը եւ մատիտները եւ գնաց օդ առնելու:

Հեռուէն զինքը տեսնելուն պէս, մեծ մանչը վազեց դէպի ան: Պրինօ գրկեց զայն եւ համբուրեց:

— Հայրիկս, եթէ բարի ըլլամ պատկերս կը գծե՞ս:

— Եթէ մայրիկդ կարենար լսել, մըրմնջեց Պրինօ մելամաղձոտ կերպով:

Յաջորդ օրը, Օտէթ արթնցաւ շատ յոգնած եւ պարտասած, գլուխը ծանր էր եւ կը ցաւէր: Ամուսինը քովը չէր: Արդէն իսկ աշխատանոցին մէջ փակուած էր ան անկասկած:

Կէսօրուան ճաշին, սեղանին վրայ կնոջը տեղը պարապ տեսնելով է որ մտահոգուեցաւ ան:

— Տիկինը ո՞ւր է, հարցուց:

— Տիկինը անհանգիստ է:

— Անհանգի՞ստ է: Ինչո՞ւ չիմացուցիք ինծի:

— Տիկինը չուզեց որ պարոնը անհանգիստ ընենք, չարժեր անհանգիստ ընել ըսաւ:

— Ծիծաղելի է: Ինչ որ ալ ըլլայ, ինծի տեղեկութիւն տալու էիք:

Եւ, առանց աւելի երկար բացատրութիւններ մտիկ ընելու, չորս չորս ելլելով սանդուխներէն վեր բարձրացաւ եւ կամացուկ մը մտաւ գոց պատուհաններով սենեակէն ներս:

— Օտէթ, սիրելիս, ի՞նչպէս ես:

— Շատ… աղէկ չեմ:

Դժուարութեամբ շունչ կ'առնէ ան, ձայնը տկար էր: Պրինօ դարձուց ելեկտրական լամբարին կոճակը: Իր բարձերուն մէջ թաղուած Օտէթ սաստիկ տժգոյն էր. կապոյտ ծիրով շրջանակուած անոր աչքերը կը փայլէին տարօրինակ կերպով: Բռնեց անոր դաստակը, բաղկերակը կը զարնէր խոլ եւ ամենաարագ ձեւով մը:

Ժ. Փ. ՄՈՐՆԱՆ

(3 – Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ՓԱՐԻԶԷՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 58ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ) .— Երբ օտարները կ'այցելեն Վան, ըլլան պարզ զբօսաշրջիկներ կամ մասնաւոր առաքելութեամբ պրպտողներ, գրեթէ միշտ կը խօսին Վանի աշխարհագրական բացառիկ դիրքի ու համանուն լիճի գեղեցկութեան, իր ճարտարապետական հարստութիւններու, իր երբեմնի հզօր թագաւորութիւններու, իր ժողովուրդի ազատատենչ ձգտումներու մասին: Իսկ Հայերն ու Հայոց պատմութիւնը կ'որակեն Վասպուրականը իբր յառաջապահ եւ ռազմաշունչ նահանգ:

Անշուշտ թէ հողային, արուեստագիտական ու ցեղային այս յատկութիւնները, դէպքերու բերումով եւ դարերու հոլովոյթին մէջ անցած են պատմութեան գիրկը: Սակայն Ոգին միշտ արթուն է, եւ ոչ միայն հայկական այդ հարազատ հողերուն վրայ ծնող, այլեւ գաղթող ու այժմ վերապրողներու մէջ, ու անոնց յաջորդող սերունդներու:

Հայկականութեան այս առողջ դիմագիծն է որ կը ներկայանայ այսօր Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը իր երէցներով, իր երիտասարդներով եւ Մարսէյլէն մինչեւ Վիէն, մինչեւ Տէսին:

Արդարեւ այս անաղարտ հաւատքով եւ միշտ նորոգուած խանդավառութեամբ է որ կիրակի Ապրիլ 15ին Սփլանտիտ սրահին մէջ Կեդրոնական Վարչութիւնը, Վիէնի եւ Տէսինի իր մասնաճիւղերով եւ իր Երիտասարդացով ոգեկոչեց յաղթական հերոսամարտի 58րդ տարեդարձը, այս տարի նուիրուած ազգային գործիչ Մկրտիչ Փորթուգալեանի ծննդեան 125ամեակին:

Շեշտենք որ առաւօտուն Սէն Ժերոմի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն ի յիշատակ Միութեան ողբացեալ անդամներու եւ ի մասնաւորի Մկրտիչ Փորթուգալեանի: Պատարագն ու հոգեհանգստեան պաշտօնը կը կատարէր Եղիշէ աւագ քահանայ:

Հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, Վարդան Պանտիկեան Կեդրոնական Վարչութեան պատուարժան նախագահ, իր բացման խօսքին մէջ հպարտութեամբ վեր առաւ մեր ժամանակակից պատմութեան այս փառապանծ թուականը, որ ինքնին լուսաւոր շերտ մը կը կազմէ այդ տարիներու խաւարամած հորիզոնին վրայ: Նաեւ յիշեց Մկրտիչ Փորթուգալեանի գործունէութիւնը Վանի մէջ 1878էն մինչեւ 1885 մասնաւորապէս շեշտը դնելով անոր ղեկավարութեան վրայ ազատագրական շարժումներու մէջ:

Յարգելի նախագահը, ապա ծանրացաւ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան գործունէութեան վրայ, ընելով անոր յիսնամեայ պատմականը: Արդարեւ, ան հիմնուած է 1923ին շնորհիւ քանի մը տասնեակ Վասպուրականցի ընտանիքներու նախաձեռնութեան, որոնք գաղթած էին Ֆրանսա, Հայաստանի Հանրապետութեան անկումէն ետք: Իր հիմնադիր անդամ՝ ողբացեալ Պօղոս Հիւսեանի եւ քանի մը նուիրեալ անդամներու նուիրական ջանքերով, գաղթականութեան այդ ամենադառն տարիներուն, Հայրենակցական Միութիւնը կատարած է բարենպատակ առաքելութիւն օգնութեան հասնելով այն հազարաւոր Հայերուն որոնք կը հաստատուէին այս թէպէտ անհարազատ, բայց հիւրընկալ հողերուն վրայ:

Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան յիսնամեայ պատմութեան ու գործունէութեան հիմնական ուղեգիծը եղած է՝ պայքար այլասերման դէմ, սէր եւ հետաքրքրութիւն դէպի հայրենի բնաշխարհ, դէպի հայրենիք: Ան իր անվերապահ գործակցութիւնը բերած է Սփիւռքեան հասարակական եւ ազգային կեանքի մէջ, նոյնիսկ շատ անգամ կատարելով առաջնորդի դեր: 1953էն ի վեր Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը, փոխադրուած է Մարսէյլ, ու հոս այս հայաշատ կեդրոնին մէջ, ամէն տարի երկիւղած հաւատարմութեամբ ան կը մնայ հաւատարիմ մեր պատմութեան պատգամին: Յարատեւութեան ու անխորտակ կամքի այս սքանչելի օրինակը պէտք է ներշնչէ ու զգաստութեան հրաւիրէ մասնաւորապէս փարիզեան շրջանի Վասպուրականցի հայրենակիցները որոնք այժմ կը ներկայացնեն, միութենական իմաստով, ընթարմացած վիճակ մը:

Վարդան Պանտիկեան իր եզրակացութեան խօսքերուն մէջ յիշեց յաւէտ ողբացեալ Շաւարշ Միսաքեանի տողերը.

«... Վասպուրականի հերոսամարտի փառքը կը պատկանի ոչ միայն Վասպուրականցիներուն, այլեւ համայն Հայութեան»:

Օրուան առաջին բանախօսն էր Վանիկ Նազարեան, Երիտասարդացի անդամ, որ Ֆրանսերէնով ու նաեւ կոկիկ հայերէնով ցոյց տուաւ թէ Վասպուրականցի երիտասարդը կառչած է իր նախնիքներու յիշատակին, չմոռնալու համար յաջորդական սերունդներու նուիրական պայքարին կապը: Երիտասարդ բանախօսը ի մէջ այլոց ըսաւ. «... 1915ի Ապրիլին դժոխային ամպեր կուտակուած էին բովանդակ Հայութեան գլխուն. մեր դարաւոր թշնամին որոշած էր բնաջնջել Հայութիւնը եւ վերջ տալ Հայութեան եւ Հայկական Հարցին. բայց ան չէր գիտեր թէ Մկրտիչ Փորթուգալեանի եւ Խրիմեան Հայրիկի ցանած սերմերը իրենց պտուղները արդէն իսկ արձակած էին: Այս դժնդակ պայմաններու մէջ է որ Վասպուրականցիք, եռանդ ի սիրտ եւ սուր ի ձեռաց, առանց գաղափարի խտրութեան, թումբ կանգնեցան թշնամիին դէմ, կռուեցան անսակարկ ու դարձան Հայոց պատմութեան հսկաները: Հրաշքներու հրաշքը տեղի ունեցաւ, Վասպուրականը դարձաւ ազատ հող եւ Վասպուրականի հերոսամարտը ունեցաւ իր պսակումը Սարտարապատի յաղթանակով, Հայաստանի Անկախ Հանրապետութեամբ եւ այսօրուան մեր ծաղկուն հայրենիքով»:

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր Կարօ Փօլատեան:

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին՝ Վասպուրականի Երիտասարդաց Միութիւնը (խմբերգ եւ պարեր), Մելինէ Տէմիրճեան (դաշնակ), Աւագ Բարայեան (արտասանութիւն), Տիկին Տէր-Կարապետեան (երգ), Յասմիկ Զաքարեան (արտասանութիւն), Տէր եւ Տիկին Հրաչեաններ (երգ), Ռաֆֆի Տէմիրճեան (արտասանութիւն), Պ. Տէմիրճեան (ջութակ), Ռաֆֆի Գիւրգէրեան (արտասանութիւն), Իսկուհի Հրաչեան (արտասանութիւն): Այս առթիւ Պր. Անդրանիկ Խըլոյեան, ժրաջան եւ խանդավառ դեկավար, գնահատանքի խօսքեր ըրաւ Վասպուրականի Երիտասարդաց Միութեան:

Օրուան խօսնակն էր Օր. Սոնիա Հացագործեան:

Պաշտօնական բաժնէն յետոյ, տեղի ցաւ ճաշ՝ ջերմ, խանդավառ եւ հայրենաշունչ մթնոլորտի մէջ, ուր տիրական էին մեր տոհմիկ պարերն ու երգերը: Յիշենք նաեւ ներկայութիւնը Վիէնի եւ Տէսինի մասնաճիւղերու հայրենակիցներուն:

Ահաւասիկ յաջող ձեռնարկ մը, որ պատիւ կը բերէ բովանդակ գաղութին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻՆ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

(Գլխաւոր մասեր)

Բ.

3. ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հետեւեալ կէտերը ուշադրութիւնը գրաւեցին Գործադիր Մարմինին՝ Ալեք Մանուկեան գրական մրցանքին առիթով. զանոնք կ'ուզենք ուշադրութեանը յանձնել ընթերցող հասարակութեան, ինչպէս նաեւ գրողներուն.—

Ա. Ընդհանուր կէտեր

ա) Տարեց, եւ անունի հասած մեր գրողներէն շատերը չմասնակցեցան մըրցանքին: Գլխաւոր պատճառը այս երեւոյթին, հաւանաբար ունի երեք բաղկացուցիչ մասեր: Առաջին՝ այդ տարեց կամ անունի հասած գրողները չունէին աւարտած ձեռագիրներ, եւ կամ չունէին տրամադրութիւնը նոր գործեր արտադրելու: Երկրորդ մեր մրցանակին առաջին տարին ըլլալուն՝ չէին ուզեր աճապարել, երրորդ՝ կը խուսափէին մրցակցութեան մասնակցելէ:

Մեր փափաքն է որ սփիւռքահայ անուանի գրողներն ալ, ինչպէս նաեւ տարեց գրողները՝ մեծաթիւ մասնակցին մեր մրցանքին՝ ըլլայ արդէն պատրաստ ձեռագիրներով, եւ ըլլայ մանաւանդ՝ նորագոյն ստեղծագործութիւններով: Մենք ջանք պիտի չխնայենք բարձր մակարդակի վրայ պահելու մրցանքը՝ կարելիութեան սահմաններուն մէջ: Անոնց մասնակցութիւնը մեծապէս պիտի նպաստէր մեր ջանքերուն յաջողութեան:

բ) Գործնականութեան եւ լաւագոյն արդիւնքի մտահոգութեամբ՝ անջատ դատական կազմեր որոշուած էին մրցանքին չորս մարզերուն համար, եւ դատաւորները նշանակուած էին մրցանքին փակումէն ետք՝ առիթ տալով բոլորին որ մասնակցին: Ուրախ ենք որ բոլոր դատաւորներն ալ որակաւոր եւ հանգամանաւոր անձեր էին: Այս կապակցութեամբ դիտելի են հետեւեալ կէտերը.— Առաջին՝ արձակի երեք դատաւորներն ալ Ամերիկայէն էին, երեքն ալ առաւելաբար աւանդական հակումի տէր անձեր, երեքն ալ ոչ-երիտասարդ: Երկրորդ՝ թատերական բաժնի դատաւորները երեքն ալ Պէյրութէն էին, երեքն ալ յառաջապահ հակումի տէր, երեքն ալ ոչ-տարեց: Երրորդ՝ ուսումնասիրութեան մարզի դատական կազմի անդամները, վեցն ալ Ամերիկայէն էին, — թէեւ Մերձաւոր Արեւելքցի, — Երեքը հայագիտութեան դասախօս Ամերիկեան համալսարաններու մէջ, միւս երեքը մասնագէտներ երաժշտութեան մէջ: Չորրորդ՝ բանաստեղծութեան կալուածին երեք դատաւորներն ալ գրողներ էին, երեքն ալ միջին տարիքի եւ Մերձաւոր Արեւելքէն գաղթած, երեքն ալ իրենց հակումներով կը ներկայացնէին միջին դիրքաւորում մը՝ որոշակի թեքում մը դէպի յառաջապահը:

Արդ, նշմարելով հանդերձ նման դասաւորումի մը անխուսափելի հետեւանքները՝ կը խորհինք թէ դատական կազմերուն որոշումները եղան արդար եւ որակաւոր՝ կարելիութեան սահմանին մէջ:

գ) Պէյրութը, որ կը նկատուի մշակութային կեդրոնը Սփիւռքի՝ կը բացակայէր գրականօրէն թէ՛ իր տարեց գրողներով, եւ թէ նորերով ու նորագոյններով: Այս երեւոյթը չենք ուզեր վերագրել միմիայն վերապահ կեցուածքի մը կամ մըրցակցութենէ խուսափումի. հարցը կը թուի արժանի ըլլալ մասնաւոր ուշադրութեան:

ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆ
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ
Տիթրոյթ, Ապրիլ 2 1973

Մեր հասցէն.—

AGBU ALEX MANOOGIAN
Literary Prize
22001 Nortwestern Hwy
Southfield Mich. 48075, USA

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (166)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ՀԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

Բաւական ատենէ ի վեր Օվիտ մայթին երկայնքին ու լայնքին կը պտըտէր տան առջեւ: Մերթ խճուղիէն կ'անցնէր, ու շահագրգռութեամբ կը դիտէր ցուցափեղկը դանակ ծախող վաճառատան մը, որ Լիւսիի բնակած շէնքին մուտքի դրան քով կը գտնուէր. յետոյ նորէն խճուղիէն կ'անցնէր, պատուհաններուն նայելով, երբ ուրախութեան ճիչ մը արձակեց յանկարծ:

Ամէնէն վերի յարկի մէկ պատուհանը բացուեցաւ ու Լիւսիէն հոն երեւցաւ, նախ առանձին, յետոյ ետին դարձաւ ու բան մը ըսաւ Լիւսիի, որ նշանածին միացաւ: Հակառակ հեռաւորութեան, Օվիտ կատարելապէս զանազանեց մանկամարդ աղջկան դիմագծերը:

— Մարդը դէշ ճաշակ չունի, աղջիկը սիրուն է, շատ սիրուն...: Հիմա մտքիս մէջ ունիմ անոր լուսանկարը: Մտքէս պիտի չելլէ:

Լիւսի ձեռքը բռնած սպիտակ թաշկինակը պատուհանին ձողերուն վրայ տարածեց ու արմուկները հոն դրաւ պահ մը մանկամարդ աղջիկը ետ քաշուեցաւ, Լիւսիէնի համբոյրէն խուսափելու համար: Ձողերուն վրայ փռուած թաշկինակը պարապութեան մէջ սահեցաւ, ու գալարագալար շարժումներէ յետոյ ինկաւ Սոլիվոյի ոտքերուն առջեւ, որ փութաց գետնէն վերցնել զայն:

Լիւսի պատուհանէն հեռացաւ. նշաններ ըրաւ Օվիտի, որոնք դիւրաւ կը հասկցուէին: Օվիտ միեւնոյն շարժումներով պատասխանեց թէ թաշկինակը դռնապանին պիտի յանձնէր: Երկու նշանածները պատուհանէն հեռացան իսկոյն: Օվիտ բակը մտած էր, գոհ՝ պատահած միջադէպէն, որ այնքան կը դիւրացնէր իր գործը: Ճիշդ այդ պահուն, տան առջեւ վիքթորիա կառքէ մը վար կ'իջնէր Օր. Մէրի Հարման:

Դռնապանուհին տեսնելով որ որմնադիրի զգեստ հագած Օվիտ Սոլիվօ իր կողմը կուգար, հարցուց.

— Ի՞նչ կ'ուզէք:

— Սիրելի տիկին, ահա թաշկինակ մը զոր մանկամարդ աղջիկ մը վար ձգած է ձեր շէնքին վեցերորդ յարկէն: Ձեզի կը յանձնեմ:

Ու դռնապանուհիին տուաւ նուրբ կտաւէ շինուած թաշկինակ մը, որուն վրայ քսուած էր խիստ մեղմ այլ շատ քաղցրահոտ անուշահոտութիւն մը:

— Վեցերորդ, յարեց դռնապանուհին: Կարուհի Օր. Լիւսի հոն կը բնակի... Շնորհակալութիւն, ազնիւ մարդ, իրեն պիտի յանձնեմ:

— Ես վար կ'իջնեմ կոր, ըսաւ Լիւսի սանդուխին բարձունքէն:

Օվիտ բաւական բան իմացած էր: Ան հեռանալու վրայ էր, երբ դէմ առ դէմ եկաւ Մէրիի, որ ետեւէն կուգար ու ճամբան կը գոցէր: Դիւրահասկնալի ապշութեամբ մը Օվիտ մէկդի քաշուեցաւ, գլուխը անդին դարձուց, որպէսզի չճանչցուի: Բայց Մէրի անով զբաղած չունէր:

— Կարուհի Օր. Լիւսի հո՞ս է, հարցուց Օր. Հարման:

— Վեցերորդ յարկ, դուռը աջակողմն է, տիկին:

— Շնորհակալ եմ:

Մէրի դէպի սանդուխը ուղղուեցաւ, զգուշանալով ինքնակոչ որմնադիրէն, որուն զգեստը դաճով ծածկուած էր: Օվիտ անցքը ազատ ձգելով՝ դուրս խոյացաւ ու արագօրէն անցաւ բակէն: Լիւսի սանդուխին առաջին աստիճաններուն վրայ կը գտնուէր:

— Դուք, օրիորդ, այս տան մէջ, ըսաւ Լիւսի ուրախ շեշտով մը:

— Քեզ տեսնելու եկայ, սիրելի Լիւսիս, պատասխանեց Մէրի:

— Ա՜հ, երջանկութիւն կը պարգեւէք ինծի: Հիմա որքա՜ն պիտի զարմանաք:

— Ե՞ս: Ինչո՞ւ համար:

— Բան մը պիտի չըսեմ ձեզի... ձեր աչքով պիտի տեսնէք: Օրիորդ, դանդաղօրէն ելէք, որպէսզի շատ չյոգնիք: Վեց յարկը բարձր է...:

Երկրորդ յարկին վրայ Մէրի կանգ առաւ, շունչ առնելու համար: Չէր կրնար վեր ելլել: Օդը սուլելով դուրս կ'ելլէր կուրծքէն:

— Իմ վրաս կը կոթնի՞ք, հարցուց Լիւսի:

— Ամենայն սիրով:

Ու Փոլ Հարմանի աղջիկը սկսաւ իր վերելքը, մէկ ձեռքը բազրիքին վրայ, իսկ միւսը ձեռքը կառչած ընկերուհիին թեւին:

— Ա՜հ, օրիորդ, ո՛րքան ազնիւ ու հաճոյակատար էք որ զիս տեսնելու կուգաք, քանի որ ինծի համար հոս կ'այցելէք: Ձեր հագուստը պատրաստ չէ տակաւին...:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տէր եւ Տիկին Գ. Ծօլօլեան եւ զաւակները հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընեն այս առթիւ.—

100 Ֆր. եկեղեցիին պայծառութեան, 100 Ֆր. Կապոյտ Խաչին, 100 Ֆր. Կարմիր Խաչին, 100 Ֆր. Մշակոյթի Տան, 100 Ֆր. Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան, 100 Ֆր. Ազգատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն), 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 100 Ֆր. «Աշխարհ»ի բարգաւաճման։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 16ին։
NOTRE-DAME

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, սկիզբ ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի, հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ժամը 15էն 17, հոգեհանգիստ՝ յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մերոց։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ.— Զատիկ, սկիզբ ժամը 7.40, պատարագ 9.45։ Ընթերցում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի շնորհաւորագրին եւ քարոզ 11.15։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, սկիզբ ժամը 8, պատարագ եւ հոգեհանգիստ 9.45։

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵՔԶԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)
(Métro St. Sébastien Froissard)

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, 21 Ապրիլ, հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 18ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Ս. ԶԱՏԻԿ, ձայնաւոր պատարագ ժամը 11ին։

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ս. ԶԱՏԻԿ, առաւօտուն 8.30ին, պատարագ 10ին։

Բ. օր Ս. Զատկի, Մեռելոց ժամը 9ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգստի արարողութիւն 12ին։

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ ԵՒ ՍԷՆԹ- ՄԱՐԿՐԻԹ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (Սէնթ-Մարկրիթ).— Յիշատակ մեռելոց, ժամերգութիւն 9ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11.30ին։

Ծանօթ.— Երկուշաբթի Զատկուան Մեռելոցի առիթով, ժամը 14էն սկսեալ Տէր Հայրը Սէն-Լուի գերեզմանատունը պիտի գտնուի, գերեզմանօրհնէքի համար։

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ – ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, ճրագալոյց, սկիզբ ժամը 4.30ին, խթման պատարագ 6ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, սկիզբ ժամը 8, պատարագ ժամը 10, հայրապետական մաղթանք եւ քարոզ ժամը 11։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ Մեռելոց, սկիզբ ժամը 8, պատարագ եւ հոգեհանգիստ 11։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, ճրագալոյց Ս. Զատկի, ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 17։

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 9.15, պատարագ ժամը 10.30։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, յիշատակ մեռելոց, պատարագ ժամը 10.30։

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ 1915ի բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

Ծնողքներ, որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակներուն տարիքին համապատասխանող ֆրանսական զարգացման հետ, տալ նաեւ հայեցի դաստիարակութիւն, կրնան անվարան, զանոնք յանձնել հայ վարժարանի խնամքներուն։

Դիմել ամէն օր դպրոցի Տեսչուհիին Հասցէն.—
1, Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. : 927-01-72

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՎԱԼԱՆՍ)

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8, պատարագ 10, ժամերգութիւն իրիկուան ժամը 6։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 9, պատարագ 10։

ՆՈՐ-ԿԻՐԱԿԻ, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30։

Հոգեհանգստեան պաշտամունք պիտի կատարուի Ապրիլ 11–24ի ընդհ. նահատակաց յիշատակին։

×

ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ժամերգութեանց ժամը 17։

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, սկիզբ ժամերգութեանց 8.30, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյ հոգ. հովիւ ՆՇԱՆ Քհնյ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, յիշատակ մեռելոց, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8.30, պատարագ 9.45, հոգեհանգիստ ընդհ. ննջեցելոց 11.10։

Ծանօթ.— Գերեզմանօրհնէքի համար Երկուշաբթի պատարագէն ետք Տէր Հայրը պիտի ըլլայ մինչեւ ժամը 14.30 Սէն-Լուի գերեզմանատունը եւ ապա Լը Գանէի գերեզմանատունը։

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՃԱՇ

կազմակերպուած
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՈՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
կողմէ ի նպաստ օդափոխութեան կայանին
6 Մայիս Կիրակի ժամը 13ին
եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ
Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած
խնամուած ճաշեր
Տեղի պիտի ունենան պարեր՝ Նոր Սերունդականներու եւ դպրոցի փոքրիկներուն կողմէ
Հաճելի անակնկալներ
Հայկական զուարթ մթնոլորտ
ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ֆր.

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Entreprise de Peinture
Robert NIGOGHOSSIAN
31, Rue de Cambronne
75015 Paris
Tél. : 273-21-01

* papiers peints
* peintures
* ravallements
* tapisserie
* décoration

Fermé Dimanche et Lundi

ԱՊՐԻԼ 24 Ի
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը կ'ոգեկոչուի համահայկական ձեւով, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն, հետեւեալ յայտագրով.—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ԱՊՐԻԼ

ժամը 17ին ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ
ժամը 18ին ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ Անծանօթ Զինուորին՝ Շառլ Տը Կօլ-Էթուալ հրապարակ՝ Հայ Նախկին Ռազմիկներուն կողմէ։
ժամը 20.45ին ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝ Կավոյի սրահին մէջ
45, Ռիւ լա Պուէսի, Փարիզ 8րդ

Կը խօսին

Փրոֆ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ, ՊԱՏՐԻԿ ԴԷՆՃԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Յայտագրին կը մասնակցին՝ Հիւկէթ Աժտէրեան (դաշնակ), Արաքսի Գմբէթեան (արտասանութիւն), Աստղիկ Տէտէեան (մեներգ), Սայաթ Նովա նուագախումբը, Խօսնակ՝ Տիկին Յովսէփեան

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը խուռներամ մասնակցիլ այս բոլորին՝ յարգելով յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն։

Ալֆորվիլէն, Իսի լէ Մուլինօյէն եւ Շավիլէն մասնաւոր օթոպիւսներ տրամադրուած են՝ ժամը 8էն սկսեալ, սովորական կայաններէն՝ ժողովուրդը Սալ Կավօ առաջնորդելու եւ վերադարձնելու համար։

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

ԵՒ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ
ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 18ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ։

Հաւաքուիլ – Խուռներամ– Շանզ'էլիզէի եւԱվընիւ Ֆրիէտլանտի անկիւնը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ
PALAIS DES CONGRES

Մասնակցութեամբ գաղութիս բոլոր կազմակերպութեանց

Կը խօսին

JACQUES MADAULE — Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ — Պ. ԿԻՒԼՊԱՍԵԱՆ

ԺԱՄԸ 20ԻՆ, ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ
Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ (Փրատօ) Ապրիլեան նորակառոյց Յուշարձանին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

հովանաւորութեամբ Լիոնի հայ երեք յարանուանութեանց
կազմակերպութեամբ Լիոն-Տէսին Միացեալ Յանձնախումբի

23 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ Լիոնի եւ Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ

ժամը 15.30ին, Նահատակաց Յուշարձանի վրայ ծաղկեպսակի զետեղում, Տէսինի Փլաս տը լա Լիպէրասիոն

24 Ապրիլ, Երեքշաբթի ժամը 20.30ին, ոգեկոչման հանդիսութիւն, Լիոնի «Լա Սիկալ» սրահին մէջ, 60 Ավընիւ տը Սաքս

Կը խօսին

Վեր. ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԻՍԼԵԱՆ (ֆրանսերէն) — Գերապայծառ ՍԷԹԵԱՆ (Հայերէն)
Պ. Գ. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ (հայերէն) — Պր. Զ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ (ֆրանսերէն)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 21ին Վալանսի Քաղաքապետական Թատրոնը։

Կը խօսի ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր։

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ

ՄԱՅԻՍ 19 ԻՆ
15 ՕՐ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ՝ 2230 Ֆր.

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE
MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԱՊՐԻԼ
22-24
DIMANCHE
MARDI
22-24 AVRIL
1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2785

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 փր.	Վեցամսեայ	65 փր.
Արտասահման	Տար. 135 փր.	Հատը	0,70 փր.

Le Numéro 0,70 F.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.698

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — No 12.698

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԱՊՐԻԼ 24"Ը ՈՒԽՏԻ ՕՐ

Ապրիլ 24 :

Խորհրդանշական չարաշուք թուական, որ դարձաւ սկիզբն երկանց : Պիտի չուշանար ահաւոր փոթորիկը, որ մտաւորական ընտրանին հնձելէ ետք արմատախիլ պիտի ընէր ամբողջ ազգ մը, իր դարաւոր բոյներէն :

Մէկուկէս միլիոն հայորդիներ պիտի ջարդուէին ամէնէն վայրագ եղանակներով :

Բանտերէն ազատ արձակուած ոճրագործներէ կազմուած Թէշքիլաթը մախսուսէի հրոսակները, տարագրութեան ճամբաներուն վրայ դարանակալ, անարգօրէն կը յարձակէին անզէն, անպաշտպան, անմեղ մարդոց վրայ, կը կոտորէին զանոնք անխնայ եւ կը կողոպտէին : Կ'առեւանգէին եւ կը բռնաբարէին երիտասարդ կիներն ու աղջիկները, զանոնք սպաննելէ առաջ :

Գերեզման չունեցան մեր մէկուկէս միլիոն նահատակները : Անոնց ոսկորներն ու աճիւնները ցրուեցան չորս հովերուն, Սեւ ծովի եզերքներէն, Անատոլուի հայկական նահանգներէն ու Կիլիկիայէն մինչեւ Տէր Զօր եւ արաբական անապատները :

Լոյս-քաղաքին մէջ չունինք «Հայ անծանօթ նահատակ»ի դամբարան մը՝ պատումով մը խունկ ծխելու համար վրան : Յաղթական կամարին տակ հանգչող Անծանօթ Զինուորը դարձուցեր ենք խորհրդանշան մեր անթաղ մեռելներուն :

Մեր սրտերը խորան ենք դարձուցեր անոնց խնկելի յիշատակին :

Տարին մէկ օր ոգեկոչելով Ապրիլեան Մեծ Եղեռնը, ալատօն չէ, որ կը կարմագրենք : Արցունքը չատո՛ւնց ցամքեր է մեր աչքերուն մէջ :

Մոռցած մեր ներքին վէճերը, համազգային համերաշխութեամբ կ'ոգեկոչենք մեր նահատակները, ուխտելով հաւատարիմ մնալ անոնց յիշատակին :

Անոնք զոհուեցան յանուն ազատութեան եւ ազատ Հայրենիքի : Դարաւոր թշնամին ոչ միայն անձնիտեց ազատութիւնը, այլեւ բռնագրաւեց Հայրենիքը :

Ուխտի օր է Ապրիլ 24ը, ուխտ՝ հետապնդելու Հայկական Դատը, պահանջելու ցեղասպան ազգին կողմէ բռնագրաւուած մեր հողերը :

Սփիւռք եւ Հայրենիք համերաշխ են այս կէտին վրայ :

Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի մէջ վերջին ամիսներուն տեղի ունեցած քանի մը դէպքեր ցոյց տուին թէ այսօրուան Թուրքերը ո՛րքան զգայուն են : Ու կը ջղայնանան, երբ այս կամ այն ձեւով կը յիշուին 1915ի աննախընթաց, ահաւոր ջարդերը :

Անգամ մը եւս կը հաստատուի այն բացարձակ ճշմարտութիւնը թէ Թուրքը չէ փոխուած երբեք : Հանրապետական Թուրքիան տէր ու պաշտպան կը կանգնի բռնակալ Կարմիր Սուլթան Ապտիւլ Համիտի եւ հրէշածին Իթթիհատի ցեղասպանական ոճիրներուն : Ո՛չ մէկ զղջում սուլթանական եւ սահմանադրական վարչաձեւերու ջարդարարական քաղաքականութեան մասին :

Ցաւագին երեւոյթ է նշել, որ օտար աստղերու տակ ծնած, սնած ու հասակ նետած հայ նոր սերունդը՝ հաւատարիմ կտակակատարն է դարձած նահատակներուն եւ կ'ուխտէ հետապնդել Հայ Դատը մինչեւ վերջնական յաղթանակ :

«Ապրիլ 24»ը «Ուխտի օր» է :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

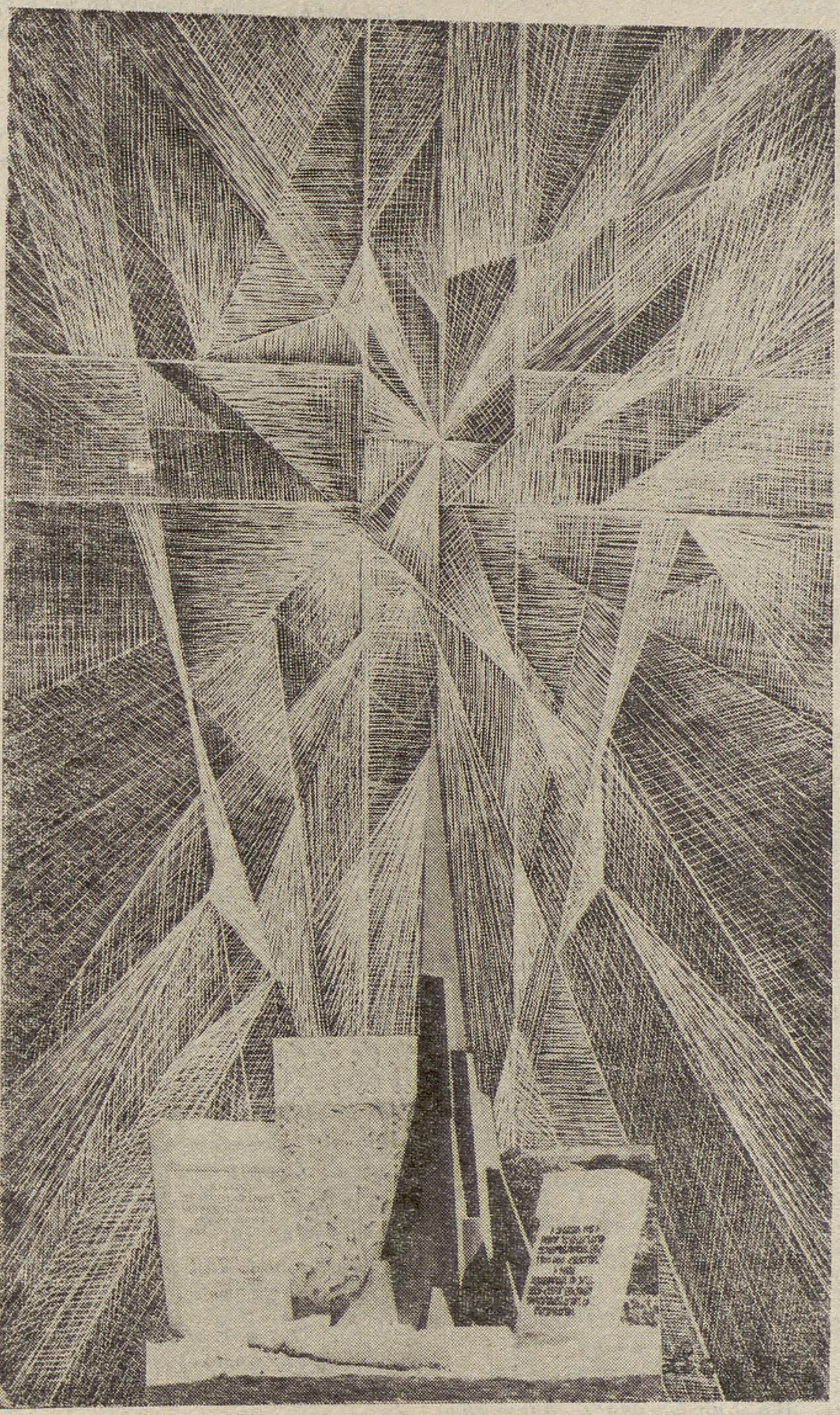

Բաբգէն Փօստանեան
(Ապրիլ 1973)

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս խաչքարերը երկրիս,
Ինչպէս սուգը հայրերուս,
Սրբուած արցունքի պէս, կեանքին
հանդէպ կեցուածքի պէս՝
Լուսաւոր, մարդկային, մաքուր,
Բարձրացած Հայոց գերեզմաններուն
վրայ :

Ինչպէս խաչքարերը երկրիս,
Ինչպէս հաւատքը մայրերուս,
Անհուն, անհատնում բարութեան նման
իջած երկինքէն,
Ժանեակ առ ժանեակ հիւսուած ճառագայթ,
Սպիտակ մարմար
խաչեցեալ երկրիս տաճարին համար :

Խաղաղութիւն, խաղաղութի՜ւն մեռելներուս :

Հայրերուս օրինակով ես սրբած իմ արցունքներս ու քալած,
Եւ քոյրս է հաւատացած
Տէր-Զօրէն Սարդարապատ.
Եւ կը շարունակեմ քալել
Եւ քոյրս կը շարունակէ բարի մնալ ու հաւատալ
Ճակատամարտէ ճակատամարտ,
Քանդակելու պատմութիւնը ցեղիս՝
Լուսաւոր, մարդկային, մաքուր՝
Ինչպէս խաչքարերը երկրիս :

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արդարութեան (Ադալէթ) կուսակցութեան երեսփոխաններէն՝ Ապտուլռահիմ Թիւրք, սպաննուած է առջի օր Գըզըլթեփէ, Մարտինի գաւառը (Հարաւային Անատոլու) : Ոճրագործները սպանութենէն քիչ ետք ձերբակալուած են : Թիւրք երկրին ամէնէն երիտասարդ երեսփոխաններէն էր եւ վերջերս Ադալէթի կարգապահական կոմիտէին առջեւ քաշուած էր, որովհետեւ չէր հետեւած կուսակցութեան հրահանգներուն վերջին տագնապին ատեն :

ՖՐԱՆՍԱ եւ Մեծն-Բրիտանիա ետ առին իրենց բանաձեւը Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, տրուած ըլլալով որ Ամերիկացիք կրնային իրենց վէթօն գործածել : Այդ բանաձեւը կը դատապարտէր Իսրայէլի յարձակումը Լիբանանի վրայ եւ կը պահանջէր որ Իսրայէլ բոլորովին հրաժարի եւ անմիջական կերպով որեւէ զինուորական յարձակումէ Լիբանանի վրայ : Կը մնար նոր բանաձեւ մը շարադրել, որ այս անգամ ալ Չինաստանի վէթօյին կը բախի : Մնաց որ բանաձեւ մը քուէարկուած է կամ ոչ մեծ արժէք չունի, քանի գործադրող չկայ :

ՊՐԻՒՔ-ԱՆ-ԱՐԹՈՒԱՅԻ ոճիրը բոլորովին նոր եւ անակնկալ ձեւ առաւ, երբ 17 տարեկան երիտասարդ մը խոստովանեցաւ թէ ինք է Պրիժիթի ոճրագործը : Ծանօթ է որ հարցաքննիչ դատաւորը — Փասքալ — այդ ոճիրին համար ձերբակալել տուած էր գիւղին նոտարը եւ անոր բարեկամուհին բայց ի չգոյէ փաստի, ազատ արձակուած էին : Այս նոր կացութիւնը կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ, մանաւանդ դատաւորին համար : Մնաց որ գիւղն ալ երկուքի բաժնուած էր եւ մամուլ ու բնակիչ քաղաքական եւ ձախապաշտ արտայայտութիւններ ունեցած էին :

ՖՐԱՆՍԱ տեղի չտուաւ եւ Աւստրալիոյ Արդարութեան Նախարարը ձեռնունայն վերադարձաւ Քանպերա : Ծանօթ է որ Աւստրալիա կը բողոքէ Ֆրանսական հիւլէական փորձերու դէմ, Խաղաղականի մէջ : Աւստրալիա կրնայ Լա Հէյի Միջազգային Ատեանին դիմել :

ԿԻՊՐՈՍԻ Ս. Սինոդոսի երեք եպիսկոպոսները, որոնք «փիլոնազուրկ» ըրած էին Մակարիոս Արք.ը, որովհետեւ չէր կրնար, ըստ իրենց թէ՛ կրօնաւոր եւ թէ Հանրապետութեան նախագահ ըլլալ, յայտարարեցին թէ ցնոր տնօրէնութիւն, կը յետաձգեն Կիպրոսի նոր արքեպիսկոպոսի մը ընտրութիւնը : Այս որոշումը փաստը կը նկատուի իրենց տկար դիրքին :

ԶԱՏԿՈՒԱՆ առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի (Երեքշաբթիի թիւ) եւ խմբագրատունը գոց է : Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի, Ապրիլ 25 :

ԱՆԷԾՔԸ

Գրեց՝ Ա. ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Ետինքի աղօթքը աւարտած էր եւ մըզկիթները դարձեալ սրճարանները պարպուեր էին: Ու Ակնայ ամառնային արեւգակը Խոթարի բարձրաւանդակին ետեւն ի վար կը սահէր, երբ Իմմիկիւլ օթեւան մտաւ հեւ ի հեւ, կարմրած, ուռած աչքերով, եւ հեկեկաց.

— Ցո՛ւտ, Ալիշան, տուն հասիր, հայրիկը Արեգիի տան տանիքէն գետնայարկը ինկած է, շատ գէշ վիճակի մէջ է, Կիւլիւզարը հետդ առ, ճամբորդութիւն մը պիտի ընես:

Պոնտացի հայ պատանին ախոռ իջաւ, ձին թամբեց եւ Պզտիկ Ագրիւրին աջէն սուրաց: Ուրախ էր Կիւլիւզար, որուն սմբակները երգ ու կայծեր կ՚արձակէին զառիվերին քարերուն վրայ: Երբոր Զորս Ճամբաներուն բերանը հասան, դարձան ձախ: Ալիշան վար ցատկեց եւ երկրորդ տունը մտաւ: Շիւքրի էֆէնտի կը հեւար պառկած, չափազանց գունատ:

— Շիւքրի՛, էֆէնտիս, խօսէ, ահաւասիկ Ալիշան, ըսաւ հանըմը խոնարհաբար եւ գորովալից:

Տէրը կիսաբաց աչքերուն մեղմ նայուածքը ուղղուեցաւ հայորդւոյն.

— Ալիշա՛ն, որդիս, անմիջապէս կը մեկնիս Կարուշլա, կը հանդիպիս էմին աղային որ քեզ կ՚առաջնորդէ Մարիամ Խաթունին: Տիկինը կ՚առնես գաւակդ եւ կը բերես ինծի: Ժամանակ չկորսնցնես: Մահու, կենաց խնդիր է: Իսկ եթէ վերջին ժամս հասած է եւ ան շուտով պիտի հնչէ, Ալիշա՛ն, Ֆիքրի՛, մի՛ լքէք հանըմը, աղջիկս՝ Իմմիկիւլը ու մանչս՝ եօթնամեայ Ջեքիս: Վստահ եմ թէ պիտի չմերժէք տէր կանգնիլ անոնց: Լաւ ուրեմն: Աճապարէ՛, Ալիշան:

Երկու եղբայրները լսատես չէին, երբ իրարմէ բաժնուեցան: Ֆիքրի օթեւան իջաւ: Ալիշան նժոյգին վրայ նետուեցաւ:

Դէպի հարաւ, երկար երիվարումէ մը ետք, ձիաւորը կանգ առաւ Կամարակապի հանդիպակաց բարձունքին վրայ: Անտարակոյս, Կիւլիւզարի կողերէն քրտինքի կայլակներ կը թորէին եւ երախէն առատ փրփուր կը վազէր: Իսկ Ալիշան նայեցաւ վեր, նայեցաւ վար, դիտեց շուրջը եւ ազատ մարդու զգացումով երջանկացաւ: Երկինքը խիտ աստղերով կը փողփողէր: Լուսինը արծաթ կը սփռէր ճամբուն վրայ: Միջոցին մէջ, փոսուռաներու զուարթ կայծեր կը պարէին: Այնտե՛ղ, ստորոտն է Կարուշլա, Եփրատ իջնող զառիվայրին վրայ, ամփիթատրոնի ձեւով սիրուն գիւղը, որուն առջին կը տարածուի Ակնայ ձորին ամէնէն գեղեցիկ հարթավայրին այգեստանը:

Էմին աղա դուռը բախեց եւ միեւնոյն ատեն կանչեց.

— Խաթո՛ւն, բաց, ես եմ:

Հայուհին ճանչցաւ ձայնը:

— Բարին ըլլայ, ի՞նչ կայ, հարցուց բեկաբոյժը, վտիտ ճրագ մը ի ձեռին:

— Այս տղուն հետ քաղաք պիտի երթաս: Ազնիւ բարեկամ մըն է Շիւքրի էֆէնտիին: Իր մասին իմացած ըլլալու ես: Շատ բարիք ըրած է ձերիններուն:

Խաթունը տեղաւորեցին Կիւլիւզարին վրայ: Ալիշան, հետիոտն, բռնեց սանձը:

— Ո՞ր կողմերէն ես, տղաս:

— Սեւ Ծովէն:

— Առանձի՞ն ես:

— Եղբայրս հետս է: Գերդաստաննիս քառասուն հոգի կը համրէր:

— Աստուծմէ գտնեն անօրէնները, ըսաւ Մարիամ Խաթուն եւ կռուփները զարկաւ կուրծքին:

Այսպիսի սովորական եւ անվնաս անէծքներ բարկութիւնը կը մեղմեն ու ենթական կը սփոփեն:

— Խաթուն, ուրիշ Հայեր մնացա՞ծ են Կարուշլա:

— Ոչ, տղաս: Անշուշտ գիտես թէ ինչո՞ւ զիս վար դրած են: Երանի թէ ես ալ քշուած ըլլայի: Ես ի՞նչ ընէի այս կեանքը: Վիշտը մաշեցուց, ծերացուց զիս ժամանակէն շատ առաջ:

— Այո, գիտեմ Խաթուն: Մարմնին խախտած անդամները տեղը կը բերես եւ կոտրած ոսկորները կը բուժես: Քաղաքն ալ պահած են դեղագործ մը, ոսկերիչ մը, դարբին մը, կլայեկիչ մը, դերձակ մը, հնակարկատ մը եւ երկվեցեակ մը գորգագործ հարսեր: Մսագործութիւնը հայ ներկայացուցիչ չունի: Թուրքերն են այդ արհեստին որակեալ մասնագէտները:

Ու խօսակցութիւնը կանգ առաւ: Մինչ լռութեան մէջ եւ վերադարձի երկայնքին, մենախօսութիւն մը պիտի ընկերանար պատանիին:

Երկու ամիս առաջ էր: Իրիկնամուտի անոյշ զովութիւն մը կը թրթռար: Տիկին Փառանձեմ եւ հարսը՝ Սրբուհի նստած էին տնակին դրան առջին: Տիկինը կը նայէր, հո՛ն, դէմը, կարօտագին եւ երազկոտ, իր երէկի շքեղ տան, ուրկէ վտարուած՝ նետուեր էին այս խրճիթը: Արեգիի ամէնէն ուշագրաւ տունն էր իրենցը, եռայարկ, մէկ մեթրէ աւելի թանձր պատերով, լայնանիստ, լուսաւոր եւ աննման պարտէզի մը գիրկը: Արեգի Ակնայ մէկ թաղն է, ծառաստաններու մէջ, զառիթափին ծայրագոյն հարաւային կողմը: Արեգակին ճառագայթները իրենց առաջին այցելութիւնը Արեգին կու տան: Առտուն կանուխ, թաղը ողողուած կ՚ըլլայ արեւով:

Տիկինը յանկարծ ոտքի ելաւ: Չէր կըրնար սխալիլ: Կացինի անխնայ հարուածներուն ձայնը իրենց տունէն կու գար: Ուրեմն կը քանդէին նաեւ այդ տունը: Քաղաքապետութիւնը ծախելէ ետք Հայոց բոլոր ինչքերը, աճուրդի հանած էր անոնց բնակարանները, մթերանոցները, խանութները, այգիներն ու պարտէզները: Շուկային հրապարակին վրայ, մունետիկը կոկորդը կը պատռէր ամէն օր: Մշտնջենապէս սնանկ Պետութեան սնտուկը անվերջ ծակ էր:

Տիկին Փառանձեմ, անզօր, համակերպած էր իրաց կացութեան եւ արցունքները զսպած՝ երբ, օրին մէկը, իրենց տունն եւս աճուրդի էր դրուած: Ու կարելի է աւելցնել նոյնիսկ թէ ան մասամբ ալ գոհ էր մնացեր, որովհետեւ, Շիւքրի էֆէնտին էր գնորդը: Ուստի ուժգին եղաւ յուսախաբութեան ցնցումը: Կացիններու իւրաքանչիւր հարուածին, թել մը կը փրթէր հոգիէն: Մարած աչքերը բոցավառեցան: Նայուածքը կրակ կտրեցաւ: Կարծես թէ սրտին դանակ մը մխուեցաւ, արիւնը քունքերուն խփուեցաւ, աշխարհ կը կործանէր ոտքերուն տակ:

Տիկինը վազեց գնաց եւ ցցուեցաւ Թուրքին առջեւ, ձեռքերը խաչաձեւ՝ կուրծքին վրայ: Հարսը կեսրոջ հետեւեցաւ ահով, դողով:

— Ուրեմն դո՞ւք եւս, Շիւքրի էֆէնտի, գոչեց Տիկին Փառանձեմ: Աստուած իմ, գոնէ մէկ Թո՞ւրք ալ պիտի չգտնուի մարդկային խղճմտանքով: Բայց ըսէք, խնդրեմ, ի՞նչպէս ձեր ձեռքերը առաջ կ՚երթան տուն քանդելու, առհասարակ որեւէ տուն քանդելու, եւ մանաւա՛նդ, այսպիսի տուն մը քանդելու: Պիտի կըրնա՞ք այս գիշեր, եւ յաջորդ գիշերները, հանգիստ քնանալ, առանց մղձաւանջի քնանալ: Չխորհեցա՞ք թէ այս որմերուն շաղախին խառնուած են մեր այրերուն, մեր հայրերուն, մեր պապերուն օրհնեալ քրտինքները: Չկրցա՞ք պահ մը երեւակայել թէ այս շէնքին իւրաքանչիւր քարը վկայութիւնն է դեռ մինչեւ երէկ բաբախող ազնի՛ւ սրտերուն: Տան սէր չունի՞ք: Չե՞ն սարսռար ձեր հոգիները: Բայց, ըսէք խնդրեմ, հոգի ունի՞ք: Քանի՞ դար, տակաւին, ձեր աւերները պիտի շարունակեն նետել իրենց զարհուրելի ստուերները երկրին մէկ ծայրէն միւսը: Դարերուն տոկացող բարի յիշատակ մը պիտի չթողո՞ւք երբեք: Ե՞րբ պիտի կակղանան ձեր քար սրտերը: Մարդկութեան նախատի՞նքը պիտի մնաք ընդմիշտ: Գեղեցիկին, բարիին, ճշմարիտին, մարդկայինին յոյզերէն զո՞ւրկ պիտի ըլլաք առյաւէտ: Ե՞րբ պիտի լաք, ամչնաք, զղջաք ձեր անորակելի արարքներուն համար: Ձեր ահաւոր ոճրին ամեհի կիրքին համար, որով անթիւ քաղաքներ եւ գիւղեր աւերեցիք, անծայրածիր տարածութիւններ գերեզմանոցի վերածեցիք, ամբողջ ազգ մը փճացուցիք: Մեր բազմադարեան ճիգը մէկ քանի ամսուան մէջ ոչնչացուցիք: Չորցուցիք ծառերը: Մնացին խեղճուկ բուներ առանց ճիւղի: Չխնամեցիք, չմշակեցիք, չսերմանեցիք, չտնկեցիք, չկերտեցիք: Տուներուն քարէ կմախքները թողուցիք: Լռեց դաշտերուն երգը: Մարեցաւ բուխերիկներուն ծուխը: Անհետացաւ կուշտ ու կուռ ամբարներուն օրհնութիւնը: Ե՞րբ պիտի դառնաք ուրիշ տեսակ մարդկային էակներ, տարբեր ձեզմէ, անծանօթ ձեզի: Չարիք միայն եղաւ ձեր կեանքը: Չարիք՝ բարիքին դէմ: Դուք կտրեցիք մինչեւ անգամ այն ձեռքերը, որոնք ձեզ կը սնուցանէին: Կենդանութիւն էր, շէնութիւն էր, երգ էր ամէն հայ տուն, ամէն հայ դաշտ: Ըսէք, կը լսէ՞ք բահ ու բրիչի անոյշ ձայնը: Ժանգոտած են մանգաղները: Այս մոխրացած տուներուն մէջ, ինչքա՛ն կեանքեր պիտի ծլէին, պիտի ծաղկէին եւ ի՛նչ երգեր հիւսուէին: Ողբ ու կոծի վերածեցիք մեր ժպիտը: Մեր գոյութեան խմորն էին արտադրութիւնը, շինարարութիւնը, ըստեղծագործութիւնը: Արդար վաստակին ճակտին քրտինքը մեր խնկաման վայելքն էր: Վաղուց սառած էր ձեր ճակտին քրտինքը: Սառեցուցիք մերինն ալ: Ու քանի կը ջարդէք, քանի կը կողոպտէք, քանի կը քանդէք, այնքան աւելի կը խրիք թըշուառութեան մէջ:

Այս անհաւատալի անակնկալին հետեւանքով, երեք կացինները երկար պահ մը օդին մէջ մնացին իրենց գլխիվայր դիրքերուն մէջ եւ երբ իջան մեղմօրէն, տախտակամածը չհարուածեցին:

Այս բառերուն հեղեղին եւ ուրականին տակ, Շիւքրի էֆէնտի, Ֆիքրի եւ Ալիշան շշմած մնացեր էին ու միանգամայն հիացումով, զմայլանքով յափշտակուեր: Ըստ երկու եղբայրներուն, Տիկինը շառաւիղ մըն էր, անկասկած, Անիի նախարարական մէկ տունէն եւ կամ Վասպուրականի իշխանական տոհմէ մը: Ճշմարիտ ազնուականի մը շուքը կար վրան: Էֆէնտին ամէն ինչ մեծ գտաւ, մեծ տեսաւ այդ Հայուհիին մէջ, որուն արտայայտած քաջ ու կորովի ճշմարտութիւնները խոցեր էին սիրտը եւ արիւներ՝ հոգին: Տիկինին ձայնին մէջ դողացող խոր վիշտը յարգանքի կոչեր էր զինքը եւ լռութիւն պարտադրեր՝ իրեն: Անոր արդար ցասումը, սրբազան բարկութիւնը եւ նուիրական զայրոյթը զինաթափ ըրեր էին զինքը: Եւ արդէն, ի՞նչ կրնար ըսել, ի՞նչ պատասխան կրնար տալ այդ բնականօրէն հեղինակաւոր անձնաւորութեան: Ի վերջոյ, սակայն, կարելի չէր բոլորովին լուռ մընալ: Պէտք էր միջամտել:

— Տիկի՛ն, ըսաւ Շիւքրի էֆէնտի, շատ լաւ կ՚ըմբռնեմ ձեզ եւ կը ցաւիմ խորապէս: Հաւատացէք որ ամենեւին չէի յուսար թէ այդպիսի հեղինակաւոր գինով մը այս տունը ինծի պիտի իյնար:

— Շիւքրի՛ էֆէնտի, ինքնարդարացման ունայն փորձ մըն է ձեր ըրածը: Մինչդեռ, ձեր պարզ ներկայութիւնն անգամ, աճուրդի խայտառակութեան, կը նկատուի, մեղսակցութիւն:

— Բառը խիստ կը գտնեմ, Տիկի՛ն:

— Բնաւ երբեք, էֆէնտի:

— Ի՞նչ կրնայի ընել, ի՞նչ կրնային ընել ինձ նման անհատները: Լաւ կը ճանչնաք իշխանաւոր պատասխանատուները:

— Կը սխալիք, էֆէնտի: Լուռ հանդիսատեսները եղաք Մեծ Ոճրագործութեան: Համակերպեցաք առանց տագնապանքի: Ո՛վ պոռաց երբեւիցէ. «Ոճրագործնե՛ր, ալ հերիք է, կանգ առէք»: Չշարժեցաք: Չբողոքեցիք: Չըմբոստացաք: Ընդհակառակն, վատաբար համաձայն էիք: Գործակցեցաք ալ:

— Տիկի՛ն, ըսաւ Ֆիքրի, այդքան ալ անիրաւ մի՛ ըլլաք էֆէնտիին հանդէպ:

— Ամենեւին, տղաս: Ես խօսքերս կ՚ուղղեմ, այդ անձին միջոցաւ, ամբողջ ժողովուրդին, որ յանցաւոր է, որ մեղաւոր է ամբողջովին, առանց բացառութեան: Կառավարութիւնը ժողովուրդն է, ժողովուրդին պատկերը:

— Մա՛յր, կը բաւէ, երթանք, աղաչեց հարսը:

— Ի՞նչ, կը վախնաս որ չարիքէ մը զո՛հ դառնանք, աղջի՛կ: Չարիք մնա՞ց: Ամէն տեսակը ճաշակեցինք: Մեր վախկոտութեան, մեր վատութեան պատճառաւ չէ՞ որ այս օրերուն հասանք: Մեր արիւնով ոռոգուած այս հողերուն մէջ, ի՞նչ պիտի բուսնի այսուհետեւ: Ցարդ կ՚օրհնէի: Արդ կ՚անիծեմ, պիտի անիծեմ մինչեւ վերջին շունչ: Ատել չէի գիտեր: Ատելութիւնը միակ ուժս, միակ զօրավիգս է ներկայիս: Փճացուցին մեզ: Պիտի փճանան իրենք եւս ուշ կամ կանուխ: Ահռելի չարչարանքներով պիտի քաւեն, եթէ կրնան, իրենց անլուր ոճիրներուն ահաւոր մեղքը: Իրենց ամարդի խիղճերը անվրէպ թիրախը պիտի ըլլան գալիք դարերու նզովքին: Տուներնին, տեղերնին կրակ մաղուի: Չիք ըլլին: Չորնա՛յ ձեռքերնին: Կոնծի ձեռքերնին: Մախրները հողը տանի՛: Երկնաւորէն գտնեն: Արեւնին խաւարի: Թո՛ղ անէծքներուս կայծակը զարնէ ամէնքը, ամէնքը, ամէնքը:

Հանդարտեցաւ Տիկինը: Թեթեւութիւն մը զգաց: Գլխուն զարկը դադրեցաւ: Ամբողջ մարմնովը հեղ մը դողաց եւ լայն շունչ մը առաւ: Պարպուած էր վերջապէս եւ չափազանց գոհ էր ատոր համար: Կարծեմ թէ Տիկին Փառանձեմ ապրեցաւ իր կեանքին ամէնէն կարեւոր օրը:

×

Տունը լաց էր, ողբ ու կոծ էր: Ուշացեր էին Մարիամ Խաթունին գիտութիւնն ու արուեստը: Շիւքրի էֆէնտին չէր սպասեր:

— Հանը՛մ, ի՞նչ եղան իր վերջին բառերը:

— «Ուրիշին տունը պէտք չէ քանդել»:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

[ՎԵՐԱՊՐՈՂԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԷՆ]

Ա.

1.

Ո՞ւրկէ ուր մտքդ ինկաւ մոխիրը խառնել, Վէ՛մ բարեկամ: Կարծեցիր թէ քսան տարին բաւակա՞ն է որպէսզի սպի կապեն վէրքերը, ու ա՛լ չկոտտայ սուգը:

Հարուածը զոր կրեցինք դուն եւ ես, ու մեզ հետ, ամբողջ ցեղ մը, կրնա՞ն մեղմել տարիները՝ որքան ալ դիզուին իրարու վրայ, ու իրարու վրայ դիզեն դէպքերը՝ մէկը միւսէն աւելի դաժան:

Աղէտը, որ 1915ին պայթեցաւ մեր ժողովրդի գլխուն, դեռ վերջացած չէ: Ան մեր ցեղը ցնցեց իր հիմէն, ու դեռ կը ցնցէ: Յոյսի եւ հիասթափութեան, ցընծութեան ու արցունքի շատ պահեր ապրեցանք անկէ յետոյ, բայց դժուար թէ ցեղը իր մէջքը շտկէ այնքան շուտ: Աղէտը դեռ կը գալարէ մեր հոգիները: Ու մեր ժողովուրդը դեռ կը մնչէ վիրաւոր առիւծի մը պէս:

Երբ դեռ վէրքը կը կսկծայ այսպէս մեր ներսը, ի՞նչպէս կ՚ուզես որ փորձուի մէկը նժարը դնել Աղէտը, ու զայն պատմել նորերուն՝ քսան տարի իսկ չանցած այն զարհուրելի գիշերէն ի վեր որ Ապրիլ 11 կը կոչուի:

Օ՛, այդ պատմութիւնը թող օր մը գրեն գալոց տղաքը, անոնք որ աղէտը չտեսան, չապրեցան կսկիծն ու սուգը, ու կրնան դէպքերը քննել պաղարիւն, դատաւորի մը պէս: Իսկ ինծի թոյլ տուր, որ պահ մը յուշերս պրպտեմ, հին օրերը ապրելու համար ի նորոյ՝ իրենց յուզումներով ու խռովքներով:

2.

Ընդհանուր պատերազմը պատռեց Թուրքին դիմակը: Կարծես թէ ան զգաց որ եկած է կապանքները փշրելու ժամը: Ան Հայուն սկսաւ նայիլ այլեւս իբրեւ զանցառելի քանակութեան մը: Ան այլեւս չէր սեպեր հսկա՛յ Եւրոպան. բանի տե՞ղ կը դրուէր Հայը:

Պատերազմը, միւս կողմէ, սթափեցուց Հայերը իրենց գինովութենէն: Զգացինք

ՊԱՅՔԱՐ՝ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏՈՎ

———0———

Ժողովուրդներն ալ, իբրեւ ազգային հաւաքականութիւն, մարդոց նման ենթակայ են հոլովոյթի օրէնքին: Տեսակէտներ կը բիւրեղանան ժամանակի ընթացքին: Մտածելակերպի նոր ցոլքեր երեւան կու գան: Հոգեբանութիւններ կը փոխուին: Դարձակէտ մը կ'արձանագրուի:

Այսպէս է, որ 1965էն ասդին, մենք մէկ կողմ նետեցինք եղերամայրի ձորձը, որ տասնամեակներ շարունակ մեր հանդերձանքը դարձած էր Ապրիլեան օրերուն: Որովհետեւ այսօր եկած ենք այն համոզումին, թէ ժողովուրդները կ'ապրին, կը ստեղծագործեն, այլ մանաւանդ տէր կը դառնան իրենց իրաւունքներուն՝ միայն պայքարի ճամբով:

Բռնուած եւ կրկնուած է արդէն, թէ կեանքը՝ ինքը, պայքար է ամէնէն առաջ: Պայքար բոլոր ճակատներու վրայ: Ամէնուր:

Հայ Դատը, որ սկիզբները «անեղծիւր» վիճակով ներկայացուեցաւ օտար մայրաքաղաքներուն, այսօր, քաղաքական նոր իրադարձութիւններու բերումով, նոր փուլի մը մէջ կը գտնուի: Երէկ սթափեցանք, երբ հաստատեցինք թէ բոլոր մայրաքաղաքներն ալ կ'առաջնորդուին իրենց շահերով: Արդարութիւնը պարզ խօսք մըն է լոկ, ա'յն ալ ենթակայ շահարկումի: Դիւանագիտական շիլ հաշիւներու:

«Միայն զէնքով կայ Հայոց փրկութիւնը»՝ պարզ զգացական արտայայտութիւն մը չէր երէկ: Այլ խոր համոզումի մը բանաձեւումն էր այդ: Այդ համոզումն էր, որ մեզ մղեց պայքարի դաշտ իջնելու Խանասորէն մինչեւ Սարդարապատ: Ու եթէ ծանր գին վճարեցինք մեր պայքարի ընթացքին, ճիշդ է նաեւ, որ միայն այդ պայքարին շնորհիւ յաջողեցանք փոքր տարածք մը դարձնել Հայաստան՝ պետական իմաստով:

Հայրենիքը դարձաւ իրականութիւն: Սահմանը մնաց անփոփոխ, մի՛շտ փոքր, անբաւարար: Սակայն ան տասնամեակներու ընթացքին ներքնապէս ուռճացաւ, բարգաւաճեցաւ, ամուր կռուաններ հաստատեց եւ իր արմատները ամրապնդեց հողին մէջ:

Ցոյսի հայրենիքը կարճ ժամանակի մէջ դարձաւ լոյսի հայրենիք: Աւելին՝ «Մեր հողերը, մեր հողերը» բանաձեւումը, որ աւելի ճիշդ ազգային հանգանակ մըն է, Երեւանի փողոցներէն տարածուեցաւ մինչեւ հեռուները:

Սփիւռքն ալ տասնամեակներէ ի վեր բանաձեւած է նոյն հանգանակը: Ուրեմն՝ ամբողջական Հայաստան՝ ամբողջական Հայութեամբ տարազը այլեւս համազգային խտէալ է դարձած:

Ասիկա՝ Եղեռնի վրայ տարուած մեծագոյն յաղթանակն է: Անշուշտ, առաջինը կը մնայ Սարդարապատը, 1918 Մայիս 28ը, երբ Կիլիկեան Հայաստանի անկախութեան կործանումէն ետք, առաջին անգամ ըլլալով կը հաստատուէր հայ անկախ պետականութիւնը:

Այս զոյգ յաղթանակները պէտք է դառնան ամբողջական: Լրիւ: Հասնին իրենց լրումին: «Մեր հողերը» պէտք է վերադարձուին մեզի: Ու մեր ժողովուրդը պէտք է տէր ըլլայ իր ճակատագիրը տնօրինելու իրաւունքին:

Ապրիլեան այս օրերուն հարկ է անդրադառնալ կրկին, թէ ազգային առաջընթացը Ժողովուրդներու մարզին մէջ երկուութիւնը կը ջլատէ ազգի մը ուժը: Եւ պատմութիւնը չի ներեր այն սերունդին, որ ազգային ձգտումի մը շուրջ միասնականութիւն ցոյց չի տար:

Քաղաքական այժմու բարդ պայմանները ծանօթ են բոլորին: Վէճ չկայ այն մասին, թէ Արեւելք եւ Արեւմուտք, իւրաքանչիւրը իր քաղաքական խրայսատուկ հաշիւներէն առաջնորդուած՝ այս կամ այն չափով զօրավիգ կը կենան Թուրքիոյ: Եւ մեր Դատը նպաստաւոր դիրքի մէջ չի գտնուիր: Անտեսուած է ան:

Իրաց այս կացութեան մէջ աւելի քան անհրաժեշտ է, որ միասնական ճակատ յարդարենք մեր հիմնական պահանջին մէջ: Ամբողջական Հայաստան՝ ամբողջական Հայութեամբ: Որովհետեւ Թումբը ամուր է, թէեւ ո՛չ անխորտակ:

Մեր ժողովուրդը պայքարի դաշտ պէտք է իջնէ հաւաքական ուժով: Միասնական ոգիով: Վճռականութեամբ:

Առաւելապէս Սփիւռքին է վիճակուած արծարծելու իր եւ նաեւ հայրենի ժողովուրդին իրաւունքները: Հոն՝ Արաքսէն այն կողմ, մտաւորական թէ շինական, կը մտածեն մեզի նման: Նոյն ձգտումն ունին: Նոյն երազը: Բայց ծանօթ են պատճառները անոնց «լռութեան»:

Հոս՝ լռելու հարկադրութեան տակ չենք գտնուիր: Ազատ պայմանները մեզ կ'ընձեռեն լայն հնարաւորութիւններ: Ու պէտք է տեւական ճիգով ու միայն ձեւով արծարծենք մեր Հողերու հարցը: Արծարծենք՝ ազդուին, քանի տարակարծութիւն գոյութիւն չունի այդ մասին:

Անջատ ուժերով չէ, որ կրնանք խորտակել Թումբը: Եւ ոչ ալ կիս-կատար միջոցներով: Արդար է մեր Դատը: Օրինական ժառանգներն ենք մեր Հողերուն:

Աշխատանքի լայն կարելիութիւններ կան հոս թէ այլուր: Գիտնանք մշակել մեր աշխատանքի ծրագիրը, այլ մանաւանդ գիտնանք հետապնդել զայն:

Կարեւորը, հիմնականը գիտակից վերաբերումն է:

Ապրիլեան այս օրերուն, ցոյց տանք թէ «հասուն» ժողովուրդ ենք դարձած: Եւ կը հետեւինք մեր նահատակներու պատգամին.

— Պայքար՝ միասնական ճակատով, ա'յս թող ըլլայ օրուան նշանախօսքը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԳԻՒՂԻՍ ՎԵՐՋԻՆ ԿԻՐԱԿԻՆ

———0———

Այդ օր Կիրակի էր, երբ մեր գիւղի մահացնող երրորդ կարաւանը ճամբայ հանեցին:

Կիրակի մը, որ սովորական Կիրակիներուն երբեք չնմանեցաւ: Այդ առաւօտ տատուածավախ, աշխատասէր եւ բարի գիւղացին եկեղեցի չգնաց՝ աղօթելու եւ պաղունց մը խունկ բուրվառելու իր նընջեցեալներու հոգւոյն ի յիշատակ. այդ օր գիւղին ծերունի ժամկոչը՝ Յովհաննէս ամուն Ս. Վարդան եկեղեցւոյ կոչնակը չզարկաւ՝ հաւատացեալները ժամ հրաւիրելու: Այդ օր առաւօտ կանուխ նորահարսներ եւ ջահել աղջիկներ մշտահոս աղբիւրէն ջուր բերելու չգացին, կուժը իրենց ուսին:

Այդ օր գիւղիս վերջին Կիրակին եղաւ:

Արդէն օրեր առաջ մունետիկը իր խըռպոտ ձայնը ձգած փողոցէ փողոց ազդարարեց, թէ կեավուրները պէտք է հեռանան իրենց չէներէն եւ հաւաքուին Սէլին ճամբուն վրայ:

Գիւղին վերջին մնացորդացը մեծ թիւ չէր կազմեր. անկէ առաջ երկու կարաւաններ ճամբայ հանուած էին, եւ հազիւ քանի մը օրուան ճամբայ կտրելէ ետք՝ բոլոր տարալիրներն ալ խողխողուեր էին ու անոնց ինչքերը գիւղ բերուեր էին՝ կողոպտողներու եւ ջարդարարներու կողմէ:

Այդ գիշեր մեր կարաւանը գիշերեց Եղէգ գիւղի կալերը:

Օրեր ետք յոգնած եւ պարտասած՝ իրիկնամուտին, հասանք Քէմիր Խան կոչուած մահատունը. ո՞ր մահացնող կարաւանը չէր անցած այս անիծեալ վայրէն՝ Կարինէն, Երզնկայէն, Խարբերդէն եւ այլ հայաշատ վայրերէն:

Իւզօրիի ջուրը, որ մէկ ճիւղաւորումն է Եփրատին՝ ճիշդ այդ խանին առջեւէն կ'անցնէր:

Լուսաբացին ժանտարմաները կը պոռան՝ «չուտ-չուտ, ճամբայ ելէք»: Եւ յոգնաբեկ կարաւանը նորէն երերաց: Ո՞ւր, սակայն: Դէպի լե՞ռ, ձո՞ր, ամայի անտա՞ռ: Աստուած անգամ կ'անգիտանայ: Ուշ երեկոյեան կը հասնիք լերան մը գագաթը, ուր ոչ մէկ ճամբայ կայ. վարը՝ անդունդն է. Եփրատը կը հոսի խելակորոյս թափով, կարծես վայրկեան մը առաջ տեղ հասնելու եւ չտեսնելու համար այն ահաւոր ողբերգութիւնը, որ տեղի պիտի ունենայ քիչ ետք:

Արեւը իր ճառագայթները սկսած է հաւաքել եւ հեռանալ. մութը կը տարածուի ամէն կողմ: Վերը՝ երկինքն է, վարը՝ անդունդն ու Եփրատը:

Եւ ահա լաց ու կոծն է, որ ծայր կու տայ բազմութեան մէջէն: «Պզտիկները, պզտիկները կը հաւաքեն», կը լսուի աջէն ու ձախէն. «Ի՞նչ կ'ուզեն այդ անմեղներէն, ի՞նչ մեղք են գործած անոնք»: Սակայն արիւնածարաւ Թուրքը չէր, որ նկատի պիտի առնէր լաց ու կոծը, աղաչանքն ու պաղատանքը: Երկինք եւ երկիր իրար անցաւ երբ տասնեակներով անմեղներ Եփրատի ալիքներուն յանձնուեցան:

Այդ գիշեր տարագրութեան ահռելի գիշերներէն մէկը եղաւ: Մնացորդացը շարունակեց իր ճամբան՝ դէպի Սուրուճ, Րաքքա, Րաս-էլ-Այն եւ... Տէր Զօր:

Եւ այսօր, այդ սեւ թուականէն տասնեակ տարիներ ետք, նոյն Թուրքը եւ իր յաջորդները, առանց գոյն ամօթի, մեր երեսին կը պոռան.— Մե՞նք, մենք Թուրքերս երբեք ջարդ չենք կազմակերպած: Ուրեմն, ինչպէս կ'ըսէր քաջակորով «Յառաջ» իր Փետրուար 16ի խմբագրականով՝ եթէ երբեք իրենք չեն, հապա ուրեմն Հողին Սուրբի միջոցաւ կատարուեցաւ Հայութեան ջարդը...

Ապրիլ այս օրերուն, մենք՝ այդ դժոխքէն վերապրողներս, կը յայտարարենք՝ Ապրիլ 24ը Ատելի եւ հատուցման օր է:

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԺԱՄ ՄՈՒՐ ԲԱՐԴԵՑԷՔ ...

———0———

Դարերու ընթացքին Թուրքը կրցած էր տիրել Փոքր Ասիոյ, որուն մէկ մասը կը պատկանէր մեր նախնիքներուն: Հայը՝ հակառակ իր ազատատենչ ոգիին՝ հարկադրուած էր հպատակիլ:

Մեր ժողովուրդը ժամանակի ընթացքին աշխատեցաւ զարգացնել երկիրը, կառչիլ իր հողին, լեզուին, կրականութեան եւ աւանդութեան:

Սակայն, պատմութիւնը ցոյց տուաւ, թէ կարելի չէր ապրիլ Թուրքին հետ: Նախ որովհետեւ Թուրքը իբրեւ ազգ որոշ ծագում չունի՝ Ասիոյ խորերէն եկած բարբարոս խուժան մըն է: Ապա՝ Թուրքը իբրեւ մարդ զուրկ է ստեղծագործելու, աշխատելու ընդունակութենէն: Հայը հակապատկերն է անոր:

Ասկէ նաեւ Թուրքին նախանձը: Ծանօթ է պատմութիւնը: Բողոքի գոյգն արտայայտութեան առիթով, երբ պալատականներ Սուլթաններու ուշադրութիւնը կը հրաւիրէին Հայերուն վրայ, ասոնց պատասխանը կ'ըլլար.— «Ես ի՞նչ կրնամ ընել, գացէք քանի մը ժամ մուր բարդեցէք»: Այս կը նշանակէր՝ «գացէք, քանի մը ժամ ջարդեցէք եւ կողոպտեցէք»:

Այս հոգեբանութիւնը չէ փոխուած մինչեւ այսօր: Ապացոյց 1956 Սեպտեմբերը Պոլսոյ մէջ:

Այն երկրէն, ուր Թուրք բանակը անցած է, մարդկային արիւնով են ներկուած բոլոր դաշտերը:

ԽՈՐԷՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

որ ի զո՛ւր էին եղեր մեր ցնծութիւնները. բարենորոգումներու խնդիրը անգամ մըն ալ ջուրը կ'իյնար՝ Թուրքին քրքիջներուն մէջ: Վէսթէնէնկ, հոլանտացի ընդհ. քննիչը՝ որ իբր թէ պիտի հսկէր Կարնոյ, Սեբաստիոյ, Տրապիզոնի մէջ կիրարկուելիք բարենորոգումներու վրայ, կ'ընդհատէր իր ուղեւորութիւնը դէպի Թուրքիա: Իր պաշտօնակիցը, Հոֆ, որ արդէն Վան հասած էր իբր քննիչ Վանի, Բաղէշի, Տիգրանակերտի եւ Խարբերդի նահանգներուն, շուտով կը դառնար, իր եկած տեղը:

Թուրքը դեռ պատերազմի մէջ մտած չէր՝ իր դժոխային ծրագիրները աւելի ազատ գլուխ հանելու համար: Բայց արդէն դաշոյնը կը սրէր մութին մէջ: Քայլ առ քայլ կը դիմէր իր եղեռնական յատակագծին:

Որպէսզի Իթթիհատը կարենար վաղը ջախջախել հայ ժողովուրդը՝ պէտք էր որ նախ անոր ակռաները քաշէր: Ան ջանաց նախ երիտասարդութիւնը անվնաս դարձնել, ու նիւթապէս ընկճել հայ ժողովուրդը:

Զօրաշարժը բրած էր արդէն, ու զէնքի տակ կը ժողվէր Հայն ալ Թուրքին հետ: Աւելի քան հարիւր հազար հայ զինուորներ Թուրք բանակն էին, մեծ մասը ցրուած բանուորական վաշտերու (ամէլէ թապուրու) մէջ, որպէսզի բնկումի մը պահուն զէնք չունենան ձեռքերնին:

Ու պէտք էր նաեւ տնտեսապէս կոտրէր Հայ ժողովուրդին մէջքն ալ: Պատերազմական տուրք (թէքալիֆաթը հարպիյէ) զոր կառավարութիւնը դրաւ ապրանք ժողվելու համար առեւտրականներէն, լաւագոյն առիթն էր տնտեսապէս ալ չքմեցնելու համար Հայը:

Բայց Իթթիհատը մութին մէջ կը պատրաստէր նաեւ մեծ ծրագիրը: Միքթափայը Միլլիէճ (Ազգային Պաշտպանութեան Մարմին) թեւերը սոթտած դրամ կը ժողվէր: Ջեւականին մէջ հայրենիքին նիւթապէս օգնելու համար կազմուած էր ան. նոյնիսկ Հայեր կանչուած էին իր գանազան մասնաճիւղերուն մէջ: Բայց ամէնէն վտանգաւոր հիմնարկութիւններէն մէկն էր, որովհետեւ իր ժողված դրամները պիտի յատկացուէին բացառապէս չէթէներու կազմակերպութեան, չէթէ - ներ՝ որոնք յետագային Հայ միայն բնաջնջեցին:

Անդին, Թէշքիլաթը Մախսուսէճ (Մասնաւոր Կազմակերպութիւնը) մարմին կ'առնէր մութին մէջ, Պէհաէտտին Շաքիրի ջանքերով: Նպատակն էր չէթէներ կազմակերպել՝ որպէսզի նեղեն Ռուսերը, երբ կռիւը փրթի: Յետագային Հայ միայն ջարդեցին այդ չէթէները:

Առաւ մը ազդ մը փակցուած կը գտնենք Զինուորական վարժարանի պատը: — Խալամ սպայուներէն անոնք որ կը փափաքին անկանոն ուժերու մէջ ծառայել, կը հրաւիրուին ներկայանալ գլրոցի հրամանատարութեան:

Ազդը մտահոգիչ է: Ինչո՞ւ միայն խալամ սպաները:

Արաբ ընկեր մը հեւ ի հեւ լուր կը բերէ յաջորդ առտուն, երբ քանի մը հայ սպաներ հաւաքուած ենք դպրոցի պատին տակ, մտահոգ ու ընկճուած: Կ'ըսէ թէ ինքն ալ դիմեր է, բայց մերժեր են, զուտ Թուրք չըլլալուն: Կ'աւելցնէ թէ արձանագրուողները անմիջապէս դրուեր են դպրոցի ուսուցիչներէն հարիւրապետ Վէյսէլ պէյի հրամանին տակ՝ իբր չէթէի հրամանատար մարզուելու համար:

Լուրը կը հասցնեմ Ազատամարտ: Արդէն իսկ բաւական մտահոգիչ է դէպքը: Ու երեւակայել թէ Թուրքերը պատերազմի մէջ դեռ մտած ալ չեն: (Վէյսէլ պէյի մարզած այս չէթէ-քոմանտաները եղան որ յետոյ ցրուեցան հայաշատ շրջանները՝ ջարդերը ղեկավարելու համար):

Արդէն պարզ է մեզ համար Թուրքին դժոխային ծրագիրը: Բայց նստած ենք խեղօք մը, իրենց մահուան սպասող դատապարտեալներու պէս: Ոչ մէկ խլրտում, ոչ մէկ ընդվզում, ոչ մէկ բողոքի ճիչ, որպէսզի պատրուակ դառնար Թուրքերուն ձեռքը: Նոյնիսկ Հ. Յ. Դ. 8րդ Ընդհ. Ժողովը, գումարուած 1914 թ. ամառը Կարնոյ մէջ, — երբ արդէն թնդանօթները կը գոռային եւրոպական ճակատներու վրայ, — գալով հանդերձ «այն եղրակացութեան որ կուսակցութիւնը պիտի շարունակէ մնալ անյողդողդ ընդդիմադրի եւ անաչառ քննադատի դերին մէջ հանդէպ Իթթիհատի, պայքարելով անոր ազգայնական վնասակար եւ հակապետական քաղաքականութեան դէմ», չժխտեց «գործակցութեան սկզբունքը այն համապետական կարեւոր խնդիրներու համար, որոնք համապատասխան են կուսակցութեան ծրագրային պահանջներուն»:

Աւելին: Դաշնակցութեան վերագոյն մարմինը դէմ ըլլալով հանդերձ պատերազմին, եւ զայն վնասակար գտնելով հանդերձ որքան հայ ժողովուրդի, նոյնքան Թուրք Պետութեան շահերուն, եւ միեւնոյն ատեն որոշելով հանդերձ համոզել Թուրք վարիչները, որպէսզի զոհ չերթան արկածախնդրութեանց, կը հրաշակէր հանդիսաւորապէս «որ ամէն ոք պարտաւոր է կատարել իր քաղաքացիական պարտականութիւնը իր երկրին հանդէպ»:

Ոչ մէկ պատրուակ, մանաւանդ պատերազմի պայթումէն յետոյ, որպէսզի Թուրքը կարենար չքմեղացնել Սարսափները որոնց կեր պիտի տար շուտով ամբողջ ժողովուրդ մը:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Շար. – 1)

«Վէմ», 1934 Ապրիլ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նախաձեռնութեամբ Ամասիացի հայ– րենակիցներու, Կիրակի 29 Ապրիլ Առ– նուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն մէջ, (31–33 Ռիւ Սէն–Ժիւսթ) ինչպէս ա– մէն տարի, այս տարի եւս մասնաւոր հո– գեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ պի– տի մատուցուի

1915ի ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ
ԱՄԱՍԻԱՑԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

եւ բոլոր մեզմէ անդարձ բաժնուող հայ– րենակիցներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Այս առթիւ յաւարտ պատարագի կը ցուցադրուի նաեւ Ամասիոյ պատմական Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Ս. Խաչը տրամադրուած մասնաւոր կերպով Տիկին Գարամաճեանի կողմէ:

Նոյնպէս աւանդական Ամասիացիներու ճաշը տեղի պիտի ունենայ՝ բոլոր հայ– րենակիցներու եւ համակիրներու համար, Ռիւ Ժան Ժօռէս, Թաղապետութեան սրա– հին մէջ:

Անոնք՝ որոնք կը փափաքին սոյն ճաշին մասնակցիլ՝ թող հաճին իրենց մասնակ– ցութիւնը տեղեկացնել ամէնէն ուշը Երեք– շաբթի 24 Ապրիլ երեկոյ Պր. Ն. Նիկո– ղոսեանի՝

121, Ավընիւ Հանրի–Պարպիւս
95400 Առնուվիլ–լէ–Կոնէս
Հեռաձայն՝ 985–04–46

ՃԱՇԱԳԻՆ 28 ՖՐ.

×

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Մարսէյլի նախկին սանու– հիներու կողմէ, ի յիշատակ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի հիմնադիրներուն, բարերարներու, Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 29, Մարսէյլի Ս. Սահակ մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակու– թիւնը:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵՔԶԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)
(Métro St. Sébastien Froissard)

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ, 21 Ապրիլ, հանդիսա– ւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Ս. ԶԱՏԻԿ, ձայնաւոր պատա– րագ ժամը 11ին:

ԱՊՐԻԼ 24 Ի
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը կ՚ոգեկոչուի համահայկական ձեւով, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն, հետեւեալ յայտագրով.—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ԱՊՐԻԼ

ժամը 17ին ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ
ժամը 18ին ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ Անծանօթ Զինուորին՝ Շառլ Տը Կօլ–Էթուալ հրապարակ՝ Հայ Նախկին Ռազմիկներուն կողմէ:
ժամը 20.45ին ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝ Կավոյի սրահին մէջ
45, Ռիւ լա Պոէսի, Փարիզ 8րդ

Կը խօսին

Փրոֆ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ, ՊԱՏՐԻԿ ԿԷՆՃԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Յայտագրին կը մասնակցին՝ Հիւկէթ Աժտէրեան (դաշնակ), Արաքսի Գմբէթեան (արտասանութիւն), Աստղիկ Տէտէեան (մեներգ), Սայաթ Նովա նուագախումբը, Խօսնակ՝ Տիկին Յովսէփեան

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը խուռներամ մասնակցիլ այս բոլորին՝ յարգելով յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն:

Ալֆորվիլէն, Իսի լէ Մուլինոյէն եւ Շավիլէն մասնաւոր օթոպիւսներ տրամա– դրուած են՝ ժամը 8էն սկսեալ, սովորական կայաններէն՝ ժողովուրդը Սալ Կավօ տանջնորդելու եւ վերադարձնելու համար:

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

ԵՒ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ
ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24, ժամը 18ին, Հայ նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ:

Հաւաքոյթ – Խուռներամ– Շանզ'էլիզէի եւ Ավընիւ Ֆրիէտլանտի անկիւնը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ
PALAIS DES CONGRES

Մասնակցութեամբ գաղութիս բոլոր կազմակերպութեանց
Կը նախագահէ Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Կը խօսին

JACQUES MADAULE — Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Ժ. ԴԱՍՏԱԻՈՐԵԱՆ — Պ. ԿԻՒԼՊԱՍԵԱՆ

ԺԱՄԸ 20ԻՆ, ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ
Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ (Փրատօ) Ապրիլեան նորակառոյց Յուշարձանին

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սահակ Սաղաթէլեանի մահուան առ– թիւ, այրի Տիկին Գրիգոր Գալպաքճեան եւ Տէր եւ Տիկին Շառլ Գալպաքճեան 100ական ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի եկե– ղեցւոյ, Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւ– ղին (տանալ «Յառաջէն») եւ Յառաջին:

×

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գալանճեան 25 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի Սահակ Սա– ղաթէլեանի մահուան առթիւ եւ 25 ֆր. Արմենակ Գույումճեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնոր– հակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թօփալեան ընտանիքէ 50 ֆր., իրենց աղջկան բժշկական ուսարտաճառը յաջողութեամբ անցընելուն առթիւ, ինչ– պէս նաեւ այրի Տիկին Մխաքեան Մար– գարիտէ 100 ֆր.:

×

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը, խնջոյքի առթիւ տրուած նուիրատուութիւնները շնորհակալու– թեամբ ստացած է.— Տէր եւ Տիկին Յա– կոբ Կօչկակարեան 100 ֆր., Պր. Գասպար Ղարիբեան 50, Օհանեան 30, Տէր եւ Տի– կին Թորոսեան 30, Տիկին Պայծառ Մա– ղաքեան 20, Ռոմանէն Տիկին Մարի Զա– կըրեան 20, Պր. Վարուժան Գիզիրեան 20, երիտասարդ մը 20, Պր. Կարպիս Զուլֆայեան 10, Տէր եւ Տիկին Մարտի– րոսեան 15, Տիկին Մարգարեան իրենա– միլին եօթներորդ տարելիցին առթիւ 20:

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տի– կին Մարգրիտ Տէր–Յակոբեանէ 30 ֆր., Զաքար Մարգոյեանի մահուան քառա– սունքի հոգեհանգստեան առթիւ:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

7էն 14 տարեկան աղջիկներու համար

Մարսէյլի Անարատ Յղութեան քոյրերը կը տեղեկացնեն թէ ամառ– նային արձակուրդի համար, ընտրած են օդափոխութեան վայր մը Թոռ– ռի գիւղը, 80 քիլոմեթր համէն դուրս. հսկայ շէնք մը, շրջապատ– ուած կանաչազեղ մարգագետիննե– րով եւ ծաղկազարդ պարտէզներով Ալպեան լեռներու դիմաց:

Այս պատեհութենէն կրնան օգ– տուիլ 7էն 14 տարեկան աղջիկները, որոնք պիտի վայելեն մաքուր օդէն զատ, հայկ. տոհմիկ մթնոլորտ մը, հայ քոյրերու մայրական հոգածու– թեան ներքեւ:

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը փակուին Մայիս մէկին:

Հասցէ.—

167, Ave. des Caillols
13012 MARSEILLE
Tél. : 48-90-91

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 16ին:
NOTRE-DAME

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

Հայ Մշակոյթի Տան հրաւէրով

ՊԱՏՐԻԿ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ
(Լէքս ան Փրովանսէն)
Կը ներկայացնէ
Ռւսանողի մը ճամբորդական յուշերէն
ՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ա) Ուրարտու: Բ) Եկեղեցիներ ու վան– քեր Գ) Մանրանկարներ՝ քաղուած Երե– ւանի մատենադարանէն:

Լուսարձակում ժողովրդային
եւ կրօնական երաժշտութեամբ
Շաբաթ 28 Ապրիլ ժամը 21ին
Fondation des Traditions Arméniennes
150, Rue Etienne Dolet, Alfortville,
22ème étage

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Saumons Fumés — Conserves

Caviar Petrossian

18, Bd. de la Tour-Maubourg 75007 Paris
tél. 551.59-73 - 551.59-74 - 705.56-09

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ,
Մայիս 12, ժամը 20ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի սրահը:

Գեղարուեստական բաժին
Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Պարախումբ ՆԱՅԻՐԻ

Ճաշագին 35 փրանք

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

Հ. Բ. Ը. Մ.
Կը ներկայացնէ
Դաշնակահարուհի
ՄԻՐԻԱՄ ՊԻՐԺԷՐ
Եւ սոփրանօ տրամաքիք
ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ
MUSIQUE ARMENIENNE
VENDREDI 27 AVRIL A 21 H.
MUSEE GUIMET, 6 Place d'Iena (Métro : Iena)
Le même concert avec le même programme
VENDREDI 4 MAI A 21 H.
THEATRE DU GYMNASE A MARSEILLE
SOIREES PROPOSEES PAR LA QUATRA

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 25
MERCREDI
25 AVRIL
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2793

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·699

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — No 12.696

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՎ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵՑ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՋԱՐԴԵՐԸ

—0—

Ապտիւլ Համի՞տ թէ Իթթիհատը:

«Երիտասարդ Թուրքեր»ը 10–23 Յուլիս 1908ին Մակեդոնիոյ յեղափոխական գնդապետներուն միջոցաւ ստիպեր էին Սուլթանը, որ վերահաստատէ Միտհաթեան Սահմանադրութիւնը եւ փաստօրէն ձեռք էին առեր իշխանութիւնը:

Սակայն, իր գահին վրայ պահեր էին կարմիր Սուլթանը, անոր բռնակալական վարչաձեւը վերածելով սահմանադրական միապետութեան:

Մաքրագործուած էր Եըլտըզի «կամարիլլա»ն: Սակայն պաշտօնի վրայ մնացեր էին նախկին վարչաձեւի մարդիկը, մայրաքաղաքէն մինչեւ գաւառ: Կարելի չէր մէկ օրէն միւսը փոխել վարչական — պետական մեքենան:

Կարելի չէր նոյնպէս փոխել ոգին, մոլեռանդ Թուրքերու մտայնութիւնը, մանաւանդ գաւառի մէջ, ուր խորթ կը հնչէին Հիւրրիյէթ (ազատութիւն) եւ Միւսավաթ (հաւասարութիւն) բառերը: Ինչպէս կարելի էր նոյն իրաւունքները ճանչնալ իսլամներուն եւ քրիստոնեաներուն:

Սահմանադրութեան հռչակումը ամէնէն աւելի խանդավառած էր Հայերը, որոնք անկեղծօրէն հաւատացեր էին «ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն, արդարութիւն» նշանաբաներուն, զորս «Երիտասարդ Թուրքեր»ը փոխ էին առեր Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութենէն:

Մոլեռանդ Թուրքերը խէթ աչքով կը դիտէին Հայոց արտակարգ ուրախութիւնը: Կ'ուզէին հաւատալ եւ գիրար համոզել, որ իրրեւ թէ Հիւրրիյէթը պէյլիք (անկախութիւն) կը բերէր Հայերուն:

Այս պարզամիտ ստախօսութեան մը աւելի կը սրէր իրենց ատելութիւնը Հայերուն դէմ: Երբ Հայերը Սահմանադրութեան հռչակումը ողջունելու համար թափօր կազմած փողոցներէն կ'անցնէին, Թուրքերը նախանձոտ ակնարկներ կը նետէին եւ զըսպելով կը շարժէին սպառնական ձեւով:

Ասոնք նախանշաններն էին օր մը ծագելիք փոթորիկին:

Դիւրահաւան եւ դիւրազգած ժողովուրդ ենք: Ա՛յնքան տառապեր էինք համիտեան բռնակալ վարչաձեւին տակ, որ Սահմանադրութիւնը գետնէն կորեր էր մեր ոտքերը:

Մասնաւորաբար Կիլիկիոյ մէջ նկատելի էին Հայերու արտակարգ խանդավառութեան եւ Թուրքերու դաւադրական ծրագիրներու արտաքին նշանները:

Որո՞նք էին Կիլիկիոյ ջարդերուն կազմակերպիչները.—

Գլխաւորն էր Ատանայի կուսակալ Ճէվատ պէյ, նախկին քարտուղար Ապտիւլ Համիտի: Թունդ հակասահմանադրական հայատեաց մարդ մը: Յետոյ Ատանայի զինուորական Հրամանատարը Մուստաֆա Րէմզի փաշա, որ Մարաշի 1895ի ջարդին պատասխանատուն էր եւ իր այդ քաջագործութեան համար վարձատրուած էր «Ֆերիք»ի աստիճանով:

Ատանայի ջարդերուն մէջ չարաչուք դեր կատարած են տեղւոյն երեւելիներէն Պաղտատի զատէ Ապտիւլ Գատիր, Գարա Մէհմէտ եւ աշեր Միքթիլի: Ասոնք, ինչպէս նաեւ Ատանայի Միւֆթին հին վարչաձեւի մարդիկ էին եւ կը զգուշէին մոլեռանդ խուժանը:

Սակայն ասոնց կողքին եւ ասոնց չափ պատասխանատու եւ գլուխի դեր կատարած են Իթթիհատական Իհտալ թերթի խմբագրապետ Իհսան Ֆիքրի, խմբագիր Իսմայիլ Սաֆա եւ աշխատակից Պիրհան Նուրի:

Զինադադար կնքուած էր: Կառավարութիւնը հաւաքած էր Հայոց զէնքերը, սուտ խոստումներով վստահեցնելով զանոնք թէ այլեւս ոչ մէկ նոր զէնք պիտի պատահի: Յանկարծ Ապրիլ 7–20ին Իթթիհատի պաշտօնաթերթը՝ Իհտալ, կը հրատարակէր բացառիկ թիւ մը Ատանայի դէպքերուն մասին եւ հազարաւոր օրինակներ ձրի կը բաշխէր Թուրքերուն: Վերէն վար ստերով, զրպարտութիւններով եւ ամբոխավարական գրգռիչ գըրութիւններով լեցուն այդ թիւէն օրինակ մըն ալ հասած էր Տարսոն եւ ամեղիկեան քոլէճի աշակերտներս գըտանքով կարդացինք զայն: Գայլը զառնուկի կեղծ գեղատ հագած՝ գահճը իրրեւ զոհ կը ներկայացնէր ամենայն անպատկառութեամբ: Իբրեւ թէ մասնէզերով եւ մարթինով էին զինուած Հայերը եւ անխնայ կը ջարդէին խե՛ղճ իսլամները, որոնք իբրեւ զէնք միայն գաւազաններ եւ բիրեր ունէին...: Հայկական թաղերն ու խանութները մոխիր էին դարձած: Հրձիգները Հայերն էին...:

Դէպքերը վերիվայր շրջելով, Իթթիհատական պաշտօնաթերթը իր այդ թիւով նպատակ ունէր վերստին գրգռել Թուրքերու մոլեռանդութիւնն ու ատելութիւնը Հայերուն դէմ, իբրեւ նախապատրաստութիւն երկրորդ ջարդին, որ պիտի չուշանար:

Այս անգամ ջարդարար խուժանին պիտի առաջնորդէր Ազատարար Շարժումի բանակը, որ Տէոէ Աղաճէն կուգար իբրեւ թէ Իթթիհատի սահմանադրական իշխանութեան անունով խաղաղութիւնը վերահաստատելու Ատանայի մէջ:

«Ազատարար»ները քաղաք կը հասնէին Ապրիլ 12–25ին եւ հազիւ կառախումբէն իջած՝ կ'ուղղուէին դէպի Հայոց աւատանած հիմնարկութիւնները եւ անխնայ կը կոտորէին զինաթափուած անպաշտպան Հայերը: Ի՛նչ մեծ հերոսութիւն:

Երբ մէջտեղն են բացորոշ փաստերը, այլեւս գաղտնիք մը չէ թէ ո՞վ էր Կիլիկիոյ համատարած ջարդերը կազմակերպողը:

Թուրքն էր պարզապէս: Արիւնարբու Թուրքը, որ 1909ի Ապրիլեան չարաչուք օրերուն կը ներկայանար երկու երեսով, — համիտական եւ իթթիհատական:

Հին ու նոր վարչաձեւերու կողմնակից Թուրքերը եթէ ներքին տարակարծութիւններ ունէին, մէկ տեսակ կը մտածէին Հայերը ջարդելու մասին: Ատոր ցայտուն ապացոյցը տեսանք Կիլիկիոյ մէջ, ուր ամէն դասանոքի Թուրքեր ձեռք ձեռքի տուած՝ իրարու հետ մրցում էին ըրած աւելի թիւով Հայեր ջարդելու եւ Հայու տուներ հրկիզելու համար:

Նոյն երեւոյթին ականատես պիտի ըլլայինք 1915ի Մեծ Եղեռնի օրերուն:

«Ազատարար Շարժում Բանակ»ը Պոլսոյ «Մարտ 31»ի (13 Ապրիլ) յետաշրջական (Շէրիաթճիական) շարժումը զըսպելէ վերջ, իբրեւ այդ դէպքին գրգռիչ ուզելով պատժել Ապտիւլ Համիտը, զայն գահընկէց հռչակեց Ապրիլ 14–27ին:

Առիթէն օգտուելով, Իթթիհատը կարմիր Սուլթանին վերագրեց Կիլիկիոյ ջարդերուն կազմակերպումը եւ Պիղատոսի պէս ձեռքերը լուալ ուզեց: Սակայն կարելի չէ ջնջել փաստերը, — «Ազատարար Շարժում Բանակ»ն ու Իհտալը: Տարօնի ջարդին կազմակերպիչն ալ տեղւոյն

Իթթիհատական ակումբին նախագահ Շէվքէթ պէյն էր:

Եզրակացութիւն:

1909ի Կիլիկեան համատարած ջարդերը — ինչպէս 1915ի Մեծ Եղեռնը — կազմակերպողն էր պարզապէս Թուրքը առանց տարազի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԱՏԻԿԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ – ՀՌՈՄ
ԵՒ
ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Զատիկը սկսաւ Շաբաթ իրիկուն ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանէն երբ Երուսաղէմի նուիրուած յայտագրի մը ընթացքին, նուիրուած երեք կրօնքներու (իսլամ, հրէութիւն եւ քրիստոնէութիւն) առաւելաբար լսուեցաւ հայկ. պատարագը եւ հայ ծերունի քահանային Աւետարանի ընթերցումով վերջ գտաւ կարճ բայց չահեկան փաստանկարը: Շահէ Եպիսկ. կուտար Երուսաղէմի միատոտածական քրիստոնեաներու դիրքը թէեւ ամբողջ յայտագրի ընթացքին, ոչ մէկ անգամ յիշատակուեցաւ մասնակցող յարանուանութեանց ազգութիւնը:

Կիրակի առաւօտ, Պապը խօսեցաւ առաւելաբար խաղաղութեան մասին եւ իր պատգամը ուղղուած էր Հնդկաչինի եւ Իրլանտայի: Պօղոս Զ. ցաւ յայտնեց որ աշխարհի ամէն կողմ, անարդարութեան ուրիշ օճախներ ալ կան, որոնք պատճառ կը դառնան բողոքներու եւ ըմբոստութեանց:

× Հոլէպի յոյն-կաթողիկէ եպիսկոպոսը՝ Գեորգ. Նաօֆիթոս ձայն բարձրացուց ֆրանսական եպիսկոպոսապետութեան փաստաթուղթին դէմ (որ կը «լուայ» հրեայ ժողովուրդը աստուածասպանի յանցանքէն) եւ չեշտեց թէ Իսրայէլ կը շահագործէ կրօնքը իր նպատակներուն հասնելու համար:

Ֆրանսայի եպիսկոպոսապետութեան փաստաթուղթը խստօրէն քննադատուած է նաեւ ալժերական Էլ Մուճահիտ, թերթին կողմէ, որ այդ յայտարարութիւնը կը նկատէ մեծ օժանդակութիւն մը սիոնական գաղափարականութեան:

Յարութեան տօնը, այս անգամ աւելի քան ուրիշ տարիներ, մահացու եղաւ Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ: Մինչեւ Երկուշաբթի առտու արդէն 125 մեռեալ կար եւ հազարէ աւելի վիրաւոր որոնց 452ը շատ ծանր վիճակի մէջ: Անձրեւը, սահող ճամբաները, արագութիւնը այլ մանաւանդ քշողին անպատասխանատուութիւնը գլխաւոր յանցաւորներն են կացութեան:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԲՈՂՈՔԸ

Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ Ապպա Էպան իր մօտ կանչած է Ֆրանսայի դեսպանը բողոքելու համար Միրաժներու հարցին մասին: Իսրայէլ կը պնդէ որ Ֆրանսայի ծախած օդանաւերը Լիբիոյ, Եգիպտոս կը գտնուին: Ֆրանսացիք կը պնդեն որ Իսրայէլ ոչ մէկ փաստ կրցած է տալ այդ ուղղութեամբ:

× Ապահովութեան Խորհուրդը 11 ձայնով (եւ չորս ձեռնպահութիւն) դատապարտեց Իսրայէլը Լիբանանի վրայ իր յարձակումին առթիւ:

ԵՐԵՒԱՆ <=> ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 18)

ՔԱՂԱՔԸ ՈՂՋԻԻ ԱՓԻՆ

Ղափան քաղաքը, որ հանքային արդիւնաբերութեան կարեւոր կեդրոն մըն է, տարածուած է Ողջի գետի երկու ափերուն: Քաղաքին շրջակայ գրեթէ բոլոր լեռնալանջերը անսպառ հարստութիւն կը բովանդակեն եւ դարձած են մեծ հանքավայրեր: 1000–1500 մեթր խորութենէն ելեկտրաքարշերը լոյս աշխարհ կը հանեն պղինձ եւ մոլիբդէն:

Ողջի գեղատեսիլ հովիտին մէջ հաստատուած են թեթեւ եւ սնունդի արդիւնաբերութեան գործատուներ՝ պահածոյի, կաթի, թռչնաբուծարան, կահոյք, ինչպէս նաեւ միսի ձեռնարկութիւն: Լամբերու գործատան արտադրած իրերը կը գրկուին Խորհ. Միութեան զանազան վայրերը: Վերջերս հայ եւ չեխ մասնագէտներ հիմնեցին ցարեջուրի մեծ գործատուն մը, որ պիտի բաւարարէ Զանգեզուրի պահանջը:

Ղափան յառաջիկայ տարիներուն պիտի դառնայ նաեւ գիտական կեդրոն մը: Հոն հաստատուած են Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի երկու գիտահետազօտական տարրալուծարանները: Ուսումնասիրութիւններ կը կատարուին հանածոներու պաշարները լաւագոյն ձեւով օգտագործելու ուղղութեամբ: Յետագային այս տարրալուծարանները պիտի ընդլայնեն իրենց գործունէութեան դաշտը:

Ղափան կը նկատուի Զանգեզուրի մշակութային ամէնէն մեծ կեդրոնը: Քաղաքը ունի 19 միջնակարգ եւ ութամեայ դպրոցներ, բժշկական եւ երաժշտական ուսումնարաններ, 14 մանկապարտէզ, 22 ակումբ՝ գրադարաններով, երկու շարժանկարի սրահ, մէկ թատերասրահ եւ հիւանդանոց մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ գնդապետներու վարչակարգի 6րդ տարեդարձին առթիւ բազմաթիւ ցոյցեր տեղի ունեցած են երկրին մէջ եւ ռումբեր ալ նետուած: Միւս կողմէ նախկին վարչապետը Գարամանլիս, որ Փարիզ կ'ապրի ծանր ամբաստանագիր մը հրապարակած է, ուր կը յայտարարէ ի մէջ այլոց — «Մենատիրական վարչակարգի մը պահպանումը Աթէնքի մէջ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ մեր ներմուծումը միացեալ Եւրոպայի մը»: Աթէնացիք ձեռքէ ձեռք քաշած են Վրատինի թերթը որ հրատարակած էր Գարամանլիսի յայտարարութիւնը եւ ոստիկանութեան հրահանգը վաճառումը արգիլելու ապարդիւն անցած է:

ԲՐԵԺՆԷՒ երեք ժամ ընդունած է ամերիկացի եօթը ծերակուտականներ: Այս երկար տեսակցութիւնը անակնկալ մը կը նկատուի տրուած ըլլալով որ նախատեսուած չէր:

ՔՈՄՊԱ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

Ապրիլ 24ի իր թիւին մէջ Քոմպա լոյս ընծայած է Ժան Սավարի մէկ շահեկան յօդուածը: Կ'անդրադառնանք առանձին:

«ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶ» ԱՄՍԱԹԵՐԹԸ

———0———

1911 Փետրուարին, Կ. Պոլսոյ մէջ լոյս սկսաւ տեսնել «Մարմնամարզ» պատկեբազարդ ամսաթերթը:

Մինչեւ 1900ական թուականը Պոլսոյ մէջ, բոլոր դուռները փակուած էին մարմնամարզութեան առջեւ: Անշուշտ խօսք անգամ չի կրնար ըլլալ դաւառներու մասին: Պոլսոյ մէջ միայն հատ ու կենտ մրցումներ տեղի կ'ունենային: Դպրոցները մարմնամարզութեան յատկացուած պահեր չունէին: Այսուհանդերձ, եւրոպացի մարզիկներու եւ օտար դպրոցներու մրցումները խթան հանդիսացան հայ երիտասարդութեան՝ որպէսզի ինք ալ զբաղի մարմնամարզութեամբ:

Ամէնէն աւելի գեռահասներն էին, որ ոտնագնդակը կը սիրէին: 1900ական թուականներուն Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ կարելի էր տեսնել երախաներ, որոնք ոտնագնդակ կը խաղային:

Ոտնագնդակի հայկական առաջին խումբերը Պոլսոյ մէջ կազմուած են 1904–1905ին՝ Ռումէլի Հիսարի եւ Պոյաճի գիւղի երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ: «Պալթա Լիմանի» ոտնագնդակի խումբը 1906ին արդէն այնքան մարզուած էր, որ յաջողութեամբ կը մրցէր անգլիական եւ յունական խումբերու հետ: Նոյն այդ շրջանին հայ մարզիկները 3.000 հանդիսականներու ներկայութեան 5–0 կէտով կը յաղթեն թրքական «Կալաթասարա»յի խումբին, որ հիմնուած էր գրեթէ նոյն թուականներուն եւ գոյութիւն ունի մինչեւ այսօր:

«Մարմնամարզ» կոչ կ'ընէր, որպէսզի մարզական ակումբներ հիմնուին, մրցումներ կազմակերպուին, եւայլն: Լոյս կ'ընծայէր եւրոպացի նշանաւոր մարզիկներու, յաջողութիւն ձեռք ձգած հայ երիտասարդներու նկարները:

Պէտք է ճշդել, թէ մարմնամարզը ամսաթերթին խմբագիրներուն համար խիստ կարեւոր էր, քանի որ մարզուած հայ երիտասարդը կրնար պաշտպանել իր տունն եւ հայրենիքը կոտորածներով յղի իրականութեան մէջ: Եւ ի պատիւ Շաւարշ Քրիսեանի, որ ամսաթերթին խմբագիրն էր, պէտք է ըսել, թէ ան չէր վարաներ բացորոշ յայտնելու իր միտումը: Պոլսոյ բոլոր ազգային վարժարաններուն մէջ (43 վարժարան, 6.000 երկսեռ աշակերտներով) մարմնամարզութիւնը արհամարհելի բան մըն էր, պահպանողական եւ հոգաբարձուներու համար անիկա «համալի» վայել զբաղում էր, կամ լաւագոյն պարագային «ա լա ֆրանկա» անմտութիւն: Քննադատելով այս մտայնութիւնը, «Մարմնամարզ» կ'առաջարկէր դպրոցներէն հեռացնել հոգաբարձուները, վերջ տալ անոնց կամայականութիւններուն, կազմել միասնական ուսումնական ծրագիր մը, ուր իր արժանավայել տեղը պէտք է գրաւէր մարմնամարզութիւնը: Այս միտքը աւելի հետեւողական ձեւով պաշտպանեց 1912 Յունուարէն ետք, երբ ան դարձաւ երկշաբաթաթերթ՝ աւելցնելով «Օրգան ազգային եւ ֆիզիքական կրթութեան» ենթախորագիրը: Ի վերջոյ, «Մարմնամարզ»ի յամառ հետապնդումները իրենց արդիւնքը տուին: 1912ին Պէրպէրեան վարժարանը իր ուսումնական ծրագրին մէջ մտցուց մարմնամարզը՝ մարզանքին առնթեր այդ մասին դասախօսութիւններ ալ տալով:

Պոլսոյ մէջ կը հիմնուի «Տորք» մարզական ակումբը՝ ոտնագնդակի խումբով: Այդ խումբին բերդապահը Վ. Մաթեւոսեանն էր: Զինքը պէտք է նկատել մեզի ծանօթ առաջին հայ բերդապահը: Անկէ ետք կը կազմուի Գուրու–Չեշմէի մարզական ակումբը: 1911 Մարտ–Ապրիլ ամիսներուն անհաւատալիօրէն կարճ ժամանակուան մէջ, մէկը միւսին ետեւէն, սունկի պէս կը բուսնին նոր ակումբներ՝ Պէշիկթաշի «Ահարոնեան»ը, Գում–Գափուի «Ասպարէզ»ը, Բերայի «Արաքս»ը եւ «Խասեան Սանուց Միութիւն»ը, Գատը–գիւղի «Ժողովրդական»ը, Սկիւտարի «Րաֆֆի» միութիւնը, Շիշլիի «Հայ երկսեռ Միութիւնը», Գուրու–Չեշմէի «Արտաւազդ»ը եւայլն, չուրջ քսան ակումբ: Մարզական ակումբներ կը հիմնուին Իզմիրի, Երզնկայի, Ատապազարի, Ստանայի, Պարտիզակի, Գահիրէի, Աղեքսանդրիոյ մէջ եւ այլուր: Պոլսոյ ոտնագնդակի լիկայի մաս կը կազմէն «Տորք», Տորք» Բ.ը», «Արաքս» եւ այլ խումբեր:

Պատշաճ վերաբերում ցոյց տալով զանազան խաղերու հանդէպ, ինչպէս մարմնամարզութեան, ձեռնագնդակի, լողալու, բռնցքամարտի, ըմբշամարտի, վազքի եւայլն, «Մարմնամարզ» այնուամենայնիւ արտակարգ ուշադրութիւն ցոյց կուտայ ոտնագնդակին: «Ֆութպոլի խաղը, կը գրէ Շ. Քրիսեան, միակ խաղն է, որ միտքը, պարզբինութիւնը, ճարպիկութիւնը, կարգապահութիւնը, դիմանալու կարողութիւնը ու նոյնիսկ քաջութիւնը կրնայ զարգացնել, եթէ պէտք եղածին պէս նկատի առնուի եւ խաղցուի»:

«Մարմնամարզ» առաջին օրէն իսկ ծաւալուն եւ դիւրամատչելի յօդուածներ կը հրատարակէ ողիմպիական խաղերու մասին եւ կ'արծարծէ «Հայկական ողիմպիական խաղեր» կազմակերպելու միտքը:

1911 Մայիս 1ին, Պոլսոյ քսան մարզական ակումբներու մասնակցութեամբ, տեղի կ'ունենան հայկական առաջին ողիմպիական խաղերը, Գատը գիւղի «Իւնիոն Քլիւպ» մարզադաշտին մէջ: Մրցախաղեր են՝ վազք (100 եարտ եւ 800 մեթր), գունդ, բարձրութիւն ցատկել, սկաւառակ, արգելավազք, ձողով ցատկել, երկարութիւն, ոտնագնդակ, հեծանիւ: Մրցումները մեծ ոգեւորութիւն կը ստեղծեն: Առաջին ելլողները ստացած են արծաթէ, իսկ երկրորդ հանդիսացողները՝ պղինձէ շքանշաններ: Մրցանակները բաշխած են օրուան թագուհին եւ անոր երկու օրիորդները: Այս մրցախաղերը մեծապէս նպաստած են մարմնամարզութեան ժողովրդականացման՝ Արեւմտահայութեան մէջ: Այսպէս, Իզմիրի «Հայ Որսորդաց Ակումբ»ի կողքին կը հաստատուի «Ագնիւներու Ակումբը»՝ իր ոտնագնդակի խումբով: Աւելցնենք, որ «Մարմնամար»ի ազդեցութեան տակ Թուրք մը՝ Սելիմ Սըրրի պարբերական մը կը հիմնէ, առաջինը թրքական մամուլի մէջ:

«Մարմնամարզ»ի նախաձեռնութեամբ հայկական «ողիմպիական խաղերը» Պոլսոյ մէջ դարձան աւանդական, կրկնուելով 1912–1914 թուականներուն, մինչեւ մեծ եղեռնը:

Բ., Գ. եւ Դ. մրցախաղերը, ի տարբերութիւն առաջինի, աւելի ներկայացուցչական հանդամանք ստացած է, թէեւ մասնակցողները հիմնականին մէջ պոլսական հայ ակումբները եղած են: Բ. ողիմպիականէն քիչ առաջ (1912 Յունիս) «Մարմնամարզ» մրցումի կանոններ լոյս ընծայած է: Նոր մարզաձեւեր ալ աւելցած են նախորդներուն վրայ, ինչպէս նիզակ, կէս մղոն վազք: Մրցումները սկըսած են «Տիտան» եւ «Վահագն» ակումբներու մարզանքով եւ ընդհանուր տողանցքով:

1913 Յունիսին տեղի ունեցած է Դ. ողիմպիականը: Պալքանեան պատերազմին հետեւանքով ակումբները նիւթական դժուարութիւններ ունէին եւ ի լրումն աւոր, մրցումներուն օրը յորդ անձրեւ տեղացած է, որով մրցումներուն մակարդակը ցած եղած է: Կոմիտասի վիճակուած է յանձնել շքանշանները եւ արտասանել փակման խօսքը:

1912ին, տեղի կ'ունենան Գատը գիւղի մարզախաղերը (մասնակցած են նաեւ Յոյներն ու Թուրքերը):

«Մարմնամարզ»ը գրաղած է նաեւ հայ կնոջ մարմնամարզութեան հարցով: «Հայ աղջկան ֆիզիքական կրթութիւնը» յօդուածին մէջ Շ. Քրիսեան նկատել կուտայ, որ ան ճկուն չէ, չունի անբռնազբօս եւ շնորհալի շարժումներ: «Փոխանակ տեւականօրէն գոց սենեակներու մէջ զանոնք իբր պահածոյ պահելու, պէտք է կարելի եղածին չափ... տոկալ, որ վազեն, խաղան, ցատկեն եւայլն»: Խմբագրութիւնը կ'առաջարկէր հիմնել մարզական «Հայ Տիկնանց» ակումբ եւ հանրութեան քննութեան ենթարկել կնոջ մարմնակրթութեան խնդիրները: Պոլսոյ մէջ շուտով կը հիմնուին «Եռանդ»ը (Նիկողոսեան աղջկանց վարժարան), Խասեան Սանուց Միութիւնը եւայլն:

1915ին «Մարմնամարզ» չի հրատարակուիր:

Ա. ԽԱՌԱՏԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԶՕՀՐԱՊԵԱՆ ԵՊԻՍԿ.Ի

———0———

Կիւրեղ Ցովհ. Եպս. Զօհրապեան 1972 Սեպտ. 20ին, իննիսուներկու տարեկան հասակին, յաւիտեան կը փակէր իր աչքերը, խոր սուգի մատնելով զինք սիրողները, ինչպէս նաեւ իր պաշտպանեալները:

Ցաջորդ առաւօտ Վենետիկէն կը գուժէին մահը անզուգական Հայուն, մեծատաքեալին, անբասիր ու սրբակրօն դաստիարակին, տոգորուած ազգային զգացումներով, որ իր ամբողջ կեանքը նուիրած էր Հայութեան եւ մարդկութեան:

Համեստութեան եւ խոնարհութեան տիպարն էր ան, չէր սիրեր երեւիլ, չէր ընդունէր շնորհակալութիւն բառը, ինք էր որ միշտ շնորհակալութիւն կը յայտնէր:

Բախտաւորութիւնն ունեցանք իր աշակերտներն ըլլալու Աթէնք, եղբայրս եւ ես, ինչպէս նաեւ հարիւրաւոր երկսեռ աշակերտութիւն մը. բոլորս իր անձին կը պարտինք, ինչպէս նաեւ իր գործակիցներուն, մեր հայեցի եւ ազգային դաստիարակութիւնը, որ խոր հիմ դրած է մեր մէջ: Ցաւէտ յարգանք ի խորոց սրտի Գեր. Կամսարական Վրդ.ի, Գէորգ Կառվարենցի եւ նորոգ ողբացեալ (Քանատա) Զաքար Զաքարեանի եւ մնացեալ ուսուցիչ – ուսուցչուհիներուն եւ հանգուցեալ հայր Ղեւոնդ Քիլէճեանի:

Զօհրապեան Գերապայծառ ծնած է Էրզրում 1881 Յունիս 25ին: 11 տարեկանին կը մտնէ Քաճուչիններու կղերանոցը, Սան Ստեֆանօ, Պոլիս, 1904 Մայիս 12ին կուսակրօն քահանայ կը ձեռնադրուի, 1940 Հոկտ. 27ին եպիսկոպոս:

1908ին մեծաւորները Կարին կը ղրկեն զինք, առաքելութեամբ: Տեսնելով կարիքը մանչերու վարժարանին (աղջկանց գոյութիւն ունէր արդէն՝ Անարատ Յղութեան հայ մայրապետները կը վարէին) գործի կը լծուի, շատ մեծ դժուարութիւններով առանց որեւէ նիւթական օգնութեան կը բանայ մանչերու վարժարան մը 1909ին, որ երկու տարիէն կը հասնի Լիկէօնի աստիճանին, կատարելագործուած դիտական բոլոր կազմածներով:

Վարժարանին ծախքերը ուսուցիչ են., իր անձնական միջոցներով հոգացած է՝ ֆրանսերէնի դասեր տալով իրիկունները: Զարմանքի մատնելով իր մեծաւորները, որ մերժած են օգնել: Վարժարանը յաճախած են, Հայերէ զատ նաեւ Յոյներ եւ Թուրքեր, վայելելով ամէնքէն անվերապահ յարգանք, ակնածանք եւ սէր:

Բնաւորութեամբ եղած է հեզ, գործունեայ. կը պարծենար իր հիմնած հայկական վարժարաններով, կը փափաքէր գերազանցել բոլոր միւս վարժարանները·

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

[ՎԵՐԱՊՐՈՂԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԷՆ]

Բ.

Ու այս համակերպութիւնը նոյնիսկ վրդովիչ դէպքերուն ի լուր՝ որոնց արձագանգ կը հասնէր արդէն գաւառներէն: Սպանութիւններն ու թալան յաճախադէպ էին գաւառներուն մէջ: Բայց Երզնկայի առաջնորդ Սահակ Վրդ. Օտապաշեանի սպանութիւնը ճամբան, առաջին ահազանգը եղաւ:

Քոսթանցայի 1914ի հնչակեան պատգ. ժողովէն անմիջապէս յետոյ Թալէաթը սպաննելու նպատակով Պոլիս մտնող հընչակեան ահաբեկիչներու ձերբակալութիւնն իսկ չէր կրնար պատրուակ դառնալ: Մասնակի դէպք մըն էր, եթէ կ'ուզէք՝ տղայական ձեռնարկ մը, որուն չէր կրնար պատասխանատու նկատուիլ ժողովուրդ մը: Բայց Թալէաթ չահագործեց զանիկա, որպէսզի սարսափի եւ մղձաւանջի տակ պահէ հայ ժողովուրդը: Հընչակեաններով բանտերը լեցուց՝ առանց մաղելու յանցաւորները, մինչեւ որ անոնցմէ քսանը կախել տուաւ Պայազիտի հրապարակին վրայ, անմեղն ալ յանցաւորին հետ:

Պատրուակները յետոյ է որ կարկտեց Թուրքը՝ իր զարհուրելի ցաւը չքմեղացնելու համար:

3.

ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Երթան, երթան ու ետ չդառնան այն զարհուրելի ամիսները, որոնք սկսան 1914 Յուլիսին եւ եկան հասան մինչեւ 1915ի Ապրիլը: Ամբողջ ինը ամիս ապրեցանք ահաւելի մղձաւանջ մը:

Անշուշտ որ շատ էին մեր մէջ լաւատեսները, որոնք կը կարծէին թէ քանի մը չարթուան խնդիր է ընդհ. պատերազմը: Եթէ Պետութիւններ եղան որոնք կարծեցին թէ շուտով վերջ կը գտնէ ամէն բան, շատ չտեսնենք մեր ժողովուրդին միամտութիւնը:

Նոյնիսկ մեզմէ շատերը չէին կարծեր որ Թուրքիան պատերազմի կը մտնէ, ու կ'օգտուի առիթէն հայ ժողովուրդը դիտապաստ փռելու համար: Արկածախնդրութիւն էր Թուրքին համար, իր գէնքերուն բախտը փորձել, ու չէր կարծուեր որ այնքան յիմար կ'ըլլան Թուրքերը արկածախնդրութեան մը մէջ նետուելու համար:

Քանի՛ քանիները մեր երէց ընկերներէն կրնային արտասահման անցնիլ ու դահիճին ճանկը չիյնալ: Շահրիկեանը, Ակնունին եւ ուրիշ շատ շատերը գործ մը չունէին Պոլիս, ոչ ալ ընտանեկան կապեր: Սակայն յամառեցան չմեկնիլ Պոլսէն: Եթէ դառն օրերու մէջ հայ ժողովուրդը առանձին չձգելու մտահոգութիւնը կար իրենց այս յամառութեանը տակ, կար նաեւ միամտութիւնը թէ դէպքերը չեն կրնար հասնիլ իրենց ծայրայեղութեան:

Ու դեռ կայ աւելի՛ եղերականը: Կարծես թէ ճակատագիրը զիրենք դէպի աղէտը քշեր՝ նոյնիսկ Պոլիս դարձան արտասահման գտնուող մեր ընկերներէն շատերը, որոնք եւս զոհ պիտի դառնային յետոյ հայաջինջ եղեռնին: Արդարեւ, 1914ի ամրան Եւրոպա էին Գ. Խաժակը, Բարսեղ Շահպազը, Սիամանթօն, եւ ընդհանուր բռնկումը սկսած էր արդէն՝ երբ Թուրքիա դարձան:

Կարնոյ Ցրդ Ընդհ. ժողովէն մասյլ վերադարձան սակայն մեր ընկերները: Խոմէր Նաճին եւ Իթթիհատի Կեդրոնի անդամներէն Պէհաէտտին Շաքիրը, որոնք Կարնոյ մէջ իսկ շփում ունեցեր էին Հ. Յ. Դ. Ընդհ. ժողովի անդամներուն հետ, ապահովելու համար Դաշնակցութեան գործակցութիւնը Ռուսերուն դէմ թրքական ձեռնարկի մը պարագային, դգացուցեր էին թէ Իթթիհատը վճռած է հարթել իր ճամբուն վրայ բոլոր խոչընդոտները:

Զգուշական միջոցներ ձեռք առնուեցան կուսակցութեան ծոցին մէջ: Կազմակերպութիւնը վերածուեցաւ դաւադրական շրջանի դրութեան: Ջնջուեցան ժողովները, վիճաբանութիւնները, ընտրութիւնները: Ստեղծուեցան նշանակովի մարմիններ, որոնք, մեծ մասամբ նոր դէմքերէ բաղկացած, անծանօթ էին շարքերուն: Կազմուեցան մտաւորական, կանացի, զինուորական անջատ շատ մը խումբեր՝ որոնք իրենց հաւաքոյթները կ'ունենային ու դասախօսութիւններ:

կըսէր՝ առանց վարժարանի մանուկներու հոգիները կերտել կարելի չէ:

Ըսը որ զլկուած է, նպատակ ունեցած է հիմնել հայկական վարժարան, իրեն համար առաջին գծի վրայ կուգար Հայը, առանց դաւանանքի խտրութեան:

Հայերէնը ինքնօգնութեամբ սորված է: 1914 Յուլիսին Պոլիս կ՚երթայ դպրոցական պիտոյքներ գնելու: Օգոստ. 2ին համաշխարհային Ա. պատերազմի հռչակումով, վերջ կը դրուի Կարնոյ վարժարանին:

Ինք հոն կը մնայ. Արեւմտեան Հայաստանի զանգուածային ջարդին զոհ կ՚երթան իր ծնողքը, եղբայրները, քոյրերը, իրենց ընտանիքներով, ընդամէնը 52 հոգի: Կը վերապրին ինք, եղբայրը եւ քոյրը՝ կրօնաւորուհի, ուսուցչուհի Կարնոյ աղջկանց վարժարանին, որ քիչ ժամանակ վերջ՝ սրտի կսկիծէն կը մահանայ:

Այսպէս գրած է իր կենսագրութեան մէջ. «Աշակերտներս, հոգւոյս թանկագին զաւակներս, հայ ու խաչապաշտ ըլլալնին խոստովանելով, բոլորը սարսափելի չարչարանքներով հոգինին Աստուծոյ աւանդեցին, ոչ մէկը իր կրօնքը եւ հայութիւնը ուրացաւ: Յարգանք իրենց յիշատակին»: Իսկապէս զուրգուրոտ հօր մը պէս սիրած է իր բոլոր աշակերտները, հոգ չէ թէ շատեր մոռցած են զինքը:

Պատերազմի բոլոր տարիները կ՚անցընէ Պոլիս, օգնութեան հասնելով հայորբերու՝ գերի, հիւանդ, կարօտեալ եւն.:

Պատերազմի փափուկ շրջանին եղած է շատ յանդուգն: Իր յանդգնութիւնը ցոյց տալու դրուագ մը պիտի ներկայացնեմ, իր իսկ բառերով, որ տեղի կ՚ունենայ 1916ին:

«Հայաստանի գաւառները բոլորը պարապ էին. դեսպան Վանկենհայմ որոշած էր այդ գաւառները գերմանացի գաղթականներու գաղթավայրի վերածել: Տասնեակ մը գերմանացի կղերականներ կը ժամանեն Պոլիս, որպէսզի Հայաստան երթան, իբր հոգեւոր հայրեր՝ գերմանացի գաղթականներու:

«Գերմաններու նոր քաղաքավայրը կազմակերպելու համար, կաթողիկէ Գերմանիայի առաջնորդը զիս հրաւիրեց, ու այս խօսքերը ուղղեց.— Վերապատուելի հայր Կիւրեղ, կատարեալ սուրբի անունդ մինչեւ Պերլին եւ Վիէննա հասած է: Գիտենք, որ դուն կատարեալ առաքեալ մըն ես, եռանդուն, իմաստուն, խելացի, գործունեայ, Գերմանիա իր յաղթական աչքերը քու վրադ յառած է: Դուն միայն կրնաս մեր ծրագիրները յաջողցնել. կ՚անուանենք քեզ առաջնորդ ընդհանուր Անատոլուի, կը խնդրենք որ ի նպաստ Գերմանիոյ ընես այն՝ ինչ որ ըրիր Ֆրանսայի: Քաջ գիտենք որ Քրիստոսի առաքեալ մըն ես ու քաղաքականութեամբ չես զբաղիր:

«Ֆրանսա այլեւս պատմութեան պիտի անցնի, այսօր կամ վաղը Փարիզ կ՚իյնայ. մի մտահոգուիր քու եւ քու գործակիցներուդ ապրուստով, ամբողջ Հայաստան երկիրը քեզի կը պատկանի, կ՚ուզես կը վարձես կամ կը ծախես ոսկիի գինով մեր շատ ազնիւ Գերմանացիներուն:

«Գերմանիոյ կառավարութիւնը որոշած է բարձր զօրավարի ամսական տալ: Լսեցի որ հայրդ, մայրդ, եղբայրներդ բոլորը ջարդերու զոհ գացած են: Եղբօրդ կինը Ռաքքա կը գտնուի» Այս վերջին խօսքերը արտասանելու ատեն, գրպանէն բուռ մը ոսկի հանեց, հրամցնելով եւ յարելով. «այս փոքր գումարը Ռաքքա ճամբէ»:

«Մինչ այսպէս կը խօսէր, երակներուս մէջ արիւնը կ՚եռար կատաղութենէս ու կը տանջէր զիս՝ ինքզինքս կորսնցնելու աստիճան», կը խորհրդածէ հայր Կիւրեղ Զօհրապեան:

«Երկար ու ցաւալի լռութենէ վերջ՝ խոր հառաչանքով պատասխանեցի, կը շարունակէ Զօհրապեան: Մեծապայծառ Տէր, կը զայթակղիմ, այս ո՛րքան պաղարիւնութեամբ կ՚առաջարկէք ինծի գործել արարք մը, որ անհունապէս անբարոյ է. զիս կը հրաւիրէք ոտնակոխել հայրենիքիս հողը, ուր բիւրաւոր մարտիրոսներու արիւնը դեռ կը մխայ: Սուրբ, անօթութենէ, ծարաւէ մարտիրոսացած կմախքները, ցրուած Միջագետքի անապատներուն մէջ, վրէժ կը պոռան Թուրքերու ու ջարդերու կազմակերպիչներուն դէմ: Դուք կը յանդգնիք ինծի առաջարկել որ հոն երթամ ու անկեմ Գերմանիոյ դրօշա՛կը, ամենասիրելիներուս գանկերուն վրայ...»:

«Այս պատասխանին չէր սպասեր, ինքզինք կորսնցուցած, «Հայր Կիւրեղ, սխալեցայ, ներողութիւն, կը գոչէ գերման կղերականը, բայց ընդունէ այս գումարը»: Պոռալով կը մերժէ հայր Կիւրեղ. Գերմանացին կ՚առաջարկէ որ ոչ ոք գիտնայ: Չեմ կրնար խոստանալ, կը պատասխանէ Հ. Կիւրեղ, ամէն մարդ գիտէ որ Գերմանիա քաջալերեց Թուրքը՝ որպէսզի այնպէս ջնջէ Հայը աշխարհիս երեսէն, որ Հայութեան անունն իսկ չյիշուի պատմութեան մէջ»:

1920 Յուլիսին Հռոմէն հրահանգ կը ստանայ Տրապիզոն մեկնելու առաքելութեամբ: Սերտ գործակցութիւն ունեցած է Տրապիզոնի մէջ օտարներու հետ, Թուրքերու հետ՝ Հայերու սիրոյն: Լաւ եւ հաւատարիմ բարեկամ ունեցած է Ֆրանսայի մարզպան Պր. Լէփիսիէն, որուն անունը երախտագիտութեամբ կը յիշէ իր կենսագրութեան մէջ, մատուցած այն մեծ ծառայութեան եւ աջակցութեան համար, որով կարելի եղած է հայ որբերը Տրապիզոնէն ճամբայ հանել դէպի Պոլսոյ որբանոցները:

Իր բարեկամութիւնը շատ սերտ եղած է յոյն գաղութին հետ ալ: Երբ 1920ին, Տրապիզոն կը ժամանէ, Յոյներու դէմ հալածանքը սկսած էր. Քրիսանթոս Յունաց առաջնորդը ջարդերու հոտը առնելով՝ Աթէնք կը փախչէր: Եկեղեցական բոլոր հարստութեան պահպանութիւնը կը յանձնուի Հ. Կիւրեղի:

Յոյն երախաներու դաստիարակութիւնը իրեն կը յանձնեն. «Զմայլելի է Յոյներու առատաձեռնութիւնը, կ՚ըսէ, զաւակներու կրթութեան համար, իրարու հետ համաձայն, հարուստ կամ աղքատ, հինգ թրքական ոսկի ամսաթոշակ կը կապեն: Հասկցայ որ այս կերպով կ՚օգնեն բազմաթիւ յոյն եւ հայ մանուկներ Թուրքերու ջարդէն ազատելու համար: Երբ յաղթական ռուս բանակը Տրապիզոն կը մտնէ, Քրիզանթոս հայրապետական ըղձեստներով կը դիմաւորէ եւ Հայերու ջարդին Թուրք գլխաւոր պատասխանատուները կը յանձնէ իշխանութեանց. այսպէսով Յոյները աւելի կը գտնուն Թուրքերու աչքին:

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍԻՐՈՒՆԻԻ Դագաղին Առջեւ

—0—

Գրիգոր Ճօլօլեան, չափազանց ազդուած այն սփոփանքի արտայայտութիւններէն եւ մտերմիկ գուրգուրանքէն, զորս գտաւ այս տխուր առիթով ռումանահայ համայնքէն եւ առհասարակ սփիւռքի հայ հանրային մարմիններէն ու մամուլէն, պարտք կը նկատէ իր շնորհակալութեան խօսքը ըսել այս առթիւ:

×

Ցաւէտ բաժնուող անփոխարինելի եղբօր մը դագաղին առջեւ զգացած խորունկ ու անչափելի վշտիս մէջ, սփոփանքի ու մխիթարութեան սպեղանի մը եղաւ հայ եւ ռումէն ժողովուրդին ցոյց տուած յարգանքի ու հրաժեշտի այն սրտաբուխ եւ միահամուռ արտայայտութիւնը զոր վերջին անգամ ցոյց տուին իրենց սիրելի եւ անզուգական մտաւորական մեծ ռահվիրայի յիշատակին:

Խորին շնորհակալութիւններ այն բոլոր ծանօթ ու անծանօթ հայ եւ ռումէն սրտակից բարեկամներուն որոնք իմ Ռումանիա ոտք կոխելու պահէս սկսեալ, վշտահար գուրգուրանքով շրջապատեցին զիս, ինչպէս ըրած էին Սիրունիի տարիներու պահապան հրեշտակ Օրիորդ Անժէլ Շաքարեանին, հարուածին ուժգնութիւնը նուազ զգալի դարձնելու համար:

Երախտագիտական զգացումներս վեհափառ Վազգէն Կաթողիկոսին եւ Տիրամօր որոնք առաջինը եղան իրենց օրհնութեան եւ ցաւակցական հեռագրով մեր սուգին մասնակցող:

Կիլիկեան աթոռի գահակալ վեհափառ Խորէն Կաթողիկոսին՝ որ չուշացաւ իրբեւ իր միաբանութեան ցաւակցութիւնները յայտնել, օրհնելով ողբացեալին յիշատակը:

Պուքրէշ քաղաքին մէջ, շնորհակալու-թիւն մասնաւորաբար, պալքանեան թեմի ժրաջան առաջնորդ Տիրայր Արքեպ. Մարտիկեանին իր այնքան սրտայոյզ հուսկ բանքին համար, ինչպէս եւ տեղւոյն Հայոց եկեղեցիի եւ զաւառի զանազան շրջաններէն փութացող իր հոգեւորական եղբայրակիցներուն եւ երաժիշտներուն, որոնք կրօնական արժանավայել արարողութեամբ մը, ռումանահայ գաղութի վերջին յարգանքը մատուցին հանգուցեալին:

Շնորհակալութիւն նոյնպէս Պուքրէշի «Նոր Կեանք» թերթին, որ վերջին տարիներուն հրապարակագրական իր բեմը եղաւ, Պուքրէշի Թեմական Խորհուրդին, հայ եւ ռումէն մտաւորական ու մշակութային մարմիններու ներկայացուցիչներուն, որոնք իրենց գրաւոր գնահատանքի խօսքը բերին ու նաեւ նամակով ու հեռաձայնով ցաւակցութիւն յայտնող բարեկամներուն եւ առհասարակ այն խուռն բազմութեան, որ գերեզմանատուն փութացած էր, վերջին անգամ մըն ալ խոնարհելու հայ եւ ռումէն եղբայրակցութեան անխոնջ կերպով ծառայող, բազմաթիւ փորձանքներու բովէն անցած՝ Յ. Ճ. Սիրունիի տառապակոծ մարմինը իր այնքան սիրած երկին՝ Ռումանիոյ ասպնջական հողին յանձնելէ առաջ:

Իմ շնորհակալութեան խօսքը կ՚երթայ նաեւ հայրենիքի եւ սփիւռքի մամուլին եւ մտաւորական շրջանակներէն մինչեւ ամէնէն համեստ ազգայինին, որոնք խոր յուզումով բաժնեցին մեր սուգը:

Առաջին առթիւ նոյնպէս, փարիզահայ մամուլէն «Յառաջ»ի եւ «Աշխարհ»ի եւ իրենց աշխատակիցներուն որոնք խմբագրական սիւնակներէն եւ գրական էջերէն, տարբերախտ Սիրունիի անձն ու գործը վեր հանեցին իր բոլոր կողմերով:

Սրտի անհուն կսկիծով իր եղբայրը՝

ԳՐԻԳՈՐ ՃՕԼՕԼԵԱՆ

ԴԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒ ԾԸՐՁԻԻ մէջ, Ապրիլ 7ին, հրապարակային դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է, կազմակերպութեամբ Հայ Մշակութային Միութեան: Դասախօսը՝ Մինաս Թէօլէօլեան ներկայացուցած է հայ մտաւոր, ընկերային եւ քաղաքական կեանքը 1870–1895ի տարիներուն:

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ մէջ, Ապրիլ 4ին, մեծ թիւով ունկնդիրներու ներկայութեան տեղի ունեցած է հրապարակային դասախօսութիւն մը՝ նուիրուած բանաստեղծ եւ արուեստագէտ Բիւզանդ Թօփալեանի, նախաձեռնութեամբ Մոնթրէալի ՀՕՄի մասնաճիւղին: Դասախօսած է Վարուժան Պօյաճեան, ներկայացնելով մարդը, քերթողը եւ արուեստագէտը՝ իր կեանքով եւ գործերով, յատկապէս գրական եւ նկարչական:

Հայկ. հարցն էր բոլորին ալ ընթացիկ օրակարգը. Խժակը կը դասախօսէր մըտաւորական ընկերներու որոնցմէ ամէն մէկը կ՚երթար կրկնել խումբի մը:

Հայ ժողովուրդը իր ստուար զանգուածով լաւատես էր սակայն: Կը հաւատար ու կը ցանկար ֆրանսական զէնքերու յաղթանակին: Դեռ Գերմանիոյ զինակիցը դարձած չէր Թուրքիա՝ որպէսզի հայ ժողովուրդը իր համակրութիւնը կապէր Գերմանիոյ ոսոխներուն միմիայն ի հեճուկս Թուրքերուն: Աւանդական համակրութիւն մըն էր աւելի որ Հայերը կը մղէր դէպի Ֆրանսան: Զգիտենք տարբե՞ր կ՚ըլլար հայ ժողովուրդին բախտը՝ եթէ իր համակրանքը կապէր Գերմանիոյ: Պարզ էր միայն որ հայ ժողովուրդը կը ցանկար Դաշնակիցներու յաղթանակը: Ի զուր չէ որ Գարակէօզ Թուրք երգիծաթերթը անգամ մը նկատել կուտար ծաղրանկարի մը տակ. «Հայերուն դէմքը նայեցէք, ու պիտի հասկնաք թէ յաղթողը Ֆրանսացինե՞րն են թէ Գերմանացիները»:

Միամտութիւն կ՚ըլլար կարծելու թէ հոգեկան այս դրութեան մէջ՝ հանրային ու մշակութային կեանքը կրնար շարունակուիլ Պոլիս: Դադրած էր հանրային ամէն ձեռնարկ: Ազգ. Երեսփ. Ժողովը անկիւն չէր ըներ, ու միութիւնները գըրեթէ կազմալուծուած էին: Ազատամարտն անգամ առանց խմբագրականի լոյս կը տեսնէր ալ: Օրուան նորութիւնը առողջապահական դասախօսութիւններն էին՝ զորս Հայ Բժշկական Միութիւնը կը սարքէր Բերայի արհեստանոցին մէջ, հիւանդապահ պատրաստելու համար Օսմ. բանակին:

Իսկ Թուրքը, անդին, կը տեսնէր իր նախապատրաստութիւնները: Կը ճշդէր հասցէները՝ որպէսզի իր աչքին տակ ունենայ իրեն պէտք եղողները: Շատ մը ընկերներ իբրեւ թէ թիւրիմացութեամբ պահականոց կը տարուէին: Հասցէնին կ՚առնուէր ու թող կը տրուէին: Նման փորձի կ՚ենթարկուէին, օրինակի համար, Սարգիս Մինասեանը, Արիս Իսրայէլեանը եւ ուրիշներ:

Արտասովոր գաղտնիք մը պարզած պիտի չըլլամ եթէ ըսեմ թէ Դաշնակցութիւնը տեղեակ էր թրքական «նախապատրաստութեանց»: Լուր ունէինք, — տեղը չէ յիշատակելու մեր ունեցած աղբիւրները, — թէ ցանկեր զրկուած են իշխանութեանց, որպէսզի ոստիկանութեան աչքը հոն մատնանշուած անձերուն վրայ ըլլայ՝ մինչեւ որ նոր հրահանգ զրկուի: Միամիտ չէինք չկասկածելու համար որ բանին մէջ բան կայ: Դաշնակցութեան համապատասխան մարմինը նոյնիսկ զգուշութեան յորդոր կարդացած էր ընկերներէ մեծ մասին, եւ մեղքը իրեն չէ երբ անփոյթ գտնուեցան անոնք ու միջոցներ ձեռք չառին իրենց հետքը կորսնցնելու համար, — չեմ ըսեր փախելու, որովհետեւ երբ իմացուեցաւ ցանկերու պարագան՝ արդէն փակ էին ճամբաները:

4.

ՄԱՆԳԱՂԸ

Ու ահա վերջին շաբաթը: Ամէն անգամ որ կը յիշեմ այդ զարհուրելի շաբաթը՝ փուշ փուշ կ՚ըլլան մազերս:

Դժբախտ բան է զգալ որ մթնոլորտին մէջ անշնչելի թոյն մը կայ, որ կը թանձրանայ երթալով: Զգալ մանաւանդ որ մութին մէջ կը յեսանուի դաշոյնը, ու վայրկեանէ վայրկեան սպասել որ դահիճը դուռդ ծեծէ:

Անշուշտ դարձեալ կան լաւատեսները մեր մէջ: Իրենք ալ կը զգան որ խորհըրդաւոր բան մը կ՚անցնի—կը դառնայ մութին մէջ, բայց դեռ կը հաւատան որ արտասովոր բան մը չկայ Հայերուն համար: Ամիսէ մը ի վեր է որ Դաշնակից նաւատորմը Տարտանէլը կը ծեծէ, անհանգիստ մտահոգելով Թուրքերը Բարձր Դուռն ալ հետը: Նոյնիսկ ստոյգ տեղէ լուր ունինք թէ արդէն պալատին ու Բ. Դրան մէջ կապոցները կը կապուին Անատոլու փոխադրելու համար Սուլթանն ու կառավարութիւնը, որովհետեւ օրէ օր կը սպասուի դաշնակից նաւատորմին ներս մտնելուն: Արդ, Թուրքերուն խորհրդաւոր խլրտումները այս մտահոգութեան վերագրողներ կան մեր մէջ: Շատ շատ կը կարծեն որ եթէ կառավարութիւնը Անատոլու քաշուի՝ քանի մը հարիւր հայ երեւելիներ ալ թերեւս հետը տանի իբր պատանդ: Ակնունին այս կարծիքէն է: Չի կրնար հաւատալ որ Թալէաթն ու իր ընկերները այնքան ստորին կ՚ըլլան, որ կը բնաջնջեն իրենց երէկուան բարեկամները: Թերեւս միտքը կը բերէ որ քանի մը տարի առաջ, Քեամիլ փաշայի դահլիճին օրով, ինքն էր Իթթիհատական պետերը բանտէն փրկողը, ու չի յուսար, որ այդքան ապերախտ կ՚ըլլան անոնք հիմա: (Մարտ 31ի դէպքին ալ քանի մը Իթթիհատական պետեր Զօհրապն ինքն էր պահեր իր տունը):

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(2 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նախաձեռնութեամբ Ամասիացի հայրենակիցներու, Կիրակի 29 Ապրիլ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն մէջ, (31-33 Ռիւ Սէն-Ժիւսթ) ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ պիտի մատուցուի

1915Ի ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ԱՄԱՍԻԱՑԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

եւ բոլոր մեզմէ անդարձ բաժնուող հայրենակիցներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Այս առթիւ յաւարտ պատարագի կը ցուցադրուի նաեւ Ամասիոյ պատմական Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Ս. Խաչը տրամադրուած մասնաւոր կերպով Տիկին Գարամաճեանի կողմէ:

Նոյնպէս աւանդական Ամասիացիներու ճաշը տեղի պիտի ունենայ՝ բոլոր հայրենակիցներու եւ համակիրներու համար, Ռիւ Ժան Ժօռէս, Թաղապետութեան սրահին մէջ:

Անոնք՝ որոնք կը փափաքին սոյն ճաշին մասնակցիլ՝ թող հաճին իրենց մասնակցութիւնը տեղեկացնել ամէնէն ուշը Երեքշաբթի 24 Ապրիլ երեկոյ Պր. Ն. Նիկողոսեանի՝

121, Ավընիւ Հանրի-Պարպիւս
95400 Առնուվիլ-լէ-Կոնէս
Հեռաձայն՝ 985-04-46

ՃԱՇԱԳԻՆ 28 ՖՐ.

×

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Մարսէյլի նախկին սանուհիներու կողմէ, ի յիշատակ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի հիմնադիրներուն, բարերարներու, Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 29, Մարսէյլի Ս. Սահակ մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

×

Տէր եւ Տիկին Ղազար Պօղոսեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօր՝

ԱԼՄԱՍՏ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

յիշատակին, որուն չիրիմը 52 տարիներ եաք դասծ են Համամլուի մէջ (Հայաստան), ինչպէս նաեւ Ալեքսա Մելիքեանի, Թագուհի Տէր-Եղիայեանի, Յարութիւն Պետրոսեանի, Խաչիկ Եավերեանի եւ Թորգոմ Կարինեանի,

Կիրակի 29 Ապրիլ, Պլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներու յիշատակը յարգողներուն:

ԱՊՐԻԼ 24 Ի
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, Ապրիլեան Եղեռնի 58րդ տարեդարձին առթիւ, նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ապրիլ 29ին, Կիրակի առ տու ժամը 9ին Սէնթ Անտրէ Լըհօ եկեղեցին:

Հոգեհանգիստի արարողութենէն յետոյ, Վիէնի զաղութին բոլոր անդամները կը հաւաքուին խաչբէզին թաղը, Ռիւ Գոնվանսիոն, որուն անունը յետ այսօրիկ կը կոչուի

Rue 24 Avril 1915
(Génocide perpétré par les Turcs contre les Arméniens)

Փողոցին պաշտօնական անուանակոչումը կը կատարուի պատուոյ նախագահութեամբ երեսփոխան եւ քաղաքապետ Պրն. Լ. ՄԷՐՄԱԶԻ
եւ ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութեանց

Բացման առթիւ կը խօսին՝ Լ. ՄԷՐՄԱԶ
եւ Միութեան նախագահ Պր. ԱԻԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Ծանօթ.— ժամերգութենէն յետոյ, եկեղեցիին բակը օթոքառ մը տրամադրուած է, որ ժողովուրդը խաչբէզին պիտի փոխադրէ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 16ին:
NOTRE-DAME

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէին ժողովը Ապրիլ 28 Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, «Ահարոնեան» ակումբը: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Կարմիր Խաչի օգնութեան կոմիտէի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 1973ի առաջին եռամսեայի ընթացքին հետեւեալ գումարները.—

Տէր եւ Տիկ. Գ. Թումասեան, Պր. Կ. Քէլէկեան, Պր. Ա. Օհաննէսեան, Պր. Պիգանօֆ 100ական Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Ճ. Պահատուրեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Կէնճեան, 50ական Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Դ. Մանուկեան 30 Ֆր.:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

Հայ Մշակոյթի Տան հրաւէրով

ՊԱՏՐԻԿ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ

(Լէքս ան Փրովանսէն)
Կը ներկայացնէ
Ուսանողի մը նամբորդական յուշերէն
ՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ա) Ուրարտու: Բ) Եկեղեցիներ ու վանքեր Գ) Մանրանկարներ՝ քաղուած Երեւանի մատենադարանէն:

Լուսարձակում ժողովրդային եւ կրօնական երաժշտութեամբ

Շաբաթ 28 Ապրիլ ժամը 21ին

Fondation des Traditions Arméniennes
150, Rue Etienne Dolet, Alfortville,
22ème étage

ՃԱՇ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութիւնը կը կազմակերպէ հացկերոյթ – խնճոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 6, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը մէկուկէսին, ճաշարան Օփերա – Լաֆայէթ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Ճաշագին 10 Ֆր.:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

OPERA COMIQUE

Նախագահութեամբ՝

MR. ALAIN POHER

Président du Sénat

Կիրակի 13 Մայիս կ. վ. ժամը ճիշդ 17.15ին

ՀԱՄԵՐԳ՝ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ

ՂԵԿ. Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կոմիտաս, Կանաչեան, Ալէմշահ, Տիգրանեան, Ալթունեան, Աֆրիկեան

Մեներգողներ՝ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան եւ Մկրտիչ Պօղոսեան

Տոմսերը գտնել երգչախումբի անդամներու մօտ, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը

ժամը 19.30էն մինչեւ 22

17, Rue Bleue -- Paris (9e)

Գիներ.— 10 փրանքէն մինչեւ 50 ֆր.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 27 Ուրբաթ երեկոյեան տեղի պիտի ունենայ Օթէլ տը լա Փոսթ (Վիէն) Հայ Դատի Յանձնախումբի կողմէ դասախօսութիւն մը Ապրիլ 24ի կոտորածի մասին, Նոր Սերունդի հովանաւորութեան տակ:

Այս առթիւ կը հրաւիրուի ամբողջ գաղութը: Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Քրիստափոր կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. այրի Տիկին Մ. Մարգարեանէն, իր ողբացեալ ամուսնոյն մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ:

ԾԱԽՈՒԻ Է
CESSION DE BAIL

Ոսկերիչի խանութ մը, փոքր յարկաբաժինով մը (երկու սենեակ, թուալէթ) Փարիզ 11րդ թաղամասը:

Դիմել՝ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Au Diamant Bleu
(SARL)
74, Rue Jean Pierre Timbaud
PARS (11e)
Tél. : 357-56-89

A VENDRE
MAISONS - ALFORT
PRES GARE
LOCAL 150 m² Propre
CONVIENRAIT A
BUREAUX-COMMERCE ou CONFECTIONNEUR
207-62-99

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Saumons Fumés Conserves

Caviar Petrossian

18, Bd. de la Tour-Maubourg 75007 Paris
tél. 551.59-73 - 551.59-74 - 705.56-09

Հ. Բ. Ը. Մ.

Կը ներկայացնէ

Դաշնակահարուհի

ՄԻՐԻԱՄ ՊԻՐԺԷՐ

եւ սոփրանօ տրամաթիք

ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ

MUSIQUE ARMENIENNE
VENDREDI 27 AVRIL A 21 H.
MUSEE GUIMET, 6 Place d'Iena (Métro : Iena)
Le même concert avec le même programme
VENDREDI 4 MAI A 21 H.
THEATRE DU GYMNASE A MARSEILLE
SOIREES PROPOSEES PAR LA QUATRA

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ, Մայիս 12, ժամը 20ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի սրահը:

Գեղարուեստական բաժին

Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Պարախումբ ՆԱՅԻՐԻ

Ճաշագին 35 փրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
26
JEUDI
26 AVRIL
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 192[illegible]
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 27[illegible]

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 փր.	Վեցամսեայ	65 փր.
Արտասահման	Տար. 135 փր.	Հատը	0,70 փր.

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.700
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.700

ԱՊՐԻԼ 24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ժամը 3ին, Երեքշաբթի օր Ապրիլ 24, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին կը սկսէր լեցուիլ երկիւղած հասարակութեամբ մը, որ եկած էր նախ աղօթելու իր նահատակներու յիշատակին: Արարողութենէն ետք, շատեր կը փութային դէպի Յաղթական Կամար, ուր հանգչող Անծանօթ զինուորը, տարին մէկ օր, կը դառնայ խորհրդանիշը ամբողջ ժողովուրդի մը ծանօթ եւ անծանօթ նահատակներուն: Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան, ծաղկեպսակ մը կը զետեղուի այս շիրիմին վրայ, ի յիշատակ այն բոլորին որ շիրիմ չունեցան: Աւելի քան 200 Հայեր թափօր կազմած կը հետեւէին արարողութեան (թղթակցութիւնը՝ առանձին):

Նոյն իրիկունը, հոծ բազմութիւն մը կը լեցնէր Կավօյի սրահը: Այս տարի նոր տարողութիւն մը ստացած էր Ապրիլեան յիշատակը, որ Մարսէյլի յուշարձանով գտած էր ներշնչման նոր ու անսպառ աղբիւր մը: Ոչ մէկ յուշարձան այնքան մեծ դեր խաղցած էր Սփիւռքի մէջ, շնորհիւ Ֆրանսայի կողմէ նախարարի մը ու նաեւ շնորհիւ «գլխագլաց» Թուրք դեսպանի մը:

Շոփէնի Փրէլիւտէն ետք, հանդիսութեան պաշտօնական մասը կը սկսէր, Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչին բացման խօսքով:

Հայր Վարդան Վ. Քէշիշեան շեշտեց նախ եւ առաջ թէ այս հաւաքոյթին գլխաւոր նպատակն է ոգեկոչել ու մեծարել մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը: Ապերախտ է այն ազգը որ չի յարգեր իր նահատակները: Գուցէ ոմանք ժամանակավրէպ նկատեն նման հանդիսութիւններ և խորհին՝ ինչո՞ւ հաւաքուիլ լսելու համար նոյն խօսքերը, որոնք յանկերգ դարձած են: Ճիշդ է որ նման հաւաքոյթներ չեն ծառայեր ցնցիչ նորութիւններ բերելու բայց այս հաւաքոյթներուն նպատակն է՝ հանդիպում մը մեր նախնիքներու հետ եւ մենք եկած ենք ուխտաւորներու նման բարձրանալու եւ հասնելու համար մինչեւ չէն գիւղերը ու լսելու՝ մեր նահատակներու ձայնը: Նպատակն է գալ, միատեղ սիրտ սիրտի բերելու, օրինակովը մեր նահատակներուն ու հերոսներուն, վերանորոգուելու համար: Ապրիլ 24ը լացի պատ չէ: Որքան որ կը սգանք ան ունի նաեւ ուրիշ իմաստ մը: Ու երիտասարդութիւնը կը դառնայ աւելի գիտակից ու աւելի հպարտ իր ազգով ու հայրենիքով: Իր սիրտը շիրիմ դարձուցած, մեր ժողովուրդը կը հետեւի նահատակներու ոգիին ու ուրախութեամբ եւ վստահութեամբ կը նայի դէպի հեռուն ու կը քալէ դէպի յաղթանակ:

Պ. Պատրիկ Կէնճեան անդրադարձաւ նախ այն ողբերգական բնաջնջումին զոր ծրագրած էր օսմանեան կառավարութիւնը, արմատախիլ ընելու համար ամբողջ ժողովուրդ մը: Յիշեց թէ 1965էն ի վեր համայն Հայութիւնը ի սփիւռս աշխարհի կ'ոգեկոչէ իր նահատակները, յուշարձաններով Ծիծեռնակաբերդէն Սարդարապատ ու Մարսէյլ: Ոճիրը անպատիժ մնաց ու դեռ այսօր կը փառաբանուի ներկայ յետադիմական Թուրք ղեկավարներուն կողմէ: Հայ ժողովուրդը բոլոր ժողովուրդներէն աւելի անցած է տառապանքի լեռներէն, որովհետեւ սիրած է խաղաղութիւնն ու աշխատանքը: Իր աշխարհագրական դիրքով ճնշուած է բոլորէն, բայց երկաթը պողպատի վերածած է եւ յարութիւն առած նման այն բոյսերուն որոնք մարող կրակին յանկարծ նոր կայծ կուտան: Պ. Կէնճեան շեշտեց նաեւ թէ անշուշտ այսօրուան երիտասարդը չի կրնար նոյն ապրումներն ունենալ քանի չէ տեսած Եղեռնը եւ անոր կը մօտենայ զուտ պատմական ակնոցով: Ծանրանալէ ետք ցեղասպանութեան ոճիրին վրայ, յիշելով մեծերու դիրքը անոր մասին Բ. աշխարհամարտէն ետք, Պ. Կէնճեան յայտնեց թէ մեր պարտքն է վառ պահել մեր իրաւատէրի դիրքը միջազգային խղճմտանքին առջեւ: Սեւրի դաշնագիրը կը ճանչնար մեր բոլոր իրաւունքները եւ 1923ին փոխարինուեցաւ Լօզանի դաշնագրով որ եկած էր չէզոքացնելու Սեւրը բայց հոն յիշուած անգամ չէին հայկական իրաւունքները, ուրեմն չէր կրնար ժխտել Սեւրի դաշնագրի պայմանները: Հայ ազգը կ'ապրի այսօր, — ունի ափ մը հող եւ կը սպասէ որ լաւագոյն պայմաններ ստեղծուին իր դատին համար, կռուան ունենալով իրաւանց ուխտը: Այսօր կը զգանք այն ուժը որ մեզ կը կապէ Հայաստանին փոքր՝ բայց բարձր:

Փրոֆ. Արփիարեան, Ֆրանսերէն, նախ անդրադարձաւ վերջին դէպքերուն, ըստ եղծուած իրբեւ հետեւանք Մարսէյլի յուշարձանին, շեշտելով թէ «դիւանագիտական» պատրուակներով կարելի չէ ջնջել անունը անոր որ ծրագրեց ու գործադրեց մարդկութեան դէմ մեծագոյն ոճիրը: Ան միայն դարուս առաջին ցեղասպանութիւնը չէ այլեւ պատմութեան, եթէ անդրադառնանք անոր սիսթեմաթիք եւ գիտական ծրագրին: 1915ի ղեկավարները ծրագրեցին այդ ոճիրը բայց այսօրուան ղեկավարներն ալ բարի գտնուկներ չեն: Անկէ ի վեր եղած չէ մէկ հատիկ Թուրք որ դատապարտէ 1915ի ոճիրը, ունենայ Վիլլի Պրանտի մը կեցուածքը կամ հրապարակաւ մերժէ մեղսակից ըլլալ 1915ի ղեկավարներուն: Ընդհակառակն յուշարձան կը բարձրացուի Թուրք Հիմլէրին, այսինքն՝ Թալաաթին: Անգարայի Փարիզի իր դեսպանը ետ կանչելը եւ վերջին յայտարարութիւնները ցոյց տուին թէ հայկ. հարցը այժմէականութիւն ունի եւ պէտք է որ ան իր արդար լուծումը գտնէ:

Փրոֆ. Նուպար Արփիարեան, ապա ծանրացաւ Հայութեան այսօրուան բարգաւաճ վիճակին վրայ Հայաստանի թէ Սփիւռքի մէջ: Թուրքը ուզեց գլխատել, նախ ձերբակալելով ընտրանի մտաւորականութիւնը, Ապրիլ 24ի գիշերը, ապա՝ մարմինը: Բայց այսօր կայ մտաւորականութիւն մը, գիտական հմուտ միտք մը, միջազգային համբաւի տէր: Հայաստան այսօր Խորհ. Միութեան ամէնէն ծաղկուն հանրապետութիւններէն մէկն է ու Բիւրականէն Սփիւռք, հայ միտքը ներկայ է: Պէտք է սակայն որ Հայաստան օր մը վերագտնէ իր պատմական սահմանները:

Պ. Ժիրայր Միրիճեան անդրադարձաւ նախ բնութեան վերազարթնումին, Ապրիլին, բայց պատահեցաւ օր մը որ լոյսի տեղ ոսոխներ փորձեն մեռցնել մեր Ապրիլը: Անոնք կարծեցին որ կեանքը մեռած է այլեւս եւ ոչ շիւղ, ոչ ծաղիկ կ'ըլլայ այս հողերուն վրայ բայց մոռցան արդասաբեր հողին ուժը, ու Մեռելոցին յաջորդեց՝ Յարութիւնը: Ու այսօր, Ապրիլեան Եղեռնէն շուրջ վեց տասնամեակ ետք, մեր փոքր այլ կենսունակ հայրենիքին ինչպէս նաեւ տարասփիւռ Հայութեան մեծագոյն արտադրութիւնը ՄԻՏՔՆ է, գլխագիր միտքը, այն որ կը ճառագայթէ գիտութեան բոլոր բնագաւառներուն մէջ, բոլոր ճակատներուն վրայ: Ծանրանալէ ետք հայ մտքին վրայ, մանաւանդ գիտական մարզին մէջ, Պ. Միրիճեան շեշտեց թէ Ապրիլ ամիսը, այսօր բացառաբար Եղեռնով չի սահմանափակուիր: Ապրիլը 1918 Մայիսէն առին, Սարդարապատէն, Բաշ Ապարանէն ու Ղարաքիլիսէէն ի վեր դարձած է նաեւ կենսունակ ժողովուրդի մը նոր յառաջընթացը արձանագրող խորհրդանշանը: Իր եզրակացութեան մէջ, բանախօսը ծանրացաւ առաւելաբար Հայ Դատի վրայ ու ըսաւ.— «Գիտենք՝ թէ քաղաքական պայմանները աննպաստ դասաւորում մը ստացած են մեզի համար: Թուրքիա, որ յետամնացութեան մէջ կը տուայտի, յամառ ճիգ կը թափէ, որպէսզի աշխարհ մոռնայ մեր ժողովուրդին իրաւունքը: Անլսելի դառնայ պահանջատէրին ձայնը: Բայց ասիկա նոր երեւոյթ չէ: Ինչպէս որ նոր երեւոյթ չէ մեր ժողովուրդի պայքարի տոկուն ճիգը: Թող ան չտկարանայ խութերու եւ խարակներու առջեւ: Թող այդ ճիգը՝ այսինքն Հայութեան անյողդողդ կամքը, քանդէ ամէն պատնէշ եւ թումբ: Պայքար ամէն վայրկեան: Ամէն ճակատի վրայ: Ամէնուր: Հաւաքական մտածողութեամբ եւ համազգային չափով: Օրուան բանաձեւն է՝ ամբողջական Հայաստան, ամբողջական Հայութեամբ: Իսկ օրուան նշանախօսքն է՝ յարատեւ պայքար, միասնական ոգիով, փոխադարձ յարգանքով, այլ մանաւանդ հաւատքով: Պայքարող ժողովուրդները կ'իրագործեն իրենց նպատակակէտերը: Փաստ՝ մեր երեք հազարամեայ պատմութիւնը»:

Հանդիսութեան Բ. մասին մէջ գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր մը որուն իրենց գնահատելի մասնակցութիւնը բերին Սայաթ Նովա համոյթը, Օր. Արաքսի Գմրէթեան (արտասանութիւն), Տիկին Աստղիկ Տէտէեան (մեներգ), Օր. Հիւկէթ Աժտէրեան (դաշնակ):

Խօսնակն էր՝ Տիկին Յովսէփեան:

Փակման խօսքը արտասանեց Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ յիշեց թէ այս տարի եւս, Ապրիլ 24ին, աշխարհի բոլոր Հայերը կը հաւաքուին եկեղեցիներու, սրահներու մէջ կամ յուշարձաններու առջեւ: Մեր նահատակներուն յիշատակը այլեւս նուիրականացած է, սրբացած է եւ մենք պէտք է հաղորդուինք անոնց իտէալին և երազին հետ: Պարզ է որ այլեւս նոր խօսք չունինք ըսելու այլ միայն կրկնել ու կրկնել: Գիտենք որ պատմութեան թէ կեանքի մէջ մի - միայն ճշմարտութիւններն են որ կը կրկնուին: Հիմնականը չի փոխուիր, նոր բան չկայ ըսելիք, կրնան ըսելու ձեւերը փոխուիլ: Հիմնականը՝ գաղափարն է: Պէտք է զգանք որ արեան գինը պէտք է ըլլայ՝ արդարութիւն բոլոր զրկուածներուն եւ մանաւանդ մեր ժողովուրդին:

Զատկուան տօները պատճառ եղած էին որ այս հանդիսութիւնը զրկուած ըլլայ իր ամէնէն խորհրդանշանական պատկերէն՝ Սամուէլ - Մուրատեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբը:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

—0—

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ, հեռաձայնով).— Համազգային կազմակերպութեամբ, Երեքշաբթի իրիկուն, Մարսէյլի Փալէ տէ Քոնկրէի մէջ ոգեկոչուած է Ապրիլեան տարեդարձը: Փալէ տէ Քոնկրէն, որ աւելի քան 1200 հոգի կ'առնէ ծայրէ ծայր լեցուած էր: Նախապէս արարողութիւն մը տեղի ունեցած էր Ապրիլեան Յուշարձանին առջեւ, ուր բազմաթիւ ծաղկեպսակներու կարգին յիշենք Մարսէյլի քաղաքապետ – երեսփոխան Կաստոն Տէֆէրի ծաղկեպսակը, ու նախարար Քոմիթիի փոխանորդ–երեսփոխան՝ Պ. Փիւժոլի ծաղկեպսակը: Հանդիսութեան Քաղաքապետին կողմէ ներկայ էր Էմիլ Լօ:

Խօսք առին Պ. Պ. Փօլատեան, Ժ. Դատուրեան եւ Կիւլպասեան:

Մանրամասնութիւնները՝ առանձին թղթակցութեամբ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

—0—

Ռընօի եւ Փէօժօի տնօրէնութիւնները ոչ մէկ կարգադրութիւն կ'ուզեն ընել ցորչափ աշխատանքը չէ վերսկսած եւ այս ձեւով անել կացութիւն մը կը շարունակուի: Սենտիքաներու ներկայացուցիչները ընդունուեցան առջի օր վարչապետարան ու խօսակցութիւն ունեցան Նախարարապետին խորհրդատուին հետ: Կառավարութիւնը կ'ուզէ որ տագնապը ժամ առաջ լուծուի: Ռէժիին տնօրէնութիւնը հաղորդագրութիւն մը հրատարակած է, ուր կը շեշտէ թէ պատրաստ է բանակցութիւններ սկսելու անմիջապէս որ աշխատանքը վերսկսի: Իւմալիբէի համար կացութեան պատասխանատուն միայն կառավարութիւնն է: Գալով Սէնթ Էթիէնի Փէօժոյի գործատուներուն, տնօրէնութիւնը չէ հրաժարած պատժական միջոցներէն, ինչ որ գլխաւոր պատճառն է սենտիքաներու ընդդիմութեան: Տնօրէնութիւնը ցաւ կը յայտնէ որ սենտիքաները մերժած ըլլան իրենց համաձայնութիւնը եղած առաջարկներուն վրայ ու պատրաստակամութիւն կը յայտնէ առանձին – առանձին քննելու պատիժներու վերաբերեալ կէտերը եթէ նոր առաջարկներ ըլլան իրեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ Կեդրոնական Կոմիտէի պարբերաթերթը խստօրէն կը քննադատէ Շելեսթը, որ 1972ին քշուեցաւ կուսակցութեան տնօրէնութենէն: «Ազգայնական ձգտումներ, գաղափարական ցած մակարդակ, Ուկրանիոյ պատմական ըմբռնում՝ հեռու մարքսիստ տեսակէտներէ», ասոնք են գլխաւոր մեղադրանքները եւ կը կարծուի որ այս նոր յարձակումը նոր շնորհազրկում կրնայ նշանակել Կեդրոնական Կոմիտէի լիակատար նիստի նախօրէին:

ՎԱԼԵՐԻ ՋԱԼԵՑԷ, Խորհ. Միութեան մարդկային իրաւանց կոմիտէի հիմնադիրներէն մին յայտարարած է որ այդ կոմիտէի կողմնակիցներուն դէմ հալածանքները մեծ համեմատութեամբ ծաւալած են Խորհ. Միութեան մէջ:

ՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ Բրեժնեւ պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Արեւմտեան Գերմանիա, Մայիս 18–22ին: Յունիսին ալ պիտի այցելէ Մ. Նահանգներ:

ՓԱՐԻԶ որոշեց նոր զէնք չյանձնել Ուկանտայի: Անգլիական թերթ մը կը հաղորդէր վերջերս, թէ Ֆրանսա 90է աւելի զրահապատ կառք պիտի ծախէ Ուկանտայի:

ՕՐԱԳԻՐ
ԱՊՐԻԼ ԱՄՍՈՒԱՆ

Դ.

ԱՊՐԻԼ 15

Շատ կը զարմանամ, որ մասնաւոր բան մը չէ արձանագրուած այս օրուան մէջ, մահ, կամ ուրիշ ցնցիչ դէպքեր:

ԱՊՐԻԼ 16

Լաւ լուր մը նոյնիսկ այսօր — ծնունդ Խրիմեան Հայրիկի, 1820ին: Հայ ժողովուրդի այս Հարազատ զաւակը, իր ո՛րքան ինքնատիպ եւ փառաւոր անձով կը լեցնէ իր դարը: Վարդապետ վանքէն մինչեւ Մուշ, Պոլիս, Երուսաղէմ, Պերլին եւ Էջմիածին, վարդապետ, պատրիարք, հայ ժողովուրդի ներկայացուցիչ Միջազգային Վեհաժողովի, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, 19րդ դարու մեծագոյն դէմքն է ան:

Պերլինի Վեհաժողովէն վերադարձին իր «Երկաթէ շերեփ»ի պատգամը հայ յեղափոխութեան առաջին պաշտօնական ազդանշանն է: Հայ ազատագրական պայքարը իրմով կը սկսի: Ո՛չ մէկ առեղծուածային դէմք մը ո՛րքան ճիշդ է տրուած անձի մը, որքան Խրիմեանի — Խրիմեան Հայրիկ: Իր անձին մէջ կը խտացնէ մեր ժողովուրդը, իր թերութիւններով եւ առաքինութիւններով, Հարազատօրէն:

Իր գրածները, իր ըսածները, իր գրելու ձեւը, իր դարձուածքներն ու իր գրական պատկերները զուտ Հայկական են: Անթարգմանելի օտար լեզուի, առհմիկ, միշտ ճիշդ, շատ յաճախ պեղեցիկ: Ինչպէս քիչ մը ամէն ժողովուրդի մէջ, այս ամէնէն շատ սիրուած անձը, եղած է նաեւ ամէնէն Հալածուածը: Կ՚ըսուի նոյնիսկ որ մահափորձի մըն ալ ենթարկուած է:

Պզտիկ օրինակ մը տալու համար իր մտածելու կերպին եւ ըսելու ձեւին մասին, հոս կ՚արձանագրեմ հատուած մը իր Հրաժարականէն, Պոլսոյ Պատրիարքութենէն:

— «Թոյլ տուէք այս աթոռէն իջնեմ… թոյլ տուէք, եթէ իբրեւ պատրիարք չկրցայ, իբրեւ Խրիմեան վարդապետ գործել…: Երթա՛ս բարեա, Արծի՛ւ, ասացէ՛ք: Գնա՛, գտի՛ր Վարագ, քո սիրած խուցն ու գրիչ եւ սակաւիկ մի թանապուր, հո՛ն մեծացիր, զի նաւ խռովեալ փութայ ի նաւահանգիստ»…:

ԱՊՐԻԼ 17

Երբ կը պատրաստուիմ արձանագրելու այսօրուան աւելի մեծ ուրախութիւնս — երկու Թուրք դահիճներու ահաբեկումը, բոթը կը հասնի, մթագնելով հոգիս: «Արշաւիր Շիրակեան ոչ եւս է…»:

Ի՛նչ ահաւոր է այս Ապրիլ ամիսը. օր մը անգամ պզտիկ հրճուանք մը ունենալու առիթը պիտի չտրուի՞ մեզի:

Տարօրինա՛կ զուգադիպութիւն՝ հայ անզուգական հերոսին մահը: 51 տարի առաջ ճիշդ այս օրը, Պերլինի փողոցներուն մէջ չանսատակ կ՚ըլլային՝ ցեղասպանութեան ամէնէն վայրագ երկու հրէշները — Պէհաէտտին Շաքիր եւ Ճեմալ Ազմի: Առաջինը՝ Արամ Երկանեանի կողմէ, երկրորդը՝ Արշաւիր Շիրակեանի կողմէ: Երկու ճիւաղները գետին կը փռուէին նոյն ժամուն, միատեղ, 1922 Ապրիլ 17ին:

Այս թուականէն ճիշդ մէկ տարի ու մէկ ամիս առաջ, 1921 Մարտին, չանսատակ կ՚ըլլար դահճապետը՝ Թալաաթ, Սողոմոն Թէհլիրեանի կողմէ:

ԱՊՐԻԼ 18

Ապրիլ ամիսը կը շարունակուի իր «մեռնիլ»ներով:

1933 Ապրիլ 18ին՝ մահ Աւետիք Սահակեանի, աւելի ծանօթ Հայր Աբրահամ անունով: Հայաստանի առաջին օրէնսդրական մարմնի Նախագահը (1918):

Տխուր է արձանագրել թէ անոր արտասանած ճառին հետեւեալ հատուածը, նոյնութեամբ, առանց բառ մը փոխելու, կրնար արտասանել այսօր, 1973ին, Ապրիլեան Ազատօնի ոեւէ բանախօս.

… «Այո՛, մեր Հանրապետութիւնը փոքր է ու նեղ իր սահմաններով: Նա զրկուել է իր ամենազնահատելի երկրամասերից ու չի՛ կարող իր մէջ տեղաւորել ամբողջ ազգաբնակչութիւնը… Բայց ես կարծում եմ, որ մեր Երկրի սահմանները փարացած չեն մնայ միշտ: Ես հաւատում եմ, որ մեր Երկրի սահմանները կ՚ընդարձակուեն կեանքի երկաթէ ուժով, մեր արդար եւ անվիճելի իրաւունքների պաշտպանութեամբ»:

Այո՛, սիրելի Հայր Աբրահամ, մենք ալ «հաւատում ենք» դեռ: Այսչափ տարի է կը շարունակենք հաւատալ բայց այդ սահմանները կը մնան «փարացած»: Մինչ՝ այս 55 տարուան ընթացքին, ո՛չ թէ միայն փոքրիկ եկրամասի մը, այլ ամբողջ մեր մոլորակին վրայ տարածուող երկիրներու սահմանները փոխուեցան, եւ այն ալ քանի մը անգամ: Միայն մերինները մնացին «քարացած»: Քարացած՝ մեր ճակատագիրը, մեր բախտը: Սակայն ես կը ճանչնամ բան մը, որ աւելի քարացած է ու կը շարունակէ մնալ քարացած. — Մարդկութեան խիղճը:

ԱՊՐԻԼ 19

Երբ կ՚ըսէի թէ իսկապէս սոսկալի ամիս է սա Ապրիլը, չէիք ուզեր հաւատալ:

Ես իսկ չէի գիտեր թէ անոր ողբերգականութիւնը մինչեւ այս տեղերը տարածուի:

Մեր քաղաքական, գրական, ազգային դէմքերուն մահերը կարծես բաւական չըլլային, մէկն ալ եկեր է, հեռուներէ՜ն, եւ ուրիշ ամիս չէ գտեր իր մահկանացուն կնքելու, քան սա մեր անպիտան Ապրիլը:

Գիտէ՞ք ո՛վ է ան: Մեր մութ ցանկին կը պակսէր նկարիչ մը: Հասկցաք, կը յուսամ, 1900 Ապրիլ 19ին մեռած է համաշխարհային հռչակ շահած ծովանկարիչ՝ Յովհաննէս Այվազովսկին:

Բացի իր ծովանկարներէն, ունի նաեւ նկարներ, որոնց նիւթը ծովը չէ: Նկարներ ունի Կրետացիներու ապստամբութենէն՝ Թուրքերու դէմ, նկարներ՝ 1895–1896ի հայկական ջարդերէն: Իր գլուխ գործոցներէն մէկն է «Տրապիզոնի Հայոց կոտորածը»:

ԱՊՐԻԼ 20

1948, Ապրիլ 20ին Մարսէյլի մէջ իր աչքերը փակեց հայ գրականութեան «Թուխ Արամազդ»ը՝ Աւետիս Ահարոնեան: Ներկայ էի, երբ «Պրեպան Մարսէյէզի «բեմին վրայ կաթուածահար ինկաւ հայ պերճ խօսքի վարպետը: Առաջին ու վերջին անգամն է որ կը լսէի իր ձայնը: Դեռ ականջիս մէջն են, ա՛յքան տարի ետք, իր արտասանած երկու վերջին բառերը — «Հայ ժողովուրդ»: Տասնըչորս տարի ապրեցաւ Մարսէյլ, առանց կարենալու չորս իմաստ ունեցող բառ իրարու ետեւէ շարել:

Ամէնէն ահաւոր ողբերգութիւններէն մէկն է, որուն ականատես եղած եմ կեանքիս մէջ:

Իր հիւանդութեան ընթացքին քանի անգամ որ գացած եմ այցելութեան, խորտակուած դուրս եմ ելած, ա՛լ այդ սոսկալի տեսարանին ականատես չըլլալու վճռական որոշումով: Կոմիտասի «հիւանդութեան» հետ, Սփիւռքի երկու ամէնէն ահաւոր տռամներն են ասոնք:

ԱՊՐԻԼ 21

Կը շարունակուի մահերու ցանկը: 1907 Ապրիլ 21ի այս օրուան մէջ կը մեռնի Ռեթէոս Պէրպէրեան, իմաստասէր, մանկավարժ, գրագէտ: Հիմնադիր Պէրպէրեան վարժարանի, ուրկէ ելան հայ մտաւորականներու ամէնէն փայլուն հոյլերէն մէկը:

Այս նոյն Ապրիլ 1926 Ապրիլ 21ին, մահ իմաստասէր՝ Յ. Գ. Մրմրեանի:

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ
ԶՕՀՐԱՊԵԱՆ ԵՊԻՍԿ.Ի

(Բ. եւ վերջին մաս)

Որբեր ու որբուհիներ հաւաքելու առաջին քայլը կ՚առնէ չորս Հայուհիներու յանդգնութեամբ:

Կիրակի օր մը, Հանդիսաւոր պատարագին, չորս Թրքուհիներ կը նշմարէ, որոնք արարողութենէն յետոյ աւանդատուն կը մտնեն. երբ բազմութիւնը կը մեկնի, երեսնին կը բանան, լալով՝ Հա՛յր Սուրբ, մենք Թուրք չենք, խաչապաշտ Հայեր ենք, մեր ծնողքները մեր աչքին առջեւ ջարդեցին, հարուստ Թուրք ընտանիք մը մեզ որդեգրեց, կ՚ըսեն:

Ձանոնք տուն կը ղրկէ, խորհուրդ տալով որ գաղտնի պահեն իրենց այցելութիւնը:

Երկրորդ օրը Թուրքին տան դուռը կը զարնէ ըսելով. իմացայ որ իմ չորս աղջիկներս հոս են եղեր. գիրենք կորսնցուցած էի ջարդին: Երկար դժուարութիւններու հանդիպելէ ետք, կ՚առնէ չորս որբուհիները եւ կը հեռանայ:

Առաջին քայլը կը յաջողի յանդգնութեար. կայծակի արագութեամբ լուրը կը շրջի քաղաքին մէջ: Այդ դէպքէն յետոյ կուսակալը փաշան խորհուրդ կուտայ որ զբաղի որբ–որբուհիներով որոնք անօթի, մերկ կը շրջէին փողոցները: Կը ձեռնարկէ հիմնել աղքատախնամ մարմին մը, յանձին բարեպաշտ տիկիններու, Տիկին Պաշաչ, Օր. Սփէռանց, Տուշի, Տքթ. Մարմարեան նուիրեալք, կը ձեռնարկեն խնամել հիւանդները, փողոցներէն հաւաքելով ամէն օր տասնեակներով տղայ-աղջիկ, բոլորը Թրքական բարքերու տիրացած: Ինք անձնապէս շրջելով գիւղերը դրամ տալով, Թուրքերու եւ Լազերու տուներէն կը գնէ հայ տղաքը եւ աղջիկները:

Այսպէսով քանի մը հազար որբ–որբուհի փրկած է խլամութենէ, որոնց մեծ մասը նախանձելի դիրքերու հասած են այսօր:

Վայելած է պատուելի Սանփէթոնի օգնութիւնը եւ աջակցութիւնը, ինչպէս նաեւ Իտալիոյ փոխ–հիւպատոսին՝ Ամէտէօ Կիւլիէլմիի աջակցութիւնը եւ Ֆրանսայի մարզպանին, որոնք ձրի տրամադրած են իրենց նաւերը որբերու փոխադրութեան համար: Ամէն օր Տրապիզոնէն դէպի Պոլիս կը մեկնէին Իտալական եւ Ֆրանսական նաւեր, իրենց հետ տանելով հաւաքուած որբերը:

Այս հսկայ գործը աւարտելու վրայ էր, երբ Յունաց առաջնորդարանը կը խնդրէ իրմէ գործակցիլ իրեն, որպէսզի հալածեալ Յոյները ազատագրուին: Սիրով կ՚ընդունի՝ ինքզինքը երախտապարտ զգալով

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ
[ՎԵՐԱՊՐՈՂԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԷՆ]

(Գ. եւ վերջին մաս)

Բախտը բերեր էր որ միւսներէն քիչ մը աւելի զգոյշ ըլլայ այս տողերը գրողը: Իբրեւ ապայութենէ փախստական արդէն ամիսներէ ի վեր կը ջանայի հետքս ծածկել ու գիշերները միայն տպարան կուգայի: Թէեւ դեռ տուն տուն խուզարկել սկսած չէին, բայց կրնային ձեռք անցընել գիպուածով, տունը կամ փողոցը: Մեղքը չէի մաներ եթէ քիչ մը զգոյշ ըլլայի: Մեր ընկերներէն շատ շատերուն հոգը չէր սակայն: Ոչ մէկ զգուշութիւն: Ձնայելով որ ապրուած էր իրենց մէջտեղները շատ չերեւնալ, հետքերնին կորսնցնել, փոխել իրենց բնակարանը: Տեսակ մը ընդարմացում թուլցուցեր էր ամէնուն հոգին, ինչպէս ոչխարը զոր սպանդանոց ճամբայ կը հանեն:

Ապրիլ 7–20.— Գիշերը արտասովոր խորհրդակցութիւն մը կայ Ազատամարտի շէնքին մէջ: Հոն են պատասխանատու բոլոր ընկերները: Մտահոգիչ են օրուան լուրերը ու անհրաժեշտ է կարգադրութիւններ ընել: Վարդգէսը լուր է տուած թէ Բարձր Դրան մէջ այդ օրը արտասովոր է եղած յուզումը: Կ՚ըսուի թէ Թուրք վարիչները կը վախնան որ Անգլիացիները, նեղուցը անցնելու իրենց ձախող փորձէն յետոյ, հիմա ալ ցամաքէն կը գրաւեն Թերակղզին: Կը խօսուի նոյնպէս Վանէն Բ. Դուռ հասած մտահոգիչ լուրերու մասին: Սարգիս Բարսեղեանը, — որ այն օրերուն Բիւրօն կը ներկայացնէր Պոլսոյ մէջ, — կը թելադրէ որ ամէն ընկեր ա՛լ իր գլխուն ճարը նայի: Պէտք չկայ որ անոնք մէջտեղը շատ երեւան, ոչ ալ Ազատամարտ գան–երթան:

Ժողովէն կ՚ելլենք երկուքով – երեքով: Դուրս ելած միջոցիս հետս են Յովհ. Զէօկիւրեան ու Բարսեղ Շահպազը: Երկու գաղտնի ոստիկաններ հեռուէն կը հետեւին մեզի, — մէկը ի վերջոյ կցուելով պոչիս, ու միւսը հետապնդելով Զէօկիւրեանը: Կ՚երեւայ պէտք չունէին ստուգելու Բարսեղին հասցէն: Ոստիկանը ետեւէս ինքն ալ հանրակառք կը ցատկէ, աչքին պոչովը միայն հետեւելով ինծի: Հանրակառքին արագ գացած մէկ պահուն վար կը նետուիմ ես, ու չունչս կ՚առնեմ մութ փողոց մը:

Ապրիլ 8–21.— Առտուն ստուգապէս լուր կ՚առնենք թէ հաւանաբար այս շաբթուան ընթացքին խուզարկուի Ազատամարտը: Բերայի ոստիկանութեան հրահանգ է գացած խստացնել հսկողութիւնը Ազատամարտի շէնքին վրայ: Կ՚իմանանք նաեւ որ զօց–պահարաններ ղրկուած են Պոլսոյ բոլոր ոստիկանութեանց՝ շաբթուան վերջը բացուելու համար: Ա՛լ տարակոյս չկայ: Այս շաբթու իսկ պիտի պայթի փոթորիկը:

Ձանց ընելով ամէն զգուշութիւն, անմիջապէս Ազատամարտ կուգամ, Բիւրօի ներկայացուցչութեան կից կազմուած արտասովոր մարմնի հրահանգով, փճացնելու, Բարսեղ Շահպազին հետ մէկտեղ, ամէն տարկայ ու թուղթի կտոր որ կրնայ վտանգել այս կամ այն անձը երբ ոստիկանութեան ձեռքը կ՚անցնի: Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարը Բարթող Զօրեան՝ որ կը դուրգուրայ ամէն մէկ թուղթի կտորի վրայ, ի զուր կը բողոքէ: Կը փճացնենք ինչ որ մեր ձեռքը կ՚անցնի, — անուանացանկեր, հասցէներ, եւայլն:

Երկու օրերը որ կը յաջորդեն՝ մղձաւանջի օրեր են: Ազատամարտ մտնող–ելլող շատ չկայ:

Եւ ահա Ապրիլ 11–24 Շաբաթ օրը: Օգտուելով փախստական գինուորներուն շըրջուած ներումէ մը, օր–ցերեկով դուրս կ՚ելլեմ ու կ՚երթամ Կիւլհանէի հիւանդանոցը պահանջելու համար որ բժշկական նոր քննութենէ մը անցընեն զիս: Պապը–Ալիի պողոտային վրայ Վարդգէսը կ՚ելլէ դէմս: Բարձր. Դուռնէն դուրս կ՚ելլէ շփոթ ու վրդով: Գացեր է Թալէաթին բարեխօսելու Թէոդիկին համար, որ բանտ է 1915ի իր տարեցոյցին մէջ տպած ըլլալուն պատճառով Կլատըսթոնի կողմէ 1897ին Հավարտընի մէջ խօսուած ճառ մը, եւ պատկերն ու կենսագրութիւնը Բէհրուդ Շէլքովնիքով գնդապետին որ 1877ին Կարինն էր գրաւած:

— Վիճակնիս գէշ է, կ՚ըսէ Վարդգէս:

Ու կը պատմէ թէ Թալէաթ ա՛լ հին Թալէաթը չէ: Թոյնով ու սպառնալիքով խօսած է հետը: Զղայնացած Կովկասի ճակատին վրայ հայ կամաւորներու ըրածներէն, ու վրդոված Վանէն հասնող լուրերէն, զգացուցած է թէ հեռու չէ պատուհասը որ կը սպասէ հայ ժողովուրդին:

Վարդգէսը կը թողում ու կը մտնեմ Եփրատ գործակալութեան գրասենեակը, որ, Պապը–Ալիի պողոտային վրայ, տեսակ մը կայք էր մեզ համար: Այդ պահուն իսկ լուր կը բերեն թէ ձերբակալուած են Ատոմ Շահէնը իր տպարանէն:

Շունչս կ՚առնեմ Շաւարշին, Արծիւ գրավաճառանոցը, Մարփուճըլար փողոցին վրայ: Հոն ալ լուր կը բերեն թէ

Տրապիզոնի Յոյներուն, որոնց նիւթական օժանդակութեամբ հսկայ գումարի մը տրամադրելով կրցած էր փրկել հազարաւոր հայ որբուկներ:

Տրապիզոնի Յոյներուն օգնութեան հասնելուն եւ եկեղեցական իրերը, ինչպէս նաեւ անհատներու հարստութիւնը իր քով պահ դրուած ըլլալուն համար (յետագային երբ կ'ազատի կախաղանէն, գոյքերը ամբողջութեամբ Աթէնքի առաջնորդարանը ղրկել կուտայ), կուսակալ փաշան, իր երբեմնի բարեկամը, որ թրքացած հրեայ մըն էր, չյաջողելով ձեռք ձգել Հայր Կիւրեղի քով գտնուած հարստութիւնը, կ'ամբաստանէ զինքը՝ իբրեւ դրդիչ եւ յեղափոխական Յոյներու կոմիտէի պարագլուխ, որ խռովութիւններ կը ստեղծէ Տրապիզոնի մէջ Թուրքերու դէմ:

Կը ձերբակալուի 1923ի Մարտին, Պոլիս կը ճամբուի, կը բանտարկուի շղթայակապ, արդէն իսկ կախաղանի վճիռը հանուած:

Որպէսզի խոստովանի իր յանցանքները, թէ ինք կը կոչուի յեղափոխական, Մեսրոպ – Սարգիս, ոչ կղերական փափաք մը, առաջին հերթին 60 փալախայի հարուածներու կ'ենթարկեն, կը հասնի մինչեւ 300ի:

Կախաղանէն կ'ազատի իր մեծաւոր հօր միջամտութեամբ՝ թէ ինք Հայր Կիւրեղն է, որ ուսած է Պոլիս: Կ'աքսորեն Թուրքիայէն:

Բանտէն ելլելուն յաջորդ օրը Պոլսոյ Յունաց Քիրիլոս առաջնորդին կը ներկայանայ. արդէն տեղեակ ըլլալով իր ինքնութեան մասին, յանձնարարական նամակներէ եւ դեսպանատան կողմէ ալ յանձնարարուած, առանց հանգիստ տալու իր բազմաչարչար վէրքոտած ոտքերուն, կը փութայ օր առաջ հասնիլ Աթէնք, կէս մնացած գործը աւարտելու: Մեծ ընդունելութիւն կը գտնէ հոն, Պոնտացի Յոյներու կողմէ:

Յանձնարարականներով կը ներկայանայ նախարարութեան եւ առաջնորդարան: Կը պատմէ բոլոր եղելութիւնը եւ կացութիւնը Տրապիզոնի Յոյներուն:

Կը յաջողի նախարարի բերնէն խօսք առնել Տրապիզոնի 20 հազար Յոյները Աթէնք փոխադրելու եւ շաբաթ մը չանցած նաւերը կը մեկնին դէպի Սեւ ծով: Իր առաքելութիւնը վերջացած համարելով, կը պատրաստուի մեկնիլ Հռոմ:

Երբ նախարարէն հրաժեշտ կ'առնէր իր շնորհակալութիւնը յայտնելով, նախարարը, յուզուած կ'ողջագուրէ զինք իր երախտագիտութիւնը յայտնելով կ'ըսէ. «Խնդրէ ինչ որ կը փափաքիս»: Պատասխանը կ'ըլլայ հայկական վարժարաններ հիմնելու արտօնութիւն:

Եւ շաբաթ մը վերջ ճամբայ կ'ելլէ դէպի Հռոմ, բայց ճակատագիրը ուզած է որ Քորֆու մնայ: Օգտուելով նաւուն հանգիստէմէն, գացած է այցելութեան առաջնորդարան: Առաջնորդը անակնկալի կը բերէ զինքը: Գոյքերը բերել կուտան նաւէն, խնդրելով որ տէր կանգնի հազարաւոր որբերու եւ գաղթականներու: Գործի կը լծուի առանց վայրկեան մը մտածելու իր ուռած ոտքերուն վրայ, որ հանգիստի եւ դարմանումի կը կարօտէին:

Քափուչին վարդապետներու օգնութեամբ կը ձեռնարկէ վարժարանի հիմնարկութեան, գաղթականներու հոգածութեան: Քորֆուէն զատ՝ յաջորդաբար հասած է Բաթրաս, Վոլօ, Կորնդոս, Սելա, ուր որ գաղթականութիւն եղած է:

Տեղին չէ մանրամասնութեանց մէջ մտնելու հոս, բոլոր անոնք որ այն կողմերը ապրած են, ողջ մնացողները կը յիշեն անշուշտ Հայր Կիւրեղի զոհողութիւնները եւ նուիրումը, դժուարին պայմաններու մէջ, առանց դաւանանքի խտրութեան:

Նիւթական առատ օժանդակութիւն տուած են իրեն, քափուչինները, Պիոս Պապը, առատաձեռնօրէն աջակցած են Մալթայի Ասպետները, Կոմս Քիճի, բարոյական աջակցութիւն բերած են Դուքս Սերա եւ ուրիշներ, յետագային անոնց նիւթական նուէրներու շնորհիւ հիմերը դրուած են Աթէնքի զոյգ վարժարաններուն:

1924ի Մարտին Հռոմ կ'երթայ, Կոմս Քիճի կը ներկայացնէ ընդհանուր մեծաւոր Ասպետ Կոմս Թուն Հոհէնշթայնի, իմանալով Թուրքերէն կրած իր տառապանքները եւ տեղեակ իր գործունէութեան, շնորհակալութիւն եւ երախտագիտութիւն կը յայտնէ իր մատուցած թանկագին ու անձնուէր ծառայութեանց ի նպաստ Ասպետներու առաքելութեան՝ Յունաստանի մէջ, կը նուիրէ իրեն 60 հազար լիրէթ (այն ատենուան դրամով) որպէսզի յատկացնէ հիւանդ գաղթականներու:

Պապին հետաքրքրութեամբ չորս հարիւրի մօտ որբ–որբուհիներ կը տեղաւորուին Թորինոյի որբանոցը, վայելելով տեղացիներուն համակրանքը եւ օգնութիւնը:

Որբանոցը յանձնուած էր Հայր Անտոն Վրդ. Իսքէնտէրեանի, Հայ Անարատ Յղութեան մայրապետներու խնամքին, յաջորդաբար եկած են Հայր Յովհ. Կամսարական (ներկայիս առաջնորդ Երուսաղէմի հայ կաթողիկէ համայնքին) արժանաւոր կրօնաւոր մը, զոր ճանչցած էր ան Սամսոնի եւ Տրապիզոնի մէջ, ուր իրեն յանձնուած էր խնամակալութիւնը որբերու կրօնական դաստիարակութեան:

Տոն Օրիոնէի հետ միասին կը համաձայնին հիմնել երկրագործական վարժարան մը Հռոդոսի մէջ, որ կեդրոնն էր Մալթայի Ասպետներուն: Կոմս Քիճի, Դուքս Սերա, ինք եւ Տոն Օրիոնի կը ներկայանան ընդհ. մեծաւոր Կոմս Թուն Հոհէնշթայնի, որ կ'ընդունի առաջարկը եւ երկրագործական վարժարանը կը բացուի Հռոդոսի մէջ հայ որբերու համար, որուն ղեկավարութիւնը կը ստանձնէ Տոն Օրիոնէ:

1924ի Դեկտեմբերին կը վերադառնայ Յունաստան եւ կը ձեռնարկէ նախ Գուլնիոյ յետոյ Ֆիքսի վարժարաններու հիմնադրութեան գործին: Քորֆուի վարժարանը մկրտուած է «Արարատեան», Գոլինիայինը՝ Սրբուհի Թէրէզա, իսկ Ֆիքսինը՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ:

Յետագային Ֆիքսինը հանդիսացաւ լաւագոյն վարժարանը կարող ուսուցիչ եւ ուսուցչուհիներու գործակցութեամբ: Իր աջ բազուկը եղած է Գեր. Կամսարական, յետագային փոխանորդը:

1925ին առաջնորդ կարգուեցաւ Յունաստանի հայ կաթողիկէ համայնքին եւ մինչեւ 1938ը Յունաստան մնաց, ուրկէ մեկնեցաւ նոյն տարւոյն Նոյեմբեր 27ին Ճէզիրէի անապատները: Իր պարտականութիւնը եղած է հիմնել եկեղեցի եւ վարժարան, հաւաքել ջարդէն վերապրած արաբախօս Հայերը: Դժուարին գործ մը գլուխ հանած է առանց Առաջնորդարանին նիւթական օժանդակութեան, միայն զանազան անձերու նիւթական օժանդակութեամբ եւ իր զոհողութիւններով:

Երբեք պիտի չմոռնանք այն նամակը, որ գրած էր Ճէզիրէէն, վարժարանի աշակերտութեան. «Անապատին մէջ քալած միջոցիս ոտքերս մարդկային կմախքներու կը զարնուէին եւ ամբողջ մարմնով կը ցնցուիմ ու աչքերէս արցունքը կը հոսի մտածելով անմեղներու մարտիրոսութեան»: Ճէզիրէ մնաց մինչեւ 1953 եւ անապատը ծաղկեցուց:

1953–54ին Վատիկան առաքելական այցելուի պաշտօնով զինք կը ճամբէ Հարաւային Ամերիկա, ուր կը մնայ ինը ամիս:

Տեղին է յիշել նաեւ հանգուցեալ Հայր Ուխտաւոր Բողէնհայմ Պավարիացի քափուչինը, որ 1914–18ին Պոլսոյ մէջ եղած է Հայր Կիւրեղի շատ սիրելի բարեկամը եւ Հայերու ալ բարեկամ, դատապարտած է գերման հայաջինջ ծրագիրը եւ յետոյ թունդ հակառակորդ է եղած Հիթլէրի: Հայր Կիւրեղ երախտութեամբ կը յիշէ Ա. պատերազմին իր անթիւ բարիքները: Եղած է զինուորական քահանայ, շատ Հայեր ազատած է Թուրքերու ձեռքէն, անպատուութենէ փրկելով հայ աղջիկները, հասնելով օգնութեան կարաւաններուն՝ ճամբու ընթացքին, նոյնիսկ Թուրքերու ատելութիւնը հրաւիրելով իր վրայ:

1929ին Աթէնք ղրկուած է Հայր Կիւրեղի քով վարելով ընդհանուր քարտուղարի պաշտօնը:

Վարժարանին մէջ ունէր սան եւ սանուհի: 1939էն մինչեւ 1945 հաստատուած ըլլալով քաղաքին կեդրոնը, լայն բացուեցան դռները պատերազմի շրջանին բոլոր կարօտեալներուն՝ հայ թէ յոյն: 1958ի ատենները վախճանեցաւ: Հայր Կիւրեղ ամէն տարի ուխտի կ'երթար Պավարիա յարգելու համար անոր յիշատակը: Յարգանք յիշատակին:

1955էն մինչեւ մահուան օրը ապրեցաւ Հռոմի մէջ, դժբախտաբար մեծաւորները զինքը հանգստեան կոչեցին. եռանդը չէր մեռած իր մէջ, կը տառապէր Հայութենէ հեռու:

Յարգուած եւ սիրուած իր միաբանութեան մէջ անխտիր բոլորին վստահութիւնը կը վայելէր:

Ունէր շատ բարերարներ, որոնք կ'օգնէին իրեն նիւթապէս եւ ինք ալ իր կարգին օգնութեան կը հասնէր բոլոր հայ կարօտեալներուն, օժանդակելով նոյնիսկ կրօնաւորներու: Եւ այս սուրբ գործը կը շարունակէ իր քարտուղարը փնտռելով հայ կարօտեալները:

Սիւնակներ կը լեցուին իր կենսագրութիւնը գրելով, հոս կը վերջացնեմ իմ տողերս, յառաջիկային հրատարակութեան տալով իր կենսագրութիւնը, յաւերժացնելով իր յիշատակը, որուն արժանի է:

Ունի բազմաթիւ հրատարակութիւններ, Թուաբանութեան դասագիրքեր (4 գիրք) յուշագրութիւններ (2 հատոր), ինչպէս նաեւ շարականներու շարք մը, եօթը հատոր, Ս. Ղազարու տպարանէն լոյս տեսած: Կը սիրէր մեկենաս ըլլալ հոգեշունչ հրատարակութիւններու:

Իր մարմինը ամփոփուեցաւ Փալերմոյ քափուչիններու մայր տան հայկական գերեզմանատունը:

Վանքի իր եղբայրակիցները մեծ յարգանքով եւ արժանավայել պատիւով տուին հրաժեշտի վերջին տուրքը: Յուղարկաւորութեան ներկայ էր Պապին փոխանորդը, Պապը իր անձնական մատրան մէջ պատարագ մատուցած է Հ. Կիւրեղի հոգւոյն համար: Մեծ յարգանք եւ սէր կը վայելէր Պապէն:

Իր արժանիքին վայել դամբանական մը խօսեցաւ փոխ մեծաւորը, մէջ ընդ մէջ կարդալով յօդուածներ իր կենսագրութենէն, ամենակարեւոր մասերը կրած տառապանքներուն: Իտալացիներու հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր, քիչ թիւով Հայեր կային, Անարատ Յղութեան հայ մայրապետները «Հայր Մեր» մը երգեցին վերջաւորութեան եւ դժբախտաբար մի քանի հայ վարդապետներ կային միայն:

Մինչեւ վերջին վայրկեանը պահած է մտքի պայծառութիւնը եւ գրիչը ձեռքէն թողած է մահէն շաբաթ մը առաջ, սպասելով իր մահուան:

Սիրելի Հայր Կիւրեղ, հողը թեթեւ գայ վրադ, հանգիստ գտնեն չարչարուած ոսկորներդ, օտար երկրի մը հայկական գերեզմանատան մէջ:

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԻԼԱՆՕ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

գերծակի իր խանութէն բռնած տարած էն Ասպարէզ լսարանին ատենապետը, Յարութիւն Գօնեալեան: Ա՛լ կասկած չկայ: Ոստիկանութիւնը բացած է գոցհարանները...

Ազատամարտ կուգամ շտապով: Արդէն ուշ է ատենը, ու շատերը մեկնած: Գեղամ Բարսեղեանն ու Սրենցը կան միայն, որոնք նստեր են անտարբեր մը: Կ'ըսեմ թէ բանը բանէն անցած է, ու ամէն մարդ պէտք է ա՛լ գլխուն ճարը նայի: Հազիւ մեկնած եմ՝ կը կոխեն Ազատամարտը: Կ'առնեն կը տանին ով որ կը գտնեն:

Այն գիշերը չեն կրնար հետքս գտնել: ... Ու անկէ անդին կը սկսի զարհուրելի դէպքը որ Ապրիլ տասնըմէկ կը կոչուի: Չորս հարիւր հոգի ձերբակալած են գիշերը, — գրեթէ բոլոր աչքառու մտաւորականները որ Պոլսոյ մէջ կան: Ու երկու օր յետոյ բոլորն ալ քշած են աքսոր, մէկ մասը Այաշ, միւսները Չանղըրը: Անոնցմէ քիչե՛րը դարձան...

5.

ԱՂԷՏԷՆ ՅԵՏՈՅ

Հիմա որ մօտ քսան տարի անցեր է այդ եղերական գիշերէն ի վեր, դժուար կուգայ ամփոփել աղէտը եւ իր բացած վէրքը: Իր մտաւոր եւ տնտեսական վերելքին մէջ գլետնուած ժողովուրդի մը հանդիսին է ան որ դեռ կը տեւէ: Գոցուած չէ վիհը: Ու պիտի չգոցուի դեռ երկար ատեն:

Թուրքը արդարեւ հասաւ իր նպատակին:

— Այնպէս մը պիտի ընեմ որ յիսուն տարուան մէջ Հայը չգտնէ ինքզինքը, սպառնացեր էր Թալէաթ:

Այդպէս ալ ըրաւ: Նախ գլխատեց մեր ժողովուրդը: Հնձեց տարաւ ամէնէն առաջ ընտրանին: Ան խլեց ինչ որ ցեղը ունէր իբր արժէք, — գրական դէմքեր ինչպէս Զարդարեան ու Զօհրապ, Վարուժան ու Սիամանթօ, Երուխան ու Հրանդ, Թլկատինցին ու Արտաշէս Յարութիւնեանն էին, մտաւոր արժէքներ՝ ինչպէս Խաժակն ու Շահրիկեանը, Ակնունին ու Տաղաւարեանը, Սարգիս Մինասեանն ու Յովհ. Գազանճեանը, քաղաքական ու յեղափոխական գործիչներ Իշխանին ու Վռամեանին, Հրաչին ու Սարգիս Բարսեղեանին, Վարդգէսին ու Մարգպետին, Մուրատին ու Բարսեղ Շահպազեանին պէս, ու գրական նոր սերունդը յանձին Գեղամ Բարսեղեանի ու Տիգրան Չէօկիւրեանի, Ռուբէն Սեւակի ու Գրիգոր Եսայեանի, Արմէն Տօրեանի ու Տիգրան Գասպարեանի, ու դեռ պատուական հոյլը կրթական մշակներու եւ լրագրողներու, հոգեւորականներու եւ բժիշկներու:

Գլխատելէ յետոյ այսպէս ցեղը՝ դահիճը զանգուածները փճացուց, կենսունակ, բարօր, մտաւոր եւ տնտեսական ճիգերով բնակած ժողովուրդէ մը լոկ խլեակներ ձգելով: Դարերու ընթացքին յաճախ ջարդուած է Հայը: Բայց ոչ մէկ սպանդ այնքան համատարած եղած է, եւ այնքան դիւային կազմակերպութեամբ, ոչ մէկ մարտիրոսագրութիւն այնքան զոհ խլած է եւ այնքան մոխիր դիզած՝ որքան Ապրիլեան Հունձքը, Տեղահանութիւնն ու Ջարդը որ կցուեցան անոր:

Ու միմիայն անոր համար որ Հայը հոգեպէս բարձր էր իր շրջապատէն, տնտեսապէս աւելի բարգաւաճ, ու լի՝ հնարաւորութիւններով:

Պատրուակներ անշուշտ որ ունեցեր են Թուրքերը:

— Աս ի՞նչ պատկեր է, ըսեր էր անգամ մը Թալէաթ Վարդգէսին, ցոյց տալով անոր Հայրենիքի մէկ թիւը՝ ուր հայ կամաւորներու երդման մէկ նկարը կար, Դրօն, Խեչօն եւ Արմէն Գարօն մէջը:

Ու աւելցուցեր՝ ակնարկելով Արմէն Գարոյին.

— Սա մեր Գարեգին էֆէնտին չէ՞:

— Անիկա քշուած է հիմա Դաշնակցութենէն, կարկտեր էր Վարդգէս:

— Ամէնուն լօլօ, ինծի՞ ալ լօլօ, ըսեր էր Թալէաթ, դուն ալ անոնց մէջը կ'ըլլայիր՝ եթէ Կովկաս ըլլայիր:

Ամբոխը գրգռելու կամ չքմեղանք կարկտելու համար դիւրի՛ն բան է պատրուակ ստեղծելը: Բայց Ապրիլեան Աղէտը վաղուց վճռուած բան էր, երբ տակաւին ոչ հայ կամաւորական գունդերը կային Կովկասեան ճակատին վրայ, ոչ ալ Վանն ու Շ. Գարահիսարը, Սուէտիան ու Եդեսիան կը խորհէին զէնք բարձրացնել Թուրք կառավարութեան դէմ: Իթթիհատը վճռած էր հայ ժողովուրդը մաքրել երբ դեռ ոչ իսկ բարենորոգմանց խնդիրը վերարծարծած էր Պատրիարքարանը, ոչ ալ երբ ոեւէ Հայ կը խորհէր դէչ–մարդ ըլլալ Թուրքին հետ:

Հայուն բնաջնջումը Իթթիհատը ծրագրած էր՝ երբ դեռ կը համբուրուէր Հայուն հետ: Ծրագիր մըն էր ան զոր ժառանգած էր ինքն ալ Համիտէն: Թուրք ցեղին յղացումն էր ան՝ խպառ չքացնելու համար ուրիշ ցեղ մը, զոր խոչընդոտ կը նկատէր իր ազգային իտէալներու ճամբուն վրայ: Համաթրքութեան յաղթանակին սիրոյն պէտք էր որ Հայը զոհուէր: Ու զոհուեցաւ:

Դահիճը խտիր չդրաւ զոհերուն միջեւ, — Ջարդեց բողոքականն ու կաթոլիկը՝ լուսաւորչականին հետ, հնչակեանն ու ռամկավարը՝ ինչպէս դաշնակցականը, ծեր ու մանուկ, այր թէ կին, աղքատ ու հարուստ: Ան հայ ցեղն էր որ կ'ուզէր չքացնել ցմիշտ: Ու պիտի չքանա՛յ ցեղը՝ եթէ անոնք որ կ'ապրին եղածը մոռնան:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

«Վէմ» 1934 Ապրիլ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նախաձեռնութեամբ Ամասիացի հայրենակիցներու, Կիրակի 29 Ապրիլ Առնուվիլի Վարդապետ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն մէջ, (31-33 Ռիւ Սէն-Ժիւսթ) ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ պիտի մատուցուի

1915ի ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ
ԱՄԱՍԻԱՑԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

եւ բոլոր մեզմէ անդարձ բաժնուող հայրենակիցներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Այս առթիւ յաւարտ պատարագի կը ցուցադրուի նաեւ Ամասիոյ պատմական Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Ս. Խաչը տրամադրուած մասնաւոր կերպով Տիկին Գարամանճեանի կողմէ:

Նոյնպէս աւանդական Ամասիացիներու ճաշը տեղի պիտի ունենայ՝ բոլոր հայրենակիցներու եւ համակիրներու համար, Ռիւ Ժան Ժօռէս, Թաղապետութեան սրահին մէջ:

×

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Փոսպըյըքեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Նիկողոսեան եւ զաւակները, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Առնուվիլի Վարդապետ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ 29 Ապրիլ Կիրակի օր, իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց հօր՝

ՍՈՂՈՄՈՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

հոգւոյն համար:

×

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Մարսէյլի նախկին սանուհիներու կողմէ, ի յիշատակ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի հիմնադիրներուն, բարերարներու, Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 29, Մարսէյլի Ս. Սահակ մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

×

Տէր եւ Տիկին Ղազար Պօղոսեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօր՝

ԱԼՄԱՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

յիշատակին, որուն շիրիմը 52 տարիներ ետք գտած են Համամլուի մէջ (Հայաստան), ինչպէս նաեւ Ալեքսա Մելիքեանի, Թագուհի Տէր-Եղիայեանի, Յարութիւն Պետրոսեանի, Խաչիկ Եավերեանի եւ Թորգոմ Կարինեանի,

Կիրակի 29 Ապրիլ, Պլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներու յիշատակը յարգողներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները Մայիս 5 Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 16ին:
NOTRE-DAME

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէին ժողովը Ապրիլ 28 Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, «Ահարոնեան» ակումբը: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նուարդ Պեաիկեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով սփոփեցին զիրենք իրենց սիրելի հօր, մեծ-հօր եւ հօրեղբօր՝

ԼԵՒՈՆ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Զաւկուան մեռելոցին առթիւ Քանէն Տիւզեան ընտանիքը, իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մայրիկին՝ Թագուհի Տիւզեանի յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. 20ական ֆ. Սեւր Սամուէլ Մուրատ վարժարանին, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Կապոյտ Խաչին, Կարմիր Խաչին (տեղւոյն «Յառաջ»էն) եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ին:

Նաեւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի, ի յիշատակ Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Միսաքեանի:

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴ

7էն 14 տարեկան աղջիկներու համար

Մարսէյլի Անարատ Յղութեան քոյրերը կը տեղեկացնեն թէ ամառնային արձակուրդի համար, ընտրած են օդափոխութեան վայր մը Թոռոի գիւղը, 80 քիլոմեթր Համէն դուրս. հսկայ շէնք մը, շրջապատուած կանաչազեղ մարգագետիններով եւ ծաղկազարդ պարտէզներով Ալպեան լեռներու դիմաց:

Այս պատեհութենէն կրնան օգտուիլ 7էն 14 տարեկան աղջիկները, որոնք պիտի վայելեն մաքուր օդէն զատ, հայկ. տոհմիկ մթնոլորտ մը, հայ քոյրերու մայրական հոգածութեան ներքեւ:

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը փակուին Մայիս մէկին:

Հասցէ.—

167, Ave. des Caillols
13012 MARSEILLE
Tél. : 48-90-91

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 24 Ի
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, Ապրիլեան Եղեռնի 58րդ տարեդարձին առթիւ, նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ապրիլ 29ին, Կիրակի առտու ժամը 9ին Սէնթ Անտրէ Լըհօ եկեղեցին:

Հոգեհանգիստի արարողութենէն յետոյ, Վիէնի գաղութին բոլոր անդամները կը հաւաքուին Էստրէզէն թաղը, Ռիւ Գոնվանսիոն, որուն անունը յետ այսօրիկ կը կոչուի

Rue 24 Avril 1915
(Génocide perpétré par les Turcs contre les Arméniens)

Փողոցին պաշտօնական անուանակոչումը կը կատարուի պատուոյ նախագահութեամբ երեսփոխան եւ քաղաքապետ Պրն. Լ. ՄԷՐՄԱԶԻ
եւ ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութեանց

Բացման առթիւ կը խօսին՝ Լ. ՄԷՐՄԱԶ
եւ Միութեան նախագահ Պր. ԱՒԱԳ ԼՈՒՍԱՐԲԻԵԱՆ

Ծանօթ.— Ժամերգութենէն յետոյ, եկեղեցիին բակը օթօքառ մը տրամադրուած է, որ ժողովուրդը Էստրէզէն պիտի փոխադրէ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

Հայ Մշակոյթի Տան հրաւէրով

ՊԱՏՐԻԿ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ
(Էքս ան Փրովանսէն)
կը ներկայացնէ
Ուսանողի մը ճամբորդական յուշերէն

ՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ա) Ուրարտու: Բ) Եկեղեցիներ ու վանքեր Գ) Մանրանկարներ՝ քաղուած Երեւանի մատենադարանէն:

Լուսարձակում ժողովրդային
եւ կրօնական երաժշտութեամբ

Շաբաթ 28 Ապրիլ ժամը 21ին

Fondation des Traditions Arméniennes
150, Rue Etienne Dolet, Alfortville,
22ème étage

ԾԱԽՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Ռեփիւպլիք, Փարիզի 11րդ թաղամասին մէջ.— 3 սենեակ, խոհանոց, մուտք, բաղնիք, 2 փոքր տեղպառա, լոյս, կազ, ջուր, կեդրոնական անհատական ջեռուցում, 3 սենեակը փողոցին վրայ են, 4րդ յարկ, քարաշէն շէնք, բոլոր յարմարութիւններով:

Պայմաններու համար՝

Papazian
26, Rue Marc Sangnier
92200 Bagneux

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 27 Ուրբաթ երեկոյեան տեղի պիտի ունենայ Օթէլ տը լա Փոսթ (Վիէն) Հայ Դատի Յանձնախումբի կողմէ դասախօսութիւն մը Ապրիլ 24ի կոտորածի մասին, Նոր Սերունդի հովանաւորութեան տակ:

Այս առթիւ կը հրաւիրուի ամբողջ գաղութը: Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ այրի Տիկին Երբոս Սէֆէրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եղած են Սէն-Ժեռմի եկեղեցւոյ.—

Տէր եւ Տիկին Աւետիս Զըլլաքեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Սարըըղեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Սիրոյեան 30, այրի Տիկին Անահիտ Կասւաճեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Կօշկարեան, Տէր եւ Տիկին Բարէն Սէֆէրեան, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Ասարըըղեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Զէյթունցեան, Տէր եւ Տիկին Ծոփք Գասպարեան 20ական, այրի Տիկին Մարիամ Աւետիսեան 10 ֆր.:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Յովհ. Փափազեանէ 100 ֆր. իր կնոջ Մարի Փափազեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ,
Մայիս 12, ժամը 20ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի սրահը:
Գեղարուեստական բաժին
Նուագախումբ ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Պարախումբ ՆԱՅԻՐԻ
Ճաշագին 35 ֆրանք

Հ. Բ. Ը. Մ.
կը ներկայացնէ
Դաշնակահարուհի
ՄԻՐԻԱՄ ՊԻՐԺԷՐ
եւ սոփրանօ տրամաթիք
ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ
MUSIQUE ARMENIENNE
VENDREDI 27 AVRIL A 21 H.
MUSEE GUIMET, 6 Place d'Iena (Métro : Iena)
Le même concert avec le même programme
VENDREDI 4 MAI A 21 H.
THEATRE DU GYMNASE A MARSEILLE
SOIREES PROPOSEES PAR LA QUATRA

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
POUR TOUS VOS PROBLEMES
Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécianiste que vous connaissez
SUPER - THOMLAC
est tranféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Tél. : 928-03-88 et 928-00-98
Succursales THOMLAC
ASNIERES, 136 Rue des Bourguignons
PARIS (12), 52 Rue de Chalon

ՈՒՐԲԱԹ ԱՊՐԻԼ 27
VENDREDI 27 AVRIL
1973

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2781

Le Numéro 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·701

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.701

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ – ՀԱՆՈՅ ՆՈՐ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հարաւային Վիէթնամի ամժամեայ կառավարութիւնը մերժեց Սայկոնի առաջարկը ընդհանուր ընտրութիւններ ընելու Օգոստ. 26ին: Աժամեայ կառավարութեան համար եղած առաջարկը քարոզչական խաղ մըն է եւ նախընտրելի է նախ նկատի առնել իր ծրագիրը, որ բաղկացած է վեց կէտերէ.— Ա) Յարգել հրադադարը: Բ) Անմիջապէս ազատ արձակել Վիէթնամցի քաղաքային անձնակազմը, որ ձերբակալուած է: Գ) Երաշխաւորել ժողովրդավար բոլոր ազատութիւնները: Դ) Հաշտութեան եւ ազգային համերաշխութեան Ազգ. Խորհուրդ մը կազմել: Ե) Ազատ եւ ժողովրդավար ընտրութիւններ: Զ) Հարաւ. Վիէթնամի վիէթնամեան զինեալ ուժերու հարցը պէտք է կարգադրուի:

Միւս կողմէ սակայն նախագահ Նիքսըն կը թուի յաճողած ըլլալ իր հետապնդած նպատակներուն մէջ, քանի որ նոր բանակցութիւններ պիտի սկսին: Նիքսըն կ'ուզէր որ կրկին քննուին փոխադարձ պարտաւորութիւնները որոնք հետեւանք էին Յունուար 27ի զինադուլի համաձայնագրին եւ այդ համաձայնագիրը տարածուի ամբողջ Հնդկաչինի համար: Սպիտակ Տան հրապարակած զեկոյցը կը ճշդէ արդէն որ Հիւս. Վիէթնամի եւ Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչները, Ապրիլ 27ին պիտի հանդիպին Փարիզի մէջ «պատրաստելու համար Փարիզի համաձայնագրի գործադրութեան քննութիւն մը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԱՄԱԿՈՒՍԹԱՅԻ մէջ (Կիպրոս) Կիպրացի Յոյն մը սպաննուած է, ուրիշ մըն ալ ծանրապէս վիրաւորուած «անծանօթներու» կողմէ:

ԼԻԲԻՈՅ նախագահը Գնդ. Խատաֆի յայտարարեց թէ երբ Եգիպտոսի եւ Լիբիոյ ամբողջական ձուլումը կատարուի, ինք պիտի քաշուի:

ՆԻՔՍԸՆ – ՓՈՄՓԻՏՈՒ հանդիպումը շատ հաւանաբար տեղի ունենայ Մայիսի վերջը:

ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆ իրենց դժգոհութիւնը յայտնեցին Վատիկանի գիրքորոշումին առթիւ Մերձաւոր Արեւելքի խնդիրներուն մասին: Ծանօթ է որ Ֆրանսական Եպիսկոպոսապետութեան հրատարակած փաստաթուղթէն շատ վրդոված էին Արաբները եւ Վատիկանի վերապահութիւնները այս առթիւ եւ ճընշումը Ս. Վայրերու միջազգային բնոյթին մասին եւ Պաղեստինցիներու իրաւունքին շափով մը մեղմացուցած են կացութիւնը: Ֆրանսական փաստաթուղթը Սիոնականութեան փառաբանանքը կը նկատուի:

ՀԸԼՍԻՆՔԻԻ մէջ վերսկսան Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովի նախապատրաստական խօսակցութիւնները, 34 Պետութիւններու ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ: Օրակարգի հարցն է դրամ տալ եւ զարգացնել Եւրոպացիներու շփումը իրարու հետ: Արեւելեան Եւրոպայի երկիրները, գլխաւորութեամբ Խորհ. Միութեան, ցարդ խուսափողական դիրք մը որդեգրած են այս հարցին մէջ եւ չեն ուզեր ըսել, թէ որքան տրամադիր են թոյլ տալու մարդոց յարաբերութեան ծաւալումին:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան նախարարութեան հայթայթած տուեալները ցոյց կուտան, թէ Փարիզի Յունուար 27ի զինադուլէն ի վեր, Ամերիկեան օդանաւերը 100·000 թոն ռումբ արձակած են Լաոսի եւ Քամպոճի վրայ: Ռմբակոծութիւններու օրական ծախքն է մէկ միլիառ ութ միլիոն տոլար:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Սալիութ այերանաւը, որ Ապրիլ 3ին արձակուեցաւ, խանգարում ունեցած է եւ անգործածելի դարձած է 11 օր ետք:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Ֆութպոլի ակումբներու բաժակի կէս – աւարտական երկու մրցումները տեղի ունեցան Անգլիա եւ Սպանիա: Տէրպի–Ճուվէնթուս հանդիպումին, Անգլիացիք եւ Իտալացիք ոչ մէկ կէտ նշանակեցին եւ այդ արդիւնքին շնորհիւ Ճուվէնթուս պիտի կրնայ մրցիլ բաժակին համար, մրցելով Ամսթերտամի Աժաքսին դէմ, որ նոյն օրը, Մատրիտի մէջ 0ի դէմ մէկ կէտով պարտութեան մատնեց Սպանիոյ Ռէալը:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Փարիզի դեսպանը վճռական կերպով պնդեց որ Ֆրանսայի Լիբիոյ ծախած 60 Միրաժ օդանաւերէն 18ը՝ Եգիպտոս կը գտնուին:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մօտ, ձիւնիէի մէջ մեռած է Զօր. Շեհապ, Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահը, 70 տարեկանին: Սէն–Սիռ աւարտած, Զօր. Շեհապ երկրին գլուխն անցած էր վեց ամսուան ապստամբութենէ մը ետք, ծանր պայմաններու մէջ, բայց կրցած էր երկիրը կառավարել:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր դահլիճը կազմուեցաւ առջի օր, Ամին էլ Հաֆէզի գլխաւորութեամբ: Ընդհանուր ձեւով բոլոր քաղաքական հոսանքները ներկայացուած են, բայց դէմերու կարծիքով, նոր կազմը որոշ տկարութիւններ ունի, մանաւանդ իր սիւննի – մահմետական ներկայացուցիչներու տեսակէտով, որ մեծ ժողովրդականութիւն չունին: Հանրապետութեան նախագահին տղան կը դառնայ Թղթատարի նախարար, Արտաքին նախարարը չի փոխուիր (Խալիլ Ապուհամատ): Յառաջդիմական կը նկատուի Ալի էլ–Խալիլի ներկայութիւնը, տրուած ըլլալով որ ան կը պատկանի Պաղեստինեաններու ձախ թեւին: Նախարարապետը իր ձեռքը կ'առնէ նաեւ Տեղեկատուութեան եւ Առողջապահութեան նախարարութիւնները:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Ապրիլ 19)

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՀՕՐ ԻՐԵՐԸ

Կարինէ Ղասաբեան Շիրակի պատմութեան թանգարանին յանձնած է Աւ. Իսահակեանի հօր ճաշասեղանը եւ գդեստաղարանը: Տարեց կնոջ վկայութեամբ տանք Իսահակեան ընտանիքին կը պատկանէին 90ական թուականներուն: Յետագային գանոնք գնած են Ղասաբեանները:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Հայաստանի մէջ սկսած է «Ուսանողական Գարուն» աւանդական փառատօնը, որուն կը մասնակցին շուրջ 70·000 ուսանողներ Երեւանէն եւ այլ քաղաքներէ: Փառատօնը պիտի տեւէ երկու շաբաթ, որու ընթացքին տեղի կ'ունենան համերգներ, ցուցահանդէսներ եւ դասախօսական երեկոներ: Շուրջ 2·000 ուսանողներ իրենց զանազան բնոյթի գործերը, — նըկար, քանդակ եւայլն, — կը ցուցադրեն: Ապրիլի վերջերը դատակազմը պիտի ընտրէ ներկայացուած լաւագոյն գործերը: Դափնեկիրներու մէկ մասը այս ամառ Պերլինի մէջ պիտի մասնակցի երիտասարդութեան եւ ուսանողութեան համաշխարհային փառատօնին:

×

ԱՐԵՒԵԼԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Արեւելեան ժողովուրդներու հետ երկարատեւ կապ մը գոյութիւն ունեցած է: Այդ կապը դեռ մինչեւ այսօր կը շարունակուի: Այդ կապին շնորհիւ լայն տեղեկութիւններ հաւաքուած են մեր մշակոյթի գանձարանին մէջ: Այդ հարուստ նիւթերը հնարաւորութիւն կը ստեղծեն Հայաստանի մէջ զարգացնելու արեւելագիտութիւնը, ուսումնասիրելու շարք մը ազգերու եւ երկիրներու մշակոյթի պատմութիւնը:

Շուրջ 15 տարի առաջ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան հաստատեց արեւելագիտութեան բաժին մը, որ յետագային դարձաւ առանձին հիմնարկութիւն մը: Այդ հիմնարկութեան տնօրէնը՝ Գալիկ Սարգսեան կարգ մը մանրամասնութիւններ տուած է հիմնարկութեան աշխատանքներու շուրջ:

Ակադեմիայի արեւելագիտութեան հիմնարկութիւնը ունի հինգ բաժին: Անոնք կը զբաղին Պարսկաստանի, Թուրքիոյ, արաբ երկիրներու եւ քիւրտ ժողովուրդի պատմութեան, անոնց մշակոյթներու ուսումնասիրութեան գործով: Բաժիններէն մէկուն ուսումնասիրութեան առարկան հին արեւելքն է, գլխաւորապէս Ուրարտուի եւ Խեթական Պետութեան պատմութիւնը:

Վերջին տարիներուն հիմնարկութիւնը հրատարակած է քանի մը նոր գիրքեր, որոնցմէ յիշատակելի են «Թրքական աղբիւրները Հայաստանի, Հայերի եւ Անդրկովկասի միւս ժողովուրդների մասին» մատենաշարի չորրորդ հատորը, Երուանդ Սարգսեանի «Օսմանեան կառավարութեան քաղաքականութիւնը Արեւմտեան Հայաստանում եւ մեծ Տէրութիւնները 19րդ դարի վերջին քառորդում եւ 20րդ դարի առաջին տասնամեակին» մենագրութիւնը, Հաճիէ Ճնդիի «Քրտական ժողովրդական քնարական երգեր» հաւաքածոն եւայլն:

Տպագրութեան մէջ են «Մերձաւոր Արեւելքի երկրներ եւ ժողովուրդներ» շարքին 6րդ, 7րդ եւ 8րդ հատորները, որոնք նուիրուած են քրտագիտութեան, արաբագիտութեան եւ պարսկագիտութեան հարցերուն: Ի մօտոյ լոյս կը տեսնէ Աւետիս Փափազեանի «Քեաթիպ Չելեբիի աշխատութիւնները որպէս աղբիւր 18րդ դարի Հայաստանի պատմութեան» գիրքը: Մամուլի տակ են «Սիրիայի նորագոյն պատմութիւնը», Վահան Բայբուրդեանի «Թուրք – իրանական յարաբերութիւնները» եւ Խալիտ Զատոեւի «Ռուս – քրտական կապերը 19րդ դարի վերջին եւ 20րդ դարի սկիզբներին» գործերը:

Յառաջիկային նոր քայլեր պիտի կատարուին արեւելեան ազգերու հին եւ միջնադարեան պատմութիւնն ու մշակոյթը ուսումնասիրելու ուղղութեամբ: Պէտք է մշակուի Խուրրի–Ուրարտական պատմա – լեզուական հարցը, որ սերտ կապ ունի հայ ազգի եւ լեզուի կազմաւորման խնդրին հետ: Կարեւոր տեղ պիտի գրաւեն բիւզանդագիտութեան հարցերը: Հիմնարկութիւնը կը ծրագրէ իր աշխատանքներու ոլորտին մէջ ընդգրկել Անդրկովկասի եւ Հիւսիսային Կովկասի ազգերու պատմութիւնը, մշակոյթը:

Արդէն հրատարակուած են Արաբերէն – հայերէն եւ Պարսկերէն – հայերէն բառարաններ. պիտի հրատարակուին նաեւ նոր բառարաններ՝ Հայերէն – արաբերէն, Հայերէն – պարսկերէն, Հայերէն – թրքերէն, Հայերէն – վրացերէն, Հայերէն – քրտերէն, եւայլն:

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԻ

Ազգ. Տունի տեղահանութենէն ետք, անցեալ Հոկտեմբերին, «Յառաջ» անմիջական, բայց աժամեայ, ապաստան գտած էր Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, ինչ որ կարելի դարձուց թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը ցայսօր:

Մինչ այդ սակայն, ինչպէս հաղորդեցինք իր ատենին, հարկ էր հիմնական լուծում մը գտնել, որպէսզի տասնեակ տարիներու « գաղթականութենէ » ետք, «Յառաջ» ունենայ վերջապէս իր ապահով կեդրոնատեղին, խմբագրատունով ու տպարանով եւ կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը:

Շնորհիւ կարգ մը անձնուէր բարեկամներու եւ համակիրներու անմիջական աջակցութեան, տեղը գտնուեցաւ եւ վերջնական փոխադրութիւնը կարելի պիտի ըլլայ իրագործել քանի մը օրէն:

Ճիշդ է որ այս փոխադրութիւնը ուշացաւ մեր կամքէն անկախ պատճառներով: Զանազան աշխատանքներ, մանաւանդ տպարանի սարքաւորման մարզին մէջ եւ կարգ մը անխուսափելի անակընկալներ ստիպեցին մեզ որ աւելի կանուխ չկարենանք հաստատուիլ մեր նոր կեդրոնատեղին: Այժմ *Յառաջ* ուրախ է յայտարարելու թէ ամէն ինչ գրեթէ կարգին ըլլալով, խմբագրատան եւ տպարանի վերջնական տեղափոխութիւնը կը կատարուի այս շաբաթավերջին, օգտուելով նաեւ Մայիս 1ի տօնական օրերէն:

Մայիս 2էն սկսեալ «Յառաջ»ի նոր հասցէն է՝

83, Rue D'Hauteville
75010 PARIS

Անփոփոխ կը մնան հեռաձայնի եւ չէքփոստալի թիւերը:

Փարիզցիներուն համար աւելցնենք թէ մեր նոր խմբագրատունը կը գտնուի *Փլաս Լաֆայէթի* մօտ, Մեթրօ Փուասոնիէռ, *կամ* օթոպիւսներ՝ 32, 43, 49, 26:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ՝
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի նախագահութիւնը իր Ապրիլ 11ի հրամանագրով Անտառի եւ Փայտամշակումի արդիւնաբերութեան նախարար նշանակեց Ալբերտ Ստեփանեան: Նախկին նախարարը՝ Լ. Երզնկեան, «ազատուած» է իր պաշտօնէն, «այլ աշխատանքի անցնելու կապակցութեամբ»:

Լեւոն Երզնկեան Անտառի եւ Փայտամշակման արդիւնաբերութեան նախարար նշանակուած էր 1971 Յուլիս 7ին:

1973ի առաջին եռամսեային իրենց ծրագիրները չիրագործած նախարարութիւններու շարքին էր Անտառի եւ Փայտամշակումի արդիւնաբերութեան նախարարութիւնը:

ՕՐԱԳԻՐ ԱՊՐԻԼ ԱՄՍՈՒԱՆ

(Ե. եւ վերջին մաս)

ԱՊՐԻԼ 22

1934ին այս օրը յանկարծամահ եղաւ Միքայէլ Վարանդեան: Կարծէք «նախանձելով» իր ա՛յնքան սիրած գրչեղբօր՝ Աւետիս Ահարոնեանի, այս վերջինին կաթուածէն, որուն ինք ներկայ էր, երկու ամիս ետք, կը մեկնէր անդարձ: Ի՜նչ հրաշալի մարդ էր «Հայ հերոսներու» հեղինակը, համեստ, մարդամօտ, ազնիւ, բառին ամբողջական իմաստով: Հիւանդ էր արդէն, Ահարոնեանի կաթուածը հաւանաբար փութացուց իր մահը: Մինչեւ վերջին շունչը մնաց նոյն հաւատաւոր, գաղափարապաշտ մարդը: Իրա՛ւ մտաւորական, մեծ ընկերաբան ու միաժամանակ իրաւ գրագէտ, իր գեղեցիկ, թեւաւոր արձակով:

Մտիկ ընենք զինքը. իր կտակն է, փարիզի «Երկունք»ին մէջ տպուած.

«Վաղուց նրանք (հայ հերոսները) փոշիացել ու կուլ են գնացել Հայաստանի Բօրաններին... Վաղուց հողը ծռում է նրանց սրբազան անիւններով եւ եթէ այսօր հայրենիքի լայնարձակ տարածութիւնները չորցած, ամայացած են բարբարոսութեան համայնաջինջ ուրուականներից, ապա մի օր, ո՛չ հեռու ապագայում, այդ հողերը պիտի ծաղկեն, կանանչեն ու բարգաւաճեն, որովհետեւ նրանք ոռոգուած են մեր հերոսների արիւնով:

Լեցուցէ՛ք մեր նօսրացած շարքերը, երիտասա՛րդ ընկերներ, ո՛ւժ տուէք հայ մշակոյթին, գրականութեան, բայց մի՛ մոռնաք ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ: Ականջ դրէք այն միւս մեծ, աշխարհահռչակ խորհողին, ընկերաբան Օկիւստ Քոնդին, որ կ՚ըսէ թէ մարդկութիւնը, ազգերը բաղկացած են աւելի մեռելներէ, քան ողջերէ. յիշեցէք մեռելները, Ապրիլեան, Մայիսեան, Յունիսեան եւ տարուան բոլոր ամիսներու նահատակները»:

Ապրիլ 24ի նախօրեակին, լաւ է որ Վարանդեանի այս խօսքերով փակենք այս շրջանը: Շարունակենք ու լրացնենք սակայն Ապրիլ ամսուան սա՛ սոսկալի օրագիրը:

ԱՊՐԻԼ 23–30

Ա՛լ կ՚աճապարեմ: կ՚ուզեմ որ մէկ օր առաջ վերջանայ սա անիծեալ Ապրիլը:

Վերջին շաբաթն է, ամէնէն մռայլը, ամէնէն ճակատագրականը, իր արիւնոտ 24ով:

Ուրիշ մահեր ալ կան, տարիներու վրայ տարածուող, միշտ Ապրիլին: 1915ի ահաւորութեան տակ խորտակուած, նըկատի չենք առներ յաճախ միւսները: Զենք անդրադարձած թէ ան չատոնց մեր ամէնէն մահաբեր ամիսը հանդիսացած է: Գիտէ՞ք թէ Ապրիլի այս վերջին շաբթուան ընթացքին Հայութիւնը կորսըն-ցուցած է քանի մը հատը իր մեծագոյն զաւակներէն: Դո՛ւք դատեցէք:

Ապրիլ 24ին մեռած է մեր մեծագոյն վիպասանը՝ Րաֆֆի, մեզմէ 85 տարի առաջ, 1888ին: Նոյն օրը, 1910ին, մեռած է նաեւ հայազգի նշանաւոր բանաստեղծուհի Վիքթորիա Աղանուր: Անոր քերթուածները իտալերէնէ հայերէնի թարգմանած է Հ. Արսէն Ղազիկեան: Զըսի՞ ձեզի թէ սա անիծեալ ամիսը մահ սփռած է, ո՛չ միայն մեր տան, այլ նոյնիսկ մեզմէ քիչ մը հեռացածներուն մէջ:

Ապրիլ 25ին իր մահկանացուն կնքած է «Հիւսիսափայլ»ի նշանաւոր խմբագիրը՝ Ստեփան Նազարեանց:

Ապրիլ 26ին, Անդրանիկի ղեկավարութեամբ մղուած Սէմալի կռիւին ընթացքին (Սասուն, 1904) ինկած է անմահն Հրայրը, ամէնէն յանկուցիչ դէմքերէն մէկը մեր ազատագրական պայքարին: Այդ նոյն օրը, Ապրիլ 26ին (1920) մեռած է Վրթանէս Փափազեան, գրագէտ, եղբայրը մեր ծերունազարդ նահապետին՝ Կոմսի:

Ապրիլ 27ին մեզմէ առ յաւէտ կը բաժնուին երկու, մէկը միւսէն մեծարժէք եկեղեցականներ: Ս. Ղազարի իր համեստ խուցին մէջ կը վախճանի Հայութեան բոլոր ժամանակներու մեծագոյն զաւակներէն՝ Մխիթար Աբբայ, հայ Վերածընունդի անմահ ռահվիրան (1749):

Նոյն օրը, 1930ին, կը վախճանի նաեւ, Երուսաղէմի պատրիարք, անզուգական Պետրոս Դուրեանի հարազատ եղբայրը, գրագէտ, բանաստեղծ, ներհուն մտաւորական եւ զմայլելի սերունդի մը երախտաշատ ուսուցիչը՝ Եղիշէ Արք. Դուրեան:

Դեռ ուրիշներ կան. աւելի լաւ է սա-կայն փակենք սա բնական մահերու սեւ ցանկը ու գանք կանգնինք Ապրիլի ահաւորագոյն օրուան դիմաց:

1915 ԱՊՐԻԼ 24

Ու հիմա ի՞նչ գրեմ այս թուականին տակ, որ գրուած չըլլայ, ի՞նչ ըսեմ, որ ըսուած չըլլայ: Շուտով 60 տարի պիտի ընէ, որ մենք կուլանք, կ՚ողբանք, սուգ կը պահենք:

— Այսքա՜ն երկար սուգ կը պահուի՞, կը խղճան մեր վրայ, մեր զաւակները: Անոնք, որոնք չեն ապրած, չեն տեսած 15ը, անոնք, որոնք սեւ մազեր ունին, կենսուրախ աչքեր ու չեն հասկնար իրենց շուրջ գտնուող «ճերմակ մազեր»ը (ինչպէս կը կոչեն անոնք մեզ), լման չեն հասկնար անհուն վիշտը, ահաւոր խըռովքն ու սարսափը, որոնք դրոշմուած են մեր աչքերուն մէջ, փակած մեր մորթին, մտած ու բոյն դրած մեր արեան մէջ, մեր ուղեղին ու սրտին, անբուժելի հիւանդութեան մը պէս:

Անո՛նք իրաւունք ունին ի հարկէ, եւ ո՛չ թէ մենք: Այնքա՜ն երկար սուգ չի պահուիր: Ու ամենախորունկ սուգերն անգամ օր մը չէ օր մը պէտք է վերածուին, լաց ու կոծէն տարբեր, լաց ու կոծէն անդին, ուրիշ բանի մը: Ու նաեւ ժամանակն է կարծեմ դառնալու այդ «սեւ մազեր»ուն եւ նահատակ բանաստեղծին հետ գոչելու, մեր ակռաները սեղմած, մեր փխրուն հոգիները կարծրացուցած.

«Թարթիչներս կը թրջուին արտասուքի
կաթիլներով
Բայց չեմ ուզեր զանոնք թափել,
կանգ մի՛ առներ,
Սրաթռիչ երիվար, նպատակս
տկարութիւն չի ճանչնար»:

Այո՛, սիրելի երիտասարդներ, Ֆրանսա ծնած ու հոն հասակ նետած, քաջ հայորդիներ, դո՛ւք իրաւունք ունիք: Աւելի ուժեղ, աւելի իրապաշտ, դուք կանգնեցիք Մարսէյլի Ապրիլեան Յուշարձանը, ու այդ յաջող ձեռնարկին իբրեւ անմիջական արդիւնք եւ բարիք՝ միա՛սնաբար, համազգային շուքով կը տօնէք ահա՛ Ապրիլ 24ը: Ինչ որ կարելի չէր եղած իրականացնել տարիներէ ի վեր: Լաւ գործ մը դուռ կը բանայ ուրիշ լաւ գործերու: Պարտաւոր էիք առնել այս քայլը, երբ, ամիսներէ ի վեր ամբողջ Հայութեան աչքերը ուղղուած էին ձեր քաղաքին վրայ: Հայ Դատին ի նպաստ յաջողագոյն ձեռնարկն էր Յուշարձանը, որ գլեց անցաւ մեր բոլոր նախատեսութիւնները: Եւ ա՛յս, շնորհիւ նախ ձեր վճռականութեան, յետոյ, շնորհիւ նաեւ մեր չփացած թշնամիին, ցեղասպան Թուրքին ամբարտաւան մեծամտութեան: Մեր յաջողութեան մեծագոյն բաժինը կը պարտինք սակայն միջազգային ազատ մամուլին: Նախ եւ առաջ ազատ Ֆրանսայի ազատ ու անկաշկանդ մամուլին: Ու նաեւ մե՛ր մամուլին: Մասնաւորելով խօսքս «Յառաջ»ին ու համեստութիւններ վիրաւորելու գնով, ըսեմ թէ առաջնակարգ դեր կատարեց մեր սիրելի օրաթերթը՝ Յուշարձանի յարուցած ազմուկին ընթացքին: Այն քանի մը խմբագրականները, որոնք գրուեցան Ֆրանսերէնով, ճիշդ չափի, քաղաքական հասունութեան գլուխ գործոցներ էին՝ ի պաշտպանութիւն մեր անբռնաբարելի եւ արդար իրաւունքներուն: Ո՛չ աւելորդ բառ մը կար անոնց մէջ, ոչ ալ պակաս: Ու ես վստահ եմ, որ զանոնք սիրով, ու նաեւ հայրական արդար հպարտութեամբ, պիտի վաւերացնէր ամենայն Հայոց խմբագրապետ՝ Շաւարշ Միսաքեան:

Վերադառնալով Ապրիլ 24ին, չեմ ուզեր խանգարել ձեր աշխատանքները, սիրելի երիտասարդներ, աւելորդ խորհըրդածութիւններով: Զեմ կրնար սակայն, Ապրիլեան այս օրագիրը չփակած չարձանագրել ինծի համար ու նաեւ ձեզի համար՝ հետեւեալ քանի մը ճշմարտութիւնները:

Նախ Լափալիսեան հետեւեալ ճշմարտութիւնը — Ապրիլէն ետք Մայիս կուգայ:

Ինծի համար, ձեզի համար, հայ ժողովուրդին համար, բարեբախտաբա՛ր, Ապրիլին կը յաջորդէ Մայիսը: Արդ, մի մոռնաք որ ձեր «ճերմակ մազեր»ով հայրերը ձեզի իբրեւ ժառանգութիւն չեն ձգեր միայն Ապրիլի սուգը այլ նաեւ Մայիսի ուրախութիւնը:

Ապրիլ 24էն ետք՝ Մայիս 28.
Տէր-Զօրէն ետք՝ Սարդարապատ:

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

ՆԱԽԱՆՁ

×

— Բայց, ինչո՞ւ չկանչեցիր զիս, իրաւ խենթութիւն է այդ, ըսաւ վերջապէս, սրտնեղութեանը տակ ծածկելով իր իրական մտահոգութիւնը:

— Յանդիմանուելէ կը վախնայի:

— Միշտ քու անիծեալ նախանձոտութիւնդ, յանդիմանեց ամուսինը քաղցրութեամբ եւ համբուրելով անոր տենդավառ ճակատը:

... Նոյն իրիկունն իսկ, Օտէթ ոչ մէկը կը ճանչնար այլեւս: Կը մտնէր ան մղձաւանջներով եւ անձկութիւններով լի գիշերուան մը մէջ, երբեմն ալ կ՚ունենար կատարեալ անէացումի շրջաններ:

Պրինօ, հիւանդապահուհիի մը օգնութեամբ եւ Փարիզէն կանչուած բժիշկի մը խորհուրդներուն համաձայն, գիշեր ցերեկ անվերջ պայքարեցաւ այն մահիճին շուրջ, որուն մէջ կը տուայտէր իր կինը: Զբաժնուեցաւ բնաւ անոր սնարէն, մանկիկի մը պէս իր բազուկներուն մէջ տանելով զայն ամէն երեք ժամը անգամ մը լոգանք առնել տալու համար անոր, առանց որ ատոր գիտակցութիւնը ունենար ան:

Ամուսինը կատարելապէս լուն է հիմա:

Բայց երբ առաջին անգամ ըլլալով բացաւ ան գիտակից աչքեր, տեսաւ Պրինօն հակած իր վրայ. խաթարուած դիմագիծերով, մտատանջ ակնարկով Պրինօ մը: Իր գլուխը վեր կը վերցնէր ան՝ հազար զգուշութիւններով: Իր շրթներէն ներս կը սահեցնէր ան հանդարտեցուցիչ դեղաջուր մը եւ խօսեցաւ անոր շատ գորովագեղ ձայնով մը:

Իմ սիրական պզտիկ Օտէթս կը ճանչնա՞ս զիս... Ես եմ, ամուսինդ:

Օտէթ անոր վրայ յառեց երախտագիտութեամբ եւ սիրով առլցուն նայուածք մը, բայց չկրցաւ արտասանել բառ մը իսկ:

— Յուսացած էի սակայն... Պրինօ:

Ամբողջ օրը, սիրտը երախտագիտութեամբ յորդուն, բայց անկարող արտայայտելու իր այդ զգացումը, Օտէթ ականատես եղաւ այն ամէն անձնուիրութեան, որուն առարկան էր ինք: Վերջապէս կը զգար իրեն հանդէպ սնուցած սէրը վեհանձն սրտին, որմէ կասկածած էր, եւ զգացածը չկարենալ ըսելու անկարելիութիւնը կը տանջէր զինք. բայց երբ տեսաւ անոր հեծկլտալը համբոյրներով ծածկելով իր ձեռքերը, գերագոյն ջանք մը ըրաւ:

— Պրինօ, մրմնջեց տկար ձայնով մը:

Պրինօ վեր կանգնեցաւ դէմքը երջանկութենէն այլափոխուած. իրենց աչքերը զիրար խաչաձեւեցին:

— Կը ճանչնա՞ս զիս:

— Այո, կը ճանչնամ, վերջապէս:

×

Օտէթ պարտէզն է հիմա: Պրինօ տարած է զայն երկարաթոռի մը վրայ, եւ դրած աշնանային արեւին անոյշ ճառագայթներուն տակ, խնամով փաթթած է զայն տաքուկ ծածկոցի մը մէջ, անոր տուած է իրեն համար ընտրած գիրք մը եւ, հեռացած է համբուրելէ վերջ զայն գուրգուրանքով:

Հիւանդացած օրէն ի վեր ամուսինը չարունակ իր քով տեսնելու վարժուած ըլլալով, Օտէթ կը մտահոգուի.

— Հայրիկը ո՞ւր է, կը հարցնէ տղուն:

— Աշխատանոցն է, մայրիկ, կը պատասխանէ Ժան-Փիէր:

— Ահ...: Հիւանդութեանս օրերուն շատ անգամներ կ՚երթա՞ր հոն:

— Օհ, ոչ, բնաւ չէր երթար...: Նոյնիսկ դուռը կղպած էր որպէսզի հոն մարդ չմտնէ:

— Առաջին անգամն է որ հոն կ՚երթայ, աւելցուց Գլօտ:

— Հայրիկը ըսաւ որ եթէ բանի մը պէտք ունենաս երթանք կանչենք զինքը:

— Զըլլայ որ կանչէք, կ՚արգիլեմ, աղուոր մանչուկս: Երբ հայրիկը կ՚աշխատի անհանգիստ ընելու չէ բնաւ զինքը:

Եւ Օտէթ ամուսինին վերադարձին կը սպասէ մեծ համբերութեամբ: Այս անգամ, ոչ մէկ դառնութիւն կայ անոր բըպասումին մէջ: Կը յիշէ, ԳԻՏԷ: Հիմա կը վստահի այդ սրտին, որուն իր սրտին հետ բաբախումը կը զգայ նոյնիսկ իրմէ հեռու ըլլալու պարագային, եւ երբ աշխատանոցէն դուրս կուգայ ան, անոր կ՚ուղղէ գորովալիր ժպիտ մը. կ՚ուզէ խիկոյն ապացուցանել անոր իր մէջ տեղի ունեցող փոփոխութիւնը:

— Պրինօ, կատարելապէս առողջանալէ անմիջապէս վերջ կ՚ուզեմ իբր տիպար ծառայել քեզի...: Պիտի փափաքէի որ շատ դժուար գիրքերով նկարես զիս. այդ պիտի ըլլայ իմ քաւութիւնս:

— Մինչ այդ, վիզէս կախուէ կը պատասխանէ Պրինօ հակելով անոր վրայ, օդը զովացաւ, տուն պիտի տանիմ քեզ:

— Ոչ, Պրինօ, կ՚աղաչեմ, աշխատանոցդ տար զիս, ի՛նչ կ՚ըլլայ:

— Գրեթէ ամիսէ մը ի վեր նոր բան մը չեմ ըրած: Զիս տանջող այդ ահռելի մտատանջութեան մէջ չէի կրնար աշխատիլ:

— Այո, գիտեմ: Խաղաղութեան պէտք ունիս. պիտի գիտնամ այդ խաղաղութիւնը տալ քեզի. պիտի հսկեմ, որպէսզի ոչ մէկ բան խանգարէ քեզ: Ա՜հ, Պրինօ, ալ հիմա չեմ նախանձիր, կը սիրեմ արուեստդ եւ հպարտ եմ քեզմով: Տար զիս առանց բնաւ վախնալու, պիտի չնեղացնեմ քեզ պարապ խօսքերով. պիտի յարգեմ լռութիւնը, որուն պէտք ունիս, ամբողջ հոգիովս պիտի նայիմ քեզի, եւ նայուածքներս համր պիտի ըլլան, ճշմարիտ սիրոյն նման համր: Կ՚ուզեմ քու տիպարդ ըլլալէ աւելի բան մը ըլլալ. կ՚ուզեմ ըլլալ քու ներշնչումդ եւ օգնել քեզի աւելի գեղեցիկ գործեր... իմ պահանջած բաժինս է այս:

Եւ Պրինօ թեւերուն մէջ տարաւ զայն, մրմնջելով.

— Իմ ամենասիրելի կինս, դուն ես իմ միակ սէրս: Կը կասկածի՞ս տակաւին:

— Ոչ: Այդպէս ըլլալու շատ գեղեցիկ ապացոյցը տուիր ինծի: Երջանիկ եմ: Պրինօ: Կը սիրե՜մ քեզ...

Ժ. Փ. ՄՈՐՆԱՆ

(4 եւ վերջ)

ԱՄԱՍԻՈՅ ԳԱՐՈՒՆԸ

—0—

Ամասիա շղթայուած է բարձր լեռնե-րով եւ լայն ձորերով: Հիւսիս-արեւել-քէն դէպի հարաւ - արեւմուտք երկարող Իրիս գետի հովիտի նեղ անցքին մէջտեղը կը գտնուի եւ գետին երկու երեսները տարածուած ըլլալով գեղատեսիլ դիրք մը ունի: Քաղաքին արեւմուտքը կը գտնուի Միհրդատեան բերդը, 250 մեթր բարձրութեան վրայ: Ամէնուր այգիներ կային, ուր կ'աճէին համեղ պտուղներ՝ խնձոր, սալոր, սերկեւիլ, կեռաս, թութ եայլն, ինչպէս նաեւ բանջարեղէն՝ պա-մի, ամբուկ եւայլն:

Ի՜նչ հաճելի էր գարունը մեր ծննդա-վայրին մէջ: Լեռներէն թարմ, զով օդը մեր թոքերը կը լիացնէր: Արեւին առա-ջին ճառագայթները լեռներէն կամաց-կամաց կը տարածուէին մինչեւ այգի-ները եւ քաղաքը:

Ամասիոյ այգիները տարածուած էին քաղաքէն երկու-վեց քիլոմեթր եւ դեռ աւելի հեռուները, նոյնիսկ լեռներու լանջերը: Հոս ու հոն հաստատուած էին տնակներ, կամ ՖԷօշկեր, ինչպէս կ'ը-սէինք մենք: Մայիսին կեռասը կը հա-սուննար եւ ամէն մարդ կը պատրաստ-ուէր արձակուրդի երթալ այգիները: Նոյնիսկ դպրոցները կը փակուէին եւ քաղաքը կը պարպուէր: «Կեռասի արձա-կուրդ» կ'անուանէինք այս օրերը: Մենք ամէն տարի մեծ հօրս այգին կ'երթա-յինք, քաղաքէն վեց քիլոմեթր հեռու: Մեկնումի նախօրէին մենք՝ փոքրերս գրեթէ անքուն կ'անցընէինք գիշերը: Ան-համբեր էինք եւ կը սպասէինք մեր մօրը կանչին: Վերջապէս մայրս ձայն կուտար եւ անմիջապէս վողոյն էինք արդէն: Սակայն կառքը ուշացած է, որով պէտք է սպասել: Մինչ այդ մայրս եւ հայրս պատրաստութիւններ կը տեսնէին՝ ճեր-մակեղէն, ուտելիք, խմելիք, խոհանոցի սպասներ պէտք է տեղափոխուէին: Բա-կը կը լեցուէր ամէն տեսակ իրերով, կո-ղովներով: Քաղաքը դեռ քունի մէջ կ'ըլ-լար, երբ կառքը ճամբայ կ'ելլէր ամայի փողոցէն: Քիչ ետք արդէն կանաչութեան բուրումնաւէտ հոտը կ'առնէինք եւ, այս-պէս, մեր ճամբան կը շարունակուէր: Հասած ենք այգին եւ անմիջապէս սրփ-ռոցներ կը փռուին, օդին գաւաթներու մէջ կը լեցուի ու համով-հոտով նախա-ճաշ կ'ընենք: Անդին կիները գործի վը-րայ են՝ ՖԷօշկը մաքրելու համար:

Մենք ուրախ բացականչութիւններով հոս-հոն կը վազվզէինք: Դեռ չէինք գի-տեր, թէ դրացիներէն ո՞վ եկած է ար-ձակուրդի, որովհետեւ տուները իրարմէ հեռու են: Միայն տուներէն բարձրացող ծուխն է, որ կ'իմացնէր տնեցիներուն գալուստը եւ կը սկսէին «բարի եկաք»նե-րու շարանը: Օրուան հանգիստը կը սկսէր իրիկնամուտին, երբ քաղաքէն այ-րերը կը ժամանէին: Կարպետներ կը փռուէին գետնի վրայ ու կը շարուէին աղանդերները, օղին: Մարդիկ բարձերու վրայ ընկողմանած անոյշ-անոյշ կը ճա-շէին: Ապա յոգնաբեկ կը մտնէինք ան-կողին՝ քնանալու: Առտուն կանուխ սո-խակներու ձայնը մեզ կ'արթնցնէր ու շուառծաղէն մինչեւ իրիկուն վերստին խաղ ու խնդութք, հոս ու հոն վազվզուք: Կը յիշեմ Ամասիոյ այգիներու առաւօ-տը, ի՜նչ երանելի էին անոնք: Տաքուկ թէյը խմելէ ետք բոլորս միասին կեռաս ուտելու կ'երթայինք: Որքան համեղ էին այդ կեռասները՝ առաւօտեան ցօղը ի-րենց վրայ: Հասուն ճիւղերը կը քաշ-ուէին, ոմանք ծառին դագաթը կ'ելլէին, շատեր կեռասին հետ օղի կը խմէին:

Համբարձումին աղջականներ, բարե-կամներ կը փութային այգիները՝ ուտե-լիքներով բեռնաւորուած: Հինգ օր կը տեւէր Համբարձումի արձակուրդը, 20-30 հոգինոց խումբեր կը կազմուէին, երգե-րու ձայները կը լսուէին ամէն կողմէ: Ճաշէն ետք վիճակ կը քաշուէր, քառ-եակներ կ'արտասանուէին, եւ այսպէս օ-րը իրիկուն կ'ըլլար: 75 տարիներ անցած են այդ երանելի օրերէն, սակայն դեռ կը յիշեմ այդ նահապետական բարքերը, սովորոյթները, որոնք անջնջելի յիշա-տակներ մնացած են միշտ:

Աւա՜ղ, ի՞նչ մնաց այդ երանելի օրե-րէն, փարթամ այգիներէն, խաղողէն, կեռասէն, թութէն:

1915էն ետք ամէն բան չքացաւ անհետ:

Մ. ՀԱՃԻՃԱՆԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ

Կուատըլուփի տեղական թերթերը կը հաղորդեն որ քանի մը շաբաթ է Անտրէ Գրիգորեան գլուխն անցած է Փուէնթ-ա-Փիթրի Ընդհանուր Տեղեկատուու-թեանց եւ օդային - սահմանային ոստի-կանութեան:

Լիոնցի, 32 տարեկան, Ա. Գրիգորեան իրաւագիտութեան լիսանս անցուցած է եւ ներկայիս աւարտաճառ մը կը պատ-րաստէ հանրային իրաւագիտութեան:

Ասպարէզ մտած է 1967ին եւ անցու-ցած ոստիկանապետի մրցումը:

ԺՊԻՏ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մուրացկանը օդին մէջ կը բռնէ դրա-մը, զոր անցորդ մը կը նետէ իրեն:

— Կը կարծէի թէ կոյր ես, կ'ըսէ ան-ցորդը:

— Ոչ, ամէն օր հոս նստող կոյրը չեմ ես: Ան սինեմա գնաց այսօր, կը պատաս-խանէ մուրացկանը:

ՀՈՂԻՎՐՏԻՔ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԲԱԳՈՍԵԱՆ

Հողին յանձնուեցաւ նաեւ Կարապետ Բա-գոսեանի մարմինը: Ողբացեալը, որ կ'ապրէր Ալֆորվիլ, եղած էր ուսուցիչ, դպրապետ, մասնագէտ արեւելեան ձայ-նագրութեան եւ խմբավար կրօնական եւ ժողովրդական երաժշտութեան:

Մասնաւորապէս անմոռանալի պիտի մնան անոր կատարած աշխատանքները իր ծննդավայրին Զէնկիլէրի մէջ: Արդէն այդ օրերուն հայաբնակ այդ քաղաքը գարուն ոգիով սկսած էր առաջնորդուիլ:

Կ. Բագոսեան փոքր տարիքին մուտք գործած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան շար-քերը, եւ մինչեւ վերջ անայլայլ կառչած մնաց իր սիրած դաւանանքին:

1914-1918ի դառն խժդժութիւնները չէին կրցած իրմէ խլել իր ժպիտը: Ար-դարեւ, հակառակ իր 86 տարիներու յոգ-նաբեկ կեանքին, անոր ժպիտը իր երի-տասարդ տարիներու հոգեվիճակը յի-շեցնող բան մը ունէր միշտ:

Կ. Բագոսեան զգալով իր մօտալուտ մահը, փափաքած էր որ զինքը առաջ-նորդեն Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին՝ լսելու համար հոգեպարար երգեցողու-թիւնը:

Այս եղաւ մեր ողբացեալ ընկերոջ վեր-ջին այցելումը:

Հանգիստ իր հոգիին:

ԱՍԱՏՈՒՐ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ հայ ամէնօրեայ վարժարաններուն այս տարի եւս կարե-ւոր նուիրատուութիւններ կատարած է Ալեք Մանուկեան: Նուիրատուութիւննե-րու ընդհանուր գումարը կը հասնի 15 հազար տոլարի:

ՍԱՆ ՓԱՒԼՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ ութ երիտասարդ նորագիրներ, երէց եւ կրտսեր բազմաթիւ ընկերներու ներ-կայութեան, իրենց երդումը կատարելով անցած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան շար-քերը:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Հ. Բ. Ը. Միութեան ար-ուեստի ցուցասրահին մէջ, Ապրիլ 9էն 19 իր գործերը ցուցադրած է երիտասարդ նկարիչ - արձանագործ Գեղամ Թաղեան:

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ «Համազգային»ի թատե-րախումբը մեծ յաջողութեամբ բեմադ-րած է Ալֆրէտ տը Միւսէի «Քմայք մը» եւ Յ. Պարոնեանի «Քաղաքավարութեան վնասները»էն հատուած մը: Դերուսոյցը՝ Օր. Նուարդ Թիրքեաքեան վերջերս ներ-կայացուցած էր Սամըրսէթ Մոմի «Սըր-բազան բոցը»:

ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ Ապրիլ 8ին տեղի ունե-ցած է «Քնար» եւ «Անի» երգչախումբե-րու միացեալ համերգը, խմբավար Սրաքէն Սայեանի ղեկավարութեամբ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ բեմադիր Հայրի Սար-գիսեան պատրաստած է հայերէն երկար ժապաւէն մը՝ « Երազներու ճամբան »: Ժապաւէնին նիւթը առնուած է Պէյրութի հայ կեանքէն եւ ունի ընկերային եւ ըն-տանեկան բնոյթ: Ժապաւէնը գունաւոր է եւ կը տեւէ մէկուկէս ժամ:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հաճոյքով կը ծանուցանենք, թէ Հ. Բ. Ը. Միութեան Պատ. Կեդրոնական Վար-չական Ժողովը իր 1973 Յունուար 12ի նիստին վերակազմած ըլլալով Ֆրանսա-յի Շրջ. Յանձնաժողովը, այս վերջինը իր անդրանիկ նիստը գումարեց 1973 Փետրուար 12ին եւ իր դիւանը կազմեց հետեւեալ կերպով՝

Ատենապետ Նուհան Ֆրէնկեան

Փոխ-ատենապետ Գրիգոր Համբար-ձումեան

Ատենադպիր Հայկ Քիրազեան

Գանձապահ Տոքթ. Էտուար Աղամեան

Խորհրդականներ.— Փրոֆ. Նուպար Արփիարեան, Տոքթ. Քերովբէ Գարա-մանեան, Մէթր Էտուար Գլըճեան, Ժաք Մեսթուճեան, Ջարիկ Մուրատեան, Գրի-գոր Սիմոնեան, Ռոժէ Տէր-Յակոբեան:

Պատ. Կեդր. Վարչական Ժողովի վե-րոյիշեալ նիստին մէջ Կեդր. Վարչական Ժողովի անդամ ընտրուեցաւ Պ. Նուր-հան Ֆրէնկեան, իսկ Միութեան պատուոյ անդամ հռչակուեցաւ Պ. Գրիգոր Պահրի՝ առ ի գնահատութիւն իր երկարամեայ անձնուէր ծառայութեանց:

×

Ֆրանսայի նորակազմ Շրջ. Յանձնա-ժողովը իր 1973 Մարտ 5ի նիստին վաւե-րացուց Փարիզի տեղական մասնաժողո-վը՝ հետեւեալ կազմով.—

Գրիգոր Համբարձումեան Ատենապետ, Մշակութային Յանձնախումբ, Ժաք Մես-թուճեան փոխ-ատենապետ, Բարենորո-գումներու Յանձնախումբ, Մէթր Էտուար Գլըճեան փոխ-ատենապետ, Հանրային Կապերու Յանձնախումբ, Հայկ Քիրազ-եան ատենադպիր, Հրատարակչական Յանձնախումբ, Տոքթ. Էտուար Աղամ-եան գանձապահ, Մարզական Յանձնա-խումբ:

Խորհրդականներ.— Ռոժէ Տէր-Յակոբ-եան՝ Կրթական Յանձնախումբ, Սերժ Դաւիթեան՝ Զբօսանքներու Յանձնա-խումբ, Տոքթ. Քերովբէ Գարամանեան՝ Ընկերային Յանձնախումբ, Ջարիկ Մու-րատեան՝ Հաղորդակցութեանց Յանձնա-խումբ, Գրիգոր Սիմոնեան՝ Կազմակերպ-չական Յանձնախումբ, Յակոբ Գավուք-ճեան, Օր. Լիլիան Գույումճեան, Լեւոն Դանիէլեան, Օր. Իրմա Պասմաճեան, Յակոբ Փափազեան:

(ԿՆԻՔ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (167)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

— Սիրունիկս, ձեզի համար միայն ե-կայ: Շատոնց մտադրած էի այսօրուան այցելութիւնս:

— Որքա՜ն երջանիկ եմ... եմ... ու ան որքան պիտի զարմանայ...:

— Ան ո՞վ է, հարցուց Մէրի հետա-քրքիր:

— Գաղտնի է... անակնկալ է: Պիտի տեսնէք:

Ամէն յարկի վրայ կանգ առնելէ յե-տոյ Մէրի եւ Լիւսի ամէնէն վերի յարկը հասան: Լիւսի իր դրան խնձորակին վրայ դրաւ ձեռքը: Նշանածին դուրս ելլելէն քանի մը երկվայրկեան յետոյ՝ Լիւսիէն Լապրու պատուհանին առջեւ գացած էր: Ան կը դիտէր տան առջեւ կանգ առած վիքթորիա կառքը:

— Զարմանալի՜ բան, կը մրմնջէր Լիւ-սիէն: Այս ձիերը... այս սպասաւորը կը ճանչնամ կարծես: Պ. Հարմանի կառ-քերէն մէկն է:

Բացուող դրան աղմուկը լսելով՝ Լիւ-սիէն դիտարանէն բաժնուեցաւ: Ետին դարձաւ ու իրմէ տասը քայլ հեռու տեսաւ Մէրին որ դժուարաւ կը շնչէր, բայց ժպտուն էր: Մէրի եւ Լիւսիէն զարմանքի ճիչ մը արձակեցին միաժամանակ: Լիւսի քիչ մը գունատեցաւ: Մէրի, դողդղալուն, ձեռքը կոթնցուց կուրծքին ձախակողմը:

— Ի՞նչ կ'ըսէք իմ անակնկալիս, յարեց Լիւսի, իր ուրախութեան անձնատուր, առանց նշմարելու յանկարծ իրարու դէմ ելած երկու անձերու կրած յուզումը:

Մէրի դեղնած էր, ու ցաւալին նա-խազգացում մը կը սեղմէր սիրտը:

— Դո՛ւք հոս, պարոն, յարեց Մէրի, իր վրդովումը զսպելով: Ամ սաոյդ է որ ըը-վրդովումը... Նաեւ չէի յուսար հոս գտնել ձեզ: Ըսէ՛ք, ի՞նչ դիպուածով օրիորդին սենեակը կը գտնուիք:

Լիւսիէն քանի մը խօսք պիտի թոթո-վէր շփոթահար, երբ Լիւսի միջամտեց ու ժպտուն պատասխանեց.

— Օրիորդ, դիպուածով չէ որ հոս ե-կած է: Ամէն Կիրակի, անպատճառ հոս կուգայ:

Մէրի զգաց որ բնազդական անձկութիւն մը կը սեղմէր սիրտը:

— Ա՛հ, շատո՞նց է որ կը ճանչնաք Պ. Լապրուն, հարցուց Մէրի դողդոջուն ձայ-նով մը:

— Օրիորդ, երկու տարիէ ի վեր իրար կը ճանչնանք, պատասխանեց Լիւսիէն: Միրոմէնիլ փողոցը հաստատուելէ առաջ, այս տունը կը բնակէի:

— Դրկից էինք, յարեց Լիւսի: Վեցե-րորդ յարկին վրայ դրկից եղողները իրար կը ճանչնան, իրարու հետ կը խօսակցին, լաւ բարեկամներ կ'ըլլան:

— Լա՛ւ բարեկամներ, կրկնեց միլիօ-նատէրին աղջիկը հոր շեշտով մը, որ հի-մա կը հասկնար իրողութիւնը, եւ որուն արժանապատուութիւնը կ'ընդվզէր, խոր-հելով որ Լիւսիի պէս աղջիկ մը իր երջա-նիկ սիրամրցորդն էր:

— Իրար սիրեցինք, ինչպէս կը սիրեն պարկեշտ աղջիկ մը եւ ուղղամիտ երի-տասարդ մը, շարունակեց Լիւսի: Անոր վրայ կը խօսէի քեզի: Շնորհիւ ձեր Պա-րոն հօրը բարիքներուն, շնորհիւ իր տան մէջ Լիւսիէնի ձեռք բերած պաշտօնին, երկուքնիս պիտի կրնանք իրականացնել մեր անուրջը ու հասնիլ այն նպատակին, զոր կը հետապնդենք երկար ատենէ ի վեր:

— Պիտի ամուսնանաք, այնպէս չէ՞, հարցուց Օրիորդ Հարման այլայլած ձայ-նով մը:

Լիւսիէն իր սիրոյն խոստովանութենէն յետոյ շատ լաւ կ'ըմբռնէր թէ Մէրի որ-քա՞ն կը տառապէր ու կը չարչարուէր ... Բայց ի՞նչ կրնար ընել: Չի հրամայ-ուիր սիրոյ: Լիւսիէն կը սիրէր Լիւսին եւ ոչ թէ Մէրին:

— Տէր Աստուած, ի՞նչ ունիք, օրիորդ: Բոլորովին գունատեր էք...: Տկար կ'ե-րեւաք...: Վեց յարկ բարձրանալէն յոգ-նած էք...: Խնդրեմ, նստեցէք...:

Այս անգամ Մէրի արժանապատուու-թեան մէջ հարկ եղած ուժը գտաւ, իր դեղեւումին յաղթելու համար:

— Ոչ... ոչ, ըսաւ Մէրի բռնազբօսիկ ժպիտով մը: Մի մտահոգուիք...: Բան մը չէ...: Ձեզ տեսնել կ'ուզէի...: Հիմա ցտեսութիւն, տուն պիտի վերադառնամ:

— Բայց ինչո՞ւ կ'աճապարէք, գոչեց Լիւսի, հազիւ քանի մը վայրկեան մնա-ցիք մեր քով:

— Տուն կը վերադառնամ, կրկնեց Մէ-րի կտրուկ ձայնով մը:

Յետոյ յարեց, խօսքը Լիւսիէնի ուղ-ղելով.

— Օրիորդ Լիւսի անակնկալի մը վրայ խօսած էր ինծի: Արդարեւ, մեծ անակըն-կալ մըն է, իր կարծածէն աւելի մեծ: Հայրս ոչ նուազ պիտի զարմանայ, երբ իմանայ իրողութիւնը:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նախաձեռնութեամբ Ամասիացի հայ-րենակիցներու, Կիրակի 29 Ապրիլ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն մէջ, (31-33 Ռիւ Սէն-Ժիւսթ) ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ պիտի մատուցուի

1915ի ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ
ԱՄԱՍԻԱՑԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

եւ բոլոր մեզմէ անդարձ բաժնուող հայրենակիցներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Այս առթիւ յաւարտ պատարագի կը ցուցադրուի նաեւ Ամասիոյ պատմական Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Ս. Խաչը տրամադրուած մասնաւոր կերպով Տիկին Գարամաճեանի կողմէ:

Նոյնպէս աւանդական Ամասիացիներու ճաշը տեղի պիտի ունենայ՝ բոլոր հայրենակիցներու եւ համակիրներու համար, Ռիւ Ժան Ժօռէս, Թաղապետութեան սրահին մէջ:

×

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Փոսդըյըքեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Նիկողոսեան եւ զաւակները, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ 29 Ապրիլ Կիրակի օր, իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց հօր՝

ՍՈՂՈՄՈՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

հոգւոյն համար:

Entreprise de Peinture

Robert NIGOGHOSSIAN

31, Rue de Cambronne
75015 Paris
Tél. : 273-21-01

- *papiers peints*
- *peintures*
- *ravallements*
- *tapisserie*
- *décoration*

Fermé Dimanche et Lundi

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 16ին:
NOTRE-DAME

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէին ժողովը Ապրիլ 28 Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, «Ահարոնեան» ակումբը: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբի միացեալ ժողովը, Մայիս 3, Հինգշաբթի ժամը 8.30ին Իսիի Մշակոյթի Տան մէջ, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս: Կը խօսի ընկ. Կարօ Մեհեան:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռուբէն խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Մշակոյթի Տունը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՊՐԻԼ 24 Ի ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, Ապրիլեան Եղեռնի 58րդ տարեդարձին առթիւ, նահատակներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ապրիլ 29ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սէնթ Անտրէ Լըհօ եկեղեցին:

Հոգեհանգիստի արարողութենէն յետոյ, Վիէնի զաղութին բոլոր անդամները կը հաւաքուին Խաչքարէն թաղը, Ռիւ Գոնվանսիոն, որուն անունը յետ այսօրիկ կը կոչուի

Rue 24 Avril 1915
(Génocide perpétré par les Turcs contre les Arméniens)

Փողոցին պաշտօնական անուանակոչումը կը կատարուի պատուոյ նախագահութեամբ երեսփոխան եւ քաղաքապետ Պրն. Լ. ՄԻՐՄԱԶԻ
եւ ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութեանց
Բացման առթիւ կը խօսին՝ Լ. ՄԻՐՄԱԶ
եւ Միութեան նախագահ Պր. ԱՐԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Ծանօթ.— Ժամերգութենէն յետոյ, եկեղեցիին բակը օթոքառ մը տրամադրուած է, որ ժողովուրդը Խաչքարէն պիտի փոխադրէ:

Հ. Բ. Ը. Մ.
Կը ներկայացնէ
Դաշնակահարուհի
ՄԻՐԻԱՄ ՊԻՐԺԷՐ
եւ սոփրանօ տրամաթիք
ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ

MUSIQUE ARMENIENNE
VENDREDI 27 AVRIL A 21 H.
MUSEE GUIMET, 6 Place d'Iena (Métro : Iena)
Le même concert avec le même programme
VENDREDI 4 MAI A 21 H.
THEATRE DU GYMNASE A MARSEILLE
SOIREES PROPOSEES PAR LA QUATRA

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

7էն 14 տարեկան աղջիկներու համար

Մարսէյլի Անարատ Յղութեան քոյրերը կը տեղեկացնեն թէ ամառնային արձակուրդի համար, ընտրած են օդափոխութեան վայր մը Թոռոնի գիւղը, 80 քիլոմեթր Հռոմէն դուրս. հսկայ շէնք մը, շրջապատուած կանաչազեղ մարգագետիններով եւ ծաղկազարդ պարտէզներով Ապեննեան լեռներու դիմաց:

Այս պատեհութենէն կրնան օգտուիլ 7էն 14 տարեկան աղջիկները, որոնք պիտի վայելեն մաքուր օդէն զատ, հայկ. տոհմիկ մթնոլորտ մը, հայ քոյրերու մայրական հոգածութեան ներքեւ:

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը փակուին Մայիս մէկին:

Հասցէ.—

167, Ave. des Caillols
13012 MARSEILLE
Tél. : 48-90-91

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները Մայիս 5 Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Մայիս 5ին Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Միութեան գրասենեակին մէջ 17, Ռիւ Պլէօ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի Մշակոյթի Տան նորոգութեան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է 150 ֆր., Պառաւեան եւ Տէր-Թորոսեան ընտանիքներէն, իրենց մեծ-մօր, հօր եւ ազգականներուն, Տիկին Վառվառ եւ Միհրան Պառաւեանի մահերու տարելիցին առթիւ եւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Առաքելեանի յիշատակին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 27 Ուրբաթ երեկոյեան տեղի պիտի ունենայ Օթէլ տը լա Փոսթ (Վիէն) Հայ Դատի Յանձնախումբի կողմէ դասախօսութիւն մը Ապրիլ 24ի կատարածի մասին, Նոր Սերունդի հովանաւորութեան տակ:

Այս առթիւ կը հրաւիրուի ամբողջ գաղութը: Մուտքը ազատ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

Հայ Մշակոյթի Տան հրաւէրով
ՊԱՏՐԻԿ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ
(Էքս ան Փրովանսէն)
Կը ներկայացնէ
Ուսանողի մը ճամբորդական յուշերէն
ՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ա) Ուրարտու: Բ) Եկեղեցիներ ու վանքեր Գ) Մանրանկարներ՝ քաղուած Երեւանի Մատենադարանէն:

Լուսարձակում ժողովրդային
եւ կրօնական երաժշտութեամբ
Շաբաթ 28 Ապրիլ ժամը 21ին

Fondation des Traditions Arméniennes
150, Rue Etienne Dolet, Alfortville,
22ème étage

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ
OPERA COMIQUE
Նախագահութեամբ՝
MR. ALAIN POHER
Président du Sénat
Կիրակի 13 Մայիս կ. վ. ժամը ճիշդ 17.15ին
ՀԱՄԵՐԳ՝ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ

ՂԵԿ. Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կոմիտաս, Կանաչեան, Ալէմշահ, Տիգրանեան, Ալթունեան, Ափրիկեան
Մեներգողներ՝ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան եւ Մկրտիչ Պօղոսեան
Տոմսերը փնտռել երգչախումբի անդամներու մօտ, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 19.30էն մինչեւ 22
17, Rue Bleue — Paris (9e)
Գիներ.— 10 ֆրանքէն մինչեւ 50 ֆր.

Le Voyage en Grèce

n'hésitez pas, adressez-vous à
Mayda BERBERIAN
6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 073-58-82 et 073-39-99
de 9 h. à 19 h. tous les jours
Spécialiste de Voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient (Liban, Egypte, etc.)
Les voyages à partir de 395 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19
Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
395 Ֆր.էն ՍԿՍԵԱԼ

ՇԱԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
28
SAMEDI
28 AVRIL
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2785

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — 12.702
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.702

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՐՔ "ՏԱԳՆԱՊԸ„

—o—

Մարսիլիոյ Հայոց եկեղեցւոյ բակին մէջ Մեծ Եղեռնի մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակին նուիրուած կոթողին հանդիսաւոր բացումը անցեալ Փետրուար 11ին առեղծած է «ֆրանքեւթուրք տագնապ» մը, որուն մասին կը խօսի տակաւին Փարիզի Թուրք դեսպանատունը, որ կը փորձէ շարժման մէջ դնել տեղական մամուլը:

Բացման հանդէսին նախագահած էր Դաշնիքի անդամ Ժոզէֆ Քոմիթի: Ներկայ էր քաղաքապետ – երեսփոխան Կաստոն Տէֆէր: Պաշտօնական այս երկու անձնաւորութեանց, մանաւանդ Քոմիթիի ներկայութիւնը յիշատակի այդ արարողութեան չէին կրցած մարսել Անգարայի վարիչները, որոնք նախապէս իրենց ջանացեր էին Փարիզի իրենց դեսպանին միջոցաւ արգիլել տալ Յուշարձանին վրայի արձանագրութեան այն մասը, որ կը շեշտէր թէ մէկուկէս միլիոն Հայեր զոհ էին գացեր 1915ին Թուրք վարիչներու հրամանագրած ցեղասպանութեան:

Պատմական ճշմարտութեան համապատասխանող այս պարզ յիշատակութիւնը «նախատական» եւ «վիրաւորական» է եղեր այսօրուան հանրապետակա՛ն Թուրքիոյ համար: Իբրեւ բողոք, Փարիզի դեսպան Հասան Էշէք Փետր. 12ին իր կառավարութեան կողմէ կանչուեցաւ Անգարա, ուր կը թուի թէ կը մնայ ցարդ, պատճառելով որ Ֆրանսա պէտք է յայտնէ եւ ներողութիւն խնդրէ Թալէաթի ժառանգորդներէն:

Տեսնելով սակայն, որ Ֆրանսական կառավարութիւնը մտադիր չէ տեղի տալու, դէպքէն աւելի քան երկու ամիս վերջ, Ապրիլ 18ին Փարիզի դեսպանատան գործակատար Ֆիքրէթ Պէրէքէթ «տեղեկատուական ճաշ»ի մը հրաւիրեր էր Ֆրանսական մամուլի ներկայացուցիչները: Իր զոր բախտէն, այս վերջինները իրենց թերթերուն մէջ չէին արձագանգած գործակատարին եւ իր փաստաբաններուն տուած կարկտան բացատրութեանց՝ հերքելու 1915ի ցեղասպանութիւնը:

Ծանրագլուխ Լը Մոնտն էր միայն, որ Ապրիլ 20ին իր աշխատակցին՝ Փօլ-Ժան Ֆրանչէսքինիի ստորագրութեամբ ան – դրադարձաւ դեսպանատան ճաշին եւ կարդ մը ներկաներու արտայայտած մտքերուն:

Յառաջ Ապրիլ 21ի իր Ֆրանսերէն խմբագրականով պատասխանեց քանի մը «փաստաբան»ներու յայտնած շնաշխարհիկ մտքերուն, որոնց մէջ ամէնէն «եղերա – զաւեշտական»ն ա՛յն էր, որ Թուրքերուն ըրածը «ցեղասպանութիւն» չէր, քանի որ դեռ Հայեր մնացեր են...:

Եղածը պարզապէս պատերազմի պատճառաւ ձեռք առնուած ինքնապաշտպանութեան միջոցներ են եղեր: Անգարայի համալսարանի նախկին դասախօս Ժան Սավար հիւրամեծար գործակատարին հաճելի ըլլալու համար է անշուշտ, որ մէկուկէս միլիոն նահատակներու արիւնը կաթիլ վերածելով խորհուրդ տուեր է Հայերուն, որ «յաւիտենապէս չողբան Թափուած կաթին վրայ»:

Այս նոյն դասախօսը, քանի մը օր վերջ, անդրադառնալով իր արտայայտած մտքերուն, «Քոմպա»յի Ապրիլ 24ի թիւին մէջ ստորագրած է որոշ չափով տարկայական յօդուած մը:

Փրոֆեսէօրը, որ Թուրքիոյ մէջ ապրած ըլլալով ծանօթ է Հայկական Հարցին, կը յիշէ, որ 1915ին հայկական ջարդերը տեղի ունեցան Ճէմալ – Էնվէր – Թալէաթ եռորդութեան հրամանով: Եւ ծիծաղելի կը գտնէ Թուրք կառավարութեան դիրքաւորումը: «Անգարայի կառավարութիւնը պարտականութիւն կը սեպէ պաշտպանել պէտ դատ մը, որ նոյնիսկ իրեն չի վերաբերիր», կը գրէ: Ու կ'աւելցնէ թէ դայն պաշտպանելով մեղմէ կը պահանջէ եթէ ոչ ներողամտութիւն հանդէպ շատոնց մոռցուած յանցաւորներուն, այլ՝ քիչ մը տարկայականութիւն:

Կը յիշէ, որ Հայերը ճարտար արհեստաւորներ եւ աքանչելի երկրագործներ ըլլալէ զատ սուլթաններու կառավարութեան տուած են բազմաթիւ պաշտօնատարներ, որոնցմէ շատեր բարձրաստիճան պատասխանատուներ: Առաջին ջարդերը տեղի ունեցան 1894ին Ապտիւլ Համիտի օրով (կ'ակնարկէ Սասունի դէպքերուն): Ատոնց իբրեւ պատճառ ցոյց կու տայ կայսերական կառավարութիւնը Հնչակեան ապստամբութեան – անհաշտելի չարժումին, ռուսական – անարբեկչական չարժումին, ուրուն ազատականերն ու ազատութիւնները սատարել սալոնակերն ու ամբոխը արգելք կը դառնային հայեր էին եղեր խաները սատարի դայլրացուցեր էն եղեր խանրը սաստիկ դայլրացուցեր են եղեր խառնակիչները:

Յետոյ արդարացնելու համար 1915ի ջարդերը, կը յիշէ Վանի ապստամբութիւնը՝ այն օրերուն, երբ ռուսական Յրդ բանակը Հայաստան արշաւելով կը պաշարէր Վանը եւ Պիթլիսը: Հինէն ի վեր աշխարհի օրէնքն է, կ'ըսէ, կառավարութիւնները իրենց ձախողութիւնները կը վերագրեն քաղաքական, կրօնական կամ ցեղային փոքրամասնութեանց: Հայերը զոհ են եղեր այս հին օրէնքին:

Դաշնակիցները քաջալերեր են Արաբներն ու Հայերը: Առաջինները հասան իրենց նպատակին Անգլիոյ օժանդակութեամբ: Իսկ Ֆրանսացիք քաջալերեր, յետոյ ալ լքեր են անկախութեան տենչացող Հայերը:

«Հեռո՛ւ ինձմէ ջարդերը արդարացնելու միտքը», կը շեշտէ: Ու կ'աւելցնէ. «Հայերը իրաւունք ունին յուշարձան կանգնելու անոնց, որոնք խաբուեցան Դաշնակիցներու դիւանագիտութեան կողմէ»:

Ու հարց կուտայ Անգարայի նախարարներուն թէ իրենցմէ քանի՞ հոգի պիտի ուզէր ըլլալ արժանաւոր ժառանգորդը 1915ի ջարդարար եռապետութեան:

Ժան Սավար իր յօդուածին մէջ յատկանշական մէջբերում մը կ'ընէ Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպան Փօլ Քամպոնի 1894ի Փետրուարին վարչապետ Քազիմիր Փէրիէի ուղղած մէկ նամակէն:

Առանձին կ'անդրադառնանք այդ նամակի ամբողջութեան, որ այլապէս հետաքրքրական կէտեր կը պարունակէ Հայկական Հարցի մասին, չուրջ ութսուն տարի առաջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԸ ՊՆԴԷ

ՖՐԱՆՍԱ ՉԸՆԴՈՒՆԻՐ

—o—

Լիբիոյ ծախուած Միրաժներու հարցը դեռ չէ լուծուած: Ցանուն Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ Ապպա Էպան կը պնդէ որ Ֆրանսական 60 Միրաժներէն 18ը Եգիպտոս կը գտնուին: Ֆրանսայի կառավարութեան բանբերը, նախարար Ժ. Քոմիթի, յայտարարեց Նախարարաց Հերթական խորհուրդէն ետք թէ Իսրայէլ իր ըսածին ոչ մէկ փաստը կրցած է տալ: Եգիպտոս եւ Լիբիա սակայն վստահեցուցած են Ֆրանսան որ այդպէս բան չկայ: Ամերիկեան Արտաքին նախարարութիւնն ալ կը հերքէ թէ փաստաթուղթեր տուած ըլլայ Իսրայէլի, որոնք կը հաստատեն թէ Ֆրանսայի ծախած օդանաւերը Լիբիայէն Եգիպտոս անցած են:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

ԽԱՉԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆ՝ ԾՐԱԳՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Լիբանանի նոր դահլիճը կազմուեցաւ առջի օր: Խաչիկ Պապիկեան, որ Տեղեկատուութեան նախարար էր հրաժարեալ կառավարութեան մէջ, այս անգամ կը դառնայ Ծրագրի նախարար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նոր կառավարութիւնը Խորհրդարանին վստահութիւնը ստացաւ 261 ձայնով: 94 երեսփոխան դէմ քուէարկեցին (Հալք եւ Դեմոկրատ) եւ երկու հոգի ձեռնպահ մնացին: Նոր նախարարապետին ծրագրին մաս կը կազմէ գըլխաւորաբար երեսփոխանական ընտրութեանց պատրաստութիւնը Հոկտեմբերի համար: Կայ նաեւ նշանաւոր բարենորոգումը որ տարիներէ ի վեր կը ծամծմուի բայց մէջտեղը բան չկայ:

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ օդանաւեր Թոխչք կատարած են Պէյրութի եւ Սայտայի վրայ: Լիբանանեան բանակը յայտարարեց, թէ իր օդանաւերը փորձած են հալածել զանոնք, սակայն չեն յաջողած: Առաջին անգամն է, որ լիբանանեան օդուժը, որ 11 Միրաժ ունի, կը փորձէ միջամտել:

ՓՆՈՄ ՓԵՆԻ պաշարումը աւելի շեշտուեցաւ, երբ համայնավար ուժերը կըրկին քաղաքը ռմբակոծեցին: Բսան հոգի մեռաւ եւ 60 հոգի ալ վիրաւորուեցաւ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ եւ Ֆրանսա ինքնաշարժի արտադրութեան աճ արձանագրեցին Մարտին: Ֆրանսա Մարտին արտադրեց 346.818 ինքնաշարժ (Փետրուարին՝ 308.340 էր): Գերմանիոյ Մարտի արտադրութիւնը եղաւ 396.382 կառք (Փետրուարին՝ 355.783 էր):

ՃԱՓՈՆԻ Արտաքին նախարարը հաղորդեց Մ. Նահանգներու դեսպանին, թէ իր կառավարութիւնը որոշած է մերժել նախագահ Նիքսընի հրաւէրը ուղղուած կայսրին Մ. Նահանգներ այցելելու: Նախարարը բացատրութիւններ չէ տուած մերժումին մասին, սակայն դէտերու կարծիքով այս որոշումը առնուած է, որովհետեւ ձախակողմեան կուսակցութիւնները դէմ են Հիրօ Հիթոյի Մ. Նահանգներ այցելութեան: Քաղաքական շրջանակներու տեսակէտով՝ այս մերժումին հետեւանքով նախագահ Նիքսըն հաւանաբար ինքն ալ Ճափոն չայցելէ:

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ վարչապետը՝ Ուիթլամ, որ Լոնտոն կը գտնուի, Անգլիոյ վարչապետին առաջարկեց, որ Լոնտոն եւս բողոքէ Ֆրանսական հիւլէական փորձերու դէմ Խաղաղականի մէջ: Հիթ ընթացք չէ տուած:

ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ապրիլ 17ին կատարուած է Ազգ. հերոս՝ Արշաւիր Շիրակեանի յուղարկաւորութիւնը Ուիճֆիլտի Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ մէջ: Եկեղեցական արարողութեան նախագահած է թեմին առաջնորդը՝ Հրանտ Արք. Խաչատուրեան: Եկեղեցւոյ մէջ առաջնորդէն ետք, յանուն Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմնի դամբանական խօսած է ընկ. Գէորգ Տօնապետեան: Ապա, Ա. Շիրակեանի դագաղը փոխադրուած է գերեզմանատուն, ուր ըստ ողբացեալին փափաքին մարմինը հրկիզուած է, բայց աճիւնը, որ պիտի փոխադրուի Փարիզի Հ. Յ. Դ. Թանգարանը:

Տեղական սովորութեան համաձայն տեղի ունեցած է հոգեճաշ մը աւելի քան 200 հոգիի ներկայութեան: Յաջորդաբար խօսք առած են Կերկերեան վարդապետ (Կաթողիկէ Եկեղեցի), Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի կողմէ Ա. Պէկեան, ՀՕՄ-ի կողմէ Տիկին Զ. Սերոբեան, Ա. Բհնյ. Յակոբեան, ընկ. Աստուր Կիրակոսեան, ընկ. Ս. Տարտունի, Տոքթ. Բ. Պապիկեան:

"ՅԱՌԱՋ„ի

ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՄԱՅԻՍ 3ին

—o—

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, «Յառաջ»ի խմբագրատան ու տպարանի փոխադրութիւնը կը կատարուի Ապրիլ 28էն Մայիս 1, օգտուելով տօնական օրերէն:

Այս տարի «Յառաջ» լոյս չի տեսներ վաղը (Կիրակիի թիւ) եւ Երկուշաբթի (Երեքշաբթիի թիւ): Ինչպէս բոլոր տեղական թերթերը, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ նաեւ Մայիս 1ին:

Մեր յաջորդ թիւը կը կրէ՝ Հինգշաբթի Մայիս 3ի թուականը: Խմբագրատունը փակ է մինչեւ Չորեքշաբթի Մայիս 2, եւ այդ թուականէն սկսեալ իր հասցէն է՝

83, Rue D'Hauteville
75010 PARIS

Անփոփոխ կը մնան հեռաձայնի եւ չէքփոստալի թիւերը:

Փարիզցիներուն համար աւելցնենք թէ մեր նոր խմբագրատունը կը գտնուի *Փլաս Լաֆայէթի* մօտ, Մեթրօ Փուասոնիէռ, *կամ* օթոպիւսներ՝ 32, 43, 49, 26:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ՝
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ՃԱՄԲՈՒ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Ճամբու արկածներու հաշուեկշիռը շատ ծանր է ինչպէս կը նախատեսուէր: 2419 արկած պատահած է եւ 144 մեռեալ ու 4210 վիրաւոր կայ:

"ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ„

ԽՄԲ. — 1965ին երբ լոյս կը տեսնէր Արշաւիր Շիրակեանի յուշերու հատորը՝ «Կտակն էր Նահատակներուն», Շաւարշ Նարդունի հետեւեալ յօդուածով («Յառաջ», 30 Հոկտ. 1965) կը ներկայացնէր հեղինակն ու իր գործը: Այսօր, Ապրիլի այս վերջին օրերուն, ի յիշատակ բոլոր նահատակներուն և ի յիշատակ Ա. Շիրակեանի, որ մեռաւ քանի մը օր առաջ կը սկսինք այդ յուշերուն հրատարակութիւնը:

Ահաւասիկ օրուան գիրքը:

Պատմութիւնը այն հերոսական գործին, ըսէ՛ք ատուածային վրէժխնդրութեան, որու լծուած էին խումբ մը երիտասարդներ, զինուորեալ մանկունք Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Թէհլիրեան եւ Թորլաքեան պատմեցին իրենց Յուշերը: Այժմ հրապարակ կուգայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրէժխնդրական բանակին կրտսերագոյն զինուորը, Արշաւիր Շիրակեան որ իր օրհնեալ ձեռքով գետին փռեց հինգ հրէշներ, բայց երբեք չձերբակալուեցաւ: Ահա թէ ինչու հայ ժողովուրդին ծանօթ չէ այս քաջին անունը:

Երբ առաջին աշխարհամարտը ծագեցաւ, Թուրքը ուղեց միանգամ ընդմիշտ արմատախիլ ընաջնջել Հայութիւնը Հայկական Բարձրաւանդակին վրայ, մինչեւ Բիւթանական աշխարհ, մինչեւ Կիլիկիա: Հայութենէն հետք չթողուլ այն երկրին վրայ, ուր եկած թառած էր ինք, Թուրքը, ընկեցիկ արարած մոնկոլեան վիժուկ, գազրաբերան եւ պղծաշուրթն, մարա՛խ:

Արեւմուտք զբաղած էր մահու կենաց պայքարով մը, — Թուրքը, կռնակը Գերմանիոյ տուած, ինքզինք ազատ զգաց ի կատար հանելու իր հրէշային ծրագիրը: Եւ իբր թէ ռազմաճակատը ապահովութեան մէջ դնելու նպատակաւ, տեղահանութեան հրահանգով մը՝ ձեռնարկեց ամէնէն հրէշային արարքին, — ազգասպանութեան, հայասպանութեան:

Աշխարհ ցնցուեցաւ պահ մը: Մեծ Պետութիւնները, անոնք որ դեռ մարդկօրէն համակիր կը մնային Հայոց, ազդարարութիւն մը ուղղեցին Թուրքիոյ, թէ պիտի դատեն կատարուած արարքը երբ վերջ գտնէ պատերազմը:

Թուրքը, չնականօրէն, ծաղրեց ազդարարողները եւ շարունակեց իր ոճրագործութիւնը:

Այս անգամ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իր կարգին, ազդարարութիւն մը ուղղեց Թուրք կառավարութեան թէ պիտի պատժէ այս աննախընթաց վայրագութեան պատասխանատուները:

Թուրքը, չնականօրէն, ծաղրեց դարձեալ եւ շարունակեց իր բարբարոսութիւնները:

Իր ամբողջ արարքը ծանօթ է մեր պատմութեան մէջ Ապրիլ Տասնըմէկ անունով: Այսպէս նախ կորսնցուցինք մեր մտաւորականութիւնը, յետոյ անտէր ժողովուրդին մէկ հսկայ զանգուածը: Եւ երբ վերջացաւ պատերազմը, վերապրող որբերու եւ գաղթականներու բազմութիւնը ազգային սուգ հռչակեց այն առաջին օրը՝ երբ սկսած էր Ապրիլեան ողբերգութիւնը, ողբալ իր մեռելները· «Ժողովուրդին կէսը միւս կէսին յուղարկաւորը դարձած» ինչպէս կ'ըսէր մեր մեծ խմբագրապետը, Շ. Միսաքեան Շիշլիի ազգ. գերեզմանատան մէջ: Եւ սպասեց որ պատժուին ոճրագործները:

Մեծ Պետութիւնները, որոնք ազդարարութիւն ուղղած էին Թուրքիոյ, ոչ մէկ հետաքրքրութիւն ցոյց տուին արդարութեան հաստատման մասին:

Ամէնուն ակնարկը, այն ատեն, ուղղուեցաւ դէպի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Եւ օրհնեալ զինուորեալ մանկունքն Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Փէտայիներու երկրորդ սերունդը, եթէ կ'ուզէք՝ Նոր Ֆէտայիները, նետուեցան հրապարակ: Դաշնակցականի ատրճանակն էր դարձեալ որ սկսաւ խօսիլ: Շարժեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրիժառու ձեռքը: Այս անգամ ոչ թէ լեռներուն վրայ, այլ քաղաքներու մէջ, քաղաքակիրթ մարդկութեան քթին տակ: Գնդակ որոտաց... ինչպէս կ'ըսէ Դաշնակցական երգը:

Սկսաւ գործել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պարծանք Հայութեան:

Եւ իրարու ետեւէ գետին փռուեցան արիւնարբու Թուրք շուները Հռոմի մէջ, Պերլինի մէջ, Պոլսոյ մէջ, նոյնիսկ Թիֆլիսի մէջ, Ջեմալին չէնքին առջեւ: Թրքական արիւնով ներկուեցան եւրոպական մայրաքաղաքներու փողոցները:

Իրար անցան արեւմտեան քաղաքակի՛րթ, բարեխի՛ղճ, մեծասի՛րտ Պետութիւնները: Ի՞նչ, «Թանկագին» Թուրքերը կը ջարդուի՞ն: Կարելի՞ բան է, միթէ կարելի՞ է թոյլատրել:

Բայց չէ՞ որ իրենք հանդիսաւոր ձեւով խոստացած էին պատժել այդ ոճրագործները: Մոռցա՞ն, ուրացա՞ն իրենց ազդարարութիւնը, — առաջին փաստ իրենց անպատիւ ընթացքին:

Եւ հաւաքեցին բոլոր պատասխանատու Թուրքերը, բոլոր ոճրապարտ Իթթիհատականները եւ տարին... Մալթա: Կը կարծէք թէ դատելո՞ւ համար, պատժելո՞ւ համար: Ոչ եւ ոչ: Տարին Մալթա, ապահովելու համար անոնց կեանքը, ազատելու համար Դաշնակցականի գնդակէն: Այսպէ՛ս էր, որ անոնք մահուընէ փրկեցին Թուրք մեծագոյն հայակերները:

Ի՜նչ լաւ կ'ըլլար որ անոնք քիչ մըն ալ ձգէին որ մնային իրենց որջերուն մէջ, քիչ մըն ալ ապրէին Պոլսոյ մէջ, ժամանակ ձգէին մաքրագործումը կատարելու, վրէժխնդրութեան մեր ծարաւը յագեցնելու, տանձի պէս գետին թափելու մարդկութեան այս աւելցուքները:

Ահա այդ մաքրագործումին, ահա այդ վրէժխնդրութեան գործին նուիրուած էին ընտրեալ երիտասարդներ, ինչպէս Սողոմոն Թէհլիրեան, Միսաք Թորլաքեան, Արշաւիր Շիրակեան եւ ուրիշներ:

Առաջին երկուքը կը ճանչնանք արդէն, որովհետեւ իրենց սրբազան գործը կատարելու ընթացքին ձերբակալուեցան եւ հանդիսաւորապէս դատուեցան:

Երրորդը, որ հինգ մեծեր փռած էր գետին՝ Պերլինի մէջ, Հռոմի մէջ, Պոլսոյ մէջ, չձերբակալուեցաւ երբեք: Ահա թէ ինչո՛ւ իր անունը անծանօթ կը մնայ հայ ժողովուրդին լայն զանգուածին: Առաջին երկուքը պատմեցին իրենց յուշերը եւ դատարանին պատմութիւնը: Ահա երրորդը, Արշաւիր Շիրակեան, «ամէնէն վտանգաւոր եւ ամէնէն ահարկու տէռորիստը» ինչպէս կը գրէր Թուրք ոստիկանութեան պարբերաթերթը, որ կը պատմէ իր յուշերը, կը նկարագրէ իր կատարած գործը, եւ մեր ժամանակակից պատմութեան կը յանձնէ իր վկայութիւնը: Երիտասարդ մըն է որ կը զարնէ, կը հարուածէ, արեան ճապաղիքներու մէջ գետին կը փռէ ոճրագործները, վասնզի այդպէս էր «նահատակներուն կտակը»:

Փայլո՜ւն գործ, ամէն երիտասարդ կը հպարտանայ կարդալով «արութեան այս գործը»: Արշաւիրի ձեռքը կը գործէ, ատրճանակը կը պայթի, հրէշը կ'իյնայ, բայց ինք «լուի պէս կը ցատկէ, կ'անհետանայ», «անգիկի պէս կը կորսուի յանկարծ», ինչպէս կը վկայեն ականատեսներ: Հրաշալի է, հելլենական դիւցազնի մը պէս գեղեցիկ է իր նետուիլը կառքին վրայ, ուր բազմած են մեծ սատրապը, Սայիտ Հալիմ փաշա եւ իր թիկնապահը, մինչ կառապանը արագօրէն կը վարէ կառքը որ կը սուրայ, կը սուրայ, — ձիերը խրտչած են, կ'արշաւեն քառասմբակ: Արշաւիր կառչած է կառքին, մէկ ձեռքով բռնած է կառքին բազրիքէն, միւս ձեռքով կը կրակէ եւ ոտքերուն տակ կը փռէ Սայիտ Հալիմ փաշան ու կը հրամայէ թիկնապահ Թուրք զինուորականին՝ վար նետել ձեռքի զէնքը որ կը բարձրացնէր ինքնապաշտպանութեան համար: Երեւակայեցէ՛ք պատկերը, — Արշաւիր կանգնած է կառքին մէջ՝ որ կը սուրայ, ոտքերուն տակ փռուած է Թուրք փաշան՝ որ կը հոնդայ, քովը կծկտած է Թուրք զինուորականը՝ որ կը դողդղայ, մինչ հայ հերոսը, ինչպէս Աքիլլէս, կը թռչի կարծես՝ երբ վերարկուն բացուած է հովէն ու կը ծփայ, եւ մինչ ձիերը կը վազեն սրարշաւ, քառատրոփ...

Արշաւիրի այս հերոսական յուշապատումը կը կարդացուի հեւ ի հեւ, մէկ շունչով:

Իր այնքա՜ն կենդանի նկարագրութեանց եւ դաշնակցականի հերոսերգութեան այս վկայութեանց արժէքը հաստատելէ ետք, չեմ ուզեր մոռնալ Արշաւիրի մէկ ծրագիրը, — Թուրք արիւնարբու շուներուն, Իթթիհատի այս հրէշներուն հաշիւը մաքրելու համար՝ կը հետեւի անոնց, տեղեկանալու համար թէ ե՞րբ եւ ո՞ւր ժողով կը գումարեն, որպէսզի երկու ընկերով խուժեն ժողովատեղիէն ներս եւ տասը–քսանը մէկ անգամէն փռեն գետին:

Նման Սարդարապատեան խիզոյք մը միայն կրնար հովահրել Հայուն սիրտը: Ափսո՜ս, ոմանք փախան պահուըտեցան, ոմանք Մալթա տարուեցան:

Սակայն Արշաւիր իր ծրագրին նախաճաշակը տուաւ Պերլինի մէջ, ընկերովը յարձակելով Պէհաէտտին Շաքիրի եւ Ճեմալ Ազմիի վրայ, — երկու հրէշներ, որոնք նշանաւոր են՝ ծրագրած ըլլալով Հայոց բնաջնջումը, մանաւանդ առաջինը, որ ամէն մեղքիս վրայ՝ բժիշկ էր եւ թունաւոր ներարկումներով սպաննած է բազմաթիւ Հայեր հիւանդանոցներու մէջ, եւ հրահանգած է սականներու մէջ լեցնել հայ մանուկները եւ ծով թափել, Տրապիզոնի առջեւ:

Ահա այս հրէշն էր, որ երբ դէմ յանդիման կուգայ Արշաւիրի, ատրճանակին փողը քիթին դէմ, սարսափահար կ'աղաղակէ·

— Ա՜...

— Ա՛, կը պատասխանէ Արշաւիր եւ կը կրակէ: Միաժամանակ կը կրակէ ընկերը՝ Երկանեան, եւ Պէհաէտտին Շաքիր ու Ճեմալ Ազմի կ'իյնան իրարու վրայ, փողոցին մէջ, շան–սատակ:

Ահա գիրքը, զոր պէտք է կարդալ: Ի՞նչ կ'ըսեմ, — գիրք չէ, շարժանկա՛ր է, դիւցազներգական շարժապատկեր: Կարդացէ՛ք, ընթերցումի քաղցր պահեր ապրելու եւ Հայու ձեր վրէժխնդրութեան ծարաւը յագեցնելու համար:

Նահատակները մեռան, մեր մեծ ու փոքր մեռելները ինկան, կտակելով որ լուծուի վրէժը:

Այդ կտակն է որ պիտի կարդաք այս գիրքով եւ այդ կտակին գործադրութիւնն է որ պիտի տեսնէք սքանչելի եւ կենդանի նկարագրութեան մը մէջ:

Երիտասա՛րդ, հայ երիտասարդ, յիշէ թէ, ինչպէս կ'աւանդուի, Մեծն Աղեքսանդր քսան տարեկան էր՝ երբ օր մը զինք գտան Աքիլլէսի գերեզմանին վրայ: Կուլա՛ր Աղեքսանդր: Երբ հարցուցին լալուն պատճառը, պատասխանեց·

— Աքիլլէս դիւցազն մըն էր արդէն երբ քսան տարեկան էր: Ես ի՞նչ եմ դեռ, — ոչի՛նչ, ոչի՛նչ, եւ քսա՛ն տարեկան եմ այսօր:

Հայ երիտասա՛րդ, քսանամեայ երիտասարդ, կարդա՛, կարդա՛ այս գիրքը, որպէսզի նման բարձր տենչեր, նման բարձր fոմլեfներ վառին հոգւոյդ մէջ, ի փառս Հայութեան:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿՏԱԿՆ ԷՐ

ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Գրեց՝ ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

Հայ ժողովուրդի վերջին դարերու կեանքին մէջ կոտորածներն ու սարսափները յաճախադէպ եղած են. բայց այն մէկը, որ Ա. Ընդ. պատերազմի օրերուն յղացուեցաւ եւ գործադրութեան դրուեցաւ Թրքական կառավարութեան կողմէ, աննախընթաց էր համայն մարդկութեան պատմութեան մէջ: Հին ու հարուստ մշակոյթի տէր ժողովուրդի մը մէկ կարեւոր հատուածը տեղահան եղաւ բազմադարեան իր հայրենիքէն եւ անլուր դաժանութեամբ կոտորուեցաւ Միջագետքի անապատներուն մէջ: Համաշխարհային կարծիքը սոսկաց ի լուր այս աներեւակայելի բարբարոսութեան, որ կը գործուէր քաղաքակիրթ համարուած քսաներորդ դարուն մէջ, բայց եւ իր մեծ Պետութիւններով ու միջազգային ատեաններով անզօր եղաւ ոչ միայն դադրեցնելու գործուող Ոճիրը, այլեւ՝ աւելի ուշ, ի գործ դնել Արդարութիւնը՝ պատժելու համար Ոճրագործները եւ հատուցում ընելու անմեղ պատուհասուածներուն:

Շուրջ յիսուն տարիներ անցած են սարսափի այդ օրերէն ու համայն Հայութիւնը կը պատրաստուի պատշաճ շուքով ոգեկոչելու յիշատակը իր աւելի քան մէկ միլիոն նահատակներուն: Այս առթիւ, իւրաքանչիւր հայ մարդու միտքը դարձեալ կը չարչրկուի հետեւեալ հարցումով. — Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս կատարուեցաւ այդ եղեռնագործութիւնը:

ԺԹ. դարու երկրորդ կիսուն հայկական գաւառներու մէջ հալածանքներու սաստկացումը պատճառ եղած էր որ Կ. Պոլսոյ պատրիարքարանը աւելի ուշադիր ըլլար Թուրք պաշտօնեաներու ապօրինութեանց եւ քիւրտ ցեղերու յարձակումներուն ենթարկուած՝ ներքին գաւառներու Հայոց կեանքին ու ապահովութեան. եւ որովհետեւ օսմանեան նախորդ սուլթաններու կողմէ եղած հանդիսաւոր խոստումները՝ կայսրութեան մէջ ընդհանուր բարեկարգութիւն մտցնելու՝ կամ մեռեալ տառ մնացած էին եւ կամ անոնց գործադրութեան փորձերը՝ չախողութեան մատնուած առաջին օրերէն իսկ, հայ եւ օտար հանրային կարծիքը յանգած էր այն եզրակացութեան, որ սուլթանական Թուրքիան անկարող էր ինքզինք բարեկարգելու եւ քաղաքակիրթ նոր աշխարհին պատշաճելու: Ասկէ ծագած էր հպատակ ժողովուրդներէն ոմանց մօտ անջատողական ձգտում մը, իսկ ուրիշներու մօտ՝ ինչպէս Հայերու՝ այն գաղափարը որ իրենց վիճակին բարւոքումը կարելի պիտի ըլլար ձեռք բերել միայն շնորհիւ եւրոպական մեծ Պետութիւններու ճնշումին, որոնց ազդեցութիւնը երկար ատենէ ի վեր արդէն զգալի էր տկարացած օսմանեան կայսրութեան ներքին եւ արտաքին գործերուն մէջ: 1877–78ի ռուս–թրքական պատերազմը լաւագոյն առիթը համարուեցաւ հայկական հարցը ներկայացնելու միջազգային քաղաքական ատեանին, ուր Հայերը կը դիմէին վարչական ինքնավարութեան մը համեստ պահանջով, որ իրականութեան մէջ աւելի չէր քան Հայաստանի մէջ Թուրքին համահաւասար քաղաքացիական իրաւունքներ ու պարտաւորութիւններ ունենալու պահանջը: Այդ իրաւունքն ալ զլացուեցաւ եւ Պերլինի 61րդ յօդուածով Թուրքիա յանձն առաւ բարեկարգութիւններ մտցնելու հայկական գաւառներուն մէջ եւ ատենի վեց մեծ Պետութիւնները տեղեակ պահել անոնց մասին:

Մինչեւ համաշխարհային առաջին պատերազմը, այլ խօսքով ամբողջ այն ժամանակաշրջանը, երբ Արեւմտահայութիւնը կը գտնուէր օսմանեան տիրապետութեան ներքեւ, հայկական հարցի տարողութիւնը 61րդ յօդուածի շրջանակին մէջ ամփոփուեցաւ: Այսուհանդերձ, Թրքական կառավարութիւնը գործնական ոչ մէկ քայլ առաւ իր յանձնառութիւնները իրագործելու համար: Ընդհակառակն, Սուլթան Համիտ Բ., որ սկսած էր կայսրութիւնը կառավարել որպէս բիրտ բռնակալ մը, օգտուելով մեծ Պետութիւններու հակամարտութիւններէն, Հայերու նկատմամբ որդեգրեց սիսթեմաթիք հալածանքի եւ կոտորածի քաղաքականութիւն մը:

Հայաստանի մէջ Քրդութիւնը եւ ընդհանրապէս՝ պահպանողական եւ կրօնամոլ Թրքութիւնը իր ձեռքին լաւագոյն գործիքները եղան, որոնց շնորհիւ կրցաւ ամբողջ 33 տարի (1876–1909) ճնշումի տակ պահել Թուրքիոյ մէջ ապրող այլազան ազգութիւնները:

(Շար. -1)

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ (*)

(1805–1848)

Մինչեւ 1830 թուականի իր քերթողական փորձերով՝ Աբովեան սիրային էջեր տուած է առաւելապէս, նկարագրական եւ տպաւորապաշտ այլ սեւեռումներու հետ՝ որոնք գրի առնուած են գրաբարով: Բնութիւնը խորապէս տպաւորած է զինք, պատանութեան եւ մանկութեան յուշերու յաճախանքին մղած:

Դորպատի ուսանողութեան շրջանին է միայն, ուրեմն 1830–1835 թուականներուն՝ որ դարձած է դէպի իր ժողովուրդը: Համոզուած է թէ մեր մտաւորականութիւնը ճիգ պէտք է ընէ բարձրացնելու ամբողջական հոգեբանութեան անձնատուր հայ զանգուածները: Սթափումի ընդհանուր շարժում մը կենսական կարեւորութիւն կը ներկայացնէր այդ թըւականներուն՝ կրաւորապաշտ եւ նահանջական իր վիճակէն փրկելու համար Հայութիւնը. Եւ գրագէտը, ուսուցիչը, հանրային գործիչը՝ պէտք է դառնային շեփորահարներ վերածնունդի շարժումին: Պէտք է նուիրուէին անոնք կրթական գործին, ստեղծէին ժողովրդական լեզուն, լուսաւորութեան կարգախօսով [illegible] հանրային կեանքի ասպարէզ, հալածուէին նեղմիտներու կողմէ՝ բայց տոկային, քանդէին բոլոր նախապաշարումները եւ ազգ մը կերտելու վճռականութիւնը ցոյց տային:

Աբովեանի այս դաւանանքը բացորոշ է իր «Վէրք Հայաստանի կամ ողբ հայրենասէրի» անուն գործի յառաջաբանին մէջ: ՈՒԽՏԱԳԻ՛Ր մըն է այդ մատեանը, կտա՛կ եւ հանդանակ հաւատոյ, եւ ի՛նչ որ ալ ըսած ըլլան մարդիկ արդարօրէն կամ անիրաւօրէն ստորագնահատելու համար Աբովեանի մարդն ու գրագէտը, հո՛ն՝ այդ գրքին մէջ՝ Հայութեան 19րդ դարու ազգային, քաղաքական, ընկերային, հոգեկան եւ մշակութային տագնապներուն խորաչունչ նկարագրութիւնը կայ, — փոյթ չէ՛՝ Քանաքեռեան «հանելուկ» հայերէնով, խակ աշխարհաբարով, սակայն հասուն ու պոռթկուն իրաւութեամբ, հայաշունչ հարազատութեամբ:

—«Թող ինձ այսուհետեւ տգէտ կանչեն· [..]մս բաց է էլել՝ իմ ընտի՛ր ազգ, իմ ա[..]գին, իմ սիրական ազգ: Թող տրամաբանութիւն գիտցողը իրեն համէ֊բարի համար գրի, ես՝ քո կորած որդին, քե՛զ համար», [..]ում է «Վէրք»ի մուտքին մէջ, գրաբարէն աշխարհաբար ոստումով մը, որ կը յատկանշէ իր մէջ ժողովրդային լեզուի մը կերտումին եւ ապագայ զարգացման յանդուգն յառաջապահը:

« Տրամաբանութիւն գիտցող » (ուսումնական – մտաւորական) դասու գրաբարին հակադրուած էր Քանաքեռեան բարբառային աշխարհաբարը գրականացնելու իր ախոյենութիւնը: Այդ օրերուն, սրբապղծումի չափ անքաւելի մեղք էր ժողովրդային լեզուն մատենագրական արժէքի կոչել: Բրա՛ւ տխկա, որովհետեւ մտասեւեռում էր իրեն համար մըշակումը լեզուի մը՝ որուն նուիրած էր նաեւ «Նախաշաւիղ կրթութեան» անուն դասագիրքերու շարքը, դիւրացնելու համար խակ աշխարհաբարի մը ծաւալումն ու զարգացումը:

Երկրորդական եւ մասնայատկութենէ զուրկ են իր միւս աշխատասիրութիւնները. «Պարապ վախտի խաղալիկ» (1841, տաղերու հաւաքածոյ մը, «Ֆէոդորա կամ որդիական սէր» թատերակը, «Պատմութիւն Տիգրանի» վէպը եւ կարգ մը պատմուածքներ:

Հայաստանի մէջ 1930–1940ական թըւականներուն առանձին քննութեան եւ վերլուծումի նիւթ դարձուեցան նաեւ իր նամակները՝ որոնք անհատական իր ապրումներուն, խռովքներուն, մտահոգութեանց եւ համոզումներուն վրայ նոր լոյս կը սփռեն:

Կոթողական իր վաստակը, անտարակոյս, « Վէրք Հայաստանի »ն է՝ որուն վիպական տարրը, բանաստեղծական շունչը, լեզուական տարրերը ու մանաւանդ ոգի՛ն, կը վերածեն զայն ցեղային արժէքներու եւ արժանիքներու հանդէսի մը, պատգամի ու մարտակոչի: Գործը գրի առնուած է 1840–1841 թուին, սակայն հրատարակուած է 18 տարի ետք, 1858ին: Մինչ այդ, ձեռագիրը անցած է ձեռքէ ձեռք, հասած է մինչեւ Դորպատ, ուր ուսանողութիւնը յափշտակուած է անոր հայրենասիրական շունչով եւ կրակով:

Այսօ՛ր ալ, հարիւրէ աւելի տարիներ ետք, պատանի եւ երիտասարդ սերունդներու համար մկրտութեան աւազան մը կարելի է նկատել զայն:

Աբովեան մեզի կը բերէ ըմբոստ Հայու նոր տիպարը (Աղասի): Առաջին արիւնն է որ կը հոսի իր վէպին մէջ, վրէժխնդիր եւ առնական հայ տղամարդուն ձեռքով, — արժանապատուութեան առաջի՛ն խոյանքը Հայուն՝ բռնաւորին դէմ:

Կրնանք ըսել, որ Աբովեանի հերոսին՝ Աղասիի ծառացումով կը սկսի մեր յեղափոխութիւնը, յանդելու համար Րաֆֆիի տիպարներուն եւ դառնալու համար տարերային շարժում՝ զինեալ կեանքի մէջ, հարթելու համար լուսեղէն այն ճանապարհը, որ արեան եւ գաղափարական առաքելութեան ուղին բացաւ մեր առջեւ:

Մ. Թ.

(*) Ա. մասը տես «Յառաջ»՝ Ապրիլ 15:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ժողովուրդ մը, երբ կ'ապրի իր հայրենիքին մէջ, ունի իր սեփական կառավարութիւնը, իր առօրեայ կեանքը, ամէն շարժում այս կամ այն մարզին մէջ, կը նկատուի բնականոն երեւոյթ եւ ըստ այնմ ալ կը շարունակէ իր ընթացքը: Այդպէս չէ սակայն պարագան իր սեփական հայրենիքէն զըր – կուած, աշխարհի չորս անկիւնները հողմացրիւ, քաղաքական եւ մշակութային այլազան ազդեցութիւններու ենթակայ Սփիւռքահայութեան համար ու որեւէ ճիգ տոկալու եւ յարատեւելու, պէտի նկատենք դրական երեւոյթ, որչափ ալ համեստ եւ անկարեւոր թուին այդ աշխատանքները:

Ահա այս մտահոգութեամբ ալ իր աշխատանքները դասաւորած եւ ժրաջան գործի լծուած է Վալանսի Հայ Մարզական Միութիւնը՝ համադրելով իր բոլոր ուժերը, զեկավարելու համար այս հա – յահոծ շրջանի մարզական կեանքը: Այսօր Հայ Մարզականը կը քալէ յաջողու – թենէ յաջողութիւն, պահելով միշտ իր ազգային դիմագիծը:

Ստորեւ շատ համառօտ քանի մը տեղեկութիւններ Վալանսի Հայ Մարզականի կատարած աշխատանքներու մասին. ան այսօր, մեր գաղութին ամէնէն կենսու – նակ երիտասարդական միութիւններէն մէկը, իր շուրջ հաւաքած է 123 երիտասարդներ եւ պատանիներ, որոնցմէ 88ը Հայեր են: Այս 1972–1973 եղանակին, ունեցանք ութ խումբերու մասնակցութիւնը ախոյենական խաղերուն, միշտ գովեստի տողերու արժանանալով Տռոմ – Արտէշի մարզական թերթերուն կողմէ:

Ա. խումբը, Փրոմոսիոն տ'Օնէօրի 12 խումբերուն մէջ դասուեցաւ 4րդ, ունի միայն մէկ վերջին պաշտօնական խաղ: Պահեստի խումբը, Փրոմոսիոն Տիսթրիքի Բ.ի 12 խումբերուն մէջ դասուեցաւ 5րդ, ունի միայն մէկ խաղ: Երրորդ խումբը, Տիսթրիքի երկրորդ կարգի տասը խումբերու մէջ դասուեցաւ 8րդ, ունի միայն մէկ խաղ:

Պատանի խումբը, դասուեցաւ 2րդ, իր փուլին մէջ:

Կրտսերներու խումբը դասուեցաւ 7րդ, փոքրահասակներու խումբը դասուեցաւ 3րդ, տասը խումբերու մէջ:

Մանուկներու խումբը, 2րդ, տասը խումբերու մէջ: Իսկ նորածիլներու խումբը 3րդ, տասը խումբերու մէջ:

Այս բոլոր յաջողութիւնները կը պարտինք, Հայ Մարզականի երիտասարդ վարչութեան, իր երիտասարդ նախագահին (Յարութիւն Ժամագործեան), իրենց փորձառու մարզիչներուն եւ իրենց պատուակալ վարչութեան, որ իրենց նիւթականով մեծապէս օգտակար եղան:

Շնորհակալութիւն մեր հայրենակիցներուն, որոնք կուգան եւ կը քաջալերեն մեր մարզիկները:

Եթէ նիւթական օժանդակութիւնը լաւ է, բարոյականն ալ իր արժէքն ունի:

ԱԶԱՏ – ՄԱՐԶԻԿ

ԱՊՐԻԼ 24

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24ի իրիկունը ժամը 18ին տեղի ունեցաւ ծաղկեպսակի զե – տեղումը, Անծանօթ Զինուորի շիրիմին վրայ, յաղթական կամարին տակ, Հայ Ռազմիկներու Միութեան կողմէ:

Ժամանակէն առաջ, հայ երկսեռ հասարակութիւնը արդէն իսկ տեղ գրա – ւած էր Շան զ'Էլիզէի եւ Ավընիւ Ֆրիետլանտի անկիւնը:

Ժամը 18·25ին, թափօրը յառաջացաւ դէպի անշէջ բոցը: Ծաղկեպսակին կը հետեւէին Կամաւորներու Հայկական Եռա – գոյնը եւ Ռազմիկներու Միութեան դրօշները, որոնց կ'ընկերակցէին հայ նախկին Սպայից Միութեան, ինչպէս նաեւ հրաւիրուած զանազան օտար ռազմիկներու դրօշները: Անոնց ետեւէն հայ ռազմիկները իրենց շքանշաններով:

Այս շքախումբին կը հետեւէին շուրջ 500 Հայեր՝ թափօր կազմած:

Խորհրդաւոր լռութեան մը մէջ արծարծուեցաւ բոցը հայ ռազմիկներու կողմէ, փողերու աղաղակութեամբ, պարտադրելով երկիւղածութեամբ խոնար – հիլ Անծանօթ Զինուորին շիրիմին առջեւ:

Բազմաթիւ Հայերու աչքերը արդէն արցունքոտած էին իսկ մնացեալները հազիւ կը զսպէին իրենց հոգիներուն յու – զումը, յիշելով նահատակուած իրենց բեկորները, եւ ողջակիզուած Հայու – թիւնը:

Սոյն յուզիչ արարողութիւնը վերջ գըտաւ խոր տպաւորութեան տակ:

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (168)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

Օր. Հարմանի ժամանումէն յետոյ՝ Լիւսիէն չարչարանքի մատնուած էր, ինչպէս բնինք, այդ չարչարանքը կը սաստկանար վայրկեանէ վայրկեան: Գալով Լիւսիի, բան մը չէր հասկնար Մէրիի կրած փոփոխութենէն: Օր. Հարման արդէն իսկ դէպի դուռը կ'ուղղուէր: Հոն հասած պահուն կանգ առաւ, ետին դարձաւ ու հարցուց.

— Ուրեմն մօտ ատենէն պիտի ամուսնանա՞ք:

— Ձեր պարոն հօր ըսած էի ինչ որ կրնայի ու պարտ էի ըսել այդ մասին, պատասխանեց Լիւսիէն:

— Ձեր ծրագիրներու մասին հօրս խօսա՞ծ էք, յարեց Մէրի ապշահար: Ե՞րբ խօսած էք:

— Առջի օր:

— Ա՛հ, լաւ: Երկարատեւ երջանկութիւն մը կը մաղթեմ ձեզի: Լիւսի, սիրելի Լիւսի՛ն, ա[...] ալ ինծի կարելի մը չէ, ու դուք կրնաք ինծի համար աշխատիլ: Ձեր ճշդապահութեան կը վստահիմ: Մնաք բարով...:

— Օրիորդ, յոգնած կ'երեւիք: Թոյլ կուտա՞ք որ մինչեւ կառք առաջնորդեմ ձեզ, ըսաւ Լիւսի:

— Ոչ, ոչ, դիս պիտի վշտացնէք, այդ բանը ընելով: Պ. Լիւսիէնի քով կեցէք: Վաղը Փարիզէն կը մեկնի ան: Պէտք չէ որ մէկ վայրկեան իսկ ձեր ներկայութենէն զրկէք զայն: Բարի ճամբորդութիւն, Պարոն Լապրու: Ցտեսութի՛ւն, Լիւսի:

Ու Մէրի արագօրէն դուրս ելաւ, Լիւսին ապշահար թողլով առեղծուածի մը հանդէպ, զոր չէր կրնար լուծել: Իսկ Լիւսիէն մեծ կարեկցութիւն մը կը զգար Մէրիի նկատմամբ, խորհելով որ ան որքա՛ն կը տառապէր իր պատճառով:

— Բայց ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ, բարեկամս, հարցուց Լիւսի, աննկարագրելի յուզմամբ մը մատնուած: Ինչո՞ւ Օր. Հարման մեզ տեսած պահուն դէմքը եւ դիրքը փոխեց յանկարծ: Այնքան հեզահամբոյր եւ ինծի հանդէպ այնքան բարեացակամ եղող Օր. Հարման ինչո՞ւ չոր ձայնով մը եւ խիստ շեշտով մը սկսաւ խօսիլ: Ինչո՞ւ այնքան շուտ մեկնեցաւ, աչքերը թրջած ու շողարձակ, մինչ երկար տեսակցութիւն մը ունենալու եկած էր:

— Ես ալ չեմ գիտեր, սիրելի Լիւսիս, պատասխանեց երիտասարդը, որ չէր ուզեր վրդովում մը առաջ բերել իր նշանածին հոգիին մէջ, Պ. Հարմանի առաջարկին վրայ խօսելով: Անտարակոյս, յանկարծական նոպայ մը ունեցած է վեց յարկ բարձրանալէ յետոյ: Ատով միայն կրնաք բացատրել անոր բռնած դիրքը, որ ինծի ալ տարօրինակ թուեցաւ ձեզի պէս:

— Սա ստոյգ է որ տարօրինակ ընթացք մը ունէր, յարեց Լիւսի, գլուխը խոնարհեցնելով:

— Այո, սիրելիս, յարեց Լիւսիէն: Բայց մեզի ի՛նչ տարօրինակութիւնները խեղճ աղջկան մը, որ ջղախտի ենթակայ է, հակառակ իր միլիոններուն: Անոր այցելութիւնը պէտք չէ խանգարէ մեր կիրակին: Կ'ուզէք պտոյտի ելլել:

— Այո, պատասխանեց Լիւսի, պայմանով որ մայր Լիգոնի վերադարձած պահուն հոս գտնուինք, այսինքն ժամը հինգէն–վեցին ատենները:

— Հոս պիտի ըլլանք, սիրունիկս: Պըզտիկ պտոյտ մը պիտի ընենք ու պիտի վերադառնանք:

×

Օվիտ Սոլիվօ իր կառքը վերադարձած էր, ապշութեամբ դիտելէ յետոյ Օր. Մէրիի երեւումը, որ Լիւսին հարցուցած էր:

— Անօգուտ պիտի ըլլայ այլեւս թա – փառիլ շրջակաները, ըսաւ Օվիտ մտովի: Հասկցայ ինչ որ կ'ուզէի գիտնալ: Մնաց որ, նախկին գործատէրիս հետ խօսելու եմ: Ինծի անբնական կը թուի Մէրիի կողմէ գործաւորուհիին տրուած այցելու – թիւնը: Լիւսիէն Լապրու կը մերժէ Մէրիի հետ ամուսնանալ: Մէրի կ'այցելէ գործաւորուհիին սենեակը, ու հոն կը գտնէ Լիւսիէն Լապրուն: Ի՞նչ կը նշանակէ աս: Ես չեմ կրնար լուծել այսքան կընճռոտ առեղծուած մը, որովհետեւ խելքս չի հասնիր: Թերեւս, Ժաք Կարօ պայ – ծառօրէն տեսնէ այն բանը զոր ես բնաւ չեմ նշմարեր:

Հիմա միանանք Մէրի Հարմանի:

Մանկամարդ աղջիկը Լիւսիի սենեակէն մեկնելէ յետոյ՝ գրեթէ ուժգնօրէն գոցած էր դուռը: Մէրի պահ մը կանգ առաւ ու երկու ձեռքերը կոկորդին տարաւ, ժայթքելու վրայ եղող հեծկլտուքները զսպելու համար:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Այրի Տիկին Մարիամ Պօյաճեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ Շալճեան եւ Պօյաճեան ընտանիքներ 50 ֆր.: Տիկ. Օղիտա Գաբրիէլեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Պր. Վանոեան Պետրոս 50, Պր. Սիմոնեան Արգար 20, Տիկ. Նուարդ Թըխթխեան, Պր. Վանոեան Արտաշէս, Տէր եւ Տիկ. Թորոսեան (Վալանսէն) 10ական ֆր.:

×

Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութեան առթիւ, կեդր. Վարչութիւնը ստացած է հոգեհանգստեան պատարագի եւ հերոսամարտի հանդէսին առթիւ հետեւեալ նուէրները.—

Պր. Ռ. Զըրաչեան (Փարիզէն) 250 ֆր., Պր. Վարդան Պանտիկեան իր եղբօր յիշատակին 100, Պր. Օ. Բարէյեան 50, Պր. Ա. Բարայեան 20, Պր. Խ. Տէրտէրեան (Վիէնէն) 20, ճաշի ընթացքին, Տէսին-Վիէն քոյր մասնաճիւղեր 400, Պր. Խաչիկ Տէրտէրեան (Վիէն) 100, ումն Տիկին մը (Փարիզէն) 100, Տիկին Բաղող էմէ 100, Տիկ. Ա. Պանտիկեան 50, Պր. Նազարէթեան 50, Տիկ. Ռոզ Գադէլ (Տէսին) 50, Պր. Ն. Էրէզնալեան 50 ֆր.:

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր դպրոցին համար.—

Ողբացեալ Ղազար Կարապետեանի մահուան տարելիցին առթիւ Յովսէփ Վրդ. Լեւոնեան (Մէօտոն) 250 ֆր., Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Խօքսիւզեան իրենց զաւակին ապաքինման առթիւ 50, ընկերուհիներ Աստղիկ Գազանճեան եւ Ովսաննա Տուտումեան 80, Տէր եւ Տիկին Ժան Թաղէոսեան իրենց առաջին զաւկին ծնընդեան առթիւ 50, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Բենիէ իրենց առաջին զաւկին ծննդեան առթիւ 50, Տէր եւ Տիկին Ակոբին Ոըստկեան իրենց առաջին զաւկին ծննդեան առթիւ 100 ֆր.:

ԲԱՑՕԹԵԱ ՃԱՇ

կազմակերպուած
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
կողմէ ի նպաստ օդափոխութեան կայանին

6 Մայիս Կիրակի ժամը 13ին

եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած
խնամուած ճաշեր

Տեղի պիտի ունենան պարեր՝ Նոր Սերնդականներու եւ դպրոցի փոքրիկներուն
կողմէ

Հանելի անակնկալներ
Հայկական զուարթ մթնոլորտ
ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ֆր.

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

OPERA COMIQUE

Նախագահութեամբ՝

MR. ALAIN POHER

Président du Sénat

Կիրակի 13 Մայիս կ. վ. ժամը ճիշդ 17.15ին

ՀԱՄԵՐԳ՝ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ

ՂԵԿ. Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կոմիտաս, Կանաչեան, Ալէմշահ, Տիգրանեան, Ալթունեան, Աֆրիկեան

Մեներգողներ՝ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան եւ Մկրտիչ Պօղոսեան

Տոմսերը փնտռել երգչախումբի անդամներու մօտ, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը

ժամը 19.30էն մինչեւ 22

17, Rue Bleue — Paris (9e)

Գիներ.— 10 ֆրանքէն մինչեւ 50 ֆր.

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 16ին:

NOTRE-DAME

LA GENERALE ELECTRIQUE

M. Gérard DERDERIAN

108, Bld. Galliéni
92130 Issy-les-Moulineaux
ALLO : 644-22-92
Ouvert lundi après-midi

ELECTRICITE
ELECTRO-MENAGER
LUSTRERIE
CADEAUX
GADGETS

LISTE DE MARIAGE

Cadeau à la mariée
d'une valeur de 5 % de la liste

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երկու հոգինոց ընտանիքի մը համար (մայր ու աղջիկ) կը փնտռուի 40–50 տարեկան հայ կին մը: Բնակութիւնը ապահովուած է: Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝ 202-88-37:

ՃԱՇ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութիւնը կը կազմակերպէ հացկերոյթ – խնջոյք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 6, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը մէկուկէսին, ճաշարան Օփերա – Լաֆայէթ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Ճաշագին 10 ֆր.:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէին ժողովը Ապրիլ 28 Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, «Ահարոնեան» ակումբը: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի միացեալ ժողովը, Մայիս 3, Հինգշաբթի ժամը 8.30ին Իսիի Մշակոյթի Տան մէջ, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս: Կը խօսի ընկ. Կարօ Մեհեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները Մայիս 5 Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Մայիս 5ին Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Միութեան գրասենեակին մէջ 17, Ռիւ Պլէօ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը:

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱՑԻ Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնս ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ – անդամուհիները այս Կիրակի (Ապրիլ 29) կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝ 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Իսի: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

Saumons Fumés Conserves

Caviar Petrossian

18, Bd. de la Tour-Maubourg 75007 Paris
tél. 551.59-73 - 551.59-74 - 705.56-09

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ.– Հայ Դատի օրը, Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան 55րդ տարեդարձի առթիւ, տեղի պիտի ունենայ 27 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ ետք, տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահը: Մանրամասնութիւնները յետագային: Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

×

Պաննէօ – Բաչանի հայկական դպրոցի հանդէսը 3 Յունիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, քաղաքապետութեան Շառլ Միշէլ սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկ. Հոխիսիմէ Պալըրճեանի:

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ

ՄԱՅԻՍ 19 ԻՆ

15 ՕՐ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ՝ 2230 ՖՐ.

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

MONDOTOURS

2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին
ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի
որեւէ գնումի մը համար
ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ